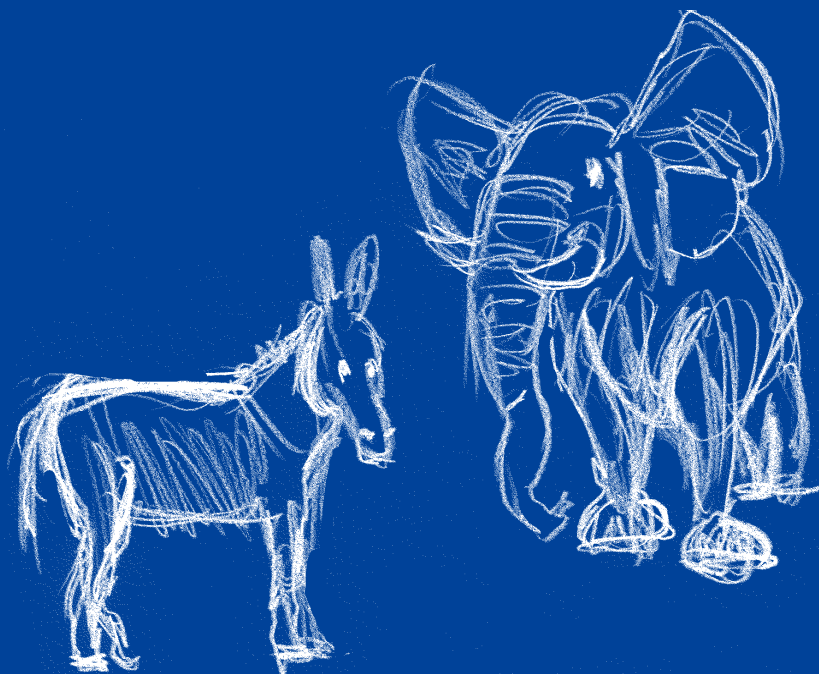

Claus Stolpe

Bland åsnor och
elefanter

En utvärdering av USA:s presidenter

Claus Stolpe

Född 1964 i Vasa.

Verksam vid institutionen för offentlig förvaltning 1988-1990.

Pol.lic. 1991 ("Professionalism bland förtroendevalda",

offentlig förvaltning, institutionen för offentlig förvaltning, ESF/SS, ÅA).

Universitetslektor vid Åbo Akademi i Vasa med inriktning på statskunskap,

offentlig förvaltning och politisk historia. Verksam i Vasa sedan 1990.

Pol.dr. 1997 ("Metoder vid presidentval",

statskunskap, institutionen för samhällsvetenskaper, SVF/IS, ÅA).

Kolumnist för Hufvudstadsbladet. Frilansskribent för Vasabladet.

Särintressena i de samhällsorienterade artiklarna omfattar exempelvis val,

valmetoder och politisk historia.

Pärm: Tove Ahlbäck

Åbo Akademis tryckeri

Biskopsgatan 13, FI-20500 ÅBO, Finland

Tel. int. +358-20-786-1468

E-post: forlaget@abo.fi

<http://www.abo.fi/stiftelsen/forlag/>

Distribution: Oy Tibo-Trading Ab

P.O.Box 33, FI-21601 PARGAS, Finland

Tel. int. +358-2-454 9200

Fax int. +358-2-454 9220

E-mail: tibo@tibo.net

<http://www.tibo.net>

BLAND ÅSNOR OCH ELEFANTER

Bland åsnor och elefanter

En utvärdering av USA:s presidenter

Claus Stolpe

ÅBO 2011

ÅBO AKADEMIS FÖRLAG – ÅBO AKADEMI UNIVERSITY PRESS

CIP Cataloguing in Publication

Stolpe, Claus.

Bland åsnor och elefanter :
en utvärde ring av USA:s presidenter /
Claus Stolpe. - Åbo : Åbo Akademis
förlag, 2011.

Diss.: Åbo Akademi. – Summary.

ISBN 978-951-765-584-2

ISBN 978-951-765-584-2
ISBN 978-951-765-585-9 (digital)
Oy Arkmedia Ab
Vasa 2011

”To the best of my ability...” (förord)

Den höga informationsnivån till trots är nutidsmänniskan ofta tämligen obevandrad vad historien beträffar. Det här gäller såväl närhistoria som längre bakåt i tiden. I vilken utsträckning detta utgör et problem kan självfallet diskuteras. På den breda frågan *”Vad kan vi lära oss av historien?”* blir mitt lika breda svar *”En himla massa!”*.

I samband med utövningen av mitt yrke som universitetslektor (med inriktning på statskunskap, offentlig förvaltning och efter hand även politisk historia) vid Åbo Akademi i Vasa har en av mina käpphästar genomgående varit att *”Förståelse om dagens samhällsfenomen underlättas storligen av insikt om gårdagens”*.

Detta verk har i högre utsträckning karaktären av historia än fallet är med de kurser som jag till vardags undervisar i. Det hela är ämnat att underlätta insikten rörande USA:s politiska historia utgående från en genomgång och bedömning av landets presidenter. Vilka kan betraktas som ”stora” presidenter respektive misslyckade sådana? Men framför allt handlar det om på vilka grunder man kan betrakta en amerikansk president såsom varande mera eller mindre lyckad.

Det finns en uppsjö av litteratur på detta område. Såväl inom historia som inom statskunskap liksom även ledarforskning rent allmänt utgör USA:s presidenter en intressant studie. Det som jag har saknat i bedömningen av presidenterna är egentligen en konkret utvärdering utgående från givna kriterier. Vanligen brukar det handla om ganska lösa verbala beskrivningar som ligger till grund för bedömningarna. Min egen studie skiljer sig från flertalet andra studier såtillvida att jag har gjort upp ett värderingsinstrument enligt vilket jag har försökt systematisera genomgången av presidenterna. I övriga jämförelser mellan de amerikanska presidenterna har författarna således nöjt sig med att beskriva deras insatser för att sedan göra upp en rangordning som riskerar medföra en större portion godtycke än min egen genomgång kan erbjuda via det värderingsinstrument som jag har utformat. De rankinglistor jag stött på och i någon mån använder mig av i min egen studie ger inte nödvändigtvis en felaktig bild av ämbetsinnehavarna. Men en reaktion mot att bedömningarna inte ter sig särskilt djuplodande är det som kom att leda till att denna studie sedermera erhöll den utformning som blev fallet.

Eftersom mitt dagliga värv ingalunda tillåter forskning på heltid gör jag klokast i att hålla mig till ett tema som är av tämligen tidlös art. De amerikanska presidenterna

må ses ett skolexempel på detta. Rangordningar av amerikanska presidenter finns det gott om. Men den systematik jag använder mig av är min egen design. Genom detta hoppas jag sprida ny kunskap kring ifrågavarande tema.

Lejonparten av den litteratur som jag har använt mig av utgör intressant läsning. I någon mån förekommer motstridiga påståenden i olika källor. Så en påminnelse om vikten av källkritik är på sin plats. En rent komisk detalj är uppgiften om att Herbert Hoover, segrare i 1928 års presidentval, blev så legendarisk i samband med hjälpin-satser under första världskriget att hans namn på finska kom att bli synonymt med ”att hjälpa”. Uppenbarligen är mina egna kunskaper i finska åtminstone något bättre än hos den författare som serverade denna uppgift. Min strävan har varit att samla relevant information för att ge läsaren en bild av rötterna till och utvecklingen av USA:s politiska system. Allt avspeglat via de personer som har innehaft president-ämbetet. Dessa får finna sig i att bli betygsatta. Men förhoppningsvis sker betygsätt-ningen på ett möjligast objektivt sätt. Sammanställningen har utförts utgående från principen ”enligt bästa förmåga” (”to the best of my ability”), för att låna några ord från den amerikanska presidenteden.

I detta sammanhang är det min angenäma plikt att rikta mitt varmaste tack till min familj — Pia, Alexandra och Andreas — liksom alla andra i min omgivning som genom sin blotta existens utgjort en daglig påminnelse om att det vid sidan om USA:s presidenter också finns en massa annat väsentligt i tillvaron. Detta gäller inte minst min mor samt mina syskon.

Ett stort tack också till t.f. professor Holger Weiss vid institutionen för historia vid Åbo Akademi. Han torde ha varit förvånad den dagen han på sitt skrivbord fann ett manus på några hundra sidor från en person han aldrig träffat – samt en förfrågan om huruvida det gick att skriva en doktorsavhandling på ifrågavarande tema. De råd och den uppmuntran som kom från hans håll var av avgörande art för att arbetet skulle läggas fram i den form som blev den slutgiltiga. Ett alltigenom konstruktivt bemötande. Den pappersbunt som han en dag fann på sitt skrivborda har kommit att ändra skepnad ordentligt sedan dess.

Bland kollegerna vid Åbo Akademi går ett särskilt tack till Göran Djupsund, profes-sor i statskunskap i Vasa. Hans stöd och konstruktiva kommentarer under arbetets gång har utgjort ett synnerligen värdefullt bollplank. Det torde vara unikt att en profes-sor så osjälviskt bistår en doktorsavhandling i ett annat ämne än sitt eget.

Men också till alla övriga kollegor och vänner som på ett eller annat sätt har uppmuntrat mig i detta arbete riktas ett varmt tack.

Det är också min angenäma plikt att rikta ett stort tack till mina förhandsgranskare — professor Auvo Kostiainen, fil.dr. Dag Blanck och fil.dr. Ari Helo.

Men framför allt vill jag rikta ett särskilt tack till professor emeritus Ole Moen, som har åtagit sig rollen som opponent. Ett nog så tidskrävande och grannlaga uppdrag.

Vidare sänds ett varm tanke till de 55 män som under 16 veckor sommaren 1787 var samlade i Philadelphia för att diskutera sig fram till vad som skulle bli den amerikanska konstitutionen. En lika varm tanke går till de som har innehaft presidentposten i USA. Hade inte de förstnämnda klarat av att kompromissa sig fram till formuleringar som (så när som på några tillägg) kunnat stå oförändrade i mer än 22 decennier hade det knappast varit möjligt att utforma det instrument som ligger till grund för min utvärdering. Hade inte de sistnämnda utnyttjat sitt ämbete på så vitt skilda sätt som har visat sig vara fallet hade det knappast ha varit värt att fördjupa sig i denna problematik.

Vasa 9.3 2011
Claus Stolpe

Innehåll:

1	Introduktion	1
1.1	Frågeställning, syfte och avgränsning	1
1.2	Forskningsmaterial	8
1.3	Presidenten som en del av USA:s politiska system	23
1.4	USA:s presidenter	29
2	Tidigare rangordningar av USA:s presidenter	36
2.1	Översikt	36
2.1.1	Schlesinger Sr:s undersökningar (1948, 1962)	43
2.1.2	Maranell och 571 historiker (1970)	45
2.1.3	Flera samtida undersökningar (1982)	47
2.1.4	Fyra analyser från SRI (1982, 1990, 1994, 2002)	50
2.1.5	Hela 719 medverkande under sju års tid (1996)	53
2.1.6	Blott 32 medverkande i Schlesinger Jr:s analys (1997)	55
2.1.7	Truman på femte plats, enligt C-SPAN (1999)	56
2.1.8	Partipolitisk balans hos WSJ (2000, 2005)	60
2.2	Parvisa jämförelser	63
2.3	Utmärkande drag hos tidigare undersökningar	76
3	Presidentiell storhet	84
3.1	Precisering av ett begrepp	84
3.2	Kriterier för ”storhet”	95
4	Fyrtiotvå män	119
4.1	Epok 1: Nationen utformas (1789—1816)	126
4.1.1	George Washington — strukturer tar form (1789, 1792)	129
4.1.2	John Adams — federalisterna tappar terräng (1796)	136
4.1.3	Thomas Jefferson — Louisiana införlivas (1800, 1804)	142
4.1.4	James Madison — Vita huset i lågor (1808, 1812)	147
4.1.5	Summering av epok 1	153
4.2	Epok 2: Tvåpartisystemet standardiseras (1816—40)	154
4.2.1	James Monroe — enpartistyre i praktiken (1816, 1820)	157
4.2.2	John Quincy Adams — vald av representanthuset (1824)	161
4.2.3	Andrew Jackson — envis som en åsna (1828, 1832)	166
4.2.4	Martin Van Buren — i skuggan av företrädaren (1836)	173
4.2.5	Summering av epok 2	179
4.3	Epok 3: Expansion och splittring (1840—60)	180
4.3.1	William Harrison — avled efter en månad (1840)	183
4.3.2	John Tyler — president av misstag (1841)	185
4.3.3	James Polk — ”svart häst” med hög profil (1844)	190
4.3.4	Zachary Taylor — slaverifrågan växer i betydelse (1848)	195
4.3.5	Millard Fillmore — den siste presidenten från whigs (1850)	200

4.3.6 Franklin Pierce — försmak av inbördeskriget (1852)	203
4.3.7 James Buchanan — unionen på väg att rämma (1856)	208
4.3.8 Summering av epok 3	212
4.4 Epok 4: Inbördeskrig och rekonstruktion (1860—80)	214
4.4.1 Abraham Lincoln — från krig till fred (1860, 1864)	216
4.4.2 Andrew Johnson — den förste att åtalas (1865)	222
4.4.3 Ulysses Grant — krigshjälten blev president (1868, 1872)	226
4.4.4 Rutherford Hayes — vem vann egentligen? (1876)	231
4.4.5 Summering av epok 4	236
4.5 Epok 5: Immigration och ekonomisk tillväxt (1880—96)	238
4.5.1 James Garfield — offer för ett attentat (1880)	240
4.5.2 Chester Arthur — flottan moderniseras (1881)	243
4.5.3 Grover Cleveland — flest röster tre val i rad (1884)	247
4.5.4 Benjamin Harrison — vann trots färre röster (1888)	250
4.5.5 Grover Cleveland — unik comeback (1892)	255
4.5.6 Summering av epok 5	258
4.6 Epok 6: USA:s internationella profil höjs (1896—1920)	259
4.6.1 William McKinley — aktiv utrikespolitik (1896, 1900)	260
4.6.2 Theodore Roosevelt — yngst av dem alla (1901, 1904)	266
4.6.3 William Taft — störst av dem alla, rent fysiskt (1908)	272
4.6.4 Woodrow Wilson — i skuggan av I v.k. (1912, 1916)	276
4.6.5 Summering av epok 6	283
4.7 Epok 7: Isolationism, depression och krig (1920-45)	284
4.7.1 Warren Harding — opålitliga medarbetare (1920)	287
4.7.2 Calvin Coolidge — latast av dem alla? (1923, 1924)	292
4.7.3 Herbert Hoover — depressionen slår till (1928)	296
4.7.4 Franklin Roosevelt — New Deal (1932, 1936, 1940, 1944)	300
4.7.5 Summering av epok 7	307
4.8 Epok 8: Kalla kriget fram till Watergate (1945—74)	309
4.8.1 Harry Truman — i skuggan FDR (1945, 1948)	312
4.8.2 Dwight Eisenhower — folkkär general (1952, 1956)	316
4.8.3 John Kennedy — det första TV-valet (1960)	322
4.8.4 Lyndon Johnson — turbulent period (1963, 1964)	328
4.8.5 Richard Nixon — den enda som avgått (1968, 1972)	333
4.8.6 Summering av epok 8	338
4.9 Epok 9: En ny världsordning tar form (1974—2008)	339
4.9.1 Gerald Ford – spektakulär väg till Vita huset (1974)	341
4.9.2 Jimmy Carter — promenad till installationen (1976)	344
4.9.3 Ronald Reagan — en cowboy rider in (1980, 1984)	349
4.9.4 George Bush d.ä. — slut på det kalla kriget (1988)	356
4.9.5 Bill Clinton — ”the Comeback Kid” (1992, 1996)	361
4.9.6 George Bush d.y. — ”11/9” och Irak (2000, 2004)	367
4.9.7 Summering av epok 9	373

4.10 Perspektiv på trenderna	374
5 Konklusioner	382
5.1 Reflektioner kring ett forskningsprojekt	382
5.2 Paralleller till tidigare rön	392
5.3 Slutord	402
Litteraturförteckning	405
Summary of doctoral thesis	433

Tabeller:

Kapitel 1:

- 1.1 Största parti i representanthuset och senaten, 1789—2012,
sett till antal valperioder omfattande två år vardera. 27
- 1.2 USA:s presidenter. 30–31

Kapitel 2:

- 2.1 Rangordning av USA:s presidenter. 15 analyser
åren 1948—2009. 40–41
- 2.2 USA:s presidenter rangordnade utgående från parvisa
jämförelser baserat på 15 undersökningar
utförda åren 1948—2009. 65
- 2.3 USA:s presidenter rangordnade utgående från ett
sammandrag av 15 undersökningar gjorda 1948—2009.
Kompl. till tab. 2.1 och 2.2. 70–71
- 2.4 Trender rörande rangordning för USA:s presidenter.
15 undersökningar indelade i tre epoker: 1948—1982,
1990-talet respektive 2000-talet med avseende på
genomsnittlig placering för respektive president . 74–75
- 2.5 Centrala data från tidigare rangordningar av
USA:s presidenter. 77
- 2.6 Indelning av kriterierna i de undersökningar som leddes
av Chicago Tribune respektive Ridings & McIver. 80
- 2.7 Indelning av kriterierna i den undersökning som
leddes av Maranell 80
- 2.8 Indelning av kriterierna i de båda undersökningar
som utfördes på uppdrag av C-SPAN. 81
- 2.9 Indelning av kriterierna i de fyra undersökningar som
utfördes på uppdrag av SRI 82

Kapitel 3:

- 3.1 Kriterier för grad av ”storhet” hos USA:s presidenter. 101

Kapitel 4:

- 4.1 USA:s presidenthistoria indelad i nio olika epoker 123
- 4.2 USA:s presidentval 1789 131
- 4.3 USA:s presidentval 1792 132
- 4.4 Bedömning av George Washington 135
- 4.5 USA:s presidentval 1796 139
- 4.6 Bedömning av John Adams 141
- 4.7 USA:s presidentval 1800 143
- 4.8 USA:s presidentval 1804 145
- 4.9 Bedömning av Thomas Jefferson 147
- 4.10 USA:s presidentval 1808 148

4.11 USA:s presidentval 1812	151
4.12 Bedömning av James Madison	152
4.13 Jämförelse mellan presidenterna i epok 1 (1789—1816)	153
4.14 USA:s presidentval 1816	158
4.15 USA:s presidentval 1820	159
4.16 Bedömning av James Monroe	160
4.17 USA:s presidentval 1824	163
4.18 Bedömning av John Quincy Adams	166
4.19 USA:s presidentval 1828	169
4.20 USA:s presidentval 1832	171
4.21 Bedömning av Andrew Jackson	173
4.22 USA:s presidentval 1836	175
4.23 Bedömning av Martin van Buren	178
4.24 Jämförelse mellan presidenterna i epok 2 (1816—40)	179
4.25 USA:s presidentval 1840	184
4.26 Bedömning av John Tyler	188
4.27 USA:s presidentval 1844	191
4.28 Bedömning av James Polk	194
4.29 USA:s presidentval 1848	197
4.30 Bedömning av Zachary Taylor	199
4.31 Bedömning av Millard Fillmore	203
4.32 USA:s presidentval 1852	205
4.33 Bedömning av Franklin Pierce	207
4.34 USA:s presidentval 1856	209
4.35 Bedömning av James Buchanan	212
4.36 Jämförelse mellan presidenterna i epok 3 (1840—60)	213
4.37 USA:s presidentval 1860	217
4.38 USA:s presidentval 1864	219
4.39 Bedömning av Abraham Lincoln	221
4.40 Bedömning av Andrew Johnson	226
4.41 USA:s presidentval 1868	227
4.42 USA:s presidentval 1872	228
4.43 Bedömning av Ulysses Grant	231
4.44 USA:s presidentval 1876	233
4.45 Bedömning av Rutherford Hayes	235
4.46 Jämförelse mellan presidenterna i epok 4 (1860—80)	237
4.47 USA:s presidentval 1880	242
4.48 Bedömning av Chester Arthur	246
4.49 USA:s presidentval 1884	249
4.50 USA:s presidentval 1888	251
4.51 Bedömning av Benjamin Harrison	254
4.52 USA:s presidentval 1892	255
4.53 Bedömning av Grover Cleveland	257
4.54 Jämförelse mellan presidenterna i epok 5 (1880—96)	259
4.55 USA:s presidentval 1896	262

4.56 USA:s presidentval 1900	264
4.57 Bedömning av William McKinley	266
4.58 USA:s presidentval 1904	269
4.59 Bedömning av Theodore Roosevelt	271
4.60 USA:s presidentval 1908	273
4.61 Bedömning av William Taft	275
4.62 USA:s presidentval 1912	277
4.63 USA:s presidentval 1916	279
4.64 Bedömning av Woodrow Wilson	283
4.65 Jämförelse mellan presidenterna i epok 6 (1896—1920)	284
4.66 USA:s presidentval 1920	289
4.67 Bedömning av Warren Harding	290
4.68 USA:s presidentval 1924	293
4.69 Bedömning av Calvin Coolidge	296
4.70 USA:s presidentval 1928	297
4.71 Bedömning av Herbert Hoover	300
4.72 USA:s presidentval 1932	302
4.73 USA:s presidentval 1936	304
4.74 USA:s presidentval 1940	305
4.75 USA:s presidentval 1944	306
4.76 Bedömning av Franklin Roosevelt	307
4.77 Jämförelse mellan presidenterna i epok 7 (1920—45)	308
4.78 USA:s presidentval 1948	314
4.79 Bedömning av Harry Truman	316
4.80 USA:s presidentval 1952	318
4.81 USA:s presidentval 1956	320
4.82 Bedömning av Dwight Eisenhower	321
4.83 USA:s presidentval 1960	325
4.84 Bedömning av John Kennedy	327
4.85 USA:s presidentval 1964	331
4.86 Bedömning av Lyndon Johnson	332
4.87 USA:s presidentval 1968	335
4.88 USA:s presidentval 1972	336
4.89 Bedömning av Richard Nixon	338
4.90 Jämförelse mellan presidenterna i epok 8 (1945—76)	339
4.91 Bedömning av Gerald Ford	344
4.92 USA:s presidentval 1976	346
4.93 Bedömning av Jimmy Carter	348
4.94 USA:s presidentval 1980	351
4.95 USA:s presidentval 1984	353
4.96 Bedömning av Ronald Reagan	355
4.97 USA:s presidentval 1988	358
4.98 Bedömning av George Bush d.ä.	360
4.99 USA:s presidentval 1992	363
4.100 USA:s presidentval 1996	365

4.101 Bedömning av Bill Clinton	366
4.102 USA:s presidentval 2000	369
4.103 USA:s presidentval 2004	370
4.104 Bedömning av George Bush d.y.	371
4.105 Jämförelse mellan presidenterna i epok 9 (1976—2008)	373
4.106 USA indelat i sju tidsepoker	374
4.107 USA:s presidenthistoria indelad i sju tidsperioder utgående från allmänna trender rörande presidenternas storhet	376
4.108 USA:s presidentval 2008	379
Kapitel 5:	
5.1 USA:s presidenter. Summering av utvärderingen i kap. 4.	386
5.2 Fördelning av observationerna vid en bedömning av USA:s presidenter	387
5.3 Indelning av USA:s presidenter i sex kategorier (Stolpe)	390
5.4 Summering av 15 rangordningar av USA:s presidenter åren 1948—2009. Komplettering genom förtydligande kommentar.	396–397
5.5 Indelning av USA:s presidenter i sex kategorier (tidigare undersökningar, åren 1948—2009)	399

Figurer:

Kapitel 2:	
2.1 Fyrfält rörande förekomst av rangordning respektive specifika värderingskriterier i 15 utvärderingar av USA:s presidenter.	79
Kapitel 3:	
3.1 Fyra kriterier med vilkas hjälp man kan bedöma graden av ”storhet” med avseende på USA:s presidenter	98
3.2 Fyrfält för att illustrera utfallsrummet med avseende på värderingskriteriet ” <i>problem</i> ”	107

1 Introduktion

1.1 Frågeställning, syfte och avgränsning

”Jag wotade för Abe Lincoln till Präsident of De förenade States. Han blef ock tillsatt.”. Så skrev Vilhelm Mobergs välkända romanfigur, nybyggaren Karl-Oskar, hem till släktingarna i Sverige (Moberg 1972: 535). Huruvida de tänkta mottagarna skulle kunna förstå särskilt mycket av en dylik formulering må vara osagt. Hemma i Småland ”wotade” man inte för någon på den tiden. I det vardagsspråk som Karl-Oskar och hustrun Kristina hade använt var ordet ”rösta” knappast frekvent. Allmän rösträtt i Europa infördes först i början av 1900-talet. På andra sidan Atlanten hade vanligt folk åtminstone lite mera att säga till om. Men Kristina skulle ändå aldrig ha fått rösta. Kvinnorna i USA fick vänta till 1920 innan de fick ”wota för” en presidentkandidat. Lincoln ”blef ock tillsatt” såväl 1860 som 1864. Tillika var Lincoln den ”Präsident of De Förenade States” som kom att verka under förhållanden som kan ha varit de mest dramatiska som någon av landets presidenter har råkat ut för.

Eftersom Lincolns insatser i anslutning till inbördeskriget ledde till att unionen hölls samman och slaveriet upphörde beskrivs han rent generellt som en av de stora presidenterna i USA:s historia. Men frågan är om och hur man kan jämföra de amerikanska presidenterna inbördes i syfte att försöka utröna vilka som är att betrakta som ”stora” i sammanhanget. Det är den problematiken som utgör föremål för denna studie. Beträffande avgränsningen kan det redan här framhållas att den teoretiska diskussionen tar utgångspunkt i ett antal rangordningar av USA:s presidenter, som enligt varierande modell har genomförts åren 1948—2009 (se kap. 1.2 samt kap. 2).

De dominerande partierna symboliseras av åsnan (demokraterna) och elefanten (republikanerna). Därför har dessa djur också fått ge namn åt detta arbete. Riktigt hel-täckande är rubriken ändå inte. Även om det nuvarande tvåpartisystemet, liksom partiernas symboler, är något som är väl förankrat bör det framhållas att partierna inte fanns med i bilden då USA grundades. Dessutom kom de aktuella djuren inte att symbolisera respektive parti ända från början. Demokraterna är det äldre av de båda partierna. Då Andrew Jackson år 1828 drev sin kampanj under devisen ”Låt folket styra” (”Let the people rule”) kom motståndarna att spefullt benämna honom ”jack-ass”. Det här kan dels avse en åsna av hankön, dels en person vars andliga gåvor är begränsade. Senare bidrog karikatyrtecknare till att åsnan permanent kom att kopp-

las samman med demokraterna. Att elefanten associeras med republikanerna har också sin bakgrund i skämtteckningar. I bägge fallen brukar skämttecknaren Thomas Nast tillskrivas den största betydelsen för att åsnan och elefanten från och med tiden strax efter inbördeskriget kom att symbolisera de båda partierna. Den första gången som elefanten kopplades ihop med republikanerna anses ändå vara på en affisch från 1864 som tillkännagav att Lincoln hade blivit omvald (<http://elections.harperweek.com/1864/cartoons-1864-list.asp?Year=1864>, 18.1 2011). Republikanerna valde senare elefanten till partiets officiella symbol. Demokraterna har aldrig gått lika långt med avseende på åsnan. Det oaktat associeras åsnan starkt med partiet.

Att jämföra USA:s presidenter med varandra är ingalunda någonting nytt. Tvärtom är det mitt intresse för tidigare studier av detta slag, som har bidragit till att ge upphov till föreliggande arbete. De mest kända undersökningarna presenteras i kapitel 2. I vissa fall har de medverkande fått fria händer att rangordna USA:s presidenter. I en del av undersökningarna har deltagarna uppmanats att använda sig av specifika kriterier. De brister som de här undersökningarna kännetecknas av har gjort mig intresserad av att systematisera bedömningsgrunderna för en utvärdering av USA:s presidenter. Granskningen av strukturen hos tidigare undersökningar mynnar i kapitel 3 ut i en diskussion som resulterar i ett antal övergripande värderingskriterier där de mest väsentliga aspekterna summeras. Att sedan pröva kriterierna ter sig självklart. Den saken blir ombesörjd i kapitel 4. Det intresse som redan tidigare har funnits för ledarskap, amerikanska presidenter etc kunde ses som ett intyg för relevansen i den här typen av forskning. Men samtidigt inställer sig tanken om inte tematiken riskerar att vara uttjatad. Min egen forskning kan ses som en reaktion mot den ytlighet som tidigare undersökningar har kännetecknats av. I de tre första kapitlen försöker jag belysa varför mitt eget sätt att angripa problemet skulle utgöra en mer stabil grund för vetenskaplig kunskap. I de två avslutande kapitlen tar jag mig an utmaningen att visa att det sättet är genomförbart. Det optimala vore förvisso att ha en grupp av sakkunniga på området att bedöma presidenterna utgående från mina kriterier. På så vis skulle man kunna föra en diskussion kring i vilken mån olika bedömares synpunkter avviker från varandra. Dessvärre finns det inte resurser till att genomföra detta.

Frågeställningen kretsar kring att belysa vad som utmärker storheten hos amerikanska presidenter och på vilket sätt detta kan analyseras på ett sätt som går att applicera på samtliga innehavare av ämbetet. Redan att genom den teoretiska diskussionen urskilja och generalisera olika mönster för beståndsdelarna rörande presidentiell storhet blir en utmaning i sig. Syftet med arbetet finns inbyggt i frågeställningen.

Utöver frågan om vilka av USA:s presidenter som är ”stora” och på vilka grunder en sådan diskussion borde föras väcker arbetet förhoppningsvis också en del tankar kring vilka egenskaper vi förväntar oss av en framstående ledare.

Utgående från det material som står till buds, genom sekundärkällor vars omfång är tämligen tilltaget, blir det självklara målet att genom den teoretiska diskussionen skapa en relation där samtliga beståndsdelar är tillräckligt stabila för att objektet för studien inte skall bli lidande (jfr Jarrick & Söderberg 1993: 1, 6, 143). I sammanhanget torde finnas goda möjligheter till god validitet, det vill säga en hög grad av överensstämmelse mellan det som anförs i den teoretiska diskussionen och de indikatorer som längre fram operationaliseras. Eller kort och gott att uppnå syftet att lyckas mäta det som jag är ute efter att mäta: en varierande grad av storhet hos USA:s presidenter (jfr Esaiasson m.fl. 2007: 58-61). Låt vara att tolkningsfall alltid kan förekomma vid spörsmål av det här slaget. Objektivitet, opartiskhet och eliminering av anakronism utgör självklara ledstjärnor i sammanhanget. Objektivitet säkras bäst genom god argumentation baserad på material som övriga forskare har tillgång till och kan acceptera. Den biten torde vara under kontroll såtillvida att källorna är tämligen lättillgängliga. Det som kunde vara ett problem i sammanhanget är att utbudet av källor med avseende på USA:s presidenter är så pass stort. Opartiskhet kräver i sin tur att forskaren inte har underlåtit att använda material som kunde försvåra den egna argumentationen. Det kan understrykas att sistnämnda dilemma ingalunda föreligger här. Att källorna är många utgör i sig naturligtvis ingen kvalitetsstämpel. Det är självfallet inget självändamål att använda sig av många källor. Men en fördel ligger i att man ges möjlighet att jämföra olika källor för att se om de är inbördes överensstämmande (utförligare i kap. 1.2 nedan). Vidare må understrykas att anakronismen kan elimineras genom att man i sin forskarroll avhåller sig från att anföra sådant som ter sig orimligt utgående från den historiska kontext som föreligger (Sihvola 2002: 53). Ett självklart mål är att det inte heller i förhållande till den principen skall förekomma förseelser här.

Bruket av de värderingskriterier som utformas på grundval av tidigare diskussion på området utmynnar senare i empiriska påståenden i form av bedömning av de enskilda presidenterna. Metoden redovisas så pass ingående att den torde hålla för en intersubjektiv prövbarhet även om det självfallet är så, att olika bedömare kan tolka verkligheten olika. Ingen torde kunna vara fullständigt insatt i alla detaljer med avseende på de konkreta fall som undersöks. Vidare må konstateras att forskningen lätt går över styr ifall utformningen av kriterier liksom de slutsatser som dras utgående

från det material som står till buds baseras på en koppling mellan studieobjektet och ett bräckligt empiriskt underlag (jfr Jarrick & Söderberg 1993: 72-73, 115). I det två följande kapitlen försöker jag få ett grepp om den diskurs som finns på området (jfr Esaiasson m.fl. 2007: 17-18, 32). Kort sagt: Vilken är forskningens nuläge? Vilka metoder har använts tidigare? Vilken kunskap finns från förr? Vidare har man spörsmålet kring vad som har försummats inom den tidigare forskningen och hur det hela kunde göras annorlunda. Det är också den punkten som utgör grund för min övergripande frågeställning om på vilket sätt bedömningsgrunderna för USA:s presidenter kan göras mer enhetlig.

Sett till den metodologiska frågan inställer sig ett spörsmål som berör jämförbarheten mellan mina resultat och resultaten från tidigare undersökningar. Tidigare studier har utgjorts av enkäter som har innefattat allt från några dussin medverkande till flera hundra. Dessa undersökningar har ibland kännetecknats av att det inte alls har förekommit några kriterier alls eller så kan kriterierna ha varit tämligen vaga plus att de har överlappat varandra. Vidare kan man inte veta hur pass insatta berörda parter har varit sett till alla presidenter eller tidsperioder. Man vet inte heller hur pass motiverade de ha varit inför uppgiften. Naturligtvis är det minst lika enkelt att hitta tänkbara svagheter hos ett upplägg där en enda forskare tar sig an bedömningen. I mitt fall har jag åtminstone lagt stor vikt vid utformningen av ett begränsat antal kriterier som jag har försökt göra så entydiga som möjligt. Tyngdpunkten återfinns i just ambitionen att rationalisera bedömningsgrunden rörande USA:s presidenter. Redan med tanke på ämnets natur kunde avhandlingen ha skrivits på engelska för att nå ut till en bredare publik. Men detta får bli en fråga för framtiden. Sannolikt då i form av olika artiklar eller möjligen genom en regelrätt översättning av denna monografi. Även om de kriterier som framläggs rimligen tar upp sådant som normalt associeras med politiskt ledarskap är de ändå tämligen kontextbundna. Det är ingen självklarhet att samma kriterier skulle gå att använda på statsöverhuvuden i ett annat land. Så blir fallet inte minst eftersom grundlagarna på annat håll tenderar att ändras mer frekvent än i USA, där ett antal tillägg utgör de enda förändringarna under mer än 200 år. Att USA:s samtliga presidenter har verkat under samma grundlag utgör en väsentlig aspekt eftersom det helt klart underlättar en jämförelse mellan de som har innehaft ämbetet.

Genom detta arbete framgår på vilket sätt de enskilda presidenterna har utformat ämbetet och på vilket sätt USA har utvecklats till den dominerande supermakten i världen. Just den aspekten står i sig inte i fokus för arbetet. Sagda utveckling bidrar i alla fall i hög grad till att USA:s presidenter utgör ett intressant forskningsobjekt.

Diskussioner som berör orsaksförhållanden behäftas lätt med en viss grad av osäkerhet (Gothoni 2002: 11). Beträffande USA:s presidenter är det självfallet inte sagt att person X eller Y hade klarat av sina uppgifter bättre än fallet var med person Z i den situation som han ställdes inför. Om X och/eller Y framstår som mer lyckade i sitt värv än Z kan orsaken helt enkelt vara att man utförde sina åtaganden under omständigheter som var jämförelsevis enkla att bemästra. Det må sedan gälla presidentposten i USA eller något annat. Vi har helt enkelt att göra med det som är tämligen explicit för historia som vetenskaplig disciplin, dvs. alla händelseförlopp är unika såtillvida att de inte går att upprepa eller justera. Strävar man efter att uttolka ett händelseförlopp i det förflutna närmar man sig forskningsobjektet med en viss förståelse eller, om man så vill uttrycka saken, intuition. Genom konfrontationen mellan mig (i egenskap av uttolkare) och USA:s presidenter, närmare bestämt den varierande graden av storhet hos dessa (det som skall uttolkas), har förståelsen sannolikt ändrats och fördjupats i takt med att mitt eget förråd av kunskap och erfarenheter har expanderat (jfr Gothoni 2002: 7-8). Den digra källförteckningen kan te sig överdriven. Men ingen av källorna är överflödigt utan har alla bidragit till att i större eller mindre utsträckning forma min bild av forskningsobjektet.

Den aktuella studien överbryggar kvalitativa och kvantitativa forskningstraditioner. Låt vara att de kvantitativa inlagen är föga avancerade. Om man med kvantitativ forskning kort och gott avser att undersökningen består av så pass jämförbara uppgifter att de kan uttryckas och analyseras med hjälp av siffror handlar min bearbetning av empirin om just detta (jfr Esaiasson m.fl. 2007: 223, 227). Genom några analysenheter i form av kriterier för vad som kan anses utmärka presidentiell storhet erhåller respektive president ett visst antal poäng mot bakgrund av vilka man sedan kan uttala sig om personens insats på sagda post. Men innan dess har processen föregåtts av ett arbete av mer kvalitativ karaktär (jfr Esaiasson m.fl. 2007: 237-238). Det handlar helt enkelt om en omfattande genomgång av vad som kan anses utmärka presidentiell storhet men åtföljt av omfattande, reflekterande studier i syfte att klargöra vad de enskilda presidenterna har utfört under sin tid vid makten. Det är i varje enskilt fall presidentskapet som skall bedömas, det handlar inte om personen som sådan. I det aktuella fallet är målsättningen att skapa relevanta kategorier i form av kriterier av det fenomen som sedermera skall testas (jfr Esaiasson m.fl. 2007: 141). De oberoende variablerna (även ”förklaringsvariabler” eller ”orsaksvariabler”) utgörs här av några kriterier med hjälp av vilka man kan beskriva den beroende variabeln, som beskriver variationen i det som skall förklaras, alltså graden av storhet hos USA:s presidenter (jfr Esaiasson m.fl. 2007: 54-55). Den upplevda storheten blir

således ”beroende” av vad som händer i ett utfallsrum som utformas inom ramen för de fyra värderingskriterierna.

I princip kunde man skriva en doktorsavhandling om vilken som helst av USA:s presidenter eller rentav med avseende på delar av en enskild presidents gärning. Men i en analys av det slag som här är aktuellt placeras de enskilda presidenterna in i ett större perspektiv. Att med hjälp av en övergripande helhetsanalys studera ett händelseförlopp som omfattar över 200 år och mer än 40 presidenter handlar om att försöka se helheten som någonting mer än summan av de enskilda beståndsdelarna (jfr Frank 1998: xv). Enskilda presidenter framställs i litteraturen som ”stora” eller ”misslyckade” etc. Men det är i jämförelse med andra presidenter och då vi sätter in de enskilda presidenterna i en epok där de hör hemma som man kan få en klarare bild av vilka som kan betraktas som ”stora” respektive ”misslyckade” i ett historiskt perspektiv. Avgränsningen medför ett dilemma i sig. Ett snävt perspektiv, t.ex. rörande delar av en enskild presidents gärning, skulle försvåra vidsträckta tolkningar. Samtidigt skall det medges att en övergripande analys gör att man kan missa fakta på detaljplanet. Den självklara ambitionen har varit att åstadkomma forskning präglad av en process där jag utgående från tillgängliga, relevanta källor förmår belysa fakta som är väsentliga för den typ av forskning som är aktuell (jfr Frank 1998: 39-40).

Även om man som forskare brinner för sitt projekt kan det vara en utmaning att övertyga andra om det väsentliga i det som man håller på med. Utöver en strävan efter en godtagbar, övergripande analys av de amerikanska presidenterna kan forskning av det här slaget rimligen ge ett bidrag till den till synes ändlösa diskussionen om vad vi egentligen förväntar oss av en god ledare. Den aspekten berörs mer utförligt i kapitel 3, då främst i kapitel 3.1.. Men redan här kan betonas att det inte nödvändigtvis är den mest populära eller mest demokratiskt sinnade ledaren som i efterhand framstår som den största. Ledarskap handlar ibland om att implementera beslut som kan te sig föga populära men där de underlydande i efter hand inser att beslutet var det rätta. Det handlar ingalunda om att stå över demokratin men däremot nog att kunna bemästra väsentliga delar av densamma då behov uppstår. Genom den här typen av forskning torde ges möjlighet att bättre förstå vissa delar av historien och som en bonus lära sig något om den utmanande konsten som går under benämningen ledarskap. Det är en sak att ha visioner, en helt annan att få folk att dela dessa visioner. Tommy Möller, professor i statskunskap vid Stockholms universitet, summerar i elva punkter de faktorer som påverkar handlingsutrymmet för en ledare på nationell nivå: (1) konstitutionen, (2) ideologiska ramar, (3) det egna partiet, (4) ekono-

min, (5) utrikespolitiska händelser, (6) den politiska kulturen, (7) opinionen, (8) andra aktörers handlande, (9) det historiska arvet vid tillträdet, (10) medierna och den logik dessa följer i sin politikrapportering och slutligen (11) förtroendet (Möller 2009: 103-126). Det här gäller rimligen också de amerikanska presidenterna. Förteckningen är överskådlig och illustrerar den mångfald och komplexitet som tangerar ledarskapets svåra konst. De flesta punkter har efter hand fått åtminstone delvis ny karaktär med avseende på fallet med USA:s presidenter. Åtminstone är så fallet i och med att mediernas roll och utrikespolitikens betydelse successivt har blivit starkare. Däremot kan förändringar sett till bl.a. opinionen och det historiska arvet vid en presidents tillträde kännetecknas av vågrörelser under historiens gång.

Vid sidan av den akademiska diskussionen kring USA:s presidenter kan man lätt illustrera hur pass närvarande de amerikanska presidenterna är i vår vardag, utan att vi nödvändigtvis reflekterar över saken. Utöver det faktum att USA:s president nästan dagligen utgör nyhetsstoff förekommer de inom såväl populärkulturen, som i form av diverse monument. Ibland kan man rentav finna en kombination av bägge. I en nyckelscen i Alfred Hitchcocks klassiska film *"North By Northwest"* (sv.: *"I sista minuten"*, 1959) finner vi en desperat Roger Thornhill (spelas av Cary Grant) på flykt undan en spionliga då han klättrar omkring på de 18 meter höga bysterna av fyra amerikanska presidenter som utgör det världsberömda monumentet vid Mount Rushmore i South Dakota. I en filmklassiker av senare datum, *"Forrest Gump"* (1994), erbjuder Tom Hanks' rollfigur en lång rad humoristiska exempel med koppling till amerikansk nutidshistoria, inte minst då med koppling till USA:s presidenter. Den naive och svagt begåvade Forrest Gump påverkar vid upprepade tillfällen, helt omedvetet, historiens gång. Han träffar bland annat tre presidenter (John Kennedy, Lyndon Johnson och Richard Nixon) och interagerar i filmen med dessa genom skickliga bildmontage. Helt ovetande ser han också till att Nixons medarbetare blir fast för det inbrott i Watergate-komplexet som på sikt ödelägger Nixons politiska karriär. I *"All the Presidents Men"* (sv.: *"Alla presidentens män"*, 1976) återges Nixons fall på ett mer korrekt sätt då Dustin Hoffman och Robert Redford spelar de journalister som avslöjade oegentligheter i Nixons maktutövning. En annan berömd film med koppling till USA:s presidenter utgörs av *"JFK"* (1991), som utgör Oliver Stones skildring av då åklagaren Kevin Costner spelar den åklagare som försöker reda ut mordet på Kennedy. Det finns självfallet också många fler exempel på motsvarande. Men ett tämligen färskt sådant utgörs av den mångfaldigt prisbelönta (och sett till de historiska händelserna glädjande korrekta) TV-serien *"John Adams"* (2008) där Paul Giamatti spelar rollen som USA:s andra president.

Ovan nämnda exempel hör till de mer kända från populärkulturens värld. Vidare är det vanligt att amerikanska presidenter förekommer i romaner, seriemagasin etc. Sett till de monument över USA:s presidenter var Gutzon Borglums ovan nämnda skulptur vid Mount Rushmore världsberömd långt före Hitchcocks film spelades in. I USA är det inte ovanligt att en stad (eller t.ex. enskilda gator i en stad), ett museum, ett bibliotek eller någonting annat är döpt efter en tidigare president. På samma sätt som då vi diskuterar filmens värld är exemplen många. De världsberömda monumenten i huvudstaden är sannolikt de mest kända. Men också utanför USA kan man finna exempel på att en amerikansk president kan vara ihågkommen. Bristande språkkunskaper medför lätt att den som besöker Prag kan missa att Wilsonova, en gata i centrum av staden, är döpt efter Woodrow Wilson. Men går man in på den stora järnvägsstation som ligger där och ser en stor bild av Wilson kompletterat med ett citat (på tjeckiska) inser man lätt att det handlar om en hyllning till den man som ledde den fredskonferens efter första världskriget där Tjeckoslovakiens ställning som ny, självständig stat blev säkrad.

1.2 Forskningsmaterial

Två objektivt sinnade historiker kan trots en tillgång till identiskt material dra olika slutsatser utgående från ett specifikt händelseförlopp. Det må sedan gälla romarrikets fall, franska revolutionen, bedömningen av USA:s presidenter eller någonting annat. Att enbart fokusera på ”stora män” utan att beakta de samhällen, villkor och grad av föränderlighet inom vilka de har verkat är knappast tillräckligt (Iggers 1997: 4-6). Vidare kan bedömningen av olika personers historiska insats variera stort från en källa till en annan. Det här är något som accentuerar frågan om källkritik och representativitet i urvalet av källor. God ämneskunskap är en självklar förutsättning för att kunna bedöma en källa. Det empiriska underlaget för min egen bedömning av presidenterna baserar sig på mångåriga studier av USA:s presidenter. Till en början handlade det om ett rent personligt intresse. Efter hand tog tanken om en akademisk avhandling över. Därefter vidtog en fördjupning av studierna med avseende på USA:s presidenter. Det här skedde dels med avseende på de personer som har innehaft presidentposten i USA, men också med avseende på vad som kunde utmärka deras ”storhet” och på vilket sätt man i tidigare analyser har tagit sig an problematiken.

Med den flora av litteratur som finns är det i de enskilda fallen skäl att fråga sig om de är vetenskapligt användbara i termer av relevans och representativitet med avseende på min forskning. Vissa biografier om enskilda presidenter har förvisso kommit till användning. Men då det handlar om en jämförelse mellan dussintals presidentskap har mer koncisa antologier tätt sig mer fruktbara i sammanhanget. Den detaljrikedom som en väl utförd biografi kännetecknas av har sina givna fördelar. Men väljer man att utgå från dylika borde man rimligtvis ta del av ett antal verk med fokus på en specifik president för att kunna bilda sig en någorlunda objektiv uppfattning om honom. I anslutning till forskning som innefattar över 40 individer är det knappast den mest framkoliga vägen att ta del av exempelvis 10-15 biografier om varje enskild innehavare av presidentposten i USA. Sannolikt är det mer rationellt att ta del av mer koncisa texter av personer som är väl insatta i tematiken. Den detaljrikedom som biografier kan kännetecknas skulle erbjuda stora fördelar om man skulle intressera sig för en enda president eller en begränsad tidsperiod. Redan en jämförande studie kring en president eller en specifik tidsperiod vore intressant att utföra utgående från biografier, vare sig de sedan är samtida, har tillkommit senare eller utgör en blandning av bägge. Min utmaning är av annat slag. Här handlar det om ett mer övergripande perspektiv. Det är snarast av nöden tvunget att ty sig till sekundärlitteratur av summerande slag för att skapa sig en samlad bild av de enskilda presidenternas insats i det skede som processen är så långt hunnen att det blir dags att applicera de olika värderingskriterierna på dessa.

Det finns många författare som diskuterar vilka kriterier som kan anses illustrera presidentiell storhet. Det finns också många undersökningar som går ut på att rangordna presidenterna utan att beakta specifika kriterier. Mer sällan är det någon bedömare som ger sig i kast med bägge aspekterna. Det är genom att beakta bägge elementen som jag genom den här aktuella studien har valt att positionera mig. Längre upplevde jag att jag var först ute med denna infallsvinkel. Men i samband med att detta arbete närmade sig sitt slut presenterade statsvetaren Alvin Felzenberg boken *"The Leaders We Deserved (and a Few We Didn't)"* (2008) där han konstaterade att han inte har sett en enda studie där man har lyckats utforma värderingskriterier som går att applicera på samtliga presidenter (se även slutet av kap. 3). Felzenbergs konstaterande må tjäna som exempel på att den infallsvinkel jag väljer är anmärkningsvärt ovanlig trots det stora intresse som synbarligen finns för att jämföra USA:s presidenter. Felzenberg påtalar helt enkelt en uppenbar brist i den i övrigt digra forskningen kring USA:s presidenter, men tillika handlar det om en brist som det är en intressant utmaning att råda bot på. Felzenberg är doktor i statskunskap

från Princeton och verkar vid University of Pennsylvania. Under större delen av sitt yrkesliv har han dock verkat utanför den akademiska sfären (http://www.iop.harvard.edu/Programs/Fellows-Study-Groups/FormerFellows/Al-vin-S._Felzenberg, 18.1 2011).

I sin kartläggning av de olika presidenterna nöjer sig Felzenberg således inte med att skissa upp ett antal kriterier utan, likt mig, bedömer han också presidenterna utgående från dessa kriterier. Att själv presentera någonting motsvarande kan lätt te sig som plagiat. Det bör bestämt påpekas att så inte har varit fallet. Den saken understryks av att det visade sig att Felzenberg inte har använt sig av samma kriterier som jag själv hade kommit att utarbeta innan jag överhuvudtaget hade hört tals om Felzenbergs forskning. Det här är självfallet väsentligt att understryka här och nu. Att vissa beröringspunkter förekommer må te sig naturligt. Det vore i sanning märkligt om så inte vore fallet. Felzenbergs arbetsgång innefattar ett halvdussin kriterier enligt följande: ”personlig karaktär”, ”visioner”, ”kompetens”, ”ekonomiska riktlinjer (policy)”, ”värnande om friheten” (”preserving and extending liberty”) och ”riktlinjer (policy) i försvarsfrågor” (se äv. Morris 2008: 3).

En av USA:s mer kända forskare i genren, Michael Genovese (se nedan), ger dock inte mycket för Felzenbergs sätt att ta sig an problematiken. Han konstaterar att Felzenbergs irritation för en påstått liberal slagsida i tidigare rangordningar har lett till att Felzenbergs analys i stället präglas av en konservativ sådan. Genovese anser att Felzenberg är ovetenskaplig, subjektiv och helt enkelt är ute efter att höja sina rent personliga favoriter till skyarna. Det tydligaste exemplet är då Reagan är en av blott fyra presidenter som ges det högsta poängtalet med avseende på vilket sätt man har hanterat landets ekonomi (<http://www.thefreelibrary.com/The+Leaders+We+Deserved+%28And+a+Few+We+Didn%27t%29%3A+Rethinking+the...-a024086-3432>, 18.1 2011). Eftersom USA:s utlandsskuld blev otroligt mycket större under åtta år med Reagan som president är detta knappast förenligt med den gängse bilden av Reagan. En annan av de mest sakkunniga på området, James McPherson (se nedan), tillstår att den som läser Felzenbergs bok sannolikt kommer att besitta en högre grad av kunskap efteråt, men att en del ställningstaganden beträffande de enskilda presidenterna överraskar (<http://www.alfelzenberg.com>, 18.1 2011). Utan att mer än nödvändigt gå händelserna i förväg kan sägas att det finns en hel del detaljer i Felzenbergs rangordning som långt avviker från trenden i övriga undersökningar. Men därmed naturligtvis inte sagt att det handlar om felaktigheter. De mest iögonfallande exemplen på presidenter som placerar sig anmärkningsvärt väl hos Felzenberg utgörs av att Reagan är på delad tredje plats, Taylor och Grant återfinns på delad sjun-

de plats och att Harding (ofta ansedd som USA:s sämsta president någonsin) inte återfinns lägre ner än på 26:e plats. Ingen av de som nämns i det föregående är demokrat. De tre som däremot placerar sig sämre än i flertalet övriga undersökningar är alla demokrater: Franklin Roosevelt finns här på en, för hans vidkommande, jämförelsevis blygsam femte plats medan Jackson och Lyndon Johnson återfinns på delad 27:e plats.

En polemisering från min sida kunde lätt te sig missunnsam. Upplägget är likt mitt eget såtillvida att det handlar om kvantifiering av enskilda kriterier, men det handlar om en kvantifiering som är resultatet av en kvalitativ process där presidenternas respektive insats diskuteras utgående från den specifika situation de har befunnit sig i. Felzenberg har, likt undertecknad, reagerat på att man så pass sällan preciserar vad som egentligen avses med en stor respektive misslyckad president. I samband med en intervju för New York Times (31.10 2008) konstaterar Felzenberg att han hade slagits av bristen på variation i tidigare rangordningar. Med tanke på att det fortsättningsvis kommer ny information borde synen på olika presidenter variera mer än nu är fallet. Snarast har tidigare rangordningar kommit ”kyla ner” debatten om hur man förväntas förhålla sig till tidigare presidenter. I samma intervju betonar Felzenberg att de verkligt lyckade presidenterna i USA:s historia kännetecknas av att ha varit långsiktiga, empatiska visionärer som dessutom klarade av att kommunicera med, och nå ut till, sin omgivning. De misslyckade presidenterna har enligt Felzenberg tenderat att vara trångsynta personer som eftersträvade makt för maktens egen skull (<http://freakonomics.blogs.nytimes.com/tag/alvin-felzenberg/>, 18.1 2011). I en annan intervju konstaterade Felzenberg rent ut att han inte har sett en enda studie där det finns konkreta kriterier som går att applicera på samtliga presidenter (<http://www.nationalreview.com/articles/224641/commanding-ratings/interview>, 18.1 2011). Ambitionen med mitt eget arbete kan illustreras med att den som bekantar sig med detsamma inte skall behöva dela Felzenbergs känsla i det här avseendet.

Att Felzenberg, åtminstone före mig, skulle ha varit helt ensam om att såväl utforma värderingskriterier som att de facto använda är en sanning med modifikation. År 2000 presenterade bröderna Charles F. Faber och Richard B. Faber en motsvarande analys. Det anmärkningsvärda här var att man använde sig av inte mindre än 50 kriterier som användes utgående från en femgradig skala. Några motiveringar till de enskilda bedömningarna fanns inte. Å andra sidan hade det förstås krävt ett sidantal av stora mått för att motivera varje enskilt ställningstagande för varje president. Kriterierna var indelade i fem huvudgrupper med tio undergrupper i varje. De fem hu-

vudkategorierna utgjordes av: utrikespolitik, inrikespolitik, ledarskap och beslutsfattande, personliga förtjänster och avslutningsvis effektivitet inom maktutövningen. Det sistnämnda är min egen översättning av det något svåröversättliga ”administration and intergovernmental relations”. Det bör dock framhållas att redogörelsen över de enskilda presidenterna är mer imponerande än deras svåröverskådliga arsenal av värderingskriterier. Det här är en åsikt som anförs även av Skidmore (2004: 7) (jfr nedan). I sammanhanget bör framhållas att bröderna Faber i övrigt inte har profilerat sig som genom material kopplat till historia eller statsvetenskap. Men eftersom de i enstaka sammanhang nämns av seriösa forskare bör de ändå nämnas i sammanhanget.

Beträffande de kriterier som i mitt fall kommer att utmejslas i syfte att rationalisera utvärderingen av de enskilda individernas insats på presidentposten utgör forskningsmaterialet i väsentlig grad av tidigare undersökningar som har utförts med avseende på rangordningar av USA:s presidenter. Det har dock inte funnits skäl att ta med bröderna Faber i sammanhanget. Så ej heller Felzenberg. Bröderna Faber upplevs inte som tillräckligt seriösa i sammanhanget eftersom motiveringar till de enskilda ställningstagandena saknas. Felzenbergs verk upptäckte jag i ett sent skede. Det här är förvisso ingen orsak att ignorera honom. Men eftersom det här handlar om en ensam forskare hade det tätt sig lite märkligt att ta med honom i den allmänna översikten. Inte minst eftersom de olika undersökningarna sedermera vägs samman på jämlika grunder.

I åtta av fallen är undersökningarna starkt kopplade till enskilda personer, av vilka Arthur Schlesinger Sr och hans son Arthur Schlesinger Jr är de mest kända. Bägge verkade under tre årtionden som professorer i historia. Schlesinger Jr hann dessutom verka inom politiken genom nära samarbete med bröderna Kennedy (<http://www.notablebiographies.com/Ro-Sc/Schlesinger-Jr-Arthur.html>, 18.1 2011). I bägge fallen pågick samarbetet till dess respektive bror blev skjuten. Schlesinger Sr å sin sida hade under många år ansvar för doktorandutbildningen bland historiker vid Harvard. Den kanske mest ambitiösa analysen med avseende på att få sakkunniga att vara med om att rangordna USA:s presidenter är dock utförd av Robert Murray och Tim Blessing. Murray har verkat som professor i historia vid Pennsylvania State University (<http://www.psu-press.org/books/titles/0-271-01089-4.html>, 18.1 2011). Blessing innehar en kombinerad professur i historia och statskunskap vid Alvernia University i samma delstat och har specialiserat sig på det amerikanska presidentskapet, ledarskap rent allmänt och de tidiga åren av USA:s historia (<http://www.alvernia.edu/academics/arts-and-sciences/humanities/history/faculty/bl->

essing.html, 18.1 2011). Två av undersökningarna har sitt ursprung i tidskriften Wall Street Journal, under ledning av professor James Lindgren som är verksam vid juridiska utbildningen vid Northwestern University i Chicago (<http://www.law.northwestern.edu/faculty/profiles/JamesLindgren>, 18.1 2011). I början av 1970-talet utförde Gary Maranell en av de äldsta undersökningarna i den genre som här är aktuell. Undersökningen i fråga tenderar att vara ständigt förekommande i diskussioner av det här slaget. Men i övrigt tycks Maranell vara en bortglömd profil. Tillsammans med duon William Ridings och Stuart McIver är Maranell undantagen som bekräftar regeln i sammanhanget. Å andra sidan är det knappast nödvändigt att man måste vara expert på USA:s presidenter för egen del för att administrera en undersökning som går ut på att låta andra rangordna dem. I Maranells studie handlade intresset långt om jämföra på vilket sätt rangordningarna från enskilda medverkande avvek från varandra. I fyra av fallen har undersökningarna blivit utförda av Siena Research Institute (SRI) som verkar vid Siena College i Loudonville, New York. De tre återstående undersökningarna har en direkt koppling till massmedia. Två av undersökningarna har utförts i regi av C-SPAN (public service-TV) medan Chicago Tribune står bakom en analys. I de sistnämnda fallen profilerar sig ingen enskild person som drivande kraft. Men det är intressant att notera att Chicago Tribunes rangordning ofta nämns med i de diskussioner som forskarna för. De båda undersökningar som C-SPAN har presenterat är av senare datum så det är för tidigt att uttala sig om vilken genomslagskraft de kännetecknas av. I vart och ett av de enskilda fallen kan man självfallet diskutera varför en specifik rangordning skall tas med. Det faktum att undersökningarna är utförda utgående från något olika modeller bidrar inte minst till diskussionen kring vilken typ av värderingskriterier som är relevanta i sammanhanget.

Beträffande den diskussion som här utmynnar i konkreta värderingskriterier används också en hel del andra källor än de konkreta undersökningar som har utförts. Dessa är minst lika intressanta som de tidigare undersökningarna såtillvida att dessa källor på ett annat sätt erbjuder ett intellektuellt resonemang rörande vilka kännetecken man kan förvänta sig hos de presidenter som vi skall betrakta som ”stora” i sammanhanget. Även om det, som konstaterats, finns en uppsjö av litteratur kopplat till USA:s presidenter så utgör diskussionen om vad som utmärker deras storhet en av många avknoppningar av detta. Här föreligger självfallet inte samma uppsjö av material som det finns om presidenterna rent allmänt. Strängt taget har jag tämligen urskiljningslöst försökt tillgodogöra mig det som har kommit i min väg i förhållande till denna typ av problematik. Det kan finnas orsak att understryka att inget har läm-

nats bort av osakliga skäl, som att där skulle förekomma fakta som helt enkelt inte skulle passa in i mitt sätt att se på saken. Till det mest matnyttiga i sammanhanget hör en konferens vid Hofstra University i New York år 2000 där diverse namnkunniga forskare tangerade det resonemang som här står i fokus. Där medverkade bl.a. den nyss nämnde Arthur Schlesinger Jr liksom kända profiler som James MacGregor Burns och Fred Greenstein. Greenstein har verkat som professor i statskunskap vid Princeton University och har en diger förteckning av publikationer som berör centralmakten i USA (<http://www.princeton.edu/~fig/>, 18.1 2011). Burns är framför allt en auktoritet beträffande ledarskapsstudier men han har också profilerat sig genom biografier om amerikanska presidenter (<http://www.s9.com/Biography/Burns-James-MacGregor>, 18.1 2011). Utöver dessa kan nämnas också Meena Bose, Marc Landy och Richard Pious i anslutning till evenemanget vid Hofstra University. Den sistnämnde förekommer på tre ställen i de antologier om olika presidenter som jag har använt mig av (se nedan). Att konferensen är väl dokumenterad beror inte minst på att Bose och Landy samlade in de skriftliga bidragen från olika medverkande och sammanställde *"The Use and Abuses of Presidential Ratings"* (2000). Bose, en av få kvinnor som figurerar i mitt forskningsmaterial, är professor i just presidentstudier ("presidential studies") vid Hofstra. Landy, också han med dokumenterade kunskaper kring temat USA:s presidenter, är professor i statskunskap vid Boston College (<http://www.bc.edu/schools/cas/polisci/facstaff/landy.html>, 18.1 2011).

I den diskussion som följer kring vad som utmärker presidentiell storhet hänvisas till bl.a. ett verk som väldigt explicit belyser sagda tema (titeln lyder just *"Presidential Greatness"*) som Landy har skrivit tillsammans med Sidney Milkis, professor i statskunskap vid University of Virginia (<http://www.virginia.edu/politics/staff/scholars/milkis.html>, 18.1 2011). Också Milkis får ses som en auktoritet på området och det är naturligt att diskussionen i kapitel 3 tar fasta på den diskussion som förs av just Landy och Milkis. I samma andetag förs också fram något om det fruktbara i att överhuvudtaget kunna rangordna presidenter från olika tidsperioder. I början av kapitel 3 citeras John Dean, mest känd som Nixons advokat, som kritiserar tankegången bakom dylikt. Dean hör till de kritiker som helt enkelt avfärdar den här typen av problematik som meningsfull sällskapslek för vissa akademiker och andra intresserade. Dean får stöd av Robert Ferrell, en historiker som har specialiserat sig på Harry Truman men (vilket även framgår av min litteraturlista) också har behandlat flera andra presidenter från tidigt 1900-tal. Ferrell understryker att även många sakkunniga rimligtvis måste ha ganska diffusa kunskaper rörande vissa presidenter.

Utöver de ovan nämnda är det ännu några namn som bör betonas i anslutning till den diskussion kring värderingskriterier som följer längre fram. Hit hör inte minst James Pfiffner, som är professor i ämnet public policy via George Mason University i Virginia. Som huvudsakligt kompetensområde anges just studier kring USA:s presidenter (<http://policy.gmu.edu/tabid/86/default.aspx?uid=60>, 18.1 2011). En annan som kan nämnas i sammanhanget är Aaron Wildavsky. Han verkade som professor i statskunskap vid Berkeley. Trots att han hänvisas till på flera ställen är Wildavsky sannolikt mest känd för sina tankar kring budgetering, där han kunde sägas utgöra en direkt auktoritet, även om hans forskning också kom att inbegripa USA:s presidenter (http://www.sourcewatch.org/index.php?title=Aaron_Wildavsky, 18.1 2011).

Tidigare forskning erbjuder gott om material kring USA:s presidenter. Till de mest väsentliga för mitt arbete hör exempelvis Brinkley och Dyer (red.) (2000): *“The Reader’s Companion to the Presidents”*, Urofsky (red.) (2000): *“The American Presidents”* och McPherson (red.) (2001): *“To the Best of My Ability. The American Presidents”*. En rad andra motsvarande verk finns förvisso också. Men de tre ovan nämnda är överskådliga och välskrivna där staben av medverkande utgörs av etablerade historiker. Utan att ta äran av andra motsvarande antologier vågar jag påstå att dessa tre, kombinerat med en del andra källor av varierande slag, ger en tillräcklig bakgrund för att klara av att bedöma de olika presidenterna. För att nämna något om de personer som i det föregående nämns i anslutning till antologierna kan nämnas att huvudförfattaren till den förstnämnda antologin, Alan Brinkley är professor i historia vid Columbia University och erhöll år 1983 utmärkelsen ”årets bok i historia” (National Book Award for history). Beträffande amerikansk politisk historia är det främst hans forskning kring 1930-talets ekonomiska depression som har uppmärksamats (<http://www.columbia.edu/cu/history/facbios/Brinkley/faculty.html>, 18.1 2011). James McPherson är professor i historia vid Princeton, specialist på framför allt tiden kring inbördeskriget och erhöll år 1989 Pulitzer-priset i historia (<http://www.neh.gov/howeare/mcpherson/interview.html>, 18.1 2011). Melvin Urofsky var å sin sida professor i historia vid Virginia Commonwealth University och ansvarade där för doktorandutbildningen inom sitt ämne. Frågan om vilken roll konstitutionen och Högsta domstolen har haft genom åren är ett område inom vilket Urofsky kom att profilera sig särskilt (<http://www.people.vcu.edu/~murofsky/>, 18.1 2011).

Minst lika väsentligt är att förteckningarna över de som medverkar i antologierna visar att det handlar om personer som är starkt meriterade på området. Den klart

överbägende delen av medförfattarna är professorer i historia. Att författarna ofta hänvisar till olika källor är intressant mot bakgrund av att det tenderar av vara en samstämmig bild som formas av de enskilda presidenterna. Det hela kan konkretiseras med en genomgång av de som medverkar i den antologi som har åstadkommit under ledning av McPherson. Av de 32 medverkande har 24 ett förflutet som professor i historia. Att någon innehar en dylik professur är förvisso ingen garanti för sakkunskap inom det aktuella området. Men det var tämligen oproblematiskt att konstatera att intresseområdet hos de medverkande långt har beröringspunkter med den tematik som antologin kretsar kring (utförligare i McPherson 2001: 458-460). Sökningar beträffande de åtta övriga har påvisat att de förtjänar sin plats i sammanhanget. Det handlar om personer kopplade till universitet, forskningsinstitut etc. Dessutom kännetecknas de av en skriftlig produktion som antyder att de, likt de professorer som ingår, är kompetenta beträffande den del av USA:s presidenthistoria som deras bidrag i McPhersons bok kretsar kring. Det samma gäller även Urofskys antologi, där 26 medverkande av 35 är professorer medan också de nio övriga kan påvisa gedigen kunskap om den tematik som behandlas. Skillnaden jämfört med McPhersons verk är närmast att sex av professorerna inte är historiker utan hör hemma inom statskunskap (5 st.) respektive juridik (utförligare i Urofsky 2000: ix-xiii).

Någon liknande presentation av medförfattarna som i det föregående finns dessvärre inte hos Brinkley och Dyer. Men stickprov plus det faktum att en del av medförfattarna är bekanta från andra sammanhang, däribland från de två övriga antologierna, gör att jag vågar påstå att det även här handlar om motsvarande kompetensnivå också i den tredje antologin. I två av de tre antologierna finns förtjänstfullt återgivet en bibliografi (Urofsky 2000) alternativt hänvisningar till intressant material som läsaren rekommenderas ta del av ("for further reading and research") (Brinkley & Dyer 2000). Motsvarande presentation lyser dessvärre helt med sin frånvaro i McPhersons, som jag upplever saken, i övrigt välgjorda verk. Obefintlig redovisning av källorna i McPhersons antologi är både förvånande och beklagansvärt. Men beträffande de två övriga samlingsvolymerna framgår att de enskilda författarna har bekantat sig med en tilltagen mängd litteratur med avseende på den president som i respektive fall står i fokus. Det finns knappast skäl att här gå in på detaljer. Men det handlade om såväl modern litteratur som äldre sådan. Ofta handlade det om källor i form av biografier över enskilda presidenter, men även i form av litteratur där en specifik tidsperiod avhandlades.

Utbudet av litteratur kring USA:s presidenter växer hela tiden. Det är så stort att man vid en genomgång av floran finner material som intresserar sig för allt från presiden-

ternas fruar till presidenternas förhållningssätt gentemot allt från judar till baseball. Eftersom mer eller mindre varje avsnitt i de tre antologierna ingår i mitt arbete utgör källorna från dessa sammantaget nära en tredjedel av de källor som har kommit att användas. Också sett till övriga källor i mitt arbete tenderar det att handla om personer som är att betrakta som auktoriteter på området i fråga. Den betydelse som de tre ovan nämnda antologierna har för mitt arbete skall inte underskattas men de skall för all del inte heller överdrivas. I själva verket torde exempelvis *"The Power of the American Presidency"* av Michael Genovese (2001) eller *"The Complete Book of U.S. Presidents"* av William Degregorio (2005) ha använts i motsvarande utsträckning som de tre nämnda antologierna. Genovese är den klart mer kände av de två och omtalades för den delen i anslutning till kommentarerna om Felzenbergs forskning ovan. Genovese är professor i statskunskap vid Loyola Marymount University i Los Angeles och specialiserad på ledarskap, inte minst då med avseende på det amerikanska presidentämbetet (http://bellarmine.lmu.edu/politicalscience/faculty/Michael_A_Genovese.htm, 18.1 2011). Degregorios verk har förvisso varit användbart i sammanhanget. Men här handlar det om en tämligen katalogmässig genomgång av fakta rörande de enskilda presidenterna.

Beträffande konkreta uppgifter med anknytning till enskilda valresultat eller annat som har med de amerikanska presidentvalen att göra hänvisas läsaren till *"The Routledge Historical Atlas of Presidential Elections"* av Yanek Mieczkowski (2001) alternativt *"Presidential Campaigns"* av Paul Boller (1996b). Självfallet finns motsvarande uppgifter tillgängliga på ett stort antal ställen. Men i just de här fallen är uppgifterna samlade på ett överskådligt och informativt sätt. Mieczkowski är biträdande professor i historia vid Dowling College i New York och är specialiserad på just sådant som berör amerikanska presidentval (<http://hnn.us/articles/31984.html>, 18.1 2011). Boller hann å sin sida verka som professor i historia vid ett antal olika universitet under sin aktiva karriär och har producerat en rad böcker som på olika sätt berör USA:s presidenter. Hit hör exempelvis anekdoter och mytbildning kring presidenterna och inte minst en beskrivning av presidentvalskampanjerna (<http://libraries.luc.edu/about/speakerse-ries/boller08.htm>, 18.1 2011).

Bland de långt över 300 källor som har använts ingår förvisso en del biografier över enskilda presidenter. Dessa har i en del fall fyllt en funktion då det har gällt att stilla nyfikenheten med lite mer utförliga detaljer än vad antologierna har kunnat erbjuda. Av litteraturförteckningen framgår att där också finns litteratur som koncentrerar sig på exempelvis utvecklingen av presidentskapet eller tar fasta på aspekter som berör

den i detta sammanhang högst väsentliga problematiken kring att systematiskt rangordna presidenternas insatser på ett trovärdigt sätt. Sammantaget upplever jag att de hundratals källor som ingår har erbjudit goda möjligheter att forma en tämligen klar och förhoppningsvis korrekt uppfattning om de enskilda innehavarna av presidentämbetet i USA. Nu kretsar förvisso inte alla källor kring just den aspekten. Av källförteckningen framgår tämligen tydligt att där också ingår litteratur som fokuserar kring källkritik och annat som fokuserar på frågor av metodologisk karaktär.

Diskussionen kring huruvida de enskilda källorna är relevanta för ett visst syfte eller inte kan ses som något av ett varumärke för historikerna. De problem som är knutna till källkritiken kan förstås variera stort från ett forskningsprojekt till ett annat då det gäller att tyda de spår som tidigare händelser har lämnat efter sig (jfr Villstrand 2004: 121-123). Medan forskning rörande t.ex. kvinnornas ställning under medeltiden kan medföra problem med avseende på förekomsten av källor är utbudet beträffande USA:s presidenter snarare det motsatta. Det är sannolikt lättare att rekonstruera det förflutna med avseende på USA:s presidenter än med avseende på väldigt mycket annat inom genren historia. Å andra sidan kan det stora utbudet av källor som är kopplade till USA:s presidenter lätt te sig överskådligt. Medan andra forskare är tvungna att bedöma äktheten hos stenyxor eller tyda osorterade möteshandlingar handlar det i mitt fall om något som i jämförelse framstår som ett lyxproblem. Det är självfallet omöjligt att ta sig an all den skriftliga produktion som föreligger rörande USA:s presidenter. I realiteten handlar det snarast om att kontrollera författarnas bakgrund med avseende på de källor som man kommer över för att utgående från detta ställa sig frågan om en specifik källa kan anses vara värd att ta del av eller ej.

Strängt taget vore alternativet att för varje enskild president gå igenom möteshandlingar, korrespondens, dagböcker etc. Detta ter sig som en intressant med dessvärre ändlös process som knappast hade gett mer än att, som nu, under ett antal år hänge sig åt en stor mängd litteratur skriven av personer med dokumenterad kunskap på området. Dessutom föreligger stor skillnad mellan olika presidenter med avseende på hur mycket material de har lämnat efter sig. Det här kan hållas i åtanke, såtillvida att det understryker det något trista faktum att behandlingen av de enskilda presidenterna ändå inte skulle kunna ske på enahanda grunder. Den forskare som hänger sig åt någon enskild president rekommenderas helt klart ta del av en så stor del av samtida källor som det bara är möjligt. För den som tar sig an samtliga presidenter gäller det att förlita sig på ett mer övergripande tillvägagångssätt. Det hör helt enkelt till sakens natur att det förhåller sig på det här viset.

I sammanhanget är det skäl att understryka att de källor som jag har använt mig av är påfallande samstämmiga. Det här innebär inte att alla per definition är fullständigt korrekta. Men det är i vart fall ämnat att öka tilltron till materialet som sådant. Speciellt eftersom jag inte har använt mig urskiljningslöst av det material som har stått till buds. Med dagens informationsutbud har det varit tacknämligt enkelt att kontrollera bakgrunden rörande de personer som står som författare till en källa. Som med så mycket annat är det därför lättare att utföra den här typen av arbete jämfört med hur det hade sett ut för bara några årtionden sedan. Samtidigt är det självfallet lätt att ifrågasätta en forskning som bygger på sekundärkällor. Risken för feltolkningar borde sannolikt öka för varje ny uttolkare av ett händelseförlopp som dyker upp. Den här typen av material bör dock betraktas utgående från åtminstone fyra såväl specifika som överskådliga dimensioner: (1) närhet och samtidighet, (2) oberoende, (3) saklighet och (4) realism (jfr Villstrand 2004: 132-136). Frågan om närhet och samtidighet syftar på att en forskare som i tid och rum befinner sig någorlunda nära sitt forskningsobjekt har bättre förutsättningar att lyckas än om det motsatta råder. Att USA:s presidenter i det här avseendet utgör ett jämförelsevis tacksamt objekt för forskning påtalades i det föregående. Det handlar trots allt om tämligen väldokumenterade händelseförlopp som inte ligger orimligt långt tillbaka i tiden. Beträffande oberoende kan understrykas att de källor som har använts i exempelvis de tre antologier som nämndes tidigare är av anmärkningsvärt varierande slag. Det skulle te sig förståeligt om det i anslutning till enskilda presidenter skulle finnas enskilda verk som av gemene man inom forskningsområdet ses som mer framträdande än övriga. Men så verkar ändå inte vara fallet.

Gemensamma felaktigheter eller någon annan form av detaljer som antyder att författarna skulle ha plagierat varandra tycks heller inte föreligga. Den punkt som tar fasta på saklighet kan kopplas till det som i diskussioner kring källkritik vanligen kallas tendenskriteriet, alltså frågan om huruvida en berättelse är vinklad för att man i det specifika fallet skall få en oförtjänt positiv alternativt negativ bild av en viss president. Med avseende på den här punkten är det till fördel att använda sig av material av någorlunda färskt datum. Berättelser som tillkommer exempelvis kort efter att en president har gått ur tiden kan, medvetet eller omedvetet, lätt få tendentiösa drag med avseende på den person som det hela handlar om. Beträffande frågan om realism finner vi igen ett exempel på att mitt forskningsobjekt har vissa fördelaktiga egenskaper. Beträffande frågan om subjektivitet kontra objektivitet kan ännu konstateras att en process av det aktuella slaget handlar om tolkningar av det förgångna snarare än de absoluta sanningar man som forskare gärna drömmer om att kunna

servera. En god målsättning är förvisso att komma den absoluta sanningen så nära som möjligt. Av orsaker som framgår ovan torde det på grundval av de källor som står till förfogande gå att vid en utvärdering av USA:s presidenter skapa kunskap som återskapar det förflutna på ett sätt som gör att det hela kan betraktas som vetenskap.

Ett digert material försvårar möjligheterna att beakta allt. Vidare riskerar man att ställas inför ett visst sannolikhetsresonemang i det skede då man försöker tolka och dra slutsatser (jfr Sihvola 2002: 45-48). Till att börja med kan missförstånd ske ifall den begreppsvärld som kännetecknade forskningsobjektets miljö är allt för olik forskarens egen vardag. Dessutom kan historiska händelser med tiden ha kommit att få en helt annan betydelse än någon kunde ha förmått inse då det begav sig. Vidare bör beaktas att en amerikansk president, eller någon annan historisk person, inte nödvändigtvis har verkat i en transparent miljö där aktörerna ens själva kan förväntas ha haft kontroll över alla strukturer, i termer av personkemi eller annat, som på ett eller annat sätt har påverkat deras miljö. Därav följer att det till och med finns en viss fördel av sekundärkällor, där forskare med ett visst perspektiv på händelserna har kunnat göra sina tolkningar av det förgångna. Tillrättalagda uppgifter kan alltid förekomma. I fallet med USA:s presidenter kan risken vara större om man bekantar sig med material som härstammar från en tid som gör att man kan misstänka att den som står för uppgifterna kan ha stått i någon form av beroendeförhållande till presidenten eller någon i hans nära omgivning, inklusive tänkbara rivaler.

En skeptisk grundinställning till information är sannolikt en dygd då det gäller att bedöma källornas trovärdighet. Den objektiva sanningen är svår, kanske omöjlig, att finna. Men via en strävan dithän kan man rimligen skapa meningsfulla redogörelser om det förflutna. Att förlita sig på sekundärkällor då det gäller USA:s presidenter blir rimligen mindre komplicerat än om man skulle utföra en liknande studie kring en hel del annat i historien. Detta skall ingalunda ses som en negligering av källkritik. Om vi med slutmålet vetenskap avser den systematiska kunskap som vetenskapssamfundet är intresserat av är den metod vi använder ett medel för att nå dit (Torstendahl 2005: 211). Men var och en av de amerikanska presidenterna har utsatts för så pass ingående analyser att källor som långt skulle avvika från flertalet övriga sannolikt skulle smulas sönder och samman inom forskarkollegiet.

Av lätt insedda skäl är det i ett sammanhang som detta önskvärt att inte begränsa sig till ett litet antal källor. Trovärdigheten blir förhoppningsvis större eftersom det i det

specifika fallet handlar om oberoende källor som tenderar att stöda varandra. Men därmed är det inte sagt att källorna är helt korrekta. Att en osanning som upprepas tillräckligt många gånger lätt kan bli tagen för sanning är ingenting nytt. Självklart är jag utelämnad till de källor som jag anlitar för att bygga upp mitt resonemang och mina slutsatser. En självklar tumregel är att primärkällor överlag får anses vara mer trovärdiga än sekundärkällor. Frågan är i vilken utsträckning denna tumregel håller streck i samband med just den här typen av forskning. Nu handlar det inte om att jag skulle använda sekundärkällor för att styrka uppgifter från primärkällor. Den litteratur jag har använt mig av handlar i stället om att summera intrycken från en mängd källor av äldre datum. Den professionella och forskningsmässiga bakgrund som kännetecknar de författare som jag förlitar mig på bör ses som en viss garanti för att sanningshalten i uppgifterna är god.

I anslutning till ett arbete som bygger på den här typen av material uppstår frågan huruvida vi har att göra med organiserad, verifierbar kunskap. Ju mer en källa bygger på en annan, desto mindre självständigt värde får den och svarar måhända inte mot kravet på oberoende (jfr Jarrick & Söderberg 1993: 121). Ifall den källa man använder sig av härstammar från en tid långt efter de händelser den beskriver blir ens källa än mer sårbar än annars. Men inte heller förstahandskällor är nödvändigtvis pålitliga. Strängt taget kan de fungera som partsinlagor. Slutsatser baserade på memoarer, privata brev, dagboksanteckningar eller mötesprotokoll utgör ingen garanti för objektiv sanning. Dilemmat kan exemplifieras med William McKinley, som var president omkring det förra sekelskiftet. Frågan är om McKinley skall ses som den president som förde in USA på den storpolitiska arenan eller en föga viljestark person som gick storkapitalets intressen. I ett föredrag år 2003 prisades hans storhet av Karl Rove, inflytelserik rådgivare till George Bush d.y.. Som motiv använde Rove egna studier av handlingar som McKinley hade lämnat efter sig. Enligt dessa följde McKinley sin egen väg och tog föga hänsyn till önskemål från de förmögna personer som president McKinley ofta förknippades med (Rove 2003). Utan att här gå in på vare sig McKinleys insats eller Roves slutledningsförmåga kan man fråga sig om det inte är logiskt att en amerikansk president vill lämna efter sig handlingar där hans egen integritet betonas. Det behöver inte ens handla om att någon medvetet skulle förvränga fakta för att vi andra skall riskera att få en felaktig uppfattning om ett händelseförlopp.

Det föregående för lätt tankarna till frågan om forskarens relation till de aktörer som utgör forskningsobjekt. Att leva sig in i deras situation borde i princip vara till fördel

för att kunna analysera det hela och att återge händelseförlopp från flydda tider på ett sätt som gör att läsaren kan känna igen sig och får en personlig förförståelse av det hela. Men en stark inlevelse kan i sin tur medföra risken att forskaren blir förledd att dra förenklade slutsatser eller upplever en känsla av samhörighet, alternativt den raka motsatsen, med forskningsobjektet. Det här inverkar i sin tur menligt på den objektiva analysen såtillvida att den kritiska distansen riskerar att gå förlorad (Hertzberg 2002: 25, 27, 29). I det aktuella fallet torde risken vara minimerad av det faktum att det inte finns någon specifik president, tidsepok eller typ av samhällsfråga som i nämnvärd grad skulle intressera mig långt mer än övriga. Mitt intresse för USA:s presidenter har ursprungligen gällt valmetoden och de omständigheter under vilka presidenterna har blivit valda. Men den aspekten inkluderar alla som har innehaft presidentposten eftersom valmetoden har ändrats föga. Det här gäller indirekt även de vicepresidenter som har tillträtt posten i samband med att den överordnade inte längre har kunnat sköta sitt ämbete.

Mitt arbete utgör ett gott exempel på det för humaniora utmärkande draget att det kan finnas frågeställningar som växer fram ur ett specifikt undersökningsmaterial (jfr Gothoni 2002: 12). Jarrick beskriver de historiska källorna som det som är närvarande ur vilket något som är frånvarande kan utläsas i det att vi söker spår efter något som redan har inträffat (Jarrick 2005: 223). Källkritiken handlar om att reda ut huruvida det material som används kan antas te sig korrekt. Men i fallet med de amerikanska presidenterna har forskaren en lättare uppgift än fallet är med exempelvis någon som intresserar sig för kvinnans situation under medeltiden. I ett dylikt fall löper forskaren större risk att dra felaktiga slutsatser på grundval av till buds stående material. Historieskrivningen handlar här, liksom i andra fall, om att skapa meningsbärande berättelser om det förflutna snarare än att presentera den historiska sanningen (jfr Nilsson 2005: 245-247).

Redogörelser över statsmän är inte nödvändigtvis helt oproblematiska att grunda sin forskning på. En biografi utgör i ordets rätta bemärkelse en livsskrift eller en skrift över personers levnadssätt (Nynäs 2006: 70). Det må sedan handla om en diger biografi över någon eller en antologi där många individer presenteras. Men oavsett vilket så har vi inget perfekt förstöringsglas genom vilken den entydiga, objektiva sanningen kan spåras. Redan genom att läsa ett par biografier om en historisk person kan man uppleva att versionerna går kraftigt isär även om det handlar om seriösa uttolkare. Frågan om biografiers vetenskapliga trovärdighet är komplex. En förtjänstfull översikt av tematiken ges i Carina Nynäs' doktorsavhandling om synerna på den heliga Birgitta (återstoden av detta stycke må kopplas till Nynäs 2006: 1, 3,

5, 13, 29, 47, 67, 87). Till att börja med kan objektiviteten bli lidande ifall en författare sympatiserar med det som forskningsobjektet representerar. Material som har drag av hyllningsskrift riskerar ha ett lågt värde i termer av vetenskaplighet. Motsvarade dilemma föreligger naturligtvis om det rakt motsatta råder beträffande författarens syn på forskningsobjektet. Om en forskare författar en diger lunta kring exempelvis någon av USA:s presidenter kan det medvetet eller omedvetet finnas en önskan hos författaren att erbjuda någonting som kan leda till att bilden av ifrågavarande president tillspetsas i antingen positiv eller negativ mening. Det kan framhållas att så inte är fallet här. Men även om forskaren är neutral gentemot forskningsobjektet och drivs av en tanke om opartiskhet är det svårt att tro att den perfekta biografin existerar.

En skala över biografiers objektivitet ter sig svår att precisera. Men en viss överskådlighet ges av en femgradig skala utarbetad av James L. Clifford (1970, se även Nynäs 2006: 49). Här tillåter jag mig att använda de engelska termerna då svenska översättningar torde bli mindre smidiga. Längst nere på skalan finns ”fictional biography”, där arbetet baserar sig enbart på sekundära källor som inte är faktabaserade. Motpolen i sammanhanget utgörs av ”objective biography”, som innebär att författaren har tagit med alla tänkbara dokument utan urval. Att nå upp till en sådan nivå är knappast genomförbart. Däremot tror jag mig representera den näst högsta kategorin. Närmare bestämt ”scholarly-historical biography”: visst materialurval, kronologisk ordning, historisk bakgrund, avsaknad av dolda spekulationer, fiktionala knep och psykologiska tolkningar. Skalan kompletteras av ”artistic-scholarly biography” (friare strukturering än i nyss nämnda kategori) och ”narrative biography” (spelrum för fantasi genom omvandling av dokument till dramatisk scen eller dialog). Fritt översatt löper skalan från rent ”fiktiva” biografier via ”berättande” och ”populärvetenskapliga” till de mer seriösa ”historievetenskapliga” och ”objektiva”. Frågan är hur vanligt det är att en produkt svarar mot kraven rörande sistnämnda. Redan om den forskning som man bedriver på detta område hör hemma i den näst högsta kategorin torde det vara gott nog.

1.3 Presidenten som en del av USA:s politiska system

Även om mitt verk inte behandlar vare sig USA:s historia, tillkomst, partisystem eller maktfördelning kan det ändå finnas skäl att orda någonting kring allt detta. Syftet med detta är att sätta in presidenten i det sammanhang inom vilket vederbö-

rande verkar. Efter Columbus' upptäcktsresor dröjde det inte länge förrän portugiser och spanjorer hade koloniserat den södra delen av det nyupptäckta området. Fransmän och engelsmän kom tämligen fort att bli de två parter som i första hand skulle komma att konkurrera om herraväldet i norr. Den första engelska kolonin grundades 1585 på ön Roanoke utanför dagens North Carolina. Kolonin dog snabbt ut under omständigheter som inte är helt klarlagda. Kolonin Jamestown i dagens Virginia var den första mer bestående kolonin som grundades. Året var 1607. Medan engelsmännen kom att befolka trakten mellan bergskedjan Appalacherna och Atlantkusten hade den franska koloniseringen av Nord-Amerika utgjorts av ett vidsträckt område från Quebec i nordost ner längs Mississippi-floden till New Orleans i söder.

Krig mellan Frankrike och England i såväl Europa som kolonierna resulterade år 1763 i att de franska kolonierna i dagens Kanada kom att övergå från fransk till engelsk ägo. Utan franskt hot var kolonierna fria från behovet av militärt stöd från engelsmännens sida. Den här aspekten kombinerat med irritation över att kolonierna skulle beskattas trots att man inte hade egen representation i parlamentet ("taxation without representation") bäddade för en konflikt mellan kolonialmakt och nybyggare. Konflikten trappades upp av konkreta åtgärder som att expansionen västerut begränsades i och med att engelsmännen valde att reservera stora områden för ursprungsbefolkningen. Den amerikanska självständighetsförklaringen är daterad till 4:e juli 1776. Konflikten tillspetsades och efter några år av regelrätta stridigheter kapitulerade kolonialmaktens trupper 1781. Ett fredsfördrag från 1783 slog fast vilka geografiska gränser som skulle gälla. Vid tiden för den amerikanska självständighetsförklaringen var det som då skulle komma att utgöra USA begränsat av britten i norr och av havet i öster. Dessutom fanns spanska besittningar i söder (Florida) och väster (Louisiana-territoriet). Redan 1781 stiftades en form av grundlag. Den visade sig snart vara otillräcklig (Grant 1992: 13). År 1787 samlades 55 män för överläggningar som resulterade i den konstitution som gäller ännu idag. Den nya statsbildningen var unik för sin tid såtillvida att makthavarna kunde bytas ut ifall de röstberättigade så ansåg (Cronin & Genovese 1998: 134-136). Med dagens måttstock var samhället ändå föga demokratiskt. Rösträtten var kraftigt begränsad, slaveriet var utbrett etc. Men makten var systematiskt fördelad och omsättningen på makthavare var garanterad enligt mer demokratiska principer än vad som var brukligt under den här tiden (Almond 2005: 69).

Mest intressant för den studie som här är aktuell är att man inrättade ett president-ämbete som utgör den verkställande makten. Presidenten skulle ingalunda ha rollen av monark, utan värna någonting högre än honom själv: den amerikanska konstitu-

tionen. Men konstitutionen är löst formulerad vad gäller presidentämbetet. Presidenten befogenheter preciseras genom fyra underavdelningar ("sections") i konstitutionen (se t.ex. Maidment & McGrew 1991: 197-213). Den första underavdelningen berör valsätt och valbarhet, den andra tar på ett komprimerat vis upp presidentens befogenheter, den tredje stipulerar att presidenten med jämna mellanrum ("from time to time") skall informera om tillståndet i landet ("the State of the Union") och kan i anslutning till detta komma med rekommendationer. Den fjärde och sista underavdelningen handlar kortfattat om att presidenten kan avsättas om han gör sig skyldig till förräderi, mutor eller andra grova brott eller olämpligt uppträdande ("high crimes and misdemeanors"). En orsak till de ytliga formuleringarna torde vara att man ville låta ämbetets funktioner utformas av George Washington, som upplevdes vara självskriven att bli USA:s första president (Genovese 2001: 7-8). Presidentens roll är mera ett resultat av praxis än av teoribildning. Konstitutionens utformning fastslår inte ett presidentämbete som är så starkt som det har kommit att bli (Cronin & Genovese 1998: 3-6). Den långsiktiga utvecklingen till ett starkare presidentämbete har styrts av ambitiösa tjänsteinnehavare, diverse kriser och förändrade förhållanden på det internationella planet (Genovese 2001: 14).

Vid sidan av den verkställande makten stipulerar konstitutionen också om en lagstiftande makt kompletterad med en dömande sådan. Den lagstiftande makten kom att utgöras av en folkvald kongress bestående av två kamrar. Senaten består av två representanter per delstat medan platserna i representanthuset grundar sig på invånarantalet. Den del av konstitutionen som berör kongressen är till sitt omfång mer än dubbelt så lång som den del som handlar om presidentens roll och befogenheter (se t.ex. Grant 1992). Medan presidenten väljs på fyra år utses kongressledamöterna på sex (senaten) respektive två (representanthuset) år i taget. Presidenten har vetorätt gentemot kongressens lagstiftning. Men kongressen kan häva presidentens veto om två tredjedelar av ledamöterna så anser. De som oftast har råkat ut för detta är Andrew Johnson (15 gånger), Truman och Ford (tolv gånger vardera). Sju presidenter har aldrig använt sig av vetorätten. Samtliga dessa innehade presidentposten under 1800-talet. Det här kan jämföras med Franklin Roosevelt (635 gånger), Cleveland (584), Truman (250) och Eisenhower (181). Dessa fyra är ensamma om att ha lagt in sitt veto vid mer än 100 tillfällen. Räknat på årsbasis har vetorätten flitigast blivit utnyttjad av Cleveland, Franklin Roosevelt, Truman, Ford och Eisenhower (Genovese 2001: 170-171).

Som ett tredje inslag i en tredelning av makten inrättades Högsta domstolen som högsta instans för den dömande makten. Dess centrala uppgift är att övervaka konstitutionens efterlevnad. De nio medlemmarna tillsätts på livstid alternativt tills de lämnar posten på grund av exempelvis sjukdom. Den lagtolkningsrätt som Högsta domstolen ofta associeras med slogs fast redan 1803. Högsta domstolen blir en politisk maktfaktor genom det sätt på vilket man där förväntas tolka lagarna så att de fungerar i enlighet med konstitutionens anda. Ett gott exempel utgörs av då Högsta domstolen satte stopp för det drama som 2000 års presidentval kom att utgöra. Av de nio ledamöterna ansåg en handfull att turerna kring rösträkningen i Florida måste få ett slut. Därmed var sista ordet sagt och George Bush d.y. stod som segrare.

Vidare må nämnas att presidenten bistås av en regering. I likhet med då ledamöterna till Högsta domstolen utses måste varje enskild medlem godkännas av senaten. Kulturen för regeringens sätt att arbeta kan variera från en administration till en annan. Medan vissa presidenter ofta samlar hela regeringen till överläggningar kan andra föredra att träffa ministrarna en i taget. Medan Polk höll minst 350 möten med hela regeringen under sina fyra år som president höll Jackson inte ett enda sådant möte under sina två första år (Cronin & Genovese 1998: 273-277).

De första partierna uppstod under 1790-talet i kretsarna kring Hamilton och Jefferson. Grupperingarna började identifiera sig som federalister respektive republikaner. De senare skall dock inte förknippas med dagens republikaner, utan paradoxalt nog med demokraterna. En annan benämning var demokrat-republikaner, vilken också ofta används i modern litteratur. Federalisterna förespråkade ett starkare centralstyre än fallet var med demokrat-republikanerna, som i högre utsträckning betonade de enskilda delstaternas rättigheter (Jackson & Crotty 1996: 22-23). Under de första åren stod federalisterna i centrum för makten. Under de sex första tvåårsperioderna hade partiet ständigt kontrollen över senaten. Vid alla tillfällen utom ett hade federalisterna också kontroll över representanthuset. Redan vid övergången till 1800-talet tog demokrat-republikanerna över och dominerade under ett kvarts sekel.

I tabell 1.1 framgår hur ofta de olika partierna har dominerat i kongressen. Resultatet anger den situation som har rått då en ny mandatperiod har inletts. Eventuella förändringar till följd av partitype eller annat har inte beaktats. Eftersom vicepresidenten har utslagsröst i senaten kan hans parti räknas som majoritetsparti i det fåtal fall där antalet platser har varit lika för de dominerande partierna. Beträffande representanthuset förekommer inga tolkningsfall rörande vilket parti som har varit det största

under en specifik mandatperiod. Gruppen ”övriga” (se tab. 1.1) kunde i princip fördelas på de tre grupperna i början av tabellen. Det handlar dels om en koalition som verkade perioden 1825—27, i det skede som demokrat-republikanerna höll på att splittras. Denna grupp följdes 1827—29 av att deras politiska motståndare, ”jacksonians” (sedermera demokraterna), tog över. Det tredje fallet utgörs av ”unionisterna” (i praktiken republikanerna) åren 1863—65. Utöver de partier som nämns här har även andra, mer kortlivade, partier figurerat på den politiska scenen. Dessa nämns efter hand i den löpande texten i kapitel 4. Kortfattat kan sägas att USA har kännetecknats av tre olika tvåpartisystem: (1) demokrat-republikaner kontra federalister, (2) demokrater kontra whigs och (3) demokrater kontra republikaner. Mellan fas 1 och fas 2 förekom dock en tid utan tvåpartisystem (”the Era of Good Feelings”).

Under nuvarande partisystem har demokraterna oftare haft kontroll över representanthuset (45 resp. 33 ggr.) medan republikanerna något oftare har dominerat i senaten (39 resp. 38 ggr.). Senast ett annat parti har haft majoritet i någon av kongressens båda kamrar var i början av 1840-talet. Detta skedde 1841—43 då whigs innehade såväl presidentposten som kontrollen över hela kongressen. Det oaktat gick det snabbt utför för partiet i takt med att slaverifrågan växte sig starkare och republikanerna blev demokraternas partipolitiska motvikt. Det nya partiet fick för första gången kontroll över representanthuset efter 1854 års val. Sex år senare fick man en roll som majoritetsparti även i senaten. Det här skedde samtidigt som Lincoln blev president (fört. i t.ex. Genovese 2001: 205-209).

Tabell 1.1 Största parti i representanthuset och senaten, 1789—2012, sett till antalet valperioder omfattande två år vardera

	Repr.-huset	Senaten
Demokrater:	56	50
Republikaner:	33	39
Dem.-republ.:	13	12
Federalister:	5	6
Whigs:	2	2
Övriga:	3	3
Totalt:	112	112

Fram till andra världskriget var det närmast en regel att presidentens parti dominerade i kongressen (utf. i t.ex. Genovese 2001: 205-209). Därefter är det i ganska exakt

hälften av fallen som presidentens parti har varit i minoritetsställning i representanthuset och något mer än en tredjedel av gångerna som så har varit fallet i senaten. Speciellt vanligt har så varit fallet under republikanska presidenter: åren 1931—94 hade demokraterna majoritet i representanthuset under samtliga perioder utom en gång i mitten av 1950-talet.

Beträffande partiväsendet i modern tid har förändringarna skett inom partierna snarare än sett till floran av partier. Numera framstår republikanerna som det mer konservativa partiet medan demokraterna associeras med mer liberala värderingar. Detta har sin bakgrund i den så kallade ”New Deal”-epoken som Franklin Roosevelt (dem) lanserade 1932. Genom Lyndon Johnsons (dem) sociala åtgärdsprogram på 1960-talet underströks demokraternas liberala trend (Jackson & Crotty 1996: 167-171). Rent geografiskt har de båda partiernas starka områden bytts sinsemellan. Detta kan illustreras via en jämförelse mellan presidentvalen 1896 och 2000 (Mieczkowski 2001: 78, 149). Bägge valen var synnerligen jämna. Men de delstater där McKinley (rep) segrade år 1896 är ganska exakt de samma där Bush d.y. (rep) förlorade 104 år senare. Undantagen rör sig om några enstaka delstater. I dagens läge dominerar demokraterna längs västkusten och i de folkrika områdena i nordost. Republikanerna dominerar i de forna slavstaterna och det som utgör den mellersta tredjedelen av USA:s yta. Tidigare var det precis tvärtom.

Ett lands historia är förknippat med de ledare som landet har haft. Tidigare var det närmast fråga om kungar eller kejsare som fått sitt ämbete på grund av börd. I modern tid är det allt vanligare att de ledare ett land förknippas med har fått sitt mandat av folket. Här kom USA att bli ett föregångsland då nationens fäder införde presidentämbetet i och med att man utformade landets grundlag. Systemet med en verkställande makt som folket självt fick utse var revolutionerande för sin tid. Strängt taget kan man säga att de personer som varit presidenter i USA har utgjort delar av ett fortgående experiment. Hur stor makt skall presidenten egentligen ha? Vilket inflytande skall personen ha över de andra aktörerna i amerikansk politik? För att redan här konkretisera med ett exempel på den maktbalans som den amerikanska konstitutionen stipulerar kan konstateras att presidenten nog har ansvaret över landets militära styrkor, men det är kongressens sak att utfärda en eventuell krigsförklaring. Vidare har kongressen en viktig kontrollfunktion gentemot presidenten så tillvida att man kan besluta om att ställa presidenten inför riks rätt och därigenom också avsätta presidenten om han blir fälld. Under vissa tidevarv har kongressen dominerat det politiska skeendet, under andra är det presidenten som hållit i det mesta. Vissa presidenter har strävat efter att förstärka presidentens roll, andra har tyckt

att kongressen skall ha ett större inflytande. Av de presidenter som har haft ambitionen att starkare betona presidentens roll har en del lyckats, medan andra har misslyckats.

1.4 USA:s presidenter

Det ter sig naturligt att avrunda inledningen av arbetet med en övergripande presentation av de individer som är föremål för studien. Oberoende av vem som vid ett visst tillfälle bor i Vita huset kommer vederbörande att stå i fokus för ett stort intresse. Men tyngden i ämbetet har varierat under de mer än 200 år som förflutit sedan det inrättades. Generellt har presidentens roll blivit större. Den utvecklingen har också skett jämsides med att USA har blivit den dominerande aktören inom internationell politik. Trots en allt starkare etnisk blandning i USA ligger en stor del av den politiska makten ännu idag i händerna på det som ibland kallas "WASP's" ("White Anglo-Saxon Protestants"). Den amerikanska presidentposten hade, till och med George Bush d.y., innehafts av 42 vita män som var mellan 42 och 69 år då de tillträdde. Barack Obama blev därför fullständigt unik på grund av sin etniska bakgrund. Den amerikanska politiken är fortsättningsvis mansdominerad. Att demokraterna förde fram Geraldine Ferraro som vicepresidentkandidat år 1984 gjorde henne historisk i dessa sammanhang. Mot bakgrund av det historiskt etablerade mönstret där USA:s president är en medelålders vithyad man tedde det sig anmärkningsvärt då det år 2008 var en kvinna (Hillary Clinton) och en man med kenyansk far (Obama) som tävlade om nomineringen bland demokraterna. Också republikanernas kandidat (McCain) avvek i ett historiskt avseende: som 72-åring hade han blivit tidernas äldste vinnare om han hade vunnit. Dessutom med den första kvinnliga vicepresidenten (Palin) i så fall.

Tabell 1.2 USA:s presidenter

I	II+III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
1789	Washington (1.)	(fed)	Ö	57, 67	69/69	100	-
1792	Washington	(fed)	P		77/77	100	-
1796	Adams, J. (2.)	fed	V	61, 90	71/11462	-	
1800	Jefferson (3.)	d-r	VX	57, 83	73/138	53	-
1804	Jefferson	d-r	P		162/176	92	-
1808	Madison (4.)	d-r	U	57, 85	122/169	72	-
1812	Madison	d-r	P		128/217	59	-
1816	Monroe (5.)	d-r	U	58, 73	183/217	84	-
1820	Monroe	d-r	P		231/232	100	-
1824	Adams, J.Q. (6.)	d-r	U	57, 81	84/261	32	-
1828	Jackson (7.)	dem	ÖX	61, 78	178/261	68	-
1832	Jackson	dem	P		219/261	84	55
1836	van Buren (8.)	dem	V	54, 79	170/294	58	51
1840	Harrison (9.)	whig	ÖX	68, 68	234/290	80	53
(1841)	Tyler (10.)	whig	V	51, 71	-	-	-
1844	Polk (11.)	dem	R	49, 53	170/305	56	50
1848	Taylor (12.)	whig	Ö	64, 65	163/290	56	47
(1850)	Fillmore (13.)	whig	V	50, 74	-		
1852	Pierce (14.)	dem	Ö	48, 64	254/296	86	51
1856	Buchanan (15.)	dem	Ö	65, 77	174/256	59	45
1860	Lincoln (16.)	rep	Ö	52, 56	180/303	59	40
1864	Lincoln	nu	P		212/233	91	55
(1865)	Johnson, A. (17.)	nu	V	56, 66	-		
1868	Grant (18.)	rep	R	46, 63	214/294	73	53
1872	Grant	rep	P		286/349	82	56
1876	Hayes (19.)	rep	G	54, 70	185/369	50	48
1880	Garfield (20.)	rep	R	49, 49	214/369	58	50
(1881)	Arthur (21.)	rep	V	51, 57	-		
1884	Cleveland (22.)	dem	G	47, 71	219/401	55	50
1888	Harrison (23.)	rep	ÖX	55, 67	233/401	58	50
1892	Cleveland (24.)	dem	ÖX	55, 71	277/404	62	52
1896	McKinley (25.)	rep	G	54, 58	271/447	61	51
1900	McKinley	rep	P		292/447	65	52
(1901)	Roosevelt, T. (26.)	rep	V	42, 60	-		
1904	Roosevelt, T.	rep	P		336/476	71	57
1908	Taft (27.)	rep	K	51, 72	321/483	66	52
1912	Wilson (28.)	dem	GX	56, 67	435/531	82	42
1916	Wilson	dem	P		277/531	52	49
1920	Harding (29.)	rep	S	55, 57	404/531	76	60
(1923)	Coolidge (30.)	rep	V	51, 60			
1924	Coolidge	rep	P		382/531	72	54

1928	Hoover (31.)	rep	K	54, 90	444/531	84	58
1932	Roosevelt, F. (32.)	dem	GX	51, 63	472/531	89	57
1936	Roosevelt, F.	dem	P		523/531	98	61
1940	Roosevelt, F.	dem	P		449/531	85	55
1944	Roosevelt, F.	dem	P		432/531	81	53
(1945)	Truman (33.)	dem	V	60, 88	-		
1948	Truman	dem	P		303/531	57	50
1952	Eisenhower (34.)	rep	Ö	62, 78	442/531	83	55
1956	Eisenhower	rep	P		457/530	86	57
1960	Kennedy (35.)	dem	S	43, 46	303/537	56	50
(1963)	Johnson, L. (36.)	dem	V	55, 65			
1964	Johnson, L.	dem	P		486/538	90	61
1968	Nixon (37.)	rep	ÖY	56, 80	301/538	56	43
1972	Nixon	rep	P		520/538	97	61
(1974)	Ford (38.)	rep	V	61, 93			
1976	Carter (39.)	dem	Ö	52	297/538	55	50
1980	Reagan (40.)	rep	ÖX	69, 93	489/538	91	51
1984	Reagan	rep	P		525/538	98	59
1988	Bush d.ä., G (41.)	rep	V	64	426/538	79	53
1992	Clinton (42.)	dem	GX	46	370/538	69	42
1996	Clinton	dem	P		379/538	70	49
2000	Bush d.y., G (43.)	rep	GY	54	271/538	50	48
2004	Bush d.y., G	rep	P		286/538	53	51
2008	Obama (44.)	dem	S	47	365/538	68	53

I: Årtal för val (alt. tillträde), II+III: namn och ordningsföljd, IV: parti, V: status före tillträdet (jfr. nedan), VI: ålder vid tillträde resp. död, VII: antal elektorer, VIII: procentuell andel av elektorer, IX: procentuell andel röster bland folket. Partibeteckningar (punkt IV): fed = federalist, d-r = demokrat-republikan, whi = whigs, dem = demokrat, rep = republikan, nu = national union. Kodnyckel (med avseende på punkt V, dvs. status före tillträdet/återvalet): P = president, V = vice-president, G = guvernör, S = senator, R = medlem av representanthuset, U = utrikesminister, K = övrig medlem av kabinettet, Ö = övrigt, X = besegrar sittande president, Y = besegrar sittande vicepresident.

Av tabell 1.2 framgår vilket år ett val har hållits (alternativt vilket år en vicepresident har tagit över), presidentens namn, partitillhörighet, antal/andel elektorer och vilket stöd han har haft sett till procentuell andel av rösterna. I fråga om det sistnämnda föreligger inga uppgifter från de tidigaste valen eftersom demokratin ännu vid den tiden var begränsad.

Vidare framgår i vilken egenskap en person har ställt upp i valet (president, vicepresident etc). De gånger som vinnaren har besekrat den sittande presidenten alternativt vicepresidenten markeras detta i samma kolumn. Sådana fakta förklaras utgående från den kodnyckel som anges efter tabellen.

Franklin Roosevelt är den klart mest långvarige presidenten. Han valdes fyra gånger under perioden 1932—44 men avled en kort tid efter sitt sista segerval. Före Roosevelt var det kutym att presidenten drog sig tillbaka efter två mandatperioder. Från och med 1951 är den tidigare oskrivna regeln skriven. Konstitutionens 22:a tillägg hindrar att någon kan bli vald mer än två gånger (Grant 1992: 19). Ingen annan än FDR, som han ofta kallades, har sekrat vid mer än två tillfällen.

Fram till andra världskriget var det närmast en regel att presidentens parti dominerade i kongressen (utf. i t.ex. Genovese 2001: 205-209). Därefter är det i ganska exakt hälften av fallen som presidentens parti har varit i minoritetsställning i representanthuset och något mer än en tredjedel av gångerna som så har varit fallet i senaten. Speciellt vanligt har så varit fallet under republikanska presidenter: åren 1931—94 hade demokraterna majoritet i representanthuset under samtliga perioder utom en gång i mitten av 1950-talet.

De som valts två gånger är 15 till antalet: Washington, Jefferson, Madison, Monroe, Jackson, Lincoln, Grant, Cleveland, McKinley, Wilson, Eisenhower, Nixon, Reagan, Clinton och nu senast George Bush d.y.. Ingen av dessa 15 hör till de som först varit vicepresident och tillträtt sedan den ordinarie innehavaren av ämbetet har dött. Av de ovan nämnda satt Washington, Lincoln, McKinley och Nixon en kortare tid på presidentposten än de övriga. Washingtons första mandatperiod var något kortare än de fyra år som utgör standard. Nixon blev tvungen att lämna posten i förtid. Lincoln och McKinley blev skjutna i början av den andra mandatperioden.

Varje delstat förfogar över ett antal elektorsröster som är identiskt med antalet kongressledamöter. Detta kompletteras med att Washington D.C. i dagens läge har tre elektorsröster fastän området inte är representerat i kongressen. Den allmänna kytymen är att vinnaren i en delstat får samtliga elektorsröster därifrån. Undantagen från regeln är få. I dagens läge är det endast Maine och Nebraska som har ett något avvikande system.

Den amerikanska valmatematikens sätt att fungera kan spela kandidaterna stora spratt. Två gånger, 1800 och 1824, har avgörandet förts över till representanthuset. Vid det första tillfället gjorde en lucka i vallagen att valet först slutade oavgjort mellan Jefferson och hans egen vicepresidentkandidat Burr. Jefferson avgick så småningom med segern efter viss dramatik. År 1824 fördelade sig elektorsrösterna på fyra kandidater av vilka ingen erhöll en majoritet. Representanthuset utsåg till slut John Quincy Adams till president.

Valmetoden medför att det inte finns någon automatik som medför att flest röster totalt sett skulle medföra seger. Detta inträffade senast år 2000. Men Al Gore är inte ensam om att ha förlorat ett val under sådana omständigheter. År 1876 råkade Samuel Tilden drabbades av samma sak. Trots att han hade flest röster sett till väljarkåren som helhet blev det ändå förlust sedan det hela hade omvandlats till elektorsröster. Jackson och Cleveland fick nöja sig med två mandatperioder trots att de hade flest röster tre val i följd. Jackson hade flest röster åren 1824, 1828 och 1832. Vid det första tillfället förlorade Jackson ändå valet. Åren 1884-92 hade Cleveland flest röster tre val i rad, men år 1888 förlorade han mot Benjamin Harrison.

Nio vicepresidenter har övertagit presidentposten mitt under en mandatperiod. Dessa är Tyler, Fillmore, Andrew Johnson, Arthur, Theodore Roosevelt, Coolidge, Truman, Lyndon Johnson och Ford. De fyra förstnämnda blev presidenter under 1800-talet, fem under 1900-talet. Med undantag för Ford hade företrädaren avlidit. Av dessa blev Theodore Roosevelt, Coolidge, Truman och Lyndon Johnson därefter valda under normala former.

Inte mindre än 19 presidenter har i något skede varit guvernör. Detta gällde inte minst under 1800-talet: hela elva av seklets 23 presidenter hade en bakgrund som guvernör. Sexton av de amerikanska presidenterna (inkl. Obama) har i något skede suttit i senaten medan 19 stycken har varit medlemmar av representanthuset. Påfallande ofta överlappar dessa egenskaper varandra. Men det är sällan som någon tar steget direkt från kongressen till Vita huset. Obama och Kennedy är de senaste, men utöver dessa återfinns inga andra än Harding och Garfield i den kategorin. Däremot är det vanligt att man i något skede har varit kongressledamot, men inte under det valår då man har segrat i presidentvalet. Höga militärer som profilerat sig i krig har en framskjuten plats i den amerikanska presidenthistorien. Ju längre tillbaka i tiden vi går, desto mer frekventa är dom. Eisenhower är den senaste i raden av dem.

De som har suttit i regeringen innan de blev presidenter hade ofta haft posten som utrikesminister. Åtminstone längre tillbaka i tiden var fallet så. Som komplettering kan ännu nämnas att Garfield hade blivit utsedd till senator strax innan presidentvalet år 1880. Men eftersom han inte hunnit beträdda sin plats i senaten hade det tätt sig konstigt att markera honom som senator i detta sammanhang. Vidare hade Grant varit krigsminister, men officiellt lämnat posten vid tidpunkten precis före valet 1868. Ändå ter det sig rimligt att här beskriva honom som medlem av kabinettet.

Samtliga segrare i ett amerikanskt presidentval har fått en andel av elektorsrösterna som är större än den andel av rösterna som de har fått bland folket. Franklin Roosevelt fick mellan 53 och knappt över 60 % av rösterna vid sina fyra segerval. I termer av elektorsröster räckte det till mellan 81 och 98 %. Reagans 51 respektive 59 % av rösterna räckte i sin tur till över 90 % av elektorsrösterna då han valdes 1980 och 1984. Vid de få tillfällen som minst tre seriösa kandidater har stått till buds har valmatematiken varit än mer chansartad. Wilsons 42 % av rösterna år 1912 räckte till en dubbelt så stor andel av elektorsrösterna i och med att de republikanerna var splittrade på två kandidater. Vid följande val fick Wilson stöd från 49 % av väljarna men var ytterst nära att bli slagen. Lincoln å sin sida segrade år 1860 trots att han fick strax under 40 % av rösterna totalt. Lincoln drog fördel av att ha sina röster koncentrerade i norr, där han vann i de flesta delstater. Från och med 1832 års val finns uppgifter på vilken grad av stöd kandidaterna har haft i förhållande till landet som helhet. I de 45 fall från vilka det finns användbar empiri har det 17 gånger hänt att en kandidat har fått mer än 80 % av elektorsrösterna. Men vid endast fyra tillfällen har en kandidat erhållit 60 % (eller näst intill) av folkets stöd: Harding, FDR, Lyndon Johnson och Nixon. I tre av fallen gav detta över 90 % av elektorsrösterna. Harding fick nöja sig med 76 %. Jämför detta med att George Bush d.ä. fick 79 % av elektorsrösterna i sitt segerval år 1988 trots att han inte hade mer än 53 % av rösterna (Mieczkowski 2001: 139).

Amerikanernas intresse för presidentvalet har varierat. Medan massdemokratins genombrott på europeiskt håll ofta associeras med mellankrigstiden eller tiden efter andra världskriget är trenden något annorlunda i USA. I de presidentval som hölls från inbördeskriget fram till det sekelskifte som följde var valdeltagandet ständigt över 70 %. År 1876 deltog nästan 82 % av de röstberättigade. Åren 1876-96 deltog i genomsnitt 78 % av de röstberättigade. I modern tid är det mer sällan som valdeltagandet är över 60 %. Väljarnas intresse för att ta aktiv del i valet av president har med andra ord gått nedåt, samtidigt som presidentens roll snarast har förstärkts (McWilliams 2001: 176-179). Från ett elitstyrt nomineringssystem har man övergått

till ett öppnare men mer komplext system för att utse presidentkandidater. Under slutet av 1700-talet var det en liten grupp som dominerade landets politik, inklusive frågan om vem som var bäst lämpad för presidentposten. Detta luckrades upp i och med etableringen av partisystemet. Redan från och med 1832 har de stora partierna alltid nominerat sin presidentkandidat via ett nationellt partikonvent (Jackson & Crotty 1996: 20, 35-36). Numera utses lejonparten av delegaterna till partikonventet dessutom via primärval på delstatsnivå.

Följande steg blir att kartlägga på vilka grunder en president kan anses höra till de stora. Detta sker genom att efter en systematisk genomgång av tidigare undersökningar (kap. 2) formulera några värderingskriterier på vilka min egen bedömning vilar (kap. 3). I nästa skede följer den omfattande genomgången av USA:s presidenter, under vilka omständigheter de har verkat samt hur väl de har lyckats i sitt värv (kap. 4). Det hela avslutas med en diskussion som knyter ihop intrycken av de som lett USA (kap. 5). Där sker också en återkoppling till tidigare studier för att jämföra mina egna slutsatser med resultaten från dessa. Strängt taget kan hävdas att kapitel 3 utgör den bärande delen i arbetet. Om uppsåtet att åstadkomma ett gångbart analysverktyg misslyckas blir den empiriska analysen i sin tur föga värd.

2 Tidigare rangordningar av USA:s presidenter

2.1 Översikt

Rangordningar och annan betygsättning av USA:s presidenter är ingalunda någon ovanlig företeelse. Även om det ofta handlar om analyser som är utförda av meriterade akademiker har det hela, vilket indikerades redan i det första kapitlet, ofta kännetecknats av viss ytlighet. Kriterierna för en rangordning, givet att specifika kriterier överhuvudtaget har förekommit, har vanligen varit löst formulerade och svagt motiverade. I regel verkar det ha varit de konkreta resultaten som har stått i fokus. På vilket sätt undersökningarna har gjorts upp verkar ha haft underordnad betydelse. Parallellt med detta föreligger en hel del forskning kring vad som antas utmärka en stor amerikansk president, men utan att det konkret appliceras på de personer som har innehaft ämbetet i fråga. Min avsikt är att koppla ihop dessa båda aspekter till en fruktbar analys. Det uppenbara syftet är att bringa ny kunskap på ett tema som ter sig intressant inom den vetenskapliga disciplin som ämnet historia utgör. Detta sker dels genom att a) precisera vad som med avseende på fallet USA kan anses känneteckna en ”stor president” för att sedan b) via ett antal specifika kriterier utforma ett instrument med hjälp av vilket man sedan kan c) värdera de enskilda individernas insats på posten. Målsättningen är att åstadkomma en åtstramning av den diskussion som genom åren har förts på detta område. I enlighet med vad som nämndes i föregående kapitel utgörs den stora utmaningen av att utforma specifika kriterier i syfte att kunna rationalisera betygsättningen.

I det följande presenteras de mest väsentliga av tidigare rangordningar. Framfört allt är det själva upplägget som blir intressant eftersom jag med tidigare undersökningar som bas försöker diskutera mig fram till entydiga, övergripande kriterier. Konkreta resultat från undersökningarna blir av mindre vikt i det här sammanhanget. Resultaten summeras i tabellform men i någon mån kommenteras de också i den löpande texten. Från åren 1982—2009 hittar vi hela tolv undersökningar medan de tre tidigaste härstammar från åren 1948, 1962 och 1970. Sett till de nyare undersökningarna härstammar en handfull från 2000-talet medan fyra är utförda under 1990-talet. Avslutningsvis har vi tre undersökningar från 1980-talet, som av någon anledning alla är utförda år 1982. Annorlunda uttryckt kunde man säga att hela nio undersökningar är utförda åren 1990—2009 medan de sex äldsta härstammar från 1948—82. En jämnare spridning rent tidsmässigt hade varit att föredra för att lättare spåra trender i synen på enskilda presidenter.

Något egentligt problem rörande urvalet av tidigare rangordningar förelåg inte. Det är ständigt samma undersökningar som hänvisas till då saken diskuteras i olika artiklar, böcker etc. Det här gäller speciellt de undersökningar som är av äldre datum. Beträffande de rangordningar som är av senare datum blir det en fråga för framtiden att se i vilken utsträckning de kommer att intressera forskarna. Redan att de är jämförelsevis många till antalet gör att vissa kan komma att te sig mindre intressanta än andra. Men undersökningarna i fråga är ändå så pass omfattande och seriösa att det ter sig naturligt att ta med i det här sammanhanget. Det handlar trots allt om undersökningar som torde vara utförda på ett minst lika professionellt sett som de äldre, vilket i sin tur gör att det vore svårt att motivera varför någon av dem skulle lämnas därhän. Framför allt just Schlesinger Sr:s undersökning från 1948 (och även hans uppföljning från 1962) nämns i mer eller mindre alla sammanhang av det här slaget. Att studien utfördes under ledning av en synnerligen känd historiker bidrog självfallet till intresset. Studien i fråga var också den första i sitt slag och kom därför att utgöra ett modellexempel som man i senare undersökningar tog fasta på. Notera också att den studie som rent tidsmässigt är den följande efter de båda undersökningarna av Schlesinger Sr har underrubriken "*An extension of the Schlesinger Polls*" (Maranell 1970). Också den studie av Murray och Blessing (1983) som innefattar det största antalet medverkande av de 15 undersökningar jag använder mig av tar avstamp i Schlesinger Sr:s båda undersökningar. Men där tas även upp den undersökning som hade utförts på uppdrag av Chicago Tribune året innan Murray och Blessing presenterade sin rapport. Vidare kan nämnas att de forskare som har utfört de olika studierna inte gör någon hemlighet att de använder tidigare undersökningar som utgångspunkter för sina egna undersökningar. Det här framgår inte minst i tab. 2.5 (slutet av detta kapitel).

Exempelvis Schlesinger Jr (1997) tog sin fars båda undersökningar som utgångspunkt för den studie som han själv utförde i slutet av 1990-talet. Därefter utförde Wall Street Journal två liknande studier i början av 2000-talet där syftet var att kontrollera om resultaten blev annorlunda då man utförde i stort sett identiska undersökningar med en partipolitiskt mer neutral (läs: mindre dominerad av liberala forskare) panel av experter. Så redan fem av de 15 undersökningar som kommer att behandlas har alltså ett likadant upplägg. På motsvarande sätt kom Ridings och McIver år 1996 att genomföra en process likt den som hade utförts på uppdrag av Chicago Tribune 14 år tidigare. Skillnaden bestod närmast i att Ridings och McIver hade mångdubbelt fler medverkande för att bättre kunna kontrollera i vilken mån det förekom stora skillnader i bedömningarna. I samband med den diskussion som ligger till grund för de olika värderingskriterierna i kapitel 3 förekom ett stort antal hänvis-

ningar till enskilda verk och summering av konferenser etc. Även i dessa fall är det hänvisningar till de undersökningar som jag själv har använt mig av som förekommer.

Det är knappast motiverat att detaljerat gå in på vilken forskare som har hänvisat till en specifik undersökning, men i likhet med vad som antydde ovan är det möjligt att några av de nyare undersökningarna kan komma att ignoreras av forskare som intresserar sig för den här tematiken om ett eller några årtionden. Det finns trots allt så många undersökningar av senare datum att forskarna framöver kan tänkas sova i utbudet. Intressant nog har jag aldrig stött på en sammanvägning av tidigare studier likt den som framgår nedan. Detta sagt inte bara med avseende på hur många undersökningar som jämförs parallellt med varandra, utan också med avseende på den utförliga verbala beskrivning som här presenteras (rankinglistorna är lättillgängliga på t.ex. <http://en.wikipedia.org/wiki>, 18.1 2011).

Eftersom presidenterna i tabell 2.1 följer i kronologisk följd anges de här med det ordningstal som man förknippar med respektive president. Det här innebär att Cleveland har såväl nummer 22 som 24 samt att det totala antalet presidenter är 43 (eftersom Obama inte ingår). I övriga tabeller i detta kapitel är det andra aspekter som kommer i förgrunden, vilket gör att antalet presidenter där blir 42. Tabell 2.1 avrundas med en summering där den lägsta och den högsta placeringen för en president framgår. En diskussion kring placeringar, trender etc hade varit mer givande om antalet presidenter hade varit identisk i de olika undersökningarna. Att antalet pendlar mellan 29 och 42 är bara att beklaga. Denna omständighet utgör dock i praktiken inget större problem. I genomsnitt har 38,1 presidenter ingått i undersökningar (medianen är 39). Att det endast är de tre äldsta rangordningarna som innefattar färre än 36 presidenter gör att spridningen på det antal presidenter som ingår i undersökningarna är tämligen begränsat. I några enstaka fall har två presidenter delat på samma placering i anslutning till någon undersökning. Det rör sig med andra ord inte om tryckfel i de fall där två presidenter har samma placering i någon av undersökningarna.

Sifferserien för de enskilda presidenterna kompletteras med respektive presidents sämsta placering, bästa placering och den placeringen som utgör median i sammanhanget. Detta grepp torde göra det hela mer överskådligt plus att jag längre fram summerar de olika undersökningarna med hjälp av just mediantalet i sammanhanget. Här kunde man lika gärna ha använt sig av den genomsnittliga placeringen. För jämförelsens skull valdes var tionde president (nr. 10, 20, 30 och 40, jfr tab. 2.1 nedan)

som stickprov för att utröna eventuella skillnader mellan median och genomsnitt. I tre av fallen (Garfield, Coolidge och Reagan) var det avrundande medeltalet av placeringarna det samma som medianen. I det fjärde fallet (Tyler) var den genomsnittliga placeringen 31,46 medan medianen av placeringarna var 34. Skillnaden beror på att Tylers sämsta placering (37) låg nära medianen medan de bästa placeringarna (22, 25 och 25) i någon mån drar ner genomsnittet. Ett annat alternativ vore att göra upp någon form av indexplacering utgående från en presidents placering i förhållande till det antal presidenter som ingår i respektive undersökning. Detta har dock lämnats därhän av den enkla anledningen att det sannolikt inte skulle tillföra någonting annat än att försvåra för läsaren.

Vid presentationen av enskilda undersökningar dras i någon mån paralleller till andra undersökningar. Så blir fallet om t.ex. synen på en president i någon undersökning påtagligt avviker från mönstret i de övriga. Vissa rangordningar har utförts med hjälp av några dussin bedömare. Andra har haft hundratals medverkande. Totalt sett omfattar de 15 undersökningarna 3.433 observationer. I någon utsträckning har en del personer förekommit i mer än en utvärdering. Beträffande uppläggningsen av dylika undersökningar finns en del variationsmöjligheter. Har beställaren t.ex. preciserat vilka kriterier som skall användas eller är bedömningsgrunden upp till de som medverkar? Vad är det som ens säger att det är goda kriterier som används i de fall där beställaren ger noggranna anvisningar? Vilken garanti finns det att alla medverkande anammar de kriterier som givits, vare sig de sedan är goda eller dåliga? För att inte tala om att synen på olika presidenter kan påverkas av om en bedömare är mer intresserad av och insatt i vissa tidsepoker än andra.

Tabell 2.1 Rangordning av USA:s presidenter. 15 analyser åren 1948–2009.

	1948		1970		1982c		1990		1996		2000cs		2002		2009		Bäst Sämst	
	1962	1970	1982mb	1982c	1982s	1990	1994	1996	1997	2000ws	2005	2005	2009	2009	Median	Median		
Antal pres.:	29	31	33	36	38	39	40	41	39	41	39	41	39	42	40	42		
1. Washington	2	2	3	3	4	4	3	4	2	3	1	4	1	4	1	2	→	1-3-4
2. J.Adams	9	10	9	14	10	14	12	14	11	16	13	12	13	12	13	17	→	9-12-17
3. Jefferson	5	4	4	5	2	3	5	4	4	7	4	5	4	5	4	7	→	2-4-7
4. Madison	14	12	13	14	17	9	8	9	10	17	18	15	9	17	17	20	→	8-14-20
5. Monroe	12	18	14	15	16	15	11	15	13	15	14	16	8	18	14	14	→	8-15-18
6. J.Q. Adams	11	13	15	16	19	17	16	12	18	18	19	20	17	24	19	19	→	11-17-24
7. Jackson	6	6	8	7	6	13	9	11	8	5	13	6	13	10	13	10	→	5-8-13
8. van Buren	15	17	21	20	18	21	21	22	21	21	30	23	24	27	31	31	→	15-21-31
9. W. Harrison	-	-	-	-	38	26	35	28	35	-	37	-	36	-	39	→	→	26-35/36-39
10. Tyler	22	25	25	28	29	34	33	34	34	32	36	34	37	35	35	→	→	22-34-37
11. Polk	10	8	11	12	11	12	13	14	11	9	12	10	11	9	12	→	→	8-11-14
12. Taylor	25	24	27	27	28	29	34	33	29	29	28	31	34	33	29	→	→	24-29-34
13. Fillmore	24	26	29	29	31	32	32	35	36	31	35	35	38	36	37	→	→	24-32-38
14. Pierce	27	28	31	31	35	35	36	37	37	33	39	37	39	38	40	→	→	27-36-40
15. Buchanan	26	29	30	33	36	37	38	39	40	38	41	39	41	40	42	→	→	26-38-42
16. Lincoln	1	1	1	1	1	3	2	2	1	1	1	2	2	2	1	→	→	1-1-3
17. A. Johnson	19	23	20	32	32	38	39	40	39	37	40	36	42	37	41	→	→	19-37-42
18. Grant	28	30	32	35	30	36	37	38	38	34	33	32	35	29	23	→	→	23-33-38
19. Hayes	13	14	24	22	22	22	23	24	26	23	26	22	27	24	33	→	→	13-23-33
20. Garfield	-	-	-	-	33	25	30	27	30	-	29	-	33	-	28	→	→	25-29/30-33
21. Arthur	17	21	23	23	24	24	26	26	32	26	28	26	30	26	32	→	→	17-26-32
22. 24. Cleveland	8	11	12	17	13	18	17	19	17	13	16	12	20	12	21	→	→	8-16-21
23. B. Harrison	21	20	26	26	25	31	29	28	31	19	31	27	32	30	30	→	→	19-28-32
25. McKinley	18	15	22	18	10	19	19	18	17	16	15	14	19	14	16	→	→	10-17-22
26. T. Roosevelt	7	7	5	5	4	5	5	3	5	6	4	5	3	5	4	→	→	3-5-7

27. Taft	16	16	17	19	20	20	20	20	21	24	22	24	19	21	20	24	→	16-20-24
28. Wilson	4	4	6	6	7	6	6	6	6	6	7	6	11	6	11	9	→	4-6-11
29. Harding	29	31	33	36	37	39	40	41	41	39	41	37	40	39	38	→	29-38-41	
30. Coolidge	23	27	28	30	27	30	31	36	33	30	27	25	29	23	26	→	23-28-36	
31. Hoover	20	19	18	21	21	27	28	29	24	35	34	29	31	31	34	→	18-28-35	
32. F. Roosevelt	3	3	3	2	2	1	1	1	2	2	2	2	3	1	3	→	1-2-3	
33. Truman	-	9	7	8	9	8	7	7	7	8	5	7	7	7	5	→	5-7-9	
34. Eisenhower	-	22	19	11	9	11	12	8	9	10	9	9	10	8	8	→	8-9-22	
35. Kennedy	-	-	9	13	14	8	10	10	15	12	8	18	14	15	6	→	6-13-18	
36. L. Johnson	-	-	16	10	12	14	15	13	12	14	10	17	15	18	11	→	10-14-18	
37. Nixon	-	-	-	34	34	28	25	23	32	36	25	33	26	32	27	→	23-28/32-36	
38. Ford	-	-	-	24	23	23	27	32	27	28	23	28	28	28	22	→	22-27-32	
39. Carter	-	-	-	25	26	33	24	25	19	27	22	30	25	34	25	→	19-26-34	
40. Reagan	-	-	-	-	-	16	22	20	26	25	11	8	16	6	10	→	6-16-26	
41. G. Bush d.ä.	-	-	-	-	-	-	18	31	22	24	20	21	22	21	18	→	18-21-31	
42. Clinton	-	-	-	-	-	-	-	16	23	20	21	24	18	22	15	→	15-20/21-24	
43. G. Bush d.y.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	19	→	19-23-36	

Tabellen innefattar följande. undersökningar: 1948, 1962 = Schlesinger Sr, 1970 = OAH/Maranell, 1982mb = Murray-Blessing, 1982c = Chicago Tribune, 1982s, 1990, 1994, 2002= SRI (Siena), 1996 = Ridings-Melver, 1997 = Schlesinger Jr, 2000cs = C-SPAN, 2000ws, 2005 = Wall Street Journal, 2009 = C-SPAN. Notera att Cleveland räknas som såväl nr. 22 som 24. Därav följer att antalet presidenter i tabellen blir 43.

Genom att arbeta in en systematik inför genomgången förenklas dels själva genomgången av undersökningarna, men dels vid en jämförelse mellan dessa. Till de saker som det finns skäl att fästa sig vid må anföras:

- 1) Av vem/vilka är en studie utförd? Handlar det uteslutande om forskare i den akademiska sfären eller finns också andra aktörer involverade?
- 2) Vilken karaktär har projektet? För vilket ändamål har det utförts? Handlar det om en vetenskaplig publikation av typen bok eller artikel? Eller är det hela utfört t.ex. för ett TV-program eller en dagstidning?
- 3) Hur stor är gruppen av bedömare i respektive undersökning? Handlar det om en mindre expertpanel eller ingår även andra?
- 4) Är panelen uppbyggd kring historiker eller statsvetare? Finns också andra discipliner företrädda? Vilka handlar det i så fall om?
- 5) Vilken typ av utvärderingsdimensioner föreligger? Finns det klara kriterier eller har bedömarna getts fria händer? Ifall uttalade kriterier existerar gås dessa igenom samt om/på vilket sätt dessa har motiverats.
- 6) På vilket har de medverkande bedömt presidenterna? Har de förväntats göra upp en konkret rangordning eller handlar det om någon typ av poängsystem alternativt indelning i kategorier? Eller kort och gott så, att de medverkande har gjort upp varsin rangordning varpå dessa sedan vägs samman. Utöver de nyss nämnda kan förvisso säkert också någon annan typ av arbetsgång ha kommit i fråga.

I slutet av 2.1.1—2.1.8 kommenteras respektive undersökning utgående från punkterna ovan. För undvikande av upprepningar repeteras de inte detaljerat i varje underavsnitt. De är ingalunda listade i viktighetsordning. Snarare handlar det om en logisk ordningsföljd i vilken de olika aspekterna kommer att diskuteras vid genomgången. För att kommentera punkt för punkt kan det anses vara till fördel ifall de som ansvarar för studien, liksom de som medverkar, utgörs av sakkunniga utan kopplingar till vare sig de etablerade partierna eller någon annanstans. Dessutom får det anses vara till fördel om det hela har utförts på akademiska grunder snarare än på uppdrag av media, där något andra aspekter än de strikt värdemässigt objektiva riskerar att finnas med (jfr punkt 1 och 2). Därmed inte sagt att en undersökning automatiskt blir bättre på grund av dylikt. Huruvida det är bättre om antalet medverkande är några dussin eller flera hundra må vara osagt. Utgående från punkt 3 är det därför svårt att spåra några direkta fördelar eller nackdelar hos en specifik undersökning. Det oaktat är det självklart att rapportera storleken på den panel som ingår.

Motsvarande gäller vilken ämnesmässig bakgrund panelens medlemmar har (punkt 4). Detta sagt utan att ta ställning huruvida det är väsentligt om bedömarna är historiker eller statsvetare. Även andra kan förvisso ha god kunskap om tematiken. Svarsprocenten kan vara intressant. Ifall en sådan är exceptionellt låg kan man fråga sig varför folk har avstått från att delta. Det kan trots allt finnas annat som spelar in. Så blir fallet inte minst om man har varit dåliga på att tala för sin sak på ett övertygande sätt. Den punkt som berör konkreta värderingskriterier har hög relevans (punkt 5). De frihetsgrader med vilka bedömarna har fått agera är centrala och preciseras genom den sista punkten (punkt 6). I den löpande texten är det naturligt att punkterna diskuteras parvis. De två första punkterna är internt förknippade med varandra, på samma sätt som också de två mellersta respektive de två avslutande är det.

Redan en precisering huruvida det är presidentskapet eller individen som bedöms är väsentligt. Själv intresserar jag mig enbart för presidentskapet. En person som har rönt stora framgångar före eller/och efter han satt på presidentposten kan gynnas i en rangordning givet att man tillåter att sådant skall beaktas. Självfallet kan också det motsatta komma att råda. Redan en dylik aspekt utgör exempel på att det är väsentligt att analysera vilken typ av frihetsgrader som de medverkande har haft. Genom att belysa svagheter hos tidigare undersökningar kan man resonera sig fram till en analys som inte behäftas av de svagheter som kan skönjas hos tidigare undersökningar.

2.1.1 Schlesinger Sr:s undersökningar (1948, 1962)

Arthur Schlesinger Sr:s analys från 1948 startade ett intresse för den typ av forskning som här är aktuell. Undersökningen har kommit att bli något som ofta hänvisas till då en ny rankinglista dyker upp. I den första undersökningen ingick 55 personer av vilka de allra flesta var historiker. Ofta påstås att det uteslutande var historiker som ingick, men enligt en mer detaljerad beskrivning av Murray & Blessing (1983: 535) förekom några undantag från regeln. Resultatet från undersökningen presenterades i tidskriften *Life* (Schlesinger Sr 1948: 65–73). Denna första undersökning gjordes utgående från en enkel design. De som ingick i den första gruppen bedömare av detta slag fick fullständigt fria händer då de var för sig skulle dela in de amerikanska presidenterna i de fem kategorierna ”stor” (”great”), ”tämmligen stor” (”near great”), ”genomsnittlig” (”average”), ”under genomsnittet” (”below average”) och ”misslyckad” (”failure”).

Sammanvägningen av resultaten var föga komplex. Respektive president erhöll ett poängtal på en femgradig skala utgående från i vilken kategori som expertpanelens enskilda medlemmar placerade dem. Därefter vägde Schlesinger Sr samman resultaten i en konkret rangordning. Schlesinger Sr summerade sina intryck med att de som klarade sig bra i sammanhanget var sådana som lämnat presidentämbetet starkare än det varit i det skede som de tillträtt. Bland annat handlar det om personer som i viktiga frågor inte tvekade för att ta strid med kongressen eller Högsta domstolen.

Då det hade förflutit 14 år efter den första undersökningen gjorde Schlesinger Sr en ny analys, där 75 bedömare på samma sätt fick ge sin syn på olika presidenter. Även här påstås ofta att panelen bestod av enbart historiker. Men enligt Murray & Blessing (1983: 535) utgjordes något mer än av femtedel av panelen, 17 personer, av andra än historiker. Dessa 17 utgjordes av journalister och statsvetare. Bland de 58 historiker som ingick hade de flesta varit med redan 14 år tidigare ("including most of those polled in 1948"). Den senare undersökningen publicerades i *New York Times Magazine* (Schlesinger Sr 1962: 12–13, 40–43). Att en nära samtid inte alltid förmår uppskatta en president framgår genom synen på Eisenhower under ett årtionde efter att han hade lämnat presidentposten. I Schlesinger Sr:s sammanställning från 1962 är Eisenhower inte bättre än 22:a (av 31). Med andra ord skulle han då ha ansetts höra till de tio sämsta genom tiderna. I senare undersökningar, undantaget siffrorna från 1970, hör Eisenhower snarast till de tio främsta.

Schlesinger Sr:s båda undersökningar är de enda där Andrew Johnson inte anses höra till de absolut sämsta presidenter som USA någonsin har haft. I det här sammanhanget har han bland annat ansetts vara en större president än fallet var med den nyss nämnde Eisenhower. Notera att Truman inte ingår i den första undersökningen eftersom man valde att inte ta med den sittande presidenten. I det skede som Truman lämnade presidentposten var han föga omtyckt. Redan därför hade det varit intressant att ta del av motsvarande undersökningar från exempelvis mitten av 1950-talet. Redan 1962 placerade sig Truman på nionde plats. Det här är visserligen den sämsta placeringen som Truman har erhållit i dessa sammanhang, men det är ändå intressant att han redan tio år efter att han flyttade ut från Vita huset rönste så pass stor uppskattning. Av tabell 2.1. att döma har synen på Truman blivit mer förstående efter hand. I 1962 års undersökning hittar man ovanligt nog Polk bland de tio främsta. Theodore Roosevelt återfinns i dessa båda undersökningar på 7:e plats. I de 13 undersökningar som kommit senare återfinns han bland de fem främsta. Som bäst är han trea. Också TR:s efterträdare Taft har relativt sett dåliga placeringar i de äldsta undersökningarna. Notera även att Wilson är på fjärde plats. Detta kan te sig symp-

tomatiskt för två undersökningar som kritiserades för de medverkande ansågs stå för långt mot den politiska mitten. Detta kan jämföras med att Wilson hamnar på elfte plats i Wall Street Journals undersökningar (jfr nedan) och på sjätte alternativt sjunde plats i samtliga övriga.

Beträffande en summering utgående från de synpunkter om undersökningarnas uppläggning som anfördes (jfr ovan) kan konstateras att Schlesinger Sr:s båda undersökningar entydigt har sin bas i den akademiska världen (punkt 1). Den klassiska undersökningen från 1948 kom dock inte att presenteras via de akademiska kanalerna, utan via tidskriften Life medan den senare fick spridning via New York Times Magazine (punkt 2). Antalet medverkande var vid det första tillfället 55 stycken, av vilka det stora flertalet var historiker. I samband med den senare undersökningen medverkade totalt 75 personer, av vilka 58 var historiker (punkt 3 och 4). Några utpräglade kriterier fanns inte utan de medverkande fick dela in presidenterna i fem olika kategorier utgående från vilka ett poängmässigt genomsnitt sedermera utgjorde grund för den rangordningen (punkt 5 och 6). Undersökningen blir per definition intressant eftersom det var den första uppmärksammade undersökningen i sitt slag. Att det var en aktad historiker som hade ansvar för det hela bidrog rimligen till ett stort intresse. Det här bidrog också till att etablera ett visst mönster för på vilket sätt liknande undersökningar skulle se ut längre fram.

2.1.2 Maranell och 571 historiker (1970)

Följande undersökning i ordningen baserar sig på en enkät omfattande inte mindre än 571 historiker och publicerades åtta år efter den senare undersökningen utförd av Schlesinger Sr. Denna undersökning hänvisas ofta till som "the OAH survey", ibland utan desto vidare anvisningar. Förkortningen syftar på the Organization of American Historians; USA:s största sammanslutning för de som undervisar och forskar i historia. Analysen är utförd av Gary Maranell. Rapporten publicerades i OAH:s tidskrift *The Journal of American History* (JAH) under rubriken "*The Evaluation of Presidents. An Extension of the Schlesinger Poll*" (JAH, vol. 57: 104–113). Titeln är en påminnelse om vilket landmärke Schlesinger Sr:s undersökning snabbt kom att bli i dessa sammanhang. Medan Schlesinger Sr använde sig av fem kategorier använde sig Maranell av en skala där han intresserade sig för korrelationen mellan separata bedömningar där presidenterna kom att delas in utgående från sju kriterier (eller snarare dimensioner) där respektive president bedömdes utgående från en elvgradig skala. Hela 1.095 historiker ombads i mars 1968 att delta i utvär-

deringen. Dessa var slumpmässigt utvalda bland OAH:s medlemmar. Nära 600 deltog men det var i slutändan 571 svar (52 %) som ansågs vara tillräckligt kompletta för att kunna användas (Maranell 1970: 106).

Maranell fann en hög av korrelation rörande fyra av de sju punkterna. Det kriterium som mest överensstämde med de övriga gällde frågan om ”resultat”, dvs. vad som kort och gott har åstadkommits inom administrationen (”accomplishments of the administration”). Detta gällde speciellt i förhållande till ”profilering/prestige” (”general prestige”), ”pondus” (”strength of action”) och ”aktivt presidentskap” (”presidential activeness”). Dessa korrelerade även internt. Det här är föga förvånande eftersom de får anses överlappa varandra. Den högsta korrelationen finner man mellan ”resultat” och ”prestige” samt mellan ”styrka” och de övriga tre nyss nämnda kriterierna (Maranell 1970: 112). Två av indikatorerna — idealism kontra pragmatism (”idealistic or practical nature”) och flexibilitet (”flexibility”) — korrelerade vare sig internt eller med några andra dimensioner (Maranell 1970: 106, 112). Den sjunde punkten gällde deltagarnas kunskap om presidenterna (”amount of information possessed about each president”). Denna dimension korrelerade i någon mån med de fyra förstnämnda men inte med de två övriga (Maranell 1970: 106, 112). Eftersom den här aspekten inte har diskuterats i någon annan undersökning kan nämnas att de presidenter som de medverkande kände till sämst var nio personer som hade varit presidenter inom loppet av ett drygt halvsekel, från Van Buren (vald 1836) till Benjamin Harrison (vald 1888) (Maranell 1970: 112).

Maranell fördjupar sig påfallande lite i sina egna resultat. Den artikel där resultaten presenteras är väldigt kort plus att en hel del av de tio sidorna utgörs av tabeller. Någon konkret rangordning för egen del förväntades de medverkande inte utföra. På vilket sätt Maranell har fått fram den totala rangordningen framgår inte helt klart. Det ter sig knappast logiskt att t.ex. ta med dimensionen rörande respondenternas självupplevda kunskap om en president. I vilket fall som helst så får McKinley här sin sämsta placering (22:a av 33) någonsin. I egenskap av president vid övergången till 1900-talet kom han att leda in USA på den internationella arenan. Men detta är ingen självklar merit i termer av storhet. Men redan här tangeras förstås frågan om vilka kriterier som skall råda. Då McKinley ibland ses som en president som sprang storkapitalets ärenden blir hans plats i historien lätt omstridd. Lägg då till att hans vicepresident och efterträdare Theodore Roosevelt höll en exceptionellt hög profil i olika sammanhang förstår man att synen på McKinley kan variera. Så blir fallet om McKinley hamnar i efterträdarens skugga i stället för att ses som en person som snarast kan sägas ha banat väg för ett starkt presidentskap. Ännu i Maranells under-

sökning intar Eisenhower en placering som skulle indikera att han var en president i klass med Andrew Johnson. Johnson är här på 20:e plats, alltså på samma nivå som i de båda förstnämnda analyserna. Framöver skulle Johnsons placeringar pendla mellan 32:a och 42:a (läs: sista) plats medan Eisenhower skulle komma att tillmätas en högre grad av respekt.

För att summera utgående från de punkter som anfördes ovan så har även denna undersökning sin utgångspunkt från den akademiska miljön (punkt 1). Resultatet har sedermera utgjort grund för en artikel i en vetenskaplig tidskrift (punkt 2). Antalet medverkande var hela 571 av vilka samtliga var historiker (punkt 3 och 4). Beträffande den något mer komplexa frågan rörande direktiv etc för de involverade betonades här att det var frågan om presidentskap och ingalunda om presidenterna som personer. Bedömarna anmodades rangordna presidenterna utgående från sju kriterier, av vilka fyra stycken överlappade varandra sett till resultaten (jfr ovan) (punkt 5 och 6). Därefter räknade Maranell ut standardavvikelsen för varje enskilt kriterium vart efter han summerade sina intryck till en konkret rangordning (Maranell 1970: 107).

2.1.3 Flera samtidiga undersökningar (1982)

År 1982 genomfördes tre likartade undersökningar med fokus på USA:s presidenter. Det handlar dels om en undersökning av Siena Research Institute, men denna redogörs för i anslutning till övriga analyser av samma inrättning (jfr kap. 2.1.4, i den löpande texten används förkortningen SRI). De båda övriga har utförts på uppdrag av Chicago Tribune respektive en undersökning genomförd av duon Murray och Blessing. I likhet med Maranell redogör Murray och Blessing för sina rön i *The Journal of American History* (Vol. 70, no. 3, 1983, se <http://www.jstor.org/stable/1903482>, 18.1 2011).

I jämförelse med de flesta andra undersökningar involverar Chicago Tribunes undersökning ett klart mindre antal experter, närmare bestämt 49 stycken. De medverkande ombads rangordna presidenterna utgående från fem kriterier; ledarskap ("leadership qualities"), prestationer och krishantering ("accomplishments and crisis management"), politisk skicklighet ("political skill"), utnämningar ("appointments") samt personlig karaktär och integritet ("character and integrity"). De fem rankinglistorna som var och en av de medverkande inkom med summerades sedan till sammantagen rangordning. Dels med avseende på enskilda kriterier, dels i en sammanvägning

kandidaterna emellan. Resultaten av denna analys ingår i *"The Complete Book of U.S. Presidents"* av William A. Degregorio. I samma bok används f.ö. Schlesinger Sr:s siffror från 1962 som jämförelsematerial. Kolumnisten Steve Neal presenterade resultaten i Chicago Tribune då det begav sig. Men någon närmare presentation av undersökningen än att de 49 deltagarna utgjordes av "ledande historiker och forskare kring politik" (där samtliga hade publicerat minst en biografi eller motsvarande om någon president) är svår att uppbåda (Murray & Blessing 1983: 536).

Att Eisenhower här finns på 9:e plats må ses som en påminnelse om att synen på en person i ledande ställning kan påverkas av då vi får distans till vederbörande. William Harrison intar den sista platsen av de 38 som ingår i analysen. Eftersom han var president i blott en månad innan han dog kan man fråga sig på vilka grunder han skall klassificeras som USA:s sämsta president genom tiderna. En annan detalj är att det är här som McKinley får sin klart mest framskjutna placering, närmare bestämt 10:e av 38.

Samma år utfördes en kvantitativt sett omfattande analys under ledning av historikerna Robert Murray och Tim Blessing. Deras undersökning innefattade inte mindre än 846 historiker. Svarsprocenten var 42 %. Murray och Blessing hade bett samtliga historiker i USA med doktors grad och en tjänst som biträdande professor eller högre (1,997 st.) att dela in olika presidentskap utgående från sex kategorier av "storhet", där en poäng stod för "stor" ("great") och sex poäng för "misslyckad" ("failure"). Därefter räknade man ut det poängmässiga genomsnittet. Lincoln fick i genomsnitt 1,13 poäng; något bättre än Franklin Roosevelt (1,22), Washington (1,27) och Jefferson (1,70). Sämst klarade sig Harding (5,56), Grant (5,25) och Nixon (5,18) (Murray & Blessing 1983: 540).

Man tog fasta på deltagarnas bakgrund i termer av geografi, kön, ålder, etnisk tillhörighet med mera. Vissa skillnader kunde skönjas utgående från respondenternas bakgrund. Murray och Blessing belyser på vilket sätt rangordningarna tenderar att variera beroende på vilken tidsperiod olika forskare främst är intresserade av, var i landet de håller till, vilken typ av forskning de primärt har koncentrerat sig på etc. Murray och Blessing betonar att skillnaderna inte skall överdrivas men det finns en hel del exempel som antyder att bakgrundsfakta hos experterna styr deras syn på en del presidenter. Murray och Blessing pekar på att inte heller ledande representanter för det akademiska skräet torde vara helt neutrala. Forskare som var hemmahörande i södern (sett till såväl uppväxt som var de hade erhållit sin doktorsgrad) tenderade att ge högre betyg än genomsnittet för Fillmore och Buchanan (två presidenter med

stor förståelse för sydstaterna syn på slaveri) medan det motsatta rådde för Grant, som framgångsrikt förde befäl över nordstaternas styrkor i det skede som inbördeskriget avgjordes (Murray & Blessing 1983: 547). Det är också intressant att Andrew Johnson och Polk, två presidenter för vilka vit överhöghet var en självklarhet, får jämförelsevis sträng bedömning hos specialister på afro-amerikansk historia (Murray & Blessing 1983: 548). Att Eisenhower och Theodore Roosevelt med förkärlek för en offensiv utrikespolitik uppskattas av militärhistoriker är knappast heller att förvånas över. Detta samtidigt som Madison, som ledde in landet i ett våghalsigt krig mot britterna, röner föga uppskattning hos just militärhistorikerna (Murray & Blessing 1983: 549). Vidare noterade man att synen på Nixon, Lyndon Johnson, Hoover och Jackson varierade mer än fallet var med andra presidenter. Samförståndet var störst rörande Lincoln, Franklin Roosevelt, Washington, Benjamin Harrison, Hayes och Van Buren (Murray & Blessing 1983: 544).

Den uppföljning som Murray och Blessing gjorde på sitt projekt illustrerar behovet av ett verk som det här aktuella. Här åsyftas att det rätt ytliga förhållningssätt som Schlesinger Sr använde sig av blev stilbildande. Detta har i sin tur bidragit till att också senare forskare har dragit sig för att fastslå specifika kriterier som de medverkande förväntas hålla sig till ("the original shortcomings of the Schlesinger polls remains with us...none of the polls since...attempted to define or to uncover any specific criteria for evaluating presidential performance...") (Murray & Blessing 1983: 537). Duon understryker uppriktigt att man inte heller själva har bidragit med någonting epokgörande på just den punkten, eftersom det rimligtvis hade medfört argumentation och missförstånd mellan de som lett projektet och övriga medverkande ("none of the survey, the Murray-Blessing poll included, attempted to set arbitrary or specific criteria...to have done so would have required lengthy and elaborate explanations and still would have produced arguments and misunderstandings") (Murray-Blessing 1983: 553).

Samtidigt betonar Murray och Blessing att den höga graden av överensstämmelse mellan resultaten från olika undersökningar indikerar att historiker (och andra) i praktiken resonerar i rätt likartade banor vare sig kriterierna för bedömningen av de olika presidenterna är verbalt utvecklade och presenterade eller inte (Murray & Blessing 1983: 555). Den kvantitativa omfattningen bidrar, trots en inte helt övertygande svarsprocent, till att data från Murray och Blessings undersökning ofta hänvisas till. Denna undersökning är ett av de två tillfällena då Lyndon Johnson placerar sig bland de tio främsta. Det är tillika ett av få tillfällena där han rankas högre än sin företrädare Kennedy.

För att summera utgående från den kontrollista som angavs i början av kap. 2.1 ter det sig rationellt att kommentera undersökningarna en i taget. För att börja med Chicago Tribune så är det förvisso en dagstidning som är uppdragsgivare men de som ingår i panelen av bedömare hör hemma i universitetsvärlden (punkt 1 och 2), närmare bestämt i historikernas profession (punkt 4). Antalet medverkande är endast 49 personer (punkt 3). De givna kriterierna var fem till antalet. De medverkande gjorde varsin rankinglista för varje separat kriterium, varpå dessa vägdes samman till slutgiltig rangordning. Den genomsnittliga rangordningen utformade sedan den slutliga listans utseende (punkt 5 och 6).

Den undersökning som gjordes av Murray och Blessing hörde hemma på universitetsnivå, såväl med avseende på de som höll i projektet som de som medverkade i panelen (punkt 1 och 2). Här var antalet medverkande däremot mycket stort, eftersom hela 846 personer deltog. Samtliga av dessa var hemmahörande i historikernas yrkesgrupp (punkt 3 och 4). Med så många medverkande — som dessutom utgjordes av historiker på hög nivå — valde man att ge deltagarna fria händer, utan att styras av några formella kriterier (punkt 5). Det handlade kort och gott om att fritt göra upp en egen rangordning som sedermera summerades utgående från den genomsnittliga rangordningen via den empiri som forskarna erhöll (punkt 6).

2.1.4 Fyra analyser från SRI (1982, 1990, 1994, 2002)

Hela fyra av de undersökningar som ingår i sammanställningen härstammar från SRI, det vill säga the Siena Research Institute of Siena College i Loudonville, New York (se <http://www.siena.edu>, 18.1 2011). Att låta fyra undersökningar från samma institut ingå gör förvisso att SRI tillmäts stor betydelse vid en sammanvägning. Institutet bedriver forskning på såväl regional som nationell nivå. Forskningen vid SRI innefattar historia, ekonomi och politik. Deras första rangordning av USA:s presidenter, utförd 1982, följdes senare upp av motsvarande analyser åren 1990, 1994 och 2002.

Redan en jämförelse mellan resultaten från SRI:s fyra undersökningar ter sig intressant. Det handlar om rangordningar som utförs med hjälp av 200 historiker och statsvetare från olika amerikanska universitet och college. Den variation som föreligger beträffande resultaten är dock minst lika stor sett till de fyra undersökningarna från SRI som totalt sett. Garfield har t.ex. sin bästa placering (25:e) i SRI:s under-

sökning från 1982 medan han har sin sämsta (33:e) i den undersökning som utfördes 20 år senare. Också Ford och Bush d.ä. har sin såväl bästa som sämsta placering i någon av SRI:s undersökningar. Beträffande 1982 års siffror kan även nämnas att Lincoln (3:e) är distanserad av Jefferson (2:a). Detta innebär den sämsta placeringen för Lincolns vidkommande och samtidigt den bästa för Jefferson. Det är också värt att notera att Franklin Roosevelt är etta vid alla fyra tillfällen då det i de flesta andra fall är Lincoln som toppar listan.

De påtagliga skiftningarna i resultaten indikerar rotation beträffande vilka individer som har medverkat vid de olika bedömningarna. Än mer intressant är att man har inte mindre än 20 kategorier som bedömningen, på en skala mellan 1 och 5, skall basera sig på. Vissa kategorier ter sig besynnerliga i sammanhanget. Det här gäller framför allt "bakgrund: familj, utbildning och erfarenhet" respektive "tur". Speciellt det förstnämnda ter sig irrationellt. Vilken utbildning eller familjebakgrund som en människa har saknar relevans vid en diskussion om vad någon de facto har uträttat. Även "vilja till risktagning" ter sig som ett besynnerligt kriterium. Är viljan till risktagning per definition bra eller dåligt? Bedömningen måste snarare handla om huruvida risktagningar i efter hand har visat sig vara lyckade eller inte. Det samma gäller "förmåga att kompromissa". En person som är allt för villig kan betraktas som viljelös. Det ter sig snudd på obegripligt att väga in dylikt som jämbördiga kriterier till "handhavande av ekonomin", "allmänt intryck", "undvikande av fatala misstag" och "intelligens". Utnämningarna till Högsta domstolen utgör ett specifikt kriterium. Frågan är hur man bedömer en president som inte har utnämnt en enda ledamot. Redan om utnämningarna är endast en eller två blir en bedömning svår att genomföra. Övriga kriterier utgörs av "ledarskap inom eget parti", "förmåga till kommunikation i tal och skrift", "relation till kongressen", "utnämningar till kabinettet", "allmän kompetens", "fantasi" ("imagination"), "inrikespolitiska framgångar", "integritet", "verkställighet", "utrikespolitiska framgångar" samt "ledarskapsförmåga" (<http://www.siena.edu/sri/results/2002/02AugPresidentsSurvey.hm>, 19.12 2005).

Fyra undersökningar från samma institut kan illustrera eventuella trender. Men det kan också utgöra en påminnelse om att en president kan få tillfällig upprättelse på grund av enskilda händelser. De båda undersökningarna från 1990-talets början är de enda där Nixons placering är nära mitten (25:e respektive 23:e av 40 respektive 41). Att en president som under hot om riksrätt tvingas bort från sitt ämbete sedermera upplevs vara bättre än så gott som hälften av sina kolleger kan förklaras med att Nixon avled samma år som 1994 års undersökning gjordes. I samma undersökning erhåller Bush d.ä. sin klart sämsta placering någonsin. Det här utgör ännu ett i raden

av exempel på att samtiden kan vara ganska avogt inställd till en person som nyss lämnat en hög post. Den kommentar som fälldes i föregående mening torde vara den mest upprepade i denna studie, men den är svår att ignorera i de specifika fall där den aktualiseras. Att en president som relativt nyligen har försvunnit från den politiska scenen är föga uppskattad gäller för SRI:s samtliga undersökningar. Vidare kan konstateras att Andrew Johnson blir utsatt för en strängare bedömning ju längre tiden går. I de tidigaste undersökningarna upplevs han inte vara fullt så misslyckad som senare. I den senaste av de fyra SRI-undersökningar (2002) som här finns med hamnar han allra längst ner på listan.

De fyra rangordningar som har utförts vid SRI summeras enligt samma modell som de övriga undersökningarna. Det handlar alltså om aktörer på universitetsnivå som agerar såväl beställare som utförare (punkt 1 och 2). Omfattningen rörande antal medverkande utgörs av 200 personer (punkt 3). I den löpande texten ovan framgick att det handlade om såväl historiker som statsvetare (punkt 4). I det här fallet handlade det om inte mindre än 20 kriterier (punkt 5) där de som var involverade skulle betygsätta respektive president med en femgradig skala för vart och ett av de för ändamålet aktuella kriterierna (punkt 6). Kortfattat kan konstateras att genomförandet således har skett utgående från en jämförelsevis komplex modell.

Nämnas kan ännu att SRI presenterade en femte undersökning i det skede som detta arbete gick mot sitt slut. Den undersökningen har inte tagits med. Den utfördes enligt samma design som de fyra tidigare analyserna från SRI och medförde således ingenting nytt i sammanhanget. Här ingick även Barack Obama, som då placerade sig på 15:e plats i sammanhanget. Bland resultaten i övrigt kan framför allt märkas att Bush d.y. nu var på 39:e plats av de sammanlagt 43 presidenter som ingick. I övrigt kan nämnas att Franklin Roosevelt även den här gången var på första plats i en analys från SRI. Man kan också notera att Madison var på sjätte plats och Monroe på sjunde medan Clinton nu var rankad som nummer 13. Douglas Lonnstrom, professor i statistik vid SRI, konstaterar att forskarsamfundet ändå kännetecknas av visst konsensus trots att ny forskning om presidenterna sannolikt kunde tala för det motsatta (Kelly & Lonnstrom 2010: 2).

2.1.5 Hela 719 medverkande under sju års tid (1996)

Under åren 1989—1996 samlade William Ridings och Stuart B. McIver in material från 719 bedömare, av vilka 97 % utgörs av främst historiker och en del statsvetare. Återstoden utgjordes av bland annat en del politiker. Men det bör understrykas att inslaget av dessa var minimalt. Att forskarduon har kompletterat sin empiri med under ett sju år långt interval gör att studien avviker från samtliga övriga i det här sammanhanget. Denna omständighet har det oaktat knappast någon annan betydelse än att man vid en eventuell diskussion om trender i resultaten bör hålla i minnet att studien omfattar olika bedömares synsätt enbart från slutet av 1990-talet, utan går tillbaka till övergången mellan 1980- och 1990-talet. Resultaten publicerades i boken *Rating the Presidents: A ranking of U.S. leaders, from the Great and Honorable to the Dishonest and Incompetent* (Ridings & McIver 1997). Ett intressant inslag var den långt gångna kvotering som tillämpades. Förutom att man såg till att varje enskild delstat var representerad var man också mån om att ta med kvinnliga historiker och specialister på afro-amerikanska studier etc. Allt detta kompletterades med några historiker från andra länder än USA. De medverkande ombads rangordna presidenterna utgående från samma fem kriterier hade använts av Chicago Tribune i början av 1980-talet: ledarskap ("leadership qualities"), prestationer och krishantering ("accomplishments and crisis management"), politisk skicklighet ("political skill"), utnämningar ("appointments") samt personlig karaktär och integritet ("character and integrity").

De fem rankinglistor som de medverkande åstadkom summerades till en konkret rangordning. Detta skedde dels med avseende på enskilda kriterier, dels i en sammanvägning kandidaterna emellan. En väsentlig skillnad mellan denna analys och den ovan nämnda från 1982 är att det i den senare kom att ingå mångfalt fler individer. Vi talar om 719 medverkande i fallet med Ridings och McIver jämfört med 49 då Chicago Tribune utförde sin undersökning. Intressant är att det i diskussioner rörande rangordningen av USA:s presidenter inte brukar nämnas att de här båda undersökningarna är identiskt uppgjorda (med undantag för storleken på populationen av de som medverkar). Intressant är också att denna undersökning är omfattande beträffande såväl antal medverkande som beträffande specifika kriterier.

De här båda fallen är tillsammans med C-SPAN:s analyser (jfr nedan, inte minst med avseende på vilka kriterier som använts) och SRI:s detaljerade undersökningar de mest styrda av alla undersökningar i och med att de medverkande har bedömt presidenterna utgående från ett strikt urval givna kriterier. Men samtidigt ter sig det

hela ganska inexakt. Kriterier som de nyss nämnda kan överlappa varandra eller åtminstone kunna tolkas något olika beroende på hur de medverkande upplever dem. En överlappning är svår att undvika. Men det vore önskvärt om de som leder projektet tydligt formulerar vad som avses i respektive fall. I synnerhet de tre förstnämnda torde i hög utsträckning kunna överlappa varandra: synen på en människas ledarskap påverkas rimligtvis av på vilket sätt man upplever att vederbörande har klarat av diverse kriser. För att inte tala om att dessa aspekter ringar in synen på politisk skicklighet (jfr ovan). Problemen med en styrd process kan förvisso vara flera. Med hundratal människor involverade i en process som denna kan med fog fråga sig om alla medverkande är så pass insatta i samtliga presidentskap att man kan ange exakta rangordningar beträffande detaljerade kriterier. Men även om bedömarna skulle klara av det som förväntas av dem föreligger risk att en del har tagit mer seriöst på uppgiften än andra. Därmed inte sagt att så är fallet just här.

Lincoln har den högsta placeringen såväl totalt sett som beträffande både personlig karaktär/integritet och prestationer/krishantering. Beträffande utnämningarna han på tredje plats, efter Washington och Franklin Roosevelt. Med tanke på att han valde den illa ansedda Andrew Johnson (jfr kap. 4) som sin parhäst i samband med sitt återval 1864 är det lätt att ställa sig tveksam till den aspekten. Sett till de båda återstående kriterierna är Lincoln på andra plats. För att ta några andra axplock från de fem olika rankinglistor som låg till grund för den slutgiltiga rangordning som författarna kommer fram till kan nämnas att Kennedy kommer på åttonde plats rörande ledarskap men först på 34:e plats sett till karaktären. Beträffande karaktären ligger John Adams på tredje plats men först på 21:a vad gäller den politiska skickligheten. Dylika exempel på variationen indikerar att de medverkande har tagit uppgiften på allvar. Men framför allt visar det på att det är många pusselbitar som skall falla på rätt plats för att man skall lyckas i sitt värv.

Sett till de sammantagna resultaten är detta den enda undersökning där Reagan framstår i en sämre dager än sin företrädare Carter. Faktum är att Reagan inte placerar sig bättre än på 26:e plats. I övrigt kommer respektive presidents placering i Ridings och McIvers sammanställning påfallande nära personens mediantal då man sammanställer olika undersökningar.

För att summera undersökningens upplägg utgående från samma punkter som rörande de tidigare undersökningarna så finns det här orsak att börja med de sista punkterna på listan. Denna undersökning blir därmed undantaget som bekräftar regeln i detta avseende. Det handlar nämligen om att Ridings och McIver beträffande even-

tuella givna kriterier och det sätt på vilket de medverkande förväntas agera använder sig av exakt samma tillvägagångssätt som Chicago Tribune hade i sin analys från 1982 (punkt 5 och 6). Det handlade med andra ord om att rangordna presidenterna utgående från varje enskilt kriterium varpå man sedan vägde samman listorna (jämför kap. 2.1.3 ovan). Däremot var panelens omfattning klart större än motsvarande hos Chicago Tribune eftersom över 700 bedömare medverkade (punkt 3). Av dessa utgjordes lejonparten av historiker, men även en del statsvetare medverkade (punkt 4). Den akademiska prägel är tydlig i och med att 97 % utgjordes av personer från universitetsvärlden (punkt 1 och 2).

2.1.6 Blott 32 medverkande i Schlesinger Jr:s analys (1997)

En rangordning som ofta hänvisas till var den som Arthur Schlesinger Jr i slutet av 1990-talet utförde enligt samma mönster som i samband med hans fars stilbildande undersökningar från 1948 och 1962. I Schlesinger Jr:s undersökning ombads 32 personer bedöma presidenterna utgående från en femgradig skala. Liksom i många andra fall lämnades William Harrison och Garfield därhän. Däremot ingick Clinton, omvald samma år som undersökningen genomfördes. Utgående från en femgradig skala (0-4 poäng) räknades ett medeltal ut för de 39 presidenter som ingick. Då samtliga bedömare placerade Lincoln i den mest fördelaktiga kategorin blir han ensam om att ha ett genomsnitt på fyra poäng. På delad andra plats följer Washington och Franklin Roosevelt. Deras snitt på 3,97 följer av att 31 av 32 hänförde dem till den främsta kategorin medan de i var sitt fall placerades in i den näst högsta.

Rent allmänt kan konstateras att demokrater överlag klarar sig bättre än republikaner i denna undersökning. Denna omständighet har också kommit att påtalas i olika sammanhang. Hoover (35:e) och Nixon (36:e) får sina sämsta placeringar i just denna undersökning medan Reagan (25:e) får sin näst sämsta. Som jämförelse kan nämnas att Jackson (5:e), den man kring vilken demokraternas parti uppstod, här får sin bästa placering i någon av de 15 undersökningar som ingår i min jämförelse. Detta är också en av endast tre undersökningar där Polk (9:e) finns med bland de tio främsta.

Schlesinger Jr bjuder på flera tankvärda kommentarer i sin relativt korta artikel. Bland annat hade två av de mer kända deltagarna i panelen, Walter Dean Burnham och Alan Brinkley ondgjort sig över svårigheten i att betygsätta presidenter som Wilson, Lyndon Johnson och Nixon. På vissa punkter lyckades dessa presidenter

utmärkt, medan de på andra punkter misslyckades helt. Vidare konstaterar Schlesinger Jr att vissa deltagare verkar ha haft svårt att hålla sig till den enda egentliga riktlinje som gavs, dvs. att man skulle koncentrera sig på vad de olika individerna hade utträttat i sin egenskap som president. Det faktum att Madison, J.Q. Adams, Grant, Hoover och Carter kan anses ha lyckats väl antingen som ex-president eller innan de blev presidenter tycktes helt klart ha påverkat bedömningen i en del fall (Schlesinger Jr. 1997: 183). Det bästa exemplet är Madison, som är ensam om att förekomma i samtliga fem kategorier i sammanhanget. Åtta presidenter återfinns i fyra av de fem olika kategorierna (Schlesinger Jr 1997: 189).

Sett till undersökningens upplägg utgående från samma schablon som används på alla andra undersökningar så har det hela skett på uppdrag av New York Times Magazine. Trots att det årtal som här används är 1997 publicerades resultaten i sagda tidskrift redan i december 1996 med rubriken *"The Ultimate Approval Rating"*. Men eftersom man i regel hänvisar till den långt mer detaljerade artikeln *"Rating the Presidents: Washington to Clinton"* i tidskriften *Political Science Quarterly* (Vol. 112, No. 1997: 179-190) väljer jag att använda årtalet 1997 i sammanhanget (punkt 1 och 2). Denna undersökning kännetecknas av den minsta panelen av de 15 undersökningar som är aktuella (punkt 3). Undersökningen har en starkt akademisk prägel såtillvida att det med undantag för Mario Cuomo (liberal New York-guvernör åren 1983-94) uteslutande handlar om historiker på universitetsnivå (punkt 4) (Schlesinger Jr 1997: 190). Upplägget följer den från tidigare undersökningar, enligt mönster från Schlesinger Sr, beprövade modellen med att bedömare klassificerar presidenterna utgående från fem kriterier, där det bästa omdömet utgörs av "great" ("stor") medan det sämsta utgörs av "misslyckad" ("failure") (punkt 6). Specifika kriterier från arrangörshåll angavs inte, annat än att bedömningen förväntades utgå från vad respektive person hade utträttat som president. Vad de hade gjort före eller efter innehavet av presidentposten hörde helt enkelt inte hit (punkt 5).

2.1.7 Truman på femte plats, enligt C-SPAN (2000, 2009)

Vid övergången till det innevarande årtusendet utförde den icke-kommersiella TV-kanalen C-SPAN en undersökning där 58 historiker gav sin syn på de amerikanska presidenterna. Från början hade man gallrat fram 87 personer vilkas åsikt man ville höra i sammanhanget. Av dessa valde en tredjedel att avstå. Resultaten presenterade i början av år 2000. Exakt nio år senare upprepade man proceduren. Den gången

med 65 medverkande. Uppgifter om hur många som hade avstått från att medverka rapporteras inte.

Den första undersökningen aktualiserades i samband med TV-serie *"American Presidents: Life Portraits"* som sändes under år 1999. C-SPAN använde ett tillvägagångssätt där berörda parter ombads göra upp inte mindre än tio rankinglistor utgående från hur man upplevde presidenterna klara olika centrala uppgifter. De tio frågor som låg till grund för rankinglistorna var följande: 1) "förmåga att få allmänheten med sig" ("public persuasion"), 2) "ledarskap under krisartade förhållanden" ("crisis leadership"), 3) "ledarskap i ekonomiska frågor" ("economic management"), 4) "moraliskt föredöme" ("moral authority"), 5) "internationella relationer" ("international relations"), 6) "administrativ förmåga" ("administrative skills"), 7) "förhållande till kongressen" ("relations with congress"), 8) "visioner och styrning av samhällsdebatten" ("vision/setting an agenda"), 9) "förverkligande av jämlikhet" ("pursued equal justice for all") och 10) "allmän insats utgående från det läge som rådde under ämbetsperioden i fråga" ("performance within context of times") (www.americanpresidents.org/survey/amp022100.asp, 19.12 2005).

De medverkande ombads betygsätta presidenterna på en skala från ett ("not effective") till tio ("very effective") sett till vart och ett av de tio kriterierna. Med ett indextal på 1.000 som högsta summa erhöll Lincoln vid det första tillfället 900 poäng mot 876 för FDR. Även Washington och Theodore Roosevelt nådde över 800 poäng. Det här tyder självfallet på att dessa hade höga poäng på mer eller mindre samtliga kriterier. Samma torde gälla även Truman, Wilson, Jefferson och Kennedy i och med att dessa nådde över 700 poäng. I den undersökning som utfördes nio år senare använde man samma koncept. Det mest anmärkningsvärda beträffande resultaten är att Truman i C-SPAN:s båda undersökningar får en bättre placering än i någon av de övriga. De som har uppskattat Trumans agerande via Marshall-hjälpen, grundandet av NATO etc torde också uppskatta att Truman här ses som den femte största presidenten. I hälften av undersökningarna (7 av de 14 där han ingår) placeras Truman på sjunde plats, vanligen strax efter Wilson.

Ett upplägg som detta ställer tämligen stora krav på en medverkande. Det är inte okomplicerat att detaljerat ta ställning till en presidents insats på en så pass stor mängd olika punkter. För att sköta det hela på ett fullödigt sätt måste bedömaren vara väl insatt i varje enskild epok. Gör man upp specifika kriterier borde de gå att använda för varje enskild tidsepok i USA:s historia. Därför ter sig ett kriterium rörande internationella relationer som malplacerat i en övergripande analys av detta

slag. Under t.ex. stora delar av 1800-talet utgjorde utrikespolitiken en så pass obetydlig del av amerikansk politik att det ter sig svårt att jämföra presidenterna med varandra utgående från detta perspektiv.

Också i fråga om förhållandet till kongressen kan vara svårt att jämföra olika presidenter med varandra på ett rättvist sätt. Ifall relationen till kongressens båda kamrar har varit fridfullt kan det hela ha bottnat i att presidenten i viktiga frågor inte har varit tillräckligt stark för att ta strid mot folkrepresentationen. Förhållandet till kongressen kan långt påverkas av huruvida det är presidentens eget parti som har majoritet bland de förtroendevalda på riksnivå. Detta kan illustreras med valet mellan Obama och McCain år 2008. Då allt talade för att demokraterna skulle vinna stort i kongressvalen kunde man redan i förväg ana att Obama skulle ha mindre svårigheter att handskas med kongressen än fallet skulle vara med McCain utifall han skulle ha segrat.

De kriterier som anförs må vid den första anblicken verka heltäckande. Men risken är att de överlappar varandra på många punkter. Strängt taget summerar den sista punkten ("allmän insats utgående från det läge som rådde under ämbetsperioden i fråga") flertalet av de övriga. En genomgång visade, föga förvånande, att rangordningen på den sistnämnda punkten väl överensstämmer med den rangordning som blir fallet då alla kriterierna är sammanvägda (<http://www.americanpresidents.org/survey/historians>, 19.12 2005). Punkten om moraliskt föredöme ter sig rätt svävande. Inte minst i och med att Jefferson är sju trots att han inte bara höll sig med slavar utan också påstås ha avlat några barn med en av dessa. Slaverifrågan tangerar rimligtvis också punkt 9 ("förverkligande av jämlikhet") ovan. Av USA:s tidiga presidenter hade en stor del hållit sig med slavar. Därför lyser de också med sin frånvaro bland de högst rankade i fråga om jämlikhet i samhället. Frågan är i vilken mån det är korrekt att i frågor som tangerar etik och moral bedöma folk som levde för 200 år sedan utgående från en måttstock som ter sig självklar idag. Det bestående intrycket av C-SPAN:s analyser blir att flera av de tidiga presidenterna framstår i en dålig dager via de kriterier som här används. John Adams, Madison, Jackson och Van Buren just här klarar sig sämre än i samtliga övriga.

I sammanhanget kan noteras att Kennedys båda extremvärden i det här sammanhanget härstammar från de båda undersökningarna som aktualiserades nära millennieskiftet. Medan Wall Street Journal (jfr nedan) rankar honom på 18:e plats återfinns han på 8:e respektive 6:e plats i C-SPAN:s analyser. Men trenden överlag är att Wall Street Journals undersökning i någon mån gynnar konservativa presidenter

medan C-SPAN:s dito gynnar mer liberala krafter. På samma sätt får Lyndon Johnson för första och enda gången en plats bland de tio främsta i C-SPAN:s analys. I Wall Street Journals båda undersökning får han däremot sina mest blygsamma placeringar (17:e respektive 18:e). En detalj som bidrar till denna tämligen förnäma placering för Lyndon Johnsons del är att han är rankad som den bäste i fråga om sitt förhållande till kongressen.

Vid 2009 års undersökning har man följt en identisk design, vilket självfallet förenklar såväl rapportering som jämförelser (<http://www.c-span.org/PresidentialSurvey/Index.aspx>, 24.5 2009). Undersökningen leddes av Douglas Brinkley tillsammans med Edna Green Medford och Richard Norton Smith. Samma individer ansvarade för C-SPAN:s första undersökning, den gången tillsammans med John Splaine. Resultaten är ingalunda identiska jämfört med år 2000, men skillnaderna är relativt små. Lincoln är fortfarande på första plats medan Washington i den senare undersökningen har passerat Franklin Roosevelt rörande andraplatsen. De som har klarat sig avsevärt bättre i den senare undersökningen är Clinton (från 21:a plats till 15:e) och framför allt Grant (från 33:e plats till 23:e). Den gamle härföraren tycks vara på väg att få viss upprättelse som president. Sett till de flesta undersökningar hör han strängt taget alltid till de minst uppskattade. Ett annat undantag från regeln utgörs av den undersökning som härstammar från 2005 (jfr nedan).

Lincoln har 902 poäng av maximalt 1.000 i 2009 års undersökning. Washington (854) och Franklin Roosevelt (837) är de enda som i övrigt har över 800. För att illustrera något om proportionerna så är den poängmässiga skillnaden mellan Theodore Roosevelt (4:e plats, 781 poäng) och Truman (5:e plats, 708 poäng) större än den mellan Truman och Lyndon Johnson på elfte plats (641 poäng). Att Wilson går från 6:e till 9:e plats kan ses mot bakgrund av att de poängmässiga marginalerna mellan presidenterna just här är tämligen små. Ovan påtalades att Clinton och Grant är de som har avancerat mest då man jämför C-SPAN:s båda undersökningar. Här är de poängmässiga skillnaderna däremot tydliga. Värt att notera är att Bush d.y. placerar sig på 36:e plats i den enda av de aktuella undersökningarna som är utförd efter att han har lämnat presidentposten. Rörande kriteriet ”internationella relationer” klassas han som den nästa sämste genom tiderna. Endast den extremt kortvarige William Harrison klarar sig av någon anledning sämre i detta avseende. De tre sämst placerade är, från slutet räknat, fortsättningsvis Buchanan, Andrew Johnson och Pierce.

För att i likhet med tidigare underavsnitt i kapitel 2 återknyta den förteckning av kontrollpunkter som anfördes tidigare handlar det alltså om representanter för massmedia som står bakom projektet, men där kontrollpanelen har bestått av akademiker (punkt 1 och 2). Antalet medverkande bedömare är tämligen begränsat eftersom det inte är mer än 58 respektive 65 personer som har deltagit (punkt 3). Av de medverkande uppges samtliga ha varit historiker (punkt 4). Undersökningen som sådan har varit relativt styrd, såtillvida att bedömarna har fått tio bedömningsgrunder att utgå ifrån (punkt 5). I vart och ett av de tio fallen skulle respektive president bedömas på en tiogradig skala (punkt 6).

2.1.8 Partipolitisk balans via WSJ (2000, 2005)

År 2000 presenterade Wall Street Journal i samarbete med en organisation benämnd the Federalist Society (med tillägget ”for Law and Public Policy Studies”) en utvärdering av de amerikanska presidenterna. Det här upprepades sedermera 2005. Den organisation det handlar om beskrivs som en organisation sammansatt av främst jurister och riktad till individer som betonar principerna kring maktfördelning och att staten skall ses som en garant för frihet (<http://www.fed-soc.org/>, 20.1 2011). I bägge undersökningarna har man klarlagt att deras två analyser skiljer sig ur mängden eftersom man har vinnlagt sig om en partipolitisk balans i sammansättningen av panelen. Flera av de tidigare undersökningarna kritiserades för att åsikterna från konservativt håll inte kom till uttryck i tillräckligt hög grad. Det intressanta är att presidenter med politisk hemvist bland demokraterna även nu klarade sig något bättre än övriga.

Presidenterna har i respektive fall betygsatts på skalan 1-5. Upplägget är följaktligen det samma som i fallet med Schlesinger Sr och Schlesinger Jr (jfr ovan). I undersökningen från 2000 har Washington, Lincoln och Roosevelt överlag fått det bästa betyget; det genomsnittliga poängtalet ligger mellan 4,67 och 4,92. Dessa tre klassificeras som ”stora” (”great”). De åtta vars sammanvägda betyg blir fyra om man avrundar till jämna heltal karakteriseras som ”tämligen stora” (”near great”) etc. De som betraktas som ”misslyckade” (”failure”) har ett medeltal på mellan 1,33 och 1,65. Den som klarar sig allra sämst är Buchanan följd av Harding, Pierce och Andrew Johnson.

Utgångspunkten var att medlemmarna av panelen skulle betygsätta presidenterna enligt en femgradig skala utgående från preciseringen ”vänligen beakta värdet av

hans förtjänster ('accomplishments') som president och det ledarskap som han bistod landet med, tillsammans med vilket som helst annat kriterium ('any other criteria') som kan bedömas vara relevant ('appropriate')". Det sista ger utrymme att beakta i det närmaste vad som helst. Grunderna för poängsättningen tillät en del subjektivitet. I forskningsledaren James Lindgrens summering valde han att citera en medverkande, historikern Paula Baker: "De som är de mest överlägsna ('highly superior') eller över genomsnittet är de som gjorde det bästa som deras situation tillät och, i några fall, omformade sina partier och allmänhetens synsätt" (http://history-world.org/ranking_the_presidents.htm, 20.1 2011). Lindgren diskuterar också huruvida det uteslutande skall vara personens insats under sin tid som president som skall bedömas. Så var åtminstone tanken, men flera av de medverkande sade rent ut att exempelvis John Quincy Adams, van Buren och Taft på grund av andra förtjänster än enbart från deras tid som president hade fått något mer generösa betyg än om man uteslutande hade sett till presidentskapet (<http://www.opinionjournal.com/hail/ran-king.html>, 19.12 2005).

Vissa presidenter tycks efter hand klara sig sämre i olika jämförelser. Jackson utgör ett gott exempel. I de fem första undersökningarna pendlar han mellan 6:e och 8:e plats. Därefter klarar sig Jackson överlag något sämre. Det är först i Wall Street Journals undersökning som återtar en position bland de främsta presidenterna. En motsvarande trend finner vi hos Cleveland. I de två undersökningarna från Wall Street Journal är han på 12:e plats. Sett till överensstämmelse mellan enskilda bedömningar kan noteras att Clinton var den mest kontroversiella i samband med den analys som utfördes samma år som hans efterträdare skulle utses.

Undersökningen från år 2000 är intressant såtillvida att man bland annat jämför på vilket sätt representanterna för olika discipliner har uppfattat presidenterna. Här deltog 78 experter på antingen historia (30 st.), statskunskap (25) eller juridik (23). Man valde ut två experter från varje disciplin och gav dessa i uppgift att utse kunnigt folk från sitt eget vetenskapsområde. Svarsprocenten bland de tillfrågade (132 st.) var 59 %. Historikerna tenderar att uppskatta Clinton medan Reagan däremot inte står högt i kurs. Överlag klarar sig demokrater något bättre än republikaner i historikernas bedömning. I juristernas läger råder det motsatta. De som representerar juridiken är något strängare än övriga i sin bedömning av Hayes och Lyndon Johnson. Att Hayes är mest känd för oegentligheter kring utgången i hans segerval år 1876 gör att man kan förstå att en jurist intuitivt ser strängt på honom som president. Dessutom uppskattar juristerna tydligen de presidenter som hållit en hög profil gällande juridik: Taft gjorde sedermera karriär i högsta domstolen, Andrew Johnson

följde konstitutionen på ett bokstavligt sätt medan Ford flitigt använde sig av veto-rätten. Om man skall se något mönster hos statsvetarna tycks de i högre grad än historiker och jurister se mer strängt på presidenter som kännetecknades av skandaler. Hit hör Clinton, Grant och Harding i det här sammanhanget.

I den undersökning som med hjälp av 78 experter på antingen historia, statskunskap eller juridik gjordes år 2000 förundrade man sig över att man, trots den partipolitiska balansen bland bedömarna, kom fram till resultat som med några undantag var snarlika den analys som Schlesinger Jr utfört några år tidigare, en undersökning som från konservativt håll blev hårt kritiserad för sin liberala slagsida. En stor skillnad var, föga överraskande, synen på Reagan respektive hans långt mer liberala företrädare Carter. Av de undersökningar där Reagan ingår är detta de enda gångerna som han finns med bland de tio främsta. Att han dessutom avled året före den nyaste undersökningen kan mycket väl ha bidragit till att han i det sammanhanget plötsligt får en bättre placering än Jackson och Truman. Motsvarande fenomen skedde med åtminstone Nixon (jfr ovan) i det skede som han hade avlidit. Att det är just deras bortgång som gjort att de plötsligt uppskattas mera går förstås inte att bevisa. Notera också att Bush d.y. får sin bästa placering (av blott tre) i den senare av Wall Street Journals undersökningar. I undersökningen från 2000 rapporteras standardavvikelsen för de olika experternas rangordningar. De mest omstridda skulle utgående från detta vara Wilson, Lyndon Johnson, Nixon, Reagan och Clinton. Rörande tidigare presidenter har bedömarna varit mer eniga. Den minsta variationen rörande betyg-sättning gällde Washington, Arthur, Hayes och Benjamin Harrison.

Den senare av Wall Street Journals undersökningar är utförd på samma sätt som den första men tycks ha väckt mindre intresse. I ett jämförande perspektiv blir den självfallet intressant. Antalet medverkande är likartat: 85 personer år 2005 är marginellt mera än de 78 som deltog år 2000. I sammanhanget konstateras att topptriön är den sedvanliga, även om Washington ovanligt nog placerar sig före Lincoln och FDR. Här summeras att dessa tre har gemensamt att de var presidenter under epoker som kännetecknades av stora förändringar och starka hotbilder plus att de framstår som nationens räddare under tider då det inte var självklart att nationen stod att rädda (www.law.north-western.edu/news/article_full.cfm?eventid=2135, 19.12 2005). Resultaten varierar föga.

I likhet med de föregående underavsnitten följer den sedvanliga summeringen utgående från ett halvdussin kontrollpunkter. Här återfinns till att börja med det inte helt ovanliga mönstret med en tidskrift som ger uppdraget åt akademiker (punkt 1 och 2).

Storleken på populationen av bedömare är tämligen begränsad. I de båda undersökningarna deltar 78 respektive 85 personer (punkt 3). Ett mindre vanligt grepp var att bedömarna härstammar från inte mindre än tre olika akademiska discipliner. Utöver historikerna så är också statsvetare och jurister väl representerade (punkt 4). Frihetsgraderna för de medverkande har varit stora. Specifika kriterier föreligger inte utan det har handlat om att betygsätta presidenterna på en femgradig skala varpå man sedan har sammanställt en rangordning utgående från det poängmässiga medeltalet för respektive president (punkt 5 och 6).

Likheterna med Schlesinger Sr:s undersökningar är slående. Skillnaden är närmast att man här tar avstånd från den påstått liberala slagsida de tidiga undersökningarna påstods kännetecknas av samt att expertpanelens sammansättning som redan nämndes var mer blandad sett till deltagarnas utbildning.

2.2 Parvisa jämförelser

I syfte att illustrera synen på de som har innehaft presidentposten i USA före Obama har de ställts mot varandra utgående från hur de klarar sig inbördes i de 15 analyser som är aktuella (se tab. 2.2 och 2.3 nedan). Genom ett dylikt förfarande neutraliseras eventuella fall där enstaka presidenter har betygsatts på ett sätt som starkt avviker från det stora flertalet. Andra alternativ vore ett index utgående från en presidents genomsnittliga placeringar eller genom att utföra test med rangkorrelationskoefficienter. Min egen lösning fyller behovet av överskådlighet och handlar om att summera tidigare rangordningsförsök, utan att i sammanhanget ta ställning till vilken eller vilka undersökningar som utmärker sig i vare sig positiv eller negativ bemärkelse. Notera att det i de undersökta fallen inte finns ett enda exempel på en president som förlorar i en parvis jämförelse mot någon som finns längre ner i tabellen.

Eftersom de olika undersökningarna har gett någorlunda likartade resultat är det helt onödigt att göra alla matchningar. Dessa hade blivit inte mindre än 861 till antalet. Parvisa jämförelser mellan 42 presidenter ger 41 ”spelomgångar” med 21 ”matcher” i vardera. Detta blir totalt 861. Redan att man i förväg vet att en tredjedel av presidenterna aldrig återfinns bland de 20 bästa samtidigt som nära hälften mer eller mindre alltid återfinns där förstår man att flertalet parvisa jämförelser är helt onödiga att utföra. Redan mediantalen beträffande presidenternas rangordning i olika undersökningar torde övertyga en kritisk läsare om den saken. I de flesta fall skiljer de

sig tämligen markant från varandra vid jämförelsen mellan två slumpmässigt utvalda presidenter. I de fall där medianen utgörs av två tal anges bägge i tabellen nedan (gäller Clinton, Nixon, Garfield och W.Harrison).

I vissa fall är det så pass jämnt mellan två presidenter att redan ett litet tillskott till empirin skulle kunna ändra de inbördes styrkeförhållandena. De resultat som följer utgör ingalunda den ultimata rangordningen av USA:s presidenter, men det fungerar som summering av resultaten från de diskussioner som med jämna mellanrum har förts. Vidare får resultaten tjäna som bakgrund för diskussioner som längre fram kommer att föras rörande en komparativ analys av de amerikanska presidenterna. Det här ger minst någonting konkret att jämföra mina egna resultat med.

Utgångspunkten var att först rangordna presidenterna utgående från mediantalet i deras placeringar i olika jämförelser. Därefter utfördes parvisa jämförelser med de tre närmaste i rangordningen. Detta medförde i sin tur några få inbördes förskjutningar presidenterna emellan, vilket i någon mån medförde att en president kom att bli jämförd med några andra i stället för med de som först hade utgjort jämförelseobjekt. Det finns knappast orsak att här kommentera varje enskild president. Men det är ändå motiverat med några belysande kommentarer. Bland de åtta främsta finns endast två republikaner, fyra demokrater och två stycken som verkade innan det nuvarande tvåpartisystemet såg dagens ljus. Då har antalet republikaner på presidentposten ändå varit något större än antalet demokrater.

Om man däremot räknar samman de s.k. demokrat-republikanerna (före 1830-talet) och demokraterna återfinner man fem från den gruppen bland de åtta främsta. Bland de fem sista har vi tre demokrater och två republikaner. Omedelbart framför återfinns samtliga fyra presidenter från whigs. De fem närmast framförvarande är republikaner. Sammantaget kunde man konstatera att det inom ramen för den minst fördelaktiga tredjedelen på listan finns klart fler republikaner (7) än demokrater (3).

Tabell 2.2 USA:s presidenter rangordnade utgående från parvisa jämförelser baserat på 15 undersökningar utförda åren 1948—2009.

	Bäst	Sämst	Parvis matchning mot de tre följande alternativen i löpande ordning i tab.:		
	Median				
1. Lincoln (rep)	1 - 1 - 3		11-4	12-2	15-0
2. F.Roosevelt (dem)	1 - 2 - 3		9-6	15-0	15-0
3. Washington (ob, fed)	1 - 3 - 4		13-2	13-2	15-0
4. Jefferson (dem-rep)	2 - 4 - 7		10-5	12-3	12-2
5. T.Roosevelt (rep)	3 - 5 - 7		13-2	14-0	13-2
6. Wilson (dem)	4 - 6 - 11		10-4	11-4	11-3
7. Truman (dem)	5 - 7 - 9		9-5	13-0	13-1
8. Jackson (dem)	6 - 8 - 13		8-6	10-5	9-4
9. Eisenhower (rep)	8 - 9 - 22		11-3	9-5	10-4
10. Polk (dem)	8 - 11 - 14		7-6	10-5	7-3
11. Kennedy (dem)	8 - 14 - 18		6-6	8-2	8-5
12. J.Adams (fed)	9 - 12 - 17		10-5	9-4	10-5
13. Madison (dem-rep)	8 - 13 - 18		8-5	9-6	6-4
14. L.Johnson (dem)	10 - 14 - 18		8-4	9-4	7-3
15. Monroe (dem-rep)	8 - 14 - 20		6-4	8-7	12-3
16. Reagan (rep)	6 - 16 - 26		6-4	6-4	6-4
17. Cleveland (dem)	8 - 16 - 21		9-6	9-5	5-3
18. J.Q. Adams (dem)	11 - 17 - 24		8-7	6-2	13-2
19. McKinley (rep)	10 - 17 - 22		5-3	13-2	8-1
20. Clinton (dem)	15 - 20/21 - 24		6-2	4-4	2-1
21. Taft (rep)	16 - 20 - 24		5-4	2-1	11-4
22. Bush d.ä. (rep)	18 - 21 - 31		2-1	6-3	7-2
23. Bush d.y. (rep)	19 - 23 - 36		2-1	2-1	2-1
24. van Buren (dem)	15 - 21 - 31		10-5	13-2	6-2
25. Hayes (rep)	13 - 23 - 33		13-2	10-2	8-4
26. Carter (dem)	19 - 26 - 34		6-6	6-6	7-5
27. Ford (rep)	22 - 27 - 32		6-6	8-4	7-1
28. Arthur (rep)	17 - 26 - 32		10-5	6-2	11-4
29. Hoover (rep)	18 - 28 - 34		7-5	4-4	9-6
30. Nixon (rep)	23 - 28/32 - 36		5-3	6-6	6-6
31. Garfield (rep)	25 - 29/30 - 33		5-3	4-4	5-3
32. B.Harrison (rep)	20 - 28 - 32		9-6	11-4	14-1
33. Coolidge (rep)	23 - 28 - 36		8-7	10-5	12-3
34. Taylor (whigs)	24 - 29 - 34		12-3	13-2	6-2
35. Tyler (whigs)	22 - 34 - 37		5-3	11-4	15-0
36. Fillmore (whigs)	24 - 32 - 38		4-4	15-0	9-6
37. W. Harrison (whigs)	26 - 35/36 - 38		7-1	4-4	7-1
38. Pierce (dem)	27 - 36 - 39		9-6	10-5	13-2
39. Grant (rep)	23 - 33 - 38		10-4	11-4	14-0
40. A.Johnson (dem/nu)	19 - 37 - 42		11-4	12-2	-
41. Buchanan (dem)	26 - 38 - 41		9-5	-	-
42. Harding (rep)	29 - 38 - 41		-	-	-

Mer symptomatiskt än detta med partibakgrund är att de som återfinns högst upp på listan är förknippade med framgångsrik krigföring. Lincoln, Franklin Roosevelt och Washington är de tre främsta på listan. Washingtons krigföring inträffade innan han blev president. Det oaktat är han i historien långt ihågkommen som härförare han med. Jefferson är fyra. I det skedet förelåg mindre dramatiska tider. Men territoriell expansion bidrar starkt till att ge honom en framskjuten position i sammanhanget.

I likhet med de presidenter som man sammankopplar med krig handlar det om att ha bidragit till en avgörande vändpunkt i landets historia. Jefferson följs i den här sammanställningen av Theodore Roosevelt, en av de klart mest krigiska av USA:s presidenter. Därefter följer Wilson och Truman i sammanställningen. Vi talar här om de två som lotsade USA ur de båda världskrigen. I Wilsons fall tillika den som lotsade in sitt land i det första världskriget. De tre återstående på listan över de tio främsta i denna sammanställning hör också till de som associeras med framgångsrik krigföring, antingen som president eller så innan han blev president. Jackson var hjälte från kriget mot britterna i början av 1800-talet, Eisenhower var framgångsrik general under andra världskriget och Polk förstörade på ett markant sätt USA:s territorium genom krigföring mot grannen i söder.

Lincoln, Franklin Roosevelt och Washington utgör vanligen de tre främsta i en rangordning över USA:s presidenter. Redan medianen för placeringarna indikerar detta. Medan Washington gjorde vad som krävdes för att unionen skulle kunna bildas så gjorde Lincoln vad som krävdes för att hålla ihop den samma. Det samma kom sedermera att bli fallet var med Franklin Roosevelt. I en parvis jämförelse mellan Franklin Roosevelt och Washington segrar FDR med 8—6. Det som avgör till hans fördel är att han toppar var och en av de fyra undersökningar som utförts av SRI. Att det råder större enighet om de största presidenterna än rörande de som befinner sig längst nere på listan är entydigt. Ju längre ner vi kommer i förteckningen, desto större variation förekommer i rangordningarna. Det tycks finnas tre personer som bildar modell för en stor president. Däremot kan man tydligen bli stämplad som misslyckad på olika grunder: ohederlighet för eget vidkommande, ohederliga medarbetare, allmänt kraftlös i krislägen etc. I fallet med de nio första på listan sammanfaller medianen med placeringen för respektive president. Ett tecken på att den inbördes rangordningen dessa emellan sist och slutligen ter sig tämligen okomplicerad. Å andra sidan skiljer det sig rätt avsevärt mellan bästa och sämsta notering för framför allt Wilson, Jackson och Eisenhower. I likhet med de allra främsta är variationen i bedömningarna rätt liten för två på sin tid omstridda ledargestalter som Theodore Roosevelt och Truman. Gemensamt är att dom är de enda av de i detta

sammanhang högst rankade presidenterna som bara vunnit ett enda presidentval men trots det avverkade nästan två hela mandatperioder. Också det tionde namnet i denna sammanställning, Polk, har ett mer fördelaktigt mediantal än samtliga de som följer senare på listan. Därefter är mönstret inte lika entydigt i det här avseendet. I den här sammanställningen placerar sig Polk bäst av de presidenter som har avverkat exakt en mandatperiod. De parvisa jämförelserna blir jämnare och mer omväxlande då vi diskuterar de namn som rör sig på platserna 10-18 i sammanställningen. En orsak är att vi här finner några presidenter som tycks lämna en inte helt entydig bild till eftervärlden.

I flera av fallen skiljer det omkring tio placeringar mellan den undersökning där personen klarat sig bäst jämfört med var vederbörande har klarat sig sämst. Extremfallet utgörs av Reagan. Som bäst är han rankad som nummer sex, som sämst är han rankad som nummer 26. Till en del kan detta förklaras av att han har rankats i sammanhang där de involverade inte har hunnit få tillräcklig distans till hans gärning. Vidare kan intrycket av Reagan formas av huruvida man betonar hans insats i att få slut på det kalla kriget eller den utlandsskuld som USA kom att ha då hans åtta år vid makten var till ända. Ett annat specialfall är Cleveland. Att den enda president som har blivit återvald efter att däremellan ha förlorat ett val (1888) blir omstridd även i ett sammanhang som detta är måhända naturligt. I Schlesinger Sr:s analys från 1948 var han rankad som nummer åtta. År 2002 fanns han nätt och jämt bland de 20 främsta. Nämnas kan också att Madison inte är helt lätt att bedöma. Sannolikt kan hans förhållandevis goda ställning i ett sammanhang som detta i någon mån bero på hans politiska gärning innan han blev president snarare än medan han innehade posten i fråga. Som en av nationens fäder är han välkänd i historien, men som president ledde han in landet i ett krig som kunde ha kostat det unga landet dess självständighet.

I mitten av fältet finner man inte helt entydiga resultat i jämförelserna mellan Clinton (20), Taft (21) samt far och son Bush (22 respektive 23). Det blir 4-4 i en parvis jämförelse mellan Clinton och Bush d.ä. plus att Clinton placerar sig bättre än Bush d.y. i två av de tre rangordningar där båda ingår. I en jämförelse mellan Clinton och Taft skattas Clinton högre i sex undersökningar av åtta. Det oaktat tenderar Taft att klara sig bättre än såväl Bush d.ä. som Bush d.y.. Här illustreras sårbarheten i att ha med de sentida presidenterna. Empirin är helt enkelt i minsta laget. Ifall det skulle presenteras två nya rangordningar där Bush d.y. erhåller samma placering som i C-SPAN:s undersökning från 2009 skulle han tappa omkring tio placeringar totalt sett.

Med undantag för Grant utgör Bush d.y. och Clinton de som här klarar sig sämst av de personer som har vunnit två presidentval.

Den interna ordningsföljden mellan Carter, Ford och Arthur är inte heller entydig, vilket i sin tur kräver en förklaring. I de tolv undersökningar där alla tre ingår blir det dött lopp (6—6) då dessa ställs mot varandra parvis. Utgående från hur dessa tre klarar sig i förhållande till de som kommer närmast före respektive närmast lägre ner på listan kan man motivera varför Carter placeras före de övriga medan Arthurs position är den minst fördelaktiga. I jämförelse med Hayes och van Buren förlorar Carter med 4—8 respektive 3—9. Motsvarande siffror för Ford är 2—10 i bägge fallen medan det för Arthurs del blir 1—11 och 2—10. Här beaktades inte de tidiga undersökningar där Ford och Carter inte ingår. Sett till de som följer närmast nedanför på listan segrar Carter med 7—5 respektive 9—3 i jämförelse med Hoover och Nixon. Detta ger 23—25 totalt sett i parvisa jämförelser mellan de två närmast föregående respektive de två därpå följande i sammanställningen. Motsvarande siffror för Ford och Arthur blir 21—27 respektive 16—31.

Genom tabell 2.3 ges en komplettering till det föregående. Utöver den kronologiska genomgången av de undersökningar som har använts läggs presidenterna i samma ordningsföljd som i den tabell där presidenterna ställdes mot varandra parvis i de olika undersökningarna. På så vis förenklas en kontroll av de siffror som ligger till grund för de parvisa jämförelserna. Vidare blir det möjligt att följa trender i synen på enskilda presidenter. Beträffande de sämst placerade presidenterna bör hållas i minnet att antalet presidenter i de olika jämförelserna varierar mellan 29 och 42. Detta må vara värt att beakta eventuella trender rörande synen på enskilda presidenter.

Den mest komplexa manövern följer då det gäller att slå fast rangordningen mellan de fem därpå följande: Hoover, Nixon, Garfield, Benjamin Harrison och Coolidge. Det blir oavgjort mellan Hoover och Garfield medan Hoover i parvisa jämförelser med de tre övriga drar det längre strået. Nixon och Garfield har så att säga ”en vinst och två oavgjorda” vid interna jämförelser mellan de fem som återfinns på platserna 29—33 i tabell 2.2. Men då Nixon klarar sig bättre i en parvis jämförelse med Garfield ter det sig naturligt att placera honom högre upp i sammandraget. Benjamin Harrison drar det längre strået i en parvis jämförelse med Coolidge, som i sin tur ”spelar oavgjort” mot Nixon och Garfield.

Här återstår så att kort redogöra för de sju som klarar sig sämst i detta sammanhang. Här är medianen ingalunda lika entydig för placeringen som i fallet med de som

befinner sig högst upp. Uppenbarligen ter det sig svårare att entydigt påvisa vem eller vilka som var allra sämst jämfört med att reda ut de som lyckats i sitt värv. I termer av inbördes jämförelser blir mönstret ändå relativt entydigt. I parvisa jämförelser besegrar nästan var och en samtliga presidenter som följer längre ner på listan.

Man kan ännu notera att de fyra presidenter som har kommit från whigs' led här följer direkt efter varandra på placeringarna 34-37. Det är endast Harding och den kvartett av presidenter som verkade strax före eller efter Lincoln som hamnar i ett mindre fördelaktigt sken. Harding tog vid efter Wilson och skulle leda in USA i trygg, isolationistisk tillvaro då första världskriget var till ända. I Schlesinger Sr:s undersökning från 1948 summeras Hardings insats med orden "överdriven lojalitet gentemot skurkaktiga vänner" ("excessive loyalty to crooked friends"). Dyligt bedöms uppenbarligen hårdare av eftervärlden än låta landet glida in i tidernas största lågkonjunktur. För att inte tala om att se landet gå mot ett inbördeskrig alternativt misslyckas med att reda upp det hela efteråt.

I sammanhanget kan man också dra en parallell till det som i kapitel 1 nämndes om Felzenbergs rangordningar i den analys där han, likt mig, hade utformat ett antal kriterier utgående från vilka han på eget bevåg rangordnade presidenterna. Felzenberg kom att möta kritik för att han tycktes använda sin analys i syfte att på ett omtiverat sätt höja Taylor (whigs) och en del republikaner (Reagan och Harding) medan en del demokrater fick anmärkningsvärt blygsamma placeringar (Franklin Roosevelt, Jackson och Lyndon Johnson) jämfört med i andra undersökningar.

Genom att dela in undersökningarna utgående från olika tidsperioder kan man spåra eventuella trender i synen på enskilda presidenter. Då fem undersökningar härstammar från 2000-talet och fyra stycken härrör från 1990-talet medan sex av de aktuella undersökningarna har utförts 1982 (tre stycken) eller tidigare (1948—70) ter sig detta som en överskådlig indelningsgrund. De genomsnittliga placeringar som anges skall ses mot bakgrund av att antalet presidenter successivt blir större. I de tidigaste undersökningarna ingår i genomsnitt 34,3 presidenter. Spännvidden inom denna kategori är hela 29—39, men så skiljer det nästan ett kvarts sekel mellan den tidigaste undersökningen och de tre undersökningar som härstammar från 1982. I de fyra undersökningar som har genomförts åren 1990—97 ingår i genomsnitt 40,25 presidenter. I de fem undersökningarna från 2000-talet ingår 39—42 presidenter. I genomsnitt har 40,8 presidenter ingått i de nyaste undersökningarna.

Tabell 2.3 USA:s presidenter rangordnade utgående från ett sammandrag av 15 undersökningar utförda åren 1948-2009. Kompl. till tab. 2.1 och 2.2.

	1948	1970		1982c		1990		1996		2000cs		2002		2009		Bäst	Sämst	
	1962	1970	1982mb	1982s	1990	1994	1997	1997	2000ws	2005	2005	2009	2009	2009	2009	Median	Median	
Antal pres.:	29	31	33	36	38	39	40	41	41	39	41	39	42	40	42			
1. Lincoln	1	1	1	1	1	3	2	2	1	1	2	2	2	2	1	→	1-1-3	
2. F.Roosevelt	3	3	2	2	1	1	1	2	2	2	3	1	3	3	3	→	1-2-3	
3. Washington	2	2	3	3	4	3	4	2	3	4	1	4	1	2	2	→	1-3-4	
4. Jefferson	5	5	4	4	5	2	3	5	4	4	7	4	5	4	7	→	2-4-7	
5. T.Roosevelt	7	7	5	5	4	5	5	3	5	6	4	5	3	5	4	→	3-5-7	
6. Wilson	4	4	6	6	7	6	6	6	7	6	11	6	11	6	11	9	→	4-6-11
7. Truman	-	9	7	8	9	8	7	7	8	5	7	7	7	7	5	→	5-7-9	
8. Jackson	6	6	8	7	6	13	9	11	8	5	13	6	13	10	13	→	5-8-13	
9. Eisenhower	-	22	19	11	9	11	12	8	9	10	9	9	10	8	8	→	8-9-22	
10. Polk	10	8	11	12	11	12	13	14	11	9	12	10	11	9	12	→	8-11-14	
11. Kennedy	-	-	9	13	14	8	10	10	15	12	8	18	14	15	6	→	8-13-18	
12. J.Adams	9	10	10	9	14	10	14	12	14	11	16	13	12	13	17	→	9-12-17	
13. Madison	14	12	13	14	17	9	8	9	10	17	18	15	9	17	20	→	8-14-20	
14. L.Johnson	-	-	16	10	12	14	15	13	12	14	10	17	15	18	11	→	10-14-18	
15. Monroe	12	18	14	15	16	15	11	15	13	15	14	16	8	18	14	→	8-15-18	
16. Reagan	-	-	-	-	-	16	22	20	26	25	11	8	16	6	10	→	6-16-26	
17. Cleveland	8	11	12	17	13	18	17	19	17	13	16	12	20	12	21	→	8-16-21	
18. J.Q. Adams	11	13	15	16	19	17	16	12	18	18	19	20	17	24	19	→	11-17-24	
19. McKinley	18	15	22	18	10	19	19	18	17	16	15	14	19	14	16	→	10-17-22	
20. Clinton	-	-	-	-	-	-	-	16	23	20	21	24	18	22	15	→	15-20/21-24	
21. Taft	16	16	17	19	20	20	20	21	24	22	24	19	21	20	24	→	16-20-24	

22. G.Bush d.ä.	-	-	-	-	-	-	-	18	31	22	24	20	21	22	21	18	→	18-21-31
23. G. Bush d.y.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	19	36	→	19-23-36
24. van Buren	15	17	21	20	18	21	21	22	21	21	21	30	23	24	27	31	→	15-21-31
25. Hayes	13	14	24	22	22	22	23	24	26	23	26	22	22	27	24	33	→	13-23-33
26. Carter	-	-	-	25	26	33	24	25	19	27	22	30	25	34	25	→	19-26-34	
27. Ford	-	-	-	24	23	23	27	32	27	28	23	28	28	22	→	22-27-32		
28. Arthur	17	21	23	23	24	24	26	26	32	26	28	26	30	26	32	→	17-26-32	
29. Hoover	20	19	18	21	21	27	28	29	24	35	34	29	31	31	34	→	18-28-35	
30. Nixon	-	-	-	34	34	28	25	23	32	36	25	33	26	32	27	→	23-28/32-36	
31. Garfield	-	-	-	-	33	25	30	27	30	-	29	-	33	-	28	→	25-29/30-33	
32. B.Harrison	21	20	26	26	25	31	29	28	31	19	31	27	32	30	30	→	19-28-32	
33. Coolidge	23	27	28	30	27	30	31	36	33	30	27	25	29	23	26	→	23-28-36	
34. Taylor	25	24	27	27	28	29	34	33	29	29	28	31	34	33	29	→	24-29-34	
35. Tyler	22	25	25	28	29	34	33	34	34	32	36	34	37	35	35	→	22-34-37	
36. Fillmore	24	26	29	29	31	32	32	35	36	31	35	35	38	36	37	→	24-32-38	
37. W. Harrison	-	-	-	-	38	26	35	28	35	-	37	-	36	-	39	→	26-35/36-39	
38. Pierce	27	28	31	31	35	35	36	37	37	33	39	37	39	38	40	→	27-36-40	
39. Grant	28	30	32	35	30	36	37	38	38	34	33	32	35	29	23	→	23-33-38	
40. A.Johnson	19	23	20	32	32	38	39	40	39	37	40	36	42	37	41	→	19-37-42	
41. Buchanan	26	29	30	33	36	37	38	39	40	38	41	39	41	40	42	→	26-38-42	
42. Harding	29	31	33	36	37	39	40	41	41	39	41	37	40	39	38	→	29-38-41	

Anm.: Tabellen utgör en genomgång av de placeringar som en president haft i respektive undersökning. Ordningsföljden är inte kronologisk utan görs utgående från parvisa jämförelser presidenterna emellan.

Ju längre tiden går, desto vanligare ter det sig att någon annan än Lincoln ses som den störste presidenten. Å andra sidan är förändringarna så pass små att det inte är något som skall dramatiseras. Det handlar om att han fortsättningsvis är på första plats i C-SPAN:s båda undersökningar men kommer på andra plats i de tre övriga. Av dessa har två utförts av Wall Street Journal, där Washington i bägge fallen står högre i kurs. Vidare är Lincoln distanserad av Franklin Roosevelt i den undersökning som SRI utförde 2002. Men ett entydigt mönster i SRI:s analyser är att FDR verkar vara högt uppskattad bland de som medverkar i deras analyser. Det kan ändå vara värt att notera att det enda tillfälle där Lincoln inte är högre upp än på tredje plats ligger längre tillbaka i tiden (början av 1980-talet).

Under 2000-talet har Washington klarat sig något bättre än Franklin Roosevelt. Men skillnaderna är försumbara. Samtidigt har Jefferson i modern tid i några fall fått ge vika för Theodore Roosevelt. För bägge gäller placeringen sju som den sämsta. Men då det för TR:s vidkommande handlar om de två äldsta undersökningarna gäller motsvarande för Jeffersons vidkommande i anslutning till de två rangordningar som har utförts av C-SPAN under 2000-talet. Också för Wilsons vidkommande hittar vi de sämsta placeringarna i modern tid. Då Wilson som sämst placerar sig på sjunde plats i de elva första undersökningarna är placeringarna 11, 6, 11 och 9 i de fyra senaste.

Den varierande synen på Bush d.y. är uppenbar. Men här blir det givetvis av intresse att se på vilket sätt han kommer att upplevas i kommande rangordningar. Spännvidden på synen hos andra sentida presidenter är mindre. Låt vara att Ford är omstridd redan på grund av att han benådade Nixon samtidigt som Carter tycks vara den president vars ställning påverkas mest av vilka som ligger bakom undersökningen. Den liberale Carter får sina sämsta placeringar i de analyser som är utförda av Wall Street Journal. Nixon är och förblir omstridd, men verkar i någon mån få en viss upprättelse efter hand.

Några presidenter som har kommit att bli mer respekterade efter hand är Truman, Eisenhower och Reagan. I samtliga fall handlar det om 1900-talspresidenter som hade blygsamma placeringar kort efter att de hade lämnat presidentposten. I någon mån har också Coolidge kommit att uppskattas något mer ju längre tiden går. Intressant nog har efterträdaren Hoover tydligen allt mer kommit att lastas för depressionen, eller åtminstone för att han inte vidtog tillräckligt kraftiga åtgärder. Den ekonomiska kraschen slog till så pass kort tid efter att Hoover tillträtt att orsakerna rimligtvis bör kunna letas hos företrädaren. I sammanhanget kan också McKinley näm-

nas. Han har ständigt varit i skuggan av sin efterträdare Theodore Roosevelt. Men hans anseende tycks ändå ha förstärkts efter hand.

Av de mer aktade presidenterna är det främst Jackson som efter hand har kommit att klara sig sämre. I likhet med andra presidenter där bedömningarna förändras över tid verkar det vara fråga om en allmän trend snarare än att enskilda monografier eller annan forskning plötsligt skulle påverka bilden av en president. Även Jacksons efterträdare Van Burens placering har undan för undan försämrats över tid. Det här kan inte enbart förklaras med att antalet presidenter som ingår i analyserna har blivit fler. Hans mest gynnsamma placering (15:e av 29) härstammar från den första undersökningen, den sämsta (31:a av 42) härstammar från den färskaste. På motsvarande sätt kan man konstatera det samma för Hayes (13:e av 29 år 1948 mot 33:e av 42 år 2009). Samma trend, om än i mindre utsträckning, skönjer vi rörande Cleveland och John Quincy Adams. Så är fallet i någon mån också beträffande Benjamin Harrison och Arthur. En som däremot mer och mer har kommit att utkristalliseras som en av de verkliga misslyckade är Andrew Johnson. Värt att notera i övrigt är att Kennedy och Lyndon Johnson uppvisar tecken på att bli mindre uppskattade efter hand. Att det inte framgår särdeles tydligt av tabellen beror på att bägge klarar sig ypperligt i C-SPAN:s båda undersökningar.

Motsatsen tycks råda för Grants vidkommande. I de fyra tidigaste undersökningarna är han klassad som den näst sämste. Endast Harding ansågs vara sämre. I de nyaste undersökningarna hör Grant inte ens till de tio minst ansedda. Men inte heller här tycks det gå att påvisa någon enskild forskning som skulle ge honom upprättelse. På samma sätt kan man konstatera att Harding har fått viss upprättelse. Harding och Grant har gemensamt att de omgav sig med skurkaktiga medarbetare snarare än att själv vara skurkar.

Tabell 2.4 Trender rörande rangordning för USA:s presidenter. 15 undersökningar indelade i tre epoker: 1948—1982, 1990-talet respektive 2000-talet med avseende på genomsnittlig placering för respektive president.

	1948-82	1990-t.	2000-t.	Kommentar rörande trenden för resp. president
1. Lincoln	1,3	1,5	1,6	1:a plats något ifrågasatt ju längre tiden går.
2. F.Roosevelt	2,3	1,5	2,4	3:e plats i tre undersökningar på 2000-t.
3. Washington	2,7	3,2	2,2	1:a plats i två undersökningar på 2000-t.
4. Jefferson	4,2	4,0	5,4	7:e plats i C-SPAN (2000, 2009).
5. T.Roosevelt	5,5	4,8	4,2	7:e plats i de två äldsta undersökningarna.
6. Wilson	5,5	6,2	8,4	Sjunkande trend; de tre sämsta plac. under 2000-t.
7. Truman	8,4 (n=5)	7,2	6,2	Stigande trend. Mer respekterad efter hand. *)
8. Jackson	7,7	8,2	11,0	Sjunkande; en gång bland 10 främsta u. 2000-t..
9. Eisenhower	14,6 (n=5)	9,8	8,8	Stigande trend. Mer respekterad efter hand. *)
10. Polk	10,7	11,8	10,8	Inga som helst tvära kast.
11. Kennedy	11,0 (n=4)	11,8	12,2	Sjunkande trend med undantag för C-SPAN.
12. J.Adams	10,3	12,7	14,2	Något sjunkande trend. ***)
13. Madison	13,2	8,5	15,8	Variation ber. på om end. pres.-skap beaktas? *****)
14. L.Johnson	13,0 (n=4)	13,5	14,2	Sjunkande trend med undantag för C-SPAN.
15. Monroe	15,0	13,5	14,0	Variation ber. på om end. pres.-skap beaktas? *****)
16. Reagan	16 (n=1)	13,2	10,2	Stigande trend. Mer respekterad efter hand. *)
17. Cleveland	13,2	16,5	16,2	Något sjunkande trend. ***)
18. J.Q. Adams	15,0	16,0	19,8	Något sjunkande trend. ***)
19. McKinley	17,0	17,5	15,6	Något stigande trend. *****)
20. Clinton	(n=0)	19,7 (n=3)	20,0	Sentida president (n=8). Oklart betr. trend?
21. Taft	18,0	21,8	21,6	Försämr. plac. förkl. av större antal pres.. *****)
22. G.Bush d.ä.	(n=0)	23,8	20,4	Sentida president (n=9). Men inga tvära kast.
23. G. Bush d.y.	(n=0)	(n=0)	26,0 (n=3)	Sentida president (n=3). Risk för sjunkande trend?
24. van Buren	18,7	21,2	27,0	Klart fall av sjunkande trend. *****)
25. Hayes	18,2	24,0	26,4	Klart fall av sjunkande trend. *****)
26. Carter	28,0 (n=3)	23,8	26,4	Liberal president med varierande placeringar.

27. Ford	23,3 (n=3)	28,5	27,2	Omstridd p.g.a. t.ex. berådningen av Nixon.
28. Arthur	21,8	27,5	28,4	Något sjunkande trend. ***
29. Hoover	21,0	29,0	31,8	Något sjunkande trend. ***
30. Nixon	32,0 (n=3)	29,0	28,6	Är och förblir påfallande omstridd.
31. Garfield	29,0 (n=2)	29,0 (n=3)	30,0 (n=3)	Lämnas därhän i min egen bedömning. *****
32. B.Harrison	24,8	26,8	30,0	Något sjunkande trend. ***
33. Coolidge	27,5	32,5	26,0	Något stigande trend. ****
34. Taylor	26,7	31,2	31,0	Försämr. plac. förkl. av större antal pres. *****
35. Tyler	27,0	33,2	35,4	Försämr. plac. förkl. av större antal pres. *****
36. Fillmore	28,5	33,5	36,2	Försämr. plac. förkl. av större antal pres. *****
37. W. Harrison	32,0 (n=2)	32,7 (n=3)	37,3 (n=3)	Lämnas därhän i min egen bedömning. *****
38. Pierce	31,2	35,8	38,6	Försämr. plac. förkl. av större antal pres. *****
39. Grant	31,8	36,8	30,4	Stigande trend under 2000-t.
40. A.Johnson	27,3	38,8	39,2	Klart fall av sjunkande trend.
41. Buchanan	31,8	38,8	40,6	Försämr. plac. förkl. av större antal pres. *****
42. Harding	34,1	40,2	39,0	Försämr. plac. förkl. av större antal pres. *****

Anm.: I första kategorin ingår 29—39 presidenter (genomsnitt 34,33), i den andra 39—41 (40,25), i den tredje 39—42 (40,8). Ju längre ner man kommer på listan desto mer väsentligt är detta. Likartade trender markeras med asterisker. Kategorierna omfattar maximalt sex, fyra resp. fem undersökningar. Undantag är markerade.

2.3 Utmärkande drag hos tidigare undersökningar

För att underlätta översikten av de olika undersökningarna presenteras vissa centrala uppgifter i tabellform följt av kommentarer i syfte att tydliggöra vad som åsyftas. Föremålet för tabell 2.5 utgörs av de kontrollpunkter som presenterades i början av kapitel 2 och som sedermera användes i slutet av underkapitlen i 2.1.1—2.1.8 för att belysa specifika kännetecken för undersökningarna. Det här förtydligas via ett fyrfält (figur 2.1).

Beträffande vilka aktörer som står bakom undersökningarna har det i sju av fallen rört sig om fall som är renodlat kopplade till universitetsvärlden. I de åtta övriga fallen är det förvisso professionister som har haft ansvar för genomförandet men det hela har skett i samarbete med massmedia. Schlesinger Sr (2 st.) liksom Schlesinger Jr publicerade först sina rön via icke-akademiskt relaterade tidskrifter medan de övriga undersökningarna är intimt förknippade med i tur och ordning Chicago Tribune, C-SPAN (2 st.) och Wall Street Journal (2 st.). Sett till antalet medverkande i de aktuella undersökningarna kan man konstatera att variationen är tämligen stor. Det minsta antalet medverkande härrör från Schlesinger Jr:s undersökning (32 personer).

Det största antalet medverkande finner vi hos Murray och Blessing (846 personer) följt av Ridings och McIver (719) och Merenell (571). De undersökningar som är kopplade till massmedia har en panel på högst 85 medverkande medan de undersökningarna som saknar den kopplingen har minst 200 medverkande. De strikt universitetsbaserade undersökningarna omfattar i genomsnitt 419 medverkande (712 om man exkluderar SRI:s undersökningar) medan de åtta undersökningar som har någon form av koppling till massmedia har 497 medverkande sammantaget. Genomsnittet blir här 62 personer. Totalt innefattar de 15 undersökningarna 3.433 medverkande vilket ger ett genomsnitt på 228,9 medverkande per undersökning. Medianen (85) är klart lägre eftersom åtta av 15 undersökningar har färre än 100 deltagare.

Tidigare jämförelser av de amerikanska presidenternas insatser indikerar att en vanlig metod är att göra sammandrag av ett antal personers rankinglistor. Vanligen är det historiker som har medverkat men detta är ingen absolut regel. I de tre fall där benämningen ”historiker” står inom parentes avses att det stora flertalet av de medverkande är historiker, men att det i någon mån också har funnits andra, främst statsvetare, i panelen. I en del fall är också enstaka politiker liksom mer renodlade kändisar involverade.

Tabell 2.5 Centrala data från tidigare rangordningar av USA:s presidenter.

Undersökning resp. kontrollpunkt:	1 och 2	3	4	5	6
Schlesinger Sr. 1948:	Univers., media	55	(Historia)	-	5 kategorier
Schlesinger Sr. 1962:	Univers., media	75	(Historia)	-	5 kategorier
Maranell (OAH) 1970:	Universitet	571	Historia	7 kriterier	korrelation
Chicago Tribune 1982:	Univers., media	49	Historia	5 kriterier	rank. (snitt)
Murray & Blessing 1982:	Universitet	846	Historia	-	rank. (snitt)
SRI 1982, -90, -94, 2002:	Universitet	200	Hist./statsv.	20 kriterier	ranking (p.)
Ridings & McIver 1996:	Universitet	719	(Historia)	(som Chicago Tribune)	
Schlesinger Jr. 1997:	Univeristet	32	Historia	(som Schlesinger Sr.)	
C-SPAN (TV) 1999:	Univers., media	58	Historia	10 kriterier	vitsord
Wall Street Journal 2000:	Univers., media	78	Hist., statsv., jur.	(som Schlesinger Sr.)	
Wall Street Journal 2005:	Univers., media	85	Hist., statsv., jur.	(som Schlesinger Sr.)	
C-SPAN (TV) 2009:	Univers., media	65	Historia	10 kriterier	vitsord

Ett överskådligt sätt att illustrera upplägget av de 15 undersökningarna är att dela in dem utgående från ett fyrfält baserat på förekomsten av ranking respektive specifika kriterier. I så fall finner man att den största gruppen utgörs av de undersökningar som kännetecknas av såväl konkret rangordning som specifika kriterier. Men det bör framhållas att fyra av de sex undersökningar som hör hit härstammar från samma ställe (SRI). Den näst största gruppen utgörs av de som saknar såväl ranking som kriterier (5 st.). Här ingår dels de båda undersökningarna under ledning av Schlesinger Sr, dels tre senare undersökningar där man har utgått från samma design. Murray och Blessing står för den enda undersökningen där man har haft de medverkande att rangorda presidenterna utan specifika kriterier att gå efter. I C-SPAN:s båda undersökningar råder det motsatta: kriterier föreligger förvisso, men de medverkande behövde inte bekymra sig om att rangordna presidenterna i förhållande till varandra.

Förekomsten av kriterier varierar. Det samma gäller antalet kriterier i de fall där sådana används. I nio av undersökningarna används konkreta kriterier. Fyra av dessa nio utgörs av SRI:s undersökningar, som är identiska till sin karaktär. I de undersökningar där specifika kriterier kommer till användning medverkar i genomsnitt 251,3 bedömare. I de analyser där man inte använder specifika kriterier är motsvarande siffra 191,8. Men i det senare fallet påverkas genomsnittet starkt av att den största undersökningen (n=846) är klart större än de fem övriga sammantaget (n=305, vilket ger ett genomsnitt på 61). Skillnaderna är ingalunda så pass intressanta att det finns skäl att uppehålla sig vid den här aspekten. Men för redovisningens skull är det ändå

skäl att kommentera saken. Det handlar helt enkelt om att de mer schablonmässiga undersökningarna tenderar att kännetecknas av ett större antal medverkande. Den undersökning som Murray och Blessing (n=846) utgör här det enda undantaget. Såväl Ridings och McIver (n=719) som Maranell (n=571) och de fyra undersökningarna från SRI (n=200) präglas av kriterier som de medverkande förväntades använda sig av. De sju övriga undersökningarna bestod av 32—85 medverkande. I jämförelse med de nyss nämnda undersökningarna ter sig detta som jämförelsevis små expertpaneler. Men redan med 32 sakkunniga kan man få intressanta resultat. Jag har t.ex. aldrig sett att Schlesinger Jr skulle ha mött kritik för att den expertpanel som han använde sig av skulle ha varit för liten.

Det går inte att skönja något mönster med avseende på att det över tid skulle ha blivit vanligare att man i den här typen av undersökningar använder sig av specifika kriterier. Det går heller inte att skönja någon trend beträffande hur pass utförligt de medverkande har varit tvungna att motivera sina ståndpunkter. Däremot finns det en klar koppling mellan expertpanelens storlek och förekomst av ranking. I de undersökningar där expertpanelen inte förväntas rangordna presidenterna för att i stället dela in dem i olika kategorier eller betygsätta dem rent konkret är antalet medverkande med undantag för Maranells undersökning (n=571) aldrig högre än 85. I genomsnitt handlar det om 125 medverkande. I de undersökningar där de medverkande förväntas rangordna presidenterna är antalet medverkande i samtliga fall utom ett minst 200 personer. Chicago Tribunes (n=49) undersökning utgör det undantag som bekräftar regeln. Genomsnittet blir i det här fallet 345. Någon egentlig betydelse för resultaten kan detta inte ha. Men mönstret kan ändå påpekas vid en summering av det här slaget.

I Maranells undersökning förväntades respondenterna inte inkomma med någon total rangordning. Däremot förväntades man inkomma med rangordningar sett till de enskilda dimensionerna (jfr figur 2.1). En motsvarande systematik, om än mer konkret med poängsättning, användes i C-SPAN:s båda undersökningar. Låt vara att det här skulle ha varit okomplicerat att göra en total rangordning för varje enskild respondent utgående från det material som samlades in.

Figur 2.1 Fyrfält rörande förekomst av rangordning respektive specifika värderingskriterier i 15 utvärderingar av USA:s presidenter.

	Ranking (7 st.)	Kategorier/vitsord (8 st.)
Specifika kriterier (9 st.)	Chicago Tribune (1982) SRI (1982, 1990, 1994, 2002) Ridings & McIver (1996) n = 6	Maranell (OAH) (1970) C-SPAN (1999, 2009) n = 3
Ej specifika kriterier (6 st.)	Murray & Blessing (1982) n = 1	Schlesinger Sr. (1948, 1962) Schlesinger Jr. (1997) Wall Str. Journ. (2002, 2005) n = 5

Anm.: Undersökningar med ett stort antal medverkande präglas i högre grad än de övriga av att deltagarna förväntas rangordna presidenterna.

Sett till de nio undersökningar där konkreta kriterier kommer till användning finns fyra olika modeller. De fem kriterier som Chicago Tribune använde sig av är identiska med den uppsättning som man finner hos Ridings och McIver. Vidare har Maranell en uppsättning på sju kriterier (eller snarare dimensioner) medan C-SPAN (2 st. undersökningar) har tio kriterier och SRI (4 st.) har inte mindre än tjugo. De fyra modellerna summeras kort i tabellerna 2.6—2.9 utgående från om kriteriet i första hand tar fasta på prestationer eller personlighet. Vid bearbetningen av materialet framgick tämligen tydligt att det långt var dessa aspekter som kriterierna främst tar fasta vid. I vissa fall berörs bägge aspekterna, men i vissa fall tangeras inte någondera. Föga förvånande är det likartade kriterier som tas upp där sådana förekommer. Men omfånget och benämningarna varierar. Kommentarer i det följande har begränsats eftersom tabellerna som sådana må tala för sig själva.

I de två undersökningar där man har använt sig av fem kriterier (Chicago Tribune och Ridings och McIver) blev indelningen i kategorier tämligen oproblematiske. Det enda frågetecknet berör frågan om utnämningar. Snarast hänför det sig till prestationer eftersom misslyckade utnämningar självfallet kan medföra stora problem längre fram. Frågan om ledarskap kan också indirekt kopplas samman med prestationer eftersom ett svagt ledarskap sannolikt påverkar förmågan att få någonting uträttat. I det här sammanhanget torde det dock vara motiverat att mer bokstavigt associera ett konkret kriterium som ledarskap med en presidents personlighet. Det är trots allt i den andan som en presidents ledarskap tenderar att diskuteras. De som t.ex. kritiserar Hardings bristande ledarskap gör det utgående från hans släpphänta stil gentemot skurkaktiga medarbetare snarare än sett till konkreta prestationer. De som däremot

hyllar ledarskapet hos Lincoln tenderar att i just det sammanhanget ta fasta på personlig ledarstil snarare än på prestationer.

Tabell 2.6 Indelning av kriterierna i de undersökningar som leddes av Chicago Tribune respektive Ridings & McIver

<i>Prestationer:</i>	Prestationer och krishantering	Utnämningar
<i>Personlighet:</i>	Ledarskap	Personlig karaktär och integritet
<i>Bägge ovan:</i>	Politisk skicklighet	

Om man jämför det föregående med Maranell finner man att kriterierna här i större utsträckning tar fasta på en presidents personlighet. Den dimension som berör bedömarnas självupplevda kunskap om respektive president är förvisso svår att diskutera i termer av kriterium och känns otympligt i detta sammanhang. I Maranells undersökning finns ett enda kriterium som väldigt konkret tar fasta på vad som har åstadkommit medan fem stycken tar fasta på aspekter som mer konkret kan kopplas till en presidents personlighet. Detta sagt väl medveten om att aspekter som berör en presidents personlighet självklart kan sätta sina spår i det sätt på vilket han kan driva sin politik. Den i sammanhanget något udda dimensionen om respondenternas självupplevda kunskap om respektive president är svår att koppla till frågan om prestationer kontra personlighet. Det går förvisso att argumentera i termer av att en svag personlighet kunde medföra att en bedömare inte känner till en president särdeles väl. Men det skulle te sig väl konstlat att hänföra sagda dimension till den kategori av kriterier som påtagligt tar fasta på personligheten hos en president.

Tabell 2.7 Indelning av kriterierna i den undersökning som leddes av Maranell

<i>Prestationer:</i>	Prestationer		
<i>Personlighet:</i>	Profilering/prestige	Aktivt presidentskap	
	Idealism	Flexibilitet	Pondus
<i>Ingendera:</i>	Respondenternas kunskap om respektive president		

I C-SPAN:s kartläggning av presidenternas insatser finner man en mer finfördelad bedömning än ovan av vad som ingår i presidentens uppgifter. Men så är också antalet kriterier större. Till det som konkret hör till vad som egentligen har åstadkommit inom ramen för ett presidentskap hör fyra av de tio kriterierna. Vidare fanns ett par punkter som mer explicit har med presidentens personlighet att göra. Avslutningsvis finns fyra kriterier som får anses tänga bägge de nyss nämnda aspekterna. Notera här att jag anser ”ledarskap under kris” tänga såväl prestation som personlighet trots att frågan om ”ledarskap” i tabell 2.6 hänfördes till att beskriva personligheten hos en president. Jag finner det ändå lätt att särskilja dessa båda kriterier eftersom det i C-SPAN:s undersökning så påtagligt betonas att det är presidentens agerande under dramatiska förhållanden som beskrivs.

Tabell 2.8 Indelning av kriterierna i de båda undersökningar som utfördes på uppdrag av C-SPAN

<i>Prestationer:</i>	Allmän insats Internationella relationer	Ekonomiska frågor Jämlikhet
<i>Personlighet:</i>	Allmänhetens stöd	Moraliskt föredöme
<i>Bägge ovan:</i>	Ledarskap under kris Förhållande till kongressen	Administrativ förmåga Visioner/samhällsdebatt

Redan att använda sig av tio kriterier medför ökad risk för att dessa överlappar varandra. Det här blir naturligtvis ett ännu större dilemma då man som i SRI:s undersökningar använder sig av inte mindre än 20 kriterier (jfr 2.1.4). Liksom i det föregående kan man även här göra en grovindelning i termer av vad som egentligen har åstadkommit, personlighet och en kombination av bägge. Men dessutom finns det flera kriterier i SRI:s analys som inte faller in i någon av huvudkategorierna. Utan att upprepa mig mer än nödvändigt kan konstateras att kriterier som familjebakgrund och tur ter sig väldigt udda i sammanhanget. Sju av kriterierna i SRI:s analys tar fasta på vad som konkret kom att uppnås under respektive president. Vidare må konstateras att sju andra kriterier tangerar personligheten. Vidare förekommer fyra kriterier som tangerar såväl personlighet som vad man har uppnått som president.

Ju fler kriterier som används, desto mer sannolikt är det att de överlappar varandra. Bland de kriterier som har använts av C-SPAN respektive SRI är det dessutom klart

vanligare att kriterierna tar fasta på såväl prestationer som personlighet. De kriterier som berör vad som konkret har åstadkommit under ett presidentskap summeras tämligen grovt i de analyser där endast ett fåtal kriterier förekommer. I de undersökningar där 10 eller 20 kriterier ingår handlar det däremot om att mer än hälften av de aktuella kriterierna tangerar den aspekten på ett eller annat sätt. Ovan framgår att Maranells undersökning i högre utsträckning än de övriga tar fasta på presidenternas personlighet.

Tabell 2.9 Indelning av kriterierna i de fyra undersökningar som utfördes på uppdrag av SRI

<i>Prestationer:</i>	Allmän kompetens Ekonomi Utnämningar till regeringen	Undvikande av fatala misstag Inrikespolitik Utnämningar till HD
<i>Personlighet:</i>	Integritet Kompromissvilja Förmåga till kommunikation	Ledarskap Intelligens Risktagning Fantasi/kreativitet
<i>Bägge ovan:</i>	Allmänt intryck Relation till kongressen	Verkställighet Partiledarskap
<i>Ingendera:</i>	Familjebakgrund	Tur

I det följande fortsätter diskussionen kring vilken typ av kriterier som ter sig relevanta i diskussioner av det här slaget (kap. 3.1). I någon mån berörs vilka aspekter som har tagits upp i de undersökningar som här har ventilerats. Men i sammanhanget är jag mer inne på att fördjupa diskussionen genom att belysa vilken typ av aspekter som tenderar att stå i fokus då sakkunniga på området har debatterat saken. Det hela är sedan tänkt för att utmynna i ett antal konkreta kriterier genom vilka det är min entydiga ambition att kunna rationalisera sättet att utvärdera USA:s presidenter (kap. 3.2). Ifall antalet kriterier blir stort föreligger risk för att det hela blir så pass finfördelat att vissa kriterier inte går att applicera på samtliga presidenter. För att inte tala om att det finns viss risk för att en del kriterier överlappar varandra eller av någon anledning helt enkelt saknar relevans.

En lärdom från summeringen av kapitel 2 blir att kriterierna bör vara påfallande konkreta. Vidare är det till fördel om de inte är allt för många till antalet. Ju mer konkreta kriterierna är desto lättare blir det att använda dem. Överlappningar är knappast omöjliga att eliminera helt. Men ju mer man begränsar kriteriernas antal

och gör dem så entydiga som möjligt, desto lättare blir det att undvika onödiga överlappningar. Dessa lärdomar ter sig strängt taget självklara i slutet av en diskussion som denna. Men eftersom omfattande undersökningar som har involverat en mängd experter på området inte har varit befriade från dessa dåliga egenskaper finns det ändå orsak att avsluta detta kapitel med denna påminnelse.

3 Presidentiell ”storhet”

3.1 Precisering av ett begrepp

Då man bekantar sig med den litteratur där presidentiell storhet diskuteras kan man lätt konstatera att de involverade har svårt att enas om vad som egentligen utmärker det hela. Någon entydig definition eller operationalisering står inte att finna. Det här är måhända inte heller av nöden tvunget. Men då det handlar om att kunna arbeta med ett fenomen, som specificeras via begreppet ”storhet” bör man åtminstone kunna precisera vad som avses. Begreppet kan delas upp i underliggande dimensioner, specificerat via några delbegrepp som sedermera utgör mätbara värderingskriterier. Mina egna kriterier kommer att härledas från tidigare diskussioner kring temat. Dels kommer de att härledas från de undersökningar som togs upp i kapitel 2, dels genom de samlade intryck som presenteras här.

Ur ett strikt demokratiskt perspektiv kan en stor president utgöra ett problem. Om följderna blir att övriga aktörer sidsteppas kan maktutövningen anta monarkistiska drag. I så fall hamnar man paradoxalt nog ut för den typ av styre som tillkomsten av USA rätt långt utgjorde en reaktion mot. Bland andra Landy och Milkis summerar problematiken på ett förtjänstfullt sätt (Landy & Milkis 2000: 1-10). De största presidenterna behöver inte vara de mest demokratiska. I stället kan de genom ett starkt ledarskap på avgörande punkter ha format folkviljan snarare än att ha följt den samma. I de fall där den verkställande makten lämnar efter sig en stark, bestående förändring till det bättre torde det ligga nära till hands att tala om en stor president eller åtminstone ett lyckat presidentskap. Beträffande vad som skall betraktas som förändring till det ”bättre” kan åsikterna gå isär, men det ter sig logiskt att föra ett resonemang i termer av att en stor president kan antas vara en som på något vis har format en era och lämnat stora spår av företrädesvis positivt slag efter sig.

Fastän den store presidenten tar sig friheter finns där en väsentlig demokratisk aspekt av det hela. Det handlar om att vidta åtgärder där folk i efterhand överlag kan uppleva att presidentens agerande var korrekt även om han vid det aktuella tillfället inte nödvändigtvis agerade på ett sätt som hade varit förenligt med resultatet från en allmän omröstning, givet att en dylik hade varit möjlig att hålla. Landy och Milkis associerar den store presidenten med en ledare som har engagerat nationen i en kamp för vad som kunde benämnas dess ”konstitutionella själ”. Om agerandet sedermera lämnar en massa irritation och olösta problem efter sig är det hela knappast förknippat med ett lyckat eller, om man så vill uttrycka saken, stort presidentskap.

Den store presidenten står ingalunda utanför det demokratiska spelet. Snarare handlar det om att han finns han mitt i det hela och dominerar detta spel, men är väl medveten om att hans makt inte är obegränsad. Den store presidenten kan beskrivas med det till synes paradoxala epitetet ”konservativt revolutionär” som Landy och Milkis (2000: 7) gärna använder sig av för att illustrera presidentens roll. Här åsyftas en ledare som bevarar det goda och fruktbara i samhället men som visar styrka då det gäller att få bukt med stora svårlösta frågor som kräver resoluta ingripanden i syfte att få till stånd bestående förändringar till det bättre.

Presidentiell storhet relaterat till demokratiskt ledarskap är knappast helt okomplicerat. I en tid då allmänheten ofta ställer allt större krav och massmedia får en allt starkare roll riskerar presidenten att allt oftare ställas inför orimliga förväntningar. I det moderna samhället ges kanske inte ens utrymme för en president att bli särdeles stor, om man får tro det resonemang som Landy och Milkis för i slutet av sitt verk (Landy & Milkis 2000: 233-243). Men då USA i skrivande stund (2010) står inför stora problem i kölvattnet av 2008 års finanskris och svårlösta militära åtaganden i Irak och Afghanistan har den sittande presidenten alla möjligheter att bli ihågkommen som en stor president givet att han löser de enorma utmaningar som han har ställts inför. Barack Obama kommer dock inte att utsättas för min utvärdering. Denna inte helt ointressanta uppgift överläts åt senare forskning.

I sammanhanget är det självfallet skäl att precisera vad som avses med en ”stor” president. Utgående från den typ av resonemang som har förts i de inledande avsnitten torde följande precisering beskriva det som står i fokus för den fortsatta diskussionen:

Den ”store” amerikanske presidenten har inom ramen för sitt ämbete bemästrat stora utmaningar. Vidare har presidenten i hög utsträckning behärskat en social inflytandeprocess som gjort att han genom personlig styrka och beslutsamhet har engagerat och inspirerat såväl sina underlydande som allmänheten så att de i väsentliga frågor, åtminstone i efterhand, långt har kommit att dela hans inställning. Det här har blivit fallet genom en typ av agerande som rent allmänt må ha förstärkt personens personliga anseende, åtminstone på något längre sikt. Vidare har vederbörande hanterat de utmaningar som han har ställts inför på ett sätt som har förstärkt presidentämbetets roll i USA och som på ett konstruktivt sätt har påverkat USA:s ställning rent allmänt. Sistnämnda med avseende på

såväl inrikespolitik som, under de tider det har varit väsentligt, utrikespolitik.

Att det föreligger ett stort intresse för att rangordna USA:s presidenter har tydligt framgått i föregående kapitel. Men också kritiska aspekter rörande det meningsfulla i manövrar som dessa må belysas. Långt ifrån alla ser någon som helst mening i det hela. Redan att många av de tillfrågade låter bli att vara med i den här typen av undersökningar kan tolkas som exempel på den saken. Den mest kärnfulla kritik som jag själv har kommit i kontakt med under processens gång levereras av John Dean (2001), mest känd som Nixons advokat och sedermera stjärn vittne i Watergate-rättegången:

”Det är inte bara det att rangordning av presidenter är en lek, det är en lek utan egentliga regler. Varje forskare använder sina egna kriterier för rangordningen. Även om en del rangordningsförsök har involverat försök att etablera kriterier har de ändå tett sig vaga och fullständigt subjektiva. Vidare har vi det faktum att få, om ens någon, forskare är insatt(-a) i fler än enstaka presidentskap, vilket i sig misstänkliggör den enskilde forskaren. Kort sagt, objektivt sett, är det så att dylika rangordningsförsök säger oss nästan ingenting alls.” (min övers. ovan, originaltext i www.writ.news.findlaw.com/dean/20010511.html, 18.1 2011).

Att ge sig in på utformningen av en uppsättning kriterier, liksom en funktionell användning av dessa, som Dean och andra kritiker skulle acceptera är en intressant utmaning. Dean får medhåll av exempelvis historikern Robert Ferrell som poängterar att det är svårt att vara insatt i alla epoker och enskilda presidenter (”beyond one’s narrow area of expertise ... almost have to guess for some of the presidents”) (citat i Lindgren & Calabresi 2001: 4-5). I samma artikel, som utgör en summering av den första rangordningen av de två som utfördes via Wall Street Journal, citeras också statsvetaren Karen Hult med påminnelsen om att ”en president kan vara bättre på vissa saker än andra — och dessutom bättre under vissa delar av sin ämbetsperiod än andra” (”better at some tasks than others ... better at different times within their administrations”) (Lindgren & Calabresi 2001: 6). Lindgren och Calabresi lyfter på ett förtjänstfullt sätt fram de som har medverkat i den aktuella undersökningen. Clinton tas som exempel på tolkningssvårigheterna. Medan historikern Steven Gillon ser honom som en galjonsfigur för en nyskapande form av liberalt tänkande ser statsvetaren Gary Gregg honom som en katastrof i termer av värdigt beteende som man kan kräva (Lindgren & Calabresi 2001: 11-12).

Självfallet får man vara beredd på att det finns de som anser att en jämförelse mellan presidenter från olika tidsperioder är väldigt svår, för att inte säga onödig, att utföra. Men att rangordna presidenter är någonting mycket mer än en sällskapslek för historiker eller andra intresserade. Det handlar om att förstå historien bättre, att kunna inse under vilka varierande omständigheter de olika innehavarna av ämbetet har verkat för att i förlängningen lära sig något om det komplexa i ledarskapets svåra konst. James Pfiffner (2003) betonar via en översiktlig artikel i *White House Studies* det problematiska med att utföra en någorlunda korrekt analys, men påminner om att klart formulerade, genomtänkta kriterier kan göra det hela till någonting meningsfullt i syfte att förstå historien. Just svårigheten att uppnå konsensus kring kriterierna blir här ett grundläggande problem. Speciellt den historiska aspekten, alltså att enskilda presidenter har ställts inför olika utmaningar, försvårar diskussionen. Det faktum att ”storhet” är ett omdöme som tangerar en bedömning på värdemässiga grunder är en påminnelse om att en utförlig, konstruktiv argumentation kring kriterierna blir av största vikt för att de överhuvudtaget skall kunna vara användbara. Redan den diskussionen ger oss också chans att tänka efter vilka egenskaper som man efterlyser hos sina ledare. Att vissa presidenter efter hand framstår i en bättre dager är en påminnelse om den strikt historiska problematiken. Det är inte förrän vi tar del av de följande presidenterna som man på ett någorlunda korrekt sätt kan bedöma de åtgärder som har vidtagits under en specifik president. Just Eisenhower och Truman är intressanta att jämföra med varandra i detta avseende. Gemensamt är att de efter hand har fått allt bättre placeringar i olika undersökningar. Det som däremot skiljer dem åt i det här avseendet är att Eisenhower under själva mandatperioden var mer respekterad av allmänheten än fallet var med Truman. Den nyss nämnde Pfiffner påminner om att aspekten med respekt från sin samtid sällan finns med i analyserna.

I det föregående framgick att de kriterier som har använts för att utröna ”storhet” med avseende på USA:s presidenter tenderar att kretsa kring prestation och personlighet. Här blir uppgiften att diskutera sig fram till en uppsättning av kriterier som kan rationalisera utvärderingen av olika presidentskap. Dels beaktar jag intressanta aspekter från tidigare undersökningar, men dels också från andra diskussioner med direkt koppling till tematiken. Även om Murray och Blessing (se kap. 2) inte använde sig av kriterier i sin omfattande undersökning kan en diskussion rörande kriteriernas vara eller icke-vara ta sin utgångspunkt där. Med avseende på såväl kvantitet som troligen också kvalitet beträffande de medverkande kan populationen i deras undersökning ses som den mest gedigna. Murray och Blessing (1983) konstaterar att olika rangordningar är så pass likartade att man kan dra slutsatsen att de som medverkat har resonerat i tämligen likartade banor. Ett uppenbart dilemma utgörs av just

bristen på konkreta, välmotiverade kriterier. I de fall kriterier används blir avgränsningen självklart en nyckelfråga. Bland annat hänvisar duon till ett verk av Thomas Bailey (1966), historiker från Stanford, som långt tar utgångspunkt i en kritisk granskning av Schlesinger Sr:s undersökningar. Bailey utgår från 35 ”viktiga” och åtta ”mindre viktiga” värderingskriterier. Hit hörde exempelvis vilken typ av fiender en president tenderar att få etc. Bailey avstår från att själv göra en rangordning utan var mer intresserad av att redogöra för svaga och starka sidor hos enskilda presidenter. Intressant nog blev Baileys beskrivning av de enskilda presidenterna ändå tämligen lik rangordningen hos Schlesinger Sr.

I sina memoarer preciserade Bailey sin syn på det hela genom att förklara att han helt enkelt upplevde att en allt för exakt jämförelse mellan olika presidenter kändes subjektiv, vilseledande och föga meningsfull (Bailey 1982: 209). Baileys undersökning hänvisas ibland till, men då närmast som exempel på excesser beträffande detaljerad styrning utan att författarna går igenom de dussintals kriterier som Bailey ställer upp. I det föregående konstaterades att redan 10 eller i synnerhet 20 kriterier gör att genomförandet av en utvärdering riskerar att bli otympligt. Något optimalt antal kriterier eller på vilket sätt de skall operationaliseras föreligger självklart inte. Däremot bör man utgående från föregående kapitel och det resonemang som följer här i kapitel 3.1 kunna resonera sig fram till en lösning som sedermera presenteras i kapitel 3.2.

Exempelvis Wildavsky (1994: 2) jämför just Schlesinger Sr och Bailey genom att beskriva dem som motpoler med avseende på detaljanalys. Medan Schlesinger Sr avstod från allt vad styrning hette (”sidestepped criterias”) och inte gav andra riktlinjer än att bedömarna enbart skulle koncentrera sig på vad individerna hade utträttat som presidenter tog Bailey med allt som tänkas kunde (”including everything and excluding nothing”). Kontentan blir lätt att den som skall agera utgående från rekommendationer från någondera av dessa är lika hjälplös (”equally helpless”). Wildavsky betonar att detaljerade studier där man starkt betonar att varje president verkar inom en unik situation lätt slutar med att vi lär oss allt om presidenterna, men inget om presidentskapet. Så blir fallet eftersom det blir svårt att sätta in ett presidentskap i ett större, mer historiskt perspektiv då beskrivningen av en president tenderar att utgöra en politisk biografi (Wildavsky 1994: 3).

Då Murray och Blessing följde upp den undersökning som behandlades ovan konstaterade man att många respondenter hade angett ”personlighet och karaktär” som väsentliga egenskaper. Samtidigt kunde Murray och Blessing konstatera att också de

till synes mest lyckade presidenterna skiljde sig från varandra på dessa punkter. En mer tydlig indikation på upplevd storhet utgjordes av förmågan att kunna stå på sig i avgörande frågor för att sedan få folket med sig och få sin vilja igenom ("ability to set the national agenda ... point the public in that direction ... excellent use of rhetoric ... was accompanied by solid achievements") (Murray & Blessing 1994: 58-59). Motsvarande uttrycks även av andra, om än med varierande formuleringar. Genovese (2001: 15) poängterar att det inte finns någon allmängiltig modell för övergripande bedömningar av olika presidenters insats. Han summerar sina intryck genom konstaterandet att presidenterna vanligtvis bedöms utgående från a) vidden av de problem som de ställdes inför, b) deras sätt att handskas med dessa problem, c) vilka visioner de hade för landets räkning, d) vad de egentligen lyckades genomföra och e) vilka långsiktiga följder deras insats kom att få för landets vidkommande. Ett mer komprimerat sätt att uttrycka saken på är att den enskilde presidentens maktutövning och vad denna resulterar i styr vilket arv presidenten lämnar efter sig och vilken plats han intar i historien (Wilson 1999: xii). Å andra sidan riskerar man att ignorera det som anges i den första punkten som Genovese tar upp. Här åsyftas det faktum att olika presidenter har verkat under så pass olika förhållanden.

Utöver historiker och samhällsvetare intresserar USA:s presidenter också andra vetenskapliga discipliner. Bland annat har personligheten hos olika presidenter diskuterats inom världens största psykologförbund, APA (American Psychological Association). Tematiken diskuterades utförligt på organisationens årsmöte år 2000. Man kunde konstatera att bångstyriighet och kompromisslöshet ("stubbornness and disagreeableness") knappast är egenskaper som vi vill se hos grannen eller livskamraten. Men däremot är det kännetecknande för de av USA:s presidenter som överlag betraktas som de mest lyckade. Detta spetsar naturligtvis till frågan om personlighetens roll som kännetecknade för en stor president. Personlighetsdrag som vi överlag upplever som fördelaktiga behöver inte nödvändigtvis korrelera med en framgångsrik politisk karriär. Exceptionellt starka drag av målmedvetenhet, paradoxalt nog ofta kombinerat med att inte alltid ha varit de mest organiserade, har även det varit utmärkande drag hos de mer framstående presidenterna. Sett till utvecklingen över tid kunde man också se klara mönster av att presidenter i modern tid tenderar att vara mycket mer extroverta än vad som tidigare var fallet (<http://www.apa.org/releases/presidents.html>, 19.12 2005).

Då en amerikansk president svär presidenteden lovar han högtidligen att "bevara, skydda och försvara ('preserve, protect and defend') den amerikanska konstitutionen". Om man strikt tar utgångspunkt i detta skulle Lincoln eller FDR knappast höra

till de största. I anslutning till de stora kriser som dessa ställdes inför kunde man ibland låta ändamålet helga medlen då det låg i nationens intresse att göra så. Att segra i ett inbördeskrig (samtidigt som man avskaffar negerslaveriet) eller ett världskrig (samtidigt som man får bukt med den största ekonomiska depression som landet har genomlevt) tycks helt klart fungera utmärkt som motvikt till det strikt juridiska i ett historiskt perspektiv.

Problematiken kan belysas utgående från då man vid Hofstra University i New York år 2000 arrangerade ett symposium för att diskutera bland annat rangordning av presidenter (se även kap. 1). Något som kraftigt underströks var att det sätt på vilket analysen utförs påverkar själva slutresultatet. Diskussionen rörande kriterier analyserades av tre inbjudna experter på tematiken: Arthur Schlesinger Jr, James MacGregor Burns och Fred Greenstein. Gemensamt för alla tre var att de kommenterade hur pass ofta som i sig omfattande rangordningsförsök kännetecknas av avsaknad av kriterier eller motsvarande. Den aspekten gäller inte minst den undersökning som Schlesinger Jr själv utförde i slutet av 1990-talet. Schlesinger Jr underströk att resultaten från olika analyser det oaktat blir likartade, vilket gör att man kan anta att flertalet resonerar utgående från i stort sett samma aspekter. Vision, politisk skicklighet och god kommunikationsförmåga var det närmaste Schlesinger Jr kom i sitt fastställande av exakta kriterier. Burns uttrycker sig ytligt genom att föra fram ett resonemang som berör ”fem stycken C: character, competence, courage, conviction and commitment” (karaktär, kompetens, mod, övertygelse och hängivenhet) (Burns 2000: 93-104). Såväl Schlesinger Jr:s som Burns’ argumentation ter sig just något ytlig. Att flertalet rangordningar ger i stort sett samma resultat kan i någon mån bero på att de medverkande inte lägger ner sin själ i det hela utan omedvetet förlitar sig på tidigare rangordningar. Speciellt kan man misstänka ett dylikt förfarande beträffande de presidenter som man har bristfälliga kunskaper om. Den tredje experten i sammanhanget, Fred Greenstein, var mer systematisk. Utgående från sin bok *”The Presidential Difference: Leadership style from FDR to Clinton”* (Greenstein 2000) betonar han aspekter som är väsentliga för presidentskapet i modern tid. Hit hör förmåga att nå fram till allmänheten, organisationsförmåga, politisk skicklighet, vision, emotionell förmåga med mera (Greenstein 2000: 93-104).

Symposiet vid Hofstra University är intressant att dröja kvar vid eftersom det långt avspeglar den diskussion som rent allmänt har kringgårdat denna problematik. Schlesinger Jr summerade sina intryck med att de presidenter som överlag placerar sig högt i jämförelse med andra tenderar att vara förknippade med något avgörande ögonblick i historien och här agerade kraftfullt utgående från värderingar som se-

dermera blivit allmänt omfattande (självständighet från engelsmännen, slaveriets upphävande, kamp mot nazismen...). Vidare betraktas de som starka ledare rent allmänt, inte minst inom sina egna partier. En ofta upprepad insikt var den, att det i första hand är sentida presidenter om vilka våra omdömen kan påverkas. Tidsmässigt ligger de oss helt enkelt för nära för att man entydigt kan bedöma deras insats.

Vid symposiet medverkade bl.a. Mark Landy, verksam vid ifrågavarande universitet och som tillsammans med Meena Bose efteråt publicerade *"The Uses and Abuses of Presidential Ratings"* (2000). I det inledande avsnittet tar Bose upp då Burns till skillnad från andra betonar en presidents personliga karaktär ("character"). Bose frågar sig vad detta har med en persons ledarskap att göra (Bose 2000: 16-17). Å andra sidan kan man förstå Burns resonemang såtillvida att en person med svag karaktär knappast utgör ett allmänt föredöme och kan få svårare att fungera i sitt ledarskap i takt med att respekten i allmänhetens ögon riskerar att avta. I stället betonar Bose vikten av att kunna utforma nya visioner och ändra nationens kurs då så krävs. Det här är säkert sant, men det ena behöver knappast utesluta det andra. I samma bok bidrog Pfiffner med ett kapitel där han bl.a. konstaterade att Kennedy är den president där det föreligger den största skillnaden mellan allmänhetens syn och vad fackmänniskorna anser. Kennedy var en fräsch, glamorös och omtyckt president. Rimligtvis borde också dylikt vägas in då man beaktar den helhetsbilden av ett presidentskap. Rent konkret kan man ställa sig frågan om Kennedy, sett i ett historiskt perspektiv, blir en större president av det faktum att han var omtyckt av sin samtid. På motsvarande sätt påverkas eftermälet hos Ford, Carter och Bush d.ä. av att de inte var tillräckligt omtyckta för att vinna det val där de uppträdde som sittande president (Pfiffner 2000: 34). Man kan också nämna att Taft och Hoover inte var i närheten av att bli omvalda 1912 respektive 1932.

Pfiffner (2000: 41-42) avrundar sitt bidrag med att betona problematiken kring vilket historiskt kontext som respektive president har befunnit sig i. Alla har helt enkelt inte haft samma möjlighet att utföra storverk. Vissa presidenter skulle kanske betraktas som större än nu är fallet givet att de hade mött större utmaningar. Till råga på allt kan det ha varit fråga om utmaningar som de i vissa fall kanske själva har hindrat från att inträffa. Men bland mycket annat kan en diskussion kring rangordning av presidenterna ge oss en uppfattning om vilken typ av aspekter vi värdesätter i ett politiskt ledarskap (Pfiffner 2000: 28).

Uttrycket "turning popularity into power", alltså frågan om att kunna omforma popularitet till konkret inflytande, saknar inte relevans. Exempelvis Reagan och de

båda presidenterna med efternamnet Roosevelt var omtyckta av sin samtid, vilket de också lyckades dra nytta av i sin maktutövning. Av tidigare presidenter kan exempelvis Washington eller Jackson anses utgöra goda exempel på motsvarande? Att det är svårare att opponera sig mot en populär president än en impopulär sådan torde vara självklart. Å andra sidan kan det i vissa fall vara svårt att bedöma populariteten hos tidigare presidenter. Förvisso finns det så pass mycket skrivet om amerikanska presidenter att det går att bilda sig en uppfattning om också denna aspekt. Frågan är närmast hur mycket som popularitet (hos samtiden) har med storhet (ur ett historiskt perspektiv) att göra. Ett konkret exempel utgörs av då Ford benådade Nixon. Åtgärden var impopulär på sin tid, men ur ett historiskt perspektiv kanske Ford gjorde minst skada genom att agera som han gjorde? Det faktum att Ford inte fick allmänheten med sig förstärker inte hans position i amerikansk historia.

Symposiet vid Hofstra erbjuder så en hel del mycket matnyttigt för det resonemang som här förs. Här kan ännu konstateras att Pious i sagda sammanhang framförde att presidentiell storhet skall vägas mot a) vilka visioner en president har klarat av att skapa ("clear vision of national interest"), b) utnyttjande av de befogenheter konstitutionen kan erbjuda, c) på vilket sätt presidentämbetet har kommit att påverkas, d) hur pass starkt en president har agerat i en krigssituation samt e) ifall vederbörande vid behov har klarat av att gå över huvudet på kongressen och ändå fått folket med sig. Ett nyckelord i sammanhanget är ändå "beslutsamhet". Pious betonar att alla har gjort sina misstag, men de som upplevs som de svaga presidenterna i historien är sådana som antingen har blivit ertappade med att ha brutit mot lagen eller sett mellan fingrarna då deras underhuggare har gjort det (Pious 2000: 82-83).

De summerande analyser som gjorts över de amerikanska presidenternas insatser ger vid handen att det tenderar att vara själva rangordningen snarare än kriterierna som står i fokus. Samtidigt ter det sig utopistiskt att göra en exakt rangordning över huruvida Washington, Lincoln, Franklin Roosevelt eller någon annan har varit den allra största presidenten. Att de tre nämnda valdes med cirka 70 års mellanrum och således levde i olika miljöer gör att en exakt rangordning ter sig väl ambitiös. Därför ter det sig mer logiskt att utarbeta kriterier som kan ge ett visst antal poäng. Då man sedan väger samman dessa poäng ges om inte en fullständig rangordning så åtminstone en grovindelnings i kategorier. Om det däremot är många individer som deltar i bedömningen får man givetvis utgå från att deras bedömningar kan variera även om kriterierna är nog så väl uppbyggda. Vid en sammanvägning av dessa bedömningar kan förvisso en mer detaljerad rangordning ske. Ju mindre dessa bedömningar avviker från varandra, desto mer sannolikt är det att bedömningsgrunderna är korrekta.

Murray och Blessing (jfr kap. 2) kunde presentera påvisbara skillnader i bedömning utgående från bakgrundsfakta hos de medverkande. Det här är intressant eftersom de tillfrågade borde representera största möjliga objektivitet. I någon mån kan tematiken vara enklare att analysera av en som i det stora hela är lika intresserad av samtliga tidsepoker av USA:s historia och inte har någon geografisk, politisk eller annan koppling till det som avhandlas. Frågan om balans sett till politiska värderingar betonades starkt av Lindgren i samband med framför allt den första undersökning som han ledde i samarbete med Wall Street Journal (se kap. 2). Han betonade att olika värderingar kan påverka det sätt på vilket också en professionell bedömare ser på en presidents insats (http://history-world.org/ranking_the_presidents.htm, 18.1 2011). En inte helt ovanlig kritik gentemot många rangordningar av de amerikanska presidenterna synes vara att bedömarna påstås betrakta det hela genom ”ljusröda linser”, syftande på att akademiker ofta skulle vara politiskt något mer vänsterorienterade än andra. Exempelvis kolumnisten James Taranto på Wall Street Journal (10/6 2004) summerar problematiken under rubriken ”Vad är det som gör en president stor?” (*”What Makes a President Great?”*). Där förundrar han sig över att den som ”vann kalla kriget” (Reagan) ibland rankas sämre än den som ”trappade upp Vietnamkriget” (Lyndon Johnson) (<http://home.nyc.rr.com/taranto/presidents.htm>, 19.12 2005). Låt vara att detta exempel ingalunda är hämtat från den akademiska diskussionen. Men bland de intryck som akademikerna ger utåt tycks frågan om deras (påstådda) politiska hållning vara något som kontinuerligt har uppmärksammats.

Även James Nuechterlein betonar vad som kunde beskrivas som den något vänsterorienterade synen hos akademiker (*”everything in academia tilts to the left”*) (<http://www.leaderu.com/ftissues/ft9704/opinion/nuechterlein.html>, 18.1 2011). Mer väsentligt är att Nuechterlein understryker att de kriterier som utformas styr resultatet. Hans egen summering av vad som indikerar presidentiell storhet omfattas av tre omständigheter, närmare bestämt på vilket sätt en president har påverkat (1) ”utvecklingen i landet” (*”national development”*), (2) ”den specifika del av historien under vilken han verkade” (*”particular historical moment”*) och (3) ”presidentämbetet” (*”the presidency”*) som sådant. Summerat i ett ord skulle det, enligt Nuechterlein själv, handla om ”ledarskap”. Nuechterlein hör också till de som betonar att man bara bör beakta den tid under vilken en person innehade presidentposten. Beträffande konkreta rangordningar betraktar han både Eisenhower och Reagan som allmänt underskattade. Reagan borde uppskattas för sin utrikespolitik och hans sätt att få amerikanerna att återfå sin stolthet, Eisenhower för att det i efterskott har visat sig att han stod för ett mer aktivt presidentskap än man tidigare har trott plus att han

verkade under, och bidrog till att utforma, en epok då amerikanernas självkänsla var större än kanske någonsin.

Diskussionen kring presidentiell storhet är självfallet förknippad med en diskussion om vad som hör till ett framgångsrikt politiskt ledarskap. I sin doktorsavhandling pekar den svenske statsvetaren Gunnar Sjöblom på tre olika dimensioner av, eller snarare tre arenor för, politiskt ledarskap: väljararenan, den partiinterna arenan och den parlamentariska arenan (Sjöblom 1968: 27, 183-279). På en arena är målet att maximera antalet röster, på den följande handlar det om att maximera den inre sammanhållningen och på den sistnämnda att maximera inflytandet. Men i dagens situation har mediearenan tillkommit. Där gäller det att maximera den positiva uppmärksamheten (Strömbeck 2002: 44-45). I och för sig torde den aspekten ha varit en realitet i USA redan 1968, då Sjöbloms avhandling stod klar. Men likväl utgör detta ett enkelt sätt att poängtera det faktum att politiskt ledarskap är någonting mångfacetterat och att en bedömare kan vara mer benägen att understryka vissa omständigheter medan en annan betonar någonting annat. En väsentlig del i det arv som en amerikansk president lämnat efter sig består förvisso i på vilket sätt han har fungerat som utformare av den politiska dagordningen ("agenda setting"). Det här en konst i sig. Men det handlar om en konst som summeras väl av de aspekter på politiskt ledarskap som tas upp av Sjöblom och Strömbeck. Utifall ledaren misslyckas rörande en enda av de nyss nämnda aspekterna försvåras situationen självfallet.

De som har levt under mer stabila förhållanden landar rent generellt sett i mitten av en rangordning. Vem vet hur dessa skulle ha klarat sig ifall de levt under dramatiska tider? En utvärdering av presidenterna bör självfallet ses mot denna bakgrund. George Bush d.y. är ett bra exempel. Terroristattackerna mot World Trade Center i New York den 11:e september 2001 förändrade hans presidentskap i grunden. På grund av hans höga profil i kampen mot internationell terrorism upplevdes han som stark och resolut. Efter hand ändrades bilden av hans insats. Oberoende vad man anser om George Bush d.y. så bör konstateras att den allmänna synen på honom rimligen hade varit betydligt mer utslätad om attackerna den 11:e september aldrig hade inträffat.

I deras analys av den rangordning man själva hade ansvar över slår Murray och Blessing (1983: 553) fast att den summering som Schlesinger Sr stod för redan 1948 fortsättningsvis ter sig som en korrekt iakttagelse. De största presidenterna kännetecknas av att ha innehaft posten i samband med någon viktig vändpunkt i historien, framstår ofta som idealister som var något före sin tid i vissa viktiga frågor, utvidga-

de den exekutiva makten som presidentämbetet omfattas av plus att de var duktiga på att styra och utnyttja den allmänna opinionen. I en senare analys över Schlesinger Sr:s båda rangordningar summeras intrycken med att samtliga presidenter som kan betraktas som stora lämnade efter sig ett presidentämbete som var mäktigare än det som de i tiderna hade övertagit (Nelson 2005).

3.2 Kriterier för ”storhet”

Utgående från samlade intryck av den diskussion som rått följer så mitt eget bidrag till debatten via ett urval kriterier som sedan utgör grund för den empiriska analysen i detta verk. Exempelvis den i modern tid nog så viktiga utrikespolitiken lämnas därhän, åtminstone i termer av konkreta kriterier. Under stora delar av den tid som USA har existerat var utrikespolitiken rätt oväsentlig. Å andra sidan bakas utrikespolitiken in i de befintliga kriterier som läggs fram. Förhållandet gentemot kongressen kunde också vara ett separat kriterium, men även den aspekten framgår indirekt via de fyra kriterier som presenteras i det följande. Det samma gäller utnämningar, presidenten i egenskap av visionär med flera andra kriterier som i olika sammanhang har anförts (jfr tab. 2.6—2.9 och olika forskares synpunkter ovan).

Preciseringen av kriterier baserar sig således på de 15 undersökningar som kapitel 2 handlar om (summerat i tab. 2.6—2.9) och de intryck som redogörs för i kapitel 3.1. Det bör måhända understrykas att de exempel som anføres ingalunda är valda på ett oetiskt sätt i syfte att passa in i sammanhanget. Det handlar helt enkelt om att så långt det är möjligt summera diskussionen på det aktuella området på ett överskådligt sätt. Att följden av ett lyckat presidentskap för landet som helhet skall ha varit av konstruktiv art kan man rimligen ta för givet, för att inte tala om att ämbetets tyngd i sig inte skall ha naggats i kanten. Det vore onekligen ganska paradoxalt ifall så vore fallet. Likaså får vi anta att följden, åtminstone på sikt, knappast kan ha blivit att personen i fråga skulle vara väldigt impopulär rent allmänt. Sistnämnda är förvisso svårt att ge entydiga svar på.

Beträffande de utmaningar som en president ställs inför kan dessa i högsta grad variera från en tid till en annan. Exempelvis Franklin Roosevelt hade inte haft samma chans att profilera sig om han inte hade blivit president vid tiden för den stora depressionen samtidigt som Japan och Tyskland började föra en allt mer expansiv utrikespolitik (Landy & Milkis 2000: 198-199). Ett resonemang som detta innebär samtidigt att alla presidenter inte har samma chans att bli stora. Detta såvida man inte

bedömer storhet på basen vad en president har åstadkommit utgående från det givna utgångsläget som vederbörande har befunnit sig i. Oberoende vilket alternativ man väljer så är detta någonting som måste diskuteras innan man ger sig i kast med bedömningen av de enskilda presidenterna.

Även om konstitutionen inte har genomgått några förändringar utöver ett antal tillägg och de amerikanska presidenterna således kan tyckas ha utövat makt utgående från samma utgångspunkter så har verkligheten förstås varierat väldigt. Den beskrivning av presidentiell storhet som anfördes ovan, liksom de konkreta värderingskriterier som kommer att anföras nedan, är så pass allmänt formulerad att den skall gå att applicera på samtliga USA:s presidenter, från slutet av 1700-talet till övergången till 2000-talet. Men samtidigt får det hela inte vara urvattnat. Redan normerna för rätt och fel varierar från en tidsperiod till en annan. Under den senare delen av 1990-talet väckte presidentens privatliv synbarligen mer kritik och uppmärksamhet än vad som hade varit fallet då många av de tidigaste presidenterna höll sig med slavar. De sistnämnda levde i en värld med normer som var helt annorlunda än våra. Men en dylik diskussion blir lätt oändlig. Är exempelvis Clintons amorösa eskapader värre än då Kennedy, eller för den delen Jefferson, höll på med motsvarande? Skillnaden är närmast att media och allmänhet på 1960-talet inte gottade sig åt dylikt på samma sätt som fallet var tre årtionden senare. Å andra sidan borde Clinton ha varit väl medveten om detta och ha funnit sig i de inofficiella regler som gällde för hans egen samtid.

Vidare bör också hållas i minnet att ambitionsnivån hos de olika individerna har varierat. Många presidenter har aldrig eftersträvat att samla på sig lejonparten av makten eftersom deras övertygelse har varit att kongressen skall utgöra den tongivande aktören. De presidenter som hade sina rötter i whigs-partiet hade framstått i en tämligen konstig dager ifall de hade verkat för att förstärka presidentämbetet. Så blev fallet med en av dem, Tyler, och han fick också betala ett högt politiskt pris genom att han blev utesluten ur sitt eget parti (jfr kap. 4). En av de grundläggande tankarna med hela partiet var just en nedtoning av presidentämbetet till förmån för en stark kongress. Men en president vars insats på posten har medfört en nedtoning av presidentämbetets vikt lär i ett historiskt perspektiv knappast kunna framstå som en av de stora i sammanhanget.

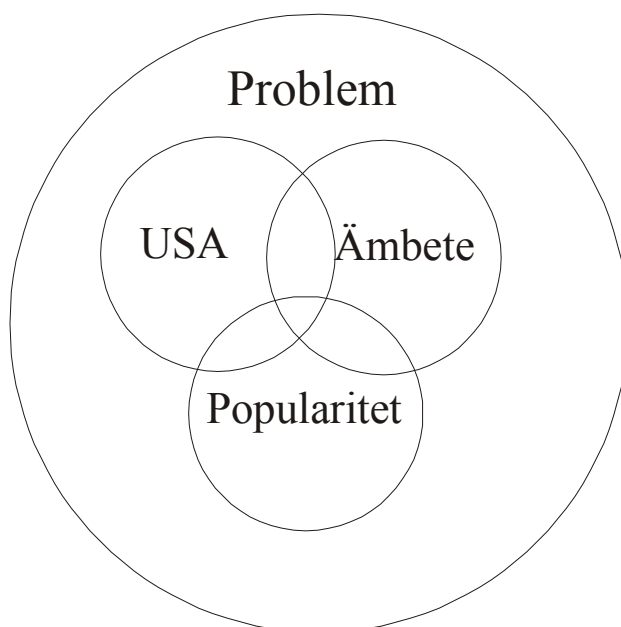
Utförningen av kriterier utgör en intressant utmaning. Är det rätt kriterier som används? Kunde några av dem sammanslås? Borde man ha med ytterligare något? Skall alla vägas lika, eller borde något betonas mer än de övriga? I så fall vilket?

Frågorna är många och åsikterna måste tillåtas gå isär. Säkert kunde någon annan forskare fastna för en annan typ av bedömningsgrund än den som jag själv utför. Eftersom jag i en studie rörande olika metoder vid presidentval använde mig av en något liknande arbetsgång är jag medveten om att ett dylikt tillvägagångssätt blir en förenkling av en komplex verklighet (Stolpe 1997). Men då, liksom nu, kom jag fram till att detta torde vara ett fullgott sätt att inviga i läsaren i var någonstans som de individer som är föremål för analysen har sina svaga respektive starka egenskaper som president. Men oberoende så föreligger skäl att understryka vikten av en nogsam diskussion rörande grunderna för bedömning. På samma sätt är det skäl att påpeka vikten av motiverade bedömningar i de enskilda fallen.

Uttryckt på ett komprimerat sätt torde den store presidenten kunna utmärkas av att vederbörande har klarat av stora utmaningar, fått folk med sig så att de på sikt har delat hans värderingar i väsentliga frågor och på så vis förstärkt såväl sin personliga ställning som presidentämbetets dito och tillika även USA:s ställning rent allmänt (utförligare ovan). Utgående från denna beskrivning och med hjälp av de intryck som summeras i kapitel 2 och 3.1 är det möjligt att härleda fyra kriterier som jag förenklat benämner ”problem”, ”ämbete”, ”popularitet” och ”USA”. Även om kriterierna är tämligen preciserade är det ändå omöjligt att helt undvika att de överlappar varandra (jfr figur 3.1).

Det första kriteriet som diskuteras med avseende på respektive president (”problem”) är kontextbundet såtillvida att det berör vilken typ av frågor som presidenten har hamnat ta ställning till och inte minst på vilket sätt han har lyckats med det som han har företagit sig. Strängt taget kan någon uppleva att det här kriteriet ensamt talar om för oss vilken typ av presidentskap vi talar om i det specifika fallet. Men även om det här kriteriet rimligen ger en rätt klar bild av ett presidentskap går det att ta fasta på aspekter som mer utmejslat berättar något om följderna av ett presidentskap. De tre övriga kriterier som det handlar om är av varierande slag även om också dessa i någon mån kan överlappa varandra. Dels har vi det kriterium berör vilken typ av respekt som en president har fått av inte bara allmänheten utan också av den politiska eliten (”popularitet”). Men också vilken typ av presidentämbete som lämnas över till kommande presidenter får ses som en indikator på vilka avtryck man har satt i historien (”ämbete”). Vidare bör man också ha visst fokus på vilket sätt USA:s styrka som nation har kommit att ha som följd av ett specifikt presidentskap (”USA”). Eftersom det sätt på vilket en president har löst samtidens stora frågor är tämligen övergripande för hela problematiken har jag valt att i anslutning till detta kriterium ha ett maximalt poängtal som är det dubbla jämfört med övriga kriterier (4

respektive 2). Huruvida det kontextbundna kriteriet som berör de konkreta problem som en president har ställts inför skall omfatta just fyra poäng av maximalt tio — eller varför de tre övriga kriterierna skall upplevas som inbördes likvärdiga — kan självfallet leda till en diskussion utan slut. Det här kan säkert upplevas på olika sätt. För egen del kan jag bara konstatera att jag upplever dessa fyra kriterier komplettera varandra på ett sätt som är i samklang med tidigare diskussioner och som på ett tillräckligt utmejslat vis kan ge oss en tämligen klar bild av hur väl de olika presidenterna har fullgjort sitt värv.

Figur 3.1 Fyra kriterier med vilkas hjälp man kan bedöma graden av ”storhet” med avseende på USA:s presidenter.

Följande mycket centrala fråga blir huruvida man vid bedömningen av respektive kriterium skall använda sig av en grovindelning av typen ”ja”/”nej”, ”mycket”/”litet” eller motsvarande alternativt använda sig av en mer förfinad skala. För att inte tala om hur pass förfinad denna skala i så fall borde vara. Ett alternativ vore att, i likhet med några tidigare undersökningar, rangordna presidenterna med avseende på varje enskilt kriterium. Det är min övertygelse att ett dylikt förfarande är omöjligt att utföra på ens någorlunda objektiva grunder. Tillvägagångssättet blir för komplext

att utföra på ett trovärdigt sätt. Ett mer överkomligt sätt att bilda sig en uppfattning om storheten hos de enskilda presidenterna blir att utforma ett utfallsrum för varje enskilt kriterium. Därefter summerar man poängtalet för varje enskild president och delar in dem i olika kategorier utgående från dessa resultat. För att få en exakt rangordning kunde man förvisso argumentera för vilka kriterier som skall vara utslagsgivande i de fall där flera presidenter erhåller samma slutpoäng. Det här ter sig däremot något konstlat och inte minst svårt att motivera. Ett annat alternativ vore att beakta i vilken mån det från min sida har förekommit viss tvekan i valet mellan två poängtal. Men också detta kunde te sig som ett självändamål för att få en exakt rangordning till stånd.

Redan en tregradig skala utgör en indelning som är tämligen grov. Ett alternativ kunde vara att använda sig av en femgradig sådan. Men i så fall riskerar man samtidigt att göra tolkningen än mer komplex än redan nu är fallet. Paradoxalt nog kan det tänkas att bedömningen i många fall skulle vara mer smidig om man skulle ha fler alternativ att välja mellan i sammanhanget. En tregradig skala gör däremot bedömningen överskådlig. Låt vara att det, vilket indikerades i det föregående, kan finnas fall där skalan kan te sig väl grov. Det handlar alltså om huruvida en president kan anses vara starkt associerad med t.ex. en förstärkning (eller försvagning) av presidentämbetet eller om inga explicita förändringar har skett på den berörda punkten under ett visst presidentskap. Ett avsteg från regeln om en tregradig skala föreligger. Så blir fallet med avseende på hur väl en president har klarat av att lösa samtidens stora frågor. Den här omständigheten motiveras mer utförligt längre fram. Men i korthet kan sägas att den här frågan är övergripande för hela presidentskapet och det ter sig självklart att den bör betonas gentemot de övriga. Dessutom beaktas frågan om vilken typ av problem som har gällt under ett specifikt presidentskap. I de fall där utmaningarna har varit överkomliga går det helt enkelt inte att få maximala poäng.

I anslutning till genomgången av kriterier som har använts tidigare (summering i kap. 2.3) konstaterades att de kretsade kring prestationer respektive personlighet. Ofta så att bägge ett kriterium tangerar bägge aspekterna. I mitt fall kopplas prestationer väldigt konkret till det kriterium som jag benämner ”problem” och som kan ge maximalt fyra poäng. Detta kriterium kretsar helt kring frågan om på vilket sätt presidenten hanterade samtidens stora frågor. Övriga kriterier ger maximalt två poäng. Frågan om en presidents personlighet framgår tydligast i kriteriet ”popularitet”. Det här är ingalunda synonymt. Men de kriterier som i tidigare undersökningar har tangerat frågan om en presidents personlighet är samtidigt sådant som torde bidra till

hur respekterad han blir av inte bara sin samtid utan också vilken syn man får på honom sedan han väl har lämnat presidentposten. De två övriga kriterierna hänför sig inte explicit till frågan om prestationer eller personlighet, men torde tangerar bägge aspekterna. Det handlar således om på vilket sätt ämbetets tyngd respektive USA:s styrka har kommit att påverkas av ett presidentskap.

Sammantaget erhåller en president således mellan noll och tio poäng då utvärderingen är klar. En utförlig diskussion kring varje enskilt kriterium ges nedan. Men det hela görs överskådligt genom att utfallsrummen återges via tabell 3.1. Av de författare som nämndes i kap. 3.1 kan man konkret dra en parallell till Pious (2000: 82-83) som anser att storheten hos en president skall ses mot bakgrunden a) visioner rörande vad som ligger i nationens intresse, b) utnyttjande av befogenheter, c) på vilket sätt ämbetet har påverkats, d) hur starkt han har agerat i tider av kris samt e) huruvida han har klarat av att få folket med sig i de fall han har gått över huvudet på kongressen. Den mellersta punkten tangerar helt klart kriteriet ”ämbete” medan den sista punkten tangerar ”popularitet” och den första tangerar ”USA”. De båda övriga tar fasta på det som jag diskuterar i anslutning till kriteriet ”problem”.

Nyckelorden ringar in det som skall diskuteras. ”Problem” syftar på tidens stora frågor och på vilket sätt respektive president kom att lösa dessa. ”Ämbetet” syftar på vilket sätt presidentämbetets tyngd kom att påverkas av respektive innehavare av posten. ”Popularitet” syftar på i vilken mån en persons insats som president kom att uppskattas av sin samtid. Låt vara att åtgärder som vid ett aktuellt tillfälle kom att göra en person impopulär på sikt kan ha bidragit till att ha ökat folks respekt för vederbörande. Vi talar i det här fallet om en president som, för att låna en fras av Landy och Milkis (2000: 6), ”takes the public to the school” (fritt översatt: ”sätter allmänheten på skolbänken”) klarar också av att genomföra till synes oönskade åtgärder utan att bli illa omtyckt. Murray och Blessing var inne på samma sak. Enligt dem kännetecknas presidenter som upplevs som stora sådana av att de i svåra frågor har kunnat stå på sig och därefter kunnat övertyga allmänheten om att man hade rätt (Murray & Blessing 1994: 58-59). En dylik omständighet tangerar självfallet inte enbart kriteriet ”popularitet” utan också de övriga. Vidare har vi ett kriterium som summeras med nyckelordet ”USA” och som syftar på vilket sätt som landets styrka kom att påverkas av en viss persons tid vid makten.

En klar motivering och inte minst avgränsning ges i vart och ett av de enskilda kriterierna. Men komprimerat handlar det om att den president som övervinner stora problem på ett sätt som allmänheten överlag kan acceptera och som därvidlag för-

bättrar såväl landets ställning rent allmänt som förhållandena inne i landet och samtidigt också lämnar efter sig ett starkt presidentämbete har rimligen goda möjligheter att i eftervärldens ögon uppfattas som en av de stora presidenter som USA har haft.

Tabell 3.1 Kriterier för grad av ”storhet” hos USA:s presidenter

Benämning	Utfallsrum	Kort beskrivning
”Problem”	0 - 4 p.	Sättet på vilket samtida problem handhades
”Ämbete”	0 - 2 p.	Inverkan på presidentämbetets tyngd
”Popularitet”	0 - 2 p.	Uppskattning bland folket och politiska eliten
”USA”	0 - 2 p.	Inverkan på USA:s ställning överlag
Totalt:	0 – 10 p.	

I den mån tidigare forskare har utformat konkreta kriterier överlappar de rimligtvis ofta mina egna. De mer lösa formuleringarna av den typ som Schlesinger Sr lade fram tangerar rimligtvis såväl på vilket sätt en president har klarat av att lösa samtids stora frågor som i vilken riktning USA:s ställning har påverkats. Huruvida en presidents utnämningar har varit lyckade eller mindre lyckade tar jag inte explicit ställning till. Däremot lär dåligt omdöme i fråga om utnämningar kunna komma att återspeglas genom i värsta fall samtliga av mina fyra kriterier. Om utnämningarna väcker stor irritation kan de t.o.m. komma att påverka det till synes något svårfångade kriteriet ”popularitet”. Motsvarande resonemang gäller frågorna kring visioner, personlig karaktär eller annat som ibland har använts som separata bedömningsgrunder beträffande en presidents insats. Det finns inget behov av att här ha specifika kriterier kring dom aspekterna eftersom de rimligtvis fångas upp av de fyra kriterier som utformas och motiveras i återstoden av detta kapitel.

Tidigare nämndes att Genovese (2001: 15) summerade sina intryck med att en amerikansk president vanligen bedöms utgående från a) vidden av de problem han ställdes inför, b) sättet att handskas med dessa problem, c) visioner för landets räkning, d) vad man sedermera lyckats genomföra och e) de långsiktiga följder en presidents agerande kom att få för USA:s del. De två första av de punkter Genovese anför, dvs. a och b, har inkluderats i det första av mina fyra kriterier (”problem”). De två sista, dvs. d och e, har vägts samman i det sista kriterium som jag använder mig av (”USA”). Frågan om vilka visioner en president har haft är måhända svårt att specificera. Själv upplever jag att en dylik aspekt direkt eller indirekt är sammankopplad

med samtliga av de kriterier jag använder mig av. Men utöver de aspekter som Genovese nämner framgick i det föregående att det också är väsentligt att belysa vilken betydelse en person har haft för presidentämbetet som sådant (kriterium 2). Den popularitet (kriterium 3) en person har kännetecknats av är knappast heller något som må förbigås. Detta sagt väl medveten om att just den här aspekten inte brukar betonas specifikt i de undersökningar som jag har bekantat mig med. Att de valda kriterierna knappast kan vara helt oberoende av varandra utgör förvisso ett dilemma. Därför faller det sig naturligt att i slutfasen av arbetet se vilka som tenderar att ge ungefär samma resultat och i vilken utsträckning så är fallet. Hela analysen kan komma att framstå i en annan dager om det framgår att några kriterier mer eller mindre hade kunnat slås samman.

Frågor som ställs kan t.ex. vara på vilket sätt en president förmått vara beslutsam i avgörande ögonblick även om det skedde på bekostnad av hans egen popularitet ifall han försökte förändra den allmänna opinionen i stället för att bara följa densamma (Cronin & Genovese 1998: 90). Det här är en relevant ståndpunkt och gör givetvis kriteriet ”popularitet” tämligen sårbart. Å andra sidan är det utmärkande för en stor president att man också lyckas i uppsåtet att forma opinionen. Samtidigt har vi i Bush d.y. ett konkret exempel på svårigheten att bedöma en presidents popularitet. Efter att det som ofta kallas kriget mot terrorismen startade var hans popularitetssiffror de högsta som uppmätts för en president sedan man började mäta dylikt. Några år senare kretsade noterade kring en historiskt låg nivå (Kernell & Jacobson 2006: 282-283). Mot slutet av hans ämbets tid var hans ”disapproval ratings” lägre än de varit för någon annan president sedan dylika mätningar infördes. Till och med i det skede som Nixon blev tvungen att avgå var det färre som var direkt missnöjda med Nixons sätt att sköta presidentposten än fallet var med George Bush d.y. strax innan han lämnade över presidentposten åt Obama.

De presidenter som i litteraturen överlag verkar betraktas som de stora i sammanhanget drog sig inte för att ta strid med kongressen och tolka konstitutionen till sin fördel. Vid bedömningar av de amerikanska presidenterna beaktas rent generellt saker som ledarskap(-sförmåga), genomdrivande av ideer, krishantering, allmän politisk skicklighet, integritet m.m. (Cronin & Genovese 1998: 93). Det här är egenskaper som framgår i anslutning till de kriterier som jag formulerar. Dilemmat kan illustreras med då Truman sidsteppade den populära general MacArthur under Korea-kriget. Åtgärden var på sin tid mycket impopulär. Men i efterhand sett kan det ha förhindrat ett tredje världskrig. I en utförlig analys kring svårigheterna med att bedöma presidenter från olika tidsperioder betonar Pfiffner (2003) att alla presidenter

inte ens har samma möjligheter att åstadkomma någonting stort ("not all presidents have the same opportunities to achieve great things"). Det här framgår också av min egen kartläggning.

De vaga formuleringar som konstitutionen anför om presidentämbetet har ändå gett möjlighet för stark aktion från presidentens sida om nationell kris uppstår. Inte minst i presidentens roll som överbefälhavare finns detta inbyggt. Nationens fäder kan sägas ha gett presidenten rollen av allmän koordinator då det har gällt att få folk att sträva mot ett gemensamt mål (Kernell & Jacobson 2006: 263). Men de enskilda individerna skiljer sig från varandra inte minst i termer av ledarskap. Den specifika åtgärd som en president har vidtagit vid ett specifikt tillfälle är nödvändigtvis inte identisk med hur någon annan, lika bra eller lika misslyckad, president skulle ha agerat. Det här kan sedan gälla insatser under krig eller botemedel mot ekonomiska kriser etc. Under inbördeskriget bad Lincoln inte kongressen om råd beträffande blockaden av hamnar i södern och fångslandet av civilister som kunde tänkas spionera för fienden. Lincoln ansåg att ändamålet helgade medlen då gärningar som normalt sett är olagliga går att motivera om landets säkerhet står på spel. Inte frågade Truman efter vad någon tyckte då han erkände Staten Israel timmarna efter att den nya staten hade utropats. Truman ansåg helt enkelt att landet i fråga var dödsdömt utan stöd från USA.

Konstitutionen efterlyser ingalunda någon "Napoleon". Snarare handlar det om en person som kunde liknas vid "mannen med smörjkannen" (utan att ett dylikt begrepp mig veterligen har använts i sammanhanget) som träder in då samhällets hjul gnisslar betänkligt. Faktum är att en orsak till att man samlades för att skriva den konstitution som såg dagens ljus var ett upplopp år 1786 ("Shays' rebellion") där en skock ilska farmare från Massachusetts var tillräckligt för att illustrera behovet av samordning på det nationella planet (Kernell & Jacobson 2006: 264-266). Problemet illustrerade behovet av en exekutiv funktion, det vill säga den del av maktens tredelning som ombesörjs av just presidenten. Samtidigt är det presidentens uppgift att slå vakt om det demokratiska system som skall kontrollera att han håller sig inom ramen för sina befogenheter (Landy & Milkis 2000: 3-4). Genom presidenteden försäkrar presidenten att han skall bevara, beskydda och försvara konstitutionen. Det här var något som Nixon kom att ignorera och fick betala ett högt pris för. Konstitutionen stipulerar vidare att presidenten bör bidra till att landets lagar följs. Beträffande vilka administrativa verktyg som får användas berättar konstitutionen däremot föga (Kernell & Jacobson 2006: 268).

Också i de undersökningar som James Lindgren ledde i början av 2000-talet finner man paralleller till mitt eget resonemang. Där ombads de medverkande kort och gott betygsätta vad som åstadkommits under ett specifikt presidentskap ("accomplishments of his presidency") och vilken typ av ledarskap som en person har stått för ("leadership he provided the nation"). Detta kombinerat med fria händer beträffande annat som man vill väga in ("any other criteria ... appropriate") (<http://www.opinionjournal.com/hail/rankings.html>, 19.12 2005). I det förstnämnda kan man dra paralleller till frågan om på vilket sätt en president har löst samtidens stora frågor. Men man kan också dra paralleller till kriteriet rörande på vilket sätt USA:s ställning har påverkats. Beträffande frågan om på vilket sätt ledarskapet har påverkats tangeras kriteriet som berör påverkan rörande ämbetets tyngd. Men det gäller i någon mån även USA:s ställning liksom populariteten hos personen i fråga. Detta resonemang kan jämföras med det som fördes av Nuechterlein. Han summerade de väsentliga kriterierna i en presidents insats för landets allmänna utveckling, på vilket sätt en president handskades med de aktuella problemen samt på vilket sätt själva ämbetet kom att påverkas (<http://www.leaderu.com/ftissues/ft9704/opinion/nuechterlein.html>, 18.1 2011).

Sett till mina egna kriterier tangerar det förstnämnda självfallet det av mina kriterier som berör USA:s ställning medan det sista tangerar mitt resonemang rörande sättet att påverka ämbetets tyngd. Det mellersta omfattar frågan om på vilket sätt tidens stora frågor kom att lösas. Nuechterlein särskiljer inte något av kriterierna som mer väsentligt än något annat. Frågan om en presidents popularitet lämnar han helt därhän.

Den enda precisering som Schlesinger Sr gav åt de 55 (1948 års undersökning) respektive 75 (1962) experter som medverkade i hans båda undersökningar gällde just på vilket sätt de hade skött sina ålägganden. Ifall det är något enskilt värderingskriterium som tar fasta på den övergripande fråga som Schlesinger Sr var ute efter torde det vara den aspekt som jag väljer att kalla "problem". Därför är det knappast heller så märkligt att de poäng som en president kan fås på den här punkten innefattar fyra av de maximalt tio som går att erhålla. Ser vi på de instruktioner som gavs åt de som skulle medverka i de båda undersökningar som genom Wall Street Journals försåt genomfördes i början av 2000-talet gavs lösa tyglar åt de medverkande. Den mest klara preciseringen gick ut på att beakta de förtjänster, eller kanske snarare "åstadkommanden" ("accomplishments"), som ett presidentskap kännetecknades av. Frågan om vad som konkret har genomförts under ett presidentskap tangerar förstås långt det första av mina fyra kriterier. Resonemanget kretsar kring vilken effektivitet

ett presidentskap kännetecknas av utgående från de givna förutsättningar som funnits.

Om vi ser på den stora uppsättning av kriterier (20 st.) som är utmärkande för SRI:s undersökningar så fanns även här en hel del paralleller. Sju av kriterierna kan direkt kopplas samman med vad som blev utfört inom ramen för ett presidentskap utgående från de förutsättningar som fanns. Vidare fanns ytterligare fyra som direkt eller indirekt kunde hänföras hit (se tab. 2.9). Då Ridings och McIver (1996) hade fått 719 bedömare att medverka i sin undersökning gällde det att rangordna presidenterna utgående från fem kriterier. Man använde sig alltså av samma design som i Chicago Tribunes undersökning 14 år tidigare. Bland fem kriterier fanns två stycken som har direkta beröringspunkter med det som jag själv benämner ”problem” samt ett tredje som också anknyter hit (se tab. 2.6). I det skede som den icke-kommersiella TV-kanalen C-SPAN genomförde sina analyser använde man sig av tio kriterier. Här tangerade alla utom två det första av mina kriterier. Fyra av dem var direkt kopplade till vad som blev utträttat medan fyra andra mer indirekt kunde kopplas hit (se tab. 2.8).

Tidigare nämndes att kriteriet ”problem” är så pass centralt att det kan ge fler poäng än fallet är med de tre övriga kriterierna. Efter att ha visat på hur pass starka beröringspunkter som finns med kriterierna från tidigare undersökningar torde detta vara motiverat. Redogörelsen ovan torde kunna motivera följande utfallsmöjligheter med avseende på kriteriet ”problem”:

Kriterium 1: Problem. ”Vilken typ av konkreta frågor/problem ställdes NN inför och på vilket sätt handskades han med dessa?”

- 4 p.: Svåra tider, men löste förtjänstfullt tidens stora frågor.
- 3 p.: Antingen a) svåra tider, men löste tidens stora frågor relativt väl eller b) mer normala tider men löste tidens stora frågor tämligen väl.
- 2 p.: Antingen a) svåra tider men löste tidens stora frågor på ett godkänt sätt eller b) mer normala tider men löste tidens stora frågor någorlunda väl.
- 1 p.: Blandad framgång i sättet att lösa tidens stora frågor, oberoende av om tiderna var svåra eller mer normala.

0 p.: Löste tidens stora frågor tämligen illa och/eller såg till att åstadkomma svåra tider för efterträdarna.

Till att börja med bör man särskilja den grad av problem som ämbetets innehavare ställdes inför och på vilket sätt han handskades med dessa. Egentligen är det fråga om flera dimensioner som diskuteras samtidigt. Det här gör i sin tur diskussionen, och bedömningen, tämligen komplex. Man har alltså att göra med vilken typ av tider en president verkade under. Var det svåra/dramatiska tider eller mer normala/odramatiska tider? Samtidigt diskuteras vilken typ av frågor som var de mest aktuella. Var det stora eller mindre stora? Detta knyts sedan samman i bedömningen rörande på vilket sätt presidenten klarade av att lösa de problem som han ställdes inför. Enligt detta sätt att resonera skulle en president som inte har ställts inför särdeles stora utmaningar knappast kunna komma att ses som en av USA:s stora presidenter. Frågan är hur pass logiskt detta ter sig. Redan här kommer vi in på en konkret rättvisefråga rörande bedömningen. Utgående från tidigare studier kunde konstateras att Washington, Lincoln och Franklin Roosevelt påfallande ofta ses som de tre största presidenterna. Men kanske någon annan var precis lika bra, men verkade i lugnare tider där samtiden inte ställde samma krav? Hur pass rimligt är det då att en dylik bedöms enligt en identisk skala?

Men vi kan lika gärna ställa en rakt motsatt fråga. Närmare bestämt utgående från hur rimligt det är att en som inte har haft några stora utmaningar skall kunna betraktas som en absolut jämlike till de som mer konkret har haft nationens öde i sina händer? Landy och Milkis slår fast i sitt verk om presidentiell storhet att en som Franklin Roosevelt inte hade haft samma chans att profilera sig om han inte hade varit president under tiden för den stora ekonomiska depressionen på 1930-talet plus att olika totalitära stater började föra en allt mer expansiv utrikespolitik. Omständigheterna erbjöd kort och gott stora möjligheter att visa sig på den styva linan alternativt bli ihågkommen som ett verkligt fiasko. Även bl.a. Pfiffner liksom även Neuchterlein betonar aspekten med att alla presidenter inte har samma möjligheter att åstadkomma någonting stort i anslutning till sin ämbetsutövning. Samma gäller det resonemang som Schlesinger Jr förde fram i anslutning till det symposium vid Hofstra University (jfr ovan). Enligt Schlesinger Jr är de stora presidenterna förknippade med något avgörande ögonblick i historien. Motsvarande kunde man också finna i det resonemang som fördes av Schlesinger Sr.

Theodore Roosevelt skall ha beklagat sig över att han levde i en tid då det var omöjligt att komma att framstå som en av de största presidenterna: "Ifall det inte inträffar

några stora händelser skapas inte den store statsmannen. Om Lincoln hade levt i tider av fred skulle ingen minnas hans namn.” (se Genovese 2001: 111). Utan att gå händelserna i förväg beträffande den konkreta bedömningen kan man använda just Theodore Roosevelt som illustration för problematiken. Det ter sig helt enkelt inte rimligt att det högsta poängtalet skulle kunna aktualiseras för en person som har verkat under föga dramatiska omständigheter och därmed inte har ställts på särdeles hårda prov. För egen del skulle det vara bekvämare att bedöma alla presidenter utgående från samma skala. Men det vore samtidigt en genväg som knappast skulle spegla verkligheten på ett korrekt sätt. Presidenter agerar inte i ett vacuum. Den bild vi har av dem formas rimligen av den tid inom vilken de har verkat, liksom av hur väl de har utfört sitt värv under dessa antingen mycket dramatiska tider eller mindre dramatiska tider. Det skulle te sig tämligen konstlat ifall en president som inte har ställts inför några egentliga utmaningar plötsligt skulle framstå som en av de stora. Det hör helt enkelt inte till sakens natur att skapa en dylik design för det värderingsinstrument som kommer till användning.

Problematiken kan illustreras genom det fyrfält som utgör figur 3.2. Den som inte har ställts inför särdeles stora utmaningar kan således inte erhålla maximala poäng på den här punkten. Det blir i stället en fyrgradig skala för vederbörande: två eller tre poäng ifall man har skött sina uppgifter framgångsrikt, noll eller ett ifall det har skett mindre framgångsrikt. En president som har ställts inför stora utmaningar löper stor risk att betraktas som ett fiasko (0-1 p.) alternativt den som framstår som hjälten som räddade landet (3-4 p.). I någon mån kan säkert också det mellersta poängtalet (2 p.) komma att användas. Det torde i så fall handla om en person som ingalunda har misslyckats helt men för den delen inte framstår som hjälte. I figur 3.1 hamnar alternativet med två poäng under svåra tider i den högra kolumnen. Ett upplägg av detta slag förstärker rimligtvis de redan från tidigare höga kraven på god argumentation i de enskilda bedömningsfallen.

Förmåga att handha tidens stora frågor:

		BRA	MINDRE BRA
Epok:	SVÅRA TIDER	3-4 p.	0-2 p.
	NORMALA TIDER	2-3 p.	0-1 p.

Figur 3.2 Fyrfält för att illustrera utfallsrummet med avseende på värderingskriteriet ”problem”.

Att USA:s president i modern tid har en stark roll inte minst internationellt sett är ingen nyhet. Men under långa tider, främst då under 1800-talet, stod de internationella frågorna lågt i kurs. Därför skulle det inte falla mig in att, som i vissa rangordningar, ta med utrikespolitiken som separat kriterium. Utrikespolitiken ignoreras ingalunda. Däremot bakas in dels i det första kriteriet men också i det kriterium som följer sist i min undersökning ("USA"). Det här får ses som ett exempel på att jag är medveten om att inte heller mina egna kriterier går helt fria från inbördes överlappningar. Men genom lärdomar från tidigare undersökningar torde överlappningarna vara mindre här. För det första är mina kriterier få till antalet, vilket gör att de är lättare urskiljbara än i de undersökningar där antalet är mycket större. Vidare torde mina kriterier vara mer utförligt motiverade än de tenderar vara i de tidigare undersökningar där dylika alls förekommer.

I det följande formuleras ett kriterium kopplat till presidentämbetets ställning. Inom ramen för en anmärkningsvärt stabil konstitution har ämbetets natur förändrats. Under det första seklet var presidentens roll ofta ganska liten (Kernell & Jacobson 2006: 273). I termer av presidentiell storhet bör man rimligen ta fasta på vilka presidenter som har bidragit till att förstärka ämbetet. Vart efter att samhällsuppgifterna har vuxit har mycket kommit att delegeras till presidenten och hans närmaste medarbetare. Medan Jefferson hade mindre än ett dussin medarbetare i början av 1800-talet var antalet omkring 660 för Nixons vidkommande. I efterdyningarna av Watergate-skandalen kom denna stora skara att bli en valfråga. En bit in på det nya årtusendet var motsvarande siffra omkring 400 (Kernell & Jacobson 2006: 290-291).

Ledarskap handlar bland mycket annat om att våga/kunna gripa makt och inflytande i stället för att ge det ifrån sig. Det sätt på vilket en ämbetsinnehavare påverkar ämbetets vikt är i någon mån ett mått på hur väl vederbörande har lyckats i sitt värv. Den "store" presidenten kan knappast vara en som sett till att presidentämbetet har erhållit en undanskymd roll i amerikansk politik. Utfallsrummet sett till kriterium nummer 2 fokuserar i all sin enkelhet på huruvida presidentens ställning i amerikansk politik har blivit starkare eller svagare på grund av insatsen från den enskilde presidenten.

Kriterium 2: Ämbetet. "På vilket sätt kom presidentämbetets ställning i amerikansk politik att påverkas av personens agerande under hans tid som president?"

2 p.: Personens agerande har medfört en rätt väsentlig förstärkning av presidentämbetet jämfört med tidigare.

- 1 p.: Personens agerande har inneburit tämligen oförändrad ställning för presidentämbetet jämfört med tidigare.
- 0 p.: Personens agerande har a) medfört en direkt försvagning av presidentämbetet alternativt b) gjort föga för att höja en, vid tidpunkten, låg profil hos ämbetet.

Redan i de analyser som Schlesinger Sr utförde konstaterades att de presidenter som betraktades som stora alla var sådana som lämnade efter sig ett presidentämbete starkare än det som de själva tidigare hade tagit över. Samma erfarenhet betonades av exempelvis Murray och Blessing (1983: 553). I de rangordningar som presenterades i kapitel 2 diskuterades ibland presidentens förhållande till kongressen. Även den aspekten är förstås högst väsentlig för en presidents maktutövning. Men det är dock inte så väsentligt att det i en begränsat uppsättning kriterier må utgöra en separat bedömningspunkt. Däremot kan man ju konstatera att det indirekt framgår av de här befintliga kriterierna, främst då det kriterium som berör presidentämbetets tyngd. Rörande de fem kännetecken som Pious kopplar till den store presidenten så gällde ett av dessa just förmågan att få folket med sig även de gånger som man har utmanat kongressen. Men också det som Pious (2000: 82-83) efterlyser beträffande presidentens roll att agera visionär och utnyttja de befogenheter som konstitutionen tillåter tangerar den dimension som berör det sätt på vilket en presidents insats påverkar ämbetets tyngd framöver. Men framför allt anför Pious konkret ett separat kriterium som gäller just på vilket sätt ämbetet har kommit att påverkas av en ämbetsinnehavares insats rent allmänt. Det samma gäller även Nuechterlein, som har detta som en av de tre omständigheter som styr en presidents plats i historien.

Påfallande många av SRI:s 20 kriterier kan onekligen sägas ha beröringspunkter med frågan om på vilket sätt en president har kommit att påverka ämbetets ställning (jfr tab. 2.9). Hit kunde man räkna "ledarskapsförmåga" ("leadership ability"), "integritet", "förmåga få saker verkställda" ("executive ability") och "relation till kongressen". I någon mån har även "förmåga att kommunicera", "allmän kompetens" eller "inrikespolitiska framgångar" viss koppling hit. Beträffande de senare nämnda är kopplingen mindre självklar än till de föregående (<http://www.siena.edu/sri/results/2002/02AugPresidentsSurvey.html>, 19.12 2005). I vart fall finns det en hel del bland SRI:s kriterier som motiverar valet av "ämbete" som kriterium i den undersökning som jag själv ämnar utföra längre fram.

Även sett till de identiska värderingsgrunder som Chicago Tribune (1982) respektive Ridings och McIver (1996) anförde finns koppling till frågan om på vilket sätt en

person har kommit att påverka presidentämbetet (jfr tab. 2.6). Individens "ledarskap" må sannolikt påverka vilken typ av presidentskap som man lämnar till sin efterträdare. Men i och för sig kan detta i större eller mindre utsträckning också komma att påverkas av "prestationer", "politisk skicklighet", "utnämningar" och även frågan om "personlighet och integritet". Den som klarar sig dåligt på flera av dessa punkter kommer sannolikt inte att ha förstärkt presidentens roll i amerikanskt samhällsliv.

Om vi ser på C-SPAN:s kriterier så kunde i det föregående konstateras att sju av deras tio kriterier tangerade kriteriet "problem" (jfr tab. 2.8). Fullt så många av deras kriterier fångas inte upp via frågan om kriteriet "ämbete". Oberoende så kan vi ändå se på dimensioner som "förmågan att få allmänheten med sig", "krishantering", "förhållandet till kongressen" och förmågan att framstå som en "visionär". Även med hjälp av Wall Street Journals båda undersökningar kommer vi in på samma sak. Åtminstone indirekt. Trots att där gavs stora frihetsgrader åt bedöarna preciserades frågan om ledarskap. Goda omdömen på den punkten torde mer eller mindre automatiskt medföra att presidentämbetet åtminstone inte blir svagare. Så även där finns stöd för ett kriterium som detta. En "stor" president är inte per definition det samma som en "stark" president. Låt vara att dessa aspekter i de flesta fall rimligen sammanfaller. Men en "stark" president som överskrider sina befogenheter torde direkt eller indirekt kunna försvaga presidentämbetet på sikt. Närmare bestämt blir så fallet om det kommer motreaktioner från allmänheten, massmedia, kongressen eller Högsta domstolen. En omständighet värd att notera är att andra faktorer än den sittande presidentens agerande kan inverka på ämbetets status och position. Här har jag dock vinnlagt mig om att försöka belysa utvecklingen utgående från agerandet hos respektive innehavare av posten i fråga.

Följande kriterium, "popularitet", torde vara svårare än de båda föregående kriterierna att bedöma i de enskilda fallen. Inte minst blir det en grannliga uppgift att på entydiga grunder bedöma populariteten hos presidenter som har verkat långt tillbaka i tiden. Med avseende på presidenter från det senaste halvsekle kunde man eventuellt begagna sig av opinionsmätningar. Beträffande de som ligger längre bak i tiden får man förlita sig på sekundärkällor. Ifall de källor som står till buds ger olika signaler blir det förvisso ännu svårare. Men även om de är samstämmiga så är behovet av källkritik synnerligen relevant. Vidare kan populariteten rimligtvis ha varierat under personens ämbetsperiod. Ingen har rimligtvis varit impopulär i det skede som de har valts. Notera därför att formuleringarna tar fasta på vilket sätt folkets och den politiska elitens uppskattning av och respekt för en president rent generellt har

kommit att påverkas under den tid som vederbörande innehade posten som USA:s president. Själva indelningen i tre kategorier är i sig lika okomplicerad som i det föregående fallet. Men bedömningen kan eventuellt vara mer komplex än i anslutning till övriga kriterier. En fråga som infinner sig är huruvida man i första hand bör se till populariteten hos allmänheten eller om man i lika hög utsträckning skall beakta personens uppskattning inom de politiska eliterna (närmast då kongressen). I de flesta fall torde det inte innebära något större problem att beakta bägge. Men risken för tolkningssvårigheter avtar knappast.

Kriterium 3: Popularitet. ”På vilket sätt kom folkets och den politiska elitens uppskattning av och respekt för personen rent generellt att förändras av dennes tid på presidentposten?”

2 p.: Positivt.

1 p.: Relativt oförändrat.

0 p.: Negativt.

Åtgärder som är impopulära vid tiden för deras genomförande kan i ett historiskt perspektiv visa sig vara lyckade. Men i ett sammanhang som detta erhåller en president ändå ett lågt betyg på den här punkten. Det här kan motiveras med att en del av en presidents storhet är att föra fram sitt budskap så att också allmänheten kan omfatta ett beslut som spontant känns obekvämt. Vi kan konkretisera med den kritik som Ford fick sedan han benådat Nixon. I efterhand kanske det var bättre för USA att man inte burade in den president som bara något år innan hade erhållit en större röstandel än de flesta andra i landets historia.

Folkets, liksom den närmaste omgivningens, uppskattning och stöd är rimligtvis av betydelse för den som agerar ledare i en formell demokrati. En omtyckt eller i vart fall respekterad ledare torde knappast ha svårare att få igenom sina önskemål än ifall vederbörande är impopulär. Samtidigt krävs också viss respekt från övriga politiska aktörers sida för att en person skall kunna verka. Här ser vi bl.a. på huruvida personen ifråga blev omvald efter sin första mandatperiod alternativt inte alls var aktuell för omval på grund av det missnöje som vederbörande hade åstadkommit. Men t.ex. John Kennedy (och troligen flera andra) blir mer svårbedömd eftersom han mördades under pågående presidentperiod.

Dessutom bör vi minnas att storhet inte nödvändigtvis behöver höra samman med konkret popularitet i sin samtid. Utan att gå bedömningarna i förväg mer än nödvändigt så torde den nyss nämnde Kennedy ändå vara värd att ta fram som exempel på att "popularitet" nog ändå får ses som en av ingredienserna då vi mäter en presidents storhet. Sett till graden av missnöje med avseende på hans sätt att sköta sina uppgifter ("disapproval ratings") så var dessa siffror aldrig särdeles låga. I efterhand har Kennedy kritiserats för en del saker. Men det faktum att han på sin tid var väldigt omtyckt får ändå ses som något som fortsättningsvis måste anses påverka synen på hans presidentskap. En tolkning av det historiska skeendet kräver förstås goda motiveringar för att poängsätta en president på den här punkten.

Ser vi på en jämförelse med tidigare undersökningar så är detta med "popularitet" rimligtvis det kriterium som mest avviker från mitt eget synsätt. Exempelvis många av de 20 kriterier som SRI listade hade beröringspunkter med såväl "problem" som "ämbete". Sett till hur pass respekterad en president har varit är parallellerna mindre självklara. Samtidigt är frågan om personlighet rätt långt förknippad med kriteriet "popularitet". Inte mindre än sju av SRI:s 20 kriterier hörde hit (jfr tab. 2.9). Åtminstone torde aspekter som "förmåga till kommunikation", "ledarskap", "integritet" och "kompromissvilja" komma att inverka här. Av de fyra kriterier som tangerade såväl personlighet som prestationer torde samtliga ("allmänt intryck", "verkställighet", "relation till kongressen" och "partiledarskap") ha viss association till kriteriet "popularitet". Så blir fallet speciellt eftersom kriteriet även innefattar förhållandet till de politiska eliterna och inte enbart till allmänheten.

På grund av sitt ringa omfång utgör Chicago Tribunes (1982) respektive Ridings och McIvers (1996) fem kriterier en mer överskådlig parallell (jfr tab. 2.6). Ett "ledarskap" som fungerar på ett förtjänstfullt sätt må förvisso kunna bidra till att en president blir omtyckt. Men någon absolut garanti finns förvisso inte ifall karisman är blygsam. Därför blir det i praktiken snarare "personlighet och integritet" som är det av de fem kriterierna från dessa båda undersökningar som har den tydligaste parallellen till det kriterium som jag själv benämner "popularitet".

Sett till vilken typ av respekt som folk känner för sin president torde frågan om "allmänhetens stöd" och "moraliskt föredöme" utgöra de av C-SPAN:s tio kriterier som tydligast kommer till uttryck just här. Låt vara att sådant som "ledarskap under kris" och "visioner/samhällsdebatt" kan påverka en presidents popularitet i hög utsträckning. Dessutom utgjorde "förhållandet till kongressen" också ett av C-SPAN:s

kriterier. Eftersom den dimensionen vägs in i detta kriterium är det skäl att nämna även den aspekten här.

Beträffande de undersökningar där givna kriterier inte har förekommit är frågan om "popularitet" helt klart det av mina egna kriterier där man har svårast att finna beröringspunkter. En president som i efterhand upplevs ha skött sina uppgifter på ett konstruktivt sätt behöver ingalunda ha varit populär då det begav sig. Så det skall medges, än en gång, att just detta kriterium ingalunda är det enklaste att bedöma. För att välja en lättare väg för att bedöma de amerikanska presidenternas storhet kunde man lämna bort den här aspekten. Problemet är att det kan ge en skev bild av verkligheten. I det föregående framgick att åtminstone Pfiffner hör till de som betonade att den aspekt som har att göra med på vilket sätt en president upplevs av allmänheten allt för sällan vägs in då vi bildar oss en uppfattning om en president. Även om popularitet inte tenderar att tas upp som specifikt kriterium går den här aspekten ändå att spåra i de diskussioner som har förts. Exempelvis då Schlesinger Jr betonar vikten av en god kommunikationsförmåga tangerar detta frågan om att helt enkelt nå fram till såväl allmänheten som den politiska eliten. Då Burns (2000: 93-104) i samma sammanhang talade om karaktär, kompetens, mod, övertygelse och hängivenhet tangeras omständigheter som har med en presidents personlighet att göra. Men omgivningens aktning för ens person styrs inte enbart av konkreta resultat utan också vilken emotionell förmåga man konfronteras med.

Frågan om popularitet kan också spåras till det resonemang som fördes angående de två svenska statsvetarnas syn på olika dimensioner av politiskt ledarskap. Av de tre dimensioner som Sjöblom (1968: 27, 183-279) förde fram tangerar väljararenan självfallet frågan om popularitet. Men då Strömbeck (2002: 44-45) vill föra fram mediearenan för att karakterisera det politiska ledarskapet i modern tid får vi ännu en dimension som tangerar frågan om vilken grad av respekt som omgivningen hyser för sin ledare.

Tidigare nämndes att Landy och Milkis (2000: 7) betonade att de stora presidenterna är "konservativa revolutionärer" som i tider av osäkerhet kunde förmå folk att förstå de förändringar som var nödvändiga. Begreppet "popularitet" må i modern tid lätt associeras med resultaten från opinionsmätningar eller politiska val. Men det handlar också om vilken typ av respekt som omgivningen har för presidenten. Detta sett till såväl väljare som den politiska eliten. Strängt taget är det kanske förståeligt om någon läsare skulle föredra termen "respekt för" eller "aktning för" i syfte att illustrera det som här avses. Vidare kan en presidents popularitet — alternativt aktningen eller

respekten för vederbörande — variera stort under ämbetsperioden. Här är presidenten från 2000-talets åtta första år ett slående exempel. Den president som klarar av att utnyttja och styra den allmänna opinionen har goda förutsättningar att kunna genomföra sin politik och längre fram framstå som en stor president. Skulle jag mer nitiskt ta modell från tidigare diskussioner kunde ”personlighet” vara det mest lämpade kriteriet. Men det är min övertygelse om att ”popularitet” är mera talande. Här stöder jag mig exempelvis mot de slutsatser som man inom USA:s psykologförbund drog beträffande de stora amerikanska presidenternas personligheter: respekterade presidentskap har inte alltid kännetecknats av att huvudpersonen har kännetecknats av sådana karaktärsdrag som vi normalt uppskattar hos våra medmänniskor.

Återstår så att redogöra för det fjärde och sista kriteriet. I det här fallet läggs fokus på de långsiktiga följderna för USA:s styrka som nation. Som jämförelse kan nämnas att det första kriteriet i högre utsträckning hade fokus på presidentens agerande på kort sikt i de besvärliga frågor som förelåg. Det här må nämnas eftersom de båda kriterierna i annat fall kan te sig väl lika. Även exempelvis Nuechterlein särskiljer på dessa. I kapitel 3.1 framgick att utvecklingen i landet tillsammans med den specifika del av historien under vilken en president har makten och presidentämbetets tyngd formar den bild som vi får av tidigare presidenter.

I anslutning till detta kan man återknyta till Pious (2000: 82-83) syn på presidentiell storhet. Pious har nämnts i anslutning till de tre övriga kriterierna eftersom han tycks resonera i banor som påminner om mina egna. Även här blir hans summering intressant. Pious betonar nämligen frågan om att vara visionär rörande vad som är bäst för nationen (”clear vision of national interest”). I det föregående drogs en parallell till den diskussion om presidentiell storhet kopplat till det till synes besynnerliga epitetet ”konservativt revolutionär” som förts av Landy och Milkis. Närmare bestämt handlade detta om ett påpekande om att ett lyckat presidentskap lätt förknippas med en bestående förändring till något som rent allmänt kan upplevas ha skett till det bättre (Landy & Milkis 2000: 1-10). Därmed kommer vi in på det som tangerar vilka långsiktiga följderna som ett presidentskap har kommit att få för USA:s vidkommande. Utöver de aspekter som anförs ovan så är det också av vikt på vilket sätt landets ställning rent generellt påverkas av en presidents agerande. Det kan gälla dels med avseende på internationella sammanhang, dels hur situationen påverkats rent nationellt, med avseende på t.ex. landets ekonomi och allmänna stabilitet.

Tidigare kunde konstateras att Wildavsky för ett intressant resonemang beträffande tidigare studier av de amerikanska presidenterna. Den starka betoningen av att de

alla har verkat i en unik miljö (vilket påtagligt betonas i mitt första kriterium ovan) gör att man lär sig allt om presidenterna men inget om presidentskapet eftersom de blir svåra att sätta in i ett historiskt perspektiv. Genom att diskutera frågan om på vilket sätt en president kom att påverka USA:s ställning på sikt borde det gå att råda bot på ett sådant missförhållande. Wilson var inne på motsvarande genom sitt konstaterande att det är den enskilde presidentens maktutövning och vad denna resulterar i som styr en presidents plats i historien. Det här är en syn som vi kunde se att delades också av Schlesinger Jr. Men den här aspekten hittar vi också hos Genovese, som betonade vikten av vilka visioner en president har haft och vilka långsiktiga följder för landet som blev resultatet av ett presidentskap.

Kriterium 4: USA. ”Vilka långsiktiga följder för USA:s ställning och styrka fick personens insats på presidentposten?”

2 p.: Starkare.

1 p.: Relativt oförändrat.

0 p.: Svagare.

I anslutning till de föregående kriterierna drogs paralleller till befintliga kriterier från tidigare undersökningar. SRI:s 20 kriterier ger i varje enskilt fall möjlighet till intressanta paralleller. Beträffande frågan om på vilket sätt en persons insats på presidentposten har kommit att påverka USA:s ställning så ter det sig ganska självklart att påfallande många av SRI:s 20 kriterier har beröringspunkter till detta. Inte minst då detta med ”allmän kompetens”, ”verkställighet”, ”ekonomi”, ”inrikespolitik” och självfallet även ”utrikespolitik” (läs: under de epoker där det är fruktbart att alls diskutera den aspekten), ”undvikande av fatala misstag” och rimligen det heltäckande ”allmänt intryck” (jfr tab. 2.9). Ser vi på de fem kriterier som Ridings och McIver, liksom Chicago Tribune tidigare, erbjuder så torde såväl ”prestationer och krishantering” som ”politisk skicklighet” kunna gå att indikera att någon på sikt har kommit att påverka USA:s ställning (jfr tab. 2.6). För att ännu koppla resonemanget till C-SPAN:s tio kriterier torde frågan om ”internationella relationer”, ”visioner/samhällsdebatt” och självfallet även ”allmän insats” tangera det sista av de fyra kriterier som jag avser att använda mig av (jfr tab. 2.8).

Avslutningsvis kan konstateras att Schlesinger Sr redan 1948 upplevde att de största presidenterna är de som har innehaft ämbetet under någon avgörande tidpunkt i historien (jfr kriteriet ”problem”), att de utvidgade den exekutiva makten (jfr kriteriet ”ämbete”), var skickliga på att styra och utnyttja den allmänna opinionen (jfr kriteri-

et ”popularitet”) och inte minst att de var före sin tid i viktiga frågor (jfr kriteriet ”USA”). Några kriterier anförde han som sagt inte för egen del, utan detta var hans konklusioner sedan de som hade deltagit i hans undersökning hade levererat sina resultat. Det är dock inte synpunkterna från specifikt Schlesinger Sr eller någon annan enskild forskare som ligger till grund för dessa kriterier. Exempelvis de resonemang som anføres av Pious eller Genovese kommer nära mitt eget sätt att se på saken. De fyra kriterier som här har utarbetats ter sig i sin relativa enkelhet för mig tämligen heltäckande sett mot bakgrund av den diskussion som har förts rörande den aktuella problematiken.

Att kriterier av detta slag knappast kan vara helt oberoende av varandra utgör ett dilemma som är ofrånkomligt (se figur 3.1). Höga värden på tre av kriterierna leder rimligtvis lätt till höga värden också på det fjärde. Framför allt har jag svårt att tänka mig en president som skulle få noll poäng rörande det sätt på vilket man har påverkat presidentämbetets tyngd samtidigt som han får maximala poäng på de tre övriga. Oberoende så är det min uppfattning att just de omständigheter som poängteras ovan är något som måste bedömas separat i varje enskilt fall. I slutet av arbetet föreligger skäl att kontrollera huruvida några av kriterierna överlappar varandra på ett påtagligt sätt. Om så är fallet bör sagda omständighet beaktas då resultaten skall tolkas.

Tiderna förändras. Det samma gäller även presidentskapet i USA och folks förväntningar på presidenten. Som vi har sett finns det många författare som diskuterar vilka kriterier som kan anses illustrera presidentiell storhet, dels finns det många undersökningar som går ut på att rangordna presidenterna utan att beakta specifika kriterier. Att man likt undertecknad ger sig i kast med bägge delarna av problematiken tycks vara anmärkningsvärt ovanligt. I kapitel 1 lyftes fram ett konkret undantag från den här regeln. Närmare bestämt i anslutning till *”The Leaders We Deserved (and a Few We Didn’t)”* (2008) av Alvin Felzenberg. Han genomför sin analys utgående från sex kriterier. Dessa är: ”personlig karaktär”, ”visioner”, ”kompetens”, ”ekonomisk policy”, ”värnande om friheten” (”preserving and extending liberty”) och avslutningsvis ”policy i försvarsfrågor”.

För att studera och bedöma presidentiell storhet måste man rimligtvis också kunna precisera vad man avser med begreppet. För att kort jämföra med mina egna kriterier kan man strängt taget hävda att samtliga av Felzenbergs diton i större eller mindre utsträckning överlappar ”problem”, alltså det av mina kriterier som väger tyngst i sammanhanget. Andra paralleller går också att dra. Exempelvis Falzenbergs tankar kring policy i försvarsfrågor må helt klart tangera mitt eget kriterium rörande ”USA”

(jfr ovan). Detta med ”karakter” torde kanske främst överlappa ”popularitet”. Samma kan måhända gälla Felzenbergs synpunkter rörande ”frihet”. Men det skall påpekas att detta måhända är mer svårtolkat än hans övriga kriterier jämfört med mina egna. Hans kriterier kring ”vision” och ”kompetens” kan överlappa snart sagt alla av mina egna kriterier, möjligen med undantag för ”popularitet”.

Sett till de konkreta resultaten från Felzenbergs analys skiljer de sig på vissa punkter avsevärt från de undersökningar som tidigare har utförts. Lincoln och Washington är i topp. Men Franklin Roosevelt följer på sjätte plats, distanserad av Theodore Roosevelt, Reagan och Eisenhower. Beträffande kriterierna ”vision” och ”ekonomisk policy” har Reagan det högsta värdet på en femgradig skala. FDR har fyra respektive tre poäng av maximalt fem. Notera vidare att Taylor och Grant återfinns på delad sjunde plats medan Coolidge är en hårsman från att återfinnas bland de tio främsta. Jefferson och Wilson ryms knappt bland de tjugo främsta. Jackson landar på 27:e plats, knappt passerad av Harding. Nu behöver en analys inte vara dålig bara för att resultaten avviker väldigt mycket från tidigare analyser. I själva verket kan det vara precis tvärtom ifall vederbörande klarar av att argumentera för sin sak. Felzenbergs resultat är i vart fall åtminstone rätt speciella i jämförelse med tidigare undersökningar. Helt klart är att det tenderar vara republikaner som erhåller bättre placeringar än vad som normalt brukar vara fallet. I slutet av detta arbete blir det självfallet intressant att se över mina egna slutsatser i ett jämförande perspektiv där de 15 undersökningar som jag har intresserat mig för blir belysta. Men det kan också finnas skäl att återkomma till Felzenbergs resultat i samband med slutdiskussionen av detta arbete.

Nixons advokat John Dean (2001) citerades i inledningen av detta kapitel. Dean är starkt kritisk till utvärderingar av presidenter då han upplever det hela som ett ”spel utan regler”. I de få fall där man ens har försökt anlägga konkreta kriterier har de enligt Dean varit totalt subjektiva samtidigt som det är svårt för en bedömare att vara insatt i samtliga epoker av USA:s historia. Det är denna brist som jag själv försöker komma till rätta med. Detta ”spel”, som Dean kallar det, fortgår i det kapitel som följer härnäst. Men här finns de ”regler” som Dean säger sig ha saknat i tidigare analyser.

Om det i det här skedet skulle vara tvunget att exkludera något av de kriterier som jag har utarbetat vore det sannolikt lättast att motivera exkludering av frågan om ”popularitet”. Det kan vara mer svårtolkat än de övriga plus att det inte tycks vara något som har ansetts särdeles viktigt hos tidigare bedömare. Men en väsentlig del

av verkligheten skulle ignoreras om den här aspekten lämnas därhän. Vidare har det via olika exempel framgått att det finns paralleller mellan tidigare diskussioner och sagda kriterium. För att bättre belysa kopplingen till tidigare analyser av motsvarande slag kunde det ha varit till fördel att använda sig av ett kriterium som mer konkret tar fasta på en presidents personlighet (jfr tab. 2.6—2.8). Men de aspekter som faller inom ramen för kriteriet ”popularitet” ter sig som en god komplettering till de övriga.

Om man vill förlänga listan av kriterier skulle någon föreslå detta med visioner, någon annan personlig karaktär etc. I och för sig är dessa aspekter indirekt invävda i de befintliga kriterierna. En person med svag karaktär torde kunna bli impopulär och riskera försvaga presidentämbetet. En person utan visioner lär å sin sida kunna få låga värden på sitt sätt att lösa samtidigt stora problem plus att han riskerar försvaga USA:s ställning på sikt. De nyss nämnda utgör bara ett par exempel på kriterier som kunde läggas till. Via de tabeller som presenterades i slutet av kapitel 2 samt den diskussion som förs i början av kapitel 3 kan man säkert också finna andra exempel. Väl medveten om att alternativa lösningar kan diskuteras är det i det här skedet av processen är min övertygelse att de fyra kriterier som jag till slut fastnat för på ett överskådligt och inbördes kompletterande sätt kan beskriva storheten hos en amerikansk president.

4 Fyrtiotvå män

Konstitutionen gav vaga instruktioner med avseende på innehavaren av den exekutiva makten. Personen i fråga förväntas se till att lagarna följs och med jämna mellanrum informera kongressen om tillståndet i riket ("State of the Union"). Vidare skulle han agera överbefälhavare över de väpnade styrkorna ("commander in chief"), sluta avtal med främmande makter och inneha viss utnämningssmakt (se t.ex. bilaga i Grant 1992 resp. 2004). Med tiden har presidentämbetet utvecklats till att bli mer omfattande än man hade kunnat förvänta sig utgående från de vaga formuleringar som gavs i slutet av 1700-talet (Brinkley & Dyer, red. 2000: 1). Nedan beskrivs utvecklingen i skenet av de olika innehavarna av det ämbete som utvecklats till den troligen mest betydelsefulla politiska posten i hela världen. Det som arbetet i det följande främst går ut på är ändå att bedöma presidenternas insats utgående från det analysverktyg som följde av diskussionen i kapitel 3.

Innan det är dags för bedömningen utgående från de specifika kriterierna sätts presidenten in i sitt sammanhang. Därför är det motiverat att ta upp något kring varför vederbörande blev aktuell för presidentposten, men även vilken typ av problem som respektive presidentskap kom att behäftas med. Läsningen riskerar därmed få drag av katalogmässig förteckning. I syfte att genom tolkningar av det förgångna genomföra en bedömning på så enahanda grunder som möjligt må det aktuella mönstret ändå fylla sin funktion. Då det handlar om att redogöra för över 40 presidenter blir det dessutom väl kortfattat om envar.

Alternativet vore att redogöra för olika presidenterna mer utförligt, vilket i sin tur skulle medföra att arbetet sväller ut till väl stora proportioner. Ett annat alternativ vore att utgå från att läsaren är så pass kunnig med avseende på olika presidentskap att man mer utpräglat skulle koncentrera sig på själva utvärderingen. Inte heller detta har tett sig som ett rationellt alternativ eftersom man inte kan förvänta sig att en läsare skall vara insatt i samtliga presidentskap. Ett mer utopistiskt alternativ vore att låta utomstående sköta bedömningen varpå man själv skulle kunna ägna sin energi åt att jämföra dessa bedömningar. Men ett dylikt alternativ skulle förutsätta att man själv förfogar över ett kontaktnät bestående av expertisen på området. Därav det till synes kraftiga ordvalet "utopistiskt" ovan. Min insats i det som följer blir därför att illustrera hur väl dessa kriterier fungerar vid en implementering. Mitt tillvägagångssätt är knappast oproblematiskt. Självfallet kan, och bör, den kritiske granskaren reflektera över mina vägningar utgående från frågan om vilken kunskapsbas jag kan tänkas besitta sett till de enskilda presidentskapen. Makrostudiens problem och ut-

maning exemplifieras här i frågan om det är rimligt att en enskild forskare kan antas vara kompetent nog att uttala sig om samtliga presidenter. Medveten om problemet har det åtminstone varit min ambition att förkovra mig tillräckligt för att bemästra även den delen av detta projekt. Det är min bedömning att subjektivitetsproblematiken är något som man aldrig helt kan eliminera i ett sammanhang som detta. Även om det kan te sig paradoxalt i sammanhanget bör dock understrykas att det har varit en synnerligen intressant uppgift att sätta sig in i de olika presidenternas insats i syfte att skapa mig en så bred kunskapsbas som möjligt rörande de enskilda ämbetsinnehavarna.

Efter genomgången och bedömningen av de olika presidenterna följer så ett avslutande kapitel där mina intryck från kapitel 4 sätts i relation till tidigare undersökningar på området. Förhoppningsvis kan den delen av arbetet övertyga läsaren om det väsentliga i mitt arbete.

För att göra genomgången mer överskådlig har USA:s presidenthistoria delats in i olika epoker. Någon entydig indelningsgrund för detta finns inte. Den indelning som används här kunde därför säkert ha gjorts annorlunda. I sammanhanget bör betonas att det är överskådligheten som står i fokus och den biten torde vara under kontroll. I slutet av varje epok summeras intrycken av de presidenter som ingår. Där ingår en jämförelse mellan de olika individernas presidentskap. Mer väsentligt är förvisso på vilket sätt en enskild president klarar sig sett till hela USA:s historia som sådan. Å andra sidan påverkas en presidents plats i historien av vilken typ av presidenter som har innehaft posten en kort tid före eller en kort tid efter. Utan att göra anspråk på en heltäckande genomgång av vilka alternativ som föreligger kan man belysa den delen av problematiken genom att nämna några indelningsgrunder.

Ett överskådligt sätt att dela in USA:s historia på torde vara att tala om "the Colonial Era" (kolonialtiden) och "the Revolutionary Era" (den revolutionära fasen) för tiden före landet blev självständigt och sedan tala om "the Early National Era" för att beskriva de första åren av eget styre. Tiden fram till inbördeskriget beskrivs ibland som "the Antebellum Era" (latin: "före kriget"). Ibland kan man ha en finfördelad indelning och exempelvis göra en uppdelning utgående från presidenterna Jefferson och Jackson. Tiden kring inbördeskriget brukar beskrivas som "the Civil War Era" (ofta inklusive den s.k. rekonstruktionen efteråt) medan tiden mot slutet av 1800-talet brukar beskrivas som "the Gilded Age" ("den förgyllda tidsåldern"). Sekelskiftet fram till våra dagar kan delas in i "the Progressive Era" ("den progressiva epoken"), "World War I", "The Interwar Era" ("mellankrigstiden"), "World War II" och

”the Postwar Era”. Tiden efter andra världskriget kan förvisso delas in i kalla kriget och tiden efter kalla kriget.

Arthur Schlesinger Jr för ett intressant resonemang kring alternativa sätt att se på saken, utgående från bland annat svängningar i ekonomi eller graden av aktivt engagemang från statsmaktens sida (Schlesinger Jr 1999: 23-48). Han hänvisar bl.a. till sin far, Arthur Schlesinger Sr, som år 1949 delade in USA:s historia i elva epoker där det i sex fall handlade om att utvidga demokratin i samhället medan det i fem fall handlade om att dämpa en sådan trend. De 36 år som följde efter självständighetsförklaringen kunde delas in i tre perioder om tolv år vardera: utvecklingen fram till konstitutionen och reaktionen mot densamma följt av en tid som kom att präglas av Jeffersons tid vid makten. De åtta följande epokerna utgjordes av tiden efter 1812 års krig, ”Jacksonian democracy” (1829—41), förstärkt dominans från slavägareintressen (1841—61), slaveriets upphörande (1861—1869), konservatism (1869—1901), den progressiva perioden (1901—1919), republikansk dominans (1919—31) och New Deal (1931—47).

Andra exempel är lätta att hitta. Den överskådiga ”*America. A Concise History*” (Henretta m.fl. 2006) ger exempel på en indelning som fungerar väl i sitt sammanhang: Här talar man om skapandet av ett amerikanskt samhälle (1450—1775), den nya republiken (1775—1820), ekonomisk revolution och separatistiska strävanden (1820—1877), ett industrialiserat samhälle mognar (1877—1914), det moderna samhället (1914—45) samt USA och världen (efter 1945). För att ännu påvisa att olika möjligheter står till buds kan nämnas ett verk som fokuserar på USA:s presidenthistoria. Genovese (2001) talar om åtta epoker där jag föredrar de ursprungliga, men ställvis svåröversättbara, benämningarna. Tiden från Washington till John Quincy Adams benämns ”the Foundational Presidency” (1789—1828). Epoken mellan Jackson och Lincoln kallas —Democratization to Decline/Crisis to Enlargement” (1828—1865). Därfter följer perioden —Reaction and Shrinking/The World Stage” (1865—1920) som omfattar presidenterna Andrew Johnson till och med Wilson. ”Republicanization and Retreat/Birth of the Modern” (1920-45) berör Franklin Roosevelt och de tre republikaner som var presidenter före honom. Den epok som tar fasta på början av kalla kriget från Truman fram till Kennedy benämns ”The Cold War/Heroic Presidency” (1945—63). De två övriga epokerna benämns ”Great Society to Demonization/Imperial to Imperiled” (1963—88) och ”The Post Cold War Presidency” (1988—2000).

Genovese tar fasta på förändringar i presidentskapets roll och funktion. Min egen indelning fungerar på ett likartat sätt, även om indelningen ser annorlunda ut. Den indelning som jag själv har fastnat för bottnar närmast i att göra genomgången mer överskådlig. Strängt taget illustrerar epokerna något om de stora frågor som gällde för respektive epok. Det må sedan vara fråga om att utforma den nya nationen, standardiseringen av tvåpartisystemet, tillspetsningen av slaverifrågan och vägen till inbördeskrig eller något annat (jfr nedan).

Oberoende av vilken indelningsgrund som används påverkas inte betygsättningen av enskilda presidenter. Det är inget självändamål att göra grupperna lika omfattande, vare sig med avseende på det antal presidenter som ingår i varje grupp eller med avseende på hur många år respektive epok omspanner. Samtidigt hade det tett sig något absurt i sammanhanget att beskriva en epok utgående från exempelvis en eller två presidenter. Det här kan exemplifieras med att Franklin Roosevelts långa mandatperiod ter sig som en epok i sig. Redan tre presidenter under en epok ter sig i minsta laget för att man skall kunna göra jämförande reflektioner. På samma sätt gör ett stort antal presidenter i anslutning till en epok det hela svåröverskådligt. A och O i sammanhanget är att den första och den sista presidenten under en epok skall ha levt under en tidsperiod där något sånär likartade frågor har stått i fokus. I och för sig kan tämligen olikartade förhållanden gälla också för två presidenter som följer direkt efter varandra. T.ex. medan man under Coolidges tid levde under en högkonjunktur blev förhållande väldigt fort totalt annorlunda under efterträdaren Hoover. För att inte tala om en president som hamnar att leda landet under ett krig medan hans företrädare har verkat under fredliga förhållanden.

Min egen genomgång har delats in i nio epoker varav alla utom tre omfattar fyra presidenter (se nedan). I de tre övriga är antalet presidenter fem, sex respektive sju. Mediantalet blir fyra medan det i genomsnitt handlar om lite mindre än fem presidenter. Beträffande antalet år sett till respektive epok blir spridningen större. Det handlar om en spännvidd på mellan 16 och 34 år. I fallet med de sex epoker där antalet presidenter är fyra är spridningen stor, närmare bestämt mellan 16 och 27 år. Beträffande de tre övriga handlar det om 20-34 år. I genomsnitt omfattar epokerna 24,3 år. Alla epoker utom den längsta (34 år) respektive den kortaste (16 år) avviker med mindre än fem år från genomsnittet.

Tabell 4.1 USA:s presidenthistoria indelad i nio olika epoker.

Årtal	Rubrik	Antal pres.	Antal år
1789—1816:	Nationen utformas	4	27
1816—40:	Tvåpartisystemet standardiseras	4	24
1840—60:	Slaveri och territoriell utvidgning	7	20
1860—80:	Inbördeskrig och rekonstruktion	4	20
1880—96:	Isolationism och ekonomisk tillväxt	4	16
1896—1920:	USA:s internationella roll förstärks	4	24
1920—45:	Från isolationism till depression och krig	4	25
1945—74:	Kalla kriget fram till Watergate	5	29
1974—2008:	En ny världsordning tar form	6	34
		42	219

Den första epoken ("Nationen utformas", 1789—1816) berör de första, trevande åren där den nya statsbildningen sökte sina former. Det är först i anslutning till ett krig mot engelsmännen i slutet av epoken som USA:s suveränitet blir säkrad. Efter en tid av praktiskt taget enpartistyre sedan federalisterna hade dött sotdöden kom tvåpartisystemet att bli permanent i amerikansk politik. Det här blev resultatet av händelser som följde under det som här benämns epok 2 ("Tvåpartisystemet standardiseras", 1816—40). 1840- och 1850-talet kom sedan att bli två omvälvande årtionden med immigration, territoriell expansion och en allt mer brännande fråga i form av slaveriet. Allt detta gör att vi talar om en separat epok i amerikansk presidenthistoria med tillspetsad dramatik ("Slaveri och territoriell utvidgning", 1840—60). Epoken brukar på engelska ibland omtalas som "the Antebellum Era" (jfr ovan). Dramatiken nådde sin kulmen då USA delades med ett inbördeskrig som följde åren 1861—65 innan slaveriet var avskaffat och återuppbyggnaden efter kriget följde. Det är all denna dramatik som epok 4 handlar om ("Inbördeskrig och rekonstruktion", 1860—80). Rekonstruktionen avslutades till följd av det dramatiska valet av Hayes 1876. Det var under Hayes som de federala trupperna drogs tillbaka från sydstaterna. Därför är det en ren tolkningsfråga huruvida man vill räkna Hayes till denna epok eller till den följande i ordningen.

Därefter följer den tidsmässigt kortaste epoken. Det handlar om en epok av immigration och ekonomiskt uppsving i ett amerikanskt samhälle som politiskt sett ännu var rätt avskärmat från världen i övrigt ("Isolationism och ekonomisk tillväxt", 1880—96). Den här tidsperioden brukar ofta kallas för "the Gilded Age" ("den förgyllda eran"). Här kunde man förvisso räkna McKinley till samma epok. Men han kommer in på scenen i ett brytningsskede då USA:s roll i internationella sammanhang förstärks. Eftersom han långt personifierar den nya epoken har jag valt att placera ho-

nom i följande kategori. USA:s internationella roll förstärktes gradvis via spansk-amerikanska kriget och det första världskriget ("USA:s internationella roll förstärks", 1896—1920). Denna trend kom att avta under 1920-talet, då USA kännetecknades av en isolationistisk anda. Därefter kom hela samhällssystemet att utmanas genom den ekonomiska depression som följde vid övergången till 1930-talet. Det här beredde i sin tur mark för vad som kan kallas det moderna presidentskapet. Epoken ("Från isolationism till depression och krig", 1920—45) är synnerligen händelserik eftersom världen då skulle få bevittna historiens blodigaste krig.

Från Franklin Roosevelts död (1945) fram till valet av Obama (2008) finner vi en period som spänner över 63 år och innefattar 11 presidenter (exkl. Obama). Den första av dessa ser det andra världskriget övergå i det kalla kriget medan den nionde i ordningen får se det kalla kriget ta slut. Det mest överskådliga blir att dela in tiden efter andra världskriget i två perioder. Huruvida man i sammanhanget väljer att se Nixon som en brytningspunkt kan säkert diskuteras. Vi har här att göra med en trend där kalla kriget successivt har blivit mer dramatiskt. Då det sedan är dags för en utpräglad anti-kommunist att ta över presidentskapet visar han plötsligt mer försökande gester gentemot det kommunistiska lägret än någon hade kunnat ana. Samtidigt talar vi om ett presidentskap som är unikt såtillvida att Nixon tvingas bort från sin post. Under den här tiden hade USA:s presidenter gradvis uppnått en allt starkare ställning. Som en reaktion mot excesserna under Nixon följde en period av lägre profil hos de amerikanska presidenterna. Med hänsyn till överskådligheten har jag valt att dela av de avslutande årtiondena i min genomgång vid Nixon och helt enkelt benämna epoken "Kalla kriget fram till Watergate" (1945—74). Indelningen i epoker avrundas med en period då USA:s politiska liv så småningom stabiliseras varpå landet efter det kalla krigets slut utgör den enda kvarvarande supermakten (1974—2008). Jag har valt att benämna detta "En ny världsordning tar form". Sovjet försvann från den politiska scenen men utmaningar fanns kvar i annan form även efter att USA hade kommit att framstå som den enda kvarvarande supermakten. Det här blev man varse allra senast i samband med terroristattacker mot World Trade Center i New York 11:e september 2001.

De två sista epokerna är de tidsmässigt sett längsta. Ett annat alternativ kunde ha varit att dela in perioden efter andra världskriget i tre delar, t.ex. åren 1945—68 i en epok, åren 1968—88 i en annan och tiden efter Reagan i en tredje. Men detta är en smaksak som långt hade kunnat te sig som ett självändamål för att få epokerna lika omfattande rent tidsmässigt sett. Å andra sidan hade epoken efter kalla kriget i så fall omfattat endast tre presidenter, där man dessutom kunde diskutera huruvida

Bush d.y. eller ens Clinton skall bedömas på samma grunder som de andra eftersom synen på en president kan ändras då man får perspektiv på den insats som vederbörande har stått för.

I rubriken till beskrivningen av respektive president anges vilket år som personen har vunnit ett presidentval alternativt har tillträtt posten av andra orsaker. Notera här att ett val hålls i november men att presidenten tillträder först i början av följande år. Vissa författare använder sig av det årtal då en president tillträder i stället för det år då valet hålls. Men eftersom presidenterna lätt associeras med det årtal då dom har blivit valda är det lätt att förstå att många författare föredrar att använda valåret i rubriker etc.

Med avseende på tre av de fyra värderingskriterierna används en tregradig skala (jfr kap. 3). Men eftersom kriteriet ”problem” som mest kan ge tre eller fyra poäng kunde man förvisso föra en utförlig diskussion kring vilka presidenter som verkat under lättare tider än andra. Denna problematik tas upp vart efter i anslutning till de presidenter som får höga poäng med avseende på sagda kriterium. I anslutning till genomgången av enskilda presidenter presenteras resultaten från presidentvalet i form av procentuell fördelning av röster bland folket (med undantag för de första valen) och det sätt på vilket elektorsrösterna fördelar sig i absoluta tal respektive procentuellt. Detta specificeras inte i varje enskild tabell men är lätt att inse då siffrorna kommenteras i den löpande texten. Vid de första valen hade elektorerna två röster vardera. I dessa fall anges inte den procentuella andelen av elektorsrösterna eftersom de blir missvisande.

Det maximala poängtalet som en president kan komma att få i anslutning till den bedömning som följer är således tio. För undvikande av missförstånd kan nämnas att en president som får noll poäng inte nödvändigtvis har enbart dåliga egenskaper eller att en president som erhåller maximala tio poäng inte skulle ha några dåliga. Det är dessutom fullt möjligt att en president som hade verkat under andra tider hade fått ett annat poängtal under andra omständigheter. Därmed inte sagt att så explicit är fallet. På gott och ont är det så att vi har den historia vi har, utan möjlighet att i experimentsyfte gå in och justera händelseförloppet. Att tolkningarna av olika händelseförlopp kan ändras under årens lopp är däremot en annan, och spännande, egenskap i den vetenskapliga disciplin som historia utgör.

4.1 Epok 1: Nationen utformas (1789—1816)

Vart efter att allt fler i de brittiska kolonierna längs den nordamerikanska ostkusten kom att ifrågasätta engelsmännens maktutövning uppstod skärmytslingar. Mest känd är ”te’bjudningen i Boston” (”The Boston Tea Party”). En grupp motståndsmän förklädda till indianer smög sig år 1773 ombord på ett fartyg och vräkte en värdefull last med te’ över relingen. Åtgärden skedde i protest mot den tull på te’ som närmast torde ha bibehållits för att britterna skulle hävda en principiell ståndpunkt rörande vem som egentligen hade sista ordet i de nordamerikanska kolonierna. Incidenten blev den kanske viktigaste händelsen i det som ledde fram till en konkret befrielsekamp mot britterna (Henretta m.fl. 2002: 132-133, 143, 146-147). Då kolonierna väl var befriade var långt ifrån alla övertygade att den nya statsbildningen skulle bli speciellt långvarig. Det här, liksom det faktum att politik även på central nivå var något som på den tiden sköttes vid sidan av övriga sysslor i den mån tiden medgav, illustreras av att endast åtta av 26 senatorer och 13 medlemmar av totalt 64 i representanthuset infann sig då kongressen öppnades första gången. Mindre än en fjärdedel, 21 av totalt 90, av ledamöterna var på plats. Det här innebar att man inte ens var beslutföra (Wood 2001: 13).

De flesta kände vid den här tidpunkten större lojalitet gentemot den egna delstaten än gentemot unionen (Genovese 2001: 32). En studie av Washingtons aktiviteter indikerar att han prioriterade sådant som kunde verka som förenande länkar mellan olika områden: vägar, kanaler, postgång... (Wood 2001: 19). Det unika samhällsexperiment som bildandet av USA representerar illustreras på många sätt. Redan detaljen kring på vilket sätt presidenten skulle tituleras tedde sig oklar. Innan man från representanthusets sida fastnade för att kort och gott tala om ”USA:s president” (”President of the United States”) hade fantasifula förslag avlöst varandra. Hit hörde förslag som ”Hans valda majestät” (”His Elective Majesty”), ”Hans mäktighet” (”His Mightiness”) etc (Genovese 2001: 33).

Vid tiden för Washingtons första installation fanns cirka 4 miljoner invånare i USA. Av dessa utgjordes omkring 0,7 miljoner av färgade slavar. De årliga federala utgifterna löd på, också för den tiden blygsamma, 5 miljoner dollar under återstoden av 1700-talet. Av detta utgjorde flottans andel utgjorde mindre än 500 dollar (Sloan 2000: 10-11). Befolkningen växte stadigt. Vid slutet av vad som utgör den första epoken i min sammanställning hade folkmängden ökat till 7 miljoner (McCoy 2000: 56). Landet var vid den här tiden väldigt ruralt. Även de största städerna var små i jämförelse med europeiska motsvarigheter. Den största staden var Philadelphia som

med sina 42.000 invånare ändå var ungefär lika stor som de två följande, New York (31.000) och Baltimore (13.000), sammantaget (Genovese 2001: 31). Kommunikationerna var dåliga och man hade föga gemensamt med människor bosatta på andra håll i landet. Händelser likt ett upplopp som ifrågasatte rätten till skatteuppbörd från centralmaktens sida (Shays' revolt, i Massachusetts vintern 1786—87) underströk behovet av en fastare ledning av landet (Henretta m.fl. 2002: 198-199, Sloan 2000: 12-13). Vid tiden för det första presidentvalet hade North Carolina och Rhode Island ännu inte hade godtagit konstitutionen. Detta fick USA:s karta att se något konstigt ut. Längst söderut fanns South Carolina och Georgia. Mellan dessa båda delstater och Virginia fanns formellt sett ett geografiskt tomrum till dess North Carolina officiellt anslöt sig till unionen.

Washington var självskriven som USA:s första president. Men han hade inte uttalat någon personlig preferens rörande vem han ville se som sin andreman. Då Washington kom från Virginia ansågs det lämpligt att vicepresidenten för den geografiska balansens skull vore en politiker norrifrån (Mieczkowski 2001: 13). John Adams kom från Massachusetts och fyllde kriteriet väl. Den första vicepresidenten kom att bana väg för ett tämligen vanligt mönster, där vederbörandes geografiska hemvist är av stor betydelse för att åstadkomma en geografisk balans. Presidenteden svors första gången den 30:e april 1789. Det här skedde i den tillfälliga huvudstaden New York. Redan 1790 beslöt kongressen att uppföra en ny huvudstad intill Potomacfloden. Däremellan kom Philadelphia att under en period på 10 år temporärt utgöra huvudstad innan allt i Washington D.C. stod klart.

Om James Madison var den som hade en betydelsefull roll då konstitutionen skrevs så var det Washington som mer än någon annan bidrog till att tillföra normer och praxis för dess genomförande i praktiken (Genovese 2001: 37). Vid sidan av Washington var Hamilton och Jefferson de främsta politikerna då det nya landet skulle utformas. Hamilton beskrivs som ekonomisk nationalist med förståelse för behovet av ett visst centralstyre. Jefferson å sin sida tog parti för bondebefolkningen, laissez-faire-betonad ekonomi och hög grad av självbestämmande för de enskilda delstaterna (Boller 1996: 5-6). Bägge ingick i Washingtons regering och presidenten hade fullt upp med att förhindra att motsättningarna eskalerade till regelrätt våld mellan de båda fraktioner som kom att kallas för federalister respektive demokrat-republikaner (Wood 2001: 19).

Av de presidenter som här ingår i den första epoken var John Adams federalist medan Jefferson och Madison kom från demokrat-republikanernas led. Men beträffan-

de Washingtons partitillhörighet inställer sig en tolkningsfråga. I många källor beskrivs Washington som obunden eller partilös (Sloan 2000: 10). I t.ex. den förteckning över USA:s presidenter som finns i bilagorna till Henretta m.fl. (2002) står det "no party designations" ("ingen partitillhörighet") för Washingtons vidkommande. Men ibland beskrivs Washington rätt och slätt som federalist (Holms 1996: 2, Grant 2004: 305). Vissa författare beskriver Washington som partilös eller obunden i anslutning till valet 1789 och som federalist i anslutning till valet år 1792 (se t.ex. Mieczkowski 2001: 12, 14). Rent sakligt utgör den beskrivningen det kanske bästa alternativet. Från att Washington i början hade motsatt sig allt vad partibildningar hette kom Hamiltons syn på saker och ting att efter hand utgöra bas för Washingtons politik. Jefferson kom gradvis att framstå som en regelrätt oppositionsledare, uttryckt med dagens språkbruk (Ostrander 1965: 101). Partiväsendet var vid den här tiden så pass nytt att inte ens de ledande politikerna torde ha insett dess potential. Man tycks helt enkelt inte ha resonerat i dom termerna. Den tidens politiska centralgestalter (Jefferson, Hamilton, Adams...) betraktade sig inte som partipolitiker, utan snarare som förkämpar för en på rätt sätt uppbyggd statsstyrelse. Det skulle i stort sett ta två generationer innan amerikanerna kom att se organiserade partier som ett naturligt inslag i samhällslivet (Ostrander 1965: 105).

Valet år 1800 var uppenbarligen det första i historien där en gruppering som innehaft makten i ett land självmant har gett ifrån sig makten som följd av ett demokratiskt val (Jackson & Crotty 1996: 24). I ett tillägg till grundlagen år 1804 stipulerades att elektorerna framöver skulle rösta separat på president och vicepresident. Förändringen utgjorde samtidigt något av ett erkännande för partisystemet. Med det ursprungliga systemet förelåg uppenbar risk att presidenten och vicepresidenten skulle stå väldigt långt från varandra. Nu eliminerades i praktiken den risken påtagligt.

USA kom snabbt att omfatta ett långt större område än de ursprungliga kolonierna hade utgjort. Så blev fallet sedan USA genom Jeffersons försorg köpte ett enormt landområde av Frankrike. Det s.k. Louisiana-territoriet sträckte sig från Mississippidalen ända till Klippiga bergen och upptar en relativt stor del av det som numera utgör gränsen mot Kanada. Territoriet skall alltså inte förväxlas med det betydligt mindre område som idag utgör delstaten Louisiana. Det skall heller inte förväxlas med området strax väster om den landremsa som utgjorde de ursprungliga kolonierna/delstaterna. Väster om dessa fanns vildmark som egentligen var avsett för ursprungsbefolkningen. Louisiana-territoriet låg ännu längre västerut. Grovt taget kan man säga att området utgör den mellersta delen av dagens USA, exklusive Texas och området runt denna stora delstat (karta i t.ex. Henretta m.fl. 2002: 232).

Frankrike hade kort innan erhållit området från spanjorerna, som under en kort period hade kontrollerat området. Men Napoleon Bonaparte upplevde att hans krigföring mot britterna krävde alla till buds stående resurser, varpå det aktuella området med fördel kunde säljas till amerikanerna (Henretta m.fl. 2002: 231). Medveten om Napoleons ombytliga humör skred Jefferson till verket, över huvudet på kongressen. Genom Jeffersons försorg utforskades det nya territoriet. Den legendariska Lewis och Clark-expeditionen till det okända området öppnade territoriet för den expansion västerut som skulle följa. Sammantaget kan man påstå att Jeffersons agerande i allt väsentligt som hörde till frågan om Louisiana-territoriet torde vara det mest omfattande utövandet av exekutiv makt som en amerikansk president någonsin har företagit (Ellis 2001: 30-34). Det här är något ironiskt, då Jeffersons grundsyn kännetecknades av en tämligen begränsad makt för presidenten.

Den första av de nio epoker enligt vilka USA:s presidenthistoria här är indelad avrundas med att ännu en "Founding Father" blev vald. Valet av Madison blev startskottet till en 1800-talstrend som gick ut på att det rätt ofta var utrikesministern som skulle bli följande president. Som president är Madison mest känd för ett krig mot England som kunde ha kostat USA dess nyvunna självständighet. I slutändan innebar kriget att landet för en tid skulle kännetecknas av enpartistyre sedan federalisterna dött sotdöden. Trots att krigshändelserna inte innebar att man från amerikansk sida hade förmått jaga ut vare sig britterna från Kanada eller spanjorerna från östra Florida (däremot nog från västra Florida) innebar kriget mot engelsmännen dessutom en källa till nationell stolthet (McCoy 2000: 56, 60-61).

I samband med genomgången av de olika värderingskriterierna framkom att det maximala poängtalet med avseende på kriteriet "problem" kan variera mellan tre och fyra, beroende på vilken typ av utmaningar som respektive president har haft att tampas med (jfr. kap. 3). Vad som är att betrakta som svåra tider respektive mindre svåra kan ställvis medföra en avvägning som är svår att göra. I samband med den första epoken var landets självständighet långt ifrån garanterad så utmaningarna var allt annat än försumbara.

4.1.1 George Washington — strukturerna tar form (1789, 1792)

USA:s förste president, George Washington, föddes i Virginia år 1732. Med tiden kom han att odla två intressen som var invävd i varandra. Dels fanns där ett intresse för den militära banan, dels ett intresse för expansionen västerut. Under 1750-talet

deltog han i de skärmytslingar som sedermera resulterade i väpnad konflikt mot såväl fransmän som indianer. Detta var den nordamerikanska dimensionen av en konflikt som i Europa kallades ”sjuårskriget” (1756—63). Men faktum är att striderna mot fransmän och indianer bröt ut redan 1754 (Degregorio 2005: 5). En konkret följd blev att fransmännen tappade kontrollen över dagens Kanada. ”Nya Frankrike” kom i och med detta att bli en del av ”Brittiska Nord-Amerika”. Från och med 1759 fram till den amerikanska revolutionen höll Washington till på sin gård i Mount Vernon, Virginia. Men ödet hade annat i beredskap för honom. År 1775 åtog sig Washington rollen som överbefälhavare för de dåligt tränade styrkor som, efter hand med franskt bistånd, skulle bana väg för USA:s tillkomst. Så småningom, 1778, skulle Washington få fransmännen som bundsförvant i kampen mot britterna (Sloan 2000: 8-10). Men det skulle dröja några år innan engelsmännen kapitulerade, i Yorktown 1781. Formellt sett avbröts stridigheterna först 1783.

Washington ville därefter återvända till Mount Vernon, men hörde till dem som snabbt insåg att den nya statsbildningen var för löst sammansatt. Denna omständighet resulterade sedermera i den legendariska grundlag som den amerikanska konstitutionen utgör. Arbetsfördelningen var oklar, inte minst med avseende på presidentposten. Det blev upp till ämbetets innehavare att utforma praxis kring presidentämbetet. Självfallet gällde detta inte minst den allra första i raden av presidenter. Alla andra har ju haft åtminstone någon form av praxis att falla tillbaka på (Sloan 2000: 7).

Washington valdes till president 1789 och sedermera även 1792. Framöver skulle mandatperioden för en president alltid vara fyra år. Låt vara att Washington valdes 7:e januari 1789 och svor presidenteden den 30:e april. Eftersom valen därefter har varit i början av november och installationen i början av följande år kom också denna mandatperiod att omfatta nästan fyra hela år. Då efterträdaren John Adams svor presidenteden den 4:e mars 1797 kom Washington alltså att vara president i nästan åtta år, vilket två mandatperioder mycket riktigt också skulle motsvara (Sloan 2000: 7, 25).

Tabell 4.2 USA:s presidentval år 1789

George Washington	69
John Adams	34
John Jay	9
Övriga (9 olika pers.)	26
<u>(ej använda röster</u>	<u>8)</u>
totalt, (69+4) x 2 =	146

Anm.: De 69 närvarande elektorerna hade två röster vardera. Valet var enhälligt även om tabellen kan indikera annat.

De 69 elektorer som representerade landets delstater gav alla sin röst till Washington då det drog ihop sig till det första valet. Skall man vara helt korrekt kan man lägga till att New York, North Carolina och Rhode Island av olika skäl inte deltog vid valet. Dessutom var elektorerna 73 till antalet plus att de hade två röster vardera. Men fyra stycken kom sig aldrig för att delta (Pious 2001: 310). Washington var självskrivnen vinnare. Röstetalet för tvåan John Adams var i stort sett hälften av Washingtons.

Den vedertagna utgångspunkten att Washington skulle bli den förste presidenten och därmed få utarbeta praxis för skötseln av ämbetet, tycks i hög grad ha bidragit till konstitutionens lösa formuleringar med avseende på presidentens ämbetsutövning. Det gällde självfallet att ge ämbetet legitimitet i amerikanernas ögon. Under vissa tidevarv har ämbetet stärkts, andra gånger har det försvagats. George Washington hör till de presidenter som har bidragit till att ge tyngd åt ämbetet genom att aktivt ta del i att utforma den roll som efterträdarna skulle komma att ha. I valet mellan detta alternativt låta kongressen sköta det mesta höll Washington en relativt hög profil. Speciellt i frågor som gällde utrikespolitik lät kongressen Washington hållas. Exempel på detta utgörs av att han år 1793 dristade sig till att förklara USA neutralt i konflikten mellan fransmän och briter. Väsentligt är att Washington vidtog denna åtgärd utan att rådgöra med kongressen (Cronin & Genovese 1998: 69).

Vidare förväntades presidenten söka anvisningar och råd från senaten då det gällde avtal med främmande makter. Men konstitutionens formuleringar var även här lösa och Washington gav upp efter första försöket. Washington konstaterade att han gjorde klokt i att själv fatta beslut om dylikt (Genovese 2001: 34). Vid sidan av att utforma praxis för presidentskapet utgjordes Washingtons största utmaning av att

undvika att de regionala skillnaderna rörande synsättet på hur landets borde styras skulle få för stort spelrum. En tredje utmaning bestod i att tona ner splittringen mellan de grupper som formades kring Jefferson och Hamilton (Holms 1996: 7). Här kom Washington efter hand att dela Hamiltons sätt att se på saker och ting. Om det här sedan är ett tecken på svaghet hos Washington eller om han helt enkelt insåg att landet behövde en högre grad av centralisering än vad som var förenligt med Jeffersons synsätt kan man ha olika uppfattning om.

Washington använde veto-rätten vid två tillfällen. I någon mån skedde detta eftersom han var påverkad av Jeffersons uppmaningar om att göra så i syfte att inte låta veto-rätten framöver bli en död paragraf (Genovese 2001: 35). Annat som underströk presidentiella befogenheter var då han benådade två personer som dömts för förräderi. Dessförinnan hade han låtit federala trupper kväsa det s.k. Whisky-upproret. Det senare var en våldsam protest bland hundratals farmare i Pennsylvania rörande en riksomfattande skatt på alkohol. Dyligt markerade presidentens benådningsrätt plus att federalt styre stod över myndigheter på delstatsnivå (Henretta m.fl. 2002: 213). Upproret var den första verkliga utmaningen gentemot federal auktoritet och Washingtons agerande är intressant på rent principiella grunder (Degregorio 2005: 10).

Sviktande hälsa gjorde att Washington endast motvilligt gick med på återval. Redan här såg man början på det tvåpartisystem som skulle följa. Det skall ändå noteras att samtliga elektorer även denna gång ställde sig bakom Washington. Han är den enda som har erhållit samtliga elektorsröster, vid två tillfällen dessutom. I fråga om vice-presidentposten stod konkurrensen mellan federalisten Adams och demokrat-republikanen Clinton. Adams var den starkare i norr, med undantag för New York. Söderöver dominerade demokrat-republikanerna. Adams fick 77 röster mot 50 för Clinton.

Tabell 4.3 USA:s presidentval år 1792

George Washington (fed.)	132
John Adams, fed.	77
George Clinton, dem-rep.	50
Thomas Jefferson, dem-rep.	4
Aaron Burr, dem-rep.	1
(ej använda röster)	6
<hr/>	
Totalt, 132 x 2 =	264

Anm.: Elektorerne hade två röster vardera. Valet var enhälligt även om tabellen kan indikera annat.

Den inte helt okomplicerade frågan om Washingtons partitillhörighet kommenterades redan tidigare. Det var först under åren, 1793—95, USA:s första tvåpartisystem utkristalliserades på allvar ("Förenta..." 1953: 63). Presidentvalet var inte någonting som engagerade nämnvärt. I det halvdussin delstater där åtminstone någon del av elektorerna utsågs via allmänna val var valdeltagandet endast en tiondel jämfört med vid kongressvalen innan (Pious 2001: 312). I och för sig kan en bidragande orsak ha varit att utgången var klar redan på förhand.

Washington motsatte sig utvecklingen mot ett partisystem. Det oaktat beskrivs han som sagt ofta som federalist eftersom han tenderade att dela de åsikter som den grupperingen förde fram. Så skedde inte minst då han år 1791 gick med att låta grunda en nationalbank enligt engelsk förebild. Bl.a. Jefferson ansåg detta bryta mot konstitutionen. Dyligt vidgade ytterligare klyftorna mellan de båda grupperingarna. Jefferson upplevde att Washington gick federalisternas ärenden och avgick till slut från regeringen i ren protest. Samma år, 1793, hade krig igen brutit ut mellan britter och fransmän. Jefferson och många andra tog parti för fransmännen. Än en gång delades Hamiltons åsikt av Washington som ansåg att strikt neutralitet var att föredra. Så var fallet inte minst i ett läge då USA inte hade någon militär styrka att tala om (Smith 1993: 67-68). Som den förste presidenten fick Washingtons agerande något av prejudikat över sig. Det första tvåpartisystemet uppstod som sagt tämligen fort. Men Washington markerade var den exekutiva makten fanns, även om Jefferson och hans sympatisörer kunde uppleva att kretsarna kring Hamilton fick väl stort inflytande (Skidmore 2004: 13).

Washington sände John Jay, erfaren politiker och Högsta domstolens förste ledare, till London för att år 1795 komma fram till ett avtal med britterna (Jay-traktaten, "the Jay Treaty"). Avtalet innebar bland annat att britterna skulle utrymma befästningar som fanns på amerikanskt territorium. Däremot gav amerikanerna efter för brittiska anspråk gällande handelsrättigheter. Då avtalet var klart kritiserades detta från Jeffersons läger, där man ansåg att amerikanerna gett efter för enkelt. Washington visade hög integritet genom att skriva under (Genovese 2001: 36). En orsak skall dock ha varit den risk för ett nytt krig mot britterna som en vägran hade inneburit (Ostrander 1965: 110). I sammanhanget kan också nämnas ett fredsavtal med Spanien år 1796 som bland annat innebar handel längs Missisippi och hamnen i New Orleans. De långsiktiga konsekvenserna av dessa avtal var att det gav USA manöverutrymme vad gällde neutralitet, handel och territoriell expansion (Skidmore 2004: 16).

Vidare kan nämnas att Washingtons beslut att inte låta sig väljas en tredje gång bildade ett mönster som inte bröts förrän 1940. Tidigare tedde sig mytbildning och glorifiering av Washington något tilltagen. Efter hand blev biografierna mer återhållsamma. Gradvis har författare koncentrerat sig kring vad han egentligen uträttade (Schwartz 1990: 124). Det oaktat är hans insats fortsättningsvis högt uppskattad. I litteratur om ledarskap nämns Washington ofta som exempel på en visionär som förmår motivera sina underlydande genom att själv framstå som ett ärligt föredöme (Rees 2007: 3, 11). Fastän det här är presidentskapet som står i fokus må nämnas att Washingtons rykte och ställning grundlades under befrielsekampen mot britterna, där han förmådde förvandla föga organiserade rebeller till en segerrik militär styrka som stred för nationalistiska ideal (Ciulla 2004: 155-156). Det är ingalunda den typen av aspekter som utgör grund för min bedömning av Washington, men det bidrog till grunden för ett respekterat presidentskap. Konstitutionen gav utrymme för ett starkt presidentskap, men utan att slå fast att så var fallet.

En hög betygsättning är lätt att motivera. Det är sannolikt att ingen annan hade lyckats lika väl i den unika situation som Washington hade kommit att hamna i. Påståendet må låta vågat men motiveras helt enkelt med att det knappast hade funnits någon annan som hade kunnat agera med samma pondus (Sloan 2000: 22).

Tidens stora frågor (kriteriet ”problem”) löstes på ett tämligen smidigt och resolut sätt. USA:s position som självständigt land kom inte att bli någon självklarhet förrän i början av 1800-talet. Men landets strukturer blev klarare under de år som Washington var president. Washington kunde förvisso kritiseras för att efter hand ha kommit att låta Hamilton ha väl stort inflytande. Men frågan är om detta skall ses som brist på viljestyrka eller om han helt enkelt att ett visst mått av centralstyre var av nöden tvunget för att den unga statsbildningen skulle kunna överleva. Den högsta domstolen inrättades plus att en uppräknig av diverse grundläggande rättigheter kring yttrandefrihet, religionsfrihet m.m. (”the Bill of Rights”) fogades till konstitutionen. Eftersom Washington föredrog att fatta beslut efter diskussion med folk vars omdöme han litade på utnämndes en krigsminister och en justitieminister som komplement till den finansminister och den utrikesminister som kongressen hade fattat beslut om. Härmed uppstod det s.k. kabinettet, eller regeringen för att använda en mer bekant term. Notera att kabinettets arbete försiggick inofficiellt fram till 1907. Först då blev detta erkänt i lag (”Förenta...” 1953: 61). En detalj för att illustrera på vilket sätt man fick pröva sig fram utgörs av då Washington ville få Högsta domstolen att delta i diskussioner kring utformningen av USA:s utrikespolitik. Det här var något som Högsta domstolens medlemmar inte ville veta av då det antogs rubba den tänkta

tredelningen av makten. Tillika är det något som ter sig självklart idag (Twohig 2000: 12).

Presidentens ställning ("ämbetet") utvecklades från ett embryo till ett ämbete med klarare ramar. I och för sig erbjuder de anteckningar med mera som Washington lämnat efter sig föga specifik information om vilken syn han hade på ämbetets utformning (Twohig 2000: 10). Men t.ex. sådant som Washingtons val att göra veto-rätten till någonting annat än en död bokstav tjänar som bra exempel på att han var mån om att den exekutiva makten inte skulle vara allt för undanskymd. Som den nationalhjärte han var redan innan han tillträdde ämbetet hade Washington på sätt och viss en mindre komplicerad sats att starta från än mången efterträdare. Men rörande kriteriet "popularitet" råder inget tvivel om det högsta poängtalet. Vi talar om en person som vid två tillfällen blev enhälligt vald till president och innehade en status som rentav har beskrivits som gudalik (Holms 1996: 18). Låt vara att man lätt kan ställa sig skeptisk gentemot dylika superlativ eftersom de så lätt ter sig överdrivna.

Tabell 4.4 Bedömning av George Washington

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
G. Washington	4	2	2	2	10 av 10

Dessutom kom USA som statsbildning att få starkare strukturer under Washingtons tid vid makten. Många hade ju befarat att det samhällsexperiment som man gett sig ut på kunde bli ganska kortvarigt. Utöver konflikter med indianer fanns starka hotbilder i form av briter i norr och spanjorer i söder och omväxlande spanjorer och fransmän i väst. Samtidigt upplevde Washington själv att den amerikanska statsbildningen som högst bräcklig, där "ett huvud gradvis förvandlas till 13", för att citera ett av Washingtons brev (Twohig 2000: 4). Detta syftade alltså på att invånarna i de olika delstaterna överlag skapade en identitet utgående från delstaten i mycket större utsträckning än att man skulle ha identifierat sig som amerikaner. Men den nya statsbildningen överlevde och blev gradvis starkare. Så även beträffande USA:s ställning är det tämligen självklart att använda det högsta poängtalet vid en bedömning av George Washington. Vissa frågor kan förvisso användas för att beskriva fler kriterier än ett. T.ex. Washingtons agerande i anslutning till Whisky-upproret (jfr

ovan) bidrar till höga poäng på alla punkter utom möjligen beträffande hans popularitet hos de som drabbades.

Folkhjälten Washington var tämligen befriad från kritiker. Inte ens hans stridbare vicepresident och efterträdare John Adams gav uttryck för dylikt, förutom i anslutning till privat korrespondens med sina nära bekanta. Den kritiken gick främst ut på att Adams ansåg att andra som bidragit till USA:s självständighet hade hamnat oförtjänt mycket i skuggan av just Washington (Higginbotham 2004: 61). Utgående från samma källa framgår att den eldfängde Adams beundrade Washingtons förmåga att hålla huvudet kallt i stället för att i pressade lägen brusa upp ("gift of silence ... one of the most precious talents").

Max J. Skidmore (se kap. 1) står för en imponerande översikt av USA:s presidenter, utan att för den skull själv ge sig in på att rangordna dem. Avsnittet om Georg Washington summeras med att Lincoln och kanske också Franklin Roosevelt ställdes inför utmaningar som var ännu större än de som Washington råkade ut för. Men frågan är om det här i sin tur skall tillåtas nagga Washingtons anseende i kanten. Mer korrekt torde vara att konstatera att alla tre utgjorde rätt man på rätt plats i just det läge som rådde (Skidmore 2004: 18).

4.1.2 John Adams — *federalisternas svanesång påbörjas (1796)*

Att efterträda George Washington var ingen tacksam uppgift. Den stil som John Adams använde sig av gjorde för den delen inte hans förutsättningar bättre. Då han uppträdde vid ceremoniella tillfällen bar han ofta svärd, pudrade peruker och annat som närmast förknippades med just de europeiska hov som amerikanerna i gemen torde vilja ta avstånd från. Då han tidigare hade förespråkat att Washington borde tituleras "Hans Majestät Presidenten" ("His Majesty the President") beskrevs han av sina kritiker som en smygmonarkist ("closet monarchist") (Elkins & McKittrick 1993: 531, 536). Adams tämligen pompösa stil var något som inte minst Washington hade gjort sig lustig över (Genovese 2001: 38-40). Hans största förtjänst som president torde ha varit att han lyckades hålla USA utanför ett krig som landet helt enkelt inte var förberett för (Skidmore 2004: 19, 30).

Liten och trind utgjorde Adams i mångas ögon en komisk figur. Att han använde löständer som satt dåligt och gjorde att han läspade torde inte ha förbättrat hans image. De låga ambitioner som Adams hade för att försöka göra sig populär ens inom de

ledande kretsarna blev hans fall i samband med försöket till återval år 1800. Då han dessutom uppges ha varit temperamentsfull, något depressivt lagd och misstänksam av naturen eliminerade han en del av de aspekter som lätt förknippas med en ledargestalt. Att han samtidigt var erfaren, erkänt intelligent och besatt hög integritet gör att hans presidentskap ter sig paradoxalt. Adams hade bland annat säkerställt Hollands erkännande av USA som statsbildning och var därefter med om att förhandla fram freden i Paris 1783, varmed USA:s suveränitet var erkänd av den forna kolonialmakten (Holms 1996: 15). År 1785 blev han USA:s första ambassadör på brittisk mark. I det skede som Adams blev president var det på sin höjd Jefferson som besatte samma kunskap om utrikespolitik. Allt detta skedde därtill i en tid då den unga nationen var utsatt för externa hot från europeiska stormakter. Nämnas kan att USA:s självständighet egentligen inte skulle komma att säkras förrän 1815 (Banner Jr 2001: 23, jfr även nedan).

Vid sidan av förhållningssättet till fransmän och briter hörde konflikten mellan kongressens båda partier till frågorna på dagordningen. Adams var federalist, men försökte hålla sig ovanför partipolitikens käbbel. De första presidenterna trodde det var möjligt att uppnå någon form av nationell konsensus och få slut på konflikter olika partier emellan. Adams var den första presidenten som fick lära sig att det är svårt att utöva den exekutiva makten om man inte har stöd från ett betydande parti. Adams själv upplevde att kretsarna kring Hamilton riskerade att göra USA allt för beroende av briternas välvilja, medan kretsarna kring Jefferson skulle leda till motsvarande dilemma i förhållande till fransmännen. Adams ville inte veta av någotdera alternativet. Kombinerat med hans brist på kompromissvilja medförde detta att han snabbt kom på kant inte minst med sina partifränder. Han kan med fog sägas ha haft ett tämligen tjurskalligt beteende. Å andra sidan var det uppenbarligen hans övertygelse att det var presidentens plikt att inte falla till föga för de åsikter som råkade vara de mest populära för stunden (Briceland 2000: 21-22).

Mot slutet av hans tid som president var den partipolitiska splittringen stor. En starkt bidragande orsak var den lag från 1798 som gav presidenten befogenhet att t.ex. deportera potentiellt farliga utlänningar och att inskränka på yttrandefriheten. Bakgrunden var att man behövde ett vapen för att få bukt med de franska spioner som inte minst presidenten själv ansåg att det vimlade av (Zall 2004: 132). Denna lagstiftning, the Alien and Sedition Acts, blev synnerligen impopulär (Banner Jr 2001: 24). Ingen utlänning blev utvisad till följd av sagda lagstiftning. Men det blev exempelvis straffbart att ”i avsikt att förtala...eller bringa i vanrykte” uttala sig om t.ex. en medlem av regeringen (Ostrander 1965: 112). Uppenbarligen var Adams ändå

mer oroad över väpnade uppror inom landets gränser snarare än över risken för att en främmande makt skulle angripa landet (Briceland 2000: 27).

Adams beskrivs som en större politisk tänkare än som realpolitiker. Han var advokat från Harvard och kom tidigt i kontakt med de kretsar som drömde om självständighet. Under frihetskampen befann han sig i Europa där han försökte få strategiska, diplomatiska kontakter och nå ett fredsavtal med kolonialmakten. Då han återvände blev han vicepresident och blev även den förste av många som erfor att posten gav en diffus och undanskynd roll (Taylor 2000: 25, 28).

Efter två perioder som vicepresident var Adams inför presidentvalet år 1796 ändå en tämligen självklar kandidat för federalisterna. Det här berodde inte minst på att partiets centralgestalt Alexander Hamilton var född utanför kolonierna och därför inte valbar (Taylor 2000: 27). Bland motståndarna var det självklart att föra fram Jefferson. Det här val kom att bli det första verkliga tester för USA:s politiska system. Om Washington hade varit det självklara valet tidigare var det år 1796 fråga om en oviss kamp (Holms 1996: 16). Kampanjen blev hätsk via pamfletter och artiklar i pressen. Federalisterna beskrev demokrat-republikanerna som farliga samhällsomstörtare villiga att ta modell från den revolution som sparat ur i Frankrike. Motståndarna ansåg federalisterna vara ett hot mot självständigheten i och med en påstått överdriven välvilja gentemot britterna (Boller 1996b: 9). Då man i kretsarna kring Jefferson såg den franska revolutionen som något i grunden positivt förförde man sig i främst mer välbärgade kretsar, dit många federalister hörde, över den upplevda ”gudlösheten” (Henretta m.fl. 2002: 212). Adams själv hyste inget förtroende för massorna och kom inte minst därför att se Frankrike som ett större hot än engelsmännen (Degregorio 2005: 27).

De stora, konkreta valfrågorna gällde amerikansk neutralitet och synen på det fredsavtal som utrikesministern John Jay hade slutit med britterna (jfr ovan) (McPherson 2001: 313). Men under ytan fanns också den grundläggande frågan om stark centralmakt kontra de enskilda delstaternas rättigheter (Holms 1996: 17). Adams segrade knappt. Han valdes med 71 röster mot Jeffersons 68. Bevisligen måste någon eller några elektorer ha gett sina båda röster till Adams och Jefferson. Elektorernas var 138 till antalet. Det sammanlagda antalet elektorsröster för de båda huvudkandidaterna var 139. Adams segrade i alla delstater norr och öster om Pennsylvania, Jefferson i de övriga. Den geografiska skiljelinjen var entydig. Federalisterna dominerade i nordost, alltså den del av landet där expansion inte var möjlig. Det här blev också det sista presidentval som partiet skulle komma att vinna.

Tabell 4.5 USA:s presidentval 1796

John Adams, fed.	71
Thomas Jefferson, dem-rep.	68
Thomas Pinckey, fed.	59
Aaron Burr, dem-rep.	30
Övriga, tot. 9 st.	48
Totalt, 138 x 2 =	276

Anm.: De 138 elektorerna hade två röster vardera. Adams (71 röster) stöddes således av knappt mer än hälften (69).

För kontinuitetens skull hade Adams bett samtliga medlemmar av Washingtons kabinett att stanna kvar på sina poster. Problemet var att dessa tenderade att vända sig till federalisternas starke man Hamilton, inte till Adams, då man behövde goda råd. Då det hela drevs till sin spets tvingade Adams hela regeringen att avgå (Genovese 2001: 40-41). Med det valsysteem som rådde fick Adams sin värsta konkurrent som vicepresident. Mot slutet av mandatperioden vägrade de två att ens prata med varandra (Mieczkowski 2001: 19). Märkligt nog innebar det hela viss strategisk fördel för Adams. Eftersom han var illa sedd i vissa kretsar i sitt eget parti kunde han vid behov insinuera att han var på väg att avgå, något som då hade medfört att federalisterna skulle ha fått en direkt motståndare på presidentposten (Pious 2001: 313).

Den period då Adams var president var rätt tumultartad, bland annat på grund av oenighet om USA:s relationer till framför allt Frankrike. Från USA:s sida stod man fast vid den neutralitetsprincip som Washington hade slagit fast. Det oaktat ville fransmännen prompt ha amerikanernas bistånd i det pågående kriget mot britterna. År 1798 kom att innefatta såväl höjdpunkten som lågvattenmärket under den tid då Adams var president. Det handlade dels om en diplomatisk triumf, dels om den kritiserade lag (jfr ovan) som blev ett hot gentemot folks integritet (Elkins & McKittrick 1993: 581). Våren 1798 sändes tre representanter till Frankrike för att underhandla med utrikesminister Talleyrand. Väl på plats blev de varse om att det krävdes ordentliga mutor till franska tjänstemän för att de skulle lobba för amerikanernas sak och överhuvudtaget få audiens hos Talleyrand. Adams reagerade på förolämpningen och rapporterade till kongressen. Det hela resulterade också i inrikespolitisk oenighet eftersom Jefferson först vägrade tro på anklagelserna mot fransmännen (Holms 1996: 17). De utpekade fransmännen omtalades som ”X, Y och Z”, vilket gav skandalen dess namn (Ferling 2004: 108).

Det starka ställningstagandet från Adams gjorde att federalisterna blev mer populära än förut. Men detta var av övergående karaktär. På längre sikt hade federalisterna inget att hämta gentemot sina bättre organiserade motståndare. Men under år 1798 kom den av federalisterna kontrollerade kongressen att stoppa handeln med Frankrike. Den utrikespolitiska dimensionen av den partipolitiska splittringen i USA syntes allt tydligare (Henretta m.fl. 2002: 214-215). Adams hör inte till de presidenter som haft god kontroll över kongressen. Förhållandet till regeringens medlemmar var som vi konstaterat inte heller det bästa. Till hans förtjänster hör att hans samtal med fransmännen ändå ledde till att man undvek ett krig som troligtvis hade varit omöjligt att vinna (Genovese 2001: 41). Dessutom banade dessa samtal väg för att man några år senare skulle kunna köpa Louisiana-territoriet av fransmännen. Men för federalisterna innebar allt detta en splittring. Federalisterna hade profilerat sig som pro-brittiska medan det var Jeffersons demokrat-republikaner som präglats av att vara pro-franska.

Bedömningen av den bångstyrige Adams är inte okomplicerad. En orsak till svårigheterna må vara hans ibland något besynnerliga sätt att hantera folk i sin omgivning. Bilden av Adams är tämligen komplex. Redan hans personlighet visar på en rätt speciell person. Med en fallenhet för depression och egenhet att ta illa vid sig av personangrepp försvåras presidentrollen (Holms 1996: 19). Memoarer, brev och politiska essäer vittnar om att Adams var oroad över på vilket sätt han skulle bli ihågkommen som president. Det var uppenbart viktigt för honom att man skulle förstå vilka uppoffringar han hade gjort för att sköta de svåra, internationella frågor som långt präglade hans presidentskap (Farrell 2008: 74-75). Hans personlighet kännetecknades av en fallenhet för bitterhet och självömkan. Analyser från psykologers håll utpekar honom som en av USA:s mest introverta presidenter genom tiderna (Rubenzer & Faschingbauer 2004: 118, 122).

Med avseende på samtidens stora frågor (kriteriet ”problem”) hanterade Adams många på ett sätt som i slutändan gav rätt gott resultat. Ett gott exempel härvidlag utgörs av att man fick stopp på ett spänt läge mellan USA och Frankrike, en konflikt där USA hade varit illa rustat i det fall ett regelrätt krig hade brutit ut. Bristande smidighet hos Adams rörande samarbete inte bara med oppositionen utan också med sitt eget parti var däremot en black om foten i det dagliga politiska livet. Betygsättningen två poäng av maximalt fyra kan man säkert ha olika synpunkter kring. En del skulle måhända vilja ge ett bättre betyg (då resultatet av hans agerande ofta gav goda resultat) medan andra kanske skulle ge ett sämre (pga. hans bristande taktfullhet som förhindrade smidig maktutövning). Det sätt på vilket jag i kapitel 3 har definierat de

olika alternativen gör ändå att två poäng ter sig som det mest logiska. Samtidens stora frågor blev ingalunda missköta, men det sätt som Adams agerade på var inte alltid det mest effektiva.

Tabell 4.6 Bedömning av John Adams

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
John Adams	2	1	0	1	4 av 10

Företrädaren George Washington fick utmaningen att utforma praxis för presidentämbetet. Adams åstadkom föga förändringar på den här punkten. Hans sätt agerades banade ingalunda väg för ett starkare presidentämbete, men eftersom ämbetet inte heller kan sägas ha försvagats blir det en poäng sett till detta kriterium (kriteriet ”ämbete”). USA:s ställning blev förvisso starkare medan Adams var president. Förstärkningen skedde däremot inte i en så pass avgörande grad att det skulle vara motiverat med två poäng. Den nya nationens framtida existens var ingalunda helt säkrad förrän halvannat årtionde senare. Vi torde snarast landa mitt emellan ett och två poäng i det här fallet. I valet mellan ett och två poäng lutar det snarast åt det lägre (kriteriet ”USA”). Landets ställning kan helt enkelt inte sägas ha påverkats i en sådan utsträckning att vare sig det högsta eller lägsta poängtalet skulle vara motiverat.

Någon speciellt populär president blev den pompöse John Adams inte, men han blev knappast heller någon av de allra minst omtyckta. Liksom i fallet med USA:s position är betygsättningen utmanande. Men i valet mellan noll och ett poäng lutar mot det lägre (kriteriet ”popularitet”). Vad vanligt folk ansåg om tidiga presidenter, i den mån de alls hade någon uppfattning, är svårt att veta. Då Adams framstår som en person som man gjorde narr av för hans pompösa stil och den samlade litteraturen inte antyder utbredd popularitet finns ingen orsak att tro annat än att den här valda betygsättningen kommer sanningen närmast. Historiker som kritiserar Adams är inte sena att påminna om att han var den enda av USA:s fem första presidenter som inte förmådde bli omvald (Briceland 2000: 18). Någon folkkär president var det inte fråga om plus att inte heller de ledande politiska kretsarna verkade hysa någon större aktning för honom.

4.1.3 Thomas Jefferson — Louisiana införlivas (1800, 1804)

Washingtons två närmaste efterträdare hade en del gemensamt. Bägge tog i högsta grad del av aktiviteterna kring självständighetsförklaringen 1776. I början av USA:s självständighet kom de sedan att utgöra landets två viktigaste ambassadörer utomlands. Partipolitiskt representerade de däremot varsin gruppering. Deras uppskattning hos senare generationer är en annan sak som skiljer dem åt. Thomas Jefferson beskrivs i regel som en av de stora amerikanska presidenterna. Så blev fallet inte minst eftersom landet under hans ledning kom att bli mycket större än förut. Det här skedde genom att USA förvärvade Louisiana-territoriet. Som följd av bl.a. detta kom demokrat-republikanerna under Jeffersons tid vid makten att mer eller mindre eliminera all partipolitisk konkurrens.

I termer av ledarskap och beslutsfattande tenderar Jefferson att framstå som en av de stora presidenterna i USA:s historia. Mot slutet av hans tid som president kom ekonomin dock att bli lidande på ett sätt som naggar hans anseende i kanten rejält (Skidmore 2004: 31).

I sitt första installationstal, år 1801, hade Jefferson slagit fast att amerikanerna redan förfogade över allt land de skulle ha behov av för tusen generationer framöver. Det enorma Louisiana-territoriet införlivades 1803. Då amerikanerna året därpå gick till presidentval var Jefferson självskriven vinnare. Från början hade amerikanernas tankar kretsat kring att få köpa området runt New Orleans. Att Napoleon skulle vara villig att sälja hela området hade man uppenbarligen inte haft en tanke på (Appleby 2000: 48). Händelseutvecklingen gick sedermera snabbt. Jefferson agerade här över huvudet på kongressen eftersom han var väl medveten om att den ombytliga Napoleon lätt skulle kunna ändra sig. Det hela blir lite paradoxalt mot bakgrund av att Jefferson tidigare hade varnat för en allt för stark presidentmakt och bland annat påpekat att en president med makt över de väpnade styrkorna och som kunde väljas om gång efter annan var föga annat än ”dålig version av en polsk kung” (Ellis & Wildavsky 2003: 30).

En svag stämning och motvilja till att tala inför folksamlingar gjorde att Jefferson lärde sig att utnyttja pennan snarare än en god muntlig förmåga. Redan år 1774 hade han profilerat sig genom en pamflett med den brännande titeln ”*A Summary View of the Rights of British America*” (Risjord 2002b: 24). Faktum är att Jeffersons två installationstal är de två enda tillfällen där man med säkerhet vet att han hållit tal i offentliga sammanhang under sina åtta år på presidentposten (Ellis 2001: 29). Jeffer-

son och hans gelikar ogillade federalisternas ideer om centralisering och ville hellre betona de enskilda delstaternas rättigheter. För att inte tala om Jeffersons motvilja mot de ”anglomen” (”Englands-vänner”, min övers.) som styrde i federalisternas led. Uppe i New England, där federalisterna dominerade, var handeln med England stark. Detta bidrog till de jämförelsevis starka sympatierna med det gamla moderlandet. Paradoxalt nog talar vi om en del av USA där patriotismen hade varit som starkast i samband med frigörelsekampen (Burstein 2000: 41-42).

Tabell 4.7 USA:s presidentval 1800

Thomas Jefferson, dem-rep.	73*)
Aaron Burr, dem-rep.	73*)
John Adams, fed.	65
Charles Pinckey, fed.	64
<u>John Jay, fed.</u>	<u>1</u>
Totalt, 138 x 2 =	276

*) = Samma röstetal. Representanthuset avgjorde till Jeffersons fördel.

År 1796 blev Jefferson vicepresident sedan han förlorat presidentvalet med en marginal på tre elektorsröster. Demokrat-republikanerna blygdes inte kritisera president Adams för olika åtgärder och förde år 1800 fram vicepresident Jefferson som kandidat. Adams var föga populär ens i det egna lägret. Det här gällde inte minst hos Hamilton, den man vilken federalisternas parti hade uppstått och kretsat kring. Till slut framstod den sittande presidenten ändå som sitt partis starkaste kort inför presidentvalet. Beslutet att sända en fredskommission till Frankrike hade splittrat federalisterna och Adams fick utstå stark kritik även från de egna. Motståndarna stod däremot enade (Risjord 2002a: 324). Utgångsläget inför valet år 1800 var därmed inte det bästa för president Adams. Valkampanjen kryddades med de mest fantastiska påhopp. Adams sades exempelvis smida planer på att gifta bort en av sina söner med en brittisk prinsessa för att på så vis bana väg för en återförening med det gamla moderlandet (Boller 1996b: 11-13). Demokrat-republikanerna var inte oväntat det starkare partiet. Men då partiets samtliga elektorer hade gett sina bägge röster till Jefferson och dennes tilltänkte vicepresident Aaron Burr blev det dött lopp. Jefferson och Burr fick bägge 73 röster. Adams hade tagit hem spelet om han hade fått ett överkomligt tillskott av röster i New York eller South Carolina (Boller 1996b: 17).

Avgörandet fördes över till representanthuset där varje delstat, stor som liten, i en fråga som denna har en röst vardera. Många federalister såg en chans att lägga käppar i hjulet för Jefferson. Vid omröstningen gällde att få stöd från nio stater. Jefferson fick åtta medan Burr fick sex. Hos två delstater slutade omröstningen oavgjort. Dödläge uppstod. I slutändan var det märkligt nog Hamilton som hjälpte Jefferson. Han ansåg helt enkelt Burr vara ett ännu sämre alternativ. Jefferson fick majoritet i två delstater som blev tungan på vågen. Saken var klar och den unga nationen hade överlevt sin första stora konstitutionella kris (Boller 1996b: 14-16). Dramatiken och osämjan upphörde inte här. Hamilton kom år 1804 att dödas i en duell mot just Burr, som vid sagda tillfälle var USA:s vicepresident (Mieczkowski 2001: 23).

I kongressvalen hade Jeffersons parti dessutom tagit kontrollen över bägge kamrarna. Federalisterna hade nu lidit ett nederlag som man aldrig skulle hämta sig ifrån. Jefferson såg detta som ett paradigmskifte i amerikansk politik och beskrev ofta det inträffade som ”1800 års revolution”. Att tala om revolution ter sig överdrivet (Risjord 2002a: 323). Men demokrati enligt Jefferson (”Jeffersonian democracy”) kretsade långt kring att medborgarna skulle vara aktiva och utnyttja de friheter som konstitutionen erbjöd. I tidens anda omfattade termen medborgare, åtminstone i termerna av röstberättigade sådana, närmast den vita, manliga, jordägande delen av befolkningen. Men i jämförelse med federalisterna var han ändå jämförelsevis radikal i fråga om synen på demokratins förverkligande (Jackson & Crotty 1996: 25). Genom en känd formulering i sitt installationstal försökte Jefferson markera att alla borde dra åt samma håll: ”Vi är alla republikaner, vi är alla federalister”. Notera att termen ”republikaner” användes. Att den mer utförliga benämningen ”demokrat-republikaner” oftare används i dagens litteratur har främst att göra med den begreppsförvirring som annars kunde uppstå. Jeffersons parti hade ju större anknytning till dagens demokrater än till dagens republikaner.

Jeffersons betoning av en balanserad ekonomi är väl omvittnad (Sloan 1995). Till Jeffersons första åtgärder som president hörde att skära ner budgeten och minska statsskulden med en tredjedel. En konkret åtgärd var att halvera den federala byråkratin i Washington D.C.. Nästan hälften av de 130 anställda fick gå. Här passade Jefferson på att göra sig av med ett antal federalister som han ogillade. Det låg med andra ord annat bakom än enbart inbesparingar (Burstein 2000: 36-37). Slopan det av skatten på whisky torde ha varit populärt på många håll.

Vidare lät Jefferson väpnad eskort bistå amerikanska fartyg som trots icke-angreppsavtal utsattes för angrepp i Medelhavet (Ostrander 1965: 124). Angriparna

hörde hemma i de s.k. Barbareskstaterna. Med detta avses autonoma delar av det ottomanska imperiet men som idag närmast motsvaras av Libyen, Algeriet och Tunisien plus även Marocko (sistnämnda hörde inte till ottomanska imperiet). Det hela blev intressant redan av att man tvingades tolka vilka befogenheter som presidenten hade. Att kongressen borde vara med om en krigsförklaring var självklart. Däremot var det mindre klart hur man skulle agera i ett fall som detta. Det hela var trots allt inte att jämföra med ett regelrätt krig mot en annan nation. Men här vägrade Jefferson invänta förslag på hur lagens bokstav skulle tolkas utan tog saken i egna händer. Han menade att flottan mycket väl kunde agera i försvarssyfte (Appleby 2000: 49). Låt vara att såväl Jefferson som en del andra presidenter har haft en vidsträckt tolkning av vad som egentligen avses med försvarssyfte. Samtidigt handlar detta om ett gott exempel på när resoluta ingripanden från en president har bidragit till att förstärka presidentens ställning i den maktbalans som råder i amerikanskt samhällsliv.

Jeffersons motvilja mot britten var seglivad. Hans jämförelsevis positiva hållning gentemot fransmännen skall ändå inte överdrivas. Den linje han drev kunde kanske bäst beskrivas med orden fri handel med alla länder, utan politiska förbindelser med något ("free commerce with all nations, political connections with none") (Burstein 2000: 41). Med fred följde välstånd. År 1803 övergick alltså Louisiana-territoriet från fransk till amerikansk ägo. Åtgärden var populär och Jefferson var i praktiken oslagbar inför valet år 1804. Federalisterna gjorde sitt bästa för att smutskasta Jefferson genom anklagelser att han hade flera barn med slavkvinnan Sally Hemings (Boller 1996b: 19-20). Återvalet av Jefferson saknade all den dramatik som funnits fyra år tidigare. Demokrat-republikanerna var numera det klart större partiet samtidigt som Jefferson var påfallande populär som person. Inte ens i New England rönkte federalisterna framgång. Jefferson var den starkare kandidaten i alla delstater utom Connecticut och Delaware. Han fick över 90 % av elektorsrösterna (Mieczkowski 2001: 22).

Tabell 4.8 USA:s presidentval 1804

Thomas Jefferson, dem-rep.	162 (92 %)
<u>Charles Pinckey, fed.</u>	<u>14 (8 %)</u>
Totalt:	176

Under Jeffersons andra ämbetsperiod gick en väsentlig del av hans engagemang ut på att hindra USA från att dras in i Napoleon-krigen. Det här lyckades också. Jeffer-

son har beskrivits som en ”anglofob” och pro-fransk, åtminstone så länge Frankrike kunde utgöra ett skydd gentemot aggression från engelsmännen (Burstein 2000: 44). Jeffersons största motgång som president härstammade från då han år 1807 lät stänga amerikanska hamnar för utländska fartyg. Åtgärden i fråga var en reaktion mot de problem som de krigförande parterna åsamkade amerikanska handelsfartyg. Embargot kritiserades högljutt av federalisterna. Dessa fick fog för sin kritik då tilltaget blev ödesdigert för den amerikanska ekonomin. Detta gällde speciellt uppe i New England, där federalisterna av hävd var starka och ekonomin beroende av handel med det gamla moderlandet (Henretta m.fl. 2002: 234). Att upphäva embargot blev sedermera en av Jeffersons sista åtgärder som president (Holms 1996: 28).

Jeffersons förmådde kongressen att förbjuda import av slavar från och med år 1808 (Ellis 2001: 31). Efter hand skulle slaveriets existens bli den stora tvistefrågan i amerikansk inrikespolitik. Vart efter att delar av de nya territorierna skulle omformas till delstater dök diskussionen om slaveriets vara eller icke-vara upp. Om Jefferson här framstår som human för sin tid kan samtidigt nämnas att han var den president som var först med att tvinga bort indianer från områden där de hade levt i generationer (Appleby 2000: 48). Dessutom kan nämnas att han ägde 175 slavar vid den tiden då självständighetsförklaringen skrevs plus att han dröjde längre än många andra ur det ledande skiktet med att släppa dem fria (Finkelman 2001: 129).

Att Jeffersons presidentperiod kännetecknades av diverse medgångar kan inte förnekas. USA:s yta blev utan större dramatik mycket större samtidigt som landets säkerhet och självständiga ställning blev klart tryggare (kriteriet ”USA”). Vidare kan man tveklöst påstå att presidentämbetet stärktes. Redan hans åtgärder i anslutning till att Louisiana-territoriet förvärvades visade att en beslutsam president kunde vidta åtgärder på egen hand även i ett ärende som formellt borde ha diskuterats i kongressen (kriteriet ”ämbete”). Vidare framstår Jefferson som en president som var omtyckt och aktad bland såväl folket som de politiska eliterna (kriteriet ”popularitet”). Det sätt på vilket hans segermarginal ökade från år 1800 till 1804 indikerar den här saken. Låt vara att federalisternas nedgång hade påbörjats. Men den nedgången hade knappast blivit så påtaglig om en president från motståndarlägret hade varit en misslyckad sådan. Men även om ekonomin fick sina törnar mot slutet av Jeffersons tid som president kom han att förbli omtyckt (Skidmore 2004: 44).

Tabell 4.9 Bedömning av Thomas Jefferson

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Thomas Jefferson	3	2	2	2	9 av 10

Med avseende på de tre kriterier där två poäng är den maximala summan råder knappast någon diskussion att det är det högsta poängtalet som gäller. Sett till Jeffersons sätt att hantera de stora frågorna kan man förvisso ifrågasätta vissa åtgärder, främst mot slutet av hans karriär. Internationell handel stoppades effektivt ("the Embargo Act"). Ekonomin blev därmed lidande i så pass hög grad att det skulle te sig tämligen konstlat att ge Jefferson mer än tre poäng av fyra i fråga om det sätt på vilket de stora frågorna löstes (kriteriet "problem"). Samtidigt är det svårt att motivera ett lägre poängtal för en president som genom ett resolut agerande lyckas gör landets yta enormt mycket större utan andra uppoffringar än en överkomlig summa pengar.

Det här ger således nio poäng totalt sett. Att Thomas Jefferson i regel nämns bland de stora presidenterna i USA:s historia är tämligen lätt att förstå. Hade han lämnat posten efter en mandatperiod är det sannolikt att han skulle ha framstått i en ännu bättre dager (Skidmore 2004: 35). Nämnas kan ännu att Jefferson var den första president som samtidigt fungerade såsom reell ledare och galjonsfigur för ett parti (Burstein 2000: 39). Det som nämns i det föregående är något som numera ter sig ganska naturligt, men som ingalunda har varit det t.ex. under tidsperioder då presidentämbetet har varit jämförelsevis svagt.

4.1.4 James Madison — Vita huset i lågor (1808, 1812)

James Madison är en udda president såtillvida att tämligen lite av allt som har skrivits om honom handlar om hans tid som president (Skidmore 2004: 45). Madison kom att bli USA:s fjärde president, men han blev den förste att leda in landet i ett regelrätt krig. Det var inte ett krig mot vilken främmande makt som helst för den delen, utan mot England som utgjorde en av den tidens stormakter. De utrikespolitiska bekymren med avseende på England var tydliga redan under Jeffersons tid vid makten men kom att accentueras under Madison, som upplevde att britternas mål var att monopolisera handeln över Atlanten. Då kongressen upphävde embargolagstiftningen strax före Madison tillträdde som president upplevde han för egen del att ett regelrätt krig utgjorde nästa steg (Miller 2000: 50). En starkt bidragande orsak var

att Madison trodde att man lätt skulle kunna ta kontroll över Kanada (Skidmore 2004: 50).

Detta ”Herr Madisons krig” (som det ofta kallades) kunde mycket väl ha kostat USA dess självständighet. Under den mest dramatiska perioden av detta krig var USA:s president förödmjukad och hemlös efter att brittiska trupper tänt eld på hans hem sedan presidenten själv hade fått fly fältet. Ett skyfall räddade presidentens boställe från att brinna ner. För att dölja spåren efter branden målade man huset vitt. Åtgärden kom så småningom att ge Vita huset dess nuvarande namn. I slutändan kom kriget ändå att bli en källa till nationell stolthet för amerikanerna. Madisons mest epokgörande insatser inträffade förvisso redan innan han blev president och kommer inte att beaktas i den bedömning som följer. Han spelade en aktiv roll i fråga om territoriell expansion samt fördrivning (”etnisk rensning” enligt våra dagars språkbruk) av indianer (Miller 2000: 48). Madisons syn på indianer hade formats av bittra erfarenheter under unga år (Degregorio 2005: 56). I det här avseendet var han förvisso knappast icke-representativ i den nation där han innehade den exekutiva makten.

Likt Washington hade Jefferson ansett att två perioder som president var tillräckligt. Det här bidrog till att skapa det mönster som gick ut på att en president inte förväntades sitta mer än två perioder. Att en stark aktör som Jefferson trädde tillbaka kunde redan i sig ha varit nog för att federalisterna skulle vädra morgonluft. Dessutom var Madison ett tacksamt byte i och med att det långt var just han som låg bakom den embargolagstiftning som hade varit förödande för USA:s ekonomi mot slutet av Jeffersons tid vid presidentposten (jfr ovan). Oppositionen mot demokrat-republikanerna var dock på tok för splittrad för att man skulle kunna vinna politiska fördelar av det här. Federalisternas tid skulle snart vara över (Pious 2001: 320).

Tabell 4.10 USA:s presidentval 1808

James Madison, dem-rep.	122 (70 %)
Charles Pinckey, fed.	47 (27 %)
George Clinton, obunden	6 (3 %)
<u>Avstod:</u>	<u>1</u>
Totalt:	176

Efter en kampanj där Madison utmålades som fransmännens springpojke rönkte federalisterna ändå föga framgång förutom i New England (Boller 1996b: 23-24). Det

hela blev inte mindre intressant av att Madison själv hade varit federalist fram till år 1790 (Holms 1996: 34-35). Madison fick 122 elektorsröster mot 47 för Pinckey. År 1810 ersattes det upphävda embargot med en formulering som innebar att om någongendera Frankrike eller Storbritannien erkände USA:s neutralitet skulle amerikanerna låta bli att idka handel med det andra landet.

Flera faktorer inverkade menligt på Madisons förmåga att styra utrikespolitiken. För det första var demokrat-republikanerna mer oeniga då man befann sig i maktposition än de hade varit som oppositionsparti. Tidigare hade man åtminstone haft en gemensam fiende i federalisterna och deras åsikter rörande inrättandet av en riksomfattande bank, ökning av de federala skatterna, deras pro-brittiska utrikespolitik med mera (Miller 2000: 50). Efter hand framstod federalisterna som nämnts inte längre som något reellt hot i termer av partipolitik. Eftersom åsikterna i olika frågor gick isär fanns det i regel alltid kretsar som reagerade negativt oberoende vad presidenten gjorde. Eftersom Madison av rent personlig övertygelse ansåg att presidenten inte skulle vara allt för dominerande fick han ännu svårare än annars hade varit fallet att styra kongressen. Svårigheterna ter sig något paradoxala mot bakgrund av att presidentens eget parti hade kontroll över bägge kamrarna i kongressen. Dessutom saknade han den för politik relevanta förmågan till socialt småprat. Madison var helt enkelt inte tillräckligt bra på att väcka entusiasm på ett sätt som kunde ha varit till hans fördel i anslutning till praktisk politik (Ultan 1996: 11). Vidare agerade han föga kraftfullt för att ta itu med de inre splittringar som rådde inom partiet. Vid regeringsbildningen vidtogs kompromisser för att blidka olika falanger. Det här verkar dock snarast ha skjutit problemen på framtiden snarare än att lösa dem (Rutland 1987: 206).

De europeiska stormakterna brydde sig föga om USA. De hade nämligen fullt upp med att hålla varandra i schack. Under våren 1812 visade Napoleon vaga sympatyttringar gentemot USA varpå Madison valde sida. Då Madison sedan tidigare hade starka dubier gentemot britterna (han kallade dem "våldsamma barbarer", "vår tids goter" etc) är det förståeligt att han gärna tog Napoleons parti (Watts 1987: 151). Följande skede blev att en krigsförklaring gentemot britterna aktualiserades i kongressen. Krigsförklaringen i fråga är den i USA:s historia som haft minst stöd i kongressen. Rösterna föll 79-49 i representanthuset och 19-13 i senaten (Herring 2008: 125). Speciellt västerut fanns anti-brittiska känslor sedan indianerna hade börjat försöka bromsa upp expansionen inåt landet. Det här var i sin tur en verksamhet som många utgick från att underblåstes från britterna, som vid den här tiden styrde över Kanada. Dessa omständigheter blir allt annat än oväsentliga, eftersom ledande kraf-

ter bland de mer krigiska elementen i kongressen såg en chans att ta kontroll över just Kanada. Följden blev ett krig som Madison felaktigt trodde skulle bli kortvarigt, billigt och odramatiskt (Herring 2008: 126-127).

Situationen tillspetsades genom frågan om västra Floridas framtid. Madison lyckades inte förmå Spanien att avstå från området. Läget ändrades sedan Napoleon hade invaderat Spanien och det koloniala styret i bl.a. Florida kollapsade. Madison tog nu chansen att förklara västra Florida som en del av USA (Miller 2000: 52). Spänningen tilltog och kulminerade via en amerikansk krigsförklaring gentemot britterna. Amerikanerna var dåligt förberedda. Då Napoleons krigslycka vände i Europa och britterna kunde frigöra resurser till krigföringen på andra sidan Atlanten var USA år 1814 väldigt illa ute. Det hela kunde ha medfört en brittisk återerövring av de forna kolonierna. Men krigströttheten bidrog till att man valde att sluta fred som innebar att bägge parter skulle återlämna de områden man hade erövrat av varandra. 1812 års krig kunde ha stått amerikanerna dyrt. Nu kom i stället landets självständighet att understrykas (Rakove 2001: 41-42).

Madison är känd för att ha formulerat stora delar av texten till konstitutionen ett par årtionden innan han flyttade in i Vita huset. Dessutom var han väldigt aktiv då det gällde att få de olika delstaterna att godta konstitutionens ordalydelse. Han var också den sista av de som benämns nationens fäder ("the Founding Fathers") att väljas till president. Madisons engagemang via essäerna the Federalist Papers, tillsammans med Hamilton och John Jay, bidrog starkt till att konstitutionen kunde godtas av de berörda delstaterna (Henretta m.fl. 2002: 204-206). Studier av de amerikanska presidenterna ger rätt entydigt vid handen att Madison är mer ihågkommen för den statsmannagärning han stod för innan han blev president. Miller (2000: 48) inleder rentav en intressant essä om Madison med att slå fast just detta. För detaljerade studier av Madisons politiska gärning kan nämnas Henry Adams' (t.ex. 1986, 1.346 sidor exkl. bilagor) kända och gedigna verk.

Den person som långt kan ses som mannen bakom konstitutionen valdes till president två gånger. Men under epoken Madison gled en del av inflytandet över till kongressen. Vid den här tiden var det partieliterna som utsåg presidentkandidater, vilket i sin tur gjorde att starka aktörer kunde styra nomineringen så att obekväma alternativ kunde sopas under mattan. Att representanthuset vid den här tiden fick en av sina mest färgstarka och inflytelserika talmän någonsin, Henry Clay, anses ytterligare ha bidragit till en maktförskjutning till förmån för kongressen (Genovese 2001: 49). Å

andra sidan kunde man här resonera huruvida Madisons relativa undfallenhet ledde till att Henry Clay förmådde bli så stark som han blev?

Tabell 4.11 USA:s presidentval 1812

James Madison, dem-rep.	128 (59 %)
De Witt Clinton, fed.	89 (41 %)
Avstod:	1
Totalt:	217

År 1812 kom Madison att utmanas av en partikamrat, DeWitt Clinton. Denne fick stöd från federalisterna, som insåg att de inte hade någon egen kandidat som kunde besegra Madison. Clintons brokiga anhängarskara försökte ömsom framställa honom som fredskandidat, ömsom som en som snabbt skulle visa fienden var skåpet skulle stå. Allt beroende på vilken version som passade bättre på olika håll i landet (Boller 1996b: 27-28). Madison vann med 128 röster mot 89. Det här var ändå en relativt knapp seger, mot ett motståndarparti närmast i upplösningstillstånd, vilket i sin tur indikerar på vilket sätt kriget hade splittrat opinionen. I sedvanlig ordning var det i New England som federalisternas kandidat vann understöd. I nordost segrade Madison endast i Pennsylvania och Vermont.

Ämbetet försvagades under Madisons åtta år vid makten. I jämförelse med företrädaren Jefferson höll han en låg profil, åtminstone med undantag för då det gällde att starta krig. Då han skulle agera överbefälhavare i samband med kriget saknade han pondus (Miller 2000: 56). Låt vara att hans relativa svaghet som president delvis bottnade i Madisons egen syn på hur maktfördelningens princip skulle implementeras. Till och med i en krigssituation, där det ofta krävs snabba beslut snare än strikt demokratiska, tolkade han konstitutionens anda tämligen bokstavligt. Sett till det värderingskriterium som tar fasta på innehavarens sätt att påverka presidentpostens tyngd ("ämbete") blir det följaktligen noll poäng. De stora frågorna löstes ingalunda speciellt väl (kriteriet "problem"). Det krig som utbröt 1812 utgör ett gott exempel. USA gick oförberett in i ett krig som äventyrade landets självständiga ställning. En poäng ter sig som en logisk bedömning. Kriget slutade så pass lyckligt att det lägsta poängtalet inte kan komma i fråga. Däremot föreligger inga som helst skäl att använda särdeles höga poängtal i sammanhanget.

Sett till USA:s ställning bör ännu upprepas att ”Herr Madisons krig” kunde ha fått förödande verkningar. Nu redde det hela till slut upp sig. Landets position kom att förstärkas till följd av kriget och den nationella självkänslan kom att förstärkas avsevärt. I slutändan kom Madisons insats att medföra en mer stabil ställning för USA:s vidkommande. Låt vara att de medel som användes ter sig föga genomtänkta. Det oaktat kan man motivera det högsta poängtalet här (kriteriet ”USA”). Utgången av det hela blev ändå gott. Fortsatt självständighet var numera garanterad på ett annat sätt än tidigare och förhållandet gentemot britterna stabiliserades snabbt. Låt vara att denna generösa bedömning kan te sig något motsägelsefull mot bakgrunden av vilket betyg Madison har fått på övriga kriterier. Det oaktat handlar det om den bedömning som ter sig lättast att argumentera för.

Tabell 4.12 Bedömning av James Madison

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
James Madison	1	0	1	2	4 av 10

Madison hörde inte till de mest folkära presidenterna, men definitivt heller inte till någon av de avskydda. Sedan brittiska styrkor besegrats vid ett klassiskt slag utanför New Orleans växte en nationell stolthet som även ynglade av sig i form av att presidenten blev mer uppskattad än förut. Följaktligen placerar han sig ganska exakt mitt på skalan (kriteriet ”popularitet”). Låt vara att man under hans tid upplevde ett uppsving i fråga om nationell självkänsla etc. Just den aspekten har vi redan bedömt i anslutning till ett annat kriterium, där Madisons poängtal blev mer smickrande. Men man bör ändå hålla i minnet att Madison till följd av utgången i kriget uppenbarligen inte var någon speciellt impopulär person i det skede som han lämnade presidentposten. En eventuell justering av betygsättningen skulle därför ske uppåt. Även om historiker ofta kritiserar centrala delar av Madisons maktutövning finns inga belägg för att han skulle ha blivit väldigt impopulär (Skidmore 2004: 52). Utgången av ”Herr Madisons krig” erbjuder förstås en förklaring därtill. Krig som inte leder till direkt katastrof kan lätt få den följden.

Det här skulle med andra ord ge fyra poäng totalt. Det sätt som Madisons fyra poäng fördelar sig ter sig något paradoxalt: USA:s ställning var klart starkare än förut plus att Madison var hyfsat populär samtidigt som Madisons sätt att lösa samtidens stora frågor liksom han sätt att påverka presidentämbetets tyngd lämnar en del i övrigt att önska.

4.1.5 Summering av epok 1

I samband med en summering av den första epoken är det lätt att konstatera att Adams och Madison hamnar i skuggan av både Washington och Jefferson. I genomsnitt har presidenterna från denna epok fått 6,75 poäng men Adams och Madison har poängsummer som inte ens sammantaget når upp i vad Washington respektive Jefferson har erhållit på egen hand. Det oaktat hör Adams och Madison knappast till de mest bortglömda presidenterna. Men det är, speciellt i fallet med Madison, i första hand inte insatsen i egenskap av president som har varit den epokgörande under hans politiska karriär. Alla fyra hör till kategorin ”the Founding Fathers” och har sin givna plats i historien. Men som presidenter höll två av dem högre profil än de andra. Washington var, som den förste på posten, den som visade vägen för den nya nationen. Under Jefferson fördubblades landets yta i en handvändning. Då Louisiana-territoriet bjöds ut erbjöds han ett historiskt tillfälle — och dessutom grep detta tillfälle. Jämför detta med Madisons något besynnerliga utrikespolitik eller Adams oförmåga att handskas med de övriga starka krafter som fanns vid sidan av presidenten.

Tabell 4.13 Jämförelse mellan presidenterna i epok 1 (1789-1816)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
G. Washington	4	2	2	2	10 av 10
John Adams	2	1	0	1	4 av 10
Thomas Jefferson	3	2	2	2	9 av 10
James Madison	1	0	1	2	4 av 10
Genomsnitt:	2,5	1,25	1,25	1,75	6,75 av 10

Då man jämför presidenterna med varandra märker man att Jefferson och Madison delade samma grundsyn med avseende på att den exekutiva maktens inflytande skulle vara begränsat. Skillnaden låg däri att Jefferson var tillräckligt stark för att göra avsteg från denna princip då situationen så krävde. Kontentan blev att Jefferson gav större tyngd åt presidentämbetet medan det motsatta kom att råda under Madison.

Sammantaget torde man utgående från bifogad tabell kunna konstatera att de fyra första presidenterna profilerade sig genom att förstärka USA:s ställning snarare än att de skulle ha förstärkt ämbetet eller lyckats bli väldigt populära. Det genomsnittliga poängtalet för kriteriet rörande USA:s ställning är hela 1,75 mot 1,25 på de två övriga där en tregradig skala används. Två av presidenterna har förvisso höga noter-

ingar totalt sett men också för de båda andra så är det ju inte rörande kriteriet om på vilket sätt USA:s ställning påverkades som svagheter uppenbarar sig. Så blir alltså fallet om vi ser blint på siffrorna från betygsättningen. Strängt taget är det ju inget som bestämt säger att genomsnittspoängen ens borde vara identiska för kriterierna i fråga. Huruvida så är fallet ser vi i det skede som resultaten för alla presidenter vägs samman. Beträffande Adams och Madison kan ännu noteras att slutsumman är identisk, men att de inte har samma poängtal rörande ett enda av de enskilda värderingskriterierna.

4.2 Epok 2: Tvåpartisystemet standardiseras (1816—40)

Sedan federalisterna försvunnit från den partipolitiska scenen blev demokrat-republikanerna ensamma kvar. Epoken benämns ofta ”the Era of Good Feelings” men den termen återspeglar inte sanningen helt (Mieczkowski 2001: 29). Tiden från mitten av 1810-talet till mitten av 1820-talet kan ses som slutet av en fas som präglades av minnen från befrielsekampen mot britterna och där man i stället började försöka se framåt. Nya frågor kom gradvis in i politiken. Hit hör exempelvis sådant som slaveriets vara eller inte vara i nya delstater och i någon mån vilken roll USA borde ha i internationella frågor. Frågan om tulltariffer kom fortsättningsvis att utgöra en tvistefråga mellan nord och syd. Intressekonflikten var tydlig: i de mer industrialiserade nordstaterna ville man skydda industrin genom höga tullar på importvaror, i södern ville man däremot inte ha något som störde den internationella handeln med bomull.

Efter hand fick slaverifrågan allt starkare fotfäste som en svårlöst fråga i amerikansk politik. Trots termen ”the Era of Good Feelings” jäste det under ytan. Temporärt hade tvåpartisystemet upphört. Men det var som sagt endast temporärt. Slaveriet hade redan under självständighetstidens första år kommit att upphöra i delstat efter delstat norr om Maryland. Gradvis kom frågan att diskuteras allt mera i kongressen. Vidare förstärktes den hamiltonska nationalismen genom tull- och banklagstiftningen samt genom en högsta domstol som tycktes prioritera centralstyret före de enskilda delstaternas suveränitet (Ostrander 1965: 135-136). Fastän federalisterna försvann från den politiska arenan fick många av deras åsikter om förstärkt centralstyret, nationalbank etc fotfäste. För att ta en inte helt ovanlig, men svåröversättlig, formulering kan sägas att ”as Jefferson’s party federalized, Hamiltons vaporized”, (Boller 199b: 30).

Inom inrikespolitiken började slaverifrågan väcka debatt. I samband med koloniseringen västerut spred sig odlingen av bomull, tobak och även socker mot väst. Nu kolliderade två olika tänkesätt rörande slaveriet. I grund och botten var det en fråga av konstitutionell art som diskuterades. Frågan var om kongressen kunde bestämma om man i en ny delstat skulle tillåta slaveri eller inte? Inom Missouri-territoriet ville man tillhöra unionen som så kallad ”slavstat”. Fristaterna dominerade i senaten medan slavstaterna dominerade i representanthuset. Det som gjorde situationen än mer tillspetsad var att slavstaternas dominans i det på proportionella grunder tillsatta representanthuset baserade sig på matematiska övningar i samband med konstitutionens tillkomst. Eftersom neger-slavarna inte hade rösträtt eller betalade skatt räknades neger-slaven som en ”tre femtedels människa” (sic!) då man skulle fördela antalet platser per delstat i representanthuset. Eftersom över en miljon av landets mindre än tio miljoner invånare utgjordes av icke-röstberättigade slavar i sydstaterna säkrades slaveriförespråkarnas majoritet i representanthuset (Formisano 2000: 77).

Industrialiseringen började gradvis komma igång. Detta kom till uttryck bland annat av att kvinnor från landsbygden redan nu gradvis började söka sig in till fabriksjobb i städerna (Henretta m.fl. 2002: 126). Folk började också röra sig västerut. Redan under åren 1816—21 utökades unionen med sex nya delstater: Indiana, Mississippi, Illinois, Alabama, Maine och Missouri. Förbättrade kommunikationer underlättade den industrialisering som var på gång, åtminstone i norr. Kanaler byggdes men också järnvägsbyggen började efter hand komma igång.

Utrikespolitiskt sett var det jämförelsevis lugnt. Mest intressant var att spanjorerna övergav sin del av Florida sedan USA hade gått med på att avstå från anspråk på Texas. Vid den här tiden höll spanjorerna på att förlora kontrollen över sina kolonier i denna del av världen. Ett väsentligt exempel för USA:s vidkommande är att Mexiko förklarade sig självständigt redan 1821. Texas-frågan skulle därför inom kort komma tillbaka på den politiska agendan. Från USA:s sida uttalades en principiell markering (den s.k. ”Monroe-doktrinen”) att europeiska stater inte längre hade någonting att hämta i den västra hemisfären. Frågan för dagen var huruvida det fanns ambitioner från europeiskt håll att fylla det tomrum som spanjorerna lämnat.

Frågan om slaveriets spridning inom USA:s gränser ledde fram till en kompromiss. För varje ny slavstat som inträdde i unionen skulle också en ny fristat tas med. Missouri togs nu med som slavstat mot att Maine kom med i unionen som fristat. Dessutom slog man fast att slaveri inte skulle förekomma i nya områden väster och norr om Missouri (”the Compromise of 1820”). Eller ”norr om 36 grader 30 minuter

nordlig bredd” för att vara mer exakt (Henretta m.fl. 2002: 259-260). Monroe hade inte påverkat debatten nämnvärt. Hans uppfattning var att kongressen inte hade rätt att lägga sig i en dylik fråga lika lite som kongressen hade rätt att bestämma huruvida slaveri skulle vara tillåtet i t.ex. Georgia (slavstat) eller Pennsylvania (fristat). Vetskapen om Monroes möjligheter att lägga in sitt veto antas ändå ha styrt utgången av den infekterade diskussionen (Rakove 2001: 47).

Det parti som varit ensam herre på täppan under the Era of Good Feelings hamnade i upplösningstillstånd efter ett uppsplitande presidentval år 1824. Ett nytt parti, demokraterna, kom att se dagens ljus. Partiet existerar ju än idag, men på den tiden uppstod det närmast som en samlande rörelse för de som ville bekämpa Adams och få Jackson vald till president följande gång. För den delen var det här också något som man lyckades med.

Gradvis hade rösträtten kommit att utvidgas rätt kraftigt. Redan en jämförelse mellan åren 1800 och 1830 är slående. År 1800 var det endast i Kentucky och Vermont som man hade allmän rösträtt för alla vita män. Alla andra skulle vara exkluderade ännu länge. I New Hampshire, Pennsylvania, Tennessee och Georgia var rösträtten baserad på hur mycket man erlade i skatt per år. I alla andra delstater och territorier krävdes ett visst mått av ägande för att man skulle få rösta. Blott tre årtionden senare hade flertalet delstater luckrat upp sina bestämmelser. I det skedet var det enbart i Virginia och North Carolina som ett visst mått av ägande utgjorde bas för rösträtten. Totalt sju delstater hade allmän rösträtt för vita män. På de allra flesta håll baserades rösträtten på hur mycket skatt man betalade. Men riktningen gick helt klart mot en större spridning av rösträtten (detaljerade kartor i Henretta m.fl. 2002: 251).

Slaverifrågans tilltagande aktualitet må exemplifieras av att Mexiko avskaffade slaveriet år 1829. Det här väckte irritation i Texas, som på den tiden var en mexikansk provins. Reaktionerna var så starka att Mexikos president Vicente Guerrero senare gick med på att låta slaveriet fortleva i just Texas (Remini 2001: 57). Efter hand tilltog frågan om huruvida Texas skulle höra till Mexiko, vara självständigt eller bli en del av USA. Man hann testa samtliga alternativ. Texas var från och med slutet av Jacksons presidentperiod en självständig stat under åtta år innan området år 1845 blev USA:s 25:e delstat. Frågan om skyddstullar blev en annan vattendelare mellan nord och syd. I takt med att importen av varor blev mer ofördelaktig fick sydstaterna svårare att i stället få avsättning för sin bomull på den europeiska marknaden. Speciellt i South Carolina såg man höga tullar som ett angrepp mot slaveriet som institution. Man upplevde att de delstater som höll sig med slaveri helt enkelt blev bestraf-

fade genom höga tulltariffer. Indirekt sågs skyddstullarna därför som ett brott mot konstitutionen (Watson 2000: 107-108).

Inför 1832 års val införde demokraterna regler som skulle få stor betydelse vid framtida nomineringar. I fortsättningen behövdes stöd från 2/3 av delegaterna vid partikonventet för att bli partiets presidentkandidat. Regeln skulle ändras först 1936. Vidare skulle de enskilda delstaternas delegater rösta som ett block, dvs. att delstatens samtliga röster skulle tillfalla den kandidat som var populärast i respektive fall. Detta skulle framöver gynna kompromisskandidater, i vissa fall ”svarta hästar” som från början av kampanjen inte hört till de starkaste namnen (Pious 2001: 336).

4.2.1 James Monroe — USA i praktiken enpartistat (1816, 1820)

USA:s femte president, James Monroe, är strängt taget ihågkommen för fem saker. Dessa var i tur och ordning att 1) tvåpartisystemet tillfälligt var satt ur spel, 2) en kompromiss rörande slaveriets framtida utbredning, 3) att vissa indianstammar tvingades överlåta delar av sina territorier till de vita, 4) USA:s övertagande av Florida och 5) den så kallade Monroe-doktrinen (Holmes 2006: 100). En sjätte punkt kunde vara att Monroe, Washington undantaget, är den mest överlägsne segraren genom tiderna i ett amerikanskt presidentval. Den femte punkten ovan torde ändå vara det som han idag är mest känd för. Det handlar om ett principiellt ställningstagande gentemot att länder från Europa skulle blanda sig i vad som hände i den västra hemisfären (Bernstein 2005: 172). Monroe-doktrinen tillämpades inte i någon egentlig utsträckning under hans samtid men har varit väsentlig längre fram i historien. I modern tid associeras Monroe-doktrinen närmast med USA:s ageranden i Latin-Amerika. Ännu i samband med att doktrinen aktualiserades år 1823 handlade det inte enbart om intressebevakning söderut, utan också om ryska intressen i nordväst (Howe 2007: 114).

Något dynamiskt ledarskap kännetecknades Monroes presidentskap inte av. Han beskrivs som en förvaltare snarare än en ledare (”more caretaker than leader”) (Skidmore 2004: 60). I valet 1816 segrade James Monroe med 183 elektorsröster mot 34 för Rufus King, som hade varit federalisternas vicepresidentkandidat både 1808 och 1812. Federalisternas tillbakagång hade pågått en längre tid. Under kriget mot britterna hade federalisternas spådomar om ett katastrofalt nederlag och deras prat om att New England gärna kunde utträda ur unionen mer eller mindre blivit den sista spiken i partiets kista. Så blev fallet inte minst med tanke på vilken källa till

nationell stolthet som kriget i fråga kom att utgöra (Mieczkowski 2001: 26). Under de kommande åren skulle det i första hand vara nomineringen av demokrat-republikanernas kandidat som avgjorde vem som skulle bli USA:s president (Pious 2001: 324). Att både Jefferson och Madison öppet förespråkade Monroe som nästa president hellre än en stark kandidat som krigsministern William Crawford vägde tungt år 1816. Att Crawford var föga känd utanför huvudstaden och sin hemstat Georgia medan Monroe var mer känd i olika delar av landet underlättade också processen (Preston 2000: 63). På Monroes meritlista fanns bland annat att han hade varit med om att förhandla fram köpet av Louisiana-territoriet år 1803 (Holms 1996: 43).

I den avgörande omröstningen kring nomineringen av presidentkandidat segrade Monroe ändå knappt. Fyra år senare hade han inte ens någon motkandidat inom det egna, och enda, partiet (Degregorio 2005: 78-79). Att Rufus King i 1816 års val ändå fick 34 elektorsröster berodde mindre på ett sista överlevnadsförsök från federalisterna än på att en del av de demokrat-republikaner som ville ha Crawford som president röstade på King i syfte att demonstrera sitt missnöje mot att Monroe lanse-rades från det dominerande partiets sida.

Tabell 4.14 USA:s presidentval 1816

James Monroe, dem-rep.	183 (84 %)
Rufus King, fed.	34 (16 %)
<u>Avstod:</u>	<u>4</u>
Totalt:	221

Monroe inledde sin tid som president med en 16 veckor lång rundtur i landet. Då han färdades i New England, där hans eget parti hade haft en mer undanskymd roll, skrev en dagstidning i Boston att man nu hade sluppit den partipolitiska splittringen i landet och att USA hade tagit steget in i en mer konstruktivt sinnad tid. Tidningens formulering ”Era of Good Feelings” kom att bli ett vedertaget begrepp för de kommande åren. Vidare kom Monroe även att som den förste presidenten vistas västerut, vilket i sin tur var en gest gentemot nybyggarna i området och gav energi till de nationalistiska stämningarna (Sturgis 2002: 155).

Även om den partipolitiska splittringen saknades så fanns det ändå konflikter. Hela 63 % av kongressledamöterna var nya då man samlades 1817. Den huvudsakliga orsaken till förnyelsen var en höjning av kongressledamöternas arvoden från 6 till 15

\$ per dag, vilket hade inneburit att beloppet hade nått upp till samma nivå som för en sergeant i det militära (Formisano 2000: 72). På den här tiden var politik definitivt inte en huvudsyssla. Symptomatiskt är att Monroe inte ens fick medel från kongressen för att kunna hålla sig med en sekreterare.

Det var under Monroe som Florida kom att anslutas till USA. Under hans första period bröt oroligheter ut i området. Amerikanska trupper gick hårt fram mot seminole-indianer sedan dylika hade gjort räder in i Georgia. Det hela bidrog till att Spanien år 1821 beslöt att sälja området till USA. Det förelåg risk för att amerikanerna i annat fall skulle erövra området rent militärt (Degregorio 2005: 82).

Trots en högst kännbar ekonomisk lågkonjunktur år 1819 kom frågan om Missouri-kompromissen att utgöra det största problemet för Monroes vidkommande. Kompromissen innebar att Missouri togs med i unionen som slavstat medan Maine lösgjordes från Massachusetts och togs med som fristat. Från och med år 1820 var USA:s karta symboliskt indelad i ”vi” och ”dom”, med avseende på frågan om slaveri. Den känsla av nationalism som spirat efter kriget mindre än ett årtionde tidigare var kraftigt försvagad. I norr hade man förväntat sig att slaveriet gradvis skulle komma att dö ut. Den segslitna frågan om slaveriets vara eller icke-vara i Missouri fördröjde områdets etablering som delstat. Den kompromiss som följde kom att skjuta fram risken för inbördeskrig (Bennett 2006: 214).

Tabell 4.15 USA:s presidentval 1820

James Monroe, dem-rep.	231 (99,6 %)
John Q. Adams, dem-rep.	1 (0,4 %)
Avstod:	3
Totalt:	235

Återvalet av Monroe år 1820 saknade dramatik. USA var vid det här laget praktiskt taget en enpartistat och Monroe var ensam kandidat. Han fick 231 röster av 232. Monroe var den fjärde och sista i den dynasti av Virginia-bor som innehade presidentposten under åtta av de nio första mandatperioderna. Han hade tidigt tagit Jeffersons parti och blev senator redan 1790. Året innan hade han ställt upp i det första valet till representanthuset. Där fick han dock se sig slagen av James Madison. Sympatierna för Frankrike var påtagliga och han hade en stor roll i de förhandlingar som resulterade i att USA övertog Louisiana-territoriet. Det här var logiskt eftersom

han redan var stationerad i Frankrike då förhandlingarna aktualiserades. Redan 1808 hade Monroe strävat efter att bli sitt partis presidentkandidat. Även den gången fick han se sig besegrad av Madison (Preston 2000: 62).

Den klara valsegern till trots var Monroe ingen profilstark president. Den politiska makten var långt koncentrerad till kongressen (Genovese 2001: 52). Att ämbetet på ett påtagligt sätt skulle ha försvagats under Monroes åtta år vore att överdriva. Det hade helt enkelt varit rätt svagt redan då Monroe tillträdde. I valet mellan noll och ett poäng ter sig det senare alternativet som den mer korrekta bedömningen (kriteriet "ämbete"). I någon mån blev USA en mer stabil statsbildning under Monroe. Vidare höjde man profilen i ett internationellt avseende genom den så kallade Monroe-doktrinen. Låt vara att doktrinen inte kom att sättas på prov så länge Monroe var president. Så några verkligt dramatiska förändringar var det ändå inte fråga om. Oavsett vad man anser om Missouri-kompromissen måste man ändå understryka att risken för inbördeskrig i och med detta sköts på framtiden med flera årtionden. Med viss tvekan väljer jag det högsta poängtalet (kriteriet "USA"). Förändringarna blev ingalunda så markanta att detta ter sig självklart. Men sett till den formulering som gavs för kriteriet "USA" tidigare ter det sig ändå motiverat med två poäng här.

Sett till Monroes popularitet kunde man förvänta sig att den var väldigt stor eftersom han fick så gott som alla elektorsröster. Men detta berodde som vi sett främst på att tvåpartisystemet temporärt hade försvunnit. I och för sig beskrivs Monroe ibland som en populär president. Redan att han verkade i en tid utan partipolitisk splittring och allmän medvind för landet är förstås ämnat att minska potentiell kritik gentemot en president (Degregorio 2005: 81-82). Den mellersta betygsättningen får helt klart ses som mest korrekt (kriteriet "popularitet"). Det mellersta poängtalet, alltså två poäng, gäller Monroes sätt att hantera de stora frågorna (kriteriet "problem"). Här kan nämnas att den lågkonjunktur som drabbat landet runt 1819 var ett minne blott. Dessutom hade tvisten kring slaveriet ännu inte nått den omfattning som senare skulle bli fallet. Därmed slapp Monroe riskera att få sitt anseende fläckat via denna synnerligen svårlösta fråga.

Tabell 4.16 Bedömning av James Monroe

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
James Monroe	2	1	1	2	6 av 10

Det inträffade inga desto mer dramatiska händelser under ”the Era of Good Feelings”. Handeln sammanfogade på ett tydligare sätt än förut amerikanerna till en nationell enhet. I kölvattnet av den tid som rådde kan James Monroe inte bli ihågkommen som en av de misslyckade presidenterna, men heller inte som någon av de stora. Strängt taget var tiderna så pass odramatiska att presidentens kompetens inte ställdes på samma hårda prov som har varit fallet med mången annan. Med sex poäng av tio torde Monroe placera sig någonstans mitt i fällan givet att presidenterna fördelar sig någorlunda jämnt över den skala som används (även om det skall understrykas att detta inte är något självändamål). Så är fallet inte bara totalt sett, utan även sett till vart och ett av de enskilda kriterierna. Monroe beskrivs inte som någon direkt karismatisk ledare. Däremot beskrivs han som en kompetent administratör, god diplomat och tämligen skicklig politiker (Preston 2000: 71).

4.2.2 John Quincy Adams — vald av representanthuset (1824)

En träffande inledning på en beskrivning av USA:s sjätte president lyder ”John Quincy Adams upplevde alltid sitt presidentskap som ett misslyckande och få historiker är av motsatt åsikt” (John 2000: 83). Det hela blir något paradoxalt då historikerna samtidigt beskriver hans tid som utrikesminister under Monroe som en av de mest lyckosamma i USA:s historia (Lewis 2001: 99). Som president var han på ett sätt före sin tid, medan han på ett annat levde i det förgångna. Amerikanerna var vid den här tiden inte mogna för de visioner som Adams hade om att man från centralt håll kunde spela en aktiv roll i fråga om exempelvis utvecklandet av infrastruktur (kanaler, vägar etc), utbildning och tariffier för att skydda inhemsk industri (Parson 2001: 200). Däremot levde han inte med sin tid i termer av på vilket sätt politiken fungerar. Han var federalist från början men hade fått se sitt gamla parti dö ut. I sammanhanget kunde han konstatera att demokratin var på frammarsch. Men han förmådde aldrig riktigt bemästra det demokratiska spelet (Kirk 2001: 231).

Adams försökte stå ovanför käbbel av partipolitisk natur och ville motarbeta den risk för splittring som dylikt kunde medföra. Ironiskt nog kom valet av honom till presidentposten att medföra just politisk splittring av ett sällan skådat slag (Weeks 1992: 189). Hans svårigheter som president bottnar långt i just det sätt genom vilket han hade blivit utsedd. Bristande legitimitet kan vara en tung börda att bära för vilken tjänste- eller ämbetsinnehavare som helst. Under den situation som rådde, utan fungerande tvåpartisystem, var det vid den här tiden en nomineringsgrupp bestående av en politisk elit som långt bestämde vem som skulle bli följande president. Så hade troligen också skett 1824 om inte den tilltänkte huvudkandidaten, finansministern

William Crawford, hade fått ett slaganfall ett år före valet. Det här skapade ett visst politiskt vacuum och plötsligt såg ett antal personer sin chans att bli USA:s sjätte president. Den dramatik som följde kom att få historiska proportioner. USA:s presidentval anno 1824 är en av de verkliga klassikerna på området.

Den som till slut valdes år 1824, John Quincy Adams, hade en händelserik politisk karriär som spände över ett halvt sekel från att han blev USA:s ambassadör i Holland 1794 till dess att han fram till sin död 1848 avverkade 17 år i representanthuset efter att ha varit president (Russell 2000: 73). Utöver att han under sin tid som utrikesminister hade formulerat Monroe-doktrinen hade han innan dess bl.a. varit med om att förhandla fram freden i Ghent 1814.

Adams var gammal federalist från Massachusetts i nordost. Crawford kom från Georgia och hade starkt stöd i södern. I väst fanns två starka kandidater: Clay hörde hemma i Kentucky medan Jackson kom från Tennessee. Crawford kom att stämplas som en etablissemangets man. Kraftigt försämrad hälsa hösten 1823 förbättrade inte uppfattningen om hans lämplighet. Detta gav vind i seglen för konkurrenterna. Den erfarna Adams seglade upp som ny favorit. Men också krigshjälten Jackson var mycket populär. Då dessutom representanthusets talman Clay hade uppnått ett rykte som skicklig politiker tilltog spänningen. Personlighet snarare än sakfrågor betonades i kampanjen. Adams' vilja att segra förstärktes åtskilligt i takt med att kampanjen tillspetsades. I synnerhet kretsarna kring Jackson och Crawford agerade intensivt med att dra vanära över Adams genom de dagstidningar som de hade kontroll över (Nagel 1997: 286, 289).

Det är från den här tiden man kan föra en diskussion kring presidentvalen utgående från den procentuella fördelningen av folkets stöd. Sett till röstandelen var Jackson starkast med 43 %. Adams fick knappt över 30 % medan de båda övriga hade 13 % vardera. Med sammanlagt 261 elektorsröster som stod på spel var Jackson starkast med 99. Adams erhöll 84 medan Crawford fick 41 och Clay 37. Sett till stödet ute i väljarkåren hade Clay något fler röster än Crawford: 13,2 % respektive 13,1 % (Mieczkowski 2001: 30). Men att det är antalet elektorer som det hela kretsar kring kom att få stor betydelse i sammanhanget. Enligt den ursprungliga konstitutionen skulle representanthuset i dylika lägen välja en av de fem starkaste kandidaterna. Men i anslutning till det tillägg som följde 1800 års val var valet numera begränsat till de tre som hade fått flest elektorsröster. Till följd av rådande vallagstiftning var Clay ute ur spelet. Frågan var nu på vilket sätt han skulle använda sitt inflytande. Clay ansåg Crawford vara olämplig på grund av sviktande hälsa medan Jackson var för

oeffaren, burdus och äventyrlig. Således var det sonen till USA:s andra president som framstod som det bästa alternativet.

Varje delstat, stor som liten, har en röst var i ett sammanhang där det blir representanthisets sak att välja president. Delstaterna var 24 till antalet och stöd från 13 krävdes för att segra. Jackson hade till en början stöd från elva. Adams hade stöd från New York plus det halvdussin delstater som utgjorde New England. Clay använde nu sitt inflytande för att säkra stöd från de sex delstater som Adams behövde för att segra. Det hela slutade med att 13 stater gav sin röst till Adams, mot sju för Jackson och fyra för Crawford (Mieczkowski 2001: 30-31).

Tabell 4.17 USA:s presidentval 1824

Andrew Jackson, dem-rep.	43 %	99 (38 %)
John Q Adams, dem-rep.	30 %	84 (32 %) *)
William Crawford, dem-rep.	13 %	41 (16 %)
<u>Henry Clay, dem-rep.</u>	<u>13 %</u>	<u>37 (14 %)</u>
Totalt:	100 %	261

*) = Adams vald av representanthiset (stöd från 13 delstater av 24)

Det blev inte bättre av att Adams kort efter avgörandet utnämnde Clay till utrikesminister. Jacksons anhängare rasade. Utämningen ansågs vara bevis nog för att politisk kohandel förekommit (Boller 1996b: 37). Å andra sidan delade Clay de åsikter som Adams hade om att statsmakten kunde användas mer effektivt för att foga samman de olika delarna av landet. Tanken var att så borde ske såväl genom konkreta förbättringar i infrastrukturen som på sikt även rent mentalt genom en förstärkt nationalism i takt med att kommunikationerna hade blivit bättre (Lewis 2001: 101). Händelser i anslutning till valet kom att sedermera skada Adams och Clay för resten av deras respektive politiska karriär. Vidden av den irritation som förekom efter valet beskrivs av att Henry Clay mötte senator John Randolph i en pistolduell, dock utan att någon kom till skada. Randolph kom sedermera att leda den opposition som fanns mot Adams i kongressen.

Då Adams förespråkade åtgärder som långt påminde om federalistiska tankebanor (läs: centralstyrning m.m.) blev han ingalunda mer populär. Exempelvis grundandet av ett nationellt universitet liksom enhetliga mått- och viktenheter och nationellt finansierade förbättringar gällande vägar och kanaler upplevdes i sig som begräns-

ningar i de enskilda delstaternas rättigheter (Russell 2000: 77). Symptomatiskt nog rönt Adams föga framgång då dylika förslag lades fram i kongressen. Exempelvis förslag om förbättringar rörande kommunikationen inom USA:s gränser stötte på patrull inte minst hos de krafter som verkade för att de enskilda delstaterna skulle sköta sig själva i högsta möjliga mån (John 2000: 84).

Adams var helt enkelt för svag rent politiskt för att utnyttja sin position. Redan hans principiella vägran att göra sig av med regeringsmedlemmar som övergått till oppositionens led ter sig högst märkligt med dagens sätt att se på hur politiken fungerar (John 2000: 86). Trots bittert motstånd i kongressen stred Adams för sina initiativ och för att tillföra ämbetet något större tyngd än tidigare. Han ivrade för en utveckling av landet i fråga om vägar, kanaler, universitet och en starkare arme både till lands och till havs (Diggins 2001: 50). Men hans rykte var skamfilat efter det märkvärda sätt på vilket han hade blivit vald. Därför fick han också svårt att agera i sin egenskap av president. Även i utrikespolitiska termer stötte han på patrull. Detta berodde inte minst på att de personer som Adams hade utnämnt till ambassadörer etc inte höll måttet. Ett av de mer pikanta exemplen är då USA:s ambassadör i Brasilien hade hotat landet med krig. Strävanden till att få Texas att börja höra till USA eller att öppna Brittiska Västindien för amerikansk sjöfart misslyckades också (Lewis 2001: 109-110).

Till saken hör att mycket av det som Adams propagerade för skulle komma att bli verklighet senare. I någon mån skedde så redan med hans efterträdare och svurne motståndare Andrew Jackson vid makten (jfr nedan). Men så blev rimligtvis fallet mera för att han på vissa punkter var före sin tid snarare än att han själv via sin pondus skulle ha förmått påverka utvecklingen nämnvärt.

Eftersom partistrukturen kom att ändras blev John Quincy Adams den siste presidenten från demokrat-republikanerna. Vissa personer kan säkert upplevas ha gjort bättre ifrån antingen före de blev presidenter eller efteråt. I fallet med John Quincy Adams torde det gälla både före och efter. Innan han blev president hade han varit ambassadör i Storbritannien, Preussen, Holland och Ryssland. Vi talar om en berest och lärd man som påstås ha behärskat sju språk. Som ung hade han idkat universitetsstudier i bl.a. Sverige (Diggins 2001: 52). Öväntat nog återvände han i början av 1830-talet till representanthuset där han bland annat lyfte fram frågan om slaveriets upphörande. Adams kan de facto beskrivas som sin tids mest framstående motståndare till slaveriet (Ostrander 1965: 148). En bidragande orsak till hans agerande var att han aldrig förlät de politiska kretsarna i sydstaterna för det sätt på vilket de hade

motarbetat honom som president och effektivt förhindrat att han blev återvald 1828 (Kirk 2001: 238). Adams agerade i representanthuset ända till sin död 1848. Sin partipolitiska karriär avslutade han inom whigs. Han stupade på sin post. Den förre presidenten fick ett slaganfall under pågående möte i plenisalen och kom att avlida två dagar senare.

Adams' presidentperiod blev besynnerligt nog något av en fyraårig parentes i hans karriär. Dramatiken kring 1824 års val, som i själva verket blev klart först i början av år 1825, gjorde att han aldrig blev särdeles omtyckt. Så på den punkten blir det helt klart noll poäng (kriteriet "popularitet"). Inte heller hans personlighet underlättade situationen. I sina utförliga dagböcker beskrev han sig själv som reserverad, kylig, avståndstagande etc. (Degregorio 2005: 89). I ett brev till sin hustru konstaterade han att han aldrig någonsin skulle kunna komma att bli betraktad som en populär person (Holms 1996: 53).

Rörande de övriga kriterierna hamnar John Quincy Adams mitt på skalan. Det handlar således om två poäng för det sätt på vilket de stora frågorna löstes och ett poäng för de två återstående. Bedömningen kräver en del motiveringar men hör inte till de mest komplicerade i sammanhanget. De många motgångarna kunde tyckas borge för att han skulle få en föga smickrande betygsättning rörande kriteriet "problem". Å andra sidan bidrog Adams åtminstone indirekt till att på sikt påverka landet i en riktning som var i samklang med hans visioner. Att någon bidrar till att få igång en process som går i en viss riktning skall knappast helt och hållet ignoreras i ett sammanhang som detta.

Vidare tycks Adams ha ansträngt sig för att t.ex. tillfoga presidentämbetet större prestige. Men hans skamfilade rykte kom att effektivt bromsa upp hans strävanden. Dessutom uppfattades hans åtgärdsförslag, med all rätt, ofta som uttryck för en strävan mot ett starkare centralstyre. Dylika strävanden utgör en syn som ofta har bemötts med skepsis i USA. Men även om John Quincy Adams ofta betraktas som en tämligen misslyckad president (jfr ovan) vore det en överdrift att säga att själva ämbetet skulle ha blivit svagare av hans insats. Åtminstone försvagades det inte i en utsträckning som skulle motivera noll poäng på en tregradig skala. USA:s ställning som nation blev knappast vare sig starkare eller svagare under Adams tid vid makten. Utrikespolitiska tillkortakommanden kommenterades ovan. Men de är knappast tillräckliga för att påstå att USA skulle ha blivit direkt svagare som nation under de här åren.

Tabell 4.18 Bedömning av John Quincy Adams

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
John Q Adams	2	1	0	1	4 av 10

Ställer vi hans insats som president i relation till föregångarna handlar det rätt långt om samma typ av insats som kännetecknade företrädaren James Monroe. Skillnaden mellan de båda ligger långt i att Adams hade en svårare sats från början på grund av bristande legitimitet i anslutning till valet år 1824. Efter valet blev ”the Era of Good Feelings” ett minne blott och USA:s andra tvåpartisystem såg dagens ljus. Kopplingen mellan Adams och Monroe kan också belysas med att de politiska framgångar som kopplas ihop med Adams snarare hörde samman med då han var utrikesminister under Monroe än då han själv var president. Hans gränsförhandlingar med briter (i norr) och spanjorer (i söder) tycks ha fungerat bättre än då han skulle förhandla med sina landsmän kring politiska frågor. Sammantaget får John Quincy Adams fyra poäng av tio enligt det sätt att se på saken som här är aktuellt. Bittra över nederlaget år 1824 hade Jacksons sympatisörer svurit på att ge igen fyra år senare. Redan hösten 1825 meddelade den lagstiftande delstatsförsamlingen i Tennessee att man förde fram Jackson som sin kandidat inför nästa presidentval.

4.2.3 Andrew Jackson — *envis som en åsna (1828, 1832)*

Efter att epoken Jefferson var till ända hade kongressen rätt långt utgjort maktens centrum i USA. Men då den första politiska outsiders, general Andrew Jackson, tog säte i Vita huset svängde pendeln igen. Under Jackson förändrades både presidentämbetet och synen på demokrati i USA. Politiken fördes närmare folket och presidentens roll växte anmärkningsvärt (Skidmore 2004: 68). Tre gånger i rad erhöll Jackson flest röster. I likhet med för Grover Cleveland räckte det ändå bara till för att bli vald till president vid två tillfällen. Jackson var dessutom den sista veteranen från frihetskriget mot briter som kom att bli president (Degregorio 2005: 109). Jacksons starka personlighet gör att han är en av de presidenter som mest av alla har påverkat själva ämbetets karaktär. På gott och ont var Jackson först med att hämta ett stöd direkt ur de breda folklagren (”democratic populist”) (Foley & Owens 1996: 193). Jackson var den förste av USA:s presidenter som hade en anspråkslös bakgrund och tillika den förste som härstammade från västern, ett spännande och utvecklade område som han rätt långt syntes förkroppsliga (Axelrod & Philips 2004: 82).

Epoken Jackson kännetecknas av olika händelser som är mer intimt förknippade med varandra än man kunde tro. Tvåpartisystemet blev permanent och presidentämbetet stärktes i takt med att Jackson förde en utdragen fejd gentemot systemet med en riksomfattande bank (Bank of the United States), fördrev indianstammar till reservat m.m.. Till de minst smickrande sidorna av Jacksons tid på presidentposten hör just tvångsförflyttningen av indianstammar år 1830 från områden som man ville ge åt nybyggare. Projektet genomfördes på ett sätt som med dagens terminologi rimligen hade rubricerats som etnisk rensning. Då cherokee-indianerna fördrevs från Georgia till Oklahoma dog en fjärdedel av umbärandena längs vad som kommit att benämnas "Trail of Tears" (Watson 2000: 104). Det hela föregicks av en episod som understryker kontroversiella drag hos Jackson. Högsta domstolen under ledning av John Marshall hade slagit fast att man i delstaten Georgia hade överskridit sina befogenheter beträffande behandlingen av indianerna. Jacksons vägrade finna sig i Högsta domstolens utslag och skall ha replikerat med följande ord: "John Marshall har fattat sitt beslut. Nu får han verkställa det" ("John Marshall has made his decision. Now let him enforce it") (Riley 2000: 96). Händelsen får ses som ett verkligt klassiskt exempel på då en president inte har respekterat den tredelning av makten som präglar USA. Ett i realpolitiskt hänseende mer dramatiskt problem just då utgjordes av att man i South Carolina, under hot om utträde ur unionen, vägrade anamma de tullbestämmelser som utfärdats i Washington D.C. (Watson 2000: 93). Detta löstes sedan Jackson hotat med ett militärt ingripande med motiveringen att agerandet i South Carolina stred mot konstitutionen (1998: 181). I och med detta blev Jackson den förste president som på ett officiellt plan tog upp frågan om enskilda delstaters rätt till utträde ur unionen. Att den stridbare Jackson hade en mycket polariserande inverkan på sin omgivning är lätt att förstå. Det samma syntes i uppståndelsen kring Peggy Eaton. Hon var gift med Jacksons krigsminister och fick rykte om sig att vara lätt på foten. Här tog Jackson resolut parti för paret Eaton. Episoden var uppenbarligen mer väsentlig än vad en människa av idag kan förstå, men uppemot hälften av Jacksons korrespondens under hans två första år som president kretsade kring ärendet. En av följderna för Jacksons vidkommande var att han insåg vilken enorm nytta man kunde ha av att hålla ihop sitt eget parti (Skidmore 2004: 73-74).

Jacksons bakgrund kännetecknades av militära framgångar. Efter att ha bekämpat indianstammar slog hans styrkor ner en brittisk invasionsstyrka i slaget vid New Orleans i januari 1815. Det självständiga USA hade därmed fått sin första krigshjälte. Två år senare ledde han de amerikanska styrkor som tog itu med indianer och förrymda slavar vid gränsen till Florida, ett område som då hörde till Spanien. År

1818 gick Jacksons trupper över gränsen och skrämde den spanska guvernören på flykten. Det hela slutade med att spanjorerna gick med på att sälja Florida till amerikanerna. De som stred under Jackson kallade honom "Old Hickory", vilket blev ett smeknamn som också skulle komma att användas i anslutning till hans valkampanjer (Boller 1996a: 67). Av John Quincy Adams kallades han, bland annat, däremot för en "barbar...som knappt kan stava till sitt eget namn". Kritikerna befarade att ett val av Jackson till president skulle få katastrofala följder för bland annat USA:s internationella relationer. Intressant nog skedde snarast det motsatta. Under Jackson kom amerikanska intressen att bli bättre tillgodosedda i såväl Europa som andra delar av världen. Bland annat fick man under Jackson möjlighet att via San Francisco idka sjöfart västerut trots att området då hörde till Mexiko (Riccards 2000: 10).

Utöver de påhopp som Jackson personligen fick utstå anklagades hans hustru för bigami. Hon hade lämnat sin första make men det visade sig senare att handlingarna kring skilsmässan var något oklara i det skede som hon gifte sig med Jackson. Då hustrun avled i anslutning till valet 1828 menade en förbittrad Jackson att personangreppen hade bidragit till att försämra hennes hälsotillstånd. Han svor att ta hämnd på de som påskyndat hustruns död. Jackson var tveklöst en kontroversiell figur. Det är knappast någon slump att han, år 1835, blev den första amerikanska presidenten som utsatts för ett mordförsök. Men hans direkta appeller till väljarna förde valet närmare folket. Landet hade demokratiserats jämfört med tidigare och Jackson var inte sen att utnyttja detta. Jackson har beskrivits som ett typexempel där en retoriskt stark president har en god chans att dra det längsta strået i en maktkamp gentemot kongressen så länge debatten inte drivs till sin spets så pass att kongressen aktivt börjar gå in för att avsätta presidenten (Campbell & Jamieson 2008: 275).

Under den här tiden startade en gynnsam ekonomisk utveckling till följd av förbättrade kommunikationsmöjligheter. Ångbåten hade uppfunnits redan 1807 och utvecklades efter hand, kanaler byggdes och järnvägsnätet kom att expandera snabbt under 1830-talet. Allt detta inträffade samtidigt som USA expanderade västerut i takt med att ursprungsbefolkningen trängdes undan (Watson 2000: 94). Att fördelarna av de ekonomiska vinsterna var väldigt ojämnt fördelade väckte i sin tur upphov till nya, delikata samhällsproblem. Industrialiseringen kom igång, speciellt i New England, vilket satte igång en viss urbanisering. Migration och social mobilitet blev relevanta inslag i det amerikanska samhället.

Jackson var bättre än motståndarna på att locka till sig de människor vilkas liv hade förändrats. Tankarna på att bättre nå ut till de breda folklagren ("Common man strategy") hade formats redan efter hans bittra nederlag år 1824 (Holms 1996: 59). Jack-

sons folkliga framtoning indikeras av att flera tusen anhängare följde honom hem till Vita huset sedan han svurit presidenteden. Festen slutade med diverse förödelse och att festföremålet fann för gott att smita ut genom en bakdörr (Boller 1996a: 66-67). Då Jackson väl hade kommit till makten var han inte sen att betona det folkliga mandat han hade fått för att styra. Det här utgjorde en tämligen revolutionerande syn på 1820-talet, då de flesta ansåg att presidentens roll närmast var att genomföra folkets vilja på det sätt som den hade filterats och bearbetats genom kongressen (Genovese 2001: 59-60). Jackson anses ha varit en god organisatör och var starkt delaktig i att tvåpartisystemet återuppstod i USA. Hans eget parti, demokraterna, finns som bekant kvar än idag.

Valet år 1828 handlade mer om kandidaternas personlighet än om sakfrågor (Holms 1996: 59). Det hela slutade med att Jackson vann med strax över två tredjedelar av elektorsrösterna. Adams segrade i området kring New England medan Jackson vann i alla andra delstater. Benämningen national-republikaner var i och för sig inte officiell ännu i samband med 1828 års val. Men i litteraturen är det ändå den benämningen som tenderar att användas för att belysa Adams' partitillhörighet vid den här tiden. Därför används benämningen också här (se tab. 4.19).

Tabell 4.19 USA:s presidentval 1828

Andrew Jackson, dem.	56 %	178 (68 %)
John Q Adams, nat-rep.	44 %	83 (32 %)
Totalt:	100 %	261

I södern ansåg man höga tullar på importvaror gynna industriområden i New England. I själva verket torde South Carolins hot om utträde ur unionen (jfr ovan) dock ha varit en markering gentemot kommande ukaser rörande upphävande av slaveriet. En ny, mer kompromissfylld tariffslag år 1833 sköt tillfälligt upp risken för inbördeskrig. Episoden fick stor inverkan på diskussionen om delstaternas rättigheter rent allmänt och frågan om en förfördelad delstats rätt att lämna unionen.

Inför valet år 1832 kom Jackson avsky mot bankväsendet i förgrunden. Jackson såg papperspengar som någonting skumt medan guld och silver var påtagliga och pålitliga ting. Jackson hörde till de som efter 1819 års lågkonjunktur hyste misstro mot banker som bedrev utlåningsverksamhet och dylikt. Jackson förmådde inte inse att förekomsten av någon form av centralbank kunde medföra stabilitet i penningssystemet.

met. Det handlade inte om en nationalbank i modern mening även om unionen ägde en del av aktierna. Men Jackson var rädd att banken i fråga skulle få för stort inflytande och vägrade godta kongressens beslut om att fortsättningsvis upprätthålla banken. Vidare såg han till att de statliga depositionerna drogs bort därifrån (Stabile 1998: 182). På sikt blev följderna att landet drogs in i en djup ekonomisk kris kort efter att Jackson lämnat presidentposten. Vidare blev det svårare att utveckla landet då det inte fanns någon sammanhållande enhet beträffande det ekonomiska livet. Det skulle dröja ungefär ett sekel innan någon motsvarande inrättning kunde etableras (Stabile 1998: 183).

Jackson veto mot kongressens beslut att fortsättningsvis upprätthålla banken i fråga framstår än idag som det kanske mest ryktbara fallet då en amerikansk president har använt sin vetorätt. Tidigare hade det ansetts att en president skulle använda sig av vetorätten enbart på strikt juridiska grunder. Jacksons syn innefattade även ändamålsenlighetsgrunder. Att Jackson lade in sitt veto vid tolv tillfällen ter sig inte märkligt i dag. Men det innebar fler tillfällen än för samtliga hans företrädare totalt sett. Det innebar samtidigt en förstärkning av presidentens roll. Från och med nu skulle kongressledamöterna bli tvungna att beakta presidentens åsikt på ett helt annat sätt än förut. Redan vetskapen om att Jackson hade en låg tröskel att använda sig av vetorätten medförde en lägre profil från kongressens sida (Remini 2001: 64).

Mer än något annat kom Jacksons strid mot banken att utforma ett nytt tvåpartisystem: demokrater mot whigs (Ostrander 1965: 154). Ännu vid 1832 års val bar Clay förvisso partietiketten nationalrepublikan. Men detta var ett övergående fenomen. Clay, som långt hade bidragit till Jacksons förlust 1824, såg sin chans att splittra motståndarna inför återvalet av Jackson år 1832. Clay nominerades av en gruppering som från och med december 1831 officiellt kom att kalla sig national-republikaner. Men Clay fick se sig klart besegrad. Den här gången fick Jackson mer än tre fjärdedelar av elektorsrösterna. Clay hade mindre än en femtedel. Ett tredje parti, Anti-Masons, försökte vinna inträde på den politiska arenan. Rörelsen gick ut på att förbjuda hemliga sällskap som frimurare. Partiet försvann snabbt och mer eller mindre absorberades av whigs, som under de följande årtiondena skulle utgöra den politiska motvikten till demokraterna. Virginias guvernör John Floyd fick samtliga elva elektorsröster från South Carolina. I tabell 4.20 anges han som ”obunden”. Så brukar vara fallet då 1832 års val återges. Men Floyd var demokrat och de röster han fick utgjorde ren protest mot Jackson.

Tabell 4.20 USA:s presidentval 1832

Andrew Jackson, dem.	54 %	219 (77 %)
Henry Clay, nat-rep.	38 %	49 (17 %)
John Floyd (obunden)	-	11 (4 %)
William Wirt, anti-mason	8 %	7 (2 %)
<u>Avstod:</u>	-	<u>2</u>
Totalt:	100 %	288

Jackson såg sig som en folkets talesman i större utsträckning än fallet hade varit med tidigare presidenter. För att demokratisera det politiska systemet förordade han bl.a. att valsystemet med elektorer borde slopas. Ett konkret exempel på Jacksons stridbarhet och förmåga till polarisering var att han hösten 1833 drog tillbaka de statliga depositionerna i Bank of the United States. Åtgärden genomfördes helt enkelt för att förstöra bankens verksamhetsförutsättningar. Senaten motsatte sig detta. Bankstriden var utdragen och hätsk. Sedan depositionerna omplacerats i särskilt utvalda banker kom oppositionen syrligt att benämna dessa banker ”pet banks”. Bank of the United States kollapsade slutgiltigt några år senare. Jacksons egensinne kom med tiden att väcka kritik. Hans veto i bankfrågan retade en del, medan frågan om importtullar irriterade folk i sydstaterna. Ledande talesman för söderns intressen var John Calhoun som fann för gott att träda tillbaka från posten som vicepresident varpå posten var vakant under några månader vid årsskiftet 1832-33 innan Martin Van Buren övertog posten. Irritationen i sydstaterna var påtaglig. Det hela förstärktes år 1837 då botten gick ur bomullspriset med en djup, nationell lågkonjunktur som följd.

Det politiska livet kom långt att kretsa kring Jackson. År 1834 resulterade irritationen i att ett nytt parti, whigs, såg dagens ljus. Det nya partiet efterlyste begränsad presidentmakt och utgav sig för att motarbeta ”kung Andrew I”, som man spefullt kallade president Jackson. Under Henry Clays ledning lockade whigs till sig national-republikaner men också en del demokrater som av olika skäl hade blivit kritiska gentemot Jackson. Rent geografiskt hade man till en början förhållandevis lätt att locka till sig sydstatare som var mån om att betona delstaternas enskilda rättigheter. Sedermera skulle det bli precis tvärtom på just den punkten. Det nya tvåpartisystemet var speciellt såtillvida att man nu stod inför en situation med två stora masspartier (Mieczkowski 2001: 37). Jackson drog sig inte för att använda sig av vetorätten, avskeda folk enligt eget förgottfinnande eller belöna personliga vänner alternativt lojala medarbetare genom att utse dem till höga ämbeten. Presidentens roll kom alltså att vara en helt annan än under kanske någon av företrädarna, inte minst jäm-

fört med de tre föregående. En central målsättning för Jacksons vidkommande var att eliminera statsskulden. Målet uppnåddes år 1835. Detta var för övrigt den sista gången som landet har varit skuldfritt (Remini 2001: 59).

Att Jacksons sätt att hantera samtidens stora frågor sköttes tämligen resolut är ofrånkomligt. Det här var något som inte minst förstärkte hans popularitet. Det sistnämnda sagt för att påminna om att de olika kriterierna ingalunda är varandra helt oberoende. Men redogörelsen ovan indikerar också att det fanns en del plumpar i protokollet. Den lågkonjunktur som drabbade USA år 1837 hade sina rötter i Jackson-epoken. De som hade köpt mark tvingades plötsligt att betala i guld eller silver då bankerna efter hand vägrade att godta papperspengar. Detta hade sin bakgrund ibland annat dålig handelsbalans och dåliga skördar. Då Jackson på principiella grunder var ovillig att använda federala medel för att stimulera ekonomin var lågkonjunkturen ("the Panic of 1837") ett faktum (Holms 1996: 70). Två poäng får därför anses vara det maximala här (kriteriet "problem"). Inte minst mot bakgrunden av att det i övrigt knappast kan sägas ha varit fråga om så pass dramatiska tider att det maximala poängtalet knappast kan anses ha varit högre än tre. Låt vara att det hätska inrikespolitiska klimat som rådde inte underlättade situationen för innehavaren av den exekutiva makten. Å andra sidan underlättade Jacksons personlighet knappast det hela. En justering av poängtalet i fråga om kriteriet "problem" skulle snarast ske i en för Jacksons vidkommande mindre gynnsam riktning. Men att tilldelas det näst lägsta poängtalet åt en resolut president vars agerande bromsar upp en splittring av unionen skulle kunna te sig märklig i sammanhanget.

Andrew Jackson var en karismatisk och överlag uppenbart omtyckt president. Inte minst jämfört med de närmaste företrädarna får han dessutom ses som en mycket stark president. Att det blir maximala två poäng rörande de två kriterier som berör kriterierna "popularitet" och "ämbete" ter sig odiskutabelt, även om det kan tyckas paradoxalt att en kontroversiell person som Jackson samtidigt beskrivs som mäktigt populär. Av exemplen ovan framgår tämligen klart att Jackson var en folkets man som förmådde omvandla sin popularitet till direkt makt (eng.: "turn popularity into power"). Mer än någon tidigare president använde sig Jackson av sitt ämbete för att driva igenom sina egna åsikter och sätta oppositionen på plats. Dessutom kom systemet med att dela ut viktiga poster utgående från lojalitet och vänskap snarare än konkret, dokumenterad kompetens ("spoils system") att under Jackson-epoken att sättas i system mer än förut (Degregorio 2005: 114).

Tabell 4.21 Bedömning av Andrew Jackson

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Andrew Jackson	2	2	2	1	7 av 10

Vidare kan man i princip diskutera den högsta poängsumman också med avseende det sätt på vilket hans maktutövning kom att påverka USA:s ställning på sikt. Det kan dock inte bli fråga om mer än en poäng här eftersom det helt klart förekom vissa motgångar som kan kopplas till den här punkten. Närmast kommer motgångarna till uttryck i form av Jacksons ansvar för den lågkonjunktur som slog till 1837. Visserligen hade Jackson redan lämnat presidentposten i det skedet. Men hans ansvar för det skedda är så pass stort att det vore fel att ignorera den aspekten och inte låta det påverka bedömningen av Jackson i det här avseendet (kriteriet ”USA”). Elimineringen av statsskulden och Jacksons resoluta ingripande mot hotet om att South Carolina skulle träda ut ur unionen må vara aspekter som bedöms i samband med det kriterium som tar fasta på tidens stora frågor. Men självfallet kan dessa händelser också användas för att påverka betygsättningen med avseende på USA:s ställning på sikt.

Samtidigt illustrerar resonemanget ovan det kontroversiella kring Jackson. Även om det blir goda poäng på de tre kriterier där en tregradig skala föreligger hamnar man att resonera i termer av lägre alternativ i anslutning till det enda kriterium där en femgradig skala föreligger. Avvägningen på den sista punkten torde vara en av de svårare i hela arbetet. Jackson beskrivs överlag som en resolut president som fick saker att hända. Men då man väger de lyckade insatserna mot de mindre lyckade förstår man varför Jackson rentav har beskrivits som den mest kontroversiella president som USA någonsin har haft (Riley 2000: 83). Det blir inte mindre än sju poäng då man adderar poängtalerna med varandra. Vi talar således om en poängsättning som är åtminstone relativt nära vad som är maximalt. Å andra sidan utgör Jackson en påminnelse om det relativa i ett begrepp som storhet. En forskare som fokuserar på de amerikanska urinvånarna lär ha svårt att se Andrew Jackson som någonting annat än en rasistisk despot.

4.2.4 Martin Van Buren — i skuggan av företrädaren (1836)

Jacksons vicepresident, Martin Van Buren, kom att efterträda Jackson och bli USA:s åttonde president genom sin seger 1836. Som politiker hade Van Buren under 1810-talet skolats via den erkänt tuffa delstatspolitiken i New York, en delstat där olika

politiska ”klickar” bekämpade varandra hänsynslöst och där man hastigt kunde försvinna från den politiska scenen ifall man hade allierat sig med fel läger. År 1821 blev Van Buren senator och med tiden en av Jacksons förtrogna. Förutom att Van Buren var en pragmatisk politiker som var mån om att betona de enskilda delstaternas rättigheter så var han också en osedvanligt varm förespråkare av ett fungerande partisystem. Han menade att det aktivt deltagande via de politiska partierna var medborgarnas främsta skydd mot storkapitalet i det amerikanska samhälle som höll på att förändras i snabb takt (Bodenhamer 2000: 101-102).

Att efterträda en utåtriktad, populär och i en hel del avseenden framgångsrik president är inte nödvändigtvis det lättaste. Man bleknar lätt vid en jämförelse. Så blev fallet också för Van Buren. Van Buren, från New York, väckte misstro i södern. Bland annat bottnade detta i en fiendskap mellan honom och John Calhoun, som fortsättningsvis utgjorde söderns starke man. Så var fallet trots att Van Buren i den efter hand allt mer inflammerade frågan om slaveriet hyste respekt för de enskilda delstaters beslutanderätt i olika frågor (Bodenhamer 2000: 103-104). Situationen blev inte bättre av att Van Burens kandidat till vicepresidentposten, överste Richard Johnson, levde tillsammans med en mulattkvinna och hade två barn med henne. Det hela kulminerade i att Virginias elektorer vägrade lägga sina röster för Johnson, trots att de i valet av president stödde Van Buren. Följden blev att ingen av kandidaterna till vicepresidentposten hade en majoritet av elektorsrösterna. Därför kom senaten att för första gången i historien avgöra vem som skulle bli vicepresident. Det blev sedermera Johnson som utgick med segern (Mieczkowski 2001: 38).

Det var ingen självklarhet vem som skulle ta över då Jacksons tid som president gick mot sitt slut. Jackson själv hade synpunkter i ärendet och som vanligt fick han sin vilja igenom och demokraterna, som de numera kallades mer allmänt, ställde sig bakom Van Buren—Johnson. Det fanns dock viss irritation inom partiet, inte bara längs axeln norr-söder samt de olika värderingar som de olika områdena i landet representerade. Dels var det en del som irriterade sig på Jacksons sätt att själv vilka utse sin egen efterträdare, men det fanns också de inom partiet som insåg behovet av någon form av centralbank (Byrnes 2001: 67).

Det nya partiet, whigs, var för dåligt organiserade för att kunna enas bakom en gemensam kandidat. I stället fanns tre kandidater från olika delar av landet: Webster från nordost, White från södern och Harrison från väst. Det enda hoppet för whigs blev att försöka hindra Van Buren från att erhålla en majoritet av elektorsrösterna och därmed föra över avgörandet till representanthuset (Henretta 2002: 114). Strängt

taget bedrev whigs sin presidentvalskampanj på det sätt som männen bakom den amerikanska konstitutionen hade förespråkade. Dessa hade ju aldrig kalkylerat med förekomsten av politiska partier utan utgick från att elektorsrösterna kunde fördela sig på mer geografiska grunder varpå representanthuset vid behov kunde utse det mest dugliga alternativet. Men i ett land med två konkurrerande partier är enighet inom partiet (åtminstone utåt sett) ofta A och O för att nå politisk framgång.

Det var till slut den starka organisationen bakom Van Buren som avgjorde valet (Degregorio 2005: 129). Han fick 51 % av rösterna och 170 elektorer. Hans tre motståndare från whigs fick sammanlagt 113 elektorsröster bakom sig. Av dessa var Harrison den klart starkaste med 73. Inom whigs ansåg många redan nu att Harrison borde vara det samlande namnet fyra år senare. Det här var något han också kom att bli (Henretta 2000: 121). Segern till trots klämtade varningsklockorna för demokraterna. Det hade inte varit någon promenadseger för Van Buren. Norröver var han stark. Men i södern hyste man misstro mot en nordstatare, vars kandidat till posten som vicepresident alltså till råga på allt levde tillsammans med en mulattkvinna. Slaverifrågan gjorde sig, direkt eller indirekt, allt mera påmind.

Tabell 4.22 USA:s presidentval 1836

Martin van Buren, dem.	51 %	170 (58 %)
William Harrison, whigs	37 %	73 (25 %)
Hugh White, whigs	10 %	26 (9 %)
Daniel Webster, whigs	3 %	14 (5 %)
Willie Mangum, (ob.)	-	11 (4 %)
Totalt:	100 %	294

Martin Van Burens tid vid presidentposten var föga lyckosam. Så gott som direkt efter Van Burens tillträde drabbades landet av dess ditintills värsta lågkonjunktur ("the Panic of '37") (Pious 2001: 66). Då det inte fanns någon central institution som reglerade finanspolitiken fanns det i stället en mängd småbanker som lånade ut pengar allt för vidlyftigt till folk som inte klarade av återbetalningarna. Van Buren var dessutom fångad av sitt partis ideologi som var en effektiv broms mot att låta centralförvaltningen gripa in aktivt i det ekonomiska livet (Skidmore 2004: 81). En samtidig lågkonjunktur i England gjorde att världspriset på bomull föll. De amerikanska producenterna kom nu att få mindre än hälften av det pris man erhållit kort tidigare (Henretta 2000: 118). Vidare hotade krig mot Mexico på grund av frågan om vilken status Texas skulle ha framöver. Kort därefter uppstod en tvist med Ka-

nada gällande gränsdragningen i Maine-området. Ingen president före Van Buren hade på så kort tid ställts inför så många olika typer av kriser efter sitt tillträde (Henretta 2000: 114). Det hela blir inte mindre speciellt av att det verkade finnas få svåra utmaningar i det skede som Van Buren valdes: bankstriden var över, förflyttningen av indianer var på väg att slutföras, debatten kring tariffer var under kontroll etc (Silbey 2005: 110).

Den ekonomiska krisen varade en bit in på 1840-talet. De åtgärder som Van Burens administration tog till var begränsade. Till Van Burens grundsyn hörde att han delade Adam Smiths filosofi kring klassisk liberalism. Allmänna medel skulle inte användas för att gynna vare sig privatpersoner eller specifika ekonomiska intressen eller yrkesgrupper i kris. I sitt årliga "State of the Union"-tal till kongressen år 1840 betonade Van Buren det allmänna välbefinnandet i grund och botten mådde bättre ju mindre statlig inblandning som förekom (Silbey 2005: 117-118). Att politikens värld är komplex påvisas av att denna återhållsamhet beträffande centralstyret kom att ge näring åt politiska kretsar i sydstaterna beträffande en helt annan fråga, närmare bestämt slaveriet (Holt 1992: 52).

Att Van Buren överlag skar ner de offentliga utgifterna samtidigt som han lät piffa upp Vita huset väckte stor irritation även om det inte var fråga om extravaganser. Mot den här bakgrunden ter det sig lite konstigt att demokraterna nominerade honom även vid följande presidentval. Till saken hör att en hel del inom det egna partiet gav Van Buren endast halvhjärtat stöd år 1840 (Holt 1992: 53). Efter hand tilltog splittringen bland demokraterna samtidigt som man inom whigs hade orsak att vädra morgonluft. Van Buren skall knappast lastas för en ekonomisk depression som bryter ut kort efter att han tillträtt som president. Men däremot nog för att han inte ingrep resolut. Därför kom han också att framstå som syndabock. Intressant nog stiftades under årtiondena före inbördeskriget väldigt få lagar som möjliggjorde central styrning av ekonomin. Under Van Burens sista år som president infördes genomdrevs lagstiftning ("Independent Treasury Act") om att skapa en myndighet med uppgiften att upprätthålla kontroll över statens medel (Schroedel 1994: 139-140).

Sett till utrikespolitiken fick han kritik då han inte passade på att utvidga landets gränser trots att möjligheten gavs. Texas-frågan var brännande aktuell. Men Van Buren agerade för att USA inte skulle gå in för en annektering av området trots att man från Texas-ledningens sida hade signalerat intresse för att bli en del av USA. Presidentens agerande bottnade dels i att han inte ville riskera ett krig med Mexico. Men det handlade även om att han inte ville utvidga slavterritorierna i USA. Det

sistnämnda handlade mera om att lugna ner stämningarna kring slaverifrågan än på grund av moraliska betänkligheter. Tvärtom, så hade Van Buren visat tämligen stor förståelse för den uppfattning i frågan som var rådande i sydstaterna (Holms 1996: 71). I norr förekom väpnade oroligheter vid gränsen till Kanada. Uppe i Maine var man missnöjda med det sätt på vilket gränsen till Kanada hade dragits. Oroligheterna ebbede dock ut efter en tid. Men Van Buren framstod inte heller här som någon resolut person (Bodenhamer 2000: 108).

Att Van Buren dessutom fortsatte de deporteringar av indianstammar som Jackson inlett gjorde att han kom att symbolisera de s.k. ”doughfaces” (som översatt rätt och slätt betyder ”degansikte”), syftande på demokrater från norr som ansågs gå sydstaternas ärenden (Pious 2001: 68). Mer diplomatiskt kunde man tala om ”nordstatare med sydstatsvärderingar” för att illustrera den förr i tiden rätt vanligen förekommande termen ”doughface”.

Martin Van Burens förlorade sedermera valet år 1840. Hans undfallenhet i Texasfrågan kom att skaffa honom så många fiender i södern att han år 1844 dessutom misslyckades med att bli nominerad som demokraternas presidentkandidat (McPherson 1988: 53). Han ledde efter den första omgången men överlät arenan åt James Polk då han insåg att han omöjligen kunde få de två tredjedelar av rösterna vid partikonventet som krävdes för att bli nominerad (Pious 2001: 70). Den därpå följande gången som det var presidentval, 1848, kandiderade han utan framgång för det lilla Free Soil-partiet. Partiets käpphäst var att förbjuda slaveriet i nya delstater. Van Burens kandidatur hade ingen annan betydelse än att han tog röster från sitt gamla parti och således gynnade whigs, som ständigt hade bekämpat honom. Nere i södern fick han totalt nio (sic!) stycken röster (Boller 1996a: 89). Därefter återvände han till demokraternas led men saknade en politisk plattform efter sin ideologiska utflykt 1848. Han avled 1862. Vid det laget hade unionen rämnat och inbördeskrig pågick. Då kriget bröt ut understödde Van Buren all slags ansträngningar för att slå ned sydstaternas uppror (Bodenhamer 2000: 107).

Martin Van Buren hör till de mindre kända i amerikansk presidenthistoria. Hans popularitet blev med tiden så pass låg att det nästan vore skäl att använda sig av den lägsta poängsättningen. Å andra sidan blev han nominerad för omval 1840 och fick där 47 % av rösterna. En kompromiss mellan de två mest blygsamma alternativen hade måhända tett sig logisk här (kriteriet ”popularitet”). Men eftersom jag valt att inte tillåta mig denna möjlighet stannar jag vid en poäng. Det här kan motiveras med att Van Buren trots allt fick närmare hälften av rösterna vid följande val. I själva

verket var han relativt nära att bli vald även 1840. Det hade räckt med att få 8.000 röster gynnsamt fördelade på fyra delstater i norr (Henretta 2000: 121). Men någon direkt folkkär president var han definitivt inte.

Tabell 4.23 Bedömning av Martin Van Buren

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Martin Van Buren	1	1	1	0	3 av 10

Inte heller i något annat avseende blir betygsättningen särdeles smickrande. I och för sig kan man heller inte säga att han skulle ha störtat landet i fördärvet. Sett till såväl hans insats med avseende på presidentämbetets tyngd som USA:s ställning balanserar Martin Van Buren mitt emellan de två lägsta alternativen på den tregradiga skalan (kriterierna ”ämbete” och ”USA”). En handfallenhet inför lågkonjunkturen kombinerat med Van Burens insats i fråga om att etablera ett system där personliga kontakter vägde tyngre än formella meriter förbättrar inte intrycket av hans insats heller i samband med dessa kriterier. Presidentämbetets ställning naggades inte tillräckligt mycket i kanten för att i denna bedömningssituation ge det lägsta betyget. En poäng ter sig helt klart som det mest korrekta. Däremot ter sig noll poäng som en mer logisk bedömning än en poäng då vi ser till på vilket sätt USA påverkades av Van Burens ämbetsutövning. Jämfört med då han hade tillträtt så var inte minst ekonomin klart svagare. På olika sätt kom landet också att gradvis glida närmare en klar splittring mellan nord och syd. Den kompromissvilja som Van Buren visade prov på bromsade inte upp den trend som hade startat.

Sett till hans sätt att hantera samtidens stora frågor blir det en poäng (kriteriet ”problem”). Hans insatser var föga imponerande om än inte tillräckligt katastrofala för att ge det lägsta poängtalet. Det förtjänar dock att än en gång nämnas att den lågkonjunktur som drabbade landet samma år som Van Buren tillträdde inte bottnade i egna åtgärder utan i den folkkäre företrädarens. Frågan är förvisso hurvida han kunde ha reagerat starkare för att åtgärda missförhållandena. Dessutom ser man under Van Burens tid den tilltagande splittring mellan nord och syd som skulle få katastrofala följder. Här får Van Burens relativa undfallenhet gentemot södern te sig som ett svaghetstecken.

4.2.5 Summering av epok 2

Den genomsnittliga betygsättningen blir här något lägre (5) än i den föregående epoken (6,75). Den rent poängmässiga skillnaden är närmast den, att Jackson är ensam om att få tämligen höga poäng medan de övriga presidenterna från denna epok inte hör till de mer profilstarka eller folkkära. Frågan om vad som ligger bakom dessa poäng — liksom skillnaden mellan dels olika presidenter, dels mellan olika epoker — är förvisso mer intressant. Om vi för exemplets skulle tänker oss att den genomsnittliga presidenten får totalt fem poäng — två poäng för ”problem” och en poäng i de tre övriga sammanhangen, alltså det mellersta alternativet vid varje enskild betygsättning — handlar det förvisso ändå inte om en epok med uteslutande svaga presidenter. Låt vara att Jackson höjer genomsnittet från 4,3 hos de tre övriga till just 5,00 då alla fyra räknas med. Men så hör vare sig Monroe, John Quincy Adams eller Van Buren knappast till de mer kända eller profilstarka i historien. Strängt taget är de väl heller inte tillräckligt misslyckade för att för just den skall bli ihågkomna. Till att börja med var det vid den här tiden kongressen som utgjorde den dominerande politiska kraften.

Tabell 4.24 Jämförelse mellan presidenterna i epok 2 (1816—1840)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
James Monroe	2	1	1	2	6 av 10
John Q Adams	2	1	0	1	4 av 10
Andrew Jackson	2	2	2	1	7 av 10
Martin van Buren	1	1	1	0	3 av 10
Genomsnitt:	2	1,25	1	1	5 av 10

Mellan Jefferson och Jackson kännetecknas presidentämbetet av en tämligen blygsam profil. Samtidigt kanske denna epok inte var tillräckligt dramatisk för att bana väg för vad som kunde upplevas vara verkligt stora presidenter alternativt sådana som har utsatts för stora utmaningar för att sedan misslyckas kapitalt? Det höga poängtalet för Jackson naggas i kanten av vissa åtgärder som i efterhand ter sig mindre logiska. De höga poängtalerna beträffande de tre kriterier som ger maximalt två poäng är däremot odiskutabla.

Jackson höll en anmärkningsvärt hög profil. Dels för att han var sådan av naturen, dels för att han kunde rida på en sympativåg efter det scenario som rått då John Quincy Adams valdes 1824. Men t.ex. under Monroe så fanns det ju inte ens någon

partimässig konkurrens. De presidenter som följde efter Monroe drabbades å sida desto mera av den typen av problem. Redan de skandalartade former under vilka Adams hade blivit utsedd kom ju att omforma hela partisystemet och sätta honom själv i en brydsam situation under hela hans ämbetsperiod. Jackson å sin sida var så pass dominerande att hans efterträdare Van Buren aldrig kunde ta sig ur hans skugga. En fråga som spontant inställer sig är huruvida det ens fanns några stora ambitioner åt det hållet. Handfallen inför de problem han ställdes inför får Van Buren ses som den svagaste presidenten från denna epok.

4.3 Epok 3: Expansion och splittring (1840—60)

Under 1840-talet blev klyftan djupare mellan de jordbruksdominerande slavstaterna i söder och de mer industrialiserade fristaterna i norr. De förbättringar som hade åstadkommits beträffande kommunikationerna i landet skedde i huvudsak norröver och hade förstärkt banden mellan nordstaterna och de nya områdena västerut. Den regionala balansen inom unionen hade gradvis förskjutits till nackdel för södern (BBV 11, 1986: 126). I norr efterlyste man höga tullar på importvaror för att skydda sin industri. Detta sågs inte med blida ögon söderöver, där man efterlyste handel under friare former för att lättare kunna exportera bomull utgående från gynnsamma villkor. Frågan om slaveriets vara eller icke-vara accentuerades i takt med expansionen västerut, som innebar att nya delstater skulle komma att upptas i unionen. Utöver att ett stort område som Texas skulle komma att ingå i USA under det som här kallas ”epok 3” (1840-60) så var immigrationen stor. Mellan åren 1840 och 1850 ökade USA:s befolkning från 17 till 23 miljoner invånare. Bland invandrarna utgjorde irländare, följt av tyskar, den största gruppen (Holt 2000: 160-161).

Från ett påfallande starkt presidentstyre under Jackson kom maktens pendel att svänga mot slutet av 1830-talet. Redan 1840 valde amerikanerna en president som både för egen del och som talesman för sitt parti, whigs, propagerade för ett svagare presidentämbete. William Harrison var general och hade utmärkt sig genom krigföring mot indianerna. Han ansågs vara lämplig bland annat då han inte hade profilerat sig genom starka ställningstaganden som skulle ha gjort honom kontroversiell i väljarnas ögon. Så var dock fallet med de mest namnkunniga alternativen inom whigs, närmare bestämt Henry Clay och Daniel Webster (Mieczkowski 2001: 39). Harrison blev den första presidenten i USA som dog under sin ämbetsperiod. Han blev även den hitintills mest kortvariga. Harrison avled endast en månad efter installationen.

De sakfrågor som i övergången till 1840-talet stod i fokus gällde den lågkonjunktur som landet hade befunnit sig i sedan 1837. Whigs förespråkade olika åtgärder för att stimulera ekonomin. Man ville införa högre tullar på importvaror för att skydda den egna industrin. Dessutom ville man ge federalt bistånd för att förbättra kommunikationerna inom landet. Paradoxalt nog kom Tyler att använda sin vetorätt mot detta då han efterträdde Harrison efter dennes kortvariga period på presidentposten. Demokraterna motsatte sig de ovan nämnda förslag som whigs förde fram. Man var rädda för att dylika åtgärder skulle gynna specialintressen och medföra korruption (Howe 2001: 75).

Territoriell expansion blev år 1844 för första gången en väsentlig valfråga. Situationen kan jämföras med införskaffandet av Louisiana-territoriet år 1803. Den saken var inte ens aktuell inför valet år 1800 men redan genomförd då det var val 1804. Då man närmade sig mitten av 1800-talet var det aktuellt för USA att expandera i olika riktningar. Västerut skedde detta mot det s.k. Oregon-territoriet som då utgjorde en tvistefråga med britterna. Så småningom skulle området i det stora hela delas så den norra delen tillföll Kanada och den södra tillföll USA (Henretta m.fl. 2002: 373). Söderut handlade expansionen i första hand om Texas, men sedermera även om områden ännu längre västerut.

Texas hade varit självständigt sedan 1836, men tiden var nu mogen för en diskussion om att området skulle inträda i Förenta Staterna. Då Texas vid den här tiden dessutom hade exceptionellt dålig ekonomi var man mogna för en diskussion med amerikanerna (Fleming 2001: 86). Detta sågs inte med blida ögon från vare sig de nordliga delstaternas sida eller från Mexikos. I norr berodde kritiken på att många var tveksamma till att ansluta ett så pass stort slavområde till unionen. I södern betonades däremot att Texas utgjorde en naturlig del av Louisiana-territoriet, och därigenom en naturlig del av USA. En blick på kartan gör detta argument förståeligt. Det s.k. Louisiana-territoriet utgör i stort sett den mellersta tredjedelen av dagens USA, närmare bestämt med undantag för just Texas med omnejd. Kritiker menade att det hade varit en blunder att i en byteshandel med Spanien år 1819 avstå från alla anspråk på Texas mot att man i stället fick Florida. Mexiko hade å sin sida blivit självständigt från Spanien år 1821. Men den nya statsbildningens ekonomi kom snabbt att stagnera, vilket i sin tur gjorde att mexikanska staten hade svårt att hålla kontroll över delar av vad man betraktade som sina naturliga områden (Henretta m.fl. 2002: 377).

Innan 1844 års segrare Polk hann överta presidentämbetet erbjöd kongressen Texas att bli en del av USA. De diplomatiska förbindelserna med Mexiko strandade och Polk fick rätt snart ett krig på halsen. Dessutom riskerade man ett krig med britterna på grund av ambitionen att ansluta Oregon-territoriet till USA. Här lyckades man reda ut problemet på diplomatisk väg. År 1846 kom man överens om att gränsen mellan USA och Kanada, som då tillhörde britterna, på det stora hela skulle löpa längs den 49:e breddgraden (Cutler 2000: 124, 127).

Förhållandet till Mexiko var mer inflammerat. Kort efter att Mexiko gett upp anspråken på Kalifornien visade det sig att det fanns guld där. Dessa fynd ledde till en guldrush då massor av människor sökte sig västerut. Invånarantalet steg snabbt från 15.000 till 300.000 (Fleming 2001: 87). Det första guldet hittades rentav nio dagar innan USA och Mexiko skrev under det avtal som slog fast den framtida gränsdragningen (Holt 2000: 145). Men nyheter färdades långsamt på den tiden så detta påverkade inte förhandlingarna. Avtalet slog fast att Rio Grande skulle utgöra gränslinje och att inte bara Texas utan även de områden som idag utgör delstaterna New Mexico, Arizona, Kalifornien, Nevada, Utah och delar av Colorado skulle tillfalla USA. Men expansionen skedde till priset av att klyftan mellan nord och syd vidgades. Så blev fallet då också de områden som tillät slaveri expanderade.

1850-talet kom att på många vis bli ett intressant årtionde. Immigration och industrialisering gjorde att den relativa graden av urbanisering i USA aldrig har varit så stor som under detta årtionde. Industrialiseringen märktes mest i norr medan södern fortsättningsvis var jordbruksdominerad. I södern såg man bomullen som en så pass stark motor för hela det amerikanska samhället att uttrycket ”King Cotton” (”Kung Bomull”) myntats för att beskriva dess roll. Det här var ett förenklat synsätt som i någon mån bottnade i självbedrägeri. Den rurala södern var ett jämförelsevis utvecklade område. Redan år 1860 var invånarantalet 31 miljoner (Baker 2000: 188). På två decennier hade folkmängden ökat med nästan det dubbla.

Slaverifrågan blev tidens stora politiska fråga. Tvärt emot vad många hade hoppats på blev stämningarna inte bättre då senaten röstade igenom ett program som demokraternas starke man Stephen Douglas lade fram (”the Compromise of 1850”). Programmet innefattade följande: 1. ta med Kalifornien i unionen som fristat, 2. slå fast de geografiska gränserna för Texas, 3. ge New Mexico- och Utah-territorierna beslutsrätt rörande slaveriets existens, 4. låta myndigheter i norr bistå slavägare som eftersökte förrymda slavar i fristaterna och 5. förbjuda slavhandel i District of Columbia (Genovese 2001: 72-73).

Några år senare skulle man få en försmak av inbördeskriget då slaverianhängare och slaverimotståndare kom att bekämpa varandra med vapenmakt i Kansas ("Bleeding Kansas"). Det här var följden av en ny bestämmelse som lät invånarna i området själva besluta om slaveriets vara eller icke-vara där ("the Kansas-Nebraska Act"). Dessa oroligheter påskyndade svanesången för whigs i och med att de som ville begränsa slaveriet samlades kring en ny politisk gruppering, det vill säga republikanerna. Republikanerna skulle komma att ta över efter whigs i det nya tvåpartisystem som snart skulle se dagens ljus. Början av 1850-talet utgjorde ett politiskt vägskafl för USA, främst symboliserat av slaveridebatten och dess följder för bl.a. tvåpartisystemet. Vid övergången till 1860-talet var splittringen ett faktum.

4.3.1 William Harrison — avled efter en månad (1840)

De som reagerat på den maktutövning som Jackson hade stått för slog sig år 1834 samman i whigs. I samband med valet år 1836 hade whigs varit splittrat på tre kandidater. Här märkte man att Harrison hade ett större stöd än väntat (Fischer 1991: 850). Då man år 1840 förmådde enas bakom general Harrison innebar det också startskottet för en anmärkningsvärd politisk mobilisering. Omfattningen av den valkampanj som följde var spektakulär om man beaktar att den inträffade för mer än ett och ett halvt sekel sedan. Van Buren kan sägas ha gått till historien som den förste presidenten som personligen fick klä skott för dåliga ekonomiska tider. I detta avseende, liksom frågan om de mer jippobetonade inslagen, kom 1840 års valkampanj att presentera en ny, modern form av valkampanj. Sympatisörer använde sig av plakat, kampanjsånger, banderoller, hattar, parader etc för att föra fram sin kandidat. Rösträtten var mer utbredd än förut och aktörerna drog sig inte för att försöka hitta på nya drag för att locka skarorna (Boller 1996b: 65). Man lyckades dessutom väl. Knappt över 80 % av de röstberättigade (läs: vita män) röstade. Detta utgör den tredje högsta noteringen någonsin vid ett amerikanskt presidentval, efter valen 1860 och 1876 (Howe 2001: 74). Mot bakgrunden av att whigs förespråkade ett svagt presidentämbete var det en anmärkningsvärd möda som sattes ned för att få in sin kandidat i Vita huset år 1840. Men vill man tona ner ett ämbete är den kanske mest effektiva strategin att utse en person som antas hålla låg profil. Det handlade även långt om att få bort Van Buren som hade blivit en tacksam måltavla sedan ekonomin hade gjort en djupdykning mer eller mindre direkt efter att han hade tillträtt.

De egenskaper som associeras med whigs hade föga att göra med Harrisons parhäst John Tyler. Det var närmast hans geografiska bakgrund som sydstatare och det fak-

tum att han var före detta demokrat som gjorde honom aktuell för vicepresidentposten. Med den här bakgrunden förespråkade Tyler naturligt nog stort självbestämmande för de enskilda delstaterna (Kruman 2000: 132). Inom whigs hoppades man helt enkelt nå ut till nya väljargrupper tack vare de egenskaper som Tyler kännetecknades av (Richards 2000: 115). I normala fall hade dylikt varit av mindre vikt sedan valet väl var över, men nu kom Tyler att tjänstgöra under så gott som hela Harrisons mandatperiod.

Van Burens anhängare angrep Harrisons ålder och påstod att han var senil och led av såväl fysiska som psykiska begränsningar (Boller 1996b: 70). Den nedgång i ekonomin som hade inträffat under Van Buren kom dock att decimera hans chanser. Från att ha innehaft både presidentposten och majoriteten i kongressens båda kamrar förlorade demokraterna nu på alla fronter. Trots att Harrison ingalunda var överlägsen vann han ändå i 19 av landets 26 delstater. Van Buren förlorade till och med hemma i New York. Sett till antalet elektorsröster blev fördelningen 234-60. Harrison fick nära 80 % av elektorsrösterna fastän han inte hade mer än 53 % av väljarna bakom sig. Ett nytt parti, frihetspartiet (Liberty Party), lockade 7.000 slaverimoståndare att rösta för dess kandidat. Mer väsentligt är att grupperingen på sikt banade väg för republikanerna, ett nytt parti som skulle bli av klart mer varaktig karaktär (Mieczkowski 2001: 41).

Tabell 4.25 USA:s presidentval 1840

William Harrison, whigs	53 %	234 (80 %)
<u>Martin Van Buren, dem.</u>	<u>47 %</u>	<u>60 (20 %)</u>
Totalt:	100 %	294

Det var kallt och blåsigt vid Harrisons installation. Harrison ville neutralisera kritiken gentemot sin höga ålder och uppträdde därför alltför lätt klädd och höll det längsta installationstalet någonsin (uppgifterna varierar mellan 1 timme och 40 minuter till över två timmar). Efter installationen tog den nedkylda Harrison en promenad och råkade ut för ett skyfall. Den nye presidenten ådrog sig lunginflammation och avled endast en månad efter att han svurit presidenteden (Boller 1996a: 93). Då han med andra ord knappt alls hann sköta sitt ämbete är det svårt att försöka sig på att bedöma hans insats som president. Genom en bibliografi (se Stevens 1998: 163-165) framgår att de flesta bedömare verkar ha utgått från att han skulle ha hållit låg profil och kunde ha blivit en marionett i händerna på starka politiska aktörer. Men

huruvida så verkligen hade blivit fallet är självfallet omöjligt att säga. Det kan ändå nämnas att Harrison knappast hade verkat för att förstärka presidentämbetet. Förutom att han själv hade betonat att han ämnade avverka endast en mandatperiod som president så hade det gått emot både hans egen och det egna partiets ideologi att försöka stärka presidentmakten (Spitzer 1988: 39). I sitt installationstal underströk Harrison också att han skulle ”lyda folkets vilja så som den uttrycks via kongressen” (Pious 2001: 342-343). Detta underströks exempelvis genom ett principiellt avståndstagande från vetorätten, med undantag för i absolut nödfall (Spitzer 1988: 39).

4.3.2 John Tyler — president av misstag (1841)

Vi har sjungits, ljugits och supits omkull” skrev tidskriften *Wheeling Times* sedan resultatet från 1840 års val stod klart (Boller 1996b: 71). Harrison, 68, var den äldsta som valts till USA:s president till dess Ronald Reagan, 69, segrade 1980. Men så gott som hela Harrisons mandatperiod sköttes ämbetet av John Tyler. Tyler hade blivit nominerad som vicepresident närmast för att locka röster från sydstaterna (Monroe 2003: 79). Redan whigs’ valslogan ”Tippecanoe and Tyler too” kan sägas innehålla såväl nationalism (syftande på det berömda slaget vid Tippecanoe, där Harrison hade besegrat indianerna) och regionalism, som långt förknippas med södern (representerad av Tyler).

Att avfärda Tyler som någon som enbart ville betona delstaternas rättigheter i syfte att bevara slaveriet ter sig överdrivet. En mer utförlig beskrivning är att påminna om hans nationalistiska drag. Tyler betonade det ”(av Gud) utformade öde” (”manifest destiny”) som gick ut på att USA efter hand skulle komma att uppfylla hela den nordamerikanska kontinenten. Att han kom att så hårt driva frågan om införlivandet av Texas berodde således inte bara på omtanke rörande slaveriets fortlevnad. Det handlade också om att göra USA starkare. Men det torde också ha handlat om att försöka få stöd från demokraterna i syfte att bli vald på egen hand år 1844 (Herring 2008: 195).

John Tyler blev den första vicepresident att tillträda ämbetet som president sedan den egentliga presidenten hade dött. Det här utgjorde en paradoxal situation då Tyler stod för åsikter som långt avvek från Harrisons och det egna partiets. Inom whigs förfäktades tankar om att inrättandet av en centralbank kombinerat med högre tariff för att skydda den inhemska industrin var vad som behövdes för att få bukt med den lågkonjunktur som rådde (Monroe 2003: 83). Henry Clay och andra starka aktö-

rer inom partiet ansåg att nomineringen per definition var något som förpliktigade Tyler att följa partiets linje (Korzi 2004: 63). Men Tyler var egensinnig och vägrade att finna sig i dylikt.

Situationen var smått absurd. Till att börja med var det oklart om en vicepresident som plötsligt får överta ämbetet skall uppfattas som en regelrätt president. Konstitutionens text var vagt formulerad på den här punkten. Tyler gjorde en klar markering genom att t.ex. vägra att öppna post som var adresserad till "Acting (sv.: t.f. eller ställföreträdande) President Tyler". Mer väsentligt är att de klyftor som snart skulle föra landet till ett inbördeskrig blev allt djupare. Då Tyler väl blev president retade han snabbt upp sina partikamrater till den grad att han blev utesluten från whigs (Nelson 2008: 41). Harrison hade satt i system att varje medlem av kabinettet hade en röst var då man träffades för att dryfta olika frågor. Denna kutym var något som Tyler frångick med en gång (Nelson 2008: 40). Droppen som fick bägaren att rinna över var då Tyler lade in sitt veto mot ett förslag om inrättandet av en ny bank som skulle verka på det nationella planet (Korzi 2004: 64). Samtliga medlemmar av regeringen avgick, om inte direkt så efter hand. Lediga regeringsposter fylldes med konservativa sydstatsdemokrater (Pious 2001: 80-81).

Politiskt sett uppstod ett dödläge där det var svårt för alla parter att få någonting utfört. Tylers tvister gentemot kongressen skall ses mot bakgrunden av att det handlade om en kongress som styrdes av det parti från vilket han blev utsparkad. Efter att Tyler använt sin vetorätt mot bland annat lagförslag rörande skyddstullar och det nyss nämnda inrättandet av en nationell bank blev han den första president mot vilken en resolution om riks rätt ("impeachment") lades fram i representanthuset. Som motivering anfördes att Tyler skulle ha missbrukat vetorätten. Resolutionen vann dock inte tillräckligt stort understöd. Tylers sätt att använda vetorätten gjorde också att han blev den förste president som fick stå ut med att kongressen ignorerade presidentens veto och röstade igenom samma förslag en gång till. Det här skedde för övrigt den sista dagen som Tyler var president (Pious 2001: 80).

Tyler blev president under anmärkningsvärda omständigheter och passade aldrig riktigt in i det sammanhang dit han hamnat. Tyler kom snabbt att fjärmas från sitt parti. Från första början lät han förstå att han inte tänkte låta sig styras av ledande politiker inom whigs. Det här var politiskt sett ödesdigert, inte minst eftersom partiet vid det här laget hade kontroll över kongressens båda kamrar. Det är också skäl att minnas att man inom whigs överlag förespråkade ett svagt presidentämbete. Sett till de politiska sakfrågorna stod Tyler närmare demokraterna än vad han stod sitt eget

parti. Det här gällde inte minst i ekonomiska frågor (Pious 2001: 79). Tyler var en "States Rights Whig", vilket framstod som en direkt motsägelse i ögonen på en stor del av partiets anhängare uppe i norr. Stark betoning av de enskilda delstaternas rättigheter associerades mera med demokrater (Richards 2000: 114). Tyler utgör därför ett utsökt exempel på de svårigheter en ledare ställs inför ifall han inte har ett gediget stöd från något av de huvudsakliga partierna. Tylers situation förbättrades inte av att hans legitimitet som president var lidande då han inte hade blivit vald till ämbetet för egen del. Det fanns helt enkelt ingen kutym för på vilket sätt man skulle förhålla sig till arrangemanget (Kruman 2000: 133).

Tyler hade redan tidigt under sin karriär visat goda exempel på egensinne. Efter att 1820 års kompromiss kring slaveriet stod klar avgick han från representanthuset i protest. Senare hoppade han av från posten som guvernör i Virginia eftersom han ansåg att han inte fick tillräckliga befogenheter. Då han sedermera valdes in i senaten hoppade han år 1836 av i protest mot president Jackson (Pious 2001: 78-79). Vid 51 års ålder blev Tyler den ditintills yngste presidenten i USA:s korta historia (Havelin 2005: 8-9). Ovan framgick att det inte handlade om en politisk novis utan en erfaren politiker, som hade hunnit sitta i bägge av kongressens kamrar. Kompromissvilja är inte en term som associeras med John Tyler. Snarare kan bångstyrighet ses som ett utmärkande drag. Bland annat hade han tre gånger under en och samma dag utnämnt en person vid namn Caleb Cushing till minister. Vid samtliga tre tillfällen vägrade senaten stadfästa utnämningen av Cushing (Genovese 2001: 68).

Presidentämbetet stärktes snarare än försvagades under Tylers tid vid makten (Kruman 2000: 132). Låt vara att förändringen var marginell, men i den svåra situation som rådde gjorde Tyler ändå sitt bästa för att visa att presidenten var något mer än en gummistämpel i händerna på andra politiska aktörer. Ett känt exempel härstammar från då utrikesminister Daniel Webster vid tiden för Tylers tillträde upplyste Tyler om att man utgick från att han skulle följa den av Harrison inrättade principen att alla, inklusive presidenten, skulle ha en röst vardera då kabinettet satt i möte. Följden var att Tyler kyligt svarade att han själv bar ansvaret och vägrade underkasta sig en dylik princip. Vidare lät han förstå att han gladeligen skulle acceptera avskedsansökan från de ministrar som inte kunde omfatta detta (Genovese 2001: 66-68). Tyler blev snabbt "presidenten utan parti", men han visade att han ville vara något mer än en marionett (Genovese 2001: 68). Det här kom till uttryck då den kontroversiella frågan om vilken status Texas skulle ha framöver aktualiserades. Av minst tre orsaker ville Tyler få Texas att tillhöra USA. För det första ville han utvidga landet rent generellt. För det andra var Tyler ingen slaverimotståndare. För det

tredje hoppades han bana väg för en presidentvalskampanj år 1844 där han skulle stå ovanför partigränserna (Pious 2001: 82). Det sistnämnda var dock omöjligt att få till stånd. Inom whigs såg man Tyler som en bråkmakare. Inom demokraterna sågs han som en bråkmakare som dessutom hade svikit den egna gruppen genom att hoppa över till motståndarna.

Då demokraterna nominerade James Polk, en kandidat med hög utrikespolitisk profil, insåg Tyler att loppet var kört. Tyler hade räknat med att whigs och demokraterna skulle nominera kandidater som var mer försiktiga i Texas-frågan. Nu insåg han att hans kandidatur enbart skulle medföra ett bortfall av röster för Polk och hjälpa Henry Clay till presidentposten. Clay var mer återhållsam i Texas-frågan. Man kunde anta att Polk och Tyler skulle tilltala samma typ av väljare. Därmed skulle det i sin tur gynna Clay om Tyler fanns med i leken. I takt med att motsättningarna mellan nord och syd blev större kom sydstatarna att i ännu högre utsträckning än förut ansluta sig till demokraternas led medan whigs, varifrån Tyler alltså hade blivit utsluten, allt mera kom att associeras med affärsintressen och farmare i norr.

Tyler utgångsläge var rätt hopplöst från början, men hans kompromisslöshet gjorde ont värre. Samtidigt skall man komma ihåg att han trots motstånd lyckades etablera ett system rörande vilken position en vicepresident skall ha ifall han plötsligt hamnar att överta presidentposten (Crapol 2006: 13). Rörande Tylers roll i att forma presidentämbetets styrka hamnar han mitt på skalan och erhåller en poäng (kriteriet "ämbete"). Han försökte förvisso hålla en högre profil än flera av de tidigare presidenterna. Men den situation han befann sig i var omöjlig. Det bör dock framhållas att Tyler banade väg för ett mönster där en vicepresident som plötsligt får ta över presidentämbetet agerar president till fullo (Skidmore 2004: 91). De ambitioner som Tyler hade skulle utan vidare ha gett honom två poäng ifall han hade kunnat genomdriva sina mål. Nu blir det ändå bara en poäng på den här punkten. Hade hans motståndare fått sin vilja igenom skulle det ha blivit noll poäng här. Den omöjliga sits han befann sig i visas av att fem av hans sex förslag till domarutnämningar till Högsta domstolen röstades ner.

Tabell 4.26 Bedömning av John Tyler

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
John Tyler	1	1	0	0	2 av 10

Tyler hanterade en del frågor klumpigt och kompromisslöst. Det är inte osannolikt att någon bedömare därför kunde tänkas ge honom det lägsta poängtalet i fråga om på vilket sätt tidens stora frågor hanterades. Tylers sociala oförmåga är väldokumenterad och stora frågor av såväl inrikes- som utrikespolitisk art förblev olösta sedan han dragit sig tillbaka. Det har till och med sagts att han var den som under 1840-talet gjorde mest för att de olika delarna av USA skulle glida isär (Skidmore 2004: 97). Å andra sidan fick han slut på kriget mot seminolerna i söder. Längre norrut kunde USA och Kanada äntligen enas om var man skulle dra gränsen mellan den amerikanska delstaten Maine och dess kanadensiske granne New Brunswick. Mot denna bakgrund är det skäl att tilldela Tyler åtminstone en poäng (kriteriet ”problem”). Tyler hör inte till de mer uppskattade av USA:s presidenter. Men åtminstone i det här avseendet går det inte att betrakta honom som ett fullständigt misslyckande. I fråga om de två övriga kriterierna blir det däremot noll poäng för John Tylers vidkommande. Hans personliga framtoning gjorde att han var illa sedd bland den politiska eliten och var uppenbarligen heller ingen folkkär president (kriteriet ”popularitet”). Han förmådde heller inte minska de klyftor som fanns i det land som gradvis närmade sig ett inbördeskrig (kriteriet ”USA”). Det är svårt att motivera ett annat betyg än det lägsta rörande dessa kriterier.

Omsvängt kunde man konstatera att John Tyler, i det läge som rådde, hade haft små möjligheter att bli en stor president. Som redan konstaterats var han utsatt för en tämligen knivig situation, men han gjorde ont värre genom sin brist på kompromissvilja. De problem och den splittring som Tyler lämnade efter sig var avsevärda. Tre dagar innan han lämnade presidentposten skrev han under det dokument genom vilket förklarades att Texas framöver skulle utgöra en del av USA. I norr frågade sig slaverimotståndare hur många slavstater som Tyler i och med detta egentligen anslutit till unionen. Till ytan var Texas så stort att området i princip kunde delas upp i en handfull stater (Richards 2000: 120). Enligt ett förslag skulle Texas å andra sidan delas upp i en slavstat och en fristat. Det är svårt att föreställa sig på vilket sätt en dylik gränsdragning hade varit möjlig, rent geografiskt sett. I vart fall illustrerar det rätt tydligt på vilket sätt uppfattningarna kraftigt gick isär.

Den oförsonlige Tyler hör till de presidenter som bidrog till det inbördeskrig som skulle följa. Där kom han dessutom att ta parti för södern. I november 1861 valdes han in i sydstaternas kongress, men avled innan han hade hunnit tillträda. I anslutning till begravningen låg han på lit de parade utanför kongressbyggnaden, i en kista insvept i konfederationens flagga (Degregorio 2005: 158). I norr ignorerades Tylers död helt. Lincoln kommenterade inte bortgången, ej heller var det någon som flag-

gade på halv stång. Av naturliga skäl sågs Tyler som en förrädare. Faktum är att Tyler är den enda av USA:s presidenter som senare har kommit att alliera sig med motståndarsidan i anslutning till en väpnad konflikt (Crapol 2006: 268).

4.3.3 James Polk — ”svart häst” med hög profil (1844)

Under den första halvan av 1800-talet var det främst under Jefferson och Jackson som presidenten blev den dominerande faktorn i amerikansk politik. Under epoken Lincoln skedde motsvarande något senare. Av de övriga presidenterna under den här tidsrymden var det främst James Polk som visade att presidenten var en högst väsentlig politisk kraft att räkna med (Genovese 2001: 58). Företrädaren John Tyler hade försökt sig på något liknande men hade oddsen mot sig från första stund och misslyckades i sitt uppsåt. Det politiska arv som Polk lämnade efter sig var dock tämligen komplext och gör att han kan te sig svår att bedöma (Skidmore 2004: 102).

Texas-frågan kom att få högsta prioritet. De tilltänkta huvudkandidaterna, Clay (whigs) och Van Buren (dem), försökte hålla Texas-frågan utanför valet. Så blev fallet eftersom slaverifrågan annars kunde bli valets huvudtema, med risk för en valutgång som var svår att förutse. Ingendera ur den politiskt sett mycket meriterade duon ville ta med Texas i unionen (Cutler 2000: 124). Sedan Clay väl hade blivit nominerad började han vackla i Texas-frågan. Syftet var att försöka vinna röster i södern. Tilltaget kostade honom understöd i norr utan att märkbart stärka hans aktier i söder. Martin Van Burens låga profil gjorde att han inte lyckades bli nominerad bland demokraterna. Han hade stöd från en majoritet av delegaterna. Att uppbåda de 2/3 som vid den tiden krävdes för att bli nominerad visade sig däremot vara omöjligt. I stället förde demokraterna fram James Polk som en ren kompromiss.

Polk lyckades skickligt förknippa Texas med Oregon, ett stort område i nordväst som var fritt från slaveri. Därigenom neutraliserades i någon mån frågan om att slaveri existerade i Texas. Hans slogan ”Fifty-Four Forty or Fight” kunde lika gärna lyda ”Oregon eller krig” eftersom det syftade på den breddgrad där han ville att riksgränsen skulle dras (den norra änden av Oregon-territoriet). Huruvida Polk faktiskt hade ansett det vara mödan värt att starta ett krig för att få kontroll över Oregon ter sig oklart, men frågan om expansiv utrikespolitik var användbar vid 1844 års val (Miller 2006: 154-155). Polk blev demokraternas första svarta häst i dessa sammanhang (Genovese 2001: 68). Nomineringen av Polk kom att överraska ledarna för whigs, där man hade tänkt sig en kamp mellan Clay och Van Buren. Polk var inga-

lunda den novis som whigs ville göra honom till. Med ett förflutet som guvernör, kongressman och talman i representanthuset skulle han bli en hård, till och med allt för hård, nöt att knäcka för Clay (Bennett 2006: 258). Polks mentor, den till åren komne Andrew Jackson, sade sig ha en känsla av att folket var för en expansiv politik. Polk lyssnade och skred till verket. Några dagar före 1844 övergick i 1845, innan Polk ens hade hunnit tillträda, blev Texas officiellt en amerikansk delstat.

Polk motståndare spred propaganda rörande det sätt på vilket Polks slavar märktes med brännjärn etc. Det här var en falsk anklagelse även om det förvisso stämde att Polk, liksom Clay, höll sig med slavar (Boller 1996b: 80). I slutändan var det i större utsträckning Clay som förlorade på slaverimotståndarnas tilltagande aktivitet. Det lilla frihetspartiet (Liberal Party) nominerade James Birney som tog röster i norr. Polk erhöll strax under 50 % av rösterna. Clay fick 48 % medan Birney fick 2 %. Polk fick 170 elektorsröster mot 105 för Clay. Polks seger hade varit mycket knapp i flera delstater.

Tabell 4.27 USA:s presidentval 1844

James Polk, dem.	50 %	170 (62 %)
Henry Clay, whigs	48 %	105 (38 %)
James Birney, lib.	2 %	-
Totalt:	100 %	275

Bitterheten inom whigs gentemot Birneys parti gick inte att ta miste på. Polks marginal i New York var inte mer än 5.000 röster. Redan om Clay hade erhållit en tredjedel av Birneys röster där skulle dess 36 elektorer ha svängt valet till Clays fördel. I så fall hade Polk fått 134 elektorsröster mot 141 för Clay (Mieczkowski 2001: 86). Clay var förvisso slavägare, men eftersom han hade uttalat sig till förmån för en gradvis avveckling av slavsystemet är det rimligt att tro att flertalet av de som röstade på Birney skulle ha föredragit Clay snarare än Polk (Bennett 2006: 259). Även med ett litet rösttillskott i Pennsylvania och Indiana hade Clay tagit hem spelet (Holt 2000: 144). Vidare torde en del valfusk ha förekommit till Polks fördel. Bland annat påstods demokrater i storstäderna ha fyllt valurnorna med tusentals ogiltiga immigrantröster (Pious 2001: 349). I vart fall var det frågan om expansion, inte den om slaveri, som i första hand förde Polk till seger (Mieczkowski 2001: 44). Frågorna var förvisso förknippade med varandra, varpå slaverifrågan kom allt mer i fokus i det skede då expansionen var avklarad.

Polk vacklade av hårt arbete och han var inte aktuell för omval 1848. Till saken hör att han redan från början hade aviserat att han inte skulle vara president under mer än en period (Holms 1996: 97). Polk avled blott 103 dagar efter att hans tid som president var till ända. En koleraepidemi satte till slut stopp för hans liv. Han dog 53 år gammal och är därmed en av de amerikanska presidenter som haft den kortaste livslängden. Polk är en av de amerikanska presidenter som associeras med expansion. Han försökte till en början köpa till sig Kalifornien och New Mexico. I juni 1846 hade nybyggare i Kalifornien förklarat området självständigt från Mexiko. Förslaget bemöttes kallsinnigt varpå Polk sände trupper till Rio Grande-området för att sätta press på grannarna i söder. Trupperna leddes av general Zachary Taylor och blev snart angripna. Kongressen förklarade krig mot Mexiko. Amerikanerna vann upprepade segrar och Taylor blev nationalhjälte. President Polk var det oaktat avogt inställd till Taylor på grund av dennes egensinne och måhända även hans sympatier för whigs. Därför lät han en annan general, Winfield Scott, bli den som erövrade fiendens huvudstad (Cutler 2000: 127-128). Dessa detaljer nämns eftersom det hade relevans för de två följande presidentvalen.

Polk hade varit en outsider inför 1844 års val. Vidare saknade han den karisma och folklighet som kunde ha gjort honom till en folkfär president (Howe 2007: 701). Hans sociala sida var svag och det sociala livet var flärdfritt eftersom Polks fru såg till att bannlysa kortspel, danser m.m. från Vita huset. Men under Polks mandatperiod kom USA att bli ofantligt mycket större än tidigare. Inte bara Texas och Oregonterritoriet hade numera införlivats. Efter kriget mot Mexiko (1846-48) kom även Kalifornien och New Mexico att utgöra delar av USA. I sin maktutövning visade Polk prov på stor integritet. Medlemmarna i regeringen konsulterades i stort och smått, men de avgörande besluten fattade president Polk tämligen självständigt (Cutler 2000: 125).

Med tanke på den medvind som USA hade under epoken Polk ter sig hans relativt undanskymda plats i historieböckerna paradoxal. En del historiker har kritiserat hans trångsynthet och ifrågasatt hans allmänna kompetens (jfr Genovese 2001: 70). Polk hade förvisso förstärkt presidentämbetet och lyckats tämligen väl i mycket av det som han företog sig. Polk hade preciserat fyra mål och uppnådde samtliga. Förutom de redan omtalade ärendena om att lösa frågan om Oregons framtid och få Kalifornien från Mexiko ville Polk få ner tulltarifferna och på allvar etablera ett finansdepartement med autonom funktion (Byrnes 2001: introduction). Samtidigt kom slavefrågan att tillspetsas. Hans sista ”State of the Union”-tal inför kongressen andades stolthet över vad som hade åstadkommit, i det att han påpekade att man på mindre

än fyra år hade uppnått målsättningar som inför framtiden stärkte USA:s trygghet och minskade behovet av att ingå konkreta allianser med andra länder (Leonard 2001: 189).

Polk hade uppenbarligen inte den personlighet och utstrålning som krävdes för att uppfattas som en av de stora presidenterna (Fleming 2001: 89). Han fungerade heller inte som en enande länk inom sitt eget parti. Tvärtom såg demokrater i norr scenariot som föga annat än ett sätt att förstärka slaveriet som institution. Få demokrater ställde sig senare upp och tog Polk i försvar. Så blev fallet t.ex. då man norröver fällde anklagelser av typen att kriget mot Mexiko var en komplott för att kunna sprida slaveriet. Hade Polk kunnat gjuta olja på vågorna i slaverifrågan är det möjligt att han skulle ha framstått som en av USA:s största presidenter genom tiderna. Å andra sidan var denna fråga kanske en gordisk knut med ett blodigt inbördeskrig som följd. Till följd av allt den oenighet som uppstått tog whigs kontroll över kongressen år 1846 innan man också övertog Vita huset två år senare. USA var nu allt mer splittrat rent politiskt. Demokraterna förknippades alltmer med slaveri medan motståndarna snart skulle stråla samman i ett nytt parti (Holt 2000: 148-149).

Bedömningen av Polk är utmanande på ett par punkter. Dilemmat gäller kriterierna ”ämbete” och ”popularitet”. I ett av fallen utgörs alternativen av det högsta och det mellersta poängtalet, i det andra handlar avvägningen om det lägsta respektive det mellersta. Presidentens roll förstärktes i viss mån under Polk (kriteriet ”ämbete”). Polk kunde lätt ha bromsat upp den trend som Tyler satt ner stor möda på att få igång. I stället valde han att gå vidare på en linje med hög profil från presidenten (Leonard 2001: 192). Han visade att kongressen kunde ha en fullvärdig motvikt i presidenten, givet att dess tjänsteinnehavare var tillräckligt resolut. Det är ändå svårt att sträcka sig till maximala två poäng på den här punkten. Någon folkkär president blev han som sagt aldrig. Det kan delvis vara därför som han är (oförtjänt?) dåligt ihågkommen. Inte var han direkt avskydd heller, varpå en poäng är lättast att motivera i det här sammanhanget (kriteriet ”popularitet”). Polk illustrerar på sätt och vis behovet av att ha med ett kriterium som ”popularitet” (eller något motsvarande) vid bedömningen av presidentiell storhet. En som misslyckas i det här avseendet blir heller knappast sedd som en stor president. Eller i vart fall så försvåras saken. Polk beskrivs helt enkelt som en stel och formell individ (Skidmore 2004: 99). Ifall det hade varit aktuellt med en femgradig skala beträffande dessa båda kriterier hade det måhända varit enklast att motivera tre poäng för ”ämbete” och en poäng för ”popularitet”. Polk hör kort och gott till de något svårbedömda presidenterna i min studie. Det föregående skall inte ses som ett beklagande i sig, utan som ett konstaterande

som föranleder ett intressant huvudbry beträffande på vilket sätt man skall tolka Polks insats på presidentposten. Även de tidigare undersökningar som gjorts påvisar att Polks plats i historien ingalunda är självklar.

I och med att landet blev så pass mycket större under hans tid vid makten är det svårt att kritisera Polk allt för mycket rörande hans sätt att hantera de stora frågorna. Det blir tre poäng av fyra möjliga på det första kriteriet ("problem"). Att ge maximala fyra poäng går absolut inte. Det här hänger samman med att slaverifrågan ingalunda åtgärdades på något effektivt sätt. Tvärtom. En president som ser till att landet i stort sett fördubblas utan allt för enorma umbäranden för folket må rimligtvis ha skött de stora frågorna jämförelsevis väl. Ett lägre poängtal hade varit svårt att motivera eftersom Polk ändå lyckades i sina föresatsar (jfr ovan). Låt vara att slaverifrågan kom att tillta plus att Polks förehavanden gentemot Mexiko rentav har beskrivits som något av det smutsigaste som förekommit i den amerikanska diplomatins historia (Holt 2000: 147). Bland annat utnyttjade man oklarheter kring var gränsen mellan länderna egentligen gick genom att anklaga motparten för att kränkt det egna territoriet. Andra historiker menar att det inte finns bevis för att USA under Polk skulle ha varit den part som främst drev på utvecklingen ett krig och betonar att det bröt ut främst på grund av att Mexikos president Mariano Paredes antog att amerikanerna skulle bli en lätt match. Paredes hade kort innan gripit makten genom en militärkupp och skröt med att Mexikos fana snart skulle vaja över Vita huset. Också brittiska och franska observatörer på plats förutspådde mexikansk seger i konflikten (Lutton 2004).

Tabell 4.28 Bedömning av James Polk

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
James Polk	3	1	1	2	7 av 10

Det blir maximala poäng för Polks roll i anslutning till att förstärka landets ställning (kriteriet "USA"). Landet blev så pass mycket större att det området som helt eller delvis idag omfattar 10 delstater, däribland flera av de till ytan verkligt stora, kom att bli en del av USA. Det kan därför tyckas vara svårt att överhuvudtaget tänka sig ett lägre poängtal på detta kriterium. I och för sig avspeglar den här bedömningen komplexiteten i Polks maktutövning. Även om stödet för den fördubbling av territoriet som Polk stod för inte var jämförbar med det som hade skett under Jefferson handlar det om att Polk långt blev vald till president med territoriell expansion som

valfråga och dessutom lyckades i sin föresats. I och för sig utgör Polk typexempel på där två kriterier kan överlappa varandra. Här avses frågan om presidentens sätt att bearbeta samtidens stora frågor och det sätt på vilket hans maktutövning påverkar USA:s ställning på sikt. Samtidigt är det något paradoxalt att dylikt inte automatiskt medför en hög grad av popularitet. Här handlar det förstås också om på vilket sätt man lyckas föra fram sitt budskap till den breda allmänheten. För att inte tala om att situationen var sådan att Polk verkade under en tid av politisk polarisering.

Rent principiellt kunde man i och för sig dröja kvar kring diskussionen om USA:s ställning. Gradvis närmade man sig den punkt där unionen i början av 1860-talet skulle rämna. Kan man då tilldela två poäng åt Polk rörande kriteriet om USA:s ställning? Å andra sidan finns det historiker som hävdar att den kris som inträffade 1861 kort och gott hade inträffat ett årtionde tidigare ifall Clay hade segrat år 1844 och blockerat den geografiska expansionen (Cutler 2000: 125). På motsvarande grunder som i det föregående kunde man överväga ett lägre poängtal även med avseende på kriteriet ”problem”. Samtidigt bör man minnas att landet blev så otroligt mycket större under Polks tid vid makten. Ett mer vidsträckt USA innebar större amerikansk tyngd i samband med diskussioner med grannarna i söder och i norr. Därför vore det svårt att här motivera en annan bedömning än den mest generösa.

Om man bedömer en president utgående från hans kapacitet att uppnå sina mål borde James Polk få ett gott betyg i historieböckerna. Däremot kan man självfallet ha synpunkter kring valet av målsättningar (Byrnes 2001: 94). Mitt sätt att resonera ger sålunda sju poäng av tio möjliga för James Polk. Det här utgör en jämförelsevis hög siffra, inte minst mot bakgrund av hur okänd han verkar vara idag. Dessutom skall vi komma ihåg att man kunde överväga att höja poängsättningen gällande vilket sätt presidentämbetets roll kom att påverkas under Polk. Samtidigt är hans presidentskap något av en paradox. Stora framgångar till trots skall man komma ihåg att Polks eget parti blev tämligen splittrat, varpå whigs återtog kontrollen över representanthuset år 1846 och över Vita huset år 1848.

4.3.4 Zachary Taylor – slaverifrågan växer i betydelse (1848)

Whigs hade vid det här laget vunnit ett presidentval sedan man nominerat en krigshjälte (Harrison 1840) och förlorat ett annat då man hade nominerat en renodlad politiker (Clay 1844). Då det var dags för val 1848 satsade man ånyo på en krigshjälte. Det här visade sig även denna gång vara ett lyckat drag. Zachary Taylor är

den senaste som vunnit ett presidentval utan att höra till vare sig demokraterna eller republikanerna. Under den här tiden kom slaverifrågan successivt att växa i betydelse. Före inbördeskriget gällde diskussionen i första hand inte huruvida slaveriet skulle få fortgå i de delstater som hade detta system. Diskussionen gällde snarast huruvida man i de nya territorierna skulle få anamma slaveriet eller inte.

Splittringen var klart mindre inom Taylors parti än bland demokraterna (Laracey 2002: 91). Då Polk inte var aktuell för omval satte man sitt hopp till Lewis Cass. De demokrater som motsatte sig slaveriet blev besvikna eftersom Cass ansåg att frågan om slaveriets vara eller icke-vara i de nya områdena skulle bestämmas av invånarna själva. De mest besvikna tog aktiv del i att bilda det nya Free-soil party (ung. ”Fri jord-partiet”). Ex-president Van Buren blev det nya partiets presidentkandidat. Deras ståndpunkt var inte att förbjuda slaveriet men däremot hindra dess förekomst i nya delstater (Pious 2001: 70).

Den av whigs nominerade Zachary Taylor var general och hjälte från kriget mot Mexiko. Taylor själv deltog inte i kampanjarbetet. Eftersom han fortsättningsvis var i aktiv tjänst inom det militära under valkampanjens gång hade han inte ens möjlighet därtill. Att han fortsatte i aktiv tjänst inom det militära var dessutom något som passade in väl på den image som lanserades (Bauer 1993: 239). Taylor var välkänd bland folket. I anslutning till kriget mot Mexiko hade pressen spridit en bild av en suverän general som kännetecknades av stor omtanke om sina soldater (Roberts 2005: 83-84).

Taylors popularitet bland folket understryks av hans partis beredskap att nominera hjälten från ett krig mot vilket man själva hade varit kritiskt inställda. Att Taylor ägde mer än 100 slavar borde ha försvårat hans ställning inom whigs, men då alternativet utgjordes av en annan slavägare, Henry Clay som redan förlorat två presidentval, fastnade även slaverimotståndarna inom partiet för den som ansågs ha bäst chans att besegra demokraterna (Finkelman 2000: 132). Taylor var yrkesmilitär utan politiskt förflutet. Det påstås att han aldrig ens hade röstat i ett presidentval före 1848 (Clinton 2001: 92). Att Millard Fillmore utsågs till vicepresidentkandidat kom inte att sakna betydelse (se nedan). Då landets 30 delstater (hälften slavstater, hälften fristater) gick till val segrade Taylor knappt. Man kunde dock inte skönja något entydigt geografiskt mönster. I de 15 delstater där Taylor vann förekom slaveri i ett halvt dussin. Av 22 miljoner invånare röstade 2,9 miljoner. Sett till hela befolkningen talar vi om 13 % men sett till de röstberättigade handlade det om hela 77 % (Bauer 1993: 245).

Taylors meriter från kriget gav honom en del röster i norr. Att han skulle vara stark hemma i södern rådde det inget tvivel om. Av 290 elektorsröster gick 163 till Taylor och 127 till Cass. Taylor fick 47 % av rösterna ute bland folket, Cass fick 42 %. Ex-president Van Buren fick 10 %. Det här var det bästa resultatet en representant för ett s.k. ”tredje parti” hade uppnått så långt. Norrut torde Van Buren ha tagit tillräckligt med röster för att kosta Cass segern. Så var fallet inte minst i New York med 36 elektorsröster. Än mer väsentligt torde vara att slaverifrågan mer påtagligt än förut kom att bli en politisk vattendelare. Detta banade väg för ett nytt tvåpartisystem i USA. Att abolitionisterna deltog i valet kom ironiskt nog att hjälpa valets enda slavägare att bli USA:s president på bekostnad av den kandidat som Van Burens gamla parti hade ställt upp (Mieczkowski 2000: 46). Valet var för den delen historiskt så tillvida att alla delstater för första gången höll val på samma dag.

Tabell 4.29 USA:s presidentval 1848

Zachary Taylor, whigs	47 %	163 (56 %)
Lewis Cass, dem.	42 %	127 (44 %)
Martin van Buren, free soil	10 %	-
Totalt:	100 %	290

Trots att Taylor hade talat sig varm för de principer som whigs förde fram fann han sig inte i att låta kongressen dominera det politiska skeendet. Till och med hans företrädare James Polk hade förväntat sig att Taylor inte skulle ha någon egen politisk vilja eller bestämda åsikter. Vidare utgick Polk från att Taylors totala avsaknad av politisk erfarenhet och kunnande gjorde honom totalt okvalificerad för uppdraget som president (Smith 2007: 154). Men den gamle generalen var van att bli åtlydd, inte åhutad. Han motarbetade kretsar som ivrade för att USA skulle erövra Kanada och/eller Kuba (Finkelman 2000: 134). Vidare uppmanade Taylor nybyggarna i de nya områdena att själva slå fast huruvida de ville ha slaveri eller ej. Det här retade upp folk i södern då man befarade att slaveriet på sikt skulle kunna komma att förbjudas. Samtidigt retade Taylor upp kongressen eftersom många tyckte att han överskred sina moraliska befogenheter.

Spörsmålet kring slaveriet och den tilltagande risken för att unionen skulle splittras var den överhängande frågan under Taylors korta tid som president. Det kan illustreras med att representanthuset i samband med kriget mot Mexiko hade röstat igenom ett lagförslag (”the Wilmot Proviso”) som förbjöd slaveri i de nya territorierna, men lagförslaget stoppades i senaten (Degregorio 2005: 180). Då senaten, som domine-

rades av sydstaternas delegater, i sin tur föreslog att slaveri skulle tillåtas i en del av de nya territorierna stötte förslaget på patrull i representanthuset, där slaverimotståndare utgjorde majoritet (Finkelman 2000: 134). President Taylor avled redan några månader senare varpå vicepresident Fillmore övertog ämbetet. Således kom Fillmore att bli den andre i ordningen att tillträda som president utan att ha valts till posten. Slaveriförespråkarna i kongressen fick nu en president som var lättare att handskas med än Taylor.

Utöver all ordväxling kring slaveriet är guldrushen i Kalifornien något som associeras med Taylors korta tid som president. Politiskt sett kopplades guldrushen snabbt ihop med frågan om huruvida det område som lockade till sig tusentals guldgrävare skulle vara öppet för slaveri eller ej (Clinton 2001: 95-96).

Trots att han själv var sydstatsbo och slavägare deklarerade Taylor att han resolut skulle ta itu med de som ville lösgöra sydstaterna från unionen. Samtidigt lät han förstå att han var negativt inställd till lagen om att myndigheter i fristater skulle tvingas assistera vid infångandet av förrymda slavar. Dessutom såg han gärna att de områden som nyligen hade blivit amerikanska gärna kunde bli fristater. Taylor var aggressivt inställd gentemot allt som kunde tänkas äventyra unionens fortlevnad. Sedan Taylor dött tog mer kompromissvilliga krafter över och sköt problemen kring slaveriets legitimitet på framtiden. Notera att den nye presidenten gjorde någonting unikt såtillvida att han bytte ut hela regeringen på en gång (Clinton 2000: 155). De tillfälliga förändringarna lyckas inte eliminera slaverifrågan.

Taylor var en politisk outsider som överlag anses ha varit tämligen ineffektiv på posten (Genovese 2001: 71). Bedömningen av hans insats är inte helt okomplicerad. Det hade sannolikt varit enklare att kunna skapa sig en bild av hans presidentskap om han hade hunnit avverka hela mandatperioden. Taylors sätt att hantera den tidens stora frågor torde vara lämpligast att betygsätta med en etta (kriteriet ”problem”). De verkliga ytterligheterna på skalan blir svåra att motivera för en mycket kortvarig president, såvida inget verkligt radikalt har inträffat. På en skala mellan noll och fyra ter sig en poäng tämligen logisk. Hans åsikt att låta slaveriet fortleva där det redan existerade, utan att nödvändigtvis låta det spridas till de nya territorierna, kom att väcka kritik i såväl norr som i söder. Att han dessutom hade föga kontakt med de ledande kretsarna inom sitt eget parti gjorde inte hans maktutövning mer effektiv. Taylors åsikt att presidenten skulle framstå som en ledare som stod ovanför den vardagliga politiska diskussionen må te sig idealistisk, men knappast pragmatisk (Finkelman 2000: 131). Taylors resoluta syn gentemot t.ex. de krafter som förde

fram tankegångar om att sydstaterna borde bryta sig ur unionen gör att man frestas spekulera i hur saker och ting hade sett ut om Taylor inte hade dött i förtid.

En poäng blir det också för Taylors sätt att påverka själva presidentposten. Ämbetet kom vare sig försvagas eller förstärkas under Taylors jämförelsevis korta tid på posten (kriteriet ”ämbete”). Populariteten var inte den mest utpräglade, men inte heller blev den helt saboterad av Taylors göranden och låtanden. Poängtalet mitt i den tregradiga skalan torde bäst avspegla sanningen i det läge som råder. Taylor kan inte upplevas ha varit tillräckligt illa sedd för att det lägsta poängtalet skall bli aktuellt. Men den folkkäre generalen blev aldrig heller någon landsfader under sin tid på presidentposten (kriteriet ”popularitet”).

Tabell 4.30 Bedömning av Zachary Taylor

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Zachary Taylor	1	1	1	0	3 av 10

Den största kritiken mot Taylor torde kunna beröra det sätt på vilket hans ämbetsutövning formade USA:s styrka på sikt. Landet gled gradvis närmare ett inbördeskrig eftersom slaverifrågan tydligen var nära nog omöjlig att lösa på ett allmänt accepterat sätt. Jag har därför valt att betygsätta Taylor med noll poäng i detta sammanhang (kriteriet ”USA”). Det skall medges att Taylors resoluta inställning, åtminstone rent verbalt, gentemot de som talade för att vissa områden skulle träda ur unionen tyder på mer ryggrad än hos mången annan. Bilden av Taylor blir därför inte helt entydig på den punkten. De stora frågorna blev inte lösta under Taylors korta tid vid makten, men en fråga utan entydigt svar är hur det hela hade kommit att se ut om Taylor hade fått fyra år på sig att agera.

Ovanstående resulterar i sammanlagt tre poäng av tio möjliga. Det här ter sig föga smickrande. Taylor gick inte till historien som någon av de stora presidenterna. Men han skall knappast heller uppfattas som någon av de verkliga katastroferna. Jämfört med de tre som kom närmast efter honom framstår Taylor ändå som åtminstone jämförelsevis kompetent och effektiv (Finkelman 2000: 130). Oberoende vilken uppfattning man har om Taylor så går han rimligen till historien som en av de mindre kända presidenterna i USA:s historia.

Av de presidenter som här blir utsatta för en bedömning är Taylor dessutom den som har varit president under den kortaste tiden. Frågan blir om en period på 16 månader är tillräckligt lång i sammanhanget. Om man t.ex. jämför med tidigare undersökningar av motsvarande karaktär så har inte bara Taylor ingått i bedömningen. Ibland har även de två än mer kortvariga presidenterna William Henry Harrison och James Garfield tagits med. Det vore med andra ord svårt att hitta hållbara argument för att lämna bort Taylor redan eftersom han ingår i alla andra undersökningar.

4.3.5 Millard Fillmore — den siste presidenten från whigs (1850)

Millard Fillmore kom att bli den sista presidenten från whigs. Men han blev som konstaterats inte vald till posten på normalt vis. Fillmore är en av många s.k. ”log cabin presidents”. Här avses alltså presidenter med en synnerligen anspråkslös bakgrund som därmed kan personifiera den amerikanska drömmen om att hårt arbete kan föra en människa långt här i livet. Många presidenter har anammat denna image, men åtminstone i Fillmores fall var det korrekt. Som president var Fillmore föga försigkommen. Under en era där kongressen dominerade stort var det tämligen förståeligt att en president från whigs, det parti som uttryckligen förespråkade ett tämligen svagt presidentämbete, höll låg profil. Speciellt eftersom han s.a.s. hade blivit president ”av misstag”. Fillmore var i och för sig en erfaren politiker, men jämfört med Taylor höll han en lägre profil och höll exempelvis inte offentliga tal eller försökte utnyttja pressen särdeles frekvent (Laracey 2002: 93-94).

Dessvärre innebar epoken Fillmore att landet kom allt närmare ett inbördeskrig. I egenskap av vicepresident var Fillmore intimt förknippad med senaten och den flera månader långa diskussion som föregick i vilken omfattning slaveri skulle vara tillåtet i nya områden. Som president skulle Fillmore uttala sig positivt till förmån för en kompromiss (”the Compromise of 1850”). Det här var ingalunda något som lugnade ner de som var direkta motståndare till slaveriet. Den aktuella kompromissen kom att bli den stora frågan under Fillmores tid som president. President Taylor var ingen anhängare av denna kompromiss. Däremot föll kompromissförslaget vicepresident Fillmore i smaken. Efter att Taylor plötsligt hade avlidit blev det mycket enklare att få igenom det hela (Finkelman 2000: 138-139). Det låg många och långa diskussioner bakom denna kompromiss. Den tangerade inte minst kring frågan om att ta med Kalifornien i unionen som fristat och slå fast de geografiska gränserna för Texas som en enda enhetlig slavstat. För Kaliforniens vidkommande hade alternativet varit en delning i en fristat och en slavstat. I South Carolina, den stat där man rent histo-

riskt sett tenderar att ha haft en hög tröskel att finna sig i påfund från centralmakten, hade en del redan börjat förbereda sig för krig (Baker 2001: 100). Åtminstone var så fallet på det rent mentala planet.

Man blev snabbt varse att kompromissen från år 1850 fördjupade motsättningarna snarare än att råda bot på dem. Stadgandet om myndigheternas skyldighet att bistå i jakten på förrymda slavar retade upp slaverimotståndarna till den grad att det kostade Fillmore nomineringen inför 1852 års presidentval (Genovese 2001: 73). Fillmore trodde sig ha gjort någonting konstruktivt då de nya bestämmelserna trädde i kraft. De flesta historiker tenderar att vara av annan åsikt. (Skidmore 2004: 115). De nya bestämmelserna om tillfångatagande av förrymda slavar kom att göra slaverimotståndare av många som tidigare strängt taget inte hade haft någon åsikt i frågan. Det var nämligen nu som Harriet Beecher Stowes legendariska roman *"Onkel Toms stuga"* utkom. Boken skrevs som en reaktion mot den nya lagstiftningen och kom att ytterligare skärpa motsättningarna kring slaveriet. Fillmore hade hamnat i en svår sits då han övertog ämbetet efter den avlidne Taylor. Att Taylor och Fillmore aldrig hade träffats före valet var klart illustrerar vilken betydelslös roll ämbetet som vicepresident hade (Degregorio 2005: 190-191). Fillmores eget agerande sedan Taylor dött hjälpte inte upp hans situation. Fillmore själv var motståndare till slaveriet. Men att hålla ihop unionen var en viktigare fråga, vilket i sin tur kan förklara hans agerande (Scarry 2001: 171). Intressant nog anses det troligt att slavägaren Taylor hade lagt in sitt veto gentemot 1850 års kompromiss givet att han hade varit kvar i livet (Ellis & Wildavsky 2003: 154).

Fillmores insats torde ha påskyndat att whigs försvann från den politiska scenen snarare än bromsa upp händelseutvecklingen. Hans agerande för att få igenom den uppmärksammade lagstiftningen rörande infångandet av förrymda slavar splittrade partiet på ett förödande sätt (Crockett 2002: 73). Fillmore hör till de mer bortglömda av USA:s presidenter. Ändå kan det nämnas att han i någon mån kan sägas ha varit före sin tid. Bland annat drev han tanken på att länder och delstater borde föras närmare varandra genom gemensamma intressen som exempelvis handel där alla parter kunde gynnas (Deese 2007: 105-106). Bland annat drog han tillbaka den amerikanska flottan från en konflikt med Peru rörande rätten till några öar som var fyllda med guano. Det här må te sig som ett obetydligt exempel, men indikerar att han inte ansåg att den starkes rätt skulle råda (Skidmore 2004: 112). År 1856 ställde Fillmore dock upp som kandidat för ett litet nationalistiskt sinnat, för att inte säga direkt invandrafientligt, parti. Partiets egentliga namn var dock the American Party. Att man i vardagslag kallades Know nothing-party ("Vet inget-partiet") kom av att dess sym-

patisörer tenderade påstå att man inget visste ifall de blev tillfrågade om något som berörde deras parti (Boller 1996b: 93). Den benämning som syftade på okunskapen rörande det egna partiet blev så vanlig att den är synnerligen vanlig också i nutida litteratur.

Utgående från de kriterier som ligger till grund för min bedömning av USA:s presidenter får Fillmore anses höra till de minst framträdande. Han handskades inte tillräckligt resolut med de stora frågor som förelåg (kriteriet ”problem”). Genom det kompromisspaket som drevs igenom år 1850 försökte han åtminstone åstadkomma en permanent förbättring beträffande den infekterade situationen i landet. Även om det som ingick i 1850 års kompromiss inte togs väl emot gör Fillmores aktivitet i ärendet ändå att det vore svårt att bedöma hans insats med det lägsta betyget på den femgradiga skalan. Däremot är det svårt att motivera mer än en poäng. Politiska framgångar handlar inte enbart om att driva igenom beslut, utan även att få dem implementerade på ett konstruktivt sätt. Sett till det senare kan man inte säga att Fillmore skulle ha lyckats. Lagen om tillfångatagandet av förrymda slavar blev oacceptabelt i norr.

Beträffande de tre övriga kriterierna blir det noll poäng för Fillmores vidkommande. Man får helt klart konstatera att presidentens roll i amerikansk politik kom att försvagas under den tid som han var president (kriteriet ”ämbete”). Fillmore förmådde heller inte bli uppskattad av vare sig samtiden eller efteråt (kriteriet ”popularitet”). Dessutom kom statsbildningen som sådan att bli allt mer bräcklig såtillvida att landet under Fillmores tid vid makten kom ännu ett steg närmare inbördeskrig (kriteriet ”USA”). Bedömningen ter sig odiskutabel på de tre senare nämnda kriterierna. Beträffande frågan om på vilket sätt Fillmore handskades med samtidens stora problem kunde man, som konstaterats, tolka det lagpaket som 1850 års kompromiss innebar som någonting konstruktivt i syfte att gjuta olja på vågorna. Följderna av kompromissen blev dock någonting helt annat än vad som hade varit avsikten. Hade 1850 års kompromiss rörande slaveriets framtid ha visat sig vara lyckad hade Millard Fillmore sannolikt setts som en klart mer lyckad president i eftervärldens ögon än vad som nu är fallet. Men bland andra Harry Truman har sagt att Fillmores enda lyckade åtgärd som president var att sända iväg amiral Perry till Japan i syfte att öppna landet för handel men att detta projekt var iscensatt av krafter inom valfångst- respektive manufakturindustrin, inte av Fillmore själv.

Tabell 4.31 Bedömning av Millard Fillmore

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Millard Fillmore	1	0	0	0	1 av 10

Något effektivt ledarskap stod inte att finna i Fillmores maktutövning. Eftersom Fillmore stod för den inom whigs etablerade synen på ett begränsat presidentstyre och han dessutom hade en tämligen lågmäld personlighet är det förståeligt att ledarskapet saknade pondus (Crockett 2002: 73). Allt detta skedde i en situation där hans eget parti inte hade majoritetsposition i den lagstiftande församling som man ansåg skulle inneha den största rollen i USA:s politiska liv. I den svårbehandlade frågan om slaveriet försökte Fillmore kompromissa men resultatet blev att han fick snart sagt alla emot sig. Splittringen inom han eget parti var dessutom så pass anmärkningsvärd att Fillmores situation var svår från första början (Elliot 2007: 64-65). Av historiker beskrivs Fillmore ofta som en i raden av obeslutsamma presidenter vid tiden före inbördeskriget (Scarry 2001: 172). Att han bytte ut medlemmarna i regeringen då han tillträdde som president skulle dock indikera annat än handfallenhet.

Fillmores kompromissvilja gentemot de som ville lotsa sydstaterna ur unionen blidkade ändå inte just dessa krafter. Snarare fick de förnyad energi då de märkte att de var en kraft som man räknade med i politiken (Finkelman 2000: 139). Oroliga tider stundade. Millard Fillmores agerande kom ingalunda att bromsa upp den negativa trenden och han blev inte nominerad av sitt eget parti då det var val följande gång.

4.3.6 Franklin Pierce — försmak av inbördeskrig (1852)

Vid den här tiden gled USA allt närmare ett inbördeskrig och de åtgärder som följande president, Franklin Pierce, vidtog gjorde inget för att minska klyftan mellan nord och syd. Han beskrivs som en man som gjorde sitt bästa för att vara tillmötesgående gentemot alla parter (Rawley 2001: 104). Dylig kompromissvilja utgör inte alltid den rätta infallsvinkeln inför stora problem. I historieskrivningen framstår Pierce som svag, inkompetent och konflikträdd (Silby 2000: 175).

Likt Fillmore försökte Pierce till varje pris hålla ihop unionen, och för den delen även hålla ihop sitt eget parti, genom att försöka hålla slaveriet utanför den politiska dagordningen (Elliott & Wildavsky 2003: 162). I sitt installationstal påpekade han att man i USA med glädje ("cheerfully") borde acceptera det samhällssystem som

rådde i södern. Men slaveriet var tidens stora fråga och här tycktes inga kompromisser duga. Historiens dom över Pierce är hård. Även några senare presidenter, åtminstone Theodore Roosevelt och Harry Truman, har uttalat sig mycket nedsättande om Pierce. I vissa källor har han utmålats som den sämste presidenten någonsin (Genovese 2001: 75). Pierce fick på det rent personliga planet en mardrömslik start på sin presidentkarriär. Två av hans tre barn hade dött redan tidigare. Kort före han skulle tillträda krossades den yngste sonen framför ögonen på Franklin Pierce och hans fru vid en tågolycka. Händelsen hade föga förvånande tagit mycket hårt på psyket hos både Pierce och hans hustru (Rawley 2001: 107). Presidentens alkoholbesvär är väl dokumenterade och må ytterligare ha försvårat hans utövning av den exekutiva makten (Degregorio 2005: 197).

Som demokraternas kandidat till presidentposten år 1852 var Franklin Pierce en renodlad kompromiss. I själva verket var han på väg att lämna rikspolitiken och förvånades över att finna sig vara aktuell för en kandidatur (Lazo 2007: 7). Bland fyra någorlunda jämnstarka kandidater (James Buchanan, Lewis Cass, Stephen Douglas och William Marcy) var det omöjligt för någon att få de två tredjedelar av rösterna som krävdes för att bli nominerad. Namnet Franklin Pierce kom inte att aktualiseras förrän vid det 35:e omröstningsförsöket. I den 49:e omgången stod han som segrare (Lazo 2007: 9). Då Pierce tillsatte en regering försökte han fördela posterna så att alla falanger inom partiet skulle känna sig representerade. Notera att Jefferson Davis, sedermera sydstaternas första och enda president, utsågs till krigsminister.

Slaveriet blev denna gång inte den nyckelfråga man kunde tro. Bägge partierna ställde sig bakom ”1850 års kompromiss” angående slaveriets vara eller icke-vara i nya territorier (Holms 1996: 117). Pierce var dock mera mån än sin motståndare om att betona att kompromissen ”skulle lösa slavfrågan för all framtid”. Den här tydliga ståndpunkten hjälpte honom att vinna röster i sydstaterna.

Liksom 1848 kom whigs år 1852 att sluta upp bakom en hjälte från kriget mot Mexiko. Den här gången gällde det Winfield Scott. Scott och Fillmore var jämnstarka men Scott blev vald i den 53:e omröstningen (Boller 1996b: 88). Nedgången för whigs visas av att Scott i själva presidentvalet segrade i endast fyra delstater. Scott fick inte mer än 42 elektorsröster medan Pierce fick hela 254. Valet var jämnare än vad fördelningen av elektorsröster indikerar. Pierce fick 51 % av väljarna bakom sig medan Scott fick 44 %. Många från Free-Soil, inklusive Van Buren, hade åtminstone tillfälligt återvänt till demokraternas led. Sett till fördelningen av elektorsröster är

1852 års val ett av de mest ojämna, sett till röstfördelningen bland folket ett av de jämnare. Utan att ha varit särdeles överlägsen sett till röstfördelningen ute bland väljarna fick Pierce hela 86 % av elektorsrösterna. Demokraterna var helt enkelt mindre splittrade och vann på många håll där det vägde tämligen jämnt.

Tabell 4.32 USA:s presidentval 1852

Franklin Pierce, dem.	51 %	254 (86 %)
Winfield Scott, whigs	44 %	42 (14 %)
<u>John Hale, free soil</u>	<u>5 %</u>	<u>-</u>
Totalt:	100 %	296

Med sina 48 år var Pierce den ditintills yngste som hade segrat i ett amerikanskt presidentval. Pierce hade gjort snabb karriär. Först hemma i New Hampshire och sedermera på riksnivå. Då han väl satt i Vita huset blev problemen honom övermäktiga. Frågan om expansion var känslig. Så fort Pierce andades om att utvidga landets gränser anklagades han av politiker i norr för att vara bulvan för sydstatarnas intressen i akt och mening att utvidga slaveriet. Hans försök att förmå Spanien att sälja Kuba till amerikanerna misslyckades. En annan blunder var att erkänna en regim i Nicaragua, där en amerikansk äventyrare hade installerat sig som diktator. Till de få triumferna medan Pierce var president hör att man från USA:s sida köpte stora landområden från Mexico i det som numera utgör de södra delarna av Arizona och New Mexico. Det här möjliggjorde på sikt dragningen av en järnvägslinje rakt ut till Kalifornien och Stilla havet.

En försmak av inbördeskriget inträffade på grund av en lag som igen aktualiserade frågan om slaveri i väst ("the Kansas-Nebraska Act"). Kretsen kring Pierce gjorde en grov missbedömning då man trodde att stämningarna i landet nu skulle lugnas ner. Denna lag gick ut på att låta nybyggarna själva besluta i slaverifrågan i de nya territorierna västeröver. Det här var kontroversiellt redan i och med att det bröt mot den "Missouri-kompromiss" som hade skapats 1820. Kansas låg norr om den gränslinje som var avsedd för slaveriets vara eller icke-vara. I enlighet med 1820 års kompromiss borde slaveri därmed överhuvudtaget inte ha aktualiserats i Kansas. Men denna bestämmelse kom att upphävas då den så kallade "Kansas-Nebraska Act" röstades igenom i representanthuset med siffrorna 113-100. Resultatet i sig är intressant mot bakgrund av att en majoritet för lagförslaget säkrades genom att de färgade i södern räknades som 3/5 av en människa då man räknade ut proportionerna rörande delstaternas platser i representanthuset (Hartnett 2008: 137). Det hela satte

starka krafter i rörelse och resulterade i att folk från både nord och syd sökte sig till Kansas i syfte att erhålla kontroll över området. Direkta sammanstötningar med drag av gerillakrig förekom och landet hade kommit ett steg närmare inbördeskrig ("Bleeding Kansas") (Rafuse 2004: 62-63). Då Pierce uppmanades att ta i med krafttag för att stoppa de oegentligheter som förekom vägrade han (Urofsky 2000: 148-149). Över 200 människor dog i de sammanstötningar som följde (Holms 1996: 118).

En partipolitisk följd av oroligheterna var att slaverimotståndare inom demokraterna tillsammans med "free soilers", whigs-anhängare norrifrån och en del från det så kallade "Know nothing"-partiet gjorde gemensam sak och grundade republikanerna (Rafuse 2004: 58). Detta var självfallet en högst väsentlig händelse eftersom det kom att bilda grunden för den variant av tvåpartisystemet som fortsättningsvis lever kvar. Vid mitten av 1850-talet blev den konkreta följden att republikanerna blev ett parti i norr som riktade sig till slaverimotståndare. Demokraterna å sin sida kom att koncentreras till sydstaterna och de som förespråkade slaveri. Vid kongressvalen samma höst, 1854, förlorade demokraterna i alla nordstater förutom två. Republikanerna blev däremot det största partiet i representanthuset redan första gången partiet ställde upp i dessa val. Notera samtidigt att platserna var fördelade på fler än två partier. Detta kom att bli den senaste gången då inget parti har haft egen majoritet i representanthuset. Av de 91 demokrater som ställde upp för omval i norr förlorade inte mindre än 66 sin plats i kongressen (Urofsky 2000: 150).

I likhet med Fillmore kan Pierce tveklöst sägas ha varit en föga lyckad president. Det är svårt att finna motiv till att ge annat än det lägsta betyget på alla punkter. Samtidens stora frågor löstes på föga imponerande sätt (kriteriet "problem"). Om-dömet i det föregående gäller såväl rikspolitiken som i någon mån frågor av internationell karaktär, men vid den här tiden var det helt klart de problem av inrikespolitisk karaktär som stod i förgrunden. Den massiva kritiken gentemot Pierce gäller även hans sätt att påverka ämbetets tyngd och den (brist på) uppskattning han kom att röna till följd av sitt sätt att sköta presidentämbetet (kriterierna "ämbete" och "popularitet"). USA som helhet mådde inte heller bättre efter fyra år med Franklin Pierce som president (kriteriet "USA"). Tvärtom, så kom man ännu några steg närmare ett inbördeskrig. Strängt taget kan en läsare tycka att den korthuggna genomgången med avseende på fyra värderingskriterier ter sig som att bedömningen sker tämligen lättvindigt. Men faktum är att jag i mina studier inte har hittat någon bedömare som skulle ha tagit Pierce i försvar. En fråga utan svar är om någon annan hade klarat sig bättre i den aktuella situationen. Men följdfrågan blir i vilken mån detta skall ses som en förmildrande omständighet: helt, delvis eller kanske inte alls?

Hans tidigare nämnda alkoholism och en depressiv läggning underlättade självfallet inte situation för Pierce (Holms 1996: 119). Överlag beskrivs hans presidentskap av historiker som ett ”monumentalt misslyckande” (Hartnett 2008: 107).

Tabell 4.33 Bedömning av Franklin Pierce

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Franklin Pierce	0	0	0	0	0 av 10

Att pressens roll gradvis hade kommit att bli starkare än tidigare gynnade definitivt inte Pierce i det läge som rådde. I de stora städerna fick dagstidningarna allt större upplagor. Dessa följde det politiska skeendet, vilket i sin tur gjorde att allmänheten hade bättre insyn än förut. Folks uppfattning om Pierce missgynnades då de fick upp ögonen för hur svårt han hade att hantera starka aktörer inte minst inom sitt eget parti (Laracey 2002: 95). Pierce sågs som en s.k. ”doughface”, alltså en nordstatare med stor förståelse för sydstatarnas krav. Han beskrivs som en stilig karl med god social förmåga. Samtidigt beskrivs han som allt annat än resolut och definitivt inte lämpad för uppgiften att ena demokraterna i det läge som rådde (Gienapp 1988: 39). Följande gång valde demokraterna att inte nominera den sittande presidenten. I stället valde demokraterna den mindre kontroversielle James Buchanan som sin kandidat. Inte heller detta skulle visa sig vara något lyckligt val. Pierce försvann snabbt från den politiska scenen. Pierce kom senare att profilera sig genom från kritik gentemot president Lincoln. Det faktum att man inte tog någon större notis om honom understryker att Pierce snabbt hade blivit en bortglömd kraft rent politiskt (Silby 2000: 174-175). Inför 1860 års val förespråkade Pierce att demokraterna skulle lansera Jefferson Davis, sedermera president för motståndarsidan under inbördeskriget (Skidmore 2004: 120).

Det som Pierce är mest ihågkommen för är hans agerande rörande Kansas-frågan. Om man mäter en presidents storhet i termer av på vilket sätt man leder sitt land under en kris är Pierce en fullständig flopp. Landet hade gradvis kommit att förändrats såtillvida att slaveriet efter hand hade blivit en allt mer påtaglig vattendelare i sammanhanget. Tidigare hade folk i norr till stor del accepterat slaveriet i sydstaterna på rent konstitutionella grunder, av hänsyn till delstaternas egna beslutanderätt. Det vill säga om de överhuvudtaget hade någon åsikt i frågan. Under 1850-talet hade

åsikterna kantrat över till en klart mer negativ attityd (Urofsky 2000: 151). Inbördeskriget kom allt närmare.

4.3.7 James Buchanan — unionen på väg att rämna (1856)

I och med valet av James Buchanan år 1856 fick USA sin tredje president i svit som kännetecknades av sydstatssympatier utan att själv vara hemmahörig i södern. I det föregående nämndes att ämbetsutövningen för Pierce inte förenklades av att tidningarnas upplagor hade blivit allt större vilket gjorde att folk mer detaljerat kunde fick ta del vilka problem presidenten hade. Denna trend kom att bli allt tydligare under efterträdaren James Buchanans tid på presidentposten. Mot slutet av 1850-talet fanns ett stort inflytande hos tidningsutgivarna, men också hos enskilda kongressledamöter som förstod att dra fördel av situationen (Laracey 2002: 95). Demokraternas James Buchanan kom att segra 1856. Han var lämplig inte minst geografiskt sett. Han kom från Pennsylvania, vilket baddade för framgång i norr. Men han visade tillräckligt stor förståelse för slaveriförespråkarna för att få stöd från deras håll. Vicekandidaten John Breckinridge från Kentucky nominerades för att säkra röster i gränslandet mellan nord och syd. Det lilla, anti-katolska, nationalistpartiet, American Party (även kallat "the know-nothing party") förde fram ex-president Fillmore. Under en kort tid såg partiet ut att kunna fylla det politiska tomrum som whigs höll på att lämna efter sig (Mieczkowski 2001: 49). Den första presidentkandidaten för de nyligen grundade republikanerna kom att bli John Fremont ("Free soil, free speech, free men, Fremont"). Till republikanernas valfrågor hörde också byggandet av en järnväg ut till Stilla havet (Boller 1996b: 92). Men jämfört med diskussionen rörande slaveri hamnade övriga frågor i skymundan.

Valkampanjen var nästan lika livlig som den hade varit under det legendariska valet år 1840. Men denna gång kretsade valet mera kring den konkreta frågan om slaveriets utbredning. Ett absurt exempel på falsk smutskastning var då abolitionisten Fremont anklagades för att hålla sig med slavar. Redan nu aviserade demokraterna att en seger för republikanerna skulle medföra att sydstaterna skulle träda ut ur unionen. Det vill säga det som skulle ske fyra år senare. Buchanan hade rötter i norr men hyste som sagt stor förståelse för de synpunkter som rådde i sydstaterna. Därför blev han, ännu en, kompromisskandidat i syfte att försöka dämpa motsättningarna (Ulltan 1996: 33). Därmed blev han också den enda kandidaten som hade en rikstäckande kampanj (Harrell Jr m.fl. 2005: 460).

Kampanjen fördes främst i norr, eftersom republikanerna inte hade någonting att hämta i södern. Buchanan fick sammanlagt 45 % av rösterna och 174 elektorer av totalt 296. Han segrade i alla slavstater utom Maryland, där Fillmore fick sina åtta elektorsröster. Eftersom Buchanan även segrade i några nordstater fick Fremont nöja sig med en tredjedel av rösterna och 114 elektorer. För ett nytt parti som hade förankring enbart i norr var republikanernas valresultat ändå anmärkningsvärt bra. Buchanan vann det oaktat med hyfsad marginal sett till elektorsrösterna. Bland annat stöddes han av en del gamla whigs-anhängare i norr. De var helt enkelt rädda för att nationen skulle splittras i det fall republikanerna kom till makten. Eftersom cirka 60 % av elektorsrösterna fanns i norr visste man i södern att en republikan framöver mycket väl skulle kunna ta hem spelet utan att ens behöva finnas med på valsedeln i söder. Det skulle inte heller dröja mer än fyra år före detta scenario skulle bli verklighet.

Tabell 4.34 USA:s presidentval 1856

James Buchanan, dem.	45 %	174 (59 %)
John Fremont, rep.	33 %	114 (38 %)
<u>Millard Fillmore, american</u>	<u>22 %</u>	<u>8 (3 %)</u>
Totalt:	100 %	296

Fillmore segrade i en enda delstat trots 22 % av rösterna. Spridningen av röster medförde att det på många håll handlade om små marginaler rörande vilken kandidat som skulle erhålla elektorsrösterna. Den enda gången som trean i ett presidentval har fått större andel röster än Fillmore fick 1856 inträffade då William Taft fick 23 % i samband med att Wilson valdes 1912.

I ett dylikt krisläge kunde man förvänta sig någon form av samlingsregering för att reda ut problemen. Att regeringen kom att bestå av demokrater var knappast förvånande. Men att Buchanans regering på sju personer bestod av fyra slavägare från södern plus en s.k. ”doughface” tedde sig märkligt. Det dröjde inte länge förrän Buchanan själv framstod som en ”doughface”. Buchanan blev president för en statsbildning som höll på att slitas sönder. Det finns ingen garanti för att någon annan hade lyckats bättre. Men Buchanan var för svag för att få bukt med problemen. Han levde i tron att argument med hänvisning till konstitutionen skulle bita på slaverimotståndarna i norr.

I sitt installationstal menade Buchanan att Högsta domstolen snabbt och slutgiltigt skulle komma fram till en lösning på problemet. Det prejudicerande fallet var väsentligt för fortsättningen och förtjänar en kommentar. Det gällde slaven Dred Scott som hade följt sin tidigare ägare till Illinois (fristat) och till det som idag utgör Minnesota (men som då ännu ingick i Wisconsin-territoriet där slaveri var förbjudet). Efter att Scott hade återvänt till Missouri gjorde han gällande att han genom sin vistelse i norr inte längre var att betrakta som slav. Den av sydstaterna dominerade domstolen var av annan åsikt. Att Dred Scott förlorade målet grundade sig i slutändan på att en man av hans etniska härkomst inte kunde räknas som fullgod amerikansk medborgare på det sätt som konstitutionen avsåg. Därför kunde han heller inte driva ett rättsfall av det här slaget. Dessutom ansåg domstolen att det stred mot konstitutionens anda om man från myndighetshåll godtyckligt hade tagit egendom av den som numera var Scotts ägare (Finkelman 2000: 156). I södern var man nöjda över utslaget, i norr blev förbittringen stor. Starka indicier antyder att Buchanan skall ha ingripit på ett otillbörligt sätt genom att försöka påverka utgången (Dunn 2001: 57). Dessutom hade presidenten redan före beskedet från Högsta domstolen uttalat en önskan om att det kommande utslaget skulle utgöra modell för framtiden. Enligt kritiker var Buchanan redan i förväg väl medveten om vilket utslaget i målet skulle bli (Finkelman 2000: 156-157). Vidare godtog Buchanan en konstitution för Kansas som helt var utformad av de som ville ha slaveri (Baker 2001: 114).

Buchanans politiska karriär hade varit tämligen lysande fram till dess han blev president. Han hade lång erfarenhet från kongressens bägge kamrar och hade bl.a. också hunnit vara ambassadör i Ryssland innan president Polk utsåg honom till utrikesminister. Som ambassadör i London under den tid då Pierce var president slapp Buchanan ta ställning till kniviga frågor som exempelvis oroligheterna i Kansas. Därmed hade han inte skaffat sig mäktiga fiender under 1850-talet, vilket ingalunda saknade betydelse i det läge som rådde. Det kan tvärtom ha varit i högsta grad väsentligt för hans chanser att bli vald till president 1856 (Gienapp 2000: 176). Partipolitikens utveckling avspeglar turbulensen i det amerikanska samhället: demokraterna var splittrade rent geografiskt, whigs hade försvunnit ur rampljuset och republikanerna förmådde samla allt fler av slaverimotståndarna.

Buchanan talade öppet om ”mindre utvecklade raser”, dit han även räknade mexikanerna (Stacy 2003: 109). Beträffande slaveriet var Buchanan av den bestämda åsikten att det var upp till delstaterna själva att besluta i ärendet (Dunn 2001: 56). Ännu i sina memoarer från 1866 ansåg han att slaverimotståndarna bar den största skulden för inbördeskriget. Buchanan ansåg att dessa helt enkelt ingen rätt att lägga sig i

vilka lagar som skulle gälla i sydstaterna (Finkelman 2000: 154). Buchanan ansåg att det sätt på vilket man i norr motarbetade lagen om myndigheternas skyldighet att fånga in förrymda slavar gjorde irritationen i sydstaterna förståelig. Han försökte sig därför på en balansgång mellan slaverimotståndare och de som var för slaveriet. Hans begränsade syn på presidentskapets möjligheter bidrog till att han misslyckades grovt med att lugna ner stämningarna. Det här understryks av att han dels ansåg det strida mot konstitutionens anda ifall någon delstat ville träda ut ur unionen. Problemet var att han samtidigt ansåg att det stred mot konstitutionens anda att bruka våld i syfte att förhindra detta (McLaughlin 2007: 380). Buchanan är den enda president under vilken USA:s yta har blivit mindre. Under hans fyra år på posten hade två delstater (Minnesota och Oregon) tillkommit men sju sydstater hann lämna unionen. Om måttet för en stor president helt skulle basera sig på i vilket tillstånd landet konkret befinner sig i då han lämnar sin post jämfört med då han tillträdde torde Buchanan kunna anses vara den sämsta president som USA någonsin haft.

Situationen i USA förvärrades sedan ekonomin stagnerade kraftigt under Buchanans första år vid makten ("the Panic of '57"). Demokraterna lika långvariga som envisa motstånd mot en rikstäckande bank som skulle övervaka och styra ekonomin från centralt håll hade slutgiltigt visat sig vara en ödesdiger ståndpunkt. Men det var ändå den uppenbara risken för att unionen skulle splittras som överskuggade allt annat. Som president försökte Buchanan få ett slut på oroligheterna i Kansas genom att föreslå att området skulle tas med i unionen som slavstat. Försöket misslyckades och Buchanan erhöll många nya kritiker på köpet. Också Buchanans ambitioner att köpa Kuba för att ombilda landet till en amerikansk delstat där slaveri var tillåtet gick om intet (McLaughlin 2007: 380). År 1858 fick republikanerna majoritet i representanthuset. De flesta förslag stötte på patrull via sydstaterna i senaten alternativt veto från presidenten. Ett politiskt dödläge uppstod. Konflikterna växte undan för undan. Samma år som det var presidentval följande gång, 1860, delades demokraterna i en sydstats- och en nordstatsfålg.

Då Buchanan överlät presidentposten till Lincoln lät han förstå att Lincoln var den lyckligaste mannen i landet, givet att Lincoln var lika lycklig över att ta emot ämbetet som Buchanan var att bli av med detsamma (Genovese 2001: 77-78). Sex veckor senare bröt inbördeskriget ut. Det är möjligt att ingen hade förmått förhindra den saken. Men vare sig Buchanan eller någon av företrädarna hade förmått bromsa upp upptrappningen av denna konflikt. Att Buchanan uteslutande erhåller det lägsta poängtalet i bedömningen av hans insats är tämligen klart. Han förmådde verkligen inte handskas med tidens stora frågor på något konstruktivt sätt (kriteriet "pro-

blem”), presidentämbetet försvagades (kriteriet ”ämbete”), Buchanan själv var föga omtyckt (kriteriet ”popularitet”) plus att landet stod inför sin värsta kris någonsin; unionen hade rämnat och Buchanan lämnade efter sig ett USA som var mindre till ytan än det hade varit då han tillträtt. Det här är något som Buchanan är ensam om i amerikansk presidenthistoria (kriteriet ”USA”). Den till synes stränga bedömningen av Buchanan är ändå tämligen okomplicerad.

Tabell 4.35 Bedömning av James Buchanan

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
James Buchanan	0	0	0	0	0 av 10

Från South Carolinas sida meddelade man den 20:e december 1860 att delstaten inte längre var en del av USA. Innan Buchanan hade flyttat ut från Vita huset hade sex delstater till gjort likadant. Krig stod för dörren. Då Buchanan och Lincoln gjorde sällskap till presidentinstallationen i mars 1861 kantades gatorna av väpnade trupper. Prickskyttar var utposterade på hustaken för att stävja eventuella våldsamheter. Scenariot utgjorde tragisk påminnelse om den tillspetsade situationen.

4.3.8 Summering av epok 3

James Buchanan har gått till historien som den enda president i USA som inte har varit gift. Ännu mera ihågkommen är han i egenskap av den kanske mest misslyckade presidenten någonsin. Att en stor del av konkurrensen om denna föga åtråvärda titel ofta utgörs av de tre föregående presidenterna säger något om de svåra villkor under vilka man levde i mitten av 1800-talet. Kan presidenterna från den här tidsperioden helt enkelt ha varit offer för den tid under vilken de verkade? Eller var det deras inkompetens som formade den tragiska händelseutveckling som kom att bli fallet? En analys av typen ”kom ägget eller hönan först?” kunde här vara föremål för en lång och synnerligen intressant diskussion. Men den analys som här föreligger kretsar alltså kring de enskilda aktörernas kompetens och storhet.

Tabell 4.36 Jämförelse mellan presidenterna i epok 3 (1840-60)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
William Harris	ej bedömd p.g.a. kortvarig ämbetsperiod				
John Tyler	1	1	0	0	2 av 10
James Polk	3	1	1	2	7 av 10
Zachary Taylor	1	1	1	0	3 av 10
Millard Fillmore	1	0	0	0	1 av 10
Franklin Pierce	0	0	0	0	0 av 10
James Buchanan	0	0	0	0	0 av 10
Genomsnitt:	1	0,5	0,33	0,33	2,17 av 10

Om man för ett ögonblick exkluderar Polk ur summeringen så blir den genomsnittliga poängsumman strax över ett för de fem övriga som är betygsatta här. Tyler och Taylor har en poäng vardera på kriterierna ”problem” och ”ämbete” plus att Fillmore har en poäng med avseende på ”problem”. Taylor har dessutom en poäng för ”popularitet”. I övrigt talar vi om den lägsta betygsättningen över hela linjen. Det här gäller inte minst för det kriterium som tar fasta på vilket sätt USA:s ställning har påverkats av ett presidentskap. Det är enbart Polk som får några poäng här under den här epoken. Men så blev resultatet också ett inbördeskrig med grovt taget 600.000 döds-offer.

Under 1920- och 1930-talen var flertalet historiker inne på en teoribildning som utgick från att det var en generation av dåliga ledare som bar skulden för inbördeskriget (Finkelman 2000: 164). En dylik teoribildning kan te sig förenklad. Det handlade trots allt om ett tämligen komplext problem på grund av att den etablerade grundsynen så avsevärt skiljde sig mellan de olika regionerna. Men den blir måhända mer förståelig då man sätter sig in i på vilket sätt de politiska centralgestalterna agerade under de årtionden som föregick kriget. Deras agerande ter sig trots allt föga imponerande även om det är svårt att säga vilken medicin som hade bitit bäst.

Hela sju presidenter ingår i denna epok som omfattar endast två årtionden. Men då ingen av dem blev omvald plus att två dog under sin tid som president blir antalet blir tämligen stort. Dödsfallen är en sak. Att ingen president mellan Jackson och Lincoln blev omvald är unikt i historisk bemärkelse. Samtidigt vittnar detta i sig om dramatiska tider där kontinuiteten blev lidande. Frågan kring huruvida det är historien som skapar stora män eller stora män som skapar historia blir intressant i anslutning till dessa årtionden. Kanske de presidenter som hör till denna epok helt enkelt var offer för sin tid. Oberoende så framstår de inte i en fördelaktig dager rent historiskt. Polk är det enda undantaget. De problem som dessa presidenter drabbades av var svårlösliga, nästan hopplösa. Men efter att ha bekantat sig med det som här kal-

las epok 3 ter sig de amerikanska presidenterna från 1840- och 1850-talet överlag som handfallna. I ett skede där det kunde ha varit på sin plats med en stark exekutiv makt förde partierna fram individer som långt representerade motsatsen.

4.4 Epok 4: Inbördeskrig och rekonstruktion (1860—1880)

Följande epok inleds med att republikanerna för första gången segrar i ett presidentval. Följderna blev tragiska eftersom sydstaterna bröt sig ur unionen och ett inbördeskrig följde. Men politiskt sett innebar det hela att just republikanerna kom att dominera rent partipolitiskt för en lång tid framöver. Själva partisystemet kom i mitten av 1800-talet att förändras sedan whigs dukat under och republikanerna samlat de som ifrågasatte slaveriet. Men utöver slaverifrågan vann republikanerna röster i norr genom att driva frågan om tulltariffer till skydd för den inhemska industrin och genomförandet av en lag som tillförsäkrade nybyggare fri mark ("Förenta..." 1953: 97). Tulltarifferna skulle för lång tid utgöra något av varumärke för republikanerna. Notera även att Wyoming (delstat år 1890) och Colorado (delstat år 1893) var först med att ge kvinnorna fullständig rösträtt (Henretta m.fl. 2002: 603). Men väsentligt just här är att processen påbörjades under det som här kallas "epok 4" då man år 1869 införde kvinnlig rösträtt i Wyoming-territoriet varpå övriga territorier i västern snabbt tog efter.

Före inbördeskriget stod den amerikanska södern för tre fjärdedelar av bomullsproduktionen i världen. Därmed följde också ett starkt exportberoende, vilket medförde att man i södern förespråkade frihandel (BBV 11, 1986: 128). Från och med 1840-talet hade slaverifrågan trots allt varit det överskuggande problemet i amerikansk politik. I början av 1860-talet nådde dilemmat sin kulmen genom inbördeskriget (1861—65). Indelningen i nord och syd var inte okomplicerad. I fyra slavstater valde beslutsfattarna att man inte skulle kvarstå i unionen: Missouri, Kentucky, Maryland och Delaware (Henretta m.fl. 2002: 400-402). Dessutom blev Virginia delat i två delstater, där den "nya" delstaten West Virginia ställde sig på unionens sida. Nordstaternas sida bestod av 22 miljoner invånare mot nio miljoner för södern av vilka 40 % bestod av neger-slavar. I form av materiella resurser var nordsidans överlägsenhet ännu större. Att industrialismen till största delen hade försiggått i norr syntes tydligt. I hela södern fanns exempelvis ett enda större järnverk. Sett till proportionerna var nordsidans järnproduktion 15 gånger den i södern. Beträffande kolproduktionen var proportionerna 38:1, beträffande vapenproduktion 32:1 etc (BBV 11, 1986: 133). I södern var man därför beroende av import från Europa. Men detta

försvårades av att nordstaterna dominerade till havs och kunde blockera trafiken till och från hamnarna i söder.

Till sydstatssidans fördelar hörde kompetent befäl, en närmast total mobilisering plus att striderna främst skedde på eget territorium, där man kände terrängen. I början av kriget gick det bra för sydstatssidan, som trängde in i Pennsylvania. Faktum är att totala antalet stupade på nordstatssidan blev uppskattningsvis 364.000 medan motsvarande för konfederationen var 258.000 (Baker 2000: 189). Fler amerikaner fick sätta livet till i inbördeskriget än i 1900-talets alla krig tillsammans, två världskrig inräknade (BBV 11, 1986: 135). Om man ännu till beaktar att folkmängden i början av 1860-talet var betydligt mindre än i modern tid blir proportionerna hisnande. Efter inbördeskriget expanderade det amerikanska samhället på många sätt. Industrialismen tog ny fart, jordbruket utvecklades, järnvägen västerut gav nya öppningar etc. Politiskt sett hamnade presidentämbetet i skymundan utan att presidenterna själva gjorde något väsen av saken. Det verkar helt enkelt ha varit en del av tidsandan. Samtidigt är tidsanda inget som uppstår ur tomma intet. Sannolikt borde en ambitiös president i USA ha större möjlighet att forma sagda tidsanda än fallet är med de flesta andra.

Politiskt sett var sydstaternas återanpassning till unionen, den s.k. rekonstruktionen ("reconstruction"), en het fråga då kriget var över. Redan år 1870 blev senator Hiram Revels från Mississippi den förste färgade medlemmen av kongressen. Kort därefter ratificerades konstitutionens 15:e tillägg som gick ut på att ingen skulle kunna förvägras rösträtt på grundval av etnisk bakgrund. Könstillhörighet sade man ingenting om. Det skulle dröja ett halvt sekel innan USA var moget för något dylikt på nationell nivå. Fram till efterdyningarna av 1876 års presidentval kunde södern betraktas som ett militärt ockuperat område. Därefter kom vit överhöghet i praktiken att råda. Slaveriet var till ända, men medborgerliga rättigheter för färgade i södern var satta på undantag för närmare hundra år framöver (Mieczkowski 2001: 64).

Den ökning i folkmängd som följde via immigration fascinerar strängt taget oavsett tidsperiod. Under den epok som här är aktuell ökade invånarantalet i USA från 31 miljoner till 50 miljoner (Dyer 2000: 240). Med tanke på att det handlar om endast två årtionden varav flera år gick åt till ett blodigt inbördeskrig är ökningen anmärkningsvärd. Ser vi till ett längre tidsperspektiv kan konstateras att uppskattningsvis 50 miljoner människor emigrerade från Europa till USA under en period av 75 år, från 1840 fram till första världskriget. Transporten över Atlanten kom successivt att för-

enklas. Utvecklingen inom sjöfarten gjorde att den resa som år 1840 kunde räcka 100 dygn bara 30 år senare tog 16-24 dygn i anspråk (BBV, 1986: 22, 25). I mitten av 1870-talet fick man igång en viss ekonomisk tillväxt efter nedgången i anslutning till en lågkonjunktur som hade startat 1873. Invandrare kom fortsättningsvis i stora skaror för att ta del av vad som kom att kallas the Gilded Age, en era starkt präglad av materialism (Henretta m.fl. 2002: 525). Man talar alltså om en ”förgylld” (”gilded”) era, inte en ”gyllene” (”golden”) sådan. Det var också en tid av korruption (se avsn. om Grant nedan). Utöver allt annat trappades konflikterna med indianer upp vid den här tiden. För att ta ett konkret exempel så utkämpades det legendariska slaget vid Little Big Horn år 1876. I anslutning till detta kan noteras att USA:s ursprungsbefolkning inte förrän i anslutning till valet 1924 kom att räknas som fullvärdiga medborgare i termer av full rösträtt (BBV 11, 1986: 116).

På den ständigt aktuella frågan om vilken typ av svårigheter (med avseende på antalet maxpoäng rörande kriteriet ”problem”) var utmaningarna störst i anslutning till inbördeskriget, även om den efterföljande rekonstruktionen också utgjorde ett delikat dilemma. Denna aspekt kommenteras i den löpande texten i den mån behov föreligger.

4.4.1 Abraham Lincoln — från krig till fred (1860, 1864)

Valet år 1860 föregicks av dramatiska händelser. Den mest kända var abolitionisten John Browns misslyckade försök att starta ett slavuppror. Politiskt sett kan noteras att republikanerna år 1858 hade erhållit majoriteten i representanthuset och även gått framåt med avseende på senaten. Deras uttalade mål var att förhindra att slaveriet skulle breda ut sig. I partiets program ställdes däremot inte några krav på att slaveriet skulle upphöra i delstater där det redan existerade (Pious 2001: 363). Den lagstiftning som innebar att invånarna i de nya territorierna själva kunde få bestämma om slaveriets förekomst (”Kansas-Nebraska Act”, jfr ovan) hade tagit kål på whigs och gjort att många slaverimotståndare lämnade demokraterna (Fehrenbacher 1962: 29). Demokraterna nominerade Stephen Douglas som presidentkandidat. Då man från partiets sida vägrade ta klar ställning till förmån för slaveriet gick delegaterna från åtta sydstater ut från partikonventet. De som tågat ut nominerade den sittande vicepresidenten, John Breckinridge, som sin kandidat. Breckinridge hade namnkunnigt stöd då såväl president Buchanan som ex-presidenterna Tyler och Pierce tog hans parti. De som nominerade Breckinridge avsåg att splittra fältet och föra över avgörandet till kongressen. På rent matematiska grunder antog man att ett dödläge kunde

tänkas uppstå då representanthuset skulle utse president. Följden hade i så fall varit att den som senaten skulle utse till vicepresident skulle agera ställföreträdande president fyra år framåt. Eftersom demokraterna hade kontroll över senaten skulle man här ha haft goda möjligheter att matcha fram en person med förståelse för sydstatar- nas krav (Pious 2001: 363). Det här utgjorde avancerad politisk strategi, men nu lyckades man inte i sina uppsåt.

Rädslan för att landet skulle splittras hade resulterat i ett nytt, kortlivat parti: the Constitutional Union Party omfattade de sista kvarlevorna av whigs. Deras kandidat John Bell var före detta talman i representanthuset. Eftersom Breckinridge var vicepresident och Douglas var den mest profilstarke medlemmen av senaten kan man påstå att Lincoln var den politiskt sett minst meriterade av de fyra (Mieczkowski 2001: 54). Att splittringen bland demokraterna gynnade republikanernas kandidat, den förre whigs-politikern Abraham Lincoln, var självklart. Valkampanjen ter sig speciell genom den märkliga situation som uppstod. I norr ställdes Lincoln mot Douglas, medan det i söder främst stod mellan Breckinridge och Bell. Douglas försökte med klen framgång vinna röster i bägge delarna av landet. Intensiteten kan belysas av att Douglas blev den första kandidaten som personligen kom att resa runt hela landet under valkampanjen (Boller 1996: 101). Den tillspetsade situationen bidrog till det näst högsta valdeltagandet någonsin i ett presidentval i USA. Endast 1876 var deltagandet något högre.

Tabell 4.37 USA:s presidentval 1860

Abraham Lincoln, rep.	40 %	180 (60 %)
John Breckinridge, dem. (syd)	18 %	72 (24 %)
John Bell, const. union	13 %	39 (13 %)
<u>Stephen Douglas, dem. (nord)</u>	<u>29 %</u>	<u>12 (4 %)</u>
Totalt:	100 %	303

Lincoln blev den så här långt enda som fått en majoritet av elektorsrösterna trots mindre än 40 % av väljarna bakom sig (39,8 % för att vara exakt). Avrundat erhöll Lincoln 40 %, Douglas 29 %, Breckinridge 18 % och Bell 13 %. Av 303 elektorsröster räckte 152 till för seger. Lincoln fick 180 mot 72 för Breckinridge och 39 för Bell. Douglas fick näst flest röster men fick ändå bara 12 elektorer bakom sig. Så blev fallet eftersom Lincoln drog det längre strået i de flesta delstater norröver. Lincoln segrade i 18 fristater medan Breckinridge vann i elva slavstater. Bell segrade i tre delstater i gränsområdet mellan nord och syd.

Kort efter att valresultatet stod klart trädde South Carolina ut ur unionen. Man följdes efter hand av tio andra delstater. Den 4:e februari 1861 samlades delegater från de sex delstater som ditintills hade utträtt ur unionen och grundade sydstatskonfederationen (the Confederate States of America). Detta skedde i Montgomery, Alabama. Fem dagar senare valde man Jefferson Davis till konfederations president. I det skede då Lincoln tillträdde, den 4:e mars 1861, var sydstaterna i full färd organisera en egen arme. De första skotten i inbördeskriget avlossades vid Fort Sumter utanför Charleston i South Carolina den 12:e april 1861. Lincoln mobiliserade de väpnade styrkorna redan innan den nyvalda kongressen hade samlats. Lincoln skred till verket utan att invänta respons från kongressen. Detta skedde inte för att ignorera demokratin utan för att rädda den (Genovese 2001: 80).

Jefferson, Jackson m.fl. i all ära, men det är knappast någon överdrift att påstå att ingen president har utnyttjat sin ställning som president lika fullt ut som Lincoln gjorde (Genovese 2001: 78-79). Lincoln ansåg att han i den situation som kom att råda hade rätt till full auktoritet över samtliga medborgares liv och frihet. Det är få som idag skulle ifrågasätta att Lincoln överskred de befogenheter som konstitutionen ger en president (Charnwood 1996: 377). Bland annat lät han dra in dagstidningar som ifrågasatte krigsinsatsen och riskerade ta ner stridsmoralen. Lincolns starka presidentstyre är något paradoxalt, med tanke på att han hade sina politiska röster bland whigs, alltså det parti som förespråkade svag presidentmakt. Som nybliven president sköt han upp sammankallandet av kongressen för att på eget bevåg förstärka de militära styrkorna, inrätta blockad mot sydstaternas hamnar och låta arrestera enskilda individer. Lincolns styrkedemonstration gör att han starkt bidrog till att på sikt göra den amerikanska presidentposten till världens troligen starkaste politiska ämbete (Hubbard 2003: 1-3). Den speciella situation som rådde medförde att Lincoln ansåg sig ha befogenheter som normalt sett inte följde lagens bokstav eller anda. Han hänvisade till den presidenten enligt vilken han hade lovat att ”bevara, beskydda och försvara konstitutionen”.

Självfallet blev Lincoln omstridd på grund av sitt agerande. I pressen hade han bland annat kallats despot, lögnare, tjuv, feg, elak, monster, svindlare etc (Genovese 2001: 79). Mitt under brinnande krig kom Lincoln att driva igenom en lag som förklarade att alla slavar i de krigförande delstaterna från och med 1:a januari 1863 var fria (”the Emancipation Proclamation”). Som president i fredstid hade Lincoln inte haft rätt att göra så. Som överbefälhavare under krig hade han rätt att eliminera den del av fiendens egendom som de hade nytta av i kriget. Slavarna utgjorde sådan egendom (McPherson 2001: 124). Därför gällde befrielsen inledningsvis inte slavar i de

gränsstater där man inte gjorde motstånd mot unionsstyrkorna. I ett brev till New York Tribune hösten 1862 skrev Lincoln att ”min främsta ambition i den här striden är att rädda unionen, inte att rädda eller förgöra slaveriet” (Baker 2000: 192). Genom det 13:e tillägget till konstitutionen underströks senare slaveriets upphörande. Lincoln hann dock inte leva tillräckligt länge för att få uppleva den dagen då tillägget ratificerades. Liksom i samband med krigsförklaringen vidtog han denna åtgärd utan att rådfråga kongressen. Några ärenden togs upp av Högsta domstolen för att reda ut vilka befogenheter en president egentligen hade. Exempelvis Lincolns beslut om blockad gentemot hamnarna i de delstater som ingick i konfederationen friades med rösterna 5-4.

År 1864 kom USA att bli det första landet att hålla ett riksomfattande val mitt under brinnande krig. För att betona enigheten gjorde en del demokrater gemensam sak med republikanerna. Lincolns vicekandidat år 1864 kom att bli Andrew Johnson, en demokrat som till råga på allt var sydstatare. De demokrater som ogillade Lincoln nominerade i sin tur George McClellan. Det här utgjorde en utmanande gest eftersom McClellan var den ställföreträdande överbefälhavare som Lincoln hade avskedat två år tidigare. Kriget hade dragit ut på tiden mer än väntat så återvalet av Lincoln var inte någon självklarhet. Lincolns situation underlättades av militära framgångar strax före valet. Inte minst att general Sherman intog (och brände ner) Atlanta i Georgia sågs som ett bevis på att Lincolns sätt att hantera kriget var lyckat. Situationen inför valet ändrades snabbt sedan krigslyckan hade vänt. Lincoln fick 55 % av rösterna och segrade i alla delstater utom tre.

Tabell 4.38 USA:s presidentval 1864

Abraham Lincoln, rep.	55 %	212 (91 %)
George McClellan, dem.	45 %	21 (9 %)
	100 %	233

Anm.: Formellt var Lincoln nominerad under benämningen National-Union, med en vicekandidat från demokraterna.

Inbördeskriget tog slut då konfederationens överbefälhavare Robert E Lee kapitulerade vid Apomattox. Fem dagar efter kapitulationen mördades Lincoln av sydstatsfanatikern John Wilkes Booth. Mordet väckte hämndbegär och bidrog till att sydstaterna under flera år närmast kunde beskrivas som ockuperat territorium. Lincoln själv uppges ha förespråkade en mildare behandling än vad som nu kom att bli fallet.

USA:s presidenter tycks vara ett närapå outtömligt samtalsämne. Det kan tyckas vara paradoxalt, men till och med Lincolns rasism har varit föremål för forskning. Bland annat hade han före sin tid som president uttalat sig till förmån för vit överhöghet. Vidare stack Lincoln inte under stol med att unionens fortlevnad var ett högre mål än befrielsen av slaveriet. Att han fortsättningsvis kan betraktas som ”Den store befriaren” (”The Great Emancipator”) med allmänt försonliga drag kan summeras via tre punkter: 1) hans övertygelse att slaveriet som sådant var en styggelse, 2) Lincolns åtgärder under inbördeskriget utvecklades till en mer vidsynt syn på jämställdhet plus att 3) det finns skäl att tro att rekonstruktionen av sydstaterna efter kriget (jfr nedan) hade skett på ett mer skonsamt sätt ifall Lincoln hade fått fullfölja sin andra mandatperiod (Cox 1994: ix-xi). Vidare må nämnas att vi talar om en person som var född 1809 med allt vad det innebär i form av rådande värderingar. Risken för anakronism är knappast försumbar. Frågan är om man skall bedöma Lincoln utgående från enskilda uttalanden eller utgående från hans gärningar (jfr Cox 1996: 175).

Poängsättningen av Lincoln är nästan lika okomplicerad som i fallet med några av hans närmaste föregångare. Skillnaden är att Lincoln får de högsta poängen på samtliga punkter medan de föregående tenderade att få de lägsta. Att inbördeskrig skulle bryta ut var i praktiken klart redan innan Lincoln svor presidenteden. Det var för sent att hindra den saken. Frågan var bara på vilket sätt man skulle hantera det hela. Resoluta ingripanden från Lincolns sida bidrog starkt till att unionen kunde fortleva även om hans ageranden utsattes för kritik.

Lincolns presidentskap kringgärdas helt av inbördeskriget, så det är naturligt att det är utgående från hans insatser i anknytning till dessa som han skall bedömas. Bedömer man Lincoln utgående från vad som var möjligt att uppnå kan man, enligt bl.a. Skidmore (2004: 134) helt enkelt inte kräva mer än vad som kom att uppnås. Lagstiftning rörande nya områden för nybyggare, USA:s första inkomstskatt och beslut om ett järnvägsbygge tvärs över kontinenten har hamnat i skuggan av den dramatik som inbördeskriget innebar. Resultatet av Lincolns agerande blev att USA som statsbildning kunde fortsätta att existera (kriteriet ”problem”). Visserligen hade Lincoln under kriget fått kritik för sitt agerande. En så pass komplex situation som ett inbördeskrig kännetecknas sannolikt av en sådan mängd beslutssituationer att ingen är kompetent att i varje enskilt fall fatta det mest optimala beslutet — om ett sådant ens finns att uppbåda. Slutresultatet blev ändå en triumf för Lincolns vidkommande. Hans höga profil i anslutning till kriget gjorde också att presidentämbetet förstärktes påtagligt under Lincolns presidentskap (kriteriet ”ämbete”). Låt vara att de närmaste

efterföljarna inte förmådde, eller ens hade ambitioner att, konservera den tyngd som Lincoln hade tillfört ämbetet. Men här och nu är det Lincolns insats som betygsätts. Det är otvetydigt så att Lincoln gav ett modellexempel på vilken potential som presidentämbetet stod för. I ett verk som berör Lincolns sätt att omforma presidentposten (Williams 2003: 9) att stora presidenter inte blir stora enbart på grund av sin egen talang och ambition utan också genom de omständigheter som kännetecknar den situation de utsätts för. Rörande USA:s ställning så hade landet knappast överlevt i dess ursprungliga eller nuvarande form om det inte hade varit för Lincolns agerande (kriteriet "USA"). Nu fanns i stället en aktör som på sikt skulle komma att dominera såväl världsekonomin som världspolitiken. Att rekonstruktionen efter inbördeskriget kom att medföra slitningar är däremot inget som Lincoln kunde hjälpa. Vid den tiden var hans tid redan förbi.

Tabell 4.39 Bedömning av Abraham Lincoln

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Abraham Lincoln	4	2	2	2	10 av 10

Att tilldela det högsta poängtalet i fallet med de tre kriterier som diskuteras ovan torde vara odiskutabelt. Därmed återstår frågan om Lincolns popularitet. Den aspekten förtjänar att diskuteras eftersom vi här har att göra med ett större utrymme för tolkning. Det har redan nämnts att Lincoln föga förvånande var impopulär i det skede som nordstaternas styrkor klarade sig dåligt i striderna. I det skede som krigslyckan vände så steg hans popularitet självfallet. Att hatet mot honom i södern tilltog är en självklarhet. Men i södern upplevde man förvisso sig inte sig själva som en del av USA och dessutom hade Jefferson Davis som sin egen president. Men faktum är att det fanns många som kritiserade Lincoln å det grövsta, inte minst bland slaverimotståndare som tyckte han gick för blygsamt fram på den punkten. I ett historiskt perspektiv ter sig detta naturligtvis tämligen paradoxalt (Ellis 2000: 166). Samtidigt kan just det historiska perspektivet betonas i samband med en bedömning av Lincoln. Han verkade onekligen under mer dramatiska omständigheter än kanske någon annan amerikansk president. Då är det också förståeligt om synen på personen i fråga blir polariserad. Men beträffande populariteten kan man påpeka att Lincoln faktiskt fick över 90 % av elektorsrösterna då han blev omvald 1864. I ett dylikt fall blir det svårt att motivera en annan betygsättning än den allra högsta såvida vi inte har att göra med en president som en kort tid efter ett sådant segerval får sitt namn nedsmutsat av diverse skandaler eller motsvarande. I fallet med Lincoln bidrog den

typ av martyrskap som han kan associeras med snarast till att han blev mer hedrad efter sin död.

Det kan te sig lite paradoxalt att en president som på samtliga kriterier ges det högsta poängtalet från början hade tillhört whigs. Som typisk representant för dessa hade Lincoln förespråkat ett presidentämbete som skulle koncentrera sig på att övervaka lagarnas efterlevnad och ingalunda idka maktpolitik via utövande av vetorätten eller utöva påtryckning gentemot kongressen (Ellis 2000: 166). En del historiker har påpekat att Lincoln i anmärkningsvärt liten utsträckning lade sig i kongressens arbete och därigenom följde de principer han anammat under tidigare år (Ellis 2000: 168-169). Å andra sidan kan man konstatera att kongressen dominerades av Lincolns eget parti, av politiker som sannolikt delade hans värderingar rätt långt. Framför allt får man ändå utgå från att inbördeskriget slukade lejonparten av Lincolns energi. Det fanns helt enkelt knappast tid eller ork över för att lägga i inrikespolitiska frågor av lägre dignitet.

4.4.2 Andrew Johnson — den förste att åtalas (1865)

Då landet skulle byggas upp igen efter inbördeskriget återtog kongressen snabbt den dominerande ställningen. Den här gången skulle det dröja fram till sekelskiftet innan presidentämbetet igen kom i centrum för den politiska makten. En bidragande orsak till att maktens pendel vid den här tiden svängde över till kongressens fördel må tveklöst ha varit att Lincolns efterträdare var en högst udda figur i det sammanhang som rådde. Andrew Johnson var sydstatsdemokrat med därtill hörande värderingar beträffande åtskillnad mellan raserna. Johnsons förslag stötte på patrull i kongressen, oppositionen fick efter hand förstärkning från hans tidigare sympatisörer, han ställdes inför riskrätt och kom att lämna presidentposten som en förödmjukad man (Mellow & Tulis 2007: 153). Johnson är den enda president vars veton har röstats omkull vid 15 tillfällen (Skidmore 2004: 139).

I samband med den kris som ledde fram till att landet bröts itu valde Andrew Johnson, vid den tiden senator från Tennessee, att förbli lojal mot unionen. Johnson var för övrigt den enda senatorm från någon av utbrytarstaterna som gjorde just så. Det här rön te stor uppskattning i norr. Naturligt nog kom han söderut att ses som en förräddare. Åren 1862—64 verkade han som generalguvernör över Tennessee sedan området hade återtagits av unionsstyrkorna (Degregorio 2005: 251).

Då Lincoln år 1864 valde att inte betona sin partipolitiska bakgrund utan officiellt gick under etiketten National Union Party gjorde Johnsons bakgrund honom lämpad som vicekandidat. Eftersom Johnson var en slavägare från Tennessee låg det en motsägelse i arrangemanget. Johnsons syn på kriget förklaras med hans uppfattning om att konstitutionen skulle tolkas så noggrant som möjligt. Det gick helt enkelt inte an att träda ut ur unionen hur som helst. Johnsons bokstavliga tolkning av konstitutionen skulle komma i dagen även då han var president. Johnson var föga taktfull eller kompromissvillig. Den frenesi med vilken han brände broar åt olika håll var tydlig och som president försatte han sig snabbt i en omöjlig situation. Han har på ett träffande sätt beskrivits som ”politiskt tondöv” (Mellow & Tulis 2007: 154). Johnson hade 1860 stött sydstatsdemokraten Breckinridge (Degregorio 2005: 251). Johnson såg ändå inte Lincolns seger som legitimt skäl att lämna unionen. Han medgav rent ut att hans kamp inte gällde bekämpande av slaveriet, utan bekämpande av de slavägare som hade förrått unionen. Johnsons popularitet i norr var av övergående art. Han växte heller inte med uppgiften. Exempelvis skall Johnson i samband med installationen ha varit så pass berusad att det väckte reaktioner rörande hans lämplighet som vicepresident (Howard 1999: 47).

Som president försatte sig Johnson i en omöjlig sits. Radikala krafter bland republikanerna ville att sydstaterna skulle bestraffas ordentligt efter att kriget var till ända. Johnson lät å sin sida förstå att var och en av de upproriska delstaterna (”rebel states”) fyllde de krav som kunde anses vara rimliga för att de skulle återinträda i unionen. Rent tekniskt sett hade de för den delen aldrig ens lämnat unionen, ansåg Johnson (Degregorio 2005: 253). Medan kongressledamöterna tog ledigt under den senare halvan av år 1865 tog Johnson tillfället i akt att låta samtliga delstater utom Texas återförenas med landet. Då kongressen åter samlades i december 1865 fanns bland dess medlemmar plötsligt sydstaternas vicepresident Alexander Stephens, fyra generaler och fem överstar från sydstaternas väpnade styrkor, ett halvdussin medlemmar från regeringen och hela 58 medlemmar från deras kongress (Toppin 2000: 191). Att detta inte togs emot väl i norr är lätt uträknat.

Sedan republikanerna hade vunnit en storseger i kongressvalet 1866 fick Johnson allt svårare att utöva sitt inflytande. Republikanerna hade nu omkring 80 % av platserna i bägge kamrarna. Därtill bör nämnas att det var den radikala och mest hämndlystna flygeln bland republikanerna som hade gått mest framåt. Den nya kongressen gjorde upp ett rekonstruktionsprogram som delade in södern i fem militärdistrikt under sträng uppsikt från Washington D.C.. Under Andrew Johnsons tid som president kretsade mycket kring just frågan om på vilket sätt södern skulle återförenas

med unionen. Johnson var en demokrat i Jacksons anda och betonade således delstaternas rätt att själva fatta beslut i centrala frågor. Den nye presidenten blev en lätt match för de republikaner som så starkt dominerade kongressen. Att Johnson ansåg att vit överhöghet fortsättningsvis skulle gälla i sydstaterna föll inte i god jord. Vid ett tal inför kongressen i slutet av år 1867 förklarade han att de färgade hade "sämre kapacitet för att vara med och styra ett samhälle ('government') än alla andra raser ... tenderar att bete sig barbariskt om man inte håller koll på dem" (Foner 2000: 206). Klyftan mellan president och kongress hade aldrig varit större.

De mest radikala elementen bland republikanerna förespråkade regelrätt militär ockupation av södern plus att det parti som befriat slavarna skulle byggas upp söderöver med hjälp av just de befriade slavarna. Bland annat lyckades man driva igenom att de som tagit plats i sydstaternas kongress inte skulle vara valbara till USA:s lagstiftande församling. Nästa steg var att slå fast att de som då kallades negrer, sedermera färgade och numera afro-amerikaner skulle betraktas som amerikanska medborgare och att diskriminering av dessa skulle vara förbjudet (Civil Rights Act, 1866). Notera att lagförslaget inte omfattade indianer. En omedelbar reaktion var att 48 personer, av bägge raser, dog till följd av raskravaller i New Orleans. Kort innan hade Ku Klux Klan grundats. Läget var ställvis kaotiskt. Totalt beräknas 5.000 färgade ha mördats inom ett år efter krigsslutet (Toppin 2000: 191).

I fråga om medborgerliga rättigheter kom Johnson att använda vetorätten för att försöka slå tillbaka mot kongressen. Nästa steg blev att en presidents veto i en betydelsefull fråga kom att röstas ned för första gången. Gång efter annan lade Johnson förgäves in sitt veto mot lagförslag som gick ut på att bestraffa sydstaterna (Holms 1996: 144). Johnsons svaga ställning understryks av att kongressen beslöt att införa militärlagar för att hålla ordning i sydstaterna. Vidare begränsades presidentens befogenheter i olika frågor. Bland annat gällde det hans rätt att avskeda regeringsmedlemmar utan att rådfråga senaten (Tenure of Office Act) (Nichols 1994: 99). Johnson demonstrerade sin motvilja genom att avskeda krigsministern Edwin Stanton, som i sin tur barrikadera sig på sitt tjänsterum. Kongressen valde till slut att åtala Johnson för att få bort honom. I representanthuset vann förslaget med rösterna 126—47. Åtalet grundade sig på elva punkter. En av de mer spektakulära punkterna var att presidenten försökte svärta ned kongressens anseende genom sin vana att högljutt tala illa om kongressen ("speak ill of congress...with a loud voice"). Åtalspunkter rörande missbruk av vetorätten, kringgående av lagstiftningen etc utgjorde intressanta tolkningsfall. Det krävs en majoritet på två tredjedelar för att fälla presidenten i senaten. Styrkeförhållandena partierna emellan var 42-12. Det räckte med 36 röster i senaten

för att få Johnson fälld, men röstsiffrorna blev 35-19. Med hjälp av sju republikaner undgick Johnson att bli avsatt (Trefousse 2001: 130). Någon vicepresident fanns inte så presidentämbetet hade i så fall kommit att skötas av åldermannen i senatens majoritetsparti. Just den mannen, Benjamin Wade, var inte heller någon som föll alla i smaken eftersom han öppet förespråkade utökade rättigheter för färgade, arbetare och kvinnor (Sawrey 1992: 127). Enligt nuvarande successionsordning står representanhusets talman i tur om såväl president som vicepresident saknas.

En av de många beslut för vilka Johnson kritiserades var då man köpte Alaska av ryssarna för en bit över 7 miljoner dollar. På sikt visade sig det här strängt taget vara en markaffär som torde höra till de bättre i historien. Av lätt insedda skäl var Johnson aldrig aktuell i samband med valet 1868. Till mångas stora förvåning återvände han till Washington D.C. sju år senare som senator från Tennessee. Han avled endast några månader efter sin comeback på Capitol Hill. Tillsammans med John Quincy Adams är Johnson den enda ex-president som har tagit plats i kongressen. Men Adams satt i representanhuset, varmed Johnson är den enda ex-president som har blivit vald till senator.

Johnson hör till de presidenter som är lättast att betygsätta. Hans personliga bakgrund och egenskaper gjorde att han var fel man på fel plats vid fel tidpunkt. Han klarade därför inte av de stora frågor som låg i tiden (kriteriet ”problem”). Till hans försvar kunde måhända anföras att situationen hade varit de flesta övermäktig. Men redan utöver Johnsons personlighet så hade han en politisk och geografisk bakgrund som inte var gynnsam. Presidentämbetet kom att få sig hårdare törnar än kanske någonsin (kriteriet ”ämbete”). Johnson gjorde sig snabbt obekvämt och mycket impopulär (kriteriet ”popularitet”). I det amerikanska samhälle som hade all möda att återhämta sig från inbördeskriget bidrog den kontroversielle Johnson via sitt agerande inte på något som helst konstruktivt sätt (kriteriet ”USA”). Det är följaktligen direkt svårt att bedöma hans insats med någonting annat än det lägsta poängtalet i fråga om samtliga kriterier. Köpet av Alaska är förvisso en åtgärd som långt senare visade sig vara en lyckträff. Men det finns knappast skäl att tro att detta köp blev av på grund av Johnsons insikter om t.ex. vilken strategisk eller ekonomisk betydelse området skulle få långt senare. I och för sig blir en dylik aspekt intressant av rent principiellt intresse.

Tabell 4.40 Bedömning av Andrew Johnson

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Andrew Johnson	0	0	0	0	0 av 10

Johnson kom att regera under ett av de skeden i USA:s historia som bjöd på starka kontroverser. Hans envisa tro på vit överhöghet och en bokstavlig tolkning av konstitutionen kombinerat med en till synes total befrielse från kompromissvilja var inga goda egenskaper under den epok som rådde. De egenskaper rörande flexibilitet och pragmatiskt sinnelag som kännetecknade Lincoln saknades uppenbarligen helt hos efterträdaren (Toppin 2000: 185, 189). Andrew Johnson hör till USA:s misslyckade presidenter. Det är till och med förståeligt om någon anses honom vara den allra mest misslyckade.

4.4.3 Ulysses Grant — krigshjälten blev president (1868, 1872)

Krigshjälten Ulysses Grant hörde till de som hade varit kritiska mot Johnson. Bland många republikaner förelåg stark irritation efter inbördeskriget. Johnsons maktutövning kombinerat med att man i det stora hela tyckte att rebellerna i södern hade sluppit för lindrigt undan gjorde att det låg revanschlusta i luften. Grant allierade sig med de mest radikala elementen där och blev partiets kandidat inför valet år 1868. Det hela ter sig förståeligt mot bakgrunden av att general Grant utgjorde stark symbol för nordstaternas seger i inbördeskriget. Strängt taget var han USA:s mest kända person vid tiden för presidentvalet (Knepper 1997: 248). I början av inbördeskriget hade Grant tagit befäl över en odisciplinerad enhet av frivilliga. Dessa fick han snabbt bukt med. Grant skördade sedermera militära framgångar i Mississippi-dalen. Segern vid Vicksburg ledde till att nordstaterna fick kontroll över Mississippi-floden, varigenom södern praktiskt taget splittrades i två bitar vilket underlättade segern för unionen. I mars 1864 tog Grant kommando över nordstatsstyrkorna. Lite mer än ett år senare tog han emot sydstaternas kapitulation.

Grant fick 214 elektorsröster mot 80 för demokraten Horatio Seymour. Under hela valkampanjen betonade Seymour demokraternas lojalitet gentemot unionen. Men läget var tämligen hopplöst för demokraterna i den situation som rådde. Ett vanligt uttryck bland republikanerna löd —*ärje demokrat var inte rebell, men varje rebell var demokrat*” (“not every Democrat was a rebel, but every rebel was a Democrat”). Seymour var guvernör från New York. Men han utgjorde en rätt färglös person som

fick 47 % av rösterna närmast för att en del väljare hade tappat tilltron till det som de mest radikala elementen bland republikanerna stod för (Rorabaugh, Critschlow & Baker 2004: 314).

Grant segrade i 26 delstater av 34. Hans majoritet på 310.000 röster säkrades av de 450.000—500.000 röster som fanns bland de befriade slavarerna i södern. Uppskattningsvis något över 400.000 färgade röstade, det stora flertalet rimligtvis på Grant (Mieczkowski 2001: 60). Då Grant tillträdde hade de flesta sydstaterna redan tagits till nåder. Endast Virginia, Texas och Mississippi hade inte fått delta i presidentvalet. Av de delstater som hade ingått i sydstaternas konfederation segrade Seymour endast i Georgia och Louisiana.

Tabell 4.41 USA:s presidentval 1868

Ulysses Grant, rep.	53 %	214 (73 %)
<u>Horatio Seymour, dem.</u>	<u>47 %</u>	<u>80 (27 %)</u>
Totalt:	100 %	294

Det politiska läget hade lugnat ner sig något efter de stormiga åren med Johnson som president. Grants utgångsläge var bättre än det hade varit för många av företrädarna, speciellt med avseende på de män som hade innehaft presidentposten närmast före honom. Men under Grants tid som president myntades uttrycket ”grantism”. Detta var inget honnörsord utan syftade på allehanda nepotism och korrupcion. Som exempel kan nämnas att vicepresident Colfax blev utbytt inför 1872 års val på grund av oegentligheter av ekonomisk art (Holms 1996: 151, 153). Själva hade Grant inte gjort sig skyldig till annat än att utse tvivelaktiga personer till höga poster. Ofta gavs posterna till vänner alternativt släktingar till antingen Grant själv eller till hans fru (Klose & Lader 2001: 24). Vidare kan nämnas att den politiskt oerfarne Grant var sen att reagera då krafttag krävdes. I förhållande till kongressen agerade Grant uppenbarligen rätt håglöst. Utan något krig att föra tycks initiativförmågan ha varit marginell. Grant betraktas en tämligen enad kår av bedömare som en lyckad general, men misslyckad som president. Undantag från regeln finns alltid. Ett tydligt sådant utgörs av Skidmore (2004: 151) som ser Grant som USA:s mest underskattade president.

Missnöjet med hur saker och ting sköttes inom Grants administration gjorde att en utbrytargrupp, ”liberal-republikanerna”, agerade för att sidsteppa honom 1872.

Grupperingen i fråga utsåg Horace Greeley till sin kandidat. Grant utsågs genom acklamation vid republikanernas partikonvent. En starkt bidragande orsak var de initiativ han hade tagit för att bekämpa Ku Klux Klan. De vid tillfället försvagade demokraterna valde att sluta upp bakom Greeley (Boller 1996b: 127). Nomineringen av Greeley kan ha varit den märkligaste som ett stort parti har stått för i dessa sammanhang. Greeley ville ändra USA:s namn till Columbia och hade talat sig varm för spiritism, socialism och alkoholförbud. Hans politiska karriär bestod av tre månader i kongressen där han hade gjort sig omöjlig genom sin kompromisslöshet. Att han hade hjälpt till vid grundandet av republikanernas parti och som tidningsman angripit demokraterna gör nomineringen än mer besynnerlig (Pious 2001: 370, Mieczkowski 2001: 61).

Tabell 4.42 USA:s presidentval 1872

Ulysses Grant, rep.	56 %	286 (81 %)
<u>Horace Greeley, dem.</u>	<u>44 %</u>	<u>66 (19 %)</u>
Totalt:	100 %	352

Anm.: Greeley avled innan elektorerna samlades. Rösterna fördelades på olika kandidater. 14 av 366 röstade blankt.

I den situation som rådde var Grant oslagbar. Han vann i 31 delstater av 37 och fick 81 % av elektorsrösterna. Det skulle dröja 60 år innan någon kandidat skulle få så stor andel av elektorsrösterna som Grant fick 1872. Greeley var märkt av personangrepp och av sin hustrus död. Han lades in på ett privathem för mentalsjuka och avled innan elektorerna samlades. Greeleys röster fördelades på fem olika personer, inklusive Greeley själv. Märkligt nog fick han tre röster, från Georgia, fastän han var död. Å andra sidan var förrättningen närmast fråga om en formalitet. Kongressen vägrade dock att godkänna dessa tre röster. Thomas Hendricks fick lejonparten (42 stycken) av demokraternas elektorsröster. 14 elektorer röstade blankt (Mieczkowski 2001: 62).

Utgående från en utförlig bibliografi rörande rekonstruktionen av södern framgår att flera författare har betonat att Grant var mindre intresserad av att få en fungerande lösning i sydstaterna under sin andra ämbetsperiod jämfört med under den första (Lincove 2000: 104). En lågkonjunktur som slog till i början av hans andra mandatperiod kan förvisso ha medfört att en del av den energi som lagts på frågan om rekonstruktionen nu fick sättas in på andra problem av mer akut karaktär.

Grants tid vid presidentposten var föga lyckosam, vilket han till och med också själv medgav (Genovese 2001: 96). Mest ihågkommen är Grants presidentskap på grund av de skandaler som förekom. Bl.a. tvingades finansministern William Richardson avgå sedan han låtit en person driva in skatter mot provision. Senare avgick även krigsministern W.W. Belknap från sin post i samband med att en mutskandal uppdagades (Degregorio 2005: 271). På många håll avslöjades att folk hade mutat myndighetspersoner för att slippa betala skatt (Les Benedict 2001: 137). Diverse skandaler rullades upp i snart sagt alla delar av Grant-administrationen (Toppin 2000: 202-204). Exempelvis hade Union Pacific-järnvägen byggts av ett bolag, Credit Mobilier, som leddes av en kongressledamot som hade delat ut aktier till sina kolleger bland lagstiftarna för att de skulle agera välvilligt gentemot bolaget. I städerna var mutor, utpressning och missbruk av tillståndsgivning satt i system. Minst lika omtalad blev en skandal ("Black Friday Gold Conspiracy") där två personer kunde utnyttja myndigheternas försumlighet till att spekulera i priset på guld och den vägen göra stora vinster medan mången annan blev bankrutt (Klose & Lader 2001: 26). Ibland har tiden med Grant som president beskrivits med termen The Era of Good Stealings, alltså är en omformulering av uttrycket Era of Good Feelings som åsyftar den påstått harmoniska situation som rått ett halvt sekel tidigare. Då dylika frågor kom upp till ytan förmådde inte Grant ta itu med problemen. Snarare betraktade han anklagelserna som överdrivna alternativt som angrepp på hans egen administration och indirekt honom själv (Les Benedict 2001: 138). Utöver alla problem med karaktären av diverse skumraskaffärer så drabbades USA år 1873 av en djup lågkonjunktur som gjorde att antalet arbetslösa sköt i höjden. Allt detta bidrog till att demokraterna redan i samband med 1874 års val kunde överta kontrollen av representanthuset (McFeely 2000: 226).

Efter att ha dragit sig tillbaka från politiken fortsatte Grant att låta sig utnyttjas av mindre nogräknade individer. Det slutade med att han blev bankrutt. I sina memoarer betonade Grant starkt lagen om tillfångatagande av förrymda slavar (Fugitive Slave Act) som orsak till nationens splittring. Enligt Grant var det före lagens tillkomst jämförelsevis få som brydde sig om vad som skedde i södern. Men i med tillkomsten av nyss nämnda lag väcktes irritation då många kände sig "degraderade till slavjägare" (Grant 1998: 543).

Trots korruptionsskandaler och misslyckanden i sin sydstatspolitik förblev Grant populär åtminstone i det egna partiet. Hans anseende hade dock fått sig så pass hårda törnar under hans tid som president att det vore fel att betygsätta Grants popularitet med två poäng. Till saken hör att Grant fortsättningsvis ändå var så pass populär

inom den egna gruppen att hans namn några år senare, 1880, på allvar diskuterades då man skulle utse presidentkandidat. Därför bör man poängsätta hans popularitet med åtminstone en poäng. Efter alla skandaler var Grant inte längre så folkkär att det kunde ge honom det högsta betyget. Men han blev heller inte så illa omtyckt som många andra presidenter. Den popularitet han erhållit i samband med inbördeskriget försvann aldrig helt trots såväl den lågkonjunktur som präglade hans andra mandatperiod som de skumraskaffärer som kunde kopplas till Grants nära medarbetare (kriteriet ”popularitet”).

Grant verkar ha fått åtminstone viss upprättelse under senare år. Allt fler historiker verkar betona att läget fortsättningsvis var inflammerat då han tillträdde och att det hade varit svårt även för en annan president att förhindra de skandaler som inträffade (Lincove 2000: 103-104). Å andra sidan kan de utmaningar som Grant ställdes inför knappast anses vara lika stora som de som gällt för de som hade varit presidenter under de två närmast föregående årtiondena. En person med bättre ledaregenskaper i ett rent politiskt perspektiv hade exempelvis haft ett bättre sinne för vilka som utnämns till betydelsefulla poster i samhället. I detta sammanhang betygsätts inte presidenterna utgående från sina intentioner, utan utgående från vad som blir resultatet av deras presidentskap. Motsvarande resonemang har tidigare i detta arbete förts bl.a. i anslutning till Fillmores presidentskap (jfr ovan). Men ”goda intentioner” är inget kriterium i detta sammanhang. Dessutom var Grant en erfaren ledare och folkhjärte. Sådillvida borde han ha varit bättre rustad för de utmaningar som förelåg än fallet varit med många andra.

Sett till de värderingskriterier som används här erhåller Grant det lägsta poängtalet i fråga om de tre återstående. Diverse skandaler i hans närmaste omgivning fläckade hans sköld beträffande på vilket sätt han handskades med samtidens stora frågor. Fastän Grant framstår som en resolut befälhavare i fält framstår han helt enkelt som på tok för kraftlös då han ställdes inför svårlösta problem inom politiken (kriteriet ”problem”). Vidare försvårades den redan från förut svåra processen att läka såren efter inbördeskriget och ena landet eftersom de kretsar som ville hämnas ordentligt på sydstaterna gavs stort spelrum (kriteriet ”USA”). Inte heller sett till presidentens roll i amerikanskt samhällsliv bidrog Grant med någonting positivt givet att man med positivt här avser en förstärkning av presidentämbetet (kriteriet ”ämbete”). Det är helt klart att presidentämbetet kom att försvagas under Grant. Betygsättningen är strängt taget ganska okomplicerad här.

Tabell 4.43 Bedömning av Ulysses Grant

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Ulysses Grant	0	0	1	0	1 av 10

Redan att republikanerna redan 1874, mindre än tio år efter att inbördeskriget var till ända, tappade kontrollen över representanthuset må te sig som en indikation på att saker och ting inte sköttes särdeles effektivt inom centralmakten. Under tiden strax efter inbördeskriget hade republikanerna haft föga konkurrens av demokraterna.

Sammanlagt blir det en enda poäng för Grants del. Endast det faktum är att han förblev hyfsat populär skiljer honom från de som har erhållit den allra sämsta betygssättningen. Bilden av Grant blir lätt mångfacetterad. Som general uppfattas han som en av de stora även i ett internationellt och historiskt perspektiv. Men som president råder det motsatta.

Amerikanska väljare har med jämna mellanrum visat sin uppskattning för en krigshjälte av hög rang då det har dragit ihop sig till presidentval. Det började med Washington och fortsatte med Jackson, Harrison och Taylor innan det så blev dags för Grant. Så sent som på 1950-talet skedde det då Eisenhower valdes två gånger. Som presidenter har dessa klarat sig olika. Men Grant torde ha klarat sig sämst.

En sak som kan te sig något paradoxal i sammanhanget är att Grant en gång i tiderna hade varit slavägare och röstade på demokraten Buchanan i 1856 års presidentval. Låt vara att han hade ägt en enda slav, som han dessutom frigav 1859. Då Grant blev ombedd att nomineras inför presidentvalet år 1868 skrev han ett kort brev där han gav sitt medgivande till nomineringen. I brevet ingick formuleringen ”låt oss skipa fred” (”let us have peace”). Uttrycket blev sedermera såväl Grants kampanjslogan som något som står inristat på hans gravsten (Mieczkowski 2001: 58).

4.4.4 Rutherford Hayes — vem vann egentligen? (1876)

Då Rutherford Hayes valdes till USA:s president år 1876 kom det att ske efter det kanske märkligaste presidentvalet i USA:s historia. Än idag kan det diskuteras huruvida Samuel Tilden (dem) eller Rutherford Hayes (rep) borde ha varit valets rättmätiga vinnare. Efter åren med Johnson och Grant var den amerikanske presidentens inflytande lägre än kanske någonsin förut eller senare. Den inkörda vägen med en

politisk obalans mellan en stark kongress och svag president skulle fortgå ytterligare några årtionden. Landet hade hämtat sig från den lågkonjunktur som inträffat 1873. År 1874 fick demokraterna majoritet i representanthuset och andades optimism inför presidentvalet två år senare. Då Grants tid på presidentposten var till ända fastande man för Ohios guvernör Rutherford Hayes. Hayes hörde till de många som hade sina politiska rötter i whigs men som i egenskap av motståndare till spridningen av slaveriet hade tagit parti för republikanerna.

Republikanerna skulle behålla presidentposten ännu några val framöver. Så blev fallet trots inbördes fraktionsstrider mellan tre grupper: liberala element, ”halvbloden” (”half-breeds”) och s.k. ”stalwarts”. Grovt taget kan man säga att de två förstnämnda grupperna profilerade sig som bekämpare av den utbredda korruptionen och klickväldet. Liberalerna gjorde det av moraliska orsaker medan halvbloden gjorde det för att det ansågs skada partiet. Den sistnämnda gruppen var mest mån om att hålla partiapparaten i slagkraftigt skick. I praktiken kom indelningen inom partiet ändå att rätt långt handla om personliga motsättningar mellan två centralgestalter: Blaine (”halvbloden”) och Conkling (”stalwarts”). De liberala krafterna utgjorde den minst betydelsefulla gruppen, inte minst sedan en del av dem hade lämnat partiet pga. missnöje med att Grant blev omvald 1872 (Henretta m.fl. 2000: 525). Att Rutherford Hayes så småningom efterträdde Grant på presidentposten berodde till stor del på att man i honom hittade en kompromisskandidat. Hayes lanserades egentligen av ”stalwarts”, men i sin maktutövning framstod han snarast som talesman för de liberala krafterna inom sitt parti (Ostrander 1965: 243).

Demokraterna stod tämligen enade bakom Samuel Tilden, en tuff åklagare som gått in för att rensa upp bland korruption m.m. i New York (Boller 1996: 133). Eftersom Tilden framstod som vän av lag och ordning var det givet att han i valkampanjen skulle uttrycka sig synnerligen kritisk till den korruption som flödat under Grant-administrationen. Dessutom befann sig USA fortsättningsvis i sviterna av den lågkonjunktur som hade startat tre år tidigare. Republikanerna å sin sida var måna om att påminna väljarna om de meriter som Hayes hade från inbördeskriget. Det här tedde sig lämpligt mot bakgrund av att Tilden inte hade några sådana (McPherson 2001: 372).

Eftersom Hayes hade avslutat sin karriär i kongressen år 1867, då han blev guvernör i Ohio, kopplades han aldrig ihop med de skumraskaffärer som präglade Grants tid som president. Att Hayes hade vunnit tre guvernörsväl i en delstat där demokraterna ofta var det starkare partiet talade också till hans fördel (Knepper 2003: 254). Hayes lanserades som den rättsskaffens man som det fanns en naturlig nisch för sedan folk

hade fått nog av skandaler. Trots att Hayes och Tilden långt delade varandras åsikter blev kampanjen hård och valdeltagandet blev det högsta någonsin i ett amerikanskt presidentval. Till de mer smaklösa personangreppen hörde att Hayes i ett anfall av vansinne skulle ha skjutit sin mor, medan Tilden enligt vissa motståndare påstods vara en lögnaktig, försupen syfilitiker (Boller 1996b: 134).

Tabell 4.44 USA:s presidentval 1876

Rutherford Hayes, rep.	48 %	185 (50,1 %)
Samuel Tilden, dem.	51 %	184 (49,9 %)
Övriga	1 %	
Totalt:	100 %	369

Tilden erhöll 4,3 miljoner röster mot 4,0 miljoner för Hayes. Mer väsentligt var att det krävdes 185 elektorsröster för att segra. Enligt den första sammanställningen hade Tilden fått minst 184 elektorsröster mot 165 för Hayes. Adressen på de 20 övriga var oklar men saken verkade vara klar. Hayes hann till och med erkänna sig besegrad innan hans partikamrater började syna valresultatet i sömmarna. De 20 resterande elektorsrösterna var kringgärdade av frågetecken på grund av påstådda oegentligheter i anslutning till valen. Närmare bestämt rösterna från Louisiana (8), South Carolina (7), Florida (4) och en av de tre elektorsrösterna från Oregon. Hayes behövde alla 20 för att bli USA:s nästa president. Diskussionen om elektorsrösterna från södern varade i nästan tre månader. I samtliga tre delstater hade det uppenbarligen förekommit hot och våld, främst mot färgade, liksom även mutor och ogiltiga röster i valurnorna (Vorenberg 2000: 231). Vem som hade segrat i ett rättvist val utan dessa inslag torde vara omöjligt att säga. Enligt bl.a. Boller (1996b: 135) torde Tilden ha varit den starkare i åtminstone Louisiana och Florida. Till saken hör också att Tilden hade segrat i hela södern i övrigt.

Nu blev det kongressens sak att tolka valresultatet. Eftersom demokraterna numera hade majoritet i representanthuset medan republikanerna dominerade senaten fortlevde dramatiken eftersom synen på vem som egentligen hade vunnit följde partilin-jerna. En separat kommission tillsattes för att utreda vem som hade segrat. Kommissionen bestod av fem republikaner, fem demokrater och fem medlemmar av Högsta domstolen. Av de sistnämnda var en politiskt obunden medan de fyra andra fördelade sig jämnt mellan partierna. Demokraterna försökte ”köpa” den neutrale domaren genom att välja honom till senaten. Personen i fråga gav till slut plats för en domare

som visade sig ha sympatier för republikanerna (Hoogenboom 2000: 209). I den utredning som följde styrdes alla av sin partitillhörighet. Därmed vann Hayes frågan om de oklara elektorsrösterna med siffrorna 8-7.

Som plåster på såren för demokraterna avslutades rekonstruktionen av sydstaterna mot att man godtog valresultatet utan vidare bråk. Det här garanterade i sin tur vit överhöghet söderöver (Wilson 2005: 18). Hayes drog tillbaka de federala trupperna från Louisiana och South Carolina. Det här, liksom att han i sin regering tagit med en person som hade varit aktiv på konfederationens sida under inbördeskriget, skedde för att öka sympatierna för sitt parti söderut. Vidare utlovades förbättringar i infrastrukturen söderöver för att demokraterna skulle godta valutgången (Scroggins 1994: 241). Självfallet kom dessa åtgärder att väcka irritation i de egna leden. De federala trupperna drogs slutgiltigt tillbaka och i sydstaterna fick man sköta ”negerfrågan” på det sätt man fann mest lämpligt.

I sitt installationstal påminde Hayes att indiankrigen till stor del hade berott på att indianerna hade behandlats illa. Det här var ett vågat uttalande på den tiden. Hayes menade också att indianerna skulle få mer attraktiva landområden, möjligheter till utbildning och medborgarskap. Symptomatiskt är att inget av detta genomfördes utan indianer fördrevs fortsättningsvis från områden de hade bebott (Levy 2007: 83). Dyligt kan förvisso ses som exempel på att presidentens ord inte vägde speciellt tungt. Ekonomin fick småningom ett uppsving medan Hayes var president. Presidenten själv var mån om att påpeka att det berodde på att han hade drivit igenom ett snabbt återinförande av guldmyntfoten efter att kongressen, trots att Hayes utnyttjande sin vetorätt, dessförinnan hade infört ett blandat system där också silver fanns med i bilden (Hoogenboom 2000: 212).

I samband med en strejk bland järnvägsarbetare kom Hayes att bli den första presidenten efter Jackson att sätta in federala trupper för att få slut på en arbetsmarknads-konflikt. Redan truppernas närvaro hade en lugnande effekt, så det hela förflöt relativt lugnt (Rawley 2001: 142). Ämbetsperioden präglades i någon mån av såväl klasskonflikter som etniska sådana.

Vid en bedömning av Hayes kan man notera att presidentämbetet återfick något av den tyngd och värdighet som hade gått förlorat under Grant och Johnson (Levy 2007: 80). Den självklara bedömningen blir att Hayes landar han mitt på skalan rörande den saken (kriteriet ”ämbete”). Visserligen befann sig presidentämbetets betydelse redan på en så pass låg nivå att det knappast kunde bli mycket sämre utan att få

närmast ceremoniell funktion. Låt vara att också det kunde ha varit ett reellt alternativ i sammanhanget om de presidenter som följde hade varit tillräckligt profilsvaga. Men Hayes försökte åtminstone ta strid med kongressen för att öka inflytandet sett till den exekutiva makten. Det här kom till uttryck bland annat genom att Hayes inte drog sig för att gå efter annan använda vetorätten gentemot en motsträvig kongress (Spitzer 1988: 60). Någon dramatisk förändring i presidentämbetets tyngd blev inte fallet, så det maximala poängtalet kan absolut inte aktualiseras. Men på senare år har historiker i allt större grad betonat att Hayes i någon mån kom att rehabilitera presidentämbetet efter att det solkats ned genom åtalet mot Johnson och de skandaler som långt hade kännetecknat Grant-administrationen (Vorenberg 2000: 229).

Ett dilemma för Hayes blev att demokraterna år 1878 erövrade en majoritet av platserna i kongressens båda kamrar. En konkret följd blev att demokraterna förde fram olika lagförslag som gick ut på att närvaro av federala trupper i samband med övervakningen av politiska val var förbjudet såvida man inte hade visat önskemål från delstatens sida. Vad det här hade inneburit för färgade väljare i sydstaterna kan var och en själv lätt räkna ut. Deras medborgerliga rättigheter blev i hög utsträckning satta på undantag för lång tid framöver. Hayes lade här in sitt veto vid sju olika tillfällen för att förhindra en sådan lagstiftning. Redan dylika exempel på civilkurage gör att det vore oskäligt att hänföra hans insats för presidentämbetets ställning med något annat än den mellersta kategorin. Det samma torde gälla vilken betydelse Hayes kom att ha för USA som helhet (kriteriet "USA"). Landet hade ännu inte blivit en internationell stormakt. Det var inrikespolitiken som stod i förgrunden. Såren efter inbördeskriget läktes sakta men säkert. Välståndet ökade. Men välståndet fördelades inte till alla grupper i samhället. Det här gällde i all synnerhet USA:s ursprungsbefolkning och de färgade i södern.

Tabell 4.45 Bedömning av Rutherford Hayes

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Rutherford Hayes	2	1	0	1	4 av 10

På en skala där man tar ställning till presidentens sätt att handskas med tidens stora frågor kan Hayes rimligen placeras i mitten (kriteriet "problem"). Låt vara att tiderna var så pass stabila att inte ens den mest lyckade president hade kunnat få mer än tre poäng här. Två poäng får därför te sig som ett sakligt omdöme i sammanhanget. Det finns ingen som helst orsak att tilldela Hayes något av de högre poängtalerna. Men enligt samma typ av resonemang som i samband med de två kriterier som kommen-

teran ovan är det också svårt att hitta orsaker till att bedöma Hayes som särdeles misslyckad. Hayes drogs inte med samma slags problem som föregångarna eftersom inbördeskrig och slaveri hörde till det förgångna. Nu gällde det att hitta rätt kurs in i framtiden. Men oberoende talar vi om en period som ter sig jämförelsevis händelselös i USA:s politiska historia.

På en punkt blir det helt klart det lägsta poängtalet för Rutherford Hayes. Någon populär president blev han nämligen aldrig. Strängt taget saknades förutsättningar för att uppnå en grundmurad popularitet. Det sätt på vilket Hayes hade segrat kom att förfölja honom under hela hans mandatperiod (kriteriet ”popularitet”) och bidrog till att demokraterna tog kontroll över hela kongressen två år senare. Själva valsegern i 1876 års presidentval, eller rättare sagt bakgrunden till valsegern, är sannolikt det som man främst känner till om president Rutherford Hayes givet att man alls har hört talas om honom.

Sammantaget får Hayes fyra poäng av tio. Av de elva föregående presidenterna, närmare bestämt tiden efter Jackson, framstår Hayes med andra ord som större (eller åtminstone mindre misslyckad) än alla utom Polk och Lincoln. Givet de förutsättningar som fanns för handen i den komplexa situation som rådde då Rutherford Hayes blev president vore det orättvist att beteckna hans insats som direkt dålig. Men Hayes skall knappast heller betraktas som någon av de stora.

4.4.5 Summering av epok 4

Den epok som behandlas ovan var en av de mer turbulenta. Så blev fallet framför allt på grund av inbördeskriget. Men också efterdyningarna av inbördeskriget var dramatiska. Rekonstruktionen av sydstaterna lät sig inte göras i en handvändning. De sår som finns efter ett inbördeskrig läks sällan särdeles enkelt. Ett inbördeskrig så brutalt och blodigt som det amerikanska var inget undantag. Om presidenterna från tiden före inbördeskriget är måltavlor för kritik på grund av att landet gradvis närmade sig en väpnad konflikt så var efterföljarna, Lincoln undantaget, måltavlor av andra orsaker. Förutom att de befriade slaverna lämnades åt sitt öde kom klassklyftorna att vidgas i takt med industrialiseringen. Välmåendet kom inte alla till godo. En arbetarbefolkning som till stor del bestod av invandrare levde under knappa förhållanden. Också mellan de olika delarna av landet kom skillnaderna att bli allt större. För att inte tala om att ursprungsbefolkningen trängdes undan allt mera vart efter att den vite mannen ansåg sig vara i behov av deras landområden.

Ser man på genomsnittssiffrorna för de presidenter som vi associerar med inbördeskriget och åren därefter har dessa närmare fyra i genomsnitt som totalpoäng. Men snabbt ser man ju att det är Lincoln som drar upp genomsnittet genom att erhålla maximala tio poäng utgående från den här aktuella bedömningen. De andra har mindre än två poäng i genomsnitt. Johnson och Grant står rent poängmässigt sett på samma låga nivå som de individer som innehade presidentposten före kriget. Hayes hamnade i en svår situation genom det sätt på vilket han vann då det var presidentval år 1876. Den kompromiss som gjorde att demokraterna fanns sig i valresultatet medförde samtidigt en återgång till en klart markerad vit överhöghet i södern sedan de federala trupperna väl hade dragits bort därifrån. Republikanerna sågs som det parti som hade befriat slaverna. Ett drygt årtionde efter Lincolns död ingick man som vi sett en politisk kompromiss med demokraterna där det var de färgade som fick betala priset eftersom uppgårelsen innebar att vit överhöghet kom att råda i sydstaterna.

Tabell 4.46 Jämförelse mellan presidenterna i epok 4 (1860-80)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
Abraham Lincoln	4	2	2	2	10 av 10
Andrew Johnson	0	0	0	0	0 av 10
Ulysses Grant	0	0	1	0	1 av 10
Rutherford Hayes	2	1	0	1	4 av 10
Genomsnitt:	1,5	0,75	0,75	0,75	3,75 av 10

Att Hayes kom att bli lidande av det sätt på vilket han hade blivit vald skall inte upprepas mer än nödvändigt. Oberoende så klarar han sig bättre än både Johnson och Grant vid en jämförelse. Båda två får en synnerligen dålig betygsättning. Intressant nog hamnar de på helt olika grunder i en kategori bestående av föga lyckosamma presidenter. Grant hade dålig kontroll över den korruption som kom att florerat. Att leda politiker på centralnivå var för hans vidkommande svårare än att leda nordstatsarmen till seger över Lees rebeller. Johnson å sin sida förespråkade den vita överhöghet som kom att förstärkas i södern då rekonstruktionen väl var till ända. Men som president var det som gjort att han skulle misslyckas. Att Lincoln till sin parhäst inför återvalet 1864 valde en rasistisk, kompromisslös sydstatare får ses som det kanske mest paradoxala han någonsin gjorde. I sedvanlig ordning gällde att det egentligen kvittade vem som var vicepresident så länge presidenten hölls vid liv.

Samtidigt kan man igen ställa sig den hypotetiska frågan hur ”stor” Lincoln hade varit ifall inbördeskriget inte hade brutit ut. Inbördeskriget hade säkert varit svårt,

kanske rentav omöjligt, att undvika. Men hade det rått fred fram till att någon annan tagit över hade Lincoln kanske kommit att framstå som ännu en av de klåpare som inte lyckades förhindra stridigheterna. Det var Lincolns resoluta ingripanden under den situation som rådde som gör honom till en ”stor” president. Sett till vilken enskild president som helst kunde vederbörande ha kommit att betygsättas annorlunda givet att ödet hade haft annat i beredskap åt honom. I fallet med Lincoln blir det bara lite mer accentuerat till följd av de dramatiska händelseförlopp som kom att råda.

Beträffande Hayes kan ännu konstateras att han, så bortglömd han är, ändå får ett bättre betyg än flertalet av de personer som innehaft presidentposten i USA under halvseket innan. Låt vara att han verkade under ett tidevarv som var lugnare än fallet var för flertalet av de föregående presidenterna. Det är mer sannolikt att de som verkar under mer dramatiska tidevarv på gott eller ont är de som blir ihågkomna.

4.5 Epok 5: Isolationism och ekonomisk tillväxt (1880—96)

Den femte epoken inleds med en president som blir mördad (Garfield) och som efterträds av en man som dessförinnan blivit avskedad från tullverket på grund av korrupcion (Arthur). Därefter får USA en president som, unikt nog, vinner två val (Cleveland) för att däremellan bli besegrad (av Harrison). Den sistnämnde är rimligtvis den mest okände av de fyra och blev president i ett intressant brytningsskede, närmare bestämt mot slutet av den epok då västern erövrades. Oklahoma-territoriet öppnades för nybyggare år 1889. Samma år blev North Dakota och South Dakota nya delstater. Under Harrisons tid som president tillkom snart fyra nya delstater i ”vilda västern”. Men inte utan dramatik. År 1890 mördades den legendariske indianhövdingen Sitting Bull. Kort därefter massakrerades uppemot 300 indianer vid Wounded Knee Creek av samma militärstyrkor som dagen innan hade avväpnat indianerna i fråga. Det här utgör legendariska påminnelser om folkmordet på de ursprungliga invånarna i Nord-Amerika. Presidentämbetet var i skymundan vid den här tiden. Att vilda västern-skurken Billy the Kid år 1881 dödades torde vara en minst lika känd händelse för eftervärlden som att USA:s president hade blivit skjuten två dagar innan.

USA:s invånarantal sköt i höjden i takt med att immigranterna kom i stora skaror. År 1890 hade USA omkring 63 miljoner invånare. Vid sekelskiftet skulle man vara uppe i 75 miljoner. Tio år senare var siffran 90 miljoner. Efter hand skulle man från

amerikanskt håll bli allt mer intresserade av vad som hände utanför den egna kontinenten. Men den epok vi här bekantar oss med utgjorde ett mellansteg mellan rekonstruktionen och USA:s inträde på den internationella arenan. Ångbåten liksom senare järnvägen och telegrafan kom att minska betydelsen av stora avstånd mot slutet av 1800-talet. Utöver de positiva aspekter som detta förde med sig kom det också att rationalisera krigföring (Herring 2008: 266).

Under det som här beskrivs som en epok av isolationism och ekonomisk tillväxt ökade USA:s BNP med det dubbla. Att järnvägsnätet blev mer än tre gånger längre åren 1870—90 vittnar om utveckling och framtidstro (Henretta m.fl. 2002: 488, 490). Det var under den här tiden som exempelvis stålmagnaten Andrew Carnegie blev en känd symbol för den amerikanska drömmen. Utvecklingen illustreras av att USA år 1890 kom att passera britterna i termer av stålproduktion (Henretta m.fl. 2002: 460). Gradvis blir de stora industritrusterna föremål för irritation. Under den därpå följande epoken växer irritationen till den grad att ny lagstiftning på området bromsar upp deras inflytande.

Utöver de ekonomiska aspekterna finner vi en del sociala företeelser som ter sig intressanta. Segregationen i södern tog ny fart från och med år 1877 (jfr ovan). Efter hand skulle de flesta delstater i södern införa begränsningar i de politiska rättigheterna. Bland annat införde man på många håll krav på läskunnighet för att få rösta m.m.. Dessa begränsningar var designade för att hålla de färgade borta från beslutsfattandet (Henretta m.fl. 2002: 531). Vidare fanns andra s.k. ”Jim Crow-lagar” som innebar segregation beträffande restauranger, allmänna fortskaffningsmedel etc (Henretta m.fl. 2002: 533-535). Högsta domstolen slog år 1896 fast att segregation inte stred mot konstitutionen så länge färgade inte fick t.ex. sämre undervisning. Modellen med ”åtskilda men jämställda” (”separate but equal”) var i kraft fram till år 1954, men framför allt i sydstaterna lyckades man effektivt missbruka lagstiftningen på det här området. Befolkningsgrupperna förblev åtskilda men knappast jämställda.

I ett system som så entydigt bygger på kapitalism och marknadskrafter som fallet var med USA är det inte konstigt om det politiska livet påverkas. Ett ljusskyggt system med tjänster och gentjänster var i full blom. Faktum är att federalt anställda regelbundet kunde erlagga upp till 6 % av sin lön till partiernas kampanjarbete i gengäld för den tjänst man blivit utnämnd till. De verkligt stora summorna i sammanhanget härrörde i och för sig från industri och näringsliv. Speciellt järnvägsbolagen kunde vara frikostiga med kampanjbidrag till den part som hade gett bolaget

den mest frikostiga behandlingen (Baker 2000: 252). En kritisk betraktare kunde förvisso fråga sig om så mycket egentligen har förändrats. De penningssummor som kringgärdar amerikanska valkampanjer blir uppenbarligen mer kolossala för varje gång. Olika former av bestickning var vanliga vid den här tiden. Debatten kring huruvida formella meriter och examina skulle väga tyngre än politiska meriter resulterade först år 1883 i att man etablerade principer som mer systematiskt beaktade formell kompetens (the Pendleton Civil Service Reform). Reformivrarna påtalade detta som en tribut till Garfield, den kortvarige president som mördats av en besviknen jobbsökande. Ironiskt nog gick den nya lagstiftningen på området stick i stäv med de principer som Garfield själv hade anammat.

Epoken var jämförelsevis odramatisk rent politiskt sett. Detta innebär också att det maximala antalet poäng för kriteriet ”problem” här blir tre, inte fyra, för samtliga presidenter under denna epok. Men det kan finnas skäl att ännu nämna något om själva samhället. Att olika områden knöts samman visas av att man vid den här tiden införde systemet med tidszoner. Den främsta orsaken var att få in en systematik i tågens tidtabeller (Weisberger 2001: 157). År 1882 beslöt 39 oljebolag att lägga aktiestocken i händerna på en trust benämnd Standard Oil Company. John Rockefeller kom nu i praktiken att helt dominera USA:s oljeindustri. Frågan om trusternas vara eller icke-vara skulle bli en het politisk potatis under kommande årtionden (Weisberger 2001: 155). Mot slutet av epoken profilerar sig tidningsutgivaren William Randolph Hearst. Den s.k. ”gula pressen” får vid övergången till nästa sekel stort inflytande till och med över utrikespolitiken (Henretta m.fl. 2002: 456).

4.5.1 James Garfield — rönste samma öde som Lincoln (1880)

James Garfield kom att bli USA:s sista s.k. ”log cabin president”. Tillika är Garfield den näst mest kortvariga president som landet har haft och lämnas därhän från betygsättningen. Han var president i mindre än 200 dagar, av vilka han tillbringade nära hälften i sjukbädden efter ett väpnat attentat som han aldrig lyckades hämta sig från (Kingsbury 2002: 5). Jämfört med dramatiken fyra år tidigare ter sig 1880 års val rätt händselöst. Då skall man ändå beakta att fördelningen av röster var anmärkningsvärt jämn. Kampanjen handlade mest om korruption inom förvaltningen. Någon större skillnad rörande synen på sakfrågorna fanns inte, utan diskussionen kretsade kring kandidaternas personligheter (Holms 1996: 169).

Garfield hade ett starkt stöd i nordost (segrade överallt utom i New Jersey) och i mellanvästern. Att han förlorade stort i övriga delar av landet hotade inte hans seger. New York blev avgörande, där Garfield vann med en marginal på 20.000 röster. I kampanjen blandade han budskapet om tullar på importvaror för att skydda den inhemska industrin med gamla antipatier gentemot ”förrädiska kretsar” i södern. Landet industrialiserades i allt raskare takt, så det borde rimligtvis ha funnits utrymme för många intressanta teman att behandla i en valkampanj. Så blev nu ändå inte fallet. Republikanerna nominerade James ”Boatman Jim” Garfield, en kongressledamot från Ohio. Garfield hade med tiden blivit en övertygad motståndare till slaveriet och hade välkomnat inbördeskriget som en avgörande kamp för en rättvis sak. Valet av parti hade givetvis varit en självklarhet i den situation som rådde. Då han 1862 valdes in i representanthuset var han dess yngste medlem. Garfield allierade sig omgående med de mer radikala republikanerna under landets återuppbyggnad efter inbördeskriget.

I samband med presidentvalet år 1880 var Garfield inte ens påtänkt som kandidat från början. Nomineringen var säregen såtillvida att Garfield åkte till partikonventet för att hjälpa sin gode vän John Sherman att bli utsedd till kandidat (Knepper 2003: 256). Det vägde jämt mellan Sherman, Grant och James Blaine. I det dödläge som uppstod blev Garfield en kompromiss man kunde enas kring. Garfields talarstil har beskrivits som ”evangelisk” och det var hans anförande till förmån för Sherman som starkt starkt bidrog till att Garfield själv i delegaternas ögon plötsligt framstod som lämplig kandidat (O’Brien m.fl.: 1991: 151). De som motsatte sig att Grant skulle nomineras slöt till slut upp bakom Garfield (Dyer 2000: 243). Nomineringen av Garfield är ett gott exempel på hur kompromisskandidater genom köpslående inom den politiska eliten kunde dra det längsta strået under en tid då man ännu inte använde sig av primärval för att utse presidentkandidater.

Demokraternas kandidat blev Winfield Hancock, en man meriter som nordstatsgeneral under inbördeskriget. Hancock hade ingen egentlig erfarenhet av politik, men hade profilerat sig som en korrekt militärguvernör i Texas och Louisiana under de turbulenta åren efter inbördeskriget (Boller 1996b: 142). Partierna skiljde sig föga från varandra vid den här tiden. Den mest synliga skillnaden låg i att republikanerna var protektionister som förespråkade höga skyddstullar medan demokraterna ville ha låga tariffer. Hancock såg det som en fråga av lokal karaktär. Ståndpunkten ter sig märklig eftersom frågan per definition knappast kan ses som lokal. Garfield däremot såg skyddstullarna som ett väsentligt skydd för amerikanske arbetare (Dyer 2000: 244).

År 1878 hade demokraterna vunnit kontroll över kongressens båda kamrar för första gången sedan Buchanan var president. Partierna gick långt in för ömsesidig smutskastning. Republikanerna påminde folk om att demokraterna bar skulden för inbördeskriget, medan demokraterna å sin sida gärna påtalade de märkliga turer som inträffat i samband med 1876 års val. Rätt snart kom personligheterna i centrum. Republikanerna påminde väljarna om Garfields enkla bakgrund. Smeknamnet ”Boatman Jim” härstammade från att han i unga år hade jobbat på en kanalbåt. Samtidigt gjorde man sitt bästa för att förringa Hancocks insatser under inbördeskriget. Demokraterna försökte å sin sida få Garfield att framstå som en korrupt person som gick järnvägsbolagens ärenden. Han hade tidigare, under något oklara omständigheter, erhållit 329 dollar från ett bolag som gick omkull i anslutning till skandalerna under Grant-åren. Motståndarna påminde väljarna om detta genom att med krita skriva ”329” på byggnader, väggar etc. Inte heller Garfields vicekandidat Chester Arthur gick fri från angrepp (Boller 1996b: 143). Han hade tidigare avskedats från en hög post inom tullverket och var ett tacksamt föremål för kritik.

Rösterna fördelade sig väldigt jämnt. Av nio miljoner röster hade Garfield inte ens 10.000 fler än Hancock (enl. Pious 2001: 375 var skillnaden mindre än 2.000 röster). Garfield fick 48,3 % mot 48,2 % för Hancock. I norr och i väst var Garfield den starkare i nästan alla delstater. Därmed fick han 214 elektorsröster mot 155 för Hancock.

Tabell 4.47 USA:s presidentval 1880

James Garfield, rep.	48,3 %	214 (58 %)
Winfield Hancock, dem.	48,2 %	155 (42 %)
<u>James Weaver, greenback</u>	<u>3,5 %</u>	
Totalt:	100 %	369

Valet var dock så pass jämnt i ett antal delstater att Hancock strängt taget kunde ha vunnit valet även om Garfield erhöll nära 60 % av elektorsrösterna. Hela 78,4 % av de röstberättigade gick till valurnorna. Då kan man tillfoga att färgade i sydstaterna på många håll uppenbarligen hindrades från att rösta. Det här var något som upprepat sig gång efter annan i den delen av landet. Tungan på vågen till republikanernas och Garfields fördel blev att landet hade återhämtat sig från en lågkonjunktur som startat 1873 och i någon mån hade pågått fram till 1879. Dessutom hade republikanerna mer pengar att röra sig med (Boller 1996b: 144). I ett historiskt perspektiv är detta föga ovanligt.

Garfield hade starka åsikter till förmån för guldmyntfoten och legitimiteten i att tillsätta personer på politiska meriter snarare än formell kompetens. Han ansåg helt enkelt att detta s.k. ”spoils system” var en nödvändighet för att partierna skulle förbli livskraftiga. Det här var en ståndpunkt som skulle bli ödesdiger. Redan några månader efter sitt tillträde blev han skjuten av Charles Guiteau, en uppenbart psykiskt sjuk person som var upprörd sedan han nekats en tjänst han ansåg sig vara berättigad till. Attentatet mot Garfield skedde den 2:a juli 1881 och han avled den 15:e september i sviterna av detta attentat. På grund av sin korta tid som president kan Garfield, i likhet med Harrison (vald 1840), inte bedömas på den skala som här används på de övriga presidenterna. Det ter sig helt enkelt inte rättvist eller korrekt.

Attentatet är beklagligt inte minst mot bakgrund av att Garfield framstår som en intressant person med hög grad av integritet, åtminstone i vissa frågor. Bland annat hade man bjudit in alla länder i Nord- och Latin-Amerika till en gemensam konferens som skulle hållas 1882. Det här var en unik företeelse på den tiden, men efter mordet på Garfield blev konferensen aldrig av. Vidare kan nämnas att Garfield i någon mån verkade för en förstärkning av presidentämbetet. Detta kom till synes i en rejäl drabbning med senaten, framför allt i skepnad av en person vid namn Roscoe Conkling, rörande en rad utnämningar. Garfield tog strid och menade att det hela utgjorde en principiell strid kring huruvida presidenten skulle vara senatens springpojke eller stå för den exekutiva makten.

Med beaktande av ovanstående vågar man tro att Garfield kunde ha haft potential att bli en mer profilerad president än de flesta andra under i stort sett de två senare tredjedelarna av 1800-talet (1836—96). Å andra sidan ansågs han av sina kritiker vara väl benägen att följa den vilja som ledande partipolitiker gav uttryck för (Genovese 2001: 98-99). En ytterligare försvagning av presidentposten hade i och för sig varit svår att genomföra utan att ämbetet hade blivit näst intill ceremoniellt till sin karaktär. Men allt detta är förstås enbart spekulationer. Nu kom ämbetet att i stället tillfalla Chester Arthur.

4.5.2 Chester Arthur — flottan moderniserar (1881)

Fraktionsbildningen bland republikanerna (jfr ovan) gjorde sig påmind i sambandet med attentatet mot Garfield. Gärningsmannen hade ropat ”Jag är en ’stalwart’ och nu är Arthur president!”. Arthur hade mycket riktigt lanserats som kandidat för vice-presidentposten för att blidka kretsarna kring den grupp som benämndes ”stalwarts”

(O'Brien m.fl. 1991: 152) De som strävat efter att Grant skulle göra comeback i anslutning till 1880 års presidentval misslyckades, men de fick plåster på såren genom att deras man kom att bli vicepresidentkandidat (Weisberger 2001: 155-156). Sedan Garfields liv inte gått att rädda blev Chester Arthur ny president i USA. Hans väg till Vita huset hade varit krokig. Efter inbördeskriget kom Arthur att bli chef över de många som var anställda inom tullverket i New York under en tid då invandringen var stor och immigranterna från Europa anlände via New York. Arthur var en övertygad anhängare av det s.k. ”spoils system” som innebar att befattningar delades ut som belöning för politiska insatser och personliga kontakter. Det här var föga förvånande eftersom Arthur själv hade dragit nytta av systemet som nära allierad till den ovan nämnde Roscoe Conkling, en av samtidens mest inflytelserika senatorer (om än med dåligt anseende).

Som president kom Arthur att anamma ett annat synsätt än väntat. Dels kom detta till uttryck genom en högre grad av objektivitet rörande utnämningar, men också via en oväntat hög profil gentemot politiskt fiffel (Bailey 1981: 120, 122). Arthur lämnade sedermera presidentposten som en mer aktad man än då han hade tillträtt densamma. Möjligheten att bli nominerad som partiets kandidat inför följande val hade han däremot eliminerat genom att skaffa sig inflytelserika fiender inom de egna lägren.

Om Chester Arthur bör sägas att han tycks ha försökt vara resolut som president och hans presidentperiod kännetecknades av större politisk stabilitet än fallet hade varit med de tre vicepresidenter som före honom plötsligt hade fått överta ämbetet. Eftersom Garfield var vid god vigör tedde det sig tämligen likgiltigt vem som var vicepresident. Men Arthur kom med andra ord att gå från arbetslöshet till att bli president på en närmast otroligt kort tid. Bilden av Arthur kan beskrivas av att landets mest kända karikatyrtecknare ritade bitska bilder av Arthur i färd med att polera skorna åt Conkling (Williams 2000: 227). Då Arthur väl övertog presidentposten kom han att göra en politisk tvärvändning. För att inte framstå som marionett till framför allt Conkling klippte han av banden till sina gamla kontakter. Dessa var märkta förvånade då Arthur dessutom drev igenom den lag (the Pendleton Act) som inkräktade på det ”spoils system” som Arthur själv hade varit en varm anhängare av (Baker 2000: 251). Även om det här må te sig motsägelsefullt kan man i sammanhanget komma ihåg de olyckliga omständigheter som fört Arthur till Vita huset. I hög utsträckning var det ju det rådande systemet som gett upphov till mordet på Garfield. Den nya lagen specificerade ett system som bättre skulle garantera att poster skulle besättas utgående från kompetens.

Trots att republikanerna normalt sett associeras med höga tulltariffer bidrog Arthur till att sänka tullsatserna. Detta torde dock ha handlat om ren realpolitik eftersom den kongress som skulle tillträda 1883 dominerades av demokraterna. För att blidka den nya kongressen och bromsa upp mer långtgående sänkningar vidtog Arthur och den avgående kongressen detta steg (Feidel 1999: 49). Under Arthurs tid stiftades också de första federala lagarna rörande begränsning i invandringen. Lagstiftningen riktade sig i synnerhet mot kineser. Arthur hade lagt in sitt veto i frågan, men kongressen trumfade igenom begränsningar i alla fall. Låt vara att förbudet mot kinesisk immigration halverades från två årtionden till ett (Holms 1996: 178). Det här var den första gången som man i USA hade begränsat immigration på grundval av ras eller nationalitet (Weisberger 2001: 158). Vidare må nämnas att det var under den här tiden som den amerikanska flottan började tillverka sina krigsfartyg av stål i stället för av trä. Åtgärden var väsentlig sett till USA:s framtida roll internationellt sett. Under Arthurs tid som president inleddes byggandet av den flotta som år 1898 skulle göra ett slut på Spaniens epok som kolonialmakt. Redan 1884 slöts ett avtal med Hawaii som gick ut på att USA fick etablera en flottbas vid Pearl Harbor (Baker 2000: 253). Åtgärden att modernisera flottan har till och med ansetts vara den mest betydande åtgärden under Arthurs tid som president (Dehlero 2007: 93).

Chester Arthur kom under sin tid som president att trampa många på tårna. Så var fallet inte minst inom det egna partiet där han aldrig kom att framstå som någon ledargestalt (Dehlero 2007: 97). Det här medförde att han inte ens blev nominerad inför följande val. Det oaktat framstod Arthur i mångas ögon som en resolut man och var rimligtvis mer respekterad då han lämnade presidentposten än då han tillträdde densamma. Det finns amerikanska presidenter om vilka det sägs att vederbörande klarade sig klart bättre innan han tillträdde presidentposten än efter. Om Chester Arthur kunde man egentligen säga det rakt motsatta (Feidel 1999: 49).

Angående frågan om Arthurs sätt att påverka tyngden hos presidentämbetet torde det mest rättvist vara att placera honom mitt på skalan (kriteriet "ämbete"). Arthur höll inte någon anmärkningsvärt hög profil utan följde rätt långt tidens anda på den här punkten (Williams 2000: 229). Låt vara att Arthur var en livsnjutare med dyra vanor vilket hos många gav ett intryck av att han inte var särdeles seriös (Boller 2007: 145-146). Presidentämbetet återvann ändå en del av den värdighet som gått förlorad trots att Arthur i sig representerade en begränsad syn på den exekutiva maktens roll i USA:s politiska liv. Han visade trots allt prov på viss viljestyrka och ämbetet kan åtminstone inte sägas ha blivit svagare. Men det blev heller inte starkare i en sådan utsträckning att det skulle motivera det högsta poängtalet här. Med tanke på bak-

grunden till det sätt på vilket han erhöll presidentposten kan det ses som en prestation i sig.

Också med avseende på i vilken utsträckning Arthur påverkade USA:s ställning rent allmänt hamnar han i mitten på skalan. Man bör snarast tala om status quo i sammanhanget. Inbördeskriget började vid den här tiden vara ett grymt minne blott men USA var ännu inte moget att ta steget in på den världspolitiska arenan (kriteriet "USA"). Motsvarande bedömning får gälla det sätt på vilket Arthur ombesörjde tidens stora frågor: två poäng torde vara en korrekt bedömning (kriteriet "problem"). Resonemanget här påminner något om bedömningen av Hayes såtillvida att det handlar om så pass lugna tider att inte ens den mest framstående president skulle kunna erhålla mer än tre poäng. Därför kan två poäng eventuellt te sig generöst, men likväl det mest korrekta i sammanhanget. Däremot skulle en poäng indikera att Arthur hade skött sina uppgifter på ett mer bristfälligt vis än vad som var fallet.

Tabell 4.48 Bedömning av Chester Arthur

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Chester Arthur	2	1	0	1	4 av 10

Den poängmässiga bedömningen av Arthur präglas inte av diverse ytterlighetsvärden. Undantaget från den regeln utgörs egentligen av frågan om hans popularitet. Här kan man tilldela det lägsta poängtalet, inte minst för att hans namn inte alls stod högt i kurs följande gång det var val (kriteriet "popularitet"). Men inte framstår han heller som någon populär president i de breda folklagren även om det ovan framgick att han sannolikt kan ha varit mer respekterad då han lämnade presidentposten jämfört med då han tillträdde. En presidents popularitet kan i någon mån belysas genom resultatet från de kongressval som hålls mitt i en presidents ämbetsperiod. Redan i inledningen av detta arbete kommenterades att det tidigare var så, att det i de flesta fall var presidentens eget parti som dominerade i kongressen. Det parti som man stödde i ett val stödde man också i de andra. En respekterad president medförde således lätt en fördel för de partikamrater som försökte bli invalda i kongressen (s.k. "coat-tail effect"). Vid de s.k. "midterm elections" som hölls 1882 gick republikanerna bakåt mer än någonsin på de tre decennier under vilka partiet hunnit verka. En stor del av skulden lades på presidenten (Williams 2000: 230). Till och med i Arthurs egen delstat förlorade partiet guvernörsposten. Den nya guvernören var Grover Cleveland, som därmed banade väg för sig inför presidentvalet två år senare. Vidare

är det helt klart att 1882 års val effektivt bromsade upp Arthurs förutsättningar att nomineras som republikanernas presidentkandidat följande gång.

Totalt sett skulle det här ge fyra poäng. Således var Chester Arthur inte att betrakta som någon stor president. Men med tanke på vilka dubier folk hade i det skede som han tillträdde får han ändå betraktas som en positiv överraskning i sammanhanget. Eftersom Arthur var en udda lösning då man skulle utse en vicepresidentkandidat åt Garfield är det förståeligt om många hade befarat att Chester Arthur skulle klara sig bra mycket sämre på presidentposten än han sist och slutligen gjorde. Strängt taget kan han ses som en av de som kom att överraska positivt som president (Skidmore 2004: 161). Det poängtal som här aktualiserats är ändå högre än det som tilldelats de flesta presidenter under det närmaste halvsekle dessförinnan. Han verkade under en tid då presidentposten stod i skuggan av kongressens inflytande. En väl dold hemlighet var att Arthur redan under sin tid som president led av en dödlig njursjukdom och sedermera avled redan 1886. Till historikernas förtret förstörde han alla sina egna handlingar en kort tid före sin död (Boller 2007: 151).

4.5.3 Grover Cleveland — flest röster tre val i rad (1884)

Den bild som Grover Cleveland har lämnat till eftervärlden är inte helt entydig. Cleveland beskrivs ibland som den viktigaste och mest kunniga presidenten under tiden mellan Lincoln och Theodore Roosevelt. Ibland beskrivs han däremot som en defensivt lagd president såtillvida att han var mer mån om att hindra otrevliga saker från att inträffa snarare än att arbeta för en positiv händelseutveckling (De Santis 2001: 160). Synen på hans insatser varierar kraftigt. Cleveland beskrivs ibland som ett ”trist misslyckande”, ibland som en ”historisk gigant med ett verkligt mod” (Goldman 2000: 235). Det senare ter sig lite paradoxalt mot bakgrunden av Clevelands laissez-faire-betonade syn på statlig inblandning i ekonomin samtidigt som USA under hans andra presidentperiod genomled en enorm lågkonjunktur.

Det faktum att Clevelands presidentperiod hade ett uppehåll på fyra år gör honom knappast mindre svårbedömd. Att Cleveland blev vald till president två gånger, för att en gång däremellan förlora ett val, kan samtidigt göra honom mer framträdande i historieböckerna än vad som annars hade varit fallet. Han är ensam om detta och räknas som såväl den 22:a som den 24:e presidenten i USA:s historia.

Cleveland profilerade sig snabbt som en man som inte drog sig för att använda veto-rätten. Under sina två mandatperioder lade han in sitt veto vid 584 tillfällen. Alla presidenter före Cleveland hade använt sig av veto-rätten vid 205 tillfällen samman-tagat. Skillnaden är självfallet anmärkningsvärd. Hans sätt att använda sig av veto-rätten var banbrytande och kan indirekt ha bidragit till att bana väg ett starkare presidentskap längre fram i tiden (Perry & Smith 2006: 76). Det bör ändå nämnas att det i Cleverlands fall till stor del gällde ärenden av mindre dignitet. Ofta handlade det om pensioner för veteraner från inbördeskriget som politiska tungviktare hade utfärdat till medarbetare som i en del fall inte ens hade deltagit i kriget (Whitcomb & Whitcomb 2002: 189). Cleveland var mån om att inga specifika grupper i samhället skulle få påtagligt stort ekonomiskt stöd. Han menade helt enkelt att federal hjälp skulle göra att folk omedelbart skulle vänja sig vid dylikt, vilket i följande skede skulle kunna ta kål på folkets envishet och nybyggeranda (Harrell Jr 2005: 707).

Då Cleveland valdes till president blev det kronan på verket efter en snabb politisk karriär under tre års tid. År 1881 blev han borgmästare i Buffalo. Kort därefter blev han guvernör för delstaten New York, innan han plötsligt tog säte i Vita huset. Det mest unika härvidlag var ändå att han var demokrat. Därmed bröts republikanernas sex val långa segersvit som hållit i sig allt sedan Lincoln blivit vald 1860. Den förste republikanske presidentkandidaten att bli besegrad sedan partiet väl slagit igenom var James Blaine. Här fick Cleveland hjälp från en del liberala, reformsinnade republikaner, s.k. ”Mugwumps” (indianskt uttryck) som tog avstånd från korruption samt ogillade den eldfångde Blaine och den politik han stod för (Rorabaugh m.fl. 2004: 393).

Valkampanjen var påfallande smutsig. Grovt taget kunde man säga att valet stod mellan en kandidat med ”tivelaktigt privatliv men klanderfri karriär” och en med ”tivelaktig karriär men klanderfritt privatliv”. Den förstnämnde var Cleveland, den senare var Blaine. Blaine var förvisso populär inom det egna partiet. Men han var, liksom sin parhäst general John Logan, misstänkt för suspekta förbindelser till järnvägsbolagen som under den här tiden utgjorde en stark maktfaktor i landet. Cleveland hade fiender inte minst för sin kamp mot tjänsteutnämningar där personliga kontakter vägde tyngre än personlig kompetens. Denna omständighet var däremot inget som medförde problem för Cleverlands förhållande till väljarkåren. Cleveland höll bara två tal under valkampanjen. Han ogillade att röra sig i stora folksamlingar och tyckte heller inte om att hålla tal (Whitcomb & Whitcomb 2002: 188). Blaine däremot höll uppskattningsvis 400 framträdanden under sex veckor och drog sig inte för att t.ex. skälla ut demokraterna och benämna dem ”rebeller”. Åtta år tidigare

hade Blaines påstådda förbindelser med järnvägsbolagen hindrat honom från att bli nominerad. Nu kom nya uppgifter i dagen som underströk anklagelserna och utgjorde en skänk från ovan för demokraterna (Boller 1996b: 147-148). Anklagelserna mot Blaine utgjorde väsentlig motvikt till avslöjandet att Cleveland hade ett utomäktenskapligt barn (Boller 1996b: 149). Republikanerna försökte också ansätta Cleveland med att han skulle ha hållit sig undan att bli inkallad (till nordstaternas styrkor) under inbördeskriget. Den saken ebbade snabbt ut då inte heller Blaine var krigsveteran (Boller 1996b: 153).

Tabell 4.49 USA:s presidentval 1884

Grover Cleveland, dem.	48,5 %	219 (55 %)
James Blaine, rep.	48,3 %	182 (45 %)
Övriga	3 %	
Totalt:	100 %	401

New York, med dess 36 elektorsröster, såg ut att bli tungan på vågen. Intresset koncentrerade sig i slutändan långt till denna delstat. Egentligen utgjorde New York hemmaplan för Cleveland. Men Blaines mor var irländsk katolik och han själv hade en anti-brittisk framtoning och stödde irländarnas strävan efter frihet. Sådant var viktiga egenskaper i en delstat med nära en halv miljon invånare av irländskt ursprung (Boller 1996b: 149). På valdagen segrade Cleveland med en marginal på knappt över 1.000 röster av totalt sett över en miljon i New York. Det här kom att avgöra valet då Cleveland därmed segrade med elektorsrösterna 219 mot 182. Hela 140 av Clevelands elektorsröster kom från södern, där han gjorde rent hus. Nära tio miljoner hade röstat. Totalt hade Cleveland en röstövertikt på 23.000 (Boller 1996b: 150).

En utslagsgivande händelse kan mycket väl ha varit ett valmöte bland protestantiska Blaine-sympatisörer. En predikant vid namn Samuel Buchard uttalade sin misstro mot demokraterna eftersom det var ett parti som han menade stod för ”rum, romanism and rebellion”. Här åsyftades överdriven alkoholkonsumtion, katolska värderingar och uppror i sinnet. Att Blaine inte på en gång tog avstånd från påhoppet väckte bitterhet hos irländska immigranter i området. I skuggan av det jämna valresultatet kom Blaine själv att se Buchards uttalande som ödesdigert (Boller 1996b: 149-151). Tidsandan avspeglas av då en del färgade i södern trodde att slaveri skulle återinföras då en demokrat segrade. I vissa fall hände det att färgade sökte upp sina

gamla ägare. Det gick så långt att Cleveland utfärdade ett utlåtande där han underströk att planer på ett återinförande av slaveriet inte förelåg (Boller 1996b: 156).

Grover Cleveland var den enda presidentkandidat från demokraterna som fick flest röster under de 56 år som förflöt mellan Buchanans segerval 1856 och Wilsons dito 1912. Cleveland kom att få flest röster även 1888 och 1892. Vid valet år 1888 räckte det dock inte till seger. Bedömningen av Clevelands insats som president sker i anslutning till avsnittet om hans andra presidentperiod.

4.5.4 Benjamin Harrison — vann trots färre röster (1888)

I en tid av splittring inom de dominerande partierna var det läge för en kompromisskandidat att segra år 1888. Benjamin Harrison fungerade som ett godtagbart alternativ för många republikaner (Orren 2000: 269). Vid en tidpunkt då en hel del ur den republikanska partieliten ansågs vara mer eller mindre korrupta hade Harrison hållit tillräckligt låg profil i senaten för att uppfattas som hederlig. Han hörde inte till den elit inom partiet som fick vara med då de stora besluten aktualiserades. Men han råkade passa in bra då det var dags för presidentval (Clinton 2001: 170-171). Harrison var sonson till William Harrison, som vann 1840 års presidentval. Republikanerna gick ut med att den egna kandidaten var tillräckligt stor för att fylla farfars hatt. Kampanjsången bar titeln ”Grandfathers Hat Fits Ben” (Boller 1996a: 183).

Om Cleveland hade marginalerna på sin sida 1884 rådde raka motsatsen fyra år senare. I samband med valet år 2000 drog politiska kommentatorer plötsligt paralleller till 1888 års upplaga. Då kom Al Gore att drabbas av samma öde som i fallet med Cleveland 112 år tidigare, det vill säga att förlora valet trots att han hade fler röster än motståndaren plus att den egna delstaten blev det som avgjorde valet till motståndarens fördel. Benjamin Harrison, före detta senator från Indiana fick i slutändan 233 elektorsröster vilket var klart fler än de 168 som tillföll Cleveland. Låt vara att Clevelands egen delstat New York vid den här tiden ensam stod för nästan en tiondel av elektorsrösterna. Cleveland hade en röstövertikt på ungefär 100.000 totalt sett i hela landet. Alltså fyra gånger större än fyra år innan. Cleveland erhöll 5,5 miljoner röster mot 5,4 för Harrison.

Smutskastning hör till bilden då amerikanska presidentval verkar bli jämna drabbningar. Så även då Harrison blev vald (Boller 1996b: 157-158). Efter valet beklagade sig Harrison med orden ”Jag kunde inte ens utse min egen regering. Dom hade

'sålt bort' alla poster för att täcka upp utgifterna kring valet" (Boller 1996b: 161). Harrison själv hade inte gjort några större utfästelser under valkampanjen. Men i takt med att man insåg hur oviss valutgången var så hade hans medarbetare varit desto frikostigare med löften. Strängt taget kan man ställa sig frågan hur pass bunden man är av löften som har getts av andra. Den saken tycks aldrig vara föremål för diskussion i anslutning till Harrisons presidentskap. Men en stark personlighet med hög grad av integritet skulle rimligtvis inte finna sig i någonting dylikt.

Mest ihågkommet från kampanjen var det s.k. "Murchison-brevet". En republikan skrev under det falska namnet "Charles F. Murchison" brev till den brittiske ambassadören i Washington där han utgav sig för att vara en britt som flyttat till USA och nu bad om råd hur han skulle rösta för att bäst gynna brittiska intressen. Ambassadören förklarade att Cleveland var det bästa alternativet. Detta nådde ut till pressen och skapade stora rubriker (Boller 1996b: 157-158). En del bedömare tror att detta kostade Cleveland så många röster bland irländska invandrare i New York att det avgjorde valet. Rösterna från New York tenderade ofta att vara avgörande faktor vid den här tiden.

Tabell 4.50 USA:s presidentval 1888

Benjamin Harrison, rep.	48 %	233 (58 %)
Grover Cleveland, dem.	49 %	168 (42 %)
Övriga	3 %	
Totalt:	100 %	401

Frågan om tulltariffer var tidens stora fråga. Som vanligt ivrade republikanerna för höga tariffer medan det bland demokraterna talades för frihandel. Cleveland blev nominerad med acklamation för återval till presidentposten. Bland republikanerna krävdes sju omröstningar innan Harrison var nominerad. De två kandidaterna stod långt från varandra. Harrison var veteran från inbördeskriget och protektionist av stora mått (Gould 2000: 247). Diskussionen kring frihandel kontra tullar fortsatte under Harrisons hela presidentperiod. En grupp under ledning av McKinley utarbetade bestämmelser om höga tullar (Farrar-Meyers 2007: 116). Det här var inte helt okomplicerat då utrikesminister Blaine samtidigt arbetade hårt för att öppna Latin-Amerika för handel med USA. Vissa varor blev därför undantagna från de höga tarifferna. Hit hörde exempelvis socker och kaffe eftersom man ville få igång handel med Brasilien (Smith 2005: 52). Nämnas bör ändå att utrikespolitiken inte utgjorde

någon stor fråga under ”the Gilded Age”, men den kom ändå gradvis att få större betydelse under slutet av 1800-talet. Det här gällde inte enbart gentemot Latin-Amerikas fastland utan även sett till Karibien liksom även västerut, inte minst då Hawaii (Herring 2008: 265, 292, 297). Hawaiis handel var helt kopplad till USA, vilket i sin tur gjorde områdets ekonomi sårbar för svängningar i amerikansk politik. Den annektering av öarna som Harrison förespråkade blev inte av under hans ämbetsperiod. Hawaii blev territorium år 1898 och delstat 1959 (Trubowitz 1998: 57).

Som mellanspel mellan Cleavelands båda presidentperioder är Harrison en bortglömd president. De flesta historiker verkar vara ense om att vi talar om ett presidentskap som ter sig händelseöst. De som avviker från den här linjen betonar att Harrison rådde bot på splittringen bland republikanerna. Annat som kopplas ihop med Harrisons tid vid makten är att han verkade för att garantera rösträtten för färgade, motverka att utländska bolag fick för stor roll i USA, hålla nere invandringen från Kina, luckra upp systemet med guldmyntfoten så att silvret fick större betydelse samt bygga en kanal i Nicaragua för att underlätta för sjöfarten (Korzi 2004: 163-166). Planerna var således inte helt blygsamma, men frågan är i vilken utsträckning Harrison över huvudtaget kom att påverka frågor som dessa. Symptomatiskt är att den kanal som sedermera byggdes kom till i Panama, inte Nicaragua.

Man kommer inte ifrån att det hände jämförelsevis lite under Harrisons fyra år som president. Det lilla som hände hade han påverkat föga. Öppnandet av Oklahoma-territoriet (”The Oklahoma Land Rush”) år 1889 är den kanske mest intressanta, rent konkreta händelsen under epoken Harrison. Epoken Harrison är intimt förknippad med de höga tulltariffer som drevs igenom åren 1890—1891. Eftersom detta trissade upp prisnivån på olika varor bidrog det hela till att fälla Harrison 1892 (Holms 1996: 194). Skyddstullar hade blivit en politisk brandfackla inför 1888 års valkampanj. I slutet av 1887 hade Cleveland förklarat för kongressen att tarifferna borde sänkas. Republikanerna var inte sena att reagera. Man beskyllde Cleveland för att gå britternas ärenden i deras strävan att införa frihandel utan några som helst skyddstullar (Boller 1996b: 157). Det här var något som alltså hade gjort importvaror billigare och därmed ansågs skada industri i USA.

Som president skulle Harrison angripa bildandet av de stora truster som allvarligt hotade mindre företagare i olika branscher och riskerade få ett anmärkningsvärt stort inflytande i det amerikanska samhället. Under Harrisons tid vid makten stiftades de första federala lagarna för att begränsa manöverutrymmet för bildandet av de stora företagstrusterna (the Sherman Anti-Trust Act) (Holms 1996: 194). En av de bran-

scher som blev föremål för diskussion var tobaksindustrin. År 1890 grundades American Tobacco Company för att få slut på ett priskrig. Trusten kontrollerade tobaksindustrin så starkt att man långt dikterade det pris för vilket farmarna skulle sälja sin skörd (Clinton 2001: 169). Men det var först under epoken Theodore Roosevelt som anti-trustlagen skulle bli ett effektivt vapen i händerna på presidenten. Harrison kom sig inte för att använda lagstiftningen på det som sätt sedermera skulle visa sig vara möjligt.

Samtidigt med samhällsutvecklingen och utvidgningen av landet västerut höll statsmaskineriet på att växa. Bägge faktorerna kom att på sikt förstärka presidentämbetet. Men Harrison bidrog själv inte till någonting dylikt. Snarare var det precis tvärtom. Han verkar ha fogat sig i önskemålen från de republikanska partibossar som hjälpt honom att vinna (Clinton 2001: 171). Ekonomin började gå nedåt under slutet av Harrisons ämbetsperiod. Införandet av höga tariffer gjorde att konsumentpriserna på olika varor steg snabbt och skyhögt. Kongressvalen år 1890 innebar därför en motgång för republikanerna varmed demokraterna fick förstärkt politisk makt. Det oaktat blev Harrison nominerad i följande presidentval. Men den här gången kom Cleveland att få sin revansch. Samma år som Harrison lämnade presidentposten kom den ekonomiska nedgången att fördjupas ytterligare ("the Panic of 1893").

Harrison hör till de mer bortglömda av USA:s presidenter. Det finns ingen anledning att betrakta honom som en av de mer lyckade, men inte heller som någon som ställde till det helt och hållet för sitt land. Poängsättningen på en skala som i det här aktuella fallet handlar om 0-3 poäng torde helt klart bli en etta (kriteriet "problem"). Något annat vore svårt att motivera. Sett till Harrisons sätt att handskas med den tidens stora frågor kan betyget inte bli allt för smickrande. Utan några internationella eller andra egentliga kriser att tampas med gick ekonomin ändå nedåt under hans mandatperiod. Låt vara att Harrison inte kan sägas ha utgjort någon av de verkliga katastroferna bland USA:s presidenter. Det handlade ju ingalunda om att t.ex. en massa skandaler i kretsarna kring presidenten skulle ha kommit i dagen. Harrisons låga profil gjorde att presidentämbetet blev ännu svagare än förut, så här aktualiseras helt klart det lägsta poängtalet (kriteriet "ämbete"). Harrison hade en begränsad syn på presidentskapet och överlät mycket av inflytandet till kongressen. Redan att samtliga regeringsposter tillföll presbyterianer, likt honom själv, indikerar knappast vidsynthet (Skidmore 2004: 172-173). I det föregående nämndes något om vilken typ av frågor Harrison drev. Men det framgick också att hans ord inte vägde särdeles tungt i sammanhanget. Naturligtvis kan man här peka på att tidsandan var sådan att

presidenten inte hade någon särdeles framträdande roll. Men inte kom Harrison heller att påverka tidsandan med avseende på presidentämbetet.

Rörande de långsiktiga följder Harrison's agerande fick för landet som helhet torde vi hamna i mitten av skalan (kriteriet "USA"). De utmaningar som förekom var jämförelsevis odramatiska. Må vara att vi talar om en tid då USA i rent ekonomiska termer skapade sig en allt starkare position. Men Harrison's låga profil kan knappast påstås ha inverkat särdeles mycket på USA:s ställning.

Tabell 4.51 Bedömning av Benjamin Harrison

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
Benjamin Harrison	1	0	0	1	2 av 10

Sett till Harrison's popularitet torde noll poäng, om än med viss tvekan, vara det mest korrekta (kriteriet "popularitet"). Han beskrivs som en färglös, brysk person med svag förmåga till småprat på tumanhand med andra personer (Skidmore 2004: 171). Visserligen blev Harrison nominerad för omval. Men där förlorade han mot en kandidat som redan tvingats att flytta ut från Vita huset. Ingen annan än Harrison har varit med om detta. Harrison blev ingen landsfader. I stället gjorde folk narr av honom, bl.a. sedan han under en jakttur av misstag hade nedlagt en gris (Clinton 2001: 172). Han har bland annat beskrivits som "respekterad snarare än omtyckt" ("respected rather than liked") med tillägget att det handlade om en "avståndstagande, kylig person" ("cold and distant") (Holms 1996: 195).

Harrison är absolut ingen av de stora presidenterna, men inte heller någon av de allra mest misslyckade. Troligen är han just därför en av de mest bortglömda. Det kan åtminstone nämnas att inga direkta skandaler kännetecknade Harrison-administrationen. Det kan ännu noteras att Harrison's eget parti tog kontrollen över kongressens båda kamrar 1888. Vid den här tiden var det inte speciellt vanligt att presidentens eget parti satt i en dylik sits. Därför tycker man också att det borde ha funnits goda förutsättningar för Harrison att hålla hög profil. Två år senare gick demokraterna framåt med stormsteg. Plus att man ytterligare två år senare återtog presidentposten. Nu var det plötsligt demokraterna som hade såväl presidentposten som kongressens båda kamrar i sin hand. Scenariot var därmed tämligen unikt i ett USA som under stora delar av årtiondena efter inbördeskriget kännetecknades av republikansk dominans på den partipolitiska arenan.

4.5.5 Grover Cleveland — unik comeback (1892)

I slutet av 1887 lade Cleveland fram ett förslag som syftade till att kraftigt sänka skyddstullarna på olika varor. Förslaget blev i sin tur något som republikanerna kom att vända mot honom i valet året därpå. I 1892 års val ställdes Harrison och Cleveland mot varandra en gång till. Paradoxalt nog skedde detta i ett läge där bägge hade skaffat sig fiender inom det egna partiet. Men samtidigt upplevde man i båda lägren att vinnarna från de två senaste valen fortsättningsvis var de starkaste korten. Såväl Cleveland som Harrison nominerades redan i den första valomgången. Nuförtiden är detta, pga. primärvalen, vardagsmat. Men vid den här tidpunkten var det ovanligt. En skillnad jämfört med föregående val var att demokraterna nu var bättre förberedda och ovanligt nog hade mer pengar att röra sig med än vad republikanerna hade.

Den här gången fanns också ett tredje parti med. Det s.k. People's party var en tämligen populistisk gruppering som nominerade James Weaver som sin kandidat. Partiet försökte få arbetarnas stöd. Men det var främst demokraterna som förmådde locka dessa till sig 1892 (Boller 1996b: 163). Demokraterna fick majoritet i kongressens båda kamrar för första gången sedan inbördeskriget. Dessutom återtog man presidentposten då Cleveland fick 277 elektorsröster mot 145 för Harrison och 22 för Weaver. Som vanligt gick sydstaterna till demokraternas kandidat ("solid south"). Dessutom vann Cleveland i sju nordstater, inklusive i New York denna gång. Weaver kom att snuva Harrison på segern i några delstater västerut (Boller 1996b: 164-165).

Tabell 4.52 USA:s presidentval 1892

Grover Cleveland, dem.	46 %	277 (62 %)
Benjamin Harrison, rep.	43 %	145 (33 %)
James Weaver, people	9 %	22 (5 %)
Övriga	3 %	
Totalt:	100 %	444

Clevelands grundsyn var att staten inte skulle bistå enskilda grupper då dylika åtgärder inverkar menligt på nationalkaraktern. Det sätt på vilket detta i vissa fall genomfördes fick Cleveland att framstå som en kallsinnig individ. I några fall ledde det till blodiga sammanstötningar mellan myndigheter och strejkande arbetare. Clevelands kanske mest kända uttalande härstammar från en järnvägsstrejk ("Pullmanstrejken", år 1894) som bl.a. stoppade postgången till och från Chicago: "Om det så

krävs hela armen och flottan för att leverera ett vykort till Chicago, då skall kortet levereras.” Åtgärden var exceptionellt illa omtyckt och skadade såväl Cleveland som demokraternas anseende inte minst inom arbetarrörelsen (Holms 1996: 202).

Efter valet fick Cleveland tampa med en ekonomisk depression som drabbade landet. Den här lågkonjunkturen var den värsta som landet så långt hade drabbats av och kom att råda så länge Cleveland var president (Perry & Smith 2006: 76). En annan uppmärksammasak under Cleveland's andra presidentperiod var det hårdföra sätt på vilket han slog ner en järnvägsstrejk i Chicago. Cleveland hade diverse motgångar och hans åtgärder under lågkonjunkturen var överlag impopulära. Dessa var så pass impopulära att man inom hans eget parti valde att inte nominera honom på nytt 1896. Sett till kriteriet ”popularitet” är det därför skäl att använda det lägsta poängtalet. Det skall dock medges att det här må te sig något paradoxalt med tanke på att Cleveland fick flest röster tre presidentval i rad. Men lågkonjunkturen, hans starka försvar till förmån för guldmyntfoten liksom att han använde sig av armen för att bryta den s.k. Pullman-strejken gav honom många förbittrade kritiker (Goldman 2000: 243). Cleveland hade helt enkelt svårt att förstå andra synsätt än sina egna (Holms 1996: 203).

Cleveland anses, vilket konstaterades, som en av de viktigaste presidenterna mellan Lincoln och Theodore Roosevelt. Ibland beskrivs han rentav som den viktigaste. Men det handlade kanske inte så mycket om vad han genomförde, utan snarare på genom en viss förmåga att förhindra saker från att inträffa. Han såg det som sin uppgift att förhindra överilade beslut. Cleveland's sätt att använda sig av vetorätten torde vara indikation nog på detta. Dessutom illustrerar det en hög grad av integritet hos honom. Cleveland var president under en epok då presidenten förväntades stå i skuggan av kongressen. Men Cleveland lyckades exempelvis neutralisera den begränsning i rätten att avskeda underlydande som varit en kvarnsten runt halsen för presidenterna sedan dess Andrew Johnson hade åtalats. Sett till Cleveland's sätt att påverka presidentämbetets betydelse och prestige torde han hamna i mellankategorin. Presidentämbetet förstärktes i någon mån under Cleveland, men dock inte så mycket att det vore befogat att hänföra honom till den ”tyngsta” kategorin i detta avseende (kriteriet ”ämbete”). Tiden efter Lincoln kännetecknades av svaga presidenter. Cleveland bromsade denna trend. Redan att hans två ämbetsperioder inte kantades av diverse skandaler var ett fall framåt för ämbetet. Men fortsättningsvis var presidentämbetet jämförelsevis svagt.

Synen på Clevelands insats på presidentposten hör till de svårbedömda. Det här understryks av den varierande uppfattning om honom som olika författare uppvisar. I denna analys slutar Cleveland på totalt fyra poäng. Utöver två poäng på ”problem” blir det noll poäng på ”popularitet” och en poäng vardera på kriterierna ”ämbete” och ”USA”. Om Cleveland hade nöjt sig med en presidentperiod hade betygsättningen rimligen kunnat vara högre beträffande såväl ”popularitet” som ”problem”. Hans andra mandatperiod kännetecknades ingalunda av medvind, vilket kom till uttryck i 1894 års kongressval. Republikanerna fick den gången 117 tilläggsmandat i representanthuset. Clevelands popularitet blev inte bättre av att han kort därefter lät bli att agera då spanjorerna slog ned ett uppror på Kuba (Gould 2000: 265). Bara några år senare skulle amerikanernas Kuba-politik komma att vara klart mer offensiv.

Tabell 4.53 Bedömning av Grover Cleveland

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Grover Cleveland	2	1	0	1	4 av 10

Beträffande såväl ”popularitet” som ”ämbete” kunde man förvisso ha diskuterat ett högre poängtal. Vissa författare betonar t.ex. att presidentämbetet blev starkare under Clevelands tid (Goldman 2000: 236). Samtidigt bör nämnas att Clevelands hårda tag i samband med strejker eller hot därom gjorde honom impopulär på många håll. En djup lågkonjunktur förbättrar inte heller populariteten hos den som trots allt har det yttersta ansvaret för situationen i ett land. Inom det egna partiet fanns så pass stor kritik mot Cleveland att krafterna bakom hans svurna fiende Williams Jennings Bryan drog det längsta strået då demokraterna skulle nominera sin kandidat inför 1896 års val (De Santis 2001: 243). Bryan var silvermyntfotens store förespråkare i amerikansk politisk historia och den som tre gånger skulle förlora presidentvalet (se nedan).

Fastän Cleveland kritiserades för en hel del saker ter det sig rätt logiskt att placera honom i mittfåran såväl beträffande det sätt på vilket han hanterade tidens stora frågor samt på vilket sätt Clevelands ämbetsperiod(-er) kom att påverka USA:s ställning i det stora hela. Eventuellt kan det vara Clevelands udda presidentepok rent tidsmässigt (två mandatperioder med ett uppehåll på fyra år mitt i) som krånglar till betygsättningen av hans insats. Allt detta skedde samtidigt som det amerikanska samhället genomgick intressanta förändringar. Trusterna växte sig starkare inom den

amerikanska ekonomin, urbanisering och immigration var betydande inslag i samhällslivet etc. Cleveland representerade dock en laissez-faire-orienterad syn på statlig inblandning i det ekonomiska livet (Goldman 2000: 239). Redan detta motiverar att man inte kan ge det högsta poängtalet i fråga om på vilket sätt presidentämbetet utvecklades under Clevelands tid vid makten (jfr ovan). De dåliga tiderna under 1890-talet gjorde att demokraterna en lång tid framöver fick brottas med arvet efter Cleveland. Efter Clevelands andra mandatperiod var tiden mogen för ett starkare presidentämbete och en högre profil på den internationella arenan från USA:s sida.

4.5.6 Summering av epok 5

Slutet av 1800-talet innebär en tid där presidenten hade en tämligen undanskymd roll. Intressant nog var valdeltagandet ändå högt i presidentvalen och den ovissa utgången gång efter annan kom att ha en mobiliserande effekt på väljarna. Ekonomiskt sett kom USA under den här tiden att bli den dominerande stormakten i världen. Landets BNP var tre gånger högre år 1900 än fallet hade varit året före inbördeskriget bröt ut (Rorabaugh m.fl. 2004: 342, 373). En summering av de fyra presidenter som här ingår blir egentligen klart mindre komplicerad än beträffande tidigare epoker. Internt skiljer de sig föga från varandra plus att de är få till antalet. Till att börja med var Garfield president under så pass kort tid att han lämnas därhän i sammanhanget. De tre övriga kan inte räknas som någon av de större presidenterna, låt vara att den uppmärksamme läsaren har kunnat märka att Cleveland i vissa sammanhang anses som en tämligen lyckad president. Utgående från det resonemang som jag själv för har jag inte full förståelse för detta. Låt vara att det på flera sätt handlar om en synnerligen intressant person. Han var trots allt president under två mandatperioder med ett uppehåll däremellan, demokrat som vinner presidentvalet en förhållandevis kort tid efter att inbördeskriget, flitig med att använda sig av vektorätten etc. Det är knappast förvånande att han är den sannolikt mest kända presidenten från denna epok. Men sett utgående från de valda kriterierna för presidentiell storhet utmärker han sig inte på något anmärkningsvärt sätt.

Clevelands totala poängtal blir identiskt med det som Arthur får. Hela sifferserien är för den delen identisk trots att Arthur är mer ihågkommen av de två. Vi talar om två presidenter som skötte tidens stora frågor någorlunda väl men som inte kan ses som särdeles populära. Notera att Harrison i två fall av fyra erhåller samma poängtal som Arthur och Cleveland. I två fall blir bedömningen ett steg lägre. Men Harrison höll

helt enkelt en profil som förde tankarna till den syn om ett tillbakadraget presidentskap som man förknippar med det forna whigs-partiet.

Tabell 4.54 Jämförelse mellan presidenterna i epok 5 (1880—1896)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
James Garfield	ej bedömd p.g.a. kortvarig ämbetsperiod				
Chester Arthur	2	1	0	1	4 av 10
Benjamin Harrison	1	0	0	1	2 av 10
Grover Cleveland	2	1	0	1	4 av 10
Genomsnitt:	1,67	0,67	0	1	3,33 av 10

Framför allt utmärks presidenterna från denna epok av att de kom att verka under jämförelsevis händelsefattig period mellan inbördeskriget och rekonstruktionen där-efter respektive den epok då USA:s internationella profil kom att förstärkas. Sett i ekonomiska termer gick det överlag bra för USA med lågkonjunkturen på 1890-talet som det stora undantaget. Urbanisering, immigration med mera är nog så händelse-rika saker i sig. Men i termer av amerikansk presidenthistoria talar vi om en epok vars presidenter hör till de mer bortglömda utan att för den skull behöva anses som misslyckade. Tvärtom, de verkligt misslyckade presidenterna glömmes man inte bort särdeles lätt.

4.6 Epok 6: USA:s internationella profil höjs (1896—1920)

USA:s internationella roll kom att förstärkas vid tiden för det förra sekelskiftet. Genom det spansk-amerikanska kriget (1898—99) var Spaniens tid som global stormakt i praktiken över. Gradvis kom den s.k. Monroe-doktrinen, enligt vilken USA betonar sin roll som en slags ordningspolis i den västra hemisfären, att understrykas. Under det första världskriget (1914—18) förhöll sig USA neutralt fram till år 1917. Därefter fick man snabbt en avgörande roll. Vid fredsförhandlingarna efteråt blev USA:s president Wilson centralgestalt. Österrike-Ungern delades upp i en mängd småstater medan Tyskland fick agera syndabock för kriget och bestraffades hårt. Liksom i fallet med Ryssland och det osmanska imperiet fick gamla dynastier stiga åt sidan. Epoken med en förstärkning av USA:s roll i internationella sammanhang var temporärt över vid övergången till 1920-talet. Wilsons anseende i Europa tycks ha varit större än det var hemma i USA, där hans tankar om ett internationellt förbund som garanti för världsfred möttes med skepsis. Vid slutet av den epok som

omfattar åren 1896—1920 hade isolationismen fått starkt fotfäste i USA. Vid tiden för det första världskriget utbrött utgjorde USA:s industriproduktion 36 % av all industriproduktion i världen. Motsvarande andel för Tyskland och Storbritannien var 16 respektive 14 %. Frankrike låg på fjärde plats med blygsamma 6 %. Som jämförelse kan nämnas att USA:s andel år 1870 var 23 % mot 32 % för Storbritannien, 13 % för Tyskland och 10 % för Frankrike (BBV 12, 1986: 31). Styrkeförhållandena hade ändrats markant såtillvida att utvecklingen i USA och Tyskland gick mycket snabbare än i de stora kolonialmakterna England och Frankrike.

Det är under denna epok som trusterna inom amerikansk industri blir föremål för kritik. Den här utvecklingen tog fart framför allt under presidenterna Theodore Roosevelt och efterträdaren Taft. Industrialiseringens frammarsch symboliseras kanske allra bäst av Fords bilfabriker i Detroit. Det löpande bandet effektiviserade tillverkningen och sänkte priset på bilar till den grad att arbetarna själva kunde ha realistiska drömmar om en egen T-Ford (Henretta m.fl. 2002: 456-457). För att illustrera utvecklingen i siffror tillverkades 7.000 personbilar i USA år 1901. År 1911 talar vi om strax under 200.000 stycken (McGerr 2000: 293). Under de nio år som följde tiodubblades den årliga produktionen. Då den epok som här är föremål för intresset avslutas år 1920 tillverkades 1,9 miljoner personbilar i USA (Fass 2000: 337).

De delstater som gick till republikanernas presidentkandidat år 1896 är i praktiken det spegelvända till den situation som kom att råda år 2000. Endast ett halvdussin delstater utgör undantagen här (jfr Mieczkowski 2001: 78, 149). Sydstaterna, det som demokraterna förut betraktade som the Solid South, domineras nu av republikanerna. Demokraterna representerar överlag mer liberala värderingar, medan republikanerna står för de mer konservativa. Det parti som i tiderna befriade slavarerna får idag jämförelsevis lite röster från de färgade. Medan de folkrika delstaterna i nordost idag utgör starka fästen för demokraterna utgjordes republikanernas styrkeområden så längre republikanerna associerades med skyddstullar som skydd för industrin uppe i norr etc. För något mer än 100 år sedan var situationen en annan. Skyddstullar, guldmyntfot och frågan om USA:s deltagande på den internationella scenen var vid förra sekelskiftet de stora frågorna.

4.6.1 William McKinley — aktiv utrikespolitik (1896, 1900)

Vid övergången till 1900-talet kom USA att höja profilen i internationella sammanhang. Den nya trenden kom närmast till uttryck genom det spansk-amerikanska kri-

get där den nya presidenten spelade en aktiv roll. Händelseutvecklingen, personifierad av president McKinley, banade väg för ett presidentskap av modernt snitt. Därför har han också beskrivits som en av de mer betydelsefulla på ifrågavarande post (Gould 2000: 259, 263). Sedan är det förstås en annan sak om kriget mot spanjorerna kan rättfärdigas eller inte. Kubanerna torde ha varit glada över att ha blivit av med spanjorerna. I vilken utsträckning man sedan kom att vara nöjda med den amerikanska dominansen, även om det inte handlade om regelrätt ockupation, är en annan fråga. Oberoende så kom kriget i fråga att starkt prägla McKinleys presidentskap (Skidmore 2004: 180).

I det sista valet under 1800-talet nominerade demokraterna William Jennings Bryan som sin kandidat. I den ditintills livligaste valkampanjen efter inbördeskriget fick Bryan se sig slagen. McKinley fick 51 % av rösterna mot 47 % för Bryan. Elektorsrösterna fördelade sig 271 – 176 till McKinleys fördel. Samtidigt återtog republikanerna kontrollen över såväl senaten som representanthuset. Geografiskt sett var skillnaden tydlig. McKinley vann överallt i den mest industrialiserade delen av landet, närmare bestämt i nordost och i mellanvästern. Dessutom var han den starkare allra längst västerut (Pious 2001: 387). De höga tariffen som McKinley associerades med bidrog till att forma ett klart mönster över på vilket sätt sympatierna fördelade sig rent geografiskt. Valkampanjen kom att kretsa kring inrikespolitik. Men McKinleys tid vid presidentposten kom i stor utsträckning att kretsa kring utrikespolitik (Skrabec 2008: 158).

Tabell 4.55 USA:s presidentval 1896

William McKinley, rep.	51 %	271 (61 %)
William Bryan, dem.	47 %	176 (39 %)
Övriga:	2 %	
Totalt:	100 %	447

McKinley framstår som en intressant president redan därför att han levde i en föränderlig tid och framstår som en jämförelsevis aktiv president. Det var vid den här tiden som frågan om USA:s roll som potentiell stormakt aktualiserades. Vidare kunde man se hur valkampanjerna nu kom att kommersialiseras i ännu högre utsträckning än tidigare. Pengarna hade haft stor betydelse även långt tillbaka i tiden. Men genom sin förmögne vän Marcus Hanna kom McKinley att förfoga över en valbudget av aldrig tidigare skådat slag. Den var mångdubbelt större än Bryans. I vilken

utsträckning Hanna sedermera utövade inflytande över McKinley, på grund av förmodad tacksamhetsskuld, går bedömningarna isär. Ofta har McKinley blivit framställd som storkapitalets springpojke. Å andra sidan är det ingen hemlighet att Hanna och kretsarna kring honom motsatte sig såväl spansk-amerikanska kriget som att Theodore Roosevelt utnämndes till kandidat för vicepresidentposten då McKinley skulle väljas om år 1900 (Hamilton 2007: xiv-xv). Ibland har McKinley rentav beskrivits som en av USA:s mest undervärderade presidenter (Gould 2000: 256).

McKinley kom från Ohio, vilket var fallet med sex av de sju republikaner som vann presidentvalen mellan 1876 och 1920 (Keller 2001: 174). McKinley var den siste veteranen från inbördeskriget som blev president. Trots att han inte tenderar att beskrivas som någon visionär kom USA under den här tiden att få en större roll i internationella sammanhang. I hög grad verkar det dock ha varit den inflytelserika Hearst-pressen och krafter inom kongressen som drev på utvecklingen. Det oaktat får man tillstå att resultaten talar för sig själva.

Under sin tid i kongressen höll McKinley hög profil och var den mest profilerade republikanen i debatten om skyddstullar. Det här var en åtgärd som gjorde att många bönder, folk från medelklassen och arbetare lockades till republikanerna. Åren 1890-96 var McKinley guvernör i Ohio. Då han i egenskap av president återvände till Washington D.C. bidrog han till att få kongressen att driva igenom de högsta skyddstullarna någonsin i syfte att skydda amerikanska affärsintressen och industri från billiga importvaror. Det var ändå utrikespolitiken som kom i förgrunden då McKinley var president. Det spansk-amerikanska kriget gav en försmak av den roll av världsmakt som USA skulle komma att ha i anslutning till de båda världskrigen och tiden efter 1945.

Diskussionen inför valet år 1896 gällde långt huruvida man skulle använda sig av guld (republikanerna) eller silver (demokraterna) som grundenhet i ekonomin. Den här diskussionen hade funnits tidigare men ekonomin hade blivit en viktigare fråga sedan USA dragits in i en ekonomisk kris från och med år 1893. Protektionisterna ansåg att höga tariffer skapade arbetstillfällen på hemmamarknaden medan motståndarna menade att ingen förändring fanns inom räckhåll så länge det fanns så pass lite pengar i cirkulation i landet. Med det billigare silvret som bas skulle mer pengar finnas i omlopp. Frågan om guld kontra silver var dominerande vid bägge partiernas konvent (Mieczkowski 2001: 78).

McKinley utgjorde en stark symbol för republikanernas protektionism sedan han år 1890 hade varit med om att driva igenom en lag gällande höga tariffer. I demokraternas läger hamnade president Cleveland och andra av guldmyntfotens förespråkare i minoritet. Partiets unge presidentkandidat Bryan var övertygad om silvrets välsignelser. I sitt tal på partikonventet talade han om att ”mänskligheten inte skall korsfästas på ett kors av guld” (Boller 1996b: 168). Talet hör till de mer kända i amerikansk politisk historia och omtalas som ”Guld kors-talet” (”Cross of Gold speech”). Liksom hos republikanerna tågade de missnöjda delegaterna ut från partikonventet. Allt detta gjorde att de båda stora partiernas kandidater skiljde sig avsevärt från varandra i den valfråga som den här gången kom att vara den största. Låt vara att McKinley själv hyste förståelse för ett blandat system (”bimetallism”) (Skrabec 2008: 153). Republikanerna var inte nådiga i sin kritik av motståndaren. Bryan kallades omväxlande för socialist, förrädare, anarkist, galning, mördare, revolutionär, kommunist m.m. (Boller 1996b: 170). Den unge och stridbare Theodore Roosevelt hotade ”ta svärdet i hand” i det fall att Bryan blev vald. En del industriägare satte varningslappar på lönekuverten där det framgick att fabriken skulle tvingas slå igen givet att Bryan segrade.

År 1898 bröt så det spansk-amerikanska kriget ut. På Kuba hade man en tid försökt bli kvitt det spanska styret. Pultizers New York World och Hearsts New York Journal (ofta kallat ”gula pressen”) försökte egga upp stämningarna till förmån för en amerikansk intervention. Sedan det amerikanska krigsfartyget Maine hade sprängts i bitar, eventuellt till följd av ren olyckshändelse, i Havannas hamn med 260 döda besättningsmän som följd drogs USA snabbt in i ett krig. De dåligt organiserade spanjorerna drevs på flykten och Kuba, USA:s nya allierade, fick sin självständighet. Framöver kom Kuba att rent ekonomiskt bli beroende av USA. Vidare kom USA att överta Filippinerna (trots lokalt motstånd) och Guam i Stilla havet plus att Spanien också gav ifrån sig Puerto Rico (LaFeber 2000: 282-284).

Då USA:s folk gick till 1900-talets första presidentval var kandidaterna de samma som de hade varit fyra år tidigare. I ett skede då lågkonjunkturen var ett minne blott och exporten klart översteg importen är det lätt att inse vilken fördelaktig sits McKinley befann sig i (Morgan 2003: 363). Bryan höll fortsättningsvis sina brandtal till förmån för silvermyntfoten. Vid den här tiden fanns det dock mer guld på världsmarknaden sedan man hittat stora fyndigheter i t.ex. Syd-Afrika. Det som hade utgjort den stora valfrågan år 1896 var därför inte längre lika aktuell. I stället var det utrikespolitiken som blev en het potatis. Valkampanjen år 1900 var inte lika intensiv som 1896. Bryan uttalade sitt motstånd gentemot imperialism etc men McKinley

återvaldes med elektorsrösterna 292 mot 155. Mer intressant med tanke på fortsättningen är att hetsporren, veteranen från spansk-amerikanska kriget, ex-cowboyen och New York-guvernören Theodore Roosevelt nu kom att bli vicepresident.

Tabell 4.56 USA:s presidentval 1900

William McKinley, rep.	52 %	292 (65 %)
William Bryan, dem.	46 %	155 (35 %)
Övriga:	3 %	
<hr/> Totalt:	100 %	447

McKinley mördades 1901, blott ett halvår efter att han för andra gången svurit presidenteden. Hans baneman Leon Czolgosz var en ung, arbetslös anarkist som avskydde de besuttna. McKinley utgör ett skolexempel på den intressanta utmaningen i att rättvist bedöma presidenter från olika epoker. Strängt taget var McKinley en president som klarade sig bra i de flesta avseenden. Å andra sidan beskrivs han ibland som en tämligen svag personlighet som helt enkelt råkade bli president i en tid av tillväxt och förändring. McKinley betonade att isolationism inte längre var vare sig möjligt eller önskvärt. Huruvida han skall ses som den första presidenten av modernt snitt eller en storkapitalets nickedocka som råkade vara på rätt plats vid rätt tidpunkt kan och har diskuterats.

I takt med att de amerikanska vyerna vidgades kom allt fler, däribland McKinley, att ta avstånd från sin protektionistiska ståndpunkt. Nya vindar blåste med USA som den starkaste aktören på världsmarknaden. Utöver spansk-amerikanska kriget och dess följder bidrog McKinley år 1900 till att slå ner det s.k. Boxar-upproret (riktat mot utlänningar) i Kina genom att sända dit 5.000 man utan att först rådfråga kongressen. Vid den här tiden tog USA på allvar klivet in på den internationella arenan. Låt vara att det kunde genomföras på ett relativt enkelt sätt genom att från sagda arena eliminera ett land vars tid som kolonialvälde genomled sina dödsryckningar.

Hur skall McKinley då bedömas på rättvist sätt? Sett till på vilket sätt han handskades med samtidens stora frågor får man anse att han skötte dem med den äran. Å andra sidan var tiderna inte lika dramatiska som de hade varit för t.ex. Lincolns vidkommande. Låt vara att landet t.ex. befann sig i en ekonomisk lågkonjunktur då McKinley tillträdde. Full poäng bör ändå inte komma i fråga eftersom utmaningarna helt enkelt inte kan anses ha varit tillräckligt utpräglade (jfr diskussion om kriterier i kap. 3). Men det näst högsta poängtalet får ses illustrera McKinleys insats. Utma-

ningarna var som sagt inte var av särdeles dramatisk karaktär, men de utmaningar som McKinley ställdes inför ombesörjdes tämligen resolut och framgångsrikt (kriteriet ”problem”).

Att presidentämbetet fick en klart större tyngd kan knappast förnekas. Efter en tid av presidenter som hade en relativt undanskymd roll kom McKinley att bana väg för en ny trend. Fastän McKinley knappast framstår som någon av de mest kända presidenterna får man gå tillbaka till Lincoln för att hitta någon som på ett mer påtagligt hade utnyttjat presidentämbetet för att få igenom sin agenda. McKinleys sätt att påverka ämbetet på längre sikt var av såväl permanent som avgörande art. Låt vara att det under några årtionden framöver skulle förekomma en viss pendelrörelse i det här avseende. I det stora hela var det ändå kort och gott så, att en era av ett presidentämbete präglad av låg profil (”quiet presidency”) var till ända då McKinley tog vid (Laracey 2002: 144). McKinleys efterträdare är mer känd för att ha förstärkt presidentens roll. Men här följde TR en trend som McKinley startat. Så blev fallet inte minst som en följd av kriget mot spanjorerna. Här blir det med andra ord två poäng (kriteriet ”ämbete”). Att USA:s pondus påtagligt kom att förstärkas genom McKinleys försorg är svårt att förneka oberoende vilken syn man har på t.ex. hans integritet gentemot Hanna m.fl.. Följaktligen blir det två poäng också med avseende på de långsiktiga följderna för USA:s vidkommande (kriteriet ”USA”).

Det är främst sett till popularitet som det är svårt att bedöma McKinley. Vald två gånger plus att hans parti gick starkt framåt i kongressvalen skulle man kunna anta att en hög grad av popularitet är självklar. Så beskrevs han också sedan han blivit skjuten. I tidskriften *Harper's Weekly* beskrevs McKinley kort efter mordet som den mest omtyckta president som USA någonsin hade haft (Seibert 2002: 1). Till följd av det martyrskap som lätt blir resultatet av den dramatik som ett dramatiskt dödsfall innebär är det förvisso förståeligt om olika aspekter av storhet blir tillspetsade (jfr avsnittet om Harding nedan). Någon enormt folkkär president tycks McKinley ändå inte ha varit eftersom han upplevdes som något av storkapitalets springpojke. Redan det faktum att han idag inte hör till någon av de mer kända presidenterna antyder att han inte direkt kan ha haft rollen av landsfader. Förvisso var han inte speciellt illa omtyckt heller. McKinley uppges ha varit förhållandevis omtyckt också bland oppositionen (Holms 1996: 210). Med tanke på den medvind som rådde för USA tycker man spontant att det hade funnits utomordentliga förutsättningar att erhålla hög grad av respekt i de flesta läger. Vissa källor beskriver honom också som en omtyckt person, inte minst efter att han hade blivit skjuten (Skidmore 2004: 179). Men hade han varit så populär i de breda folklagren hade han knappast hamnat så pass mycket

i skuggan av sin efterträdare. Det mellersta betyget torde beskriva verkligheten rätt väl på den här punkten (kriteriet ”popularitet”). En förklaring till att populariteten inte blev den maximala kan ligga i att USA:s politiska liv i hög utsträckning kom att domineras av affärsintressen. Genom diverse konkurser påskyndades företagskoncentrationen. De redan stenrika blev ännu rikare. I övergången till 1900-talet var nära två femtedelar av kapitalet i USA:s industri koncentrerad till något över 300 bolag vilka i sin tur långt kontrollerades av kretsarna kring Morgan och Rockefeller (Ostrander 1965: 269).

Tabell 4.57 Bedömning av William McKinley

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
William McKinley	3	2	1	2	8 av 10

Den totala poängsumman blir således åtta av tio. McKinley gick år 1896 till val med löftet att få bort den lågkonjunktur som drabbat USA sedan några år. Fyra år senare blev han omvald som representant för en stormakt i medvind. Här är det intressant att jämföra med den varierande syn som man har haft på McKinley i tidigare undersökningar (jfr kap. 3). Enligt mitt sätt att se på saken är det tämligen självklart att McKinley bör bedömas på det till synes frikostiga sätt som här är fallet. Den stora variationsbredden rörande hur man ser på McKinley kan bero på en så pass enkel sak som att han kom att hamna i skuggan av sin mer karismatiska efterträdare förutom ovan nämnda faktum att han sågs som något av storkapitalets dräng.

I september 1901 höll vicepresident Roosevelt ett tal där han sade att USA i internationella sammanhang skulle ”tala mjukt, men gå omkring med en stor käpp” (”speak softly and carry a big stick”). Fyra dagar senare var McKinley skjuten, ytterligare åtta dagar senare var han död. Därmed var TR själv president och fick omsätta sin världspolitiska syn i praktiken.

4.6.2 Theodore Roosevelt — yngst av dem alla (1901, 1904)

Om William McKinley hade banat väg för ett större inflytande för den amerikanske presidenten kom hans efterträdare Theodore Roosevelt att påtagligt understryka den trenden. Av de presidenter som har verkat under fredstid är det knappast någon som har förstärkt presidentämbetet i samma utsträckning som Theodore Roosevelt gjorde.

de. Han var av allt att döma omtyckt av såväl konservativa som liberaler. Det hela kan kanske verka paradoxalt, men TR tycks helt enkelt ha kunnat förena konservativ individualism med ett synsätt på staten som en aktiv, liberal aktör (McGerr 2000: 289). I likhet med en senare president med samma efternamn värnade Theodore Roosevelt om det kapitalistiska systemet samtidigt som han betonade att storkapitalet inte fick ges hur fria tyglar som helst. Om inte annat riskerade man i så fall ge en bättre grogrund för socialistiska rörelser ifall klassamhället blev allt för tydligt (Wolfe 2005: 2). Theodore Roosevelt är de många paradoxernas man. Han framstod som krigshetsaren som fick Nobels fredspris, jägaren som värnade om naturreservat etc. Dessutom talar vi om en utåtriktad person som folk fattade tycke för.

Fredstid eller ej, men det var under Theodore Roosevelt som USA kom att åta sig rollen som en slags sheriff över den västra hemisfären. Händelseutvecklingen har sedermera kommit att leda till en del åtgärder där det långt har varit amerikanska affärsintressen som låtit ändamålet helga medlen. Theodore Roosevelt kom att omfatta Monroe-doktrinen mer än någon av hans föregångare hade gjort. Även här hade McKinley förvisso banat väg. Theodore Roosevelt kom att på ett mer påtagligt sätt än McKinley dominera den politiska scenen. Fastän TR fortsatte på McKinleys väg i termer av internationellt engagemang trädde USA nu in på en mer progressiv väg vad inrikespolitiken beträffade. Tiden var nu mogen för attacker på trusterna i af-färsvärlden.

I det moderna samhället föreligger stor uppmärksamhet kring personligheter som besitter ett högt ämbete. Här var Theodore Roosevelt före sin tid. Amerikanerna kände till mera om personen Theodore Roosevelt än fallet hade varit med tidigare presidenter. Han kom att föra presidenten närmare den enskilde medborgaren. Det var knappast heller en slump att han var den förste presidenten som omtalades med sina initialer. TR, som han kallades, var inte sen att appellera direkt till folket. Det här var något som i sin tur kunde sätta press på motsträviga kongressledamöter eftersom presidenten var så pass folkkär. Här kan man dra paralleller till Andrew Jackson. Denne hade gjort något motsvarande utgående från den situation som rådde sju årtionden tidigare. Tillika var TR den mest karismatiska president USA haft sedan just Jackson (Skowronek 1997: 228). Med sina 42 år vid tillträdet är han fortsättningsvis USA:s yngsta president genom tiderna.

Saker och ting skedde slag i slag för Theodore Roosevelt åren före sekelskiftet. Seriosa påståenden gör gällande att TR skulle ha förts fram till posten som vicepresident av kretsar som helt enkelt ville få bort honom från guvernörsposten i delstaten

New York (Pious 2001: 391). Till den posten blev han vald 1898. Så blev fallet till stor del därför att han under spansk-amerikanska kriget kort innan hade blivit känd som ”hjälten från slaget vid San Juan” samtidigt som republikanerna var i behov av att föra fram en populär person för att få bort fokuseringen kring skandaler på delstatsnivå. Låt vara att Roosevelts trupper var med om väldigt få strider under kriget. Tämigen plötsligt var Roosevelt således vicepresident. Än mer plötsligt var han president och den som officiellt började benämna presidentens boställe Vita huset. Det var nu tredje gången på mindre än 40 år som en vicepresident fick ta över sedan den ordinarie tjänsteinnehavaren hade blivit skjuten.

Under valkampanjen år 1900 var TR anmärkningsvärt aktiv (Skrabec 2008: 173). Han var lika aktiv som Bryan, vars åsikter om silvermyntfoten TR redan fyra år tidigare kraftigt hade motsatt sig. Dessutom profilerade sig Roosevelt med att eftersträva en mycket aktiv och expansiv utrikespolitik. Bryan å sin sida koncentrerade sig först på frågor som rörde ekonomins uppbyggnad. Då han insåg att silvermyntfoten inte engagerade på samma sätt som den hade gjort år 1896 började han kritisera den gryende amerikanska imperialismen. Bryan ville t.ex. att Filippinerna skulle bli självständigt. Republikanernas seger var den största sedan 1872. Den största orsaken till detta torde ändå inte ha varit deras expansiva utrikespolitik utan det faktum att det vid den här tiden hade skett ett rejält uppsving i ekonomin (Boller 1996b: 181). Med Roosevelt som president kom ämbetet att klart förstärkas. TR var en stark personlighet utan större respekt för kongressen. Inte verkar han ha haft någon större respekt för någon annan heller.

Den egentliga valfrågan följande gång, 1904, var presidenten själv. Theodore Roosevelt var färgstark och hade en polariserande effekt på sin omgivning. Folk tenderade att antingen vara för eller emot TR, som av elaka tungor kallades ”His Accidency” eftersom han hade nått presidentposten utan att väljas till ämbetet. Eftersom han var den mest populära presidenten sedan Jackson hade republikanerna föga spelrum då man skulle utse kandidat inför 1904 (Boller 1996b: 183). Roosevelts popularitet illustreras av att han kom att ge namn åt en klassisk leksak. Under en björnjakt hade man inte sett annat än en björnunge som Roosevelt vägrade skjuta. Händelsen blev känd och termen teddybjörn blev vedertaget begrepp för björndockor av tyg.

Om det var givet vem som skulle bli republikanernas kandidat var det mer spännande hos demokraterna. Bryan hade förlorat två val och ersattes som kandidat av Alton Parker. Att demokraterna den här gången ställde sig bakom en förespråkare för

guldmyntfoten visade på vilket sätt denna kort innan så viktiga tvistefråga hade förlorat sin aktualitet (Boller 1996b: 184).

Roosevelt vann överlägset med elektorsrösterna 336 – 140. Med 56 % av rösterna mot 38 % för Parker var TR den mer populäre i de flesta delstater. Hela 71 % av elektorsrösterna tillföll honom. För en person som har segrat vid endast ett tillfälle är Theodore Roosevelt anmärkningsvärt väl ihågkommen och uppskattad. För att inte tala om att han var anmärkningsvärt överlägsen. Theodore Roosevelt var en mäktigt populär president under en epok som inte hörde till de mer dramatiska. De oaktagat höll han tveklöst en hög profil i internationella sammanhang. Bland annat blev han en av de första att ta emot Nobels fredspris sedan han agerat medlare i rysk-japanska kriget. Intressant också är hans insats för att öka naturreservatens yta, däribland Grand Canyon, i USA i anmärkningsvärd grad.

Tabell 4.58 USA:s presidentval 1904

Theodore Roosevelt, rep.	56 %	336 (71 %)
Alton Parker, dem.	38 %	140 (29 %)
Övriga:	6 %	
Totalt:	100 %	476

Ur ett rent politiskt perspektiv är det av större intresse att man under Theodore Roosevelts tid vid makten inledde byggandet av Panama-kanalen. Det här utgjorde det största amerikanska projektet någonsin utanför landets gränser och underströk presidentens ambitioner att USA borde ta en större roll internationellt sett. Tillvägagångssättet säger en del om TR:s pragmatism. Panama var vid den här tiden en provins i Colombia. Då Colombia visade brist på samarbetsvilja stödde man från USA:s håll självständighetssträvanden i Panama. Då provinsen väl blev ett självständigt land var det lätt att komma överens om ett kanalbygge. En hög profil från USA:s sida illustreras av att amerikanerna hade sänt ett krigsfartyg till regionen för att colombianerna inte skulle drista sig till att försöka återta området (Burns 2003: 64-65).

År 1902 gav Roosevelt prov på hur Monroe-doktrinen kunde omsättas i praktiken ("Roosevelt Corollary"). Tyska och brittiska krigsfartyg arrangerade en blockad mot Venezuela på grund av obetalda skulder. Britterna försäkrade att det handlade om en engångsföreteelse. Tyskarnas motiv var mer dunkla. Saken åtgärdades med att presidenten sände krigsfartyg till området varpå tyskarna fann för gott att dra sig tillbaka.

ka (Brands 2002: 124). Efter att USA hade genomfört ett smärre militärt ingrepp i Dominikanska republiken år 1904—05 till följd av regimen vanskötsel av ålägganden gentemot internationella banker slöt Roosevelt ett avtal med landets regim. Att senaten i USA ogillade arrangemanget brydde sig Roosevelt inte om. Hans synsätt gick ut på att konstitutionen förvisso inte explicit gav honom denna rätt, men å andra sidan förbjöd den honom heller inte att göra så här. Theodore Roosevelt förändrade inte konstitutionen. Däremot kom han nog att påverka tolkningen av densamma på ett sätt som förstärkte presidentens inflytande (Genovese 2001: 114). Berömt är också TR:s omstridda beslut att sända ut delar av flottan på en världsomfattande PR-tripp. Samtidigt utgjorde detta en global påminnelse om att USA minsann var en kraft att räkna med. TR höll genomgående en hög profil och var den kanske mest populära president som USA hade haft. Det här var en medveten strategi, eftersom han strävade efter att omvandla sin popularitet till inflytande och makt. Redan den omfattning av pressfotografier som finns av TR indikerar denna medvetna strategi från hans sida (McCullough 1999: 9-11).

Inrikespolitiskt profilerade sig TR genom sitt sätt angripa de stora trusterna och försöka bromsa upp deras inflytande. Bakom trusterna låg några få stora bankirfirmor med J.P. Morgan i spetsen. Roosevelt valde att föra en principiellt viktig kamp kring Northern Securities Company, ett bolag där tre stora järnvägsbolag gått samman uppbackade av rika män som bl.a. Morgan. Kampen pågick från 1902 till 1904 då Högsta domstolen med rösterna 5-4 slog fast att trusten var illegal och måste upplösas. Det här spädde på Roosevelts popularitet bland vanligt folk. Valsegern år 1904 var så långt den största som en republikan hade kammat hem. Stärkt av segern kom TR nu även att göra livet surt för inflytelserika bolag som Standard Oil Company och American Tobacco Company (Weinstein 2001: 182). De åtgärder som TR vidtog gentemot storkapitalet betydde inte att han ville få bort kapitalismen, men han ville ta itu med dess excesser inte minst för att undvika att socialismen skulle få fotfäste som politisk motvikt (Weinstein 2001: 184). Han upplevde att det inte gick att blunda för de sociala och politiska problem som lätt följde i kapitalismens fotspår (Lurie 2000: 266). Då en bankkris hotade 1907 agerade Roosevelt snabbt genom att använda federala medel för att få bukt med problemet (Holms 1996: 218). Roosevelt var provokativ på många plan. Ett gott exempel är att han var den första som bjöd in en färgad person, Booker T. Washington, som officiell gäst i Vita huset (Gibbon 2002: 19).

TR hör till de presidenter där det ter sig okomplicerat att göra den poängmässiga bedömningen utgående från mina kriterier. Rörande såväl hans sätt att utveckla pre-

sidentämbetet som hans popularitet och det sätt på vilket han kom att påverka USA:s ställning torde det vara ställt utom tvivel att han erhåller det högsta poängtalet. Theodore Roosevelt följde, och förstärkte, den väg som McKinley hade stakat ut. TR var en synnerligen aktiv president som helt klart stärkte presidentens roll genom sitt sätt att lyckas utnyttja de befogenheter som han själv ansåg sig ha, antingen direkt eller indirekt (kriteriet ”ämbete”). Dessutom torde det framgå av det föregående att vi här har att göra med en väldigt omtyckt president i en tid långt före den s.k. ”kändiskulturen” slog igenom (kriteriet ”popularitet”). Att han dessutom höjde landets profil i ett internationellt perspektiv är ställt utom allt tvivel (kriteriet ”USA”). Redan det sätt på vilket Panama-kanalen kom till är ett gott exempel på TR:s höga, framgångsrika profil.

Tabell 4.59 Bedömning av Theodore Roosevelt

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Theodore Roosevelt	3	2	2	2	9 av 10

Också i fråga om det sätt på vilket han handskades med de stora frågor som var aktuella medan han var president torde man kunna säga att han höll hög profil. Å andra sidan var tiderna ingalunda så dramatiska att man kunde använda sig av den högsta poängsumman, men väl av den näst högsta (kriteriet ”problem”).

Inte minst TR själv konstaterade att han verkade under ett tidevarv då det var omöjligt att bli en av de verkligt stora presidenterna (Gibbon 2002: 228). Den totala poängsumman är ändå snudd på maximal. En fråga som vi aldrig får svar på är förstås på vilket sätt han hade agerat om han hade ställts inför en kris i klass med någon av de verkligt stora i USA:s historia. Oavsett om hans duster skedde mot J.P. Morgan eller Colombias regering kan ingen påstå annat än att Theodore Roosevelt testade och utvidgade gränserna för ämbetets betydelse. Oberoende vad man anser om hans agerande får han betraktas som en av de mer intressanta presidenter som USA har haft.

4.6.3 William Taft — störst av dem alla, rent fysiskt (1908)

Roosevelt ställde inte upp för omval utan använde sitt inflytande till att föra fram sin krigsminister William Taft (termen ”försvarsminister” aktualiserades först efter andra världskriget). Taft hade inget större intresse av presidentposten. Men det var den sittande presidenten som tillsammans med Tafts fru manade på honom (Reichley 1987: 87). Republikanerna nominerade Taft redan i den första omgången. Det är knappast någon överdrift att Taft aldrig kom fram ur TR:s skugga. Den nära vänskapen mellan den nye presidenten och den föregående skulle däremot snart vara ett minne blott.

Efter hand kom TR att uppleva att Taft som president svek de mer liberala kretsarna inom det egna partiet. Närmaste bestämt talar vi om de kretsar som TR upplevde att bäst representerade den allmänna folkviljan. Taft var också mindre militant än sin företrädare. Hans utrikespolitik kom att benämnas ”Dollar-diplomati” (”Dollar Diplomacy”) då han var benägen att med ekonomiska medel, snarare än militära, driva igenom Monroe-doktrinen (Levy 2000: 283). Termen skall inte missförstås med att man från USA:s sida skulle ha gett frikostiga bistånd till länderna i Latin-Amerika. Utan det handlade helt enkelt om att skaffa sig inflytande via etableringen av amerikanska bolag i regionen (Holms 1996: 226). Den definitiva brytningen mellan Taft och TR skulle komma att inträffa 1911, vilket i förlängningen innebar att bägge ställde upp i presidentvalet 1912. Följden av detta blev att de effektivt lade krokben för varandra och bäddade för att en demokrat skulle segra (Levy 2000: 278).

År 1908 kom Bryan att för tredje gången bli demokraternas presidentkandidat. Inte heller den här gången gick det vägen. Skillnaden var närmast att han denna gång inte längre var fokuserad på silvrets välsignelser som grund för den amerikanska valutan. Den avgående och tillika mycket populära presidenten karakteriserade demokraternas presidentkandidat som en hycklande demagog. Därför blev det också en omöjlig situation för Bryan då han försökte framställa sig som den som var bäst skickad att fortsätta den av TR upptrampade stigen kring bevarande av naturen och angrepp gentemot de trustar som numera dominerande stora delar av industrin (Pious 2001: 396).

Tabell 4.60 USA:s presidentval 1908

William Taft, rep.	52 %	321 (66 %)
William Bryan, dem.	43 %	162 (34 %)
Övriga:	5 %	
Totalt:	100 %	483

Trots att man under Taft-administrationen begränsade rörelsefriheten för trusterna och drev igenom direkt folkval till senaten var det inte tillräckligt för de som ville ha mer långtgående reformer. Republikanerna var splittrade mellan en konservativ falang och en mer progressiv sådan. Den segslitna frågan om tulltariffer kom igen upp till ytan. Av tradition förespråkade republikanerna höga tariffer för att skydda den inhemska industrin. De mer progressiva krafterna inom partiet upplevde nu att höga tulltariffer enbart gynnade de besuttna. Så länge TR var president, och en kort tid därefter, hölls partiet ihop (Levy 2000: 281). Till en början kunde Taft dra nytta av TR:s popularitet samt personliga stöd. Taft tog en förkrossande överlägsen seger och erhöll elektorsrösterna. Bryan erhöll 6,4 miljoner röster mot 7,7 för Taft. Utanför södern segrade Taft i alla delstater utom tre.

Innan Taft gav sig in på den politiska banan hade han agerat professor i juridik vid Yale. Men redan vid sitt tillträde till presidentposten hade Taft större erfarenhet av internationell politik än fallet hade varit med de flesta av USA:s presidenter (Brinkley 2000: 305-306). Att det var Theodore Roosevelt som banat väg för Taft var de flesta eniga om. Bland annat skämtade man att hans namn skulle vara en förkortning av "Take Advice From Theodore" (fritt översatt: "Ta Anvisningar Från Theodore") (Benson 2005: 64). Tafts stöd för fortsatt höga tulltariffer väckte kritik hos vissa kretsar inom det egna partiet, inklusive Theodore Roosevelt och kretsarna kring honom (Hirsch m.fl. 2002: 306). Taft anklagades efter hand för att i allt för hög grad sympatisera med de mest konservativa kretsarna inom partiet (jfr nedan). Det här är en anklagelse som ter sig överdriven med tanke på att Tafts åtgärder mot trusterna var minst lika hårda som TR:s. Sannolikt var dom rentav ännu hårdare (Levy 2000: 282). Låt vara att de gamla trusterna ofta kunde kringgå lagstiftningen genom att bibehålla kontrollen över de formellt konkurrerande bolag som uppstod sedan trusterna sprängts.

Problemen blev stora för Taft. Bland annat hade många hoppats att han som president skulle kunna bryta den politiska dominansen från representanhusets talman, "Uncle Joe" Canon. Det här var något som inte lyckades helt. Nästa motgång för Taft kom då han framstod som en person som tillät exploatering på ett annat sätt än

företrädaren hade gjort. Denna kritik bottnade i Tafts stöd för inrikesminister Ballinger sedan denne gått med på att låta statliga kolfält i Alaska övergå i privat ägo (Ostrander 1965: 312). Detta skulle överskugga Taft ännu i presidentvalet år 1912. Ett annat dilemma utgjordes av följderna av att kongressen påtagligt sänkte tulltarifferna år 1909. Åtgärden utföll inte väl och bidrog till att splittra republikanerna (Holms 1996: 226).

Som president höll Taft ändå ofta låg profil. Det var helt enkelt hans personliga uppfattning att företrädaren hade hållit väl hög profil. Brytningen mellan Taft och TR bottnade långt i att Taft upplevde att hans företrädare inte bara underlät att respektera lagen men att han också verkade lida av megalomani (Morrisey 2009: 108, 128). Under en epok då presidentens roll successivt skulle komma att förstärkas utgjorde Taft ett undantag som bekräftade regeln. Det var Tafts uttalade uppfattning att presidenten kan utöva makt enbart inom ramen för det som specifikt är tillåtet. Det här kan jämföras med hans företrädare som snarast tyckte att man som president kunde göra allt som inte var entydigt förbjudet (Dean 2007: 27). Enligt samstämmiga källor var Taft en jurist ut i fingerspetsarna, snarare än politiker, och trivdes klart bättre med sina uppgifter sedan president Harding i början av 1920-talet hade utnämnt Taft till ledamot av Högsta domstolen (Genovese 2001: 115). Händelseutvecklingen inbar onekligen en intressant reträttpost för en ex-president. Han gick från en gren (den verkställande) av den tredelade makten till en annan (den dömande). En uppenbarligen enig kår av historiker menar att Taft gjorde bäst ifrån sig då han verkade inom ramen för strukturer som skapats av andra i stället för att behöva utforma strukturerna själva. Egenskaper som gjorde honom lämplig för såväl kabinettet som Högsta domstolen gjorde honom sårbar som landets president (Brinkley 2000: 306).

TR förfärades över Tafts sätt att överge partiets liberala hållning och på så vis skrämma bort väljare. Ex-presidenten fick vatten på sin kvarn då demokraterna år 1910 fick majoritet i representanthuset. Den slutgiltiga brytningen mellan de två inträffade 1911 då Andrew Carnegies bolag U.S. Steel drabbades av anti-trustlagstiftningen. Trusten kontrollerade två tredjedelar av USA:s ståltillverkning. Eftersom TR hade hållit U.S. Steel bakom ryggen kom det hela att verka som att TR hade tillåtit vissa utvalda truster men inte andra (Carnes 2001: 193). En kort tid senare lät TR meddela att han ville bli president på nytt.

Tafts insats med avseende på presidentämbetets ställning var svag. Till att börja med var han klart mer färglös än Roosevelt. Efter att presidentämbetet hade förstärkts under både McKinley och TR gick det nu bakåt, trots att Taft åtminstone i kampen

mot de inflytelserika trusterna försökte hålla en hög profil (kriteriet ”ämbete”). Även i fråga om popularitet ligger det lägsta poängtalet närmast till hands (kriteriet ”popularitet”). Även här kan hans färglöshet i skuggan av TR ha inverkat. Redan att Tafts röstetal halverades om man jämför valen 1908 och 1912 gör att det är svårt att betrakta honom som någon särdeles folkkär president. De dramatiska svängningarna i termer av folkets stöd beror till stor del på att TR ställde upp år 1912. Men en allmänt respekterad president hade knappast försatt sig en dylik situation inför ett återval. Scenariot kring 1912 års val är direkt unikt i amerikansk presidenthistoria. Redan dessförinnan hade demokraterna blivit tillräckligt starka för att kunna dominera i kongressen efter år 1910. Det här var föga smickrande för Taft, eftersom det förr i tiden vanligen var så att presidentens parti kontrollerade kongressen. Vid 1912 års presidentval minskade Tafts antal elektorsröster från över 300 till åtta, en nedgång från 66 % av elektorsrösterna till 2 %. Vi talar om det mest svidande nederlaget någonsin för en sittande president i USA.

Tabell 4.61 Bedömning av William Taft

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
William Taft	2	0	0	2	4 av 10

Internationellt sett kan man ändå inte påstå att USA:s ställning skulle ha blivit sämre. Vi talar om tider av fred med en stark ekonomisk tillväxt. Det gick med andra ord definitivt inte sämre för landet som helhet. Så på den punkten blir betyget gott (kriteriet ”USA”). Förvisso kan det te sig motsägelsefullt att ge två poäng här trots att det handlar om noll poäng på de föregående kriterierna. Men understryker det faktum att kriterierna inte överlappar varandra helt. Internationellt sett körde Taft vidare på den väg som TR hade valt. Att Monroe-doktrinen tillämpades visas bl.a. av då amerikanska trupper hjälpte till att kväsa ett uppror i Nicaragua riktat mot den USA-vänliga regimen där. Huruvida dylika ingripanden är hedervärda eller inte tar jag däremot inte ställning till. Rörande Tafts sätt att tackla tidens stora frågor torde han hamna i mitten av skalan, alltså två poäng (kriteriet ”problem”). Följaktligen blir det fyra poäng totalt sett.

I den amerikanska presidenthistorien har Taft kommit att få en undanskymd plats. Det är knappast överdrivet att säga att Taft är den minst kända av USA:s presidenter från 1900-talet. Efter sin tid som president kom Taft att verka som professor i juridik vid Yale (1913-21) och därefter som chefsdomare för Högsta domstolen fram till

någon månad före sin död 1930. Som president var Taft vare sig tillräckligt bra eller tillräckligt dålig för att skilja sig ur mängden på något minnesvärt sätt. Mest av allt kom han att bli en slags parentes mellan två profilstarka presidenter: Theodore Roosevelt och Woodrow Wilson. Det är endast sett till de fysiska måtten som den välgödde Taft kan betraktas som USA:s största president genom tiderna.

4.6.4 Woodrow Wilson — i skuggan av I v.k. (1912, 1916)

Woodrow Wilson utgör ett av de exempel där den intressanta utmaningen i att göra upp ett fungerande utvärderingsinstrument för storheten gällande samtliga presidenter kommer till uttryck. Den europeiska betraktaren minns honom som centralgestalten vid fredsförhandlingarna efter första världskriget. Hemma i USA misslyckades han däremot med att lotsa in sitt eget land i Nationernas Förbund, alltså den organisation genom vilken Wilson och andra trodde att man framöver skulle kunna förhindra nya storkrig. Wilson må bland mycket annat utgöra ett gott exempel på att storhet och popularitet inte alltid går hand-i-hand (Knock 2000: 317). Men med facit i hand (läs: andra världskriget, kalla kriget etc) är det lätt att uppfatta Wilson som visionär och en statsman som hade varit långt före sin tid (Abrams 2001: 93).

Då Tafts presidentperiod närmade sig slutet var Roosevelt och Taft inte längre såta vänner. 1912 års presidentvalskampanj kom inte minst därför att bli en av de livliga. Taft ställde upp för återval medan hans företrädare Roosevelt nominerades av det nya progressiva partiet. Det här splittrade rösterna inom republikanernas väljarkår och banade väg för demokraten Wilson. Wilson hade gjort karriär i universitetsvärlden och hade blott en kortvarig politisk karriär bakom sig. Två år före han blev president hade han inträtt på den politiska arenan genom att väljas till guvernör i New Jersey. I likhet med Theodore Roosevelt kom Wilson att se sig som en direkt representant för folket och skulle komma att höja presidentämbetets status jämfört med Taft. En annan likhet mellan TR och Wilson var att också Wilson skulle komma att föräras Nobels fredspris. Men där torde likheterna ta slut.

Wilson var doktor i statskunskap, tillika den enda amerikanske president som haft doktorsgrad, och fick under åtta år tillfälle att omsätta sina statsvetenskapliga teorier i praktiken. Hans tankegång gick bl.a. ut på att USA hade en uppgift att fylla då det gällde att säkerställa demokratin i världen. Rent politiskt ogillade han såväl rörelser långt ute till vänster som långt ute till höger. Annorlunda uttryckt misstrodde han både storbolagen och fackföreningsrörelsen. Enligt Wilson utgjorde representativ

demokrati nyckeln till samhällslig balans ("social order") (Chace 2001: 196-197). Samtidigt var han resultat av sin uppväxt i sydstaterna under slutet av 1800-talet och såg vit överhöghet som någonting naturligt. Låt vara att han inte profilerade sig via starka uttalanden om detta. Som professor vid Princeton hade han t.ex. vägrat öppna universitetet för färgade. I detta föreligger för den delen inget unikt då vi talar om en period som ligger mer än 100 år tillbaka i tiden.

Republikanerna var som konstaterats splittrade 1912. Tafts folk hade kontroll över partiet varpå han blev nominerad. Roosevelts anhängare rasade, organiserade sig som the Progressive Party och nominerade TR. Roosevelt lät vid ett tillfälle förstå att han kände sig stark som en älgdjur (eng. "bull moose"), vilket fick bli gruppe-ringens symbol. Rörelsen kom att kallas "Bull Moose Party" i folkmun (Levy 2000: 285). Några veckor före valet blev TR beskjutet men höll ändå det, med blod nedsö-lade, tal som han hade förberett för tillställningen (Boller 1996b: 195). Det anses vara rätt säkert att den folkkäre TR skulle ha segrat om republikanerna hade nomine-rat honom (Chace 2001: 198).

Demokraterna gavs ett gyllene tillfälle att segra givet att man höll sams. Det här utgjorde förvisso inget större problem eftersom Wilson inte var någon kontroversiell person inom sitt parti. Trots att Wilsons totala stöd var endast 42 % segrade han i 40 delstater av 48. Med undantag för Clevelands båda segerval var det första gången efter inbördeskriget som en demokrat segrade. Splittringen bland republikanerna gjorde att Wilsons andel av elektorsrösterna, unikt nog, blev närapå det dubbla jämfört med hans andel av rösterna ute bland folket. "Det vore en ödets ironi ifall min administration i första hand skulle få ha hand om internationella frågor", är en känd replik av Wilson då han var på väg till sin första installation som USA:s president. Det här var precis också vad som kom att bli fallet (Chace 2001: 196).

Tabell 4.62 USA:s presidentval 1912

Woodrow Wilson, dem.	42 %	435 (82 %)
Theodore Roosevelt, progr.	27 %	88 (17 %)
William Taft, rep.	23 %	8 (2 %)
Eugene Debs	6 %	
Övriga:	2 %	
Totalt:	100 %	531

Som jämförelse kan nämnas att Wilson fick en mindre röstandel än vad Bryan hade fått i något av de tre val där han ställde upp och förlorade. Fastän det den här gången fanns tre seriösa kandidater gick nära en tiondel av rösterna till andra än dessa. I regel är det närmast ströröster som går till andra än de två starkaste. Men så var 1912 års val unikt på flera sätt. Utöver medverkan av Wilson och två ex-presidenter fanns där även Eugene Debs som fick 6 %. Därmed är han den mest framgångsrika socialistiska kandidaten någonsin i ett amerikanskt presidentval (Boller 1996b: 196).

Till de rent konkreta saker som Wilson stod för hörde ett mer centraliserat banksystem, hårdare antitrustlagstiftning, begränsning av barnarbete plus att han stödde kravet på kvinnlig rösträtt. Han skall ha beskrivit sig själv som ”federalist i grunden”, med vilket avses att han förespråkade en stark centralmakt och visade föga förståelse för den betoning av de enskilda delstaternas rättigheter som hans partikamrater i södern påtalade (Cooper Jr 2000: 291). Sistnämnda medförde att många sydstatsdemokrater såg honom som en kappvändare. Wilsons plats i historien är fortsättningsvis omstridd. Svag hälsa mot slutet av presidentkarriären gjorde att en del av hans arbete stannade på hälft. Efter en hjärnblödning hösten 1919 var han vingklippt för återstoden av sin andra mandatperiod (Abrams 2001: 93).

Kort efter att han svurit presidenteden institutionaliserades regelrätta presskonferenser där presidenten själv deltog. Egentligen något förvånande att en utåtriktad person som Roosevelt inte hade kommit sig för att institutionalisera någonting dylikt. Låt vara att man redan under McKinleys tid vid makten inrättade ett separat rum i Vita huset för de journalister som bevakade maktens centrum. Massmedias roll blev efter hand allt starkare. Ibland beskrivs Wilson som en person som hade ett strävt förhållande till pressen, men senare studier påvisar att hans sätt att föra fram tankar som allmänheten kunde identifiera sig med föll i god jord hos massmedias representanter (Startt 2004: 230-231).

Wilson kom att bli vald en gång till. Även denna gång med mindre än 50 % av rösterna. Både inrikespolitiskt och utrikespolitiskt var situationen helt annorlunda år 1916 jämfört med fyra år tidigare. Då Wilson valdes första gången hade kampanjen helt byggt på inrikespolitiska frågor (Knock 2000: 327). De progressiva hade numera försvunnit ur bilden och första världskriget hade brutit ut i Europa. USA kom gradvis att dras in i den konflikt man trots allt försökte hålla sig utanför. Ett avgörande slag mot den amerikanska neutraliteten kom i maj 1915 då tyskarna sänkte fartyget ”Lusitania” med över 120 amerikaner bland de nära 1.200 människor som omkom (Foner 1987: 11). Tyskarna försvarade sig med att fartyget hade transporte-

rat ammunition. Det här var något som långt senare har kunnat bevisas. Men attacken hade skett utan förvarningar och påverkade kraftigt opinionen i USA. Ännu i samband med valet år 1916 var opinionen starkt mot ett konkret amerikanskt deltagande i kriget. Då demokraterna höll sitt partikonvent kom frågan om deltagande i kriget i centrum. Sedan Wilson hade nominerats för återval myntade demokraterna en valslogan som hör till de mer kända: ”Han höll oss utanför kriget” (”He kept us out of war”). Det här stämde förvisso så sent som år 1916. Men det skulle visa sig vara ett övergående fenomen eftersom USA gick med år 1917.

Hos republikanerna strävade Theodore Roosevelt till att bli partiets kandidat. Tidigare utspel hade dock gjort hans situation omöjlig. Man föredrog i stället Charles Evans Hughes, ledamot i Högsta domstolen. Även de progressiva höll ett partikonvent och försökte få Roosevelt att stå till förfogande. I stället talade Roosevelt till förmån för Hughes och pläderade för att det inte fanns utrymme för mer än två partier.

Under hela sin karriär hade Theodore Roosevelt en krigisk, aggressiv framtoning. Eftersom de flesta amerikaner ville hålla sig utanför kriget i Europa kan Roosevelt mycket väl ha skrämt bort en hel del väljare. Wilson utnyttjade detta och framställde demokraterna som ett fredens parti (Boller 1996b: 203). Tre dagar före valet satsade demokraterna stort på helsidesannonser över stora delar av landet. Budskapet lød: ”Wilson och en ärofull fred eller Hughes, Roosevelt och krig?” (”Wilson and Peace with Honor or Hughes with Roosevelt and War?”). Valnatten blev dramatisk. Vid midnatt hade Hughes säkrat 254 elektorsröster. Endast ett dussin till behövdes. Många trodde att dessa fanns i Kalifornien som vid den här tiden stod för blott 13 elektorsröster. Flera tidningar hann utse Hughes till vinnare vid tiden för deadline. I slutändan visade det sig att Wilson hade sekrat med en marginal på mindre än 4.000 röster av mer än en miljon.

Tabell 4.63 USA:s presidentval 1916

Woodrow Wilson, dem.	49 %	277 (52 %)
Charles Hughes, rep.	46 %	254 (48 %)
Övriga:	5 %	
Totalt:	100 %	531

Fördelningen av elektorsröster blev 277 mot 254 till Wilsons fördel. Kalifornien blev mycket riktigt tungan på vågen. Mycket talar för att Hughes schabblade bort segern i Kalifornien. Guvernör Hiram Johnson, f.ö. Roosevelts parhäst fyra år tidigare, ställde upp i senatsvalet. Då Hughes besökte Kalifornien i augusti tog han aldrig kontakt med Johnson trots att de t.o.m. övernattade på samma hotell. Detta berömda ”glömda handslag” (”the forgotten handshake”) kan ha avgjort valet. Officiellt stöddes Hughes av Johnson men han gjorde inget för att hjälpa honom i Kalifornien. Många som hade stött det progressiva partiet röstade på Johnson i senatsvalet och på Wilson i presidentvalet. Johnson blev också kalifornisk senator medan Hughes alltså förlorade i den delstaten (Boller 1996b: 204-205).

Socialisternas kandidat Allan Benson fick betydligt färre röster än vad Debs hade fått 1912. Många socialister röstade på Wilson då det enda reella alternativet till presidentposten hette Hughes. Wilson hade glidit vänsterut just 1916. Särskilda lånekassor åt jordbrukare i ekonomiskt trångmål och åtta timmars arbetsdag för personalen på mellanstatliga järnvägar var signaler som togs emot väl på sina håll (Ostrander 1965: 317). I och för sig överskuggades inrikespolitiken av det pågående världskriget och frågan om neutralitet. Fredskandidaten Wilson svor i mars 1917 presidenteden för andra gången. Månaden därpå förklarade amerikanerna Tyskland krig. Flera amerikanska fartyg hade på kort tid sänkts av tyska u-båtar plus att det redan tidigare hade framgått att tyskarna hade försökt förmå Mexiko att angripa Texas i syfte att få tillbaka områden som man hade förlorat under 1840-talet. För tyskarnas del var syftet att binda upp de amerikanska trupperna för att de skulle ha en högre tröskel att engagera sig i krigföringen borta i Europa. Men måttet var nu rågat för amerikanerna.

Wilson är känd för sitt agerande efter kriget. Som ansvarig överbefälhavare under själva kriget har han däremot fått utstå kritik för ett ineffektivt ledarskap (Ferrel 2006: 24). I det dödläge som hade uppstått i första världskriget blev USA:s insats i vart fall tungan på vågen. Versailles-fördraget och planerna på ett Nationernas Förbund stötte på patrull i kongressen. Tidigare hade Wilson förespråkade att presidenten borde ha nära kontakt med senaten rörande fredsavtal och andra långtgående avtal med andra länder. Då det väl kom till kritan intog han en mycket självständig roll rörande utrikespolitiken i anslutning till första världskriget (Schlesinger 2004: 94). Till isolationisternas fasa förespråkade Wilson en aktiv amerikansk roll i internationella sammanhang. Han ville bland annat använda avslutningen av det första världskriget som startskott för ett slags korståg för att säkra demokratin världen över. Som president skulle han bl.a. lägga fram ett mycket berömt handlingsprogram i 14 punk-

ter. Den sista och mest kända punkten var grundandet av FN:s föregångare Nationernas Förbund ("League of Nations") (Abrams 2001: 92). NF grundades men i USA:s kongress togs förslaget emot med kallsinne. Wilson själv hedrades dock med Nobels fredspris. Sett till den västra hemisfären tillämpades Monroe-doktrinen fortsättningsvis. USA intervenerade i Mexico, Haiti, Dominikanska republiken och Nicaragua (Chace 2001: 199).

Republikanerna hade gjort ett starkt val 1918 och isolationisterna kunde rösta ner Wilsons visioner. Efter en kampanj där konservativa åsikter vädrades tog republikanerna kontrollen över kongressens båda kamrar. Wilsons ställning var kraftigt försvagad, inte minst sedan han personligen engagerat sig i kampanjen och uppmanat folket att se till att en majoritet av kongressen framöver skulle bestå av demokrater. Detta uppsåt misslyckades och beskrivs ofta som Wilsons största enskilda politiska blunder eftersom det försvårade hans relationer till kongressen (Knock 2000: 328). Kända lagar som drevs igenom under det sista året av Wilsons ämbetsperiod var införandet av kvinnlig rösträtt på det nationella planet och ett totalförbud mot alkohol. I det senare fallet genomfördes åtgärden trots att Wilson hade lagt in sitt veto mot beslutet. I valet samma höst, år 1920, skulle kvinnorna starkt komma att stöda republikanernas kandidat Harding (Chace 2001: 199).

Wilson hör till de starka profilerna bland USA:s presidenter. Under Taft hade det som sagt skett ett trendbrott i detta avseende efter att McKinley och Roosevelt hade bidragit till att förstärka ämbetet. Wilsons höga profil bidrog till att åtminstone tillfälligt stärka presidentämbetets ställning (kriteriet "ämbete"). Det här är förvisso föga ovanligt för en president som verkar under ett stort krig. Påståendet kan kanske te sig lite vågat mot bakgrund av att Wilson misslyckades med att lotsa in USA i Nationernas Förbund (NF). Å andra sidan var isolationismen efter första världskriget så pass allmänt utbredd att inte ens en värtalig, profilstark president förmådde rubba den saken. Det här kom till uttryck då amerikanerna år 1920 såg till att ge Harding en jordskredsseger.

Rätt långt kom Wilson ändå att förebåda det starka presidentämbete som vi känner från tiden efter det nya världskrig som skulle följa några årtionden senare. Hans insats rörande presidentämbetets ställning var klart mycket större än hans närmaste företrädare och den trio av presidenter som skulle följa. Motsvarande får sägas gälla hans insats för USA:s ställning i ett större perspektiv (kriteriet "USA"). Det blir således två poäng sett till dessa båda punkter. Wilson hade lett in USA i det första världskriget. Här kom USA att bli tungan på vågen i ett utnöttningskrig mellan två

krigströtta block. Självfallet kom detta per definition att understryka USA:s ställning som en stark aktör på den internationella arenan. Så var fallet inte bara politiskt utan även ekonomiskt. Att man från amerikansk sida självmant avsåg sig den här rollen under 1920-talet är knappast något som man kan lasta Wilson för.

Wilson hade satt som mål att USA:s ställning skulle bli ännu starkare. Nu förmådde han inte få med sitt land i det nybildade Nationernas Förbund. Att Wilson år 1919 hade åkt landet runt för att agitera för sin sak var dessutom nära att kosta honom livet sedan han drabbats av den hjärnblödning som nämndes ovan. Wilson kom dock att leva fram till 1924. I slutet av 1920, kort efter att Harding vunnit presidentvalet och USA:s öde beträffande NF var beseplat, fick Wilson Nobels fredspris. Egentligen var det 1919 års pris som delades ut ett år för sent.

Rörande Wilsons sätt att handskas med de stora frågor som var aktuella under hans tid på presidentposten torde tre poäng vara den korrekta bedömningen. Wilson var övertygad om att USA hade en historisk uppgift att fylla då det gällde att trygga demokratin i världen (Chace 2001: 196). Han förmådde också få amerikanerna att sätta in en avgörande insats i samband med första världskriget. Hade han varit mer kompromissvillig gentemot isolationisterna i USA:s kongress och klarat av att få med landet i NF skulle det rimligen ha blivit fyra poäng på den här punkten. Men nu blev det inte så (kriteriet ”problem”). Samtidigt är det skäl att nämna att Wilsons anda lever kvar i form av NF:s efterföljare Förenta Nationerna.

Synen på Wilson som president kan egentligen delas in i tre underavdelningar, vilket i sin tur också illustrerar att Wilson inte hör till de presidenter där bedömningen är alldeles självklar (Genovese 2001: 118). Man kan tala om en framgångsrik inrikespolitik under den första mandatperioden, en andlig härförare så länge världskriget pågick och till slut en idealistisk men efter hand nästan tragisk symbol för världsfredens sak mot slutet av sin presidentkarriär. Han hade hoppats kunna göra 1920 års val till något av en folkomröstning rörande amerikanskt medlemskap i Nationernas Förbund. Men republikanerna vann en storseger och 1920-talet kom att kännetecknas av en konservativ politik som gynnade affärsvärlden fram till börskraschen 1929.

Inledningsvis i detta avsnitt konstaterades att popularitet och storhet inte nödvändigtvis följs åt. Wilson blev alltså vald två gånger och kunde redan därför i princip uppfattas som en tämligen populär president. Wilson blev aldrig någon av de folkkärna presidenterna under sin aktiva period (kriteriet ”popularitet”). Hans betyg i histo-

rieböckerna ter sig bättre än den uppskattning han fick av sin samtid hemma i USA. En position mitt på betygsskalan är därför det mest korrekta. Det lägsta poängtalet rörande popularitet går förvisso att aktualisera också för en som har valts två gånger. Därtill krävs dock goda argument och några dylika föreligger inte här.

Tabell 4.64 Bedömning av Woodrow Wilson

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Woodrow Wilson	3	2	1	2	8 av 10

Sammantaget blir det åtta poäng för Wilsons vidkommande. Vi talar således om ett högt poängtal, inte minst i ett jämförande perspektiv. Hans samtid delade knappast den synen fullt ut. I efterhand är det utrikespolitiken Wilson är känd för trots att han i tiderna blev vald efter en kampanj som kretsade kring inrikespolitiska frågor. Vid fredsförhandlingarna i Versailles var han representant för den enda part vars militära styrka fortsättningsvis var intakt. Världen var dock inte mogen för de idealistiska planer som Wilson förde fram. I Europa rådde hämndlystnad och i USA var isolatismen för stark.

4.6.5 Summering av epok 6

Tiden runt förra sekelskiftet och genomlidandet av det första världskriget innebär inte bara den ekonomiska utveckling som rätt långt präglar USA:s historia överlag. Det handlar också om en epok där USA:s ställning internationellt blir mycket starkare än förut. Huruvida denna trend skall spåras till de amerikanska presidenterna under den här epoken eller om de skall betraktas som personer som helt enkelt råkade inneha ämbetet vid ”rätt” period i historien kan diskuteras. Inte minst beträffande McKinley har saken, som vi kunde konstatera, också diskuterats. Det oaktat lämnade den kvartett det här handlar om efter sig ett arv som skänker individerna ett gynnsamt omdöme i historien. Undantaget är Taft, som förvisso inte heller är någon svag president i jämförelse med mången annan. Men med fyra poäng av tio hamnar han klart i skuggan av de tre andra presidenterna under denna epok. Dessa tre har ett genomsnitt på 8,33 poäng. Det är endast ett fåtal av de presidenter som har gått igenom så här långt som kommer upp i något motsvarande. Även med Taft inräknad blir poängsnittet 7,25 för de fyra presidenterna under denna epok.

Tabell 4.65 Jämförelse mellan presidenterna i epok 6 (1896—1920)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
William McKinley	3	2	1	2	8 av 10
Theod. Roosevelt	3	2	2	2	9 av 10
William Taft	2	0	0	2	4 av 10
Woodrow Wilson	3	2	1	2	8 av 10
Genomsnitt:	2,75	1,5	1	2	7,25 av 10

Beträffande kriteriet kring på vilket sätt USA:s ställning kom att påverkas kan vi konstatera att alla från den här epoken, Taft inräknad, har maximala poäng. Det lägsta genomsnittsvärdet finner vi då vi diskuterar de fyra presidenternas popularitet. Här står Theodore Roosevelt i en klass för sig av dessa fyra. Han var helt enkelt den enda av dessa som var tillräckligt utåtriktad och direkt karismatisk för att bli en verkligt folkkär president.

I sammanhanget kan man kanske dröja kvar vid vad som skiljer herrarna McKinley, Theodore Roosevelt och Wilson från de allra högsta poängtalerna. Strängt taget handlar det om att McKinley av många sågs som en marionett som gick storkapitalets intressen till möttes. Frågan är hur långt detta stämmer. Att McKinleys ställning i historien fortsättningsvis är omstridd var lätt att konstatera vid genomgången av tidigare rangordningar av presidenter. Beträffande Theodore Roosevelt så betonade han själv att han var president vid en tidpunkt som inte var gjord för att han skulle gå till historien som en av de allra största. De flesta är ändå benägna att säga att han hör till kategorin näst intill. Spörsmålet kring huruvida det helt enkelt inte kan anses tillräckligt att sköta saker och ting på bästa sätt är i sig en intressant diskussion. Det är förvisso inte Theodore Roosevelts fel att inget inbördeskrig, världskrig eller global ekonomisk depression fanns att tampas med? Men i termer av presidentiell storhet fungerar resonemanget inte riktigt så här enkelt. Ingen vet ju på vilket sätt TR hade tacklat en väldigt stor kris ifall han hade utsatts för den utmaningen. Men bedömningen sker utgående från den historia vi har. Den görs inte utgående från spekulation kring vad som kunde ha skett med ett alternativt scenario.

4.7 Epok 7: Isolationism, depression och krig (1920—45)

De epoker utgående från vilka USA:s presidenthistoria här är indelad skiljer sig självfallet från varandra på olika sätt. Den epok som berör mellankrigstiden och det andra världskriget är den kanske mest dramatiska. En exceptionell ekonomisk upp-

gång slutar med en ekonomisk krasch av aldrig skådat slag. Den depression som följer vid övergången till 1930-talet får man inte slutgiltigt kontroll över förrän tiden är inne för det andra världskriget. Under 1920-talet var USA inne i en dynamisk utveckling. I det skede som den stora depressionen slog till stod USA för två femtedelar av världens produktion av färdigvaror (BBV 13, 1982: 106). I decenniets samtliga tre presidentval var det republikaner som segrade. Gemensamt för dessa är att samtliga tre tenderar att få usla betyg i historieböckerna. Republikanerna kännetecknades av ett oförbehållsamt stöd till industrin. Av valresultaten att döma delades den här synen av väljarna i takt med att USA:s ekonomi blev bättre (BBV 13, 1982: 108-109). 1920-talet kom i USA att i det stora hela bli en epok av isolationism och ekonomisk tillväxt. I en situation som var jämförelsevis odramatisk kom presidentens roll att bli betydligt mindre än under t.ex. TR eller Wilson. Då depressionen väl slog till tappade väljarkåren förtroendet för republikanerna och den laissez faire-aktiga syn på ekonomin som de representerade. In på scenen träder då Franklin Roosevelt. Låt vara att man kan säga att McKinley och Theodore Roosevelt har banat väg för det moderna presidentskapet. Med Franklin Roosevelt gick man in i en världsordning där USA ständigt tycks spela en huvudroll i de stora sammanhangen och där den amerikanska presidenten står i händelsernas centrum.

Herbert Hoover valdes med bred marginal till USA:s president 1928. Fyra år senare förlorade han stort. I all sin enkelhet förklarade han saken på detta ofta citerade sätt i sina memoarer (fritt översatt): ”Det allmänna välståndet (”general prosperity”) var en fantastisk bundsförvant i valet 1928. Men den stora depressionen (”great depression”) var en fruktansvärd motståndare 1932”. Då aktiemarknaden kapsejsade hösten 1929 följde den värsta ekonomiska depressionen i USA:s historia. Före valet år 1928 hade Hoover bland annat sagt att segern mot fattigdomen är närmare än någonsin. Republikanerna utlovade en framtid med ”en höna i varje kastrull och två bilar i varje garage” om man fick förnyat förtroende. Det här blev ett löfte som partiet fick äta upp då det var val följande gång. Katastrofen lurade runt hörnet. På två dagar i slutet av oktober samma år som Hoover tillträtt sjönk den genomsnittliga aktien på New York-börsen med 25 %. Då Hoover lämnade presidentposten i början av 1933 gick över en fjärdedel, minst 12 miljoner, av den amerikanska arbetsstyrkan utan jobb (Glad 2000: 330). Före börskraschen låg arbetslösheten på 1,5 miljon. År 1930 var man uppe i fyra miljoner och året därpå åtta miljoner (Stoff 2000: 360).

Då Roosevelt tillträdde var 12—15 miljoner amerikaner arbetslösa (uppgifterna varierar) och en uppsjö av banker och företag hade gått omkull. Den vanligaste uppgiften tycks vara att arbetslösheten år 1932 var 12 miljoner, vilket innebar en arbets-

löshetsgrad på 24 %. Året då FDR blev omvald, 1936, var siffran 9 miljoner, motsvarande 17 %. Först under krigsåren försvann de sista spåren av depressionen. Krigssatsningen innebar att arbetslösheten var 1 % då FDR valdes till president för fjärde gången (Leff 2000: 371). Ingen president hade suttit mer än två mandatperioder. Roosevelt hade knappast kommit i fråga år 1940 om inte situationen överskuggats av andra världskrigets utbrott. Sedermera kom det 22:a tillägget, år 1951, att se till att en president bara skulle kunna väljas om vid ett enda tillfälle. För undvikande av missförstånd kan här nämnas att FDR endast var avlägset släkt med Theodore Roosevelt.

Med jämna mellanrum hade USA råkat ut för ekonomiska kriser: 1819, 1837, 1857, 1873 och 1893. Ifall den tidsmässiga trenden hade följts skulle en ny kris ha slagit till på 1910-talet. Den gången satte första världskriget alla andra omständigheter ur spel. Men då man var på väg in i 1930-talet inträffade den värsta ekonomiska krisen någonsin. Liksom tidigare med hänsynslös spekulation och väl frikostig kreditgivning från bankernas sida (jfr Ostrander 1965: 353). Skillnaden mellan det som hände 1929 och de svårigheter som förekommit under 1800-talet var närmast den chockeffekt det fick på hela samhället. Den här krisen kom vid en tidpunkt då många, inte bara president Hoover, trodde att fattigdom gradvis var på väg bli ett minne blott.

I introduktionen till föregående epok kommenterades USA:s ekonomiska utveckling bland annat i skenet av det antal personbilar som såldes på årsbasis. Det här är en nog så god bransch att illustrera utvecklingen med under de här åren. Det år som inleder följande epok, 1920, tillverkades 1,9 miljoner personbilar i USA. Harding valdes till president samma år. Då Harding dog tre år senare hade siffran närapå fördubblats till 3,6 miljoner (Fass 2000: 337). Denna siffra var i stort sett densamma 1928, året innan depressionen bröt ut. Åren 1919-29 ökade antalet bilar i USA från sex miljoner till 26. Bilindustrin sysselsatte en miljon människor i det skede som depressionen slog till. Redan 1931 var siffran för försäljningen av nya bilar nere under 2 miljoner (Stoff 2000: 357). Året därpå, då FDR valdes till president för första gången, hade depressionen frätt sig allt djupare i det amerikanska samhället. Försäljningssiffran för nya personbilar var nere i 1,1 miljon exemplar. Vid tiden för FDR:s återval såväl 1936 som 1940 var siffrorna igen på samma nivå som under slutet av 1920-talet. Då FDR:s valdes till president för fjärde gången hade USA gått över till krigsindustri. Nya personbilar tillverkades strängt taget inte alls (Leff 2000: 372).

En nyhet i anslutning till att FDR blev omvald år 1936 var att det inte längre krävdes stöd från två tredjedelar av delegaterna för att bli demokraternas presidentkandidat. Det här underlättade nomineringen och signalerade utåt sett enighet på ett annat sätt än förut. Vidare skulle presidenteden sväras redan 20:e januari. Tidigare hade presidentinstallationen skett först i början av mars (Ware 2001: 418).

4.7.1 Warren Harding — opålitliga medarbetare (1920)

Till dess Theodore Roosevelt överraskande avled 1919 hade han framstått som republikanernas kanske starkaste kort inför 1920 års val. Harding var en ren kompromiss då nomineringsprocessen bland republikanerna hamnade i ett dödläge (Behr 1996: 111). Harding hade dock inte några egentliga politiska fiender och lämpade sig väl i sammanhanget. Republikanerna var i den tacksamma situationen att man torde ha vunnit nästan oberoende vem man hade nominerat till presidentposten. Från partielitens sida framstod Harding som en president som man lätt kunde styra (Murrin m.fl. 2009: 618). Harding propagerade för ”gammaldags amerikanska värderingar” (”old-fashioned American values”), hade enkla, folkliga vanor på ett sätt som gick hem hos folk (Holms 1996: 243). Valkampanjen saknade för all del inte dramatik. Harding var en kvinnokarl med utomäktenskapliga förbindelser. Vidare ryktades det om att han skulle ha haft ”negerblod” i ådrorna. Bland annat blev en ekonomi-professor i hans hemstat avskedad sedan han skrivit ett öppet brev där han i rasistiska ordalag redogjorde för Hardings påstådda etniska bakgrund (Boller 1996b: 216-217).

Harding utlovade ”return to normalcy”. Uttrycket är svåröversättligt, då det inte existerade något ord som ”normalcy”. Men det syftade på, vilket envar antog, en återgång till vad som kunde översättas med ”normalitet”, alltså ett mer normalt liv efter den turbulens som hade rått under krigsåren (Murrin m.fl. 2009: 610). Så blev för all del också fallet. Åtminstone rent materiellt gick det amerikanska samhället framåt. Men det fanns problem bakom fasaden. Mot bakgrund av genomgången av tidigare rangordningar i början av detta verk framstod Harding som den sämsta president USA har haft. Problemet var i första hand inte skurkaktiga sidor hos Harding själv, utan hos medarbetare som han inte hade kontroll över. Delegering utan någon form av kontroll kan vara ödesdigert. Till Hardings egna dåliga sidor hörde främst att han hade tett sig passiv och ointresserad av att utöva den makt hans ämbete erbjöd honom. Harding tycktes närmast se presidentskapet som någonting av mera ceremoniell art (Genovese 2001: 123-124). Hardings syn på saker och ting kan ex-

emplifieras via hans sätt att rösta under tiden som senator, till vilket han valts 1914. I regel röstade han för de förslag som gynnade näringslivet och mot sådana som gynnade arbetarna (Martin 2000: 306).

Den avgående presidenten, Wilson, hoppades få 1920 års val att kretsa kring frågan om Nationernas Förbund och USA:s eventuella medverkan i denna organisation. I stället kom arbetslöshet och stigande levnadskostnader att överskugga alla frågor av internationell karaktär. Det samma gällde även det nyligen införda totalförbudet mot alkohol, restriktioner kring invandring och till och med mutskandaler inom baseballserierna (Ostrander 1965: 332). Rörande frågan om USA:s medverkan i Nationernas Förbund förmådde Harding aldrig tala klarspråk. Många republikaner, inte minst i ledande ställning, gick till valet i förvissningen om att Harding var positivt inställd till NF trots att Harding helt klart inte förfäktade en dylik åsikt. Då han väl var president ansåg han sig ha ett folkligt mandat att medverka till att USA skulle stå utanför. Allt högre tulltariffer kombinerat med stränga begränsningar rörande immigrationen på rent etniska grunder underströk den isolationistiska trend som då präglade USA (Fass 2000: 339).

År 1920 stod det klart redan före valet att ännu en person från Ohio skulle bli USA:s president. Ohios guvernör ställde upp för demokraterna medan en av delstatens senatorer ställde upp för republikanerna. Demokraterna nominerade James Cox med Franklin Roosevelt som vicepresidentkandidat. Men republikanerna var den här gången helt överlägsna. Eftersom Harding avled innan hans mandatperiod var till ändå kom han redan 1923 att efterträdas av Calvin Coolidge. Med andra ord var 1920 års presidentval unikt såtillvida att bägge kandidaterna för vicepresidentposten sedermera kom att bo i Vita huset under närmare 20 år. Coolidge var president under fem och ett halvt års tid, Roosevelt i mer än tolv. Med Hardings presidentperiod inräknad blir det för mer än 20 års tid som president- och vicepresidentkandidaterna från 1920 års val kom att inneha presidentposten. Redan i oktober förutspådde media att Harding skulle vinna stort. Så blev också fallet. Dessutom erövrade republikanerna alla mandat som stod på spel till senaten plus att mandatfördelningen i representanthuset kom att bli 303 mot 131 (Morello 2001: 92).

Warren Harding erhöll strax över 60 % av rösterna och vann med en marginal på strax över sju miljoner väljare. Nämnas kan att kvinnorna nu hade rätt att rösta, så den potentiella väljarpopulationen hade fördubblats. Valdeltagandet var dock lågt. Såväl bland kvinnorna som totalt sett. Mindre än hälften kom sig för att rösta. Ganska exakt tre fjärdedelar av elektorsrösterna gick till Harding. Också i kongressen

kom republikanernas majoritet att bli överväldigande (Boller 1996b: 214). Socialisten Eugen Debs som blev trea i valet satt vid det aktuella tillfället i fängelse.

Tabell 4.66 USA:s presidentval 1920

Warren Harding, rep.	60 %	404 (76 %)
James Cox, dem.	34 %	127 (24 %)
Övriga:	6 %	
Totalt:	100 %	531

Som president kom Harding att villigt gå med på de flesta förslag från republikanerna i kongressen. Det gällde skattesänkningar, nya skyddstullar, begränsning av invandringen etc. Dessutom försvann de sista förhoppningarna om att USA skulle gå med i Nationernas Förbund. USA hade börjat hämta sig från den lågkonjunktur som slagit till efter första världskrigets slut. Hardings kanske mest kritiserade åtgärd var då han lade in sitt veto gentemot en lag som skulle ge ekonomiskt stöd till veteraner från första världskriget. I representanthuset röstades Hardings veto omkull. Då frågan ställdes inför senaten slutade omröstningen 44—28, vilket var fyra röster från den majoritet på två tredjedelar som krävdes för att eliminera hans veto. Harding fick sin vilja igenom, men allmänheten var inte nöjd (Martin 2000: 310).

Bakom fasaden förekom allt ihärdigare rykten om hur en del av Hardings vänner använde sina offentliga poster till att fylla sina egna fickor (Ferrell 1996: 105-133). Under den här tiden kom Albert Fall att bli den förste sittande regeringsmedlemmen att bli fälld av en domstol. I samband med den s.k. Teapot Dome-skandalen hade Fall förtjänat en massa pengar på att under suspekta former arrendera ut områden för oljeborrning i Wyoming och Kalifornien (Ostrander 1965: 334). Att oljan i Wyoming låg i ett indianreservat benämnt Teapot Dome gav skandalen dess benämning (Fass 2000: 342). Det här utgjorde dessvärre endast toppen av ett isberg. Andra uppmärksammade fall var då folk i kretsarna kring Harding hade skott sig själva genom arbetet med omhändertagandet av krigsveteraner. Händelser som dessa tärde på Hardings krafter. Han dog i en hjärtattack i augusti 1923. I det skedet visste allmänheten föga om de ljusskygga delarna av centralförvaltningen. Efter hand rullades skandalerna upp. Flera av de anklagade, däribland en av Hardings nära vänner, tog livet av sig medan andra efter hand hamnade bakom lås och bom.

Historiens dom över Harding är inte nådig. Strängt taget blev han efter sin död kritiserad för samma saker som han hade hyllats för medan han var president: enkelhet, lojalitet och lugn ("simplicity, loyalty and clamness") (Payne 2009: 71-72. Helt klart är att maktutövningen under hans tid inverkade menligt på presidentämbetets ställning (kriteriet "ämbete"). Den popularitet som Harding hade kännetecknats av i samband med valet år 1920 försvann i takt med att skandalerna i hans omgivning rullades upp (kriteriet "popularitet"). Låt vara att han hann avlida innan de grävsta skandalerna kom i dagen. Vid tidpunkten för sin död i augusti 1923 var Harding klart mer respekterad än en kort tid därefter. Samma höst rullades skandalerna upp på allvar. Kort efter hans död utkom bl.a. en bok där man drog paralleller mellan Harding och Kung Arthur plus att det framhölls att mänskligheten hade förlorat en vän samtidigt som det också hävdades att rättvisa i världen hade varit Hardings stora mål (Chapple 1924: 1, 3, 320). Dyliga hyllningar blev inte långvariga. Med tanke på vilken syn folk hade på Harding i de rangordningar som presenterades tidigare i detta arbete illustreras varför det t.o.m. kan vara till fördel att basera sin egen bedömning av olika presidenter på grundval av källor som inte har tillkommit i nära anslutning till att vederbörande har avlidit.

Det blir det lägsta värdet på de nyss nämnda kriterierna. I och för sig kan just den sistnämnda betygsättningen diskuteras. Vid sin död var Harding trots allt inte någon illa omtyckt president. Men de skumraskaffärer inom Harding-administrationen som bidrog till presidentens för tidiga död gjorde också att hans rykte låg under ett moln som hastigt blev allt mörkare. Strängt taget skulle det vara svårt att motivera en annan poängsättning än det lägsta ens här. Frågan är förstås vad man avser med en presidents samtid. Gäller det även tiden efter att han har gått hädan ifall det är så, att vederbörande avlider medan han ännu innehar presidentposten? Säg att vi har en populär president som dagen efter att han har lämnat presidentposten visar sig ha sålt landets försvarsplan till fienden. Det är svårt att beskriva en dylik president som någon som är uppskattad av sin samtid. I flertalet fall gynnar en för tidig död troligen en presidents popularitet, dvs. om vederbörande framstår som något av en marty. Så är knappast fallet då vi talar om Harding.

Tabell 4.67 Bedömning av Warren Harding

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Warren Harding	0	0	0	1	1 av 10

Sett till på vilket sätt Hardings insats kom att påverka USA:s ställning på sikt torde man kunna avge en mer neutral bedömning. Han må placeras i mitten av den tregradiga skalan (kriteriet "USA"). Låt vara att alla skandaler medförde ett legitimitetsproblem gentemot folk i samhällstoppen. Men rent materiellt klarade sig USA suveränt. Det finns inget som talar för något av ytterlighetsvärdena på skalan. En högst väsentlig sak i ett jämförande perspektiv är att den skada som Hardings presidentskap åsamkade det amerikanska samhället var av betydligt lindrigare slag än fallet var med en del andra presidenter (Skidmore 2004: 216).

Hardings sätt att hantera tidens stora frågor var inte särskilt imponerande, speciellt inte med tanke på vad som uppdagades efter hand. Låt vara att det ekonomiskt sett, som konstaterats, gick bra för USA. Men den uppenbara brist på kontroll över skurkaktiga medarbetare som Harding-administrationen kännetecknades av ter sig frapperande i efterhand (kriteriet "problem"). Fram till Watergate-skandalen framstod Harding-administrationen som den mest korrupta i USA:s historia (Payne 2009: 49).

Sammantaget ger detta en enda poäng av tio. Det här är självfallet ingen smickrande notering för en person som mindre än tre år före sin död var en av de mest överlägsna segrarna någonsin i ett amerikanskt presidentval. Dessutom var han president under en tid då det materiellt sett gick väldigt bra för USA. Ett ofta citerat omdöme om Harding härstammar från TR:s dotter Alice Longworth: "Harding var ingen dålig man. Han var kort och gott ett kräk (slob)" (Keller 2001: 210). I vissa fall har det i denna undersökning varit tämligen svårt att betygsätta en president. Warren Harding utgör i någon mån en av dessa. Beträffande kriterierna "popularitet" och "USA" kan uppfattningarna gå isär. Låt vara att han utgående från tidigare analyser tycks betraktas som en fullständig odugling.

Även om historiens dom över Harding tenderar av vara hård bör det ändå understrykas att han inte hör till de presidenter som stannar på noll poäng här. Så blir fallet trots att han utgående från tidigare undersökningar lätt framstår som USA:s sämste president genom tiderna (jfr genomgång av tidigare rangordningar i kap. 3 ovan). Ett dylikt omdöme ter sig i skenet av mina kriterier därför som en väl sträng bedömning. Det finns helt enkelt de presidenter som har varit än mer misslyckade än fallet var med Warren Harding.

4.7.2 Calvin Coolidge — *latast av dem alla? (1923, 1924)*

Vid en översikt av de amerikanska presidenterna slås man lätt av den varierande graden av material som finns om innehavarna av ämbetet i fråga. Coolidge hör till sårfallen. Utöver att han var något av en ensamvarg med få förtrogna kom han att bränna större delen av det skriftliga material som han själv förfogade över (Schroedel 1994: 38-39). Vanligen är det nationsbyggare och krigsledare som historikerna intresserar sig för. De presidenter som har starkare drag av att vara förvaltare är föga spännande. Eftersom Coolidge hade en syn på presidentskapet som handlade om att presidenten inte skulle ha någon huvudroll i USA:s politik höll han låg profil (Healy 2009: 5, 70).

Då Reagan blev president överraskade han många genom att hänga upp ett porträtt av Coolidge på sitt tjänsterum. Coolidge hör till de mer kritiserade presidenterna, med rykte om sig att vara en av de lataste. Reagan däremot såg det ur en annan synvinkel eftersom han ansåg att Coolidge haft den goda egenskapen att inte lägga sig i saker och ting om det inte var nödvändigt (Cowley 2001: 212). Att börskraschen inträffade en kort tid efter att Coolidge lämnat presidentposten får ändå ses som ett exempel på vad som kan bli följden av allt för hög grad av passivitet. I sitt sista "State of the Union"-anförande inför kongressen konstaterade Coolidge att det aldrig tidigare hade sett så bra ut, vare sig med avseende på USA:s ekonomi eller beträffande fred ute i världen (Galbraith 1997: 1). Eftersom det inte kom signaler om återhållsamhet ens från högsta nivå kunde aktiespekulationen, ofta med lånade medel, fortgå till dess bubblan sprack och folk tappade såväl besparingar som arbetsplatser.

Som guvernör i Massachusetts hade Coolidge profilerat sig som en vän av lag och ordning. I anslutning till 1920 års val blev han därför ett lämpligt komplement till Harding som ju var en utåtriktad, stilig karl med enkla vanor (Feldman 2007: 45). Att vara vicepresident i USA brukar ofta innebära en rätt händelsefattig tillvaro. Coolidge deltog förvisso i regeringens sammanträden men gjorde skäl för det smeknamn, "Silent Cal", som han snabbt begåvades med efter att han hade tillträtt vicepresidentposten (Feldman 2007: 47). Men hans situation ändrades abrupt. Under ett besök hos sin far nåddes man mitt i natten av beskedet om Hardings död. Eftersom fadern var notarius publicus på orten tog man fram familjens bibel varpå Calvin Coolidge svor presidenteden i skenet av en oljelampa (Farber 2000: 345). Året efter att Coolidge hade tillträtt presidentposten var det val igen. Presidenten gick till val under devisen "Keeping cool with Coolidge". En kort tid efter att Harding dött kom en del skandaler under Harding-administrationen till allmänhetens kännedom. Co-

lidge var inte själv inblandad och fick inte sin sköld fläckad. Därför kunde han bli nominerad i den första valomgången på ett av de mer händelsefattiga partikonvent som skådats (Boller 1996b: 219).

Demokraterna var däremot splittrade i flera frågor av känslig karaktär. Diskussionen kretsade kring huruvida spritförbudet skulle upphävas, hur pass öppet man skulle ta avstånd från Ku Klux Klan etc. Sistnämnda tillspetsades då en av partiets kandidater till presidentposten, Alfred Smith, var katolik. KKK:s intolerans var inte riktad enbart gentemot färgade, utan även gentemot t.ex. judar och katoliker. Eftersom det var omöjligt för någon att få de två tredjedelar av rösterna som krävdes för att bli nominerad från demokraterna enades de båda lägren om en kompromiss. I stället valde demokraterna John Davis. Men det här skedde först i den 103:e omröstningen. Dessförinnan hade tal varvats med allt från demonstrationer till regelrätta slagsmål (Boller 1996b: 220-221).

Missnöjda personer från bägge partierna gick samman och nominerade Robert LaFollette. Ett progressivt parti hade på nytt sett dagens ljus. Också denna gång kom den gruppering som kallade sig det progressiva partiet att bli en kortlivad företeelse. Kretsarna kring LaFollette hoppades på ett val som var så jämnt att vare sig Coolidge eller Davis skulle få en majoritet av elektorsrösterna. Tanken var att representanthuset i följande skede skulle välja LaFollette som ren kompromiss. Men epoken med republikanska presidenter skulle fortsätta under åtta år till. Clevelands (1884 och 1892) och Wilsons (1910-talet) segrar får helt enkelt ses som enstaka (demokrat-)parenteser i ett (republikan-)sammanhang som sträckte sig från 1860-talet till 1930-talet.

Tabell 4.68 USA:s presidentval 1924

Calvin Coolidge, rep.	54 %	382 (72 %)
John Davis, dem.	29 %	136 (26 %)
<u>Robert La Follette, progr.</u>	17 %	<u>13 (2 %)</u>
Totalt:	100 %	531

Ekonomi hade återhämtat sig allt bättre och Coolidge kom att bli helt överlägsen i valet. Så blev fallet till stor del på grund av allmänt ointresse och bristande tilltro till demokraterna och det sätt på vilket deras tämligen okända kandidat hade blivit utsedd. ”Jag är inte medlem av något organiserat parti, jag är demokrat” löd ett vanligt

skämt (Pious 2001: 408). Valdeltagandet stannade på 49 %. Det här var det ditintills lägsta sedan valet förts ut till folket. Det illustrerar dels ett ointresse bland folk, men också att utgången var rätt klar på förhand. Med 54 % av rösterna segrade Coolidge i 35 delstater och fick 382 elektorsröster. Davis fick 29 %, vann i tolv delstater och fick 136 elektorsröster. La Follette fick totalt 17 % av rösterna (Boller 1996b: 220). Endast fyra gånger har trean i ett amerikanskt presidentval fått större andel röster än vad La Follette fick 1924. Det har skett tre gånger tidigare (1856, 1860, 1912) och en gång efteråt (1992).

Som president gjorde Coolidge skäl för sin kampanjslogan om att ”ta det ’cool’ med Coolidge”. Inom Coolidge-administrationen tycks man helt enkelt ha konstaterat att allt fungerade väl och att så även skulle förbli fallet. Redan i sitt installationstal konstaterade han att man uppnått en trygghet av sällan skådat slag och att status quo därför var eftersträvansvärt. I sitt första tal till kongressen i egenskap av president lät han förstå att han stod för isolationism, skattelättnader, betoning på ekonomiska frågor och högst begränsad hjälp till bönderna. Samhällsekonomin utvecklades i gynnsam riktning och Coolidge hörde till de som förespråkade en lassez-faire-betonad syn från samhällsapparatusens sida. Uttrycket ”the business of American people is business”(fritt översatt: ”de affärer amerikanerna skall hålla sig till är just affärer”) är ett uttalande som troligen mer än något annat förknippas med just Coolidge (Cowley 2001: 215). Ekonomisk tillväxt kombinerat med skattelättnader gjorde att många fick pengar över till att spekulera på börsen. Efteråt har han kritiserats för att i allt för hög utsträckning ha förlitat sig på sin finansminister Andrew Mellon. Mellon var en av USA:s rikaste män. Den här omständigheten i sig väckte respekt från Coolidge, som ansåg att Mellon förstod sig bättre på ekonomiska frågor än vad man gjorde i kongressen av den enkla anledningen att Mellon för egen del hade skapat sig en förmögenhet (Laski 1980: 255).

Internationellt sett höll USA låg profil under dessa år. En händelse värd att notera är att Coolidge år 1927 sände 5.000 marinsoldater till Nicaragua för att försvara den USA-stödda regimen mot ett uppror ledd av general Sandino, den som sedermera fick ge sitt namn till de s.k. ”sandinisterna” som ett halvt århundrade senare grep makten i landet (Johnson 2000: 320).

Coolidges efterträdare Herbert Hoover må vara den president som förknippas med den depression som slog till hösten 1929. Det är en sak att Hoover inte fick bukt med depressionen. Att depressionen inträffade kan knappast ha varit Hoover-administrationens fel, eftersom den slog till ett halvt år sedan Hoover hade tillträtt.

Orsakerna skall nog snarast sökas i den passivitet som rådde med Coolidge som president. Bland annat gjorde man inget för att försöka bromsa upp den spekulationsfeber som stegrades efter hand. Men som exempel på utvecklingen må anföras att amerikanerna åren 1922—28 såg industriproduktionen växa med 70 %, BNP steg med 40 % och medelinkomsten med 30 % (Farber 2000: 347). Coolidge ansåg att myndigheterna inte skulle lägga sig i en ekonomi som verkade fungera väl (Cowley 2001: 215). Mot bakgrunden av de siffror som anfördes ovan är passiviteten ändå förståelig. Samtidigt bör nämnas att rikedomarna ingalunda fördelades jämligt i landet så det fanns följaktligen en del problem i samhället som kunde ha åtgärdats. Begreppet ”det glada 20-talet” gällde långt ifrån alla grupper i det amerikanska samhället.

Trots att Coolidge hade en passiv roll som president lyckades han återge viss respekt för ämbetet. Mycket sämre kunde det förstås inte bli efter skandalerna från Harding-åren. Ett visst tolkningsutrymme finns också beträffande den popularitet Coolidge som kännetecknades av. Det ter sig något märkligt att i två fall av fyra ha dubier kring vad som blir den mest korrekta bedömningen. I fallet med Coolidge har problemen med hans passivitet att göra. Han gjorde knappast ont värre men inte uträttade han speciellt mycket heller. Sett till det faktum att han inte hade någon andel i skumraskaffärerna kring Harding-administrationen återgav Coolidge en del av respekten för presidentämbetet och bör därför få en poäng (kriteriet ”ämbete”). I fråga om hur omtyckt han var kunde man ge det lägsta poängtalet till den mycket okarismatiska, direkt färglöse Coolidge sett till hur det såg ut sedan depressionen väl slagit till. Men vid tidpunkten för hans avsked från presidentposten var Coolidge uppenbarligen en hyfsat populär president jämfört med många andra. Han hade verkat i tider av fred och välstånd. Dyligt brukar inte direkt göra en president impopulär, även om vi ovan kunnat konstatera att företrädarens popularitet var av snabbt övergående art. Ser vi det hela i ett något längre perspektiv får bedömningen bli en poäng med avseende på vilken respekt samtiden kom att ha för Coolidge (kriteriet ”popularitet”). Betygsättningen är som sagt inte helt okomplicerad i fråga om dessa båda kriterier. Rörande hans sätt att påverka ämbetet kunde någon tycka att noll poäng ter sig lämpligt eftersom Coolidge strängt taget inte verkar ha gjort särdeles mycket under sina år i Vita huset. Beträffande den allmänna respekten för Coolidge skiljer den sig avsevärt om vi jämför den med början av år 1929 (då han lämnade posten) jämfört med en kort tid senare (då följderna av hans passivitet framgick). Låt vara att det främst var hans efterträdare som fick klä skott för de dåliga tider som stundade. Problematiken påminner såtillvida en del om bedömningen av Harding

ovan. Det är knappast någon överdrift att påstå att Coolidge var mer uppskattad av sin samtid än vad han har varit av diverse historiker och statsvetare i efterhand.

Tabell 4.69 Bedömning av Calvin Coolidge

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Calvin Coolidge	0	1	1	0	2 av 10

Coolidges förhållningssätt exemplifieras genom ett känt uttalande från hans sida: ”Förvänta er inte att bygga upp det som är svagt genom att riva ner det som är starkt” (”Don’t expect to build up the weak by pulling down the strong”). Åtminstone den engelskspråkiga formuleringen kan tolkas in på såväl individnivå som samhället i stort. Rörande Coolidges insats på längre sikt så blir det däremot helt klart noll poäng. Även om Hoover är den president som förknippas med börskrasch och depression var det nog snarast under Coolidges tid vid makten som det hela grundlades (kriteriet ”USA”). Också det sätt på vilket de stora frågorna löstes ger noll poäng (kriteriet ”problem”). Spekulationen på aktiemarknaden fick stora proportioner under den här tiden. Coolidge ansåg att redan en diskussion kring att försöka hejda detta skulle kunna inverka menligt på en välfungerande samhällsekonomi. Då bubblan väl sprack fick det ödesdigra följder.

Sammantaget innebär detta endast två poäng för Calvin Coolidge. 1920-talet var ingen guldålder beträffande de amerikanska presidenterna. Mot slutet av ett decennium som till följd av den ekonomiska tillväxten ibland kallas ”det glada 20-talet” skulle USA drabbas av den värsta krisen sedan inbördeskriget. Vill man ta Coolidge i försvar kan man se honom som en slags gisslan för det välstånd som rådde under hans ämbetstid (Johnson 2000: 321). Men det fritar honom knappast från ansvar för det som sedermera skedde.

4.7.3 Herbert Hoover — depressionen slår till (1928)

I det skede som Coolidge meddelade att han inte skulle ställa upp år 1928 framstod Herbert Hoover omgående som förhandsfavorit. Hoover hade kommit sig upp från fattiga förhållanden och var den mest kända av Coolidges ministrar (Whisenhunt 2007: 66). Hoover trodde stenhårt på kapitalismen, förbudslagstiftningen mot alkohol och att förvaltningen skulle hållas på begränsad nivå (Holms 1996: 259). Då

republikanerna tog sin tredje presidentvalsseger av tre möjliga under 1920-talet kom frågan om religionstillhörighet i dagen. Redan 1924 hade katoliken Alfred Smith försökt bli demokraternas kandidat. Den gången misslyckades han. Men 1928 gick det bättre. Däremot gick det inte så bra att han förmådde segra i själva presidentvalet.

Hoover lyckades med det mesta innan han blev president. Under första världskriget gav Wilson honom ansvar för livsmedelsadministrationen. Det här var ett uppdrag som han skötte med stor framgång. Redan före krigsutbrottet hade Hoover blivit mångmiljonär via sina gruvor i Australien, Burma och Ryssland. Under Harding och Coolidge agerade Hoover handelsminister (Dallek 2001: 218-219). På valdagen vann republikanernas kandidat till och med i fem sydstater, som ju var en region där demokraterna ännu vid den här dominerade. Religiös intolerans kombinerat med det välstånd republikanerna associerades med bäddade för detta. Hoover hade utlovat en ”(a) New Day” (”ny dag”, men ”ny gryning” kunde vara ett bättre uttryck på svenska) där fattigdomen i USA skulle vara utrotad. Det skulle komma att bli väldigt mycket annorlunda med den saken.

I valet 1928 gav kandidaternas olikheter, inte minst i fråga om religionstillhörigheten, ingredienser till en intensiv kampanj. Då Smith besökte Oklahoma City under valkampanjen ”välkomnades” han längs vägen med brinnande kors, symbolen för Ku Klux Klan. Vidare kan nämnas att Hoover var humorlös och ville fortsätta med spritförbudet medan Smith hade en mer folklig karaktär och ville, på demokraters vis, låta delstaterna avgöra frågan. Radio var numera var ett viktigt medel i kampanjen. Här hade Hoover en viss fördel. Om man får ta del av en gammal radiosändning framstår Hoover lätt som en tråkig individ med monoton stämma. Faktum är att Smith överlag klarade sig ännu sämre i radio inte minst jämfört med då han talade direkt till stora folksamlingar (Boller 1996b: 224). Det här är något som uppges ha haft att göra med Smiths starka New York-accent. Hoover segrade till slut i 40 delstater, inklusive Smiths egen delstat New York.

Tabell 4.70 USA:s presidentval 1928

Herbert Hoover, rep.	58 %	444 (84 %)
Alfred Smith, dem.	41 %	87 (16 %)
Övriga:	1 %	
Totalt:	100 %	531

Hoovers parhäst Charles Curtis blev historisk som den förste vicepresidenten med indianblod i ådrorna. Republikanerna pekade på positiva utvecklingsdrag i ekonomin under 1920-talet. Men detta var något som skulle komma att förändras radikalt då decenniet gick mot sitt slut. En republikansk valslogan löd (fritt översatt): ”Hoover och harmoni eller Smith och soppköer?”. Väljarna föredrog det förstnämnda, men soppköerna fick man dras med i alla fall.

De presidenter som verkar under extrema förhållanden hamnar sällan i mitten på skalan då presidenterna skall rangordnas. Om Hoover hade fått bukt med den ekonomiska depression som slog till kort efter att han hade tillträtt på presidentposten hade han kunnat bli en av de stora presidenterna. Den så kallade ”Svarta torsdagen” på Wall Street inträffade 29:e oktober 1929. Eftersom börskraschen slog till så pass kort tid efter att Hoover hade tillträtt är det knappast rättvist att göra honom till syndabock för det som inträffade. Kraschen föregicks av en stor, långvarig uppgång i aktiekurserna sedan en massa människor börjat spekulera på börserna. Då den till synes ändlösa uppgången avbröts uppstod säljpanik. Följden blev en global lågkonjunktur av aldrig skådat slag. Att Hoover inte förmådde göra särdeles mycket åt följderna av börskraschen är naturligtvis en helt annan sak än att han skulle ha haft möjlighet att förekomma det hela. Hoover tycks helt enkelt ha varit för låst i sin syn på vad en president kunde eller borde göra. Den traditionella amerikanska individualismen skulle kunna försvagas om folk blev vana att erhålla bidrag. I traditionell amerikansk stil menade Hoover att välgörenhet för de drabbade vilade i händerna på välgörenhetsorganisationer och lokala lösningar (Whisenhunt 2007: 73).

Som mest omfattade arbetslösheten en fjärdedel av arbetsstyrkan. Den sista vintern som Hoover var president jobbade stålindustrin, en bransch som i hög grad hade symboliserat USA:s styrka och tillväxt, med 13 % av sin kapacitet. Siffrorna över konkurser, hemlösa och gårdar som blev föremål för utmätning sköt i höjden. De jordbrukspriser som redan år 1929 ansågs låga kom på tre år att sjunka med 60 %. Samtidigt sjönk landets totala BNP från 104 miljarder dollar till 59 (Boyer m.fl. 2010: 560).

Hoover sägs ha fallit offer för sin egen optimism rörande det samhällssystem han verkade i. Också små förbättringar tolkades som att den nedåtgående spiralen var på väg att upphöra (Siracusa & Coleman 2002: 11). Höjda tulltariffer gjorde ont värre eftersom det provocerade fram något som kunde betecknas som ett internationellt handelskrig. Det tullskydd som drevs igenom har till och med beskrivits som Hoovers största enskilda misstag (Bennett 2007: 98). De åtgärder som till sist vidtogs var

icke-föraktfulla i ett historiskt perspektiv. Det hörde helt enkelt inte till den amerikanska traditionen att samhället skulle ta en aktiv roll för att hjälpa utsatta individer. Men i den situation som rådde var olika hjälpåtgärder från Hoovers sida otillräckliga (Dallek 2001: 219-221). Hoover framstod som både hjärtlös och hjälplös bl.a. då han sommaren 1932 använde sig av militär utrustad med bajonetter och tårgas för att skingra de veteraner från första världskriget som sökt sig till Washington D.C. och demonstrativt slagit upp en tillfällig kåkstad. Det här var ett psykologiskt tilltag av Hoover mindre än ett halvår innan han skulle försöka bli omvald. Då Franklin Roosevelt tog del av nyheterna om det inträffade skall han ha konstaterat inför en nära vän, Felix Frankfurter: "Felix, det här ser till att jag blir vald." ("Felix, this will elect me.") (Glad 2000: 332).

Eftersom den största ekonomiska nedgången i landets historia inträffade under Hoover är det naturligt att han inte kan anses som någon av de bättre presidenterna. Han var uppenbarligen för oflexibel inför den situation som rådde. Att man år 1930 införde de högsta tullsatserna någonsin i amerikansk historia hjälpte inte. Tanken var att skydda amerikansk industri. Följden blev i stället ett internationellt handelskrig som fördjupade depressionen. Det här skedde helt i enlighet med vad som befarats i ett uttalande undertecknat av tusen ekonomiskt kunniga individer (Fausold & Mazuzan 1974: 8). Tilltaget kvävde på ett effektivt sätt världshandeln. På frågan om på vilket sätt han hanterade samtidens stora problem ter sig självklart att det handlar om det lägsta värdet på skalan (kriteriet "problem"). Det samma gäller hans popularitet liksom de följder Hoovers agerande fick för USA som helhet. Hoover kom att bli illa omtyckt och lämnade efter sig ett USA som var allt annat än stabilt (kriterierna "popularitet" och "USA")

Hoovers kritik mot Japans invasion av Manchuriet klingade för döva öron. USA:s roll som världspolis låg längre fram i tiden. Efter ett årtionde präglad av isolationism intresserade sig världen inte särdeles mycket för vad den amerikanske presidenten tyckte. Gällande presidentämbetet blev det väl knappast sämre, men inte heller bättre. Spontant kunde man kanske anta att en president som klarar sig dåligt med avseende på övriga indikatorer för storhet automatiskt bidrar till att ämbetets roll blir mindre. Men några synliga tecken på den saken föreligger inte. Tvärtom, så ställde amerikanerna sitt hopp till just presidenten i det skede som USA gick till val 1932. En poäng blir det tämligen självklara valet för att beskriva på vilket sätt Hoover kom att påverka presidentämbetets tyngd (kriteriet "ämbete"). Även om Hoover framstår som en svag president tillträdde hans efterträdare ändå inte i en situation där man kunde se tecken på att kongressen skulle dominera det politiska livet mer än vad

som tidigare hade varit fallet. Om Hoover kan anklagas för passivitet bör man säga det samma om de folkvalda lagstiftarna.

Tabell 4.71 Bedömning av Herbert Hoover

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Herbert Hoover	0	1	0	0	1 av 10

Sammantaget blir det alltså en enda poäng och rimligtvis en given plats på listan över de mindre lyckosamma presidenter som USA har haft. Eftersom Hoover ville försöka bli omvald hade republikanerna genom att nominera någon annan signalerat att man medgivit Hoovers, och därmed även partiets, misslyckanden (Boller 1996b: 232). I den situation som rådde hade det kanske varit klokast att göra just så och offra Hoover. Frågan är om det fanns någon bland republikanerna som hade kunnat ge Franklin Roosevelt en match. Men i det val som följde hade Roosevelt en klar fördel i det enkla faktum att han inte var Hoover ("simply not being Herbert Hoover") (Dallek 2001: 222). Hoover fick knappt en tiondel av elektorsrösterna år 1932. Den enda republikanske president som har klarat sig lika dåligt i samband med ett försök att bli omvald var Taft 1912. Den gången var det hela dock främst beroende på att partiets röster var splittrade på två kandidater.

4.7.4 Franklin Roosevelt — *New Deal* (1932, 1936, 1940, 1944)

Franklin Roosevelt är den mest långvarige presidenten som USA haft. Tillika är han också den kanske mest omtyckte och enligt många den mest karismatiske och kanske rentav bäste. I vart fall kom han att omforma presidentämbetet. Det är från och med Roosevelts era som vi fortgående associerar USA med en stark internationell roll ledd av en stark verkställande makt, där regeringsmedlemmarna spelar en jämförelsevis underordnad roll. Han tillträdde i en tid av kaos och ledde landet ur den stora depressionen och mot seger i andra världskriget. Men det var en seger som han själv inte hann uppleva eftersom han avled i april 1945. Roosevelt utmärkte sig aldrig via någon stark ideologi. Snarare var det ivrig experimentlusta som han kännetecknades av. Hans politiska sinne resulterade bland mycket annat i att USA bistod britterna i kriget mot Tyskland trots att isolationismen var utbredd. Det här skedde via låne- och uthyrningslagen (Lend-Lease Act) som innebar att britterna efter kriget skulle lämna tillbaka sånt som de hade lånat. Förfarandet var i sanning något märk-

ligt. Andrahandsvärdet på begagnat krigsmateriel är inte särdeles högt. Som ett resultat av Roosevelts agerande kom även partiväsendet att förändras. Framöver skulle etniska minoriteter, storstadsbor, fackligt anslutna, liberaler och intellektuella i allt större utsträckning finna sin politiska hemvist hos demokraterna (se t.ex. Öste 1941 för en samtida betraktelse).

Redan 1930 hade demokraterna som en följd av depressionen tagit kontroll över kongressen. Demokraterna såg år 1932 en gyllene chans att erövra Vita huset efter tre förlustval i rad (för att inte tala om att republikanerna hade segrat i 14 av de 18 senaste valen). Demokraternas segervittring gjorde att kampen om nomineringen blev mer prestigefylld än vanligt. Franklin Roosevelt var här förhandsfavoriten som höll ända fram. Roosevelt hade kandiderat för vicepresidentposten 1920. Därefter hade han större delen av 1920-talet gått åt till att återhämta sig från polio, som hade invalidiserat honom år 1921. Under de fyra sista åren innan han blev president var Roosevelt guvernör i New York. Men också hans företrädare på den posten, Alfred E. Smith, ville pröva lyckan i presidentvalet en gång till. Ett tredje starkt namn var John Nance Garner, talman i representanthuset. Vid den första omröstningen ledde Roosevelt före Smith och Garner. De som arbetade för Roosevelt övertygade Garner att låta hans egna sympatisörer stöda Roosevelt mot att Garner blev kandidat till vicepresidentposten. Då Garner upplevde att han skulle få svårt att vinna och dessutom föredrog Roosevelt före Smith var saken klar (Boller 1996b: 232).

I sitt tacktal till partikonventet myntade Roosevelt ett berömt uttryck i samma ögonblick som han utlovade en ”ny giv” (”new deal”) för det amerikanska folket. Genom New Deal-programmet fick man inte bort depressionen helt och hållet. Men de experiment som utfördes för att få hjulen att rulla i det amerikanska samhället gav folk hoppet åter. Redan den saken var en stor prestation i sig. Att han tillträdde i en situation där det egna partiet hade stor majoritet i kongressens båda kamrar underlättade hans åtgärder. Däremot stötte han ofta på patrull i Högsta domstolen. En hel del av de åtgärder som ingick i New Deal befanns efter hand strida mot konstitutionen (Leff 2000: 378-379). Hela nio av de 16 viktigaste lagarna fick tummen ned av de konservativa krafterna i Högsta domstolen. Här kan noteras att sju av nio ledamöter hade utsetts av republikanska presidenter och FDR:s syn på aktiva åtgärder från samhällets sida föll inte samtliga i smaken. Högsta domstolen blev något av de konservativa krafternas bastion under New Deal. Med tanke på att demokraterna allt sedan Jeffersons tid hade betonat de enskilda delstaternas självbestämmande gentemot ett starkt centralstyre blev utvecklingen under FDR, som den långvariga presidenten allmänt kallades, snudd på ironisk (Mieczkowsky 2000: 101).

I valkampanjen gick demokraterna hårt åt Hoover. Den sittande presidenten vägrade tillstå något egentligt ansvar för depressionen utan menade att den hade sina rötter i första världskriget. Hoover ogillade Roosevelt och ansåg honom vara en opportunist vars tankar var såväl radikala som socialistiska (Boller 1996b: 235). Hoovers kampanjslogon ”Var på den säkra sidan med Hoover” (”Play it safe with Hoover”) klingar illa med tanke på att ekonomin hade kollapsat. Sagda slogan klingade ungefär lika illa som republikanernas motsvarighet fyra år senare: ”Rädda Amerika från socialismen” (”Save America from socialism”). Hoover och Roosevelt representerade på många sätt två olika epoker. Redan att Roosevelt var den första att utse en kvinnlig minister, Frances Perkins, säger en del. Om Hoover år 1928 hade haft ett försprång gentemot Smith då det gällde framträdanden i radio rådde nu raka motsatsen. Roosevelts lugna, trygga stämma och sprudlande optimism ingav hopp på ett annat sätt än Hoovers. Roosevelt fick en röstövertukt på sju miljoner och segrade i alla delstater utom sex.

Tabell 4.72 USA:s presidentval 1932

Franklin Roosevelt, dem.	57 %	472 (89 %)
Herbert Hoover, rep.	40 %	59 (11 %)
Övriga:	3 %	
<hr/> Totalt:	100 %	531

För första gången på 80 år, sedan 1852, hade en demokrat fått mer än 50 % av rösterna. Vidare tog demokraterna med bred marginal kontrollen över kongressens båda kamrar. Med att besegra depressionen skulle visa sig svårare än att besegra republikanerna. Till saken hör att Roosevelt hade varit ganska vag i sina formuleringar angående det konkreta innehållet i New Deal. Men det amerikanska folket var på jakt efter förnyelse. Roosevelt ingav hopp om förändringar, Hoover gjorde det inte. En god vän till Roosevelt hade sagt att denne, om han lyckades i sitt värv, skulle bli ihågkommen som USA:s bästa president genom tiderna. Roosevelts svar indikerar något om stämningarna i USA vid den här tiden: ”Om jag misslyckas blir jag ihågkommen som den sista”. Roosevelt blev inte USA:s sista president. Men det är mycket möjligt att han blev den bästa. Hans ständiga optimism, vare sig den var äkta eller spelad, kom till uttryck bland annat via det mest kända citatet från hans första installationstal: ”Vi har inget att frukta, förutom själva fruktan” (”We have nothing to fear but fear itself”) (Leff 2000: 367). Huruvida denna fras egentligen betyder något eller inte får var och en själv bedöma. Tanken var i vart fall att inge det amerikanska folket hoppet åter, något som FDR lyckades bra med.

Under de första hundra dagarna av sin första mandatperiod fick FDR kongressen att gå med på en mängd åtgärder för att få fart på industri och jordbruk, hjälp åt de som var arbetslösa eller höll på att förlora sina jordbruk eller hem. I takt med att Roosevelt drev igenom bl.a. en socialförsäkringslag, högre skatter för de rika och ett stort hjälpprogram för de arbetslösa kom skillnaderna rörande åsikterna om honom att vidgas ytterligare. Roosevelt hade en välbärgad bakgrund och sågs av många som en klassförrädare (Leff 2000: 367, 374-375). En bidragande orsak till att Roosevelt hade stor förståelse för folk med svårigheter torde vara det handikapp han drabbats av. År 1921 drabbades han av polio och hans politiska karriär tycktes vara över. Att öppet visa sitt handikapp hade rimligen varit politiskt självmord på den tiden. Men t.ex. media berörde inte det hela. De flesta amerikaner torde inte ens ha känt till hans handikapp (Ware 2001: 227).

Inför omvalet år 1936 summerade Roosevelt läget med orden ”Det finns bara en fråga i den här kampanjen. Jag själv. Folk är antingen för mig eller mot mig” (Boller 1996b: 240). En dylik formulering må låta pompöst, men utgjorde en god beskrivning av läget. Roosevelt hade haft idel medvind under sin första mandatperiod. Depressionen satt dock så djupt att den inte kunde fås bukt med på en enda mandatperiod. Under tiden hade Roosevelt med sina åtgärder under New Deal skaffat sig en hel del mäktiga fiender. De flesta ville ändå se honom som president under fyra år till. Stödet var dessutom inte geografiskt bundet. Det här framgick då Roosevelt i valet 1936 vann överallt utom Maine och Vermont. De två delstaterna i nordost gick till Alf Landon (rep). Roosevelt vann t.o.m. i Kansas, där Landon var guvernör.

Chocken måste ha varit stor hos republikanerna. Åtgärderna under New Deal hade attackerats hårt. Man hade talat om slöseri med allmänna medel, obalanserade statsbudgetar, inskränkning av fri företagsamhet, släpphänthet mot arbetarnas krav på kollektivavtal etc (Boller 1996b: 241). Politiken polariserades då demokraterna inte bara nominerade Roosevelt utan dessutom uttalade sig för att utvidga New Deal. Tidningar som ägdes av mediamogulen Hearst tog parti för Landon och gjorde sitt bästa för att lägga en ”röd” stämpel på Roosevelt och hans omgivning. Bland annat skrev Chicago Tribune att ”Moskva beordrar rödingar i USA att stöda Roosevelt” (Boller 1996b: 242). En detalj som indikerat det sätt på vilket kampanjerna har ändrat karaktär var att Roosevelt och Landon träffades vid ett enda tillfälle under kampanjens gång. Något som redan det var ovanligt på den tiden. Idag är det nästan en självklarhet att kandidaterna konfronteras med varandra i TV-debatter. Men då Roosevelt och Landon åt en gemensam lunch en tid före valet 1936 var det första gången

sedan Wilson och Taft träffades 1912 som de båda huvudkandidaternas möttes under kampanjen (Boller 1996b: 247).

Tabell 4.73 USA:s presidentval 1936

Franklin Roosevelt, dem.	61 %	523 (98 %)
Alfred Landon, rep.	37 %	8 (2 %)
Övriga:	3 %	
<hr/> Totalt:	100 %	531

Roosevelts kampanj kom, logiskt nog, att kretsa kring två fakta. För det första att det amerikanska folket hade det bättre ställt 1936 än 1932. För det andra att New Deal var det bästa sättet att undgå de långt mer radikala modeller av vänsterkaraktär som många amerikaner fruktade. Republikanerna hade svårt att få gehör för sina attacker mot FDR och New Deal. Mot slutet av kampanjen koncentrerade man sin kritik på den blygsamma, men historiska, socialförsäkring som skulle träda i kraft vid årsskiftet (Boller 1996b: 242-243). Valet slutade med att Landon fick åtta elektorsröster. Roosevelt fick resterande 523. Valresultatet var en klar seger för New Deal. Något karikerat kan man säga att USA:s folk år 1932 röstade ”mot Hoover”. Fyra år senare röstade man ”för Roosevelt”. Vi kan samtidigt komma ihåg att amerikanerna från och med Roosevelt-epoken började rösta mer klassbundet än tidigare. Färgade började numera att i allt större utsträckning rösta på demokraterna i stället för att stöda Lincolns parti (Ware 2001: 418).

Stärkt av sin överlägsna seger 1936 blev Roosevelt för självsäker. Det här kom att resultera i en stor politisk motgång där det framgick att också FDR:s politiska inflytande hade sina begränsningar. Den ständiga kraftmätningen med Högsta domstolen utmynnade i att FDR försökte driva igenom en utvidgning av Högsta domstolen. Roosevelts plan gick ut på att presidenten skulle ges möjlighet att utnämna en ny medlem av Högsta domstolen för varje medlem som fyllt 70 och inte valt att avstå från sin plats. Eftersom sex av nio redan hade fyllt 70 skulle Roosevelt i så fall ha kunnat justera sammansättningen av Högsta domstolen så att hans sympatisörer hade fått majoritet där (Milkis 2000: 343). En dylik åtgärd krävde en grundlagsändring. Här misslyckades FDR, vilket gav hans kritiker råg i ryggen då de märkte att han inte lyckades få sin vilja igenom i en prestigefylld fråga.

År 1940 blev Roosevelt vald för tredje gången. FDR:s tidigare vicepresident Jack Garner hade här gjort sig historisk som den förste vicepresident som utmanat en

sittande president i samband med nomineringen av ett partis presidentkandidat. Denna gång blev i stället Henry Wallace, en före detta republikan, Roosevelts vicekandidat (Milkis 2000: 347-348). USA drogs inte in i kriget före slutet av år 1941. Men självfallet kom diskussionen långt att kretsa kring vilken situation landet hade råkat in i till följd av det internationella läget. Isolationismen var utbredd. Många ville att USA skulle hålla sig utanför kriget till vilket pris som helst. Officiellt stod både demokrater och republikaner för en linje som gick ut på att USA skulle hållas utanför kriget men att man skulle bistå länder vars frihet hotades av aggressiva stater (Milkis 2000: 348-350).

Tabell 4.74 USA:s presidentval 1940

Franklin Roosevelt, dem.	55 %	449 (85 %)
Wendell Willkie, rep.	45 %	82 (15 %)
Totalt:	100 %	531

Republikanerna nominerade Wendell Willkie, som fram till året innan hade varit demokrat (Boller 1996b: 251). Willkie underströk det omoraliska i att Roosevelt ställde upp en tredje gång. Det här väckte föga gehör förutom hos de som redan sedan tidigare ville bli kvitt FDR. Willkie ville ses sig som en garant för att USA skulle hållas utanför kriget, en fråga som de flesta såg som viktigare än legitimiteten i Roosevelts kandidatur. Men Roosevelts seger var överväldigande, om än något mindre än de hade varit 1932 och 1936.

USA hölls ingalunda utanför kriget. Innan landet drogs in rent formellt efter den japanska attacken mot Pearl Harbor den 7:e december 1941 hade man frikostigt bistått britterna mot de tyska angreppen. I samband med krig vidtas ibland åtgärder som kan indikera hjärtlöshet för den som under fredstid sitter och analyserar det inträffade långt senare. En sådan åtgärd i anslutning till Roosevelts maktutövning var interneringen av ungefär 112.000 amerikanska medborgare med japanska rötter (Leff 2000: 384). Detta är något som i efterhand har diskuterats under kritiska former. Frågan är förvisso hur pass säkra dessa annars hade kunnat känna sig i den situation som rådde. Mindre känd är för övrigt en motsvarande internering av tyskätade immigranter.

År 1944 gick USA till val under krigstillstånd för första gången sedan 1864. Bland republikanerna var det aktuellt att föra fram hjälten från kriget i Stilla Havet, general

Douglas MacArthur. Då han, liksom senare Willkie, avböjde låg fältet fritt för Thomas Dewey. Eftersom Roosevelt ställde sig till förfogande hos demokraterna gällde diskussionen snarast vem som skulle bli kandidat till posten som vicepresident. Händelser under den närmaste tiden skulle visa att frågan var relevant. FDR avled en kort tid efter att han svurit presidenteden för fjärde gången. Roosevelt själv hade gärna fört fram Henry Wallace en gång till. Men oppositionen inom partiet var stark mot Wallace så FDR gav efter (Boller 1996b: 260). Valet föll på Harry Truman, ett kompromissalternativ som motvilligt ställde upp. Senatorn från Missouri såg vicepresidentposten som en degradering från den plats i senaten där han trivdes väl. Först då Roosevelt insinuerat att partiet riskerade splittras mitt under ett krig ställde Truman upp (Mieczkowski 2000: 104). Republikanerna tog upp Roosevelts sviktande hälsa och betonade att demokraterna numera stod på tok för långt till vänster. Men Roosevelt vann klart, för fjärde gången i följd. Den 20:e januari 1945 svor FDR presidenteden för fjärde gången. Endast 82 dagar senare, den 12:e april, avled han. Till sin förvåning var Harry Truman plötsligt USA:s president och fick ta över ansvaret för USA:s insats i kriget.

Tabell 4.75 USA:s presidentval 1944

Franklin Roosevelt, dem.	53 %	432 (81 %)
Thomas Dewey, rep.	46 %	99 (19 %)
Övriga:	1 %	
Totalt:	100 %	531

Franklin Roosevelt är den mest långvariga president som USA har haft. Det är fullt möjligt att han också kan betraktas som den största. Av de presidenter som har betygsatts tidigare i detta verk är det endast Washington och Lincoln som har fått det högsta poängtalet sett till samtliga kriterier. Det samma gäller Roosevelt. Det är svårt att förstå varför något annat poängtal än det högsta skulle användas på något av de fyra kriterierna. De förhållanden under vilka han verkade var extrema, men det är lätt att påstå att han klarade av utmaningarna synnerligen väl (kriteriet ”problem”). Spåren från depressionen försvann plus att han kan ses som den person som torde ha haft den största andelen i att Hitlers framfart stoppades. Likaså är det tveklöst så, att Roosevelts popularitet var enorm (kriteriet ”popularitet”). Hans radioframträdanden med titeln ”Samtal vid brasan” (”Fireside chat”) lockade som mest åtta av tio hushåll. Dessa hölls två gånger per år men folk verkar överlag ha kommit ihåg att de hölls betydligt oftare än så (Leff 2000: 377). Den insats han gjorde för USA:s ställning på både kort och lång sikt var anmärkningsvärd. USA:s roll i internationella

sammanhang kom framöver att bli en helt annan än förut (kriteriet "USA"). Rörande presidentämbetet omformade han det i grunden. Det är inte många som haft sådan inverkan på presidentens roll som han har haft (kriteriet "ämbete"). Framöver skulle USA, lett av en starkare president, komma att spela en klart större roll än tidigare.

Tabell 4.76 Bedömning av Franklin Roosevelt

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Franklin Roosevelt	4	2	2	2	10 av 10

Vidare omformade Roosevelt den roll som hans eget parti hade. Från och med nu skulle demokraterna i högre utsträckning än republikanerna locka fackligt anslutna, färgade, liberala och intellektuella. Det råder som sagt ingen tvekan om att det är maximala tio poäng som gäller vid en bedömning av Franklin Roosevelt. Vill man diskutera hans storhet som president ytterligare kunde man förvisso föra en diskussion om vilken av "10-poängarna" som skall betraktas som den störste av dem alla. Är det således George Washington, Abraham Lincoln, Franklin Roosevelt eller kanske någon helt annan som är den störste presidenten som USA har haft? Det är svårt att ge ett entydigt svar. Men oberoende så kom Roosevelt att starkt påverka presidentämbetet, partisystemet och USA:s roll i världen på ett bestående sätt.

4.7.5 Summering av epok 7

Med avseende på presidenterna under det tidevarv som ibland kallas det glada 20-talet, följt av depressionen och det andra världskriget är bedömningen av de olika presidenterna lika turbulent som tidsperioden i sig. Medan FDR får maximala poäng rörande samtliga bedömningskriterier kommer de tre 20-talspresidenterna väldigt långt ner på skalan. Det genomsnittliga poängtalet (3,5 poäng) ter sig ovidkommande sett till just denna epok eftersom FDR påverkar genomsnittet markant. Strängt taget kan man betrakta FDR:s presidentperiod som en epok i sig. Faktum är ju att han dessutom var president under en längre tid än fallet var med Harding, Coolidge och Hoover totalt sett.

Tabell 4.77 Jämförelse mellan de presidenter som ingår i epok 7 (1920—45)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
Warren Harding	0	0	0	1	1 av 10
Calvin Coolidge	0	1	1	0	2 av 10
Herbert Hoover	0	1	0	0	1 av 10
Franklin Roosevelt	4	2	2	2	10 av 10
Genomsnitt:	1	1	0,75	0,75	3,5 av 10

För FDR:s tre föregångare på presidentposten är genomsnittet blygsamma 1,3 poäng. Var då dessa tre offer för dåliga tider eller vad finns det att peka på? Så var fallet kanske med Hoover men hade han t.ex. blivit vald 1920 är det skäl att tro att han hade kunnat gå till historien som en mycket omtyckt, för att inte säga ”stor”, president. Den som vann år 1920, Harding, var ingalunda offer för dåliga tider. Snarare rådde det motsatta. Men han försatte sin chans att bli en av historien erkänd president via sin tydligen osvikliga förmåga att välja ohederliga medarbetare. På grundval av tidigare studier kunde man konstatera att detta enligt samlade skaror av bedömare tydligen är den grövsta förseelse som en president kan ståta med. Frågan är om Coolidge eller Hoover var så mycket bättre. Dessa förknippas förvisso med den värsta ekonomiska kris som världen har sett.

Vid en jämförelse framstår Franklin Roosevelt som så mycket bättre än de tre föregående presidenterna. Roosevelt lämnar en stor skugga inte bara över presidenterna närmast innan. I mångt och mycket hamnar också samtliga hans efterträdare i skuggan av honom. FDR lade grunden för det moderna presidentskapet. Framöver skulle USA:s president ha en mycket större betydelse i ett internationellt perspektiv än fallet varit någonsin tidigare. Om någon har omformat presidentposten på ett sätt som på ett bestående sätt har gjort ämbetet starkare så är det rimligtvis just Franklin Roosevelt. Om detta sedan är en önskvärd utveckling tar jag inte ställning till. Men i termer av storhet hos en amerikansk president är det på ett anmärkningsvärt sätt som FDR kom att sätta spår i historien i det här avseendet.

Beträffande de tre utskälda presidenterna från 1920-talet bör ännu understrykas att ingen av dem erhåller noll poäng. Så även om ingen av dem kan ses som någon särdeles lyckad president så skall de rimligtvis heller inte ses som de allra sämsta i sammanhanget. Det här är förvisso något som det torde finnas skäl att återkomma till i en slutdiskussion längre fram.

4.8 Epok 8: Kalla kriget fram till Watergate (1945—74)

Då det andra världskriget var till ända följde vad som kallas för det ”kalla” kriget. Man kunde då skönja en ny världsordning präglad av konkurrens om inflytandet i världen där två forna allierade ställdes mot varandra. Grunden för en allians mellan Sovjet och USA bestod i att man under det andra världskriget hade en gemensam fiende i Tyskland och deras bundsförvanter. Så fort fienden var röjd ur vägen försvann också grunden för de goda förbindelserna mellan två länder som snabbt utkristalliserades till den nya världsordningens båda supermakter. Redan kort efter kriget myntade Churchill begreppet ”järnridån”, syftande på att Europa nu var delat mellan öst och väst. Kalla kriget innefattade stora portioner av dramatik innan det hela tog slut vid övergången till 1990-talet. För att göra det hela mer överskådligt delas tiden efter andra världskriget in i två epoker. Den första sträcker sig fram till medlet av 1970-talet då man i USA genomlevde sin största konstitutionella kris någonsin till följd av Watergate-skandalen.

Under de första årtiondena av det kalla kriget kom USA:s roll tillta i storpolitiska sammanhang. Även det amerikanska presidentskapet kom rent generellt att kännetecknas av en starkare profil. Kulmen kom att nås genom de friheter som Nixon företog sig. Att behandla tiden efter det andra världskriget som en enda epok skulle bli svåröverskådligt. Att dela in det hela i mer eller mindre exakt lika långa epoker eller med exakt lika många presidenter får naturligtvis inte bli ett självändamål. Det oaktat ter sig Nixons händelserika karriär som en vattendelare i sammanhanget. Det starka presidentstyret som rått från och med Franklin Roosevelt fick ett avbräck. Efter Nixon skedde en viss nedtoning av presidentens vidlyftiga roll. Utan att just här gå händelserna i förväg mer än nödvändigt kan konstateras att USA under efterträdarna Ford och Carter kom att anamma en lägre profil internationellt sett.

En exakt datering av det kalla kriget är svår att precisera. I princip kan man säga att det startade genom en serie händelser åren 1945—48 och avslutades 1989—91. Redan våren 1946 var de vänskapliga förbindelserna mellan USA och Sovjet över. Sovjetiska trupper hade under kriget tagit kontroll över oljerika områden i nordvästra Iran. Tvärt emot alla överenskommelser drog man sig inte tillbaka innan dess USA började utöva stark påtryckning. Det här kan ses som början av det kalla kriget. En annan betraktare kan se grundandet av NATO eller den så kallade Truman-doktrinen som starten på det kalla kriget. Allra senast då Truman formulerar sin doktrin, enligt vilken USA förbinder sig att globalt motarbeta kommunismen, stod

det klart att de två stormakterna står mot varandra. Andra världskrigets slut kan förvisso också ses som en direkt eller indirekt början på det kalla kriget.

Den epok som här är aktuell inleds med FDR:s död och berör tiden fram till 1974. Sagda epok börjar på det mest dramatiska sätt. Andra världskriget var inne i ett avgörande skede och Truman hade varit vicepresident i mindre än tre månader då han skulle ta över den verkställande makten. Under den korta tiden som vicepresident hann Truman träffa Roosevelt endast vid ett fåtal tillfällen. Det bästa exemplet på hur oförberedd han var för uppgiften som president var att han inte ens kände till att man från amerikanskt håll var så gott som klara med arbetet kring ett massförstörelsevapen av aldrig tidigare skådat slag. Saker hände slag i slag. Under de två och en halv sista veckorna i april 1945 avled Roosevelt (12.4), de sovjetiska och amerikanska trupperna möttes vid Elbe (25.4) och Hitler begick självmord (30.4). I början av maj gav de tyska styrkorna upp. I augusti kapitulerade Japan sedan atombomben hade kommit till användning.

Dramatiken var inte över med andra världskriget. Händelser som Sovjets isolering av Väst-Berlin år 1948 följt av den så kallade "luftbron" då man från väst flög in förnödenheter till staden underströk det förändrade klimatet. Speciellt hösten 1949 och övergången till 1950-talet kännetecknades av diverse framgångar för kommunistblocket (se avsnitt om Truman nedan): Tysklands delning, Sovjet bröt USA:s atombombsmonopol, Kina blev kommunistiskt och Korea-kriget bröt ut. Utmärkande för 1950-talet är ändå att det amerikanska samhället kännetecknades av goda tider rent materiellt sett. Hushållen hade bekvämligheter som tidigare generationer inte ens hade vågat drömma om. Exempelvis TV:n fanns redan i mitten av 1950-talet i de flesta amerikanska hem från att vid övergången till decenniet ha varit en mer udda företeelse (Jamieson 1996: 34-35). År 1947 såldes 7.000 TV-apparater i USA. Tre år senare var siffran tusen gånger större (Lacey 1991:12). Det var också under 1950-talet som det riksomfattande motorvägsnätet genomfördes och blev symbol för amerikansk livsstil och välmående.

Sett till stormaktspolitiken kan noteras att Stalins död 1953 påverkade de amerikanska relationerna till öst på ett jämförelsevis konstruktivt sätt. Under Stalins efterträdare Nikita Chrusjtjev, Sovjets starke man fram till dess han sidsteppades 1964, blev styret i öst mindre auktoritärt än förut. Borta i sydostasien skulle de tidigare franska kolonierna i Indokina under många år på 1960- och 70-talet komma att utgöra förstasidesstoff. USA stödde det franska kolonialstyret, men under Eisenhowers första mandatperiod blev Laos och Kambodja självständiga stater. Det samma gällde

Vietnam, som delades i Nord- respektive Syd-Vietnam. USA stödde den regim som upprättades söder om den 17:e breddgraden medan området norr om densamma blev kommunistiskt. Den delning som skulle vara tillfällig kom att gälla i två årtionden.

Förhållandena gentemot Sovjet blev sämre sedan ett amerikanskt U2-spionplan våren 1960 skjutits ned över ryskt territorium. Året innan hade Fidel Castro tagit makten på Kuba, ett land som sedermera kom att få starkt stöd av Sovjet i syfte att göra Kuba till ett "socialismens skyltfönster" i Latin-Amerika. Ett annat stort irritationsmoment bestod i att ryssarna ledde den prestigefyllda rymdkapplöpningen. Den förste mannen i rymden blev Sovjet-medborgaren Jurij Gagarin. Detta skedde i april 1961. En stor prestigeförlust för amerikanerna. Från och med den första "Sputnik"-satelliten år 1957 kom ryssarna att behålla ledningen i rymdkapplöpningen i stort sett fram till dess att duon Armstrong och Aldrin blev de första som, år 1969, steg ner på månen.

Ett gott exempel på Kennedys förmåga att nå fram till folket var då han personligen tog på sig ansvaret för ett misslyckat försök att störta Castro. Ett invasionsförsök vid Grisbukten år 1961 slutade i fiasko. Under Kuba-krisen som uppstod 1962 sedan det hade framgått att man från Sovjets sida hade placerat kärnvapen på Kuba fick Kennedy huvudrollen i ett drama som hade kunnat sätta världen i brand. I likhet med då han valdes till president år 1960 kom Kennedy att på ett skickligt sätt utnyttja TV till sin fördel.

Partipolitiskt har republikanerna gradvis kommit att dominera i sydstaterna. Samtidigt har demokraterna fått allt större inflytande uppe i nordost plus att man dominerar längs västkusten. Demokraternas större vurm för sociala reformer, personifierat inte minst genom Franklin Roosevelt och Lyndon Johnson, har påskyndat en utveckling där republikaner dominerar i rurala miljöer medan demokraterna dominerar i urbana. Valet år 1968 innebar en förändring såtillvida att demokraterna inte längre kunde förlita sig på "the solid south". Humphrey (dem) segrade endast i Texas och uppe i gränstrakterna mellan nord och syd. Utöver de fem delstater där den starkt konservativa Wallace tog hem spelet (hemma i Alabama och dess närmaste grannar) var det Nixon som vann i övrigt. Nixons "Sun belt strategy" vilade på elektorströster från södern och västern och visade vägen för kommande kandidater från republikanerna (Wicker 2001: 435).

4.8.1 Harry Truman — i skuggan av FDR (1945, 1948)

Den sista gången som Roosevelt valdes utsåg han Harry Truman som sin vicekandidat. Truman hörde egentligen inte till de politiska tungviktarna i landet. Han blev senator 1934 och hade i den egenskapen profilerat sig genom att framgångsrikt leda en utredning för att kontrollera svinn, slöseri och korruption. Men Trumans tid som vicepresident blev inte långvarig innan Truman plötsligt fick ta över presidentämbetet. Han blev bland annat den som kom att fatta beslut om att fälla av atombomber över Hiroshima och Nagasaki för att därmed påskynda krigsslutet. Det här är ett beslut som diskuteras än idag. Bottnade det hela i ren hämndlystnad gentemot japanerna eller i ett behov av att ge styrkebesked gentemot Sovjet? Eller handlade det, vilket användes som motiv, om övertygelsen att totalt sett kunna spara såväl japanska som amerikanska liv genom att få slut på kriget innan en landstigning på de japanska huvudöarna blev av? Den fanatism som de japanska styrkorna hade kännetecknats av under kriget i Stilla havet gav en förning om hur svår en landstigning skulle bli. I det skede som atombomben fälldes över Hiroshima fanns det inte något som tydde på att en japansk kapitulation var nära förestående. Beträffande Nagasaki-bomben är det hela inte lika självklart (Hamby 2000: 360). Samma år som kriget avslutades etablerades Förenta Nationerna för att ta vid där Nationernas Förbund misslyckats.

Att få presidenter har påverkat världshistorien i större utsträckning än fallet var med Truman är inget överdrivet påstående. Då Truman år 1948 blev demokraternas presidentkandidat var det ändå inte många som såg optimistiskt på hans chanser inför valet. Truman framställdes som kraftlös i skuggan av sin företrädare. Levnadskostnaderna och skatterna hade stigit och i huvudstaden radades en del politiska skandaler upp. Dessutom hade andra världskriget inte följts av en trygg fred, utan av ett ”kallt krig” mellan stormakterna. Truman kom efter hand att bli illa sedd bland demokrater såväl till höger som till vänster om den politiska mittfåran. Det här kom till uttryck inte minst vid 1948 års presidentval (se nedan). Efter valet 1948 försökte han driva igenom Fair Deal, som skulle utgöra en fortsättning på FDR:s New Deal. Framgången var ändå begränsad, speciellt då republikanerna år 1950 gick framåt i kongressvalen och kunde begränsa Trumans ambitioner åtminstone på det inrikespolitiska planet även om demokraterna behöll den majoritet i bägge kamrarna som man hade återtagit två år tidigare (Hamby 1991: 47).

Truman hade låtit förstå att det var USA:s plikt att slå tillbaka mot kommunismen varhelst dess sympatisörer gjorde anspråk på maktövertagande (”Truman-

doktrinen”). Vändpunkten skedde genom ett ställningstagande i fråga om att säkra att Grekland och Turkiet inte skulle hamna under sovjetiskt inflytande (Donovan 1996: 279). Genom den så kallade Marshall-planen gav USA sedermera en ekonomisk livlina till sargade demokratier i väst. Det här var en sedermera legendarisk åtgärd som långt skapade grund för det västeuropeiska välfärdssamhället. Den självklara målsättningen var att folket i dessa skulle föredra USA av de båda stormakterna. Följande steg blev grundandet av den västliga militäralliansen NATO. Som den mest resursstarka parten i NATO kom USA att framstå som västvärldens klart dominerande militärmakt. Händelseutvecklingen under de här åren kom att utgöra en brytning mot tidigare tradition från amerikansk sida. Också underrättelsetjänsten CIA såg dagens ljus i början av det kalla kriget. Låt vara att det inte skedde helt utan dubier från kongressen rörande vilken roll ett organ som detta skulle kunna komma att få längre fram (Donovan 1996: 305). I större eller mindre utsträckning följde en rad av kommande amerikanska presidenter ett åtgärdsprogram som Truman lade grunden för. Nämnas kan också att Truman blev det första statsöverhuvudet att erkänna den omstridda statsbildningen i Israel. Det här skedde endast några minuter efter att David Ben-Gurion utropat den nya staten i maj 1948.

År 1946 hade republikanerna för första gången sedan 1928 tagit kontrollen över kongressens båda kamrar. Deras majoritet i representanthuset har senare aldrig varit större, även om resultatet blev snarlikt år 2010. År 1948 skulle Truman försöka bli vald presidentämbetet på normalt vis. En utbrytargrupp bland demokraterna i södern ville betona de enskilda delstaternas självbestämmande. Rörelsen nominerade South Carolinas guvernör Strom Thurmond som sin presidentkandidat. Eftersom dessa s.k. ”dixiecrats” var starka i södern (”dixie” = sydstaterna) hoppades man kunna segra i tillräckligt många delstater för att hindra att vare sig Dewey (rep) eller Truman skulle få en majoritet av elektorsrösterna. I enlighet med de regler som gäller blir det då representanthuset som avgör valet. Också demokraterna till vänster om den politiska mittfåran formade en egen gruppering och nominerade Henry Wallace (vicepresident under FDR:s tredje mandatperiod). Här använde man den beprövade partibeteckningen progressiva partiet.

Opinionsmätningar hade slagit igenom även om de inte var lika omfattande som idag. Alla förutspådde klar seger för Thomas Dewey. Samma slutsats drogs av ledande politiska bedömare. Truman skyllde en stor del av landets problem på den kongress som dominerades av republikanerna. Truman angrep kongressen (”the do-nothing Congress ... the worst in history”) mer än han angrep Dewey under kampanjen (Mieczkowski 2000: 108). Truman vann överraskande i 28 delstater och fick

303 elektorsröster. Marginalen var på många håll så liten att Dewey väl kunde ha segrat. Vidare återtog demokraterna kontrollen över kongressens båda kamrar. Thurmond och Wallace hade något över 2 % av rösterna vardera. Thurmonds röster var geografiskt koncentrerade vilket gav 7 % av elektorsrösterna. Thurmond fick 39 elektorsröster, men i resten av södern vann Truman. Dessutom ökade Trumans stöd bland färgade i norr till följd av den kritik han fick utstå från Thurmonds ”dixiecrats” (Boller 1996b: 273).

Tabell 4.78 USA:s presidentval 1948

Harry Truman, dem.	50 %	303 (57 %)
Thomas Dewey, rep.	45 %	189 (36 %)
Strom Thurmond, dixiecrats	2,5 %	39 (7 %)
<u>Henry Wallace, progr.</u>	<u>2,5 %</u>	<u>39 (7 %)</u>
Totalt:	100 %	531

Problemen fortsatte även efter valet. Tyskland delades (varpå DDR grundades), Kina fick den kommunistiska regim som landet fortfarande har, Sovjet bröt USA:s atombombsmonopol och Korea-kriget bröt ut. FN-styrkor som främst byggde på amerikansk insats fastnade i ett krig som inte skulle avslutas innan nästa president kommit till makten. Allt detta blev traumatiskt för amerikanerna. I färskt minne fanns en total triumf i det rätt nyligen avslutade världskriget. Konflikten på koreanska halvön kunde ha lett till ett nytt världskrig vart efter att överbefälhavaren general MacArthur överskred sina befogenheter och hotade gå över gränsloden mellan Nord-Korea och Kina. Truman svarade med att avskeda den populäre generalen, något som i sin tur väckte ont blod på hemmaplan (Genovese 2001: 144). Efter hand kritiserades också Trumans beslut att inte inleda krig med stöd av kongressen. I stället hade man gått via FN, eftersom Truman och hans nära medarbetare ansåg att det inte var USA:s sak att ensamt försvara Syd-Korea mot angriparna från norr (Schlesinger Jr 2004: 134-135).

Korruptionsskandaler och angrepp mot att Truman-administrationen inte skulle vara tillräckligt hårdhänta mot kommunisterna på hemmaplan skapade oro. Senator Joseph McCarthy (rep) ledde ett utskott för oamerikansk verksamhet som utförde en häxjakt på såväl verkliga som inbillade kommunister i USA (”mccarthyismen”). Många människor, inte minst oskyldiga, fick sina liv slagna i spillror. Stämningen var tidvis hysterisk. Även uttalade anti-kommunister som president Truman själv

förfasades över debattklimatet, inte minst då han ansåg att kommunismen främst utgjorde ett externt hot (Hamby 1991: 50).

Då Truman skulle lämna presidentposten tyckte mindre än tredjedel av amerikanerna att han gjorde ett gott jobb. Truman anses idag som en bättre president än fallet var ännu för några årtionden sedan. Viktiga frågor blir ofta omtolkade vart efter att nya källor framkommer och infallsvinkeln ändras. Beträffande Truman och hans utmaningar har vi en komplex situation som inte förenklar analysen (Lacey 1991: 1). Vart efter att folk har fått perspektiv på hans svåra uppgift har tongångarna blivit mer positiva. Inte minst efter Nixons fall i mitten av 1970-talet kom många att i ett jämförande perspektiv få en annan syn på Trumans raka, okonstlade sätt och själv-tillit (Weinstein 2001: 240).

Presidentens ställning blev starkare snarare än svagare under Truman. Det här gällde inte bara i de utrikespolitiska frågorna, där Truman höll hög profil, utan även inrikespolitiskt sett (Genovese 2001: 145-146). Efter bästa förmåga följde han samma trend som Franklin Roosevelt. Trots en motsträvig kongress där republikanerna var starkare än på mycket länge lyckades Truman hålla hög profil utan att se presidentposten naggas i kanten. Följaktligen blir det maximala två poäng här (kriteriet ”ämbete”). De problem som Truman ställdes inför, det sätt på vilket han hanterade dem och vilka långsiktiga verkningar hans åtgärder fick indikerar att han inte var någon av de svagare presidenterna. Då Truman i slutet av sin presidentkarriär träffade Winston Churchill medgav denne att han från början haft stora dubier om Truman. Men Churchill tillade att han misstagit sig grovt och att Truman mer än någon annan hade räddat den västerländska civilisationen. Det här får ses som ett nog så gott betyg från en av 1900-talets verkligt legendariska politiker. Det förekom förvisso en del motgångar mot slutet av Trumans mandatperiod så det maximala poängtalet rörande hans sätt att tackla olika problem kan inte komma i fråga. De enorma utmaningarna av utrikespolitisk karaktär ombesörjdes ändå på ett sätt som gör att tre poäng får sägas motsvara verkligheten bäst (kriteriet ”problem”). I vilket fall som helst kom Truman att påverka världen. Det blir två poäng på frågan om det sätt på vilket han inverkat på USA:s ställning. USA bibehöll den starka ställning som landets agerande under andra världskriget hade bidragit till. Isolationismen fick ge vika då USA antog en förstärkt roll i internationella sammanhang (kriteriet ”USA”). Det är en annan sak att också det kommunistiska läget hade stark medvind under den här tiden. En mindre viljestark president än Truman hade lätt kunnat medföra att kommunisternas inflytande över världspolitiken hade blivit ännu mer markant vid den här tiden.

Sett till det föregående blir det något paradoxalt att behöva konstatera att Trumans låga popularitet mot slutet av hans karriär på presidentposten gör att han får noll poäng här (kriteriet ”popularitet”). Visserligen blev han vald 1948 efter att ha tillträtt under mer tragiska omständigheter 1945. De problem som Truman-administrationen fick dras med gjorde att populariteten dalade radikalt. Längre fram har Truman fått upprättelse av historikerna även om det inte skedde i en handvändning. Av sin samtid blev han föga uppskattad.

Tabell 4.79 Bedömning av Harry Truman

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Harry Truman	3	2	0	2	7 av 10

Sammantaget blir det sju poäng av maximalt tio. Det vore därför svårt att påstå att vi här har att göra med någon av de absolut största presidenterna, men Trumans placering sig ändå inte långt efter de som hör till nämnda kategori. Den som efterträdes någon av USA:s profilstarka presidenter hamnar lätt i skuggan av sin företrädare. Men det gäller Truman i mindre utsträckning än det gäller John Adams (som efterträdde Washington), Andrew Johnson (efterträdde Lincoln) eller Taft (efterträdde Theodore Roosevelt).

Harry Truman är dessutom typexempel på en president som i efterhand ter sig långt större än han måhända upplevdes av sin samtid. Han lämnade trots allt presidentposten misskrediterad och impopulär med ett oavslutat krig i Korea efter sig (Hamby 1991: 52). Sam Rayburn, representanhusets talman under större delen av Trumans presidentperiod, har stått för det kanske mest citerade (om än kanske något tillspetsade) uttalandet om Trumans insats på presidentposten: ”Han hade rätt i alla stora frågor, fel i alla små” (”He was right on all the big things, wrong on all the little ones”) (Hamby 2000: 356).

4.8.2 Dwight Eisenhower — folkkär general (1952, 1956)

Inför 1952 års val syntes inget omedelbart slut på kriget i Korea. Kommunistjägarna i USA fick sitt lystmäte under den s.k. ”mccarthyismen”. Vidare hade en del korrup­tion avslöjats i Washington. Republikanernas formel för att erövra Vita Huset som i 20 år bebotts av demokrater formulerades ”K1C2”. Formeln syftade på dödläget i

Korea-kriget, korruption inom administrationen och hotet från kommunismen ("Korea, corruption and communism") (Mieczkowski 2000: 111). En mer populär slogan löd "I like Ike", syftande på republikanernas kandidat generel Dwight "Ike" Eisenhower.

Representanter för bägge partierna hade redan 1948 uppvaktat Eisenhower i hopp om att han skulle stå till förfogande. Fyra år senare lyckades republikanerna övertala honom. Eisenhower ansågs så gott som oslagbar med sin bakgrund som ledare för de allierades styrkor i Europa under andra världskriget och den som 1945 hade tagit emot de tyska styrkornas kapitulation. Sedermera, ett år före presidentvalet, återvände han till Europa i egenskap av ledare inom det nybildade NATO (Gaddis 2005: 125). Eisenhower var orolig över det scenario som kunde uppstå ifall en starkt övertygad isolationist (läs: Robert Taft) skulle segra 1952. I sina memoarer berättar Eisenhower att det var oron över detta som fick hans beslut kring en kandidatur att mogna (Landy & Milkis 2000: 204).

Bland republikanerna utmanades Eisenhower av Earl Warren och just Robert Taft. Sedan Eisenhower hade vunnit nomineringen sökte man en vicekandidat som kunde accepteras av de som hade stött den konservative Taft alternativt kaliforniern Warren. Valet föll på Richard Nixon som var en ung, konservativ senator från just Kalifornien. Nixon hade gjort sig känd genom sitt agerande i utskottet för oamerikansk verksamhet. Där hade han bland annat haft en nyckelroll då Roosevelts tidigare medarbetare Alger Hiss ställdes till svars för tidigare aktiviteter av kommunistisk art och till slut fälldes för mened. Att Eisenhower inte hade särskilt höga tankar om Nixon är välkänt för de som följt med politiken från den här tiden. Ändå kom den blott 39-årige Nixon att bli Eisenhowers vicekandidat. Eftersom Eisenhowers hälsa visade sig vara vacklande kunde Nixon mycket väl ha blivit den yngste presidenten i USA:s historia. Men Nixon skulle få bida sin tid.

Eisenhower och Nixon hade en intressant arbetsfördelning under kampanjen. Eisenhower höll en jämförelsevis låg profil medan Nixon angrep demokraterna och deras uppgivenhet gentemot de röda ("soft on communism"). Nixon var även mån om att angripa demokraterna för diverse skumraskaffärer. Men plötsligt drabbades Nixon själv av en skandal. Före valet anklagades Nixon för att ha hållit sig med en hemlig ekonomisk fond sponsorerad av välbärgade amerikaner. Eisenhower uppmanades att byta ut Nixon. Det ansågs vara omöjligt att driva en kampanj riktad mot korruption om kandidaten till vicepresidentposten inte var bättre än de som angreps. Nixon stod för ett vågat drag genom att under en lång direktsändning i radio och TV redogöra

för sina tillgångar. Mot slutet av sitt anförande medgav Nixon att man hade tagit emot en enda gåva, cockerspanieln Checkers. Detta s.k. Checkers-tal blev en framgång som torde ha räddat Nixons politiska liv. I termer av retorik är talet ett suveränt exempel på hur man kan ta udden av något otrevligt genom att föra över fokus till något angenämt (Hägg 1998: 47).

Om republikanerna anklagade demokraterna för släpphänthet mot kommunismen underströk demokraterna vikten av diplomati. Deras kandidat Adlai Stevenson menade att det vore dåraktigt att gå allt för hårt fram t.ex. i Korea. Eisenhower bemötte Stevensons attacker med att i ett berömt tal lova ett slut på kriget i Korea ("I shall go to Korea" blev en känd valslogan). Fram till dess hade Eisenhower haft en knapp ledning i opinionsmätningarna. Därefter växte skillnaderna. På valdagen fick Eisenhower 55 % av rösterna och vann i 39 delstater. Bland annat segrade han på flera håll i det av demokraterna dominerade södern. Stevenson vann förvisso i de flesta sydstater, men det var egentligen också den enda del av landet där han hade något större stöd.

Tabell 4.80 USA:s presidentval 1952

Dwight Eisenhower, rep.	55 %	442 (83 %)
Adlai Stevenson, dem.	44 %	89 (17 %)
Övriga:	1 %	
<hr/> Totalt:	100 %	531

Väljarna röstade på Eisenhower som person snarare än på hans parti. Republikanernas majoritet blev ytterst knapp i kongressens båda kamrar. År 1956 var det återigen Eisenhower och Stevenson som ställdes mot varandra. Men 1956 var arbetslösheten mindre än 5 % och någon inflation att tala om fanns inte (Young 2000: 379). Efter fyra år av medvind var Eisenhower ännu mer svårslagen än han hade varit gången innan. Korea-kriget hade tagit slut en kort tid efter att Eisenhower tillträdde, USA:s ekonomi blomstrade och konsumtionsvarorna flödade. Som kronan på verket kunde man presentera ett budgetöverskott då det var valår. Segregationen i sydstaterna utgjorde ett uppmärksammat, inrikespolitiskt problem. I skolor och allmänna transportmedel med mera gjorde man stor skillnad på folk av olika etnisk härkomst. Vid den här tiden kom färgade (och även andra) att i allt högre grad opponera sig mot detta.

Att republikanerna år 1954 förlorade majoriteten i kongressens båda kamrar visade att partiets popularitet inte stod i paritet med Eisenhowers. Därför var republikanerna beroende av att Eisenhower skulle ställa sig till förfogande för en ny fyraårsperiod. Nomineringen var ingen självklarhet eftersom Eisenhower drogs med sviktande hälsa. Vidare var Nixon var tacksam måltavla för demokraterna. Eftersom Eisenhower hösten 1955 hade drabbats av en hjärtattack påmindes väljarna om att Nixon helt enkelt var "ett hjärtslag från Vita huset". Vidare påminde man väljarna om att Nixon var den trolige vinnaren år 1960 om man inte motade olle i grind 1956. Liksom 1952 hade Eisenhower sina dubier gentemot Nixon, men vid partikonventet i San Francisco nominerades Eisenhower och Nixon med acklamation.

Ett år före valet hade Stevenson aviserat att han ämnade ställa upp 1956. Så blev fallet i ett skede då många trodde att Eisenhower av hälsoskäl inte skulle ställa upp. Stevenson var sedermera chanslös med drev ändå en aktiv kampanj. Hans tal om "New America" underströk behoven i frågor som berörde hälsovård, pensionärer, utbildning m.m.. Det hela är intressant, såtillvida att samma saker senare betonades i Kennedys tal om "New Frontier" och Johnsons "Great Society" (Boller 1996b: 292).

Under kampanjens sista dagar kom den internationella storpolitiken i fokus. I Ungern försökte revoltörer göra sig av med det sovjetiska oket och hoppades på hjälp från väst. Det här utgjorde en något naiv förhoppning eftersom Ungern låg inom den sovjetiska intressesfären. Ett amerikanskt ingrepp hade medfört risk för ett tredje världskrig. I det läge som rådde hade Eisenhower nytta av sin kunskap om militära realiteter för att undvika något överilrat som kunde ha slutat i katastrof (Patterson 1997: 309). Samtidigt blossade en oroshärd upp i Mellanöstern. Egyptens president Nasser nationaliserade Suez-kanalen med dess lukrativa affärsverksamhet. Tidigare hade lejonparten av intäkterna gått till det kanalbolag där franska och brittiska intressen styrde. Eisenhower höll hög profil och bidrog starkt till att via FN tvinga fram eldupphör. Avslutningen på konflikten innebar en klar propagandaseger för den redan från tidigare praktiskt taget oslagbare Eisenhower. Stevenson försökte förgäves få incidenterna att framstå som prestigeförluster för USA i allmänhet och Eisenhower i synnerhet.

Med nära 90 % av elektorsrösterna var Eisenhower än mer överlägsen än han hade varit 1952. Det var det mest ojämna valet på 20 år. Efter 1956 är det endast Johnson, Nixon och Reagan som kunnat ståta med motsvarande andelar av väljarunderstödet. I likhet med valet 1952 var det fråga om Eisenhowers personliga triumf snarare än hans partis. Påståendet understryks av att en presidents parti för första gången sedan

1848 var i minoritet i bägge kamrarna i anslutning till ett presidentval (Patterson 1997: 310). I modern tid har detta däremot inte varit någon unik företeelse. Den politiska kulturen har helt enkelt förändrats på den här punkten.

Tabell 4.81 USA:s presidentval 1956

Dwight Eisenhower, rep.	57 %	457 (86 %)
Adlai Stevenson, dem.	42 %	73 (14 %)
Övriga:	1 %	
<hr/> Totalt:	100 %	531

Under Eisenhowers andra mandatperiod chockades amerikanerna då man märkte att Sovjet hade övertaget i den s.k. rymdkapplöpningen. Att man från Sovjets sida behärskade dylik, avancerad teknologi gjorde många amerikaner förskräckta över tanken på vilka vapen som kunde tänkas finnas inom östblocket framöver. Inrikespolitiskt rådde uppståndelse kring frågan om segregation i södern (Stebenne 2000: 416). Eisenhower var ingalunda lika aktiv som t.ex. Roosevelt, men likväl upprätthölls tendensen med ett starkt presidentstyre (Genovese 2001: 146). Eisenhower var en populär president som verkade under ekonomiskt goda tider. Å andra sidan kan man komma ihåg exempelvis att CIA under den här epoken tilläts utvecklas till en organisation som företog diverse operationer av tvivelaktig natur på olika håll: Guatemala, Iran, Laos, Indonesien... Vidare stödde USA en auktoritär regim i Syd-Vietnam. Vietnam-konflikten kom med tiden att bli mer omfattande än någon hade kunnat tro. Eisenhower motiverade stödet till Diem med den s.k. dominoteorin. Risken var att alla länder i sydostasien skulle bli föremål för kommunistiskt maktövertagande om något enskilt land föll i kommunisternas händer (Parmet 2001: 243).

Då Eisenhowers tid som president började vara till ända visade upprepade undersökningar att hans främsta merit var i rollen som fredsbevarare. Det här hade skett genom diplomati på det internationella planet och en viss bromsning av de önskemål Pentagon ställde gällande militär upprustning. Eisenhower varnade för risken att man skulle ”slösa sig till döds” innan ryssarna ens skulle komma sig för att attackera (Parmet 2001: 242). Han varnade i stort sett för det som ryssarna skulle komma att göra cirka tre årtionden senare då kalla kriget gick mot sitt slut. Hans attityd ändrades under de åtta år då han var president. Från att ha fokuserat på terrorbalans kom han allt mer att oroas över de konsekvenser som kapprustningen kunde medföra (Greene 2007: 255). Hans samtal med Sovjets ledare Chrusjtjev saboterades av att

ett amerikanskt spionplan i tidsmässig anslutning till deras möte sköts ned över sovjetiskt territorium (Greene 2007: 200).

Till Eisenhowers tillkortakommanden hör att utvecklingen rörande medborgerliga rättigheter på det nationella planet ännu under de här åren gick förhållandevis långsamt. Det här drabbade såväl färgade i södern som de som i början av 1950-talet drabbades av hysterin under mccarthyismen innan McCarthy själv gick för långt och tilltron till honom ebbade ut rätt snabbt.

Eisenhower var omtyckt och vann överlägset i två val trots att det konkurrerande partiet dessförinnan hade tagit hem spelet i fem presidentval efter varandra och fortsättningsvis var det starkare partiet i landet i stort. Maximala två poäng sett till den aspekt som berör hur pass omtyckt och respekterad man är blir i fallet med Eisenhower tämligen odiskutabelt (kriteriet ”popularitet”). Intressant nog kom hans stjärna att dala under de följande årtiondena för att han numera ofta upplevs som en tämligen stor president. Det här har att göra med att Eisenhower på sin tid ibland kritiserades för att sakna politisk skicklighet och motivation för uppdraget. Detaljerade studier har i efterhand visat att det förhöll sig tvärtom. Utåt sett framstod han som en statschef där de representativa funktionerna stod i fokus, men i det reella politiska arbetet var han uppenbarligen mycket mer pådrivande än man tidigare trodde (”the hidden-hand presidency”) (Rushefsky & Patel 1988: 53).

I genomgången av tidigare rangordningar av USA:s presidenter följer Eisenhower till stora delar samma mönster som Truman eftersom placeringarna blir allt bättre ju längre tiden lider. Skillnaden är närmast att Truman inte var speciellt omtyckt i just det skede som han lämnade presidentposten. Eisenhowers tid som president kom också att påverka USA:s ställning på ett positivt sätt (kriteriet ”USA”). Då Eisenhower lämnade presidentposten kunde han konstatera att ”USA är idag den starkaste, mest inflytelserika och mest produktiva nationen i världen”. Han hade rätt. Inte minst den materiella välfärd som amerikanerna upplevde under Eisenhower-åren var förbluffande i relation till hur det hade sett ut under 1930-talets depression och det krig som sedermera kom att uppta första halvan av 1940-talet.

Tabell 4.82 Bedömning av Dwight Eisenhower

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
D. Eisenhower	3	1	2	2	8 av 10

Den amerikanske presidentens ställning har rent generellt blivit allt starkare. Eisenhower var inget undantag från regeln. I det specifika fallet är en tregradig skala ändå så pass snäv att 1,5 poäng kunde vara ett korrekt sätt att beskriva hans insats på den här punkten. Eisenhower hör ändå inte till någon av de som är mest förknippade med att ha stärkt presidentmakten på ett så påtagligt sätt att det skulle motivera det högsta poängtalet. I valet mellan en respektive två poäng ligger det lägre alternativet verkligheten närmare (kriteriet ”ämbete”).

På frågan om Eisenhowers sätt att lösa tidens stora frågor får man på motsvarande grunder som i det föregående avstå från det högsta poängtalet. Det handlade förvisso om idel medvind för USA. Men en del tillkortakommanden (segregation, rymdkapplöpningen, Castros maktövertagande på Kuba...) kombinerat med att utmaningarna måhända inte var de allra största gör att det inte blir befogat att använda det högsta poängtalet på en femgradig skala. Däremot nog det näst högsta. Det blir följaktligen tre poäng med avseende på kriteriet ”problem”. Frågan är förstås om tiderna kan anses ha varit så pass dramatiska att tre poäng kanske ändå kunde ses som det maximala? Å andra sidan var kalla kriget per definition ett dramatiskt tidevarv från början till slut. I vart fall var tillkortakommandena under Eisenhower-eran var så pass små att det skulle te sig svårt att tilldela Eisenhower mindre än tre poäng i det här sammanhanget. Den enorma ökning av materiell välfärd som var fallet i USA under 1950-talet gör att årtiondet trots tilltagande atombombsskräck etc idag framstår som något av en guldålder som väcker nostalgi.

Sammantaget blir det åtta poäng för Eisenhower. Vi talar med andra ord om ett påfallande högt poängtal. Eisenhower kom också att betyda en hel del för sitt partis ställning i amerikansk politik. Under Eisenhower-epoken var det många amerikaner som inte var tillräckligt gamla för att komma ihåg en tid då man hade haft en republikan som president. Bland de som kom ihåg var det ofta Hoover och depressionen som man associerade till (Young 2000: 376). Eisenhower lämnade efter sig ett land, ett parti och ett presidentskap som var starkare än de motsvarigheter som han hade övertagit (Skidmore 2004: 266).

4.8.3 John Kennedy — det första TV-valet (1960)

Trots att många ogillade Nixon sedan länge hade han fördel av att ha varit vicepresident under åtta år då det hade gått tämligen bra för USA. Låt vara att en del oros-

moln hopade sig mot slutet av 50-talet (jfr ovan). Som motståndare i valet år 1960 kom Nixon att få John F. Kennedy, en ung senator från Massachusetts. Det oaktat var JFK redan en erfaren politiker. Vid 29 års ålder blev han vald till representanthuset (1946) och som 35-åring blev han senator (1952). En sak som traditionellt sett borde ha legat Kennedy i fatet var just hans jämförelsevis blygsamma ålder. JFK var förvisso endast 43 år men hade vid tillfället redan 14 år bakom sig i kongressen. Med sina 47 år var inte heller Nixon speciellt gammal. Men Nixon utstrålade inte samma ungdomliga vitalitet som Kennedy utan brukar beskrivas som "en gammal mans uppfattning om hur en ung man bör vara" (Reeves 2001: 250). Kennedys kontrast gentemot såväl en sjuklig Eisenhower som dennes vicepresident blev en nyckelkomponent i kampanjen (Perry 2000: 389).

Kennedys verkliga black om foten utgjordes av att han var katolik. Ingen amerikansk president före honom hade varit katolik. Religionen kom att spela stor roll under kampanjen. Nämnas kan att tre protestanter av fem (62 %) röstade på Nixon medan fyra katoliker av fem (78 %) röstade på Kennedy. Utöver katolikerna må nämnas att den övervägande delen av judar och färgade röstade på Kennedy (Kazin 2000: 424). Även i övrigt var Kennedys bakgrund speciell. Kennedy kom från en rik familj och hade en inflytelserik far som hyste stora ambitioner för sina söner. År 1960 kom detta till uttryck genom en aktiv, påkostad och välregisserad kampanj (Matthews 1999: 66-68).

Kennedy valde senator Lyndon Johnson, tillika konkurrent vid nomineringen till presidentvalet, som sin parhäst. Nomineringen av LBJ, som han skulle komma att kallas, hade geografiska förtecken. Kennedy visste att hans religionstillhörighet kunde ställa till problem för honom i demokraternas traditionellt starka områden nere i södern. Eftersom Johnson kom från Texas fick man en viss fördel till följd av detta. Så jämn som 1960 års drabbning skulle komma att bli var alla detaljer givetvis viktiga. Den detaljen som berörde Johnsons geografiska hemvist utgjorde inget undantag.

Nixon betonade sin erfarenhet som vicepresident. Kennedy betonade å sin sida att han trots sin ungdom hade i stort sett samma erfarenhet som Nixon. De hade bägge valts in i kongressen 1946 sedan de återvänt från kriget. Vidare påminde Kennedy väljarna om att ryssarna under Nixons tid som vicepresident hade utvecklats till en allt starkare konkurrent i fråga om såväl missiler som rymdkapplöpning. Vidare hade den amerikanska produktionstakten avtagit något mot slutet av Eisenhower-

eran. Sovjets ledare Chrusjtjev förklarade offentligt att Sovjet i mitten av 1960-talet skulle passera USA också i denna tävlan.

Kennedy hade skickligt tagit hand om frågan om sin katolska tro. Inför ett berömt möte med ett antal protestantiska ledare underströk han att kyrka och stat skulle förbli separata och att han var presidentkandidat för demokraterna och ingalunda för den katolska kyrkan etc (Matthews 1999: 159-160). Att många inte ville rösta på en katolik var givet. Men religionen kom att ligga Kennedy i fatet mindre än väntat. Veckorna före valet fick Kennedy viktigt stöd från den färgade, protestantiske ledaren Martin Luther King Sr. Dennes sedermera världsberömde son, Martin Luther King Jr, hade arresterats tillsammans med 52 andra personer sedan de hade protesterat mot segregationen i Atlanta, Georgia. Kennedy ingrep för att reda upp situationen medan Nixon däremot försatte chansen.

TV kom att spela en större roll än tidigare. Inför den första av fyra TV-debatter var Nixon segerviss. Men han vägrade att förbereda sig rent utseendemässigt. En osminkad Nixon med skäggstubb gav dåligt intryck. Det kanske bästa exemplet på skillnaden i sättet att handskas med TV är att Lyndon Johnson tog del av den första debatten per radio och upplevde att Nixon hade klarat sig bättre. Då han senare på kvällen såg samma sak via TV blev han på klart bättre humör. På motsvarande sätt hade allmänheten reagerat. Nixon tedde sig bättre för radiolyssnaren medan Kennedy tenderade att framstå som ett bättre alternativ för de som hade tittat på TV (Perry 2000: 391). Den första TV-debatten sågs av hela 70 miljoner personer. Än en gång kom Nixon att medverka i ett rekord för TV-tittande. Mindre än 50 miljoner följde de tre följande debatterna. Kennedys utseende och utstrålning gynnade honom då valkampanjerna på allvar hade tagit klivet in i TV-eran.

På valdagen gick närmare 70 miljoner personer till valurnorna. Men marginalen till Kennedys fördel var liten. Det handlade om det jämnaste valet sedan 1888. Sett till antalet elektorsröster var skillnaden till synes tydligare än så: 303 för Kennedy mot 219 för Nixon. Ett orosmoment utgjordes av ihärdiga rykten om valfusk i Illinois och Texas. Till allmänhetens och Kennedys lättnad bestred Nixon inte valresultatet. Noteras kan att antalet delstater numera var 50, det vill säga det samma som det är ännu idag, sedan Alaska och Hawaii tillkommit året innan. Valdeltagandet var en god bit över 60 %, vilket innebär en hög siffra för ett amerikanskt val under modern tid.

Tabell 4.83 USA:s presidentval 1960

John Kennedy, dem.	49,7 %	303 (56 %)
Richard Nixon, rep.	49,6 %	219 (41 %)
Harry Byrd, obunden	-	15 (3 %)
Övriga:	1 %	
Totalt:	100 %	537

Eftersom Kennedy kom att mördas 22:a november 1963 hann han således vara president under blott 1.033 dagar. Men det handlade om dagar som inte saknade dramatik, inte minst i förhållande till Kuba och deras mäktiga allierade Sovjet. Ett invasionsförsök vid den s.k. Grisbukten 1961 gick ut på att landsätta exilkubaner i syfte att leda ett väpnat uppror mot Castros regim. Följden blev ett totalt fiasko. Kort därefter träffade han Sovjets ledare Chrusjtjev i Wien. Det är ingen hemlighet att Chrusjtjeps reaktion var att USA hade fått en ung, oerfaren ledare som inte var sin uppgift mogen (Reeves 2001: 251).

Motsättningarna kulminerade med den s.k. Kuba-krisen. Under några veckor hösten 1962 stod världen på randen till ett kärnvapenkrig sedan man från Sovjets sida hade placerat ut kärnvapen på Kuba. Amerikanerna tvingade till slut ryssarna att dra tillbaka missilerna. I gengäld kom NATO senare att dra tillbaka motsvarande vapen från Turkiet. Vidare slöt de två supermakterna avtal om att stoppa vidare tester av kärnvapen. För Kennedy blev det hela en triumf. Men samtidigt kan man konstatera att Kennedys tidigare ageranden långt bidrog till att krisen hade uppkommit. I Europa kom motsättningarna till uttryck genom en ny rysk blockad av Väst-Berlin. Redan år 1961 restes Berlin-muren, som kom att bli den kanske största symbolen för det kalla kriget. Sydostasien hamnade i fokus då konflikten i Vietnam efter hand kom att trappas upp. Under Kennedys tid som president var USA:s roll i Vietnam klart mindre än den skulle bli under de två följande presidenterna. Men gradvis kom Syd-Vietnam att bli allt mer beroende av stöd från USA.

Inrikespolitiskt väckte segregationen i sydstaterna debatt. Grova exempel på polisbrutalitet inför TV-kamerorna förvärrade stämningen. Kennedy tog parti för de färgades sak i konflikter som gällde segregering vid universiteten, på allmänna transportmedel etc. Enligt en undersökning utförd av Gallup hösten 1963 tyckte 50 % av de tillfrågade att frågan om integration mellan raserna skedde för snabbt, endast en tiondel tyckte det skedde för långsamt. Kennedy blev rätt impopulär i södern. Det var för att skapa goodwill där som han företog den ödesdigra tripp som slutade med att han blev mördad (Kazin 2000: 428). Bedömningen av Kennedy som president

försvåras i någon mån av att den unge, stilige presidenten mördades. En dylik omständighet medför lätt att man i historieböckerna blir mildare behandlad än annars hade varit fallet. Frågan blir kort sagt om man blir man en större eller bättre president av det faktum att man blir mördad. Det här utgör förvisso ett resonemang som lätt ter sig något märkligt och bottnar i den martyrstämpel man lätt blir belagd med i ett dylikt sammanhang. Svaret på den fråga som ställdes blir därför att man blir knappast en bättre president av att bli mördad, men däremot kan man framstå som en större sådan än annars hade varit fallet. Låt vara att så inte behöver vara fallet per definition.

Av de kriterier som används är det närmast i fråga om Kennedys popularitet som bedömningen är enkel. Han var så pass populär både medan han var president och även efteråt att det högsta poängtalet är självklart (kriteriet ”popularitet”). De som förespråkade rasåtskillnad utgjorde förvisso ett stort undantag på den punkten. Ett träffande exempel för att beskriva Kennedys popularitet utgörs av att 59 % i mitten av 1963 sade sig ha röstat på Kennedy år 1960. I själva verket hade han ju fått 50 % av rösterna. Efter mordet var motsvarande notering 65 % (Rabe 2003: 4). Kennedy är den president där det förekommer störst diskrepans då man jämför en bedömning mellan historiker och allmänhet (Giglio 2003: 96). Det här avspeglas av att det är helt självklart att tilldela Kennedy det högsta poängtalet på det, om man så vill uttrycka saken, ”minst vedertagna” av mina fyra kriterier. Om man skulle lämna bort det kriterium som tar fasta på allmänhetens bedömning av enskilda presidenter skulle Kennedy således framstå i en mindre fördelaktig dager. Av lätt insedda skäl dominerar historiker och statsvetare i de källor som här används. Men det finns förvisso även andra intressanta källor. Dean Keith Simonton, professor i psykologi vid University of California Davis, har forskat i ledarskap utgående från sin egen forskningsdisciplin och konstaterar att det bästa som kan hända för att säkra en presidents goda ställning i historien är att bli mördad (Simonton 1994: 72). Omdömet ter sig något tillspetsat. Empirin är trots allt glädjande liten beträffande just den aspekten av amerikansk presidenthistoria.

Rörande sättet att ha hand om tidens stora frågor blir betyget tämligen bra. Men fiaskot vid Grisbukten och det faktum att Kennedy själv hade stor andel i att Kuba-krisen uppstod gör att vi landar på två poäng (kriteriet ”problem”). Det kan troligen vara en och annan som skulle förespråka en mildare bedömning än så. Glamouren kring Kennedy och hans familj lever stark. Det här framgår inte minst via Arthur Schlesinger Jr:s biografi (2002). För att vara skriven en mycket känd historiker är biografien synnerligen kritiklös. Att de välkända anklagelserna om valfusk i Illinois i

anslutning till 1960 års presidentval kort avfärdas med att motståndarna troligen hade gjort sig skyldiga till liknande förseelser ter sig anmärkningsvärt (se Schlesinger Jr 2002: xi).

Tabell 4.84 Bedömning av John Kennedy

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
John Kennedy	2	2	2	2	8 av 10

Även sett till Kennedys sätt att påverka ämbetets ställning liksom sett till situationen för USA:s vidkommande bör betyget bli högt. Men att använda den högsta poängsättningen kunde te sig något tilltaget. Här återkommer en situation där en kompromiss (läs: 1,5 poäng) beträffande i synnerhet frågan om på vilket sätt en president påverkar ämbetets tyngd kunde te sig praktisk. I valet mellan en respektive två poäng kunde man argumentera för att Kennedys resoluta ingripanden i avgörande situationer underströk att presidentens roll under efterkrigstiden fortsättningsvis var stark och att det högsta poängtalet därför kan motiveras (kriteriet ”ämbete”). Det samma gäller USA:s roll och betydelse. I kölvattnet av Kuba-krisen kom Chrusjtjev att förödmjukas så till den grad att den starkt bidrog till att han sidsteppades 1964. För Kennedys vidkommande kom Kuba-krisen däremot att framstå som en stor triumf för honom och hans land (kriteriet ”USA”).

Sammantaget skulle resonemanget ovan ge åtta poäng. Kennedy skulle därmed landa på samma nivå som Eisenhower, med ett poängtal strax över Trumans. Rättvist eller inte? Den verklighet Kennedy (och framför allt Eisenhower) ställdes inför var (med undantag för Kuba-krisen) mindre komplicerad än fallet var för Truman. Parallell till de två närmast föregående presidenterna inflikas för att understryka utmaningen i att jämföra presidenters insatser redan från ett tämligen begränsat tidsspann. Dessutom har vi det faktum att Kennedys popularitet distanserar honom från Truman.

Enligt diverse enkäter framstår Kennedy också i efterhand som en suveränt populär president. Om en person känner till ett enda citat av en amerikansk president är sannolikheten stor att det har myntats av Kennedy(-s talskrivare Ted Sorensen). Citatet i fråga är då troligen ”Ich bin ein Berliner” eller ”Ask not what your country can do for you ... ask what you can do for your country”. Det senare är hämtat från hans

presidentinstallation, det föregående härrör från hans medryckande tal inför en stor folksamling i Väst-Berlin.

Men betyder allt detta det samma som att Kennedy var en ”stor” president? Så är inte nödvändigtvis fallet även om det kan betonas att image och popularitet kan vara väsentliga ingredienser då det gäller att kunna utöva makt. Kennedy varvade misslyckanden med lyckade åtgärder. Men han håller knappast ”Mount Rushmore-klass” (Perry 2000: 396). Det har till och med påståtts att han på grund av sin vitalitet och symbolvärde var mer betydelsefull efter sin död än han var före (Kazin 2000: 419). Det här är ett påstående som strängt taget kan låta förringande. I termer av popularitet är det få presidenter som kan mäta sig med Kennedy. Men Kennedy lyckades inte stoppa vänstervågen i tredje världen eller driva igenom allt för stora reformer på hemmaplan. Det senare kom att genomföras av hans efterträdare. Men det är ingen hemlighet att grunden för arbetet lades under Kennedys tid vid makten.

4.8.4 Lyndon Johnson — turbulent period (1963, 1964)

1960-talet beskrivs ofta som kaotiskt. Redan att Johnson blev president på grund av att Kennedy blev mördad indikerar turbulens. Det räckte dock inte med detta. Stora upplopp lite varstans och raskravaller i södern som kulminerade i mordet på Martin Luther King Jr utgör andra dramatiska inslag. Det sätt på vilket USA:s insats i Vietnam kom att trappas upp utgör ändå det mest dramatiska inslaget under Lyndon Johnsons tid vid makten. Det hela slutade med att Johnson i praktiken tvingades bort från presidentposten på grund av sin Vietnam-politik.

Johnson hade tre årtionden bakom sig i Washington D.C. och var den politiskt sett mest erfarna av de vicepresidenter som hade fått tillträda sedan den ordinarie presidenten hade dött (Dallek 2004: 171). Lyndon Johnson anses allmänt taget ha varit betydligt mer kunnig rörande inrikespolitiken än i fråga om utrikespolitiken. Det är inte svårt att hålla med om det omdömet. Ett problem i sammanhanget är att det under kalla krigets dagar var just utrikespolitiken som den amerikanske presidenten borde behärska. Det var där som presidentens roll och inflytande kom att vara som störst. Föregående sagt utan att förringa Johnsons insatser på det sociala området. Inrikespolitiskt hörde Johnson till de mer aktiva och kanske även mer kunniga av USA:s presidenter. Hans visioner summerades i programmet ”the Great Society” (ung.: ”det storartade samhället”). I programmet ingick förbättrad skolundervisning, reformer inom hälsovården, sanering av urbana miljöer, hjälp till underutvecklade

områden, brottsförebyggande åtgärder etc. Visionerna tenderade ha sitt ursprung från Kennedys korta tid vid makten. Men det var Johnson som drev igenom dem i kongressen, av allt att döma i en form som var mer bearbetad än Kennedys tänkta åtgärds paket (Lawson 2000: 402). I kölvattnet av dessa åtgärder kom även andra reformer, t.ex. förbud mot de läs- och skrivtest som gjort att många färgade i södern aldrig hade fått rösta. Vid sidan av FDR framstår LBJ som den mest reformvänliga presidenten någonsin på inrikespolitikens område (Dallek 2001: 259).

Då John Kennedy mördades var den förre skolläraren från Texas plötsligt president. Johnson var inte speciellt massmedial och hade ett sätt att uppträda som inte förbättrade hans image: han lyfte sina beagle-hundar i öronen, visade sitt ärr från en blindtarmsoperation vid tillfällena som inte var de bäst valda etc (Matthews 1999: 25). Hemligheten bakom hans väg till makten låg snarast i hans sätt att handskas med folk på tumanhand. Denna skicklighet omvandlades med åren till stort inflytande i den verklighet som rådde på Capitol Hill. Om Franklin Roosevelt gjorde sig mycket väl i radio och Kennedy var som gjord för att utnyttja TV så kan Johnson sägas ha varit en mästare på detaljplanet, ansikte mot ansikte med den person som han konfronterades med. Det hela fick till och med en egen benämning: "the Johnson treatment" (Matthews 1999: 211). Ju mindre grupp av människor han skulle nå ut till, desto bättre fungerade han (Lawson 2000: 399).

Inledningen av Johnson presidentperiod bådade gott. En skattesänkning visade sig vara lyckad. Ekonomin fick ett uppsving sett till BNP och disponibel inkomst för genomsnittsfamiljen etc (Lawson 2000: 401). Genom ett lagpaket rörande medborgarligen rättigheter ("Civil Rights Act of 1964") försökte man också komma åt segregation och diskriminering av minoriteter. Men rasism elimineras inte enbart via åtgärds paket. Men däremot begränsas möjligheterna att använda sig av lagstöd för att vidmakthålla ett förtryck. Johnson själv konstaterade för sina medarbetare att man samtidigt "sänder över de vita sydstatsborna till republikanernas läger för såväl min som er livstid" (Lawson 2000: 402). Iakttagelsen får sägas ha varit korrekt. Inte minst mot bakgrunden av att republikanerna idag kontrollerar det som demokraterna länge såg som sitt självklara kärnområde rent geografiskt. Denna förändring skedde samtidigt som man cementerade demokraternas ställning som det parti för vilket det stora flertalet färgade väljare röstar på. Det här ter sig i sin tur paradoxalt i en historisk mening.

Vietnam-kriget eskalerade avsevärt under Johnson. Visserligen hade amerikanerna länge varit inblandade i Vietnam, men det var under Johnson som man satte in re-

guljära amerikanska trupper. Tidigare under det kalla kriget hade Kina förlorats till kommunismen medan Korea-kriget snarast kan sägas ha slutat oavgjort. I bägge fallen skedde det med Johnsons partibroder som president. Det är sannolikt att dessa aspekter påverkade Johnsons tillvägagångssätt (La Feber 1994: 34). Med tiden väckte USA:s engagemang i Vietnam så pass starka reaktioner att han i avstod från att försöka bli omvald till följd av den fruktlösa politiken i Sydostasien. Det är sannolikt detta som många förknippar Lyndon Johnson med idag. Åtminstone utanför USA:s gränser är det mer sällan som man förknippar honom med en förmåga att driva igenom en hel del olika åtgärder och lagar inom det sociala området. Fattigdomen eliminerades ingalunda, men andelen människor som levde i fattigdom sjönk från 22 % till 12 % samtidigt som utgifterna på den sociala sidan steg från 4,6 % av BNP till 6,1 % (Lawson 2000: 408). Allt detta kom ändå i skymundan jämfört med den militära satsningen. Besvikelsen tog sig uttryck i oroligheter hemmavid. Kravaller i den socialt belastade stadsdelen Watts i Los Angeles år 1966 spred sig till 38 städer (utförligare om problem med koppling till "Great Society" i Dallek 2004: 227-250). Johnson och hans rådgivare trodde på den s.k. dominoteorin beträffande Sydostasien. Här avsågs att kommunistiska regimer skulle uppstå en efter en i regionen givet att Vietnam skulle falla i händerna på de röda. Vidare var LBJ rädd att det skulle återspeglas av en reaktion också på hemmaplan, där republikaner på högerkanten skulle få luft under vingarna och neutralisera de åtgärder Johnson ville genomföra på det sociala området. Längre fram kom Johnsons åtgärder också att kritiseras av tidigare anhängare till hans välfärdsprogram eftersom de helt enkelt hade blivit besviken över uteblivna resultat (Levitan & Taggart 1978: 275).

Presidentskapet kom till en början att snarast växa ytterligare under Johnsons tid vid makten. Utvecklingen var så pass tillspetsad att USA efter hand kom att bli ett land närmast "förgiftat" av presidentiell makt, för att låna en dramatisk beskrivning (jfr Genovese 2001: 155). Den allt starkare presidentmakten framstod efter hand som något som i någon mån verkade stod ovanför den renodlade maktfördelningsprincip som konstitutionen anför. Johnson torde ha haft bäst hand med lagstiftarna av de presidenter som verkade närmast före respektive efter honom (Woll 1974: 19). Johnson har till och med beskrivits som USA:s mest ihärdiga ("ardent") president under 1900-talet vad gäller lagstiftningen (2007: 440). Början av Johnson tid i Vita huset kan sägas ha inneburit en förstärkning av presidentämbetet. Men sett i ett längre perspektiv bidrog Johnson-epoken till en försvagning av ämbetet (Genovese 2001: 158).

Ett år efter mordet på Kennedy skulle Johnson bli vald till president på egen hand. Demokraterna i allmänhet och Johnson i synnerhet red på en sympativåg efter Kennedy-mordet. Barry Goldwater, konservativ senator från Arizona, försökte förgäves besegra Johnson. Demokraterna utnyttjade folks bild av en militant Goldwater med att påminna väljarna om att atombomben måste ligga i säkra händer hos en ansvarsfull och balanserad individ. Johnson fick hela 61 % av rösterna. I kongressen behöll demokraterna makten med marginal. Inte sedan 1936 hade demokraternas överlägsenhet i valet till representanthuset varit lika stor.

Tabell 4.85 USA:s presidentval 1964

Lyndon Johnson, dem.	61 %	486 (90 %)
Barry Goldwater, rep.	38 %	52 (10 %)
Övriga:	1 %	
Totalt:	100 %	538

Då det var val följande gång fann Johnson för gott att dra sig ur. Vietnam-kriget hade kommit att väcka allt större protester på hemmaplan. Den vietnamesiska kommunistgerillans Tet-offensiv, som inleddes i slutet av januari 1968, underströk också att den amerikanska ledningens påståenden om att man var på väg att vinna kriget inte alls stämde. Tet-offensiven misslyckades i sitt uppsåt att starta ett folkligt uppror inne i Syd-Vietnam. Men det som fanns kvar av Johnsons förtroendekapital gentemot sitt eget folk skakades i grunden. Från och med nu blev kritiken mot Vietnam-kriget allt mer högljudd. Våren 1968 meddelade han till mångas förvåning att han inte tänkte ställa upp i presidentval samma höst. Johnson lämnade sin post som en bruten man. Han avled i hjärtattack i början av 1973 och hann således inte uppleva slutet på kriget.

Bedömningen av Johnsons insats med avseende på samtidens stora frågor är något komplicerad. Det handlar om en person som blev president under turbulenta förhållanden och kom att verka under fem år av likaledes turbulenta förhållanden (Dallek 2000: 433). Åtminstone är det inte lätt att bedöma Johnson utgående från hans sätt att handskas med tidens stora frågor. Hur skall man väga "the Great Society" mot den långt mer kostsamma upptrappningen av Vietnam-kriget? En kompromiss på mitten av skalan kunde te sig logisk. Därav följer två poäng av fyra på kriteriet "problem". Vid en uppdelning i inrikes- respektive utrikespolitiska frågor hade det sannolikt blivit en tydlig skillnad i bedömningen. Medan Johnson framstår som en

framsynt politiker i en del inrikespolitiska frågor av central art kom en aggressiv utrikespolitik att bli hans fall.

Tabell 4.86 Bedömning av Lyndon Johnson

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Lyndon Johnson	2	1	0	0	3 av 10

Just Johnsons sätt att handskas med utrikespolitiken medför att han i fråga om kriterierna popularitet och USA:s ställning blir utan poäng. Han lämnade posten som en bruten och tämligen illa omtyckt president varmed noll poäng blir en tämligen självklar betygsättning (kriteriet ”popularitet”). Det föregående kan ställas i relation till hans överlägsna seger 1964. Samtidigt höll landet i allt högre grad att slitas sönder av debatten kring Vietnam-kriget, segregationsfrågor etc (kriteriet ”USA”). Sett till Johnsons sätt att påverka presidentämbetets ställning kunde vi redan tidigare konstatera att slutet av hans ämbetsperiod innebar en försvagning medan början av den samma innebar en förstärkning. Ser man till hans insats i ett helhetsperspektiv är en poäng det mesta man kan sträcka sig till (kriteriet ”ämbete”).

Sammantaget blir det tre poäng för Lyndon Johnsons vidkommande. Vi har här att göra med en allt annat än handlingsförlamad president. Johnson var aktiv på såväl det utrikes- som det inrikespolitiska planet, men han var som sagt betydligt mer lyckosam beträffande det senare. Han har till och med beskrivits som den främste presidenten vad gäller att driva igenom nya lagar (Dallek 2000: 445). Vågar man ens leka med tanken vilket poängtal Johnson hade erhållit ifall Vietnam-frågan hade skötts på ett mer rationellt sätt? Man får gå tillbaka till mellankrigstiden för att finna presidenter med färre poäng än vad Johnson erhåller utgående från mitt synsätt. Slutet av 1960-talet såg början på en epok som ingalunda ter sig som någon glansperiod för amerikansk presidenthistoria. Den glans som kännetecknat det amerikanska presidentämbetet i början av 1960-talet hade mot slutet av 1960-talet kommit att blekna för att under följande årtionde rätt långt försvinna. Från en politisk vardag där det rådde visst konsensus kring utrikespolitiken under det kalla kriget respektive arvet efter New Deal hamnade USA:s krigföring i Indokina allt mera i fokus (Hoff 2000: 416).

4.8.5 Richard Nixon — den enda som avgått (1968, 1972)

En som på många sätt personifierar den amerikanska drömmen är Richard Nixon. Han var en av de många i landets historia som visat att man genom driftighet, visioner och hårt arbete kan komma långt. I fallet med Nixon ledde det fram till presidentposten. Men Nixon personifierar också att makt kan korrumpas till den grad att man till slut förlorar greppet om proportionerna i sitt agerande. Eftersom han är den enda av USA:s presidenter som har tvingats bort från sin post i förtid är det den skandal som det handlade som rätt långt definierar bilden av honom: han gjorde sina anhängare besvikna och skänkte skadeglädje åt sina motståndare (Crowley 1998: 284). Det har även konstaterats att Nixon mer än någon annan har sett till att misskreditera amerikansk politik (Wildavsky 1994: 165).

Nixon hade en komplex och något motsägelsefull personlighet. Småskurenhet kombineras med förmåga till mer långsiktiga strategier på det internationella planet än vad som kännetecknat flertalet amerikanska presidenter. En av Nixons levnadstecknare, historikern Stephen Ambrose, summerar det hela via en jämförelse mellan personligheterna hos Eisenhower och Nixon. Medan Eisenhower tonade ner betydelsen av massmedias representanter kom Nixon att förklara krig mot dem, medan Eisenhower kunde tona ner en kris tenderade Nixon att förstora den, medan Eisenhower var öppen och social var Nixon misstänksam och småskuren etc (Ambrose 1991: 15-18).

Det mångfacetterade i Nixons personlighet understryks av att också hans närmaste medarbetare hade svårt att skapa sig en klar bild av honom. Bl.a. hans egen stabschef Bob Haldeman liknade Nixon vid kvartskristall. Här åsyftades en komplex sammansättning med såväl mörka som ljusa sidor, allt beroende på från vilken vinkel man tittar. Just Haldeman var f.ö. en av de som Nixon offrade under Watergate-skandalen i syfte att leta syndabockar för att rädda sitt eget skinn (Genovese 2001: 160). Nixon är som sagt mest ihågkommen för Watergate-skandalen. Det var fråga om en skandal som dessutom bottnade i oron inför ett val, återvalet 1972, som han rimligtvis inte kunde förlora. Paradoxerna kring Nixon är flera. Under hans tid avslutades Vietnam-kriget, men först efter att han först hade trappat upp kriget under flera års tid. Bl.a. gick USA:s styrkor in i Laos och Kambodja för att skära av Ho Chi Minh-leden, alltså den transportled längs vilken den vietnamesiska kommunistgerillan förde in utrustning till sina soldater på sydvietnamesiskt territorium. Omfattande protester i USA kulminerade då nationalgardister öppnade eld vid Kent State University i Ohio och dödade fyra studenter. Det är Vietnam och Watergate som

Nixon förknippas med. Men man kan också nämna att det var under Nixons tid som president som inkallelserna till det militära blev ett minne blott sedan USA infört ett system med frivillig militärtjänstgöring. Nämnas kan också att fler skolor i sydstaterna blev desegregerade år 1970 än under något annat år sedan 1954, något som Nixon räknade till sina största inrikespolitiska triumfer (Hoff 2000: 422). Men ekonomin blev kraftigt försvagad under slutet av Nixons tid på presidentposten. Låt vara att den största orsaken var den oljekris som följde sedan man från OPEC:s sida genomfört chockhöjning av oljepriset. Men de resurser som krigföringen i Indokina hade slukat var självfallet enorma.

Vidare blev Nixon den förste amerikanske presidenten att besöka Sovjet och Kina, de två kommunistiska stormakterna. Speciellt besöket till Kina var ett politiskt mästerverk. Hade någon annan gjort någonting liknande hade vederbörande troligen blivit beskylld för att vara undfallande ("soft on communism"). Med den bakgrund som anti-kommunisten Nixon kunde visa upp var det däremot svårt att på ett trovärdigt sätt beskylla just honom för någonting dylikt (Matthews 1999: 207-208). Det var knappast slumpen som gjorde att besöket inträffade 1972, samma år som han skulle väljas om för en ny fyraårsperiod. Besöket medförde också ett slut på USA:s motstånd mot att låta Mao Zedongs Kina inträda i FN. Det här var en anmärkningsvärd tvärvändning, med tanke på att den officiella amerikanska hållningen sedan Maos maktövertagande i Kina hösten 1949 närmast kunde beskrivas med att man låtsats som om det mest folkrika landet i världen inte hade existerat (Hoff 2000: 423). Ett annat minnesvärt ögonblick från Nixons presidentperiod är att den första månlandningen genomfördes 1969. Vill man nämna en annan epokgörande händelse från den här tiden så beslöt Högsta domstolen i början av år 1973 att det var varje kvinnas rätt att utföra abort under de tre första månaderna av en graviditet. Det blev därmed förbjudet för de enskilda delstaterna att lagstifta mot abort (Morris 2000: 452).

Om Nixon var den självklare kandidaten för republikanerna år 1968 så var turbulensen desto större bland demokraterna. Vietnam-protesterna blev allt mer högljudda och frekventa plus att våldet florerade på amerikanska gator. Lyndon Johnson hade kvar sina visioner om ett samhälle fritt från fattigdom etc men fann för gott att inte försöka sig på ett nytt presidentval. Bland demokraterna satte man sin tillit till Robert Kennedy, men i likhet med sin bror blev också han skjuten. Ett alternativ var Eugene McCarthy. Han framstod dock som en chanslös ensakskandidat med freden som käpphäst. Till slut blev Hubert Humphrey partiets kandidat. I egenskap av vicepresident till Lyndon Johnson hade Humphrey dock svårt att nå fram till fredsakti-

visterna. Det här framgick tydligt under demokraternas partikonvent i Chicago. Humphrey fick rösterna, men det var högljudda, sjungande krigsmotståndare som hamnade i fokus för TV-kamerorna. Samtidiga kravaller på Chicagos gator gjorde inte saken bättre.

Nixon utnyttjade skickligt situationen och gick till val med budskapet om ett ärofullt slut på kriget. Det här är något som kan tolkas olika beroende på värderingarna hos den enskilde. Det kan handla om allt från omedelbart tillbakadragande till att fienden tillintetgörs. Humphrey var den mer liberala av de två huvudkandidaterna. Som sittande vicepresident var han i praktiken dock tvungen att hålla fast vid Johnsons Vietnam-politik och försökte förgäves övertyga väljarna om att man var på väg att vinna kriget (Hoff 2000: 416).

Tabell 4.87 USA:s presidentval 1968

Richard Nixon, rep.	43,4 %	301 (56 %)
Hubert Humphrey, dem.	42,7 %	191 (36 %)
George Wallace, amer. ind.	14 %	46 (8 %)
Totalt:	100 %	538

Under valnatten växlade ledningen mellan Nixon och Humphrey. Valet var speciellt även såtillvida att en tredje kandidat, Alabamas guvernör George Wallace, knep elektorsröster i södern. Att Wallace deltog gjorde valet jämnare än det annars hade varit. Man räknar med att Wallace tog dubbelt fler röster från Nixon än vad han tog från Humphrey (Wildavsky 1994: 155). Till slut stod Nixon som segrare med 43,4 % av rösterna mot 42,7 % för Humphrey och 14 % för Wallace. Sett till elektorsröster var fördelningen 301 för Nixon, 191 för Humphrey och 46 för Wallace. Vid 55 års ålder hade Richard Nixon fått revansch för tidigare nederlag. Efter den knappa förlusten i presidentvalet 1960 och en brakförlust i Kaliforniens guvernörsväl 1962 hade Nixon nu stått för en av de mer intressanta återkomsterna som inträffat i amerikansk politik. Då han ett halvdussin år senare tvingades avgå understryks intrycket av att det är fråga om en av de mest spektakulära karriärer som en politiker någonsin har stått för.

Medias roll betonas allt mera i politikens värld. År 1952 hade Nixon genom Checkers-talet visat sig vara före sin tid beträffande användningen av massmedia. År 1960 hade verkligheten kommit ikapp Nixon då Kennedys utstrålning gjorde sig bra i TV. Ytterligare åtta år senare, vid presidentvalet 1968, stod Nixon för en mer påkostad

och mer professionell valkampanj än sin motståndare. Fyra år senare, 1972, nominerade demokraterna George McGovern, en kandidat som inte kunde ena sitt parti i annat än i attackerna mot Nixon. Hans chanser blev inte bättre då han blev tvungen att sidsteppa sin parhäst Thomas Eagleton sedan det framgick att denne varit intagen på anstalt för sina nervösa besvär. McGovern representerade så tydligt kretsarna vänsterut inom sitt parti vilket medförde att många andra fjärmade sig. Nixon kunde därför söka stöd bland den arbetande befolkningen, de som tillhörde de som Nixon ofta benämnde ”den tysta majoriteten” (”the silent majority”). Det vill säga många som normalt sett torde ha haft lättare att identifiera sig med demokraterna (Wicker 2001: 438). Valet slutade med att Nixon erhöll 97 % av elektorsrösterna.

Mot den här bakgrunden är det än mer märkligt att de krafter som verkade för Nixon gjorde bort sig så kapitalt som nu kom att bli fallet. Under återvalskampanjen utfördes ett inbrott på demokraternas partihögkvarter som var inrymt i Watergatekomplexet. Så småningom framgick att spåren från inbrottet ledde in i Vita huset. Då det dessutom framgick att Nixon hade för vana att spela in allt som sades på hans eget tjänsterum var han illa ute. Då banden efter stora påtryckningar till slut utlämnades framgick att presidenten hade idkat maktmissbruk, vägrat samarbeta med utredningsmyndigheterna och direkt förhindrat rättvisans gång. Sistnämnda på ett mycket konkret sätt sedan han gett sina medarbetare i uppgift att försöka få FBI att lägga locket på. Försöken att sopa igen spåren efter det som inträffat blev till slut Nixons fall (Dunn 2001: 133).

Tabell 4.88 USA:s presidentval 1972

Richard Nixon, rep.	61 %	520 (97 %)
George McGovern, dem.	38 %	17 (3 %)
Övriga:	2 %	1(0,2 %)
Totalt:	100 %	538

Med tiden kom termen Watergate att syfta på en hel del oegentligheter i anslutning till Nixon-administrationen. Det handlade i förlängningen inte enbart om inbrottet hos demokraterna. Det var självfallet inte den första gången som det förekommit skandaler i anslutning till USA:s presidenter. Det som gjorde Watergate annorlunda var att presidenten personligen var så djupt insyltad i händelserna. Nixon var inte ensam om att ha ett skamfilat rykte. Hans vicepresident Spiro Agnew var visserligen inte inblandad i Watergate. Men Agnew stod för några präktiga skandaler av ekonomisk art och tvingades avgå redan innan det blev Nixons tur. Agnew blev därmed

den första vicepresidenten som tvingades bort från sin post. Nixon var ställd mot väggen. Han var nu tvungen att utse en välrenommerad person som vicepresident för att personen skulle godkännas av folkets representanter på Capitol Hill. Valet föll på Gerald Ford. Men då alternativet till Nixon hette Ford i stället för Agnew blev kraven på hans avgång allt mer högljudda. Under hot om att ställas, och sannolikt fällas, inför riks rätt valde han att fly hellre än att illa fäktas. Den 8:e augusti 1974 blev han den förste amerikanske presidenten att avgå innan mandatperioden var till ända. Då Nixon är ensam om att ha tvingats bort från presidentposten i förtid är det rätt klart att hans betyg i historieböckerna blir lågt. Men hade det inte varit för den självdestruktivitet som följde i Watergate-inbrottets spår kunde hans revolutionerande policy i internationella sammanhang ha fått honom att framstå som en av de större. Det här blir därmed något som ytterligare understryker det paradoxala kring Nixon.

I kölvattnet av Watergate förstärktes kongressens roll i amerikansk politik. Styrkan i presidentämbetets inflytande har gått i vågor. Efter att genomgående ha förstärkts under 1930-, 1940- och 1950-talet stannade pendeln upp under 1960-talet för att svänga tillbaka under 1970-talet. Vid en bedömning av Nixon som president är det självklart att det lägsta poängtalet aktualiseras gällande såväl Nixons popularitet som de följder hans verksamhet fick med avseende på presidentämbetet (kriterierna ”äm-bete” och ”popularitet”). Troligen är det många bedömare som skulle betygsätta Nixon på sämsta tänkbara sätt även beträffande hans sätt att hantera den tidens stora frågor samt de följder hans agerande kom att få för USA som helhet. I det senare fallet väljer jag, om än med viss tvekan, den lägsta betygsättningen (kriteriet ”USA”). Redan det sätt på vilket den nationella självkänslan hade fått sig en törn var skada nog.

De förtjänster som kringgärdar Nixon aktualiseras i samband med på vilket sätt samtidens stora frågor hanterades. I fråga om hans sätt att sköta dessa är det ju skäl att påminna sig om att Watergate ingalunda var det enda som hände under Nixons år vid makten. Låt vara att Watergate och krigföringen i sydostasien överskuggade allt annat. Men en poäng, inte noll, ter sig ändå mer rättvist (kriteriet ”problem”). Det vore orättvist att ignorera det faktum att Nixon så att säga öppnade dörren gentemot Mao Zedongs Kina och även arbetade för bättre relationer gentemot Sovjet. Men totalt sett blir det ändå alltså endast en poäng för denna komplexa figur. Det oaktat mötte många prominenta gäster upp vid hans begravning 1994 och hyllade honom som en stor statsman. Där ingick även de fem amerikanska presidenter som då var i livet: Clinton, Bush d.ä., Reagan, Ford och Carter.

Tabell 4.89 Bedömning av Richard Nixon

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Richard Nixon	1	0	0	0	1 av 10

Vilket betyg Nixon hade fått i historieböckerna om Watergate-skandalen inte hade rullats upp kan man, om man så önskar, spekulera länge i. Man kan här dra en parallell till diskussionerna kring på vilket sätt bilden av Johnson förstördes av Vietnamkriget. Troligtvis hade ämbetet inte försvagats och Nixon hade flyttat ut ur Vita huset år 1976 som en hyfsat populär president och ansetts vara en som fått en hel del utträttat utan att försvaga USA:s ställning och anseende. Nixon hade sannolikt placerat sig mycket högre upp i en rangordning och Jimmy Carters namn hade kanske aldrig aktualiserats i samband med följande presidentval. I sig utgör det här en påminnelse om historiens komplexitet då olika händelser kan vara intimt inflettade i varandra.

4.8.6 Summering av epok 8

Genomsnittspoängen för den handfull amerikanska presidenter som innefattas av den epok som sträcker sig i runda tal tre årtionden efter att det andra världskriget är till ända landar på 5,4 poäng. Mer intressant är kanske den starka tudelning som vi kan notera. Medan de tre första presidenterna under det kalla kriget har påfallande höga poäng är noteringarna för de två följande desto mer blygsamma.

Nu står jag definitivt fast vid att frågan om på vilket sätt en president påverkar tyngden i presidentämbetet utan vidare skall ses som indikator på presidentens storhet i ett historiskt perspektiv. Men baksidan av det hela framgår då en president sedan inte förmår handskas med ett förstärkt ämbete. Storheten hos en president påverkas förvisso av vilken situation som vederbörande i respektive fall har haft att utgå från och på vilket sätt man har handskats med denna situation. Variationsbredden har genom åren varit stor beträffande vilket läge de amerikanska presidenterna har varit i då de har tillträtt.

Truman, Eisenhower och Kennedy har 7-8 poäng mot tre respektive en poäng för Lyndon Johnson och Nixon. Om Johnson och Nixon associeras med upptrappningen av USA:s troligen mest kritiserade insats på det internationella planet representerar Truman och Kennedy beslutsamhet under kritiska situationer medan Eisenhowers

tid vid presidentposten inföll vid en tidpunkt i historien då det, med eller utan hans hjälp, gick bra för USA.

Tabell 4.90 Jämförelse mellan presidenterna i epok 8 (1945-74)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
Harry Truman	3	2	0	2	7 av 10
D. Eisenhower	3	1	2	2	8 av 10
John Kennedy	2	2	2	2	8 av 10
Lyndon Johnson	2	1	0	0	3 av 10
Richard Nixon	1	0	0	0	1 av 10
Genomsnitt:	2,2	1,2	0,8	1,2	5,4 av 10

Att det skiljer två poäng mellan Johnson och Nixon har närmast att göra med deras förehavanden på det inrikespolitiska planet. Medan den ena associeras med progressiv lagstiftning hamnade den andre avgå. Samtidigt frestas man att spekulera i utvecklingen över tid beträffande tyngden i presidentämbetet. Inte sedan Hoovers dagar kan vi hitta en president som associeras med klart försvagad presidentmakt. I takt med ett större internationellt åtagande från USA:s sida hade den exekutiva makten vuxit sig allt starkare. Kanske rentav för starkt? Nixons respektlösa sätt att handskas med de befogenheter som han hade kan ses som ett exempel på den saken. Vidare kan man också påminna sig om Lyndon Johnsons förehavanden i anslutning till Vietnam-politiken.

4.9 Epok 9: En ny världsordning tar form (1974—2008)

Den avslutande epoken, utgående från det sätt enligt vilket USA:s presidenthistoria här är indelad, tar sin början med att Nixon har blivit den förste amerikanske president som avgått i förtid. Det fortsätter med att det kalla kriget så småningom tar slut och USA är den enda kvarvarande supermakten. Efter ett 1990-tal kännetecknat av ett relativt lugn med god ekonomisk tillväxt under Clinton-eran visar sig den internationella terrorismen vara ett hot att räkna med. Då den följande presidenten skulle ta itu med detta problem går man till slut in i Irak under förevändningen att regimen under Saddam Hussein tillverkade massförstörelsevapen. Bevis för någonting dylikt hittades aldrig, men Saddam Hussein störtades och blev småningom avrättad. Irak-frågan har fortsättningsvis utgjort ett till synes ständigt inslag i nyhetsrapporteringen. Sedan republikanerna hade tappat kontrollen över kongressen i och med valen i

november 2006 blev George Bush d.y. mot slutet av sin presidentperiod allt mera något av en "lame duck", med vilket åsyftas en president med en i realiteten starkt kringskuren makt. Inför 2008 års presidentval var det mer sällan som de republikanska aspiranterna hänvisade till Bush d.y.. Rekordlåga popularitetssiffror gjorde att man ogärna kopplades ihop med honom. Demokraterna kom 2008 att klart förstärka sin majoritet i kongressens båda kamrar samtidigt som man tog över Vita huset. De dåliga tiderna fortsatte med en ny reaktion från väljarkårens sida. Två år senare genomled demokraterna en stor förlust i valet till representanthuset medan man däremot behöll majoriteten i senaten.

Den avslutande epoken i denna genomgång inleds med en tid av inrikespolitiskt kaos i USA. Låg tilltro till makthavarna förstärktes av inflation, höga räntor och allmänt instabil ekonomi. I Indokina tog kommunisterna över i såväl Vietnam som Kambodja (Kampuchea). Det notoriskt oroliga läget i mellersta östern gjorde inte heller saken bättre. Efter Yom Kippur-kriget mellan Israel och arabstaterna år 1973 hade arabstaterna börjat använda sig av det så kallade oljevapnet. Eftersom ländernas industri var starkt beroende av arabisk olja satt de oljeproducerande länderna med trumf på hand. Ungefär samtidigt hade många amerikaner orsak att ilska till över att Ford hade benådat Nixon som en av sina allra första åtgärder som president. Fords så kallade "approval ratings" föll med en gång från 71 % till 49 %, vilket var den mest dramatiska djupdykningen sedan man hade börjat undersöka dylikt (Mieczkowski 2000: 467). Plötsligt var det mindre än hälften som ansåg att den nye presidenten gjorde ett bra jobb. Många befarade att benådningen var en del av en överenskommelse för att Ford alls skulle få tillfälle att bli president. Ur en moralisk synvinkel är kritiken mot Ford förståelig. Ur ett annat perspektiv kan man förstå åtgärden. Den strävade helt enkelt efter att gå vidare i stället för att låta Watergate-skandalen finnas kvar i form av en pinsam rättegång mot landets förre president. Folks tilltro till Ford skulle däremot aldrig bli densamma igen (Kalman 2001: 275, 278).

Efterträdaren Carters stora trumfkort var att han inte behövde förknippas med de negativa aspekter av rikspolitiken som de senaste åren hade fört med sig. Strängt taget hade Carter knappt satt sin fot i Washington D.C. förrän han blev president. I just 1976 års val var det här däremot inget som upplevdes vara någonting negativt. Som president mötte Carter stora problem såväl inrikespolitiskt (ekonomin) samt utrikespolitiskt (Sovjets inmarsch i Afghanistan, gisslandrama i Teheran m.m.). Det här gjorde att han var en lätt match för Reagan då det var val 1980. Reagan höll en hög utrikespolitisk profil som skrämde många. Kalla kriget tog slut efter att Reagan

lämnat presidentposten. Det oaktat är det han snarare än efterträdaren som associeras med den här saken. Det var under Reagan, inte under Bush d.ä., som USA höjde profilen internationellt sett på ett sätt som östblocket inte kunde stå emot. Eftersom östblocket eventuellt hade rasat ihop oberoende blir Reagans roll i det hela troligen omstridd även längre fram.

4.9.1 Gerald Ford — spektakulär väg till Vita huset (1974)

Då Ford övertog presidentämbetet var förhållandena inte de mest stabila. I USA genomled man ett kollektivt trauma efter Watergate, inflationen var hög i oljekrisens kölvatten etc. Ford framstår lätt som en jämförelsevis färglös president. Efter de nationella trauman som Vietnam och Watergate hade fört med sig var det kanske precis vad som behövdes: det var inte tid för en man som utförde stordåd utan snarare för en ärlig, hårt arbetande trotjänare ("workinghorse") (Cannon 1998: 350). I samband med att Ford svor presidenteden konstaterade han att en lång, riksomfattande mardröm är över samtidigt som han betonade att landet skulle styras via lagar, inte av enskilda män ("a government of laws and not men"). Då Ford exakt en månad efter sitt tillträde benådade Nixon på samtliga tänkbara åtalspunkter väcktes kritik på många håll. Följden blev att han omgående kom på kollisionskurs med starka krafter i kongressen. Hans popularitet sjönk drastiskt. I efter hand är det många som ser detta som ett klokt beslut i akt och mening att sluta med att älta det som varit för att i stället kunna se framåt (Skidmore 2004: 301).

Att Gerald Ford blev USA:s 38:e president var resultatet av ett besynnerligt händelseförlopp. Han var den förste att bli utsedd till vicepresident utgående från grundlagens 25:e tillägg sedan Spiro Agnew i oktober 1973 avgått från posten i fråga. Tillägget i fråga hade drivits igenom så sent som 1967 för att klarlägga på vilket sätt en ny president respektive vicepresident skulle utses under olika, mindre normala, omständigheter. I det läge som rådde framstod Ford som ett logiskt val. Det behövdes en person med tillräcklig erfarenhet och uppfattad som tillräckligt ärlig för att duga åt den av demokraterna dominerade kongressen. Därefter dröjde det inte länge förrän Ford blev president sedan Nixon hade avgått i augusti 1974. Till ny vicepresident utsågs Nelson Rockefeller. Ford hade varit kongressledamot under något mer än ett kvarts sekel, ända sedan 1949. Åren 1965—73 hade han dessutom varit ledare för minoritetsgrupperingen i representanthuset. Ford själv brukade beskriva sig som "moderat i inrikesfrågor, konservativ i ekonomiska frågor och en stark internationalist i förhållande till utrikespolitiken". Det här kom till uttryck bland annat i hans

strävanden att låta marknadskrafterna agera mer fritt än förut och få mindre inslag av skatter och byråkrati.

Ford var president i endast 895 dagar. Endast William Harrison, Garfield, Taylor och Harding har innehaft posten under en kortare tid (Skidmore 2004: 299). Under sin korta tid på presidentposten skaffade sig Ford ett rykte om att vara klumpig och lite dum. De kanske mest ihågkomna bilderna av Ford är sedan han trillat ned för trappan från ett flygplan eller då han slog huvudet i en dörrkarm då han gick baklänges och vinkade åt åskådare. Sånt här kan te sig irrelevant i anslutning till en vetenskaplig diskussion, men i det moderna samhället saknar dylikt knappast betydelse för vilken syn medborgarna får på sin president. För att inte tala om vilken bild som lämnas till eftervärlden. I en TV-debatt mot Jimmy Carter inför 1976 års presidentval hävdade Ford bestämt att ”Det finns ingen sovjetisk dominans i Öst-Europa och kommer heller aldrig att finnas så länge Ford-administrationen finns kvar” (Rozell 1992: 216). Carter fann sig snabbt via kommentaren att det vore intressant att se presidenten försöka övertyga de amerikaner som hade rötterna i Polen eller Ungern om den saken. Ford insåg självfallet hur det var ställt bakom ”järnridån”. Hans avsikt var snarast att förklara att USA:s hållning i sig inte motsvarade de verkliga förhållandena. Skadan var hur som helst skedd och fadäsen blev något som Ford fick leva med.

Redan 1974 hade Ford fört nedrustningsförhandlingar med Sovjets ledare Brezjnev (det s.k SALT I-avtalet). Året före presidentvalet hade Ford fört förhandlingar med samme man i Helsingfors. Där hade man från USA:s sida erkänt Sovjets dominerande roll i östblocket mot att ryssarna i gengäld i högre grad skulle respektera mänskliga rättigheter på sin hemmaplan. Det skulle visa sig att ryssarna inte brydde sig om de utfästelser man hade gjort för egen del. Högerfalangen bland republikanerna rasade och det var nätt och jämt att Ford klarade av att bli nominerad inför presidentvalet år 1976. Det var med små marginaler som han besegrade Ronald Reagan. I själva presidentvalet skulle Ford förlora mot en relativt okänd motståndare som helt enkelt kunde göra mynt av egenskaper som att han aldrig ljög för folk. I mitten av 1970-talet var detta en väsentlig politisk resurs i USA.

Fords ämbetsperiod är den kortaste sett till de presidenter som har lämnat posten levande. I det skede som han lämnade posten var hans popularitet kring nollstrecket, åtminstone i termer av den skala mellan noll och två poäng som gäller i detta sammanhang. Det var inte minst benådningen av Nixon låg honom i fatet. Ford kom att framstå som en förmodat rättskaffens man som inte motsvarade de förväntningar

som ställdes på honom (kriteriet ”popularitet”). Det skall ännu upprepas att Ford i samband med 1976 års presidentval förlorade mot en person som en kort tid innan hade varit helt okänd för allmänheten. Det var också nätt och jämt att Gerald Ford ens klarade av att bli nominerad som sitt eget partis kandidat till valet i fråga. Någonting dylikt blir knappast fallet med en respekterad president.

Betygsättningen med avseende på Fords sätt att agera i de stora frågorna kräver en del reflektioner. På den korta tid som Ford var president är det svårt att jämföra med en president som suttit i fyra eller åtta år. En enda poäng torde vara tämligen korrekt (kriteriet ”problem”). Ekonomin blev sämre under den här tiden då inflation, stigande oljepriser etc visade sig vara svårt att hantera (Mieczkowski 2005: 352). Ford verkade inte kunna av att hålla någon entydig linje och de förslag han förde fram vann inte gehör i den av demokraterna dominerade kongressen (Kalman 2001: 278). Vidare har det påtalats att Fords långa karriär i representanthuset gjorde att hans gamla kollegor hade låg tröskel att kritisera honom. Det här bottnade inte i någon form av hämndlystnad, avund eller missnöje. Utan det handlade helt enkelt om att Ford antogs ha förståelse för att de ville profilera sig inför sin valkrets (Rozell 1992: 211). Fords oblyga sätt att använda sig av vetorätten (66 gånger, varav 12 röstades ner) må te sig resolut, men resulterade i ett dödläge mellan Ford och kongressen (Skidmore 2004: 303). Det handlar inte om någon epokgörande insats från Fords sida. Men det handlar heller inte om någon av de presidenter som på ett allvarligt sätt misskött sina uppgifter. Alternativet hade i det här sammanhanget snarast varit två poäng, inte noll.

I fråga om Fords sätt att påverka USA:s position på sikt torde det vara mest korrekt att lägga Ford på mitten av skalan. Inga verkligt dramatiska saker inträffade i den ena eller den andra riktningen (kriteriet ”USA”). Här hade alternativet förvisso varit noll poäng. I sydostasien föll såväl Vietnam som Kampuchea i kommunisternas händer. Regimen i Syd-Vietnam föll utan att amerikanerna i tid hann föra ut en stor del av de bundsförvanter som man visste skulle gå en otrygg framtid till mötes då USA:s regimen i Saigon väl föll.

Någon påtaglig förstärkning av ämbetet kan man knappast tala om. Men en placering mitt på skalan ter sig helt klart som det mest logiska (kriteriet ”ämbete”). Ämbetet var ytterst skamfilat då Ford tillträdde. I jämförelse med sin företrädare framstår Ford som en person som i någon mån återgav något av integriteten till presidentposten (Berman 2000: 432). Men det högsta poängtalet i det här sammanhanget är förbehållet personer med hög profil som påtagligt har förstärkt presidentens roll. Ford

beskrivs som anständig ("decent") såväl som person som i sin egenskap av president. Eftersom han inte bjöd på några skandaler blev media tvungna att nöja sig med fadäser där han slagit huvudet eller ramlat i en trappa (Mieczkowski 2005: 353).

Tabell 4.91 Bedömning av Gerald Ford

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Gerald Ford	1	1	0	1	3 av 10

Ford kommer aldrig att betraktas som någon av de stora presidenterna, men någon dylik ambition hade han knappast heller (Skidmore 2004: 307). Redan i sitt installationstal för posten som vicepresident uttryckte sig Ford träffande med formuleringen "Jag är ingen Lincoln. Jag är en Ford." (Kalman 2001: 278). Sammantaget blir det inte mer än tre poäng för Ford här, men så associeras han heller inte med några epokgörande insatser. Några krig utkämpades inte under Ford. Utmaningarna var närmast av ekonomisk art samt att återuppbygga det förtroende för politik(-er) som gått förlorad åren närmast innan (Mieczkowski 2005: 357). Ford avled år 2006 i en ålder av 93 år, fem månader och 12 dagar. Därmed är han den av USA:s presidenter som har levt längst. Ford blev en dryg månad äldre än Reagan.

4.9.2 Jimmy Carter — promenad till installationen (1976)

–Jimmy Carter försöker bli vald till ... VADDÅ?" ("Jimmy Carter is running for ... WHAT?") löd rubriken i en lokaltidning i Atlanta, Georgia då delstatens guvernör sedan 1970, den avgående Jimmy Carter, i december 1974 hade meddelat att han skulle tävla om presidentposten år 1976. Tillkännagivandet väckte således förvåning, men i det historiskt märkliga inrikespolitiska läge som rådde är det förståeligt att en och annan såg sitt livs chans att bli president samma år som USA firade sitt 200-årsjubileum. Carter var den som lyckades bäst i att framställa sig som den som å folkets vägnar skulle "run against Washington". Här var det upp till envar om man med "run against" ville avse "kandidera", "utmana" eller "rusa". Carter insåg de möjligheter som en outsider hade av de nomineringsregler som sedan 1968 gällde bland demokraterna. Man hade numera en klart större betoning på primärvalen. Det var inte längre partieliten som hade avgörandet i egen hand.

Carter listade sju egenskaper som skulle utnyttjas till fullo. Carter var (1) inte jurist men däremot (2) sydstatare, (3) farmare, som hade möjlighet att (4) ägna 300 dagar per år för kampanjarbete plus att han symboliserade (5) etik, (6) saknade anknytning till Washington D.C. och var (7) djupt troende. Flera av dessa egenskaper kunde i normala fall ha varit en black om foten. Men man gick på ett effektivt sätt in för att vända nackdelarna till Carters fördel (Matthews 1999: 155-156). Carter var en outsider. Hans beskrivande kampanjslogan löd ”Jimmy Who?” och framställde en person som folk kunde identifiera sig med i större utsträckning än med de politiker som förknippades med maktspelet i huvudstaden. Till råga på allt talar vi om ett maktspel som i mitten av 1970-talet framstod i en dålig dager. Det fanns helt enkelt en nisch för en individ som bar sitt eget bagage från flygplanet. Liksom det fanns en nisch för en individ vars fru fick svaret: ”Jodå, frun. Sånt där har vi länge gjort åt tjänstefolket...” då hon räknat upp familjen Carters favoriträtter för Vita husets chefskock för att försäkra sig om att man klarade av att tillreda dem (Brinkley 2001: 282). Efter som Texasbon Johnson ofta räknas som en person från västern kan man säga att Carter var den första ”riktiga” sydstataren som vunnit ett presidentval efter inbördeskriget. Man får gå till 1840-talet (Taylor, född i Virginia) för att hitta någon.

Det är en sak att tävla mot institutioner men en helt annan att försöka samarbeta med de människor som representerar allt som man har kritiserat under sin kampanj. Det här var något som Carter fick erfara då han väl blev president. Det är svårt att få åtgärder genomförda om övriga folkvalda och inflytelserika tjänstemän upplever att man är deras motståndare. Det har till och med påståtts att Carters mest obetänk-samma åtgärd var att låta sälja presidentens lustjakt ”Sequoia”. På ”Sequoia” hade många motsträviga kongressledamöter under årens lopp övertalats att dela presidentens åsikter i olika frågor (Matthews 1999: 34-36). De folkliga gester som Carter associerades med ökade inte nödvändigtvis tilltron till honom som ledare eller till hans förmåga att få saker uträttade.

Carters valkampanj kom att pågå i nära två år. Carter tog kontakt med de demokrater som hade förlorat i kongressvalen 1974 i syfte att få deras hjälp (Matthews 1999: 64-65). Carter utnyttjade skickligt primärvalen. Carter insåg att det gällde att klara sig bra från början för att få en snöbollseffekt till stånd. I anslutning till de första primärvalen hade Carter stor hjälp av den s.k. ”jordnötsbrigaden” (”Peanut Brigade”), bestående av frivilliga valarbetare som gick från hus till hus för att marknadsföra Carter. Det här var i sig föga unikt, men för att folk skulle komma ihåg dem bättre överdrev man sin sydstatsdialekt och skrev personliga brev till de som man hade besökt. Man kunde t.ex. nämna en skällande hund som man kom ihåg för att

visa att man inte skrev samma brev till en mängd olika personer (Matthews 1999: 65).

Tabell 4.92 USA:s presidentval 1976

Jimmy Carter, dem.	50 %	297 (55 %)
Gerald Ford, rep.	48 %	240 (45 %)
Övriga:	2 %	1 (0,2 %)
Totalt:	100 %	538

Då nomineringen var avklarad utsågs Walter Mondale till vicepresidentkandidat åt Carter. Valet mot president Ford var mycket jämnt. Carter vann till slut med elektorsrösterna 297 mot 241. Sett till fördelningen av elektorsröster var detta det jämnaste valet på 60 år, då Wilson besegrade Hughes. Carter hade 1,7 miljoner röster fler än Ford, men Ford hade vunnit redan om han tagit hem några av de delstater där det vägde tämligen jämnt mellan de båda. Det hade räckt med mindre än 9.000 röster i Ohio och Hawaii (Leuchtenburg 2000: 442).

Symptomatiskt för Carters image var att han i samband med installationen inte tog en skottsäker bil utan valde att promenera längs Pennsylvania Avenue, hand i hand med hustrun Rosalynn. Hundra dagar efter att han hade tillträtt låg Carters popularitetssiffror på 75 % (Farber 2005: 28). Det här skulle dock vara ett fenomen av övergående art. Bilder av Jimmy Carter från 1976 respektive 1980 visar en man som tycktes ha åldrats oerhört på fyra år. Nämnas kan att andelen kvinnor, färgade och s.k. hispanics på centrala poster inom administrationen blev högre än någonsin under Carter. Han var också den förste presidenten som utnämnde en färgad kvinna, Patricia Harris, till kabinettet. Att inflation och räntor nådde skyhögt är något som folk bättre kommer ihåg. Sedan hösten 1973, då Nixon ännu var president, hade OPEC-länderna vägrat exportera olja till USA och andra som stödde Israel under Yom Kippur-kriget i Mellanöstern. Med ett fördubblat oljepris då hälften av den olja som användes i USA kom från utlandet blev situationen gradvis mer akut. Under Carters tid som president kom bankernas grundränta att nära tredubblas. Ett illustrerande exempel är att försäljningen av nya bilar under Carters sista år som president sjönk med hela 23 % jämfört med året innan (Gillon 2000: 486).

Carter hade förvisso en central roll då Israel och Egypten sedermera avslutade sina stridigheter. Vidare upprättades fullständiga diplomatiska förbindelser mellan USA och Kina. På den internationella scenen kom USA ändå att framstå som en försva-

gad aktör under Carter. Sovjet hade gått in i Afghanistan plus att den amerikanska ambassaden i Irans huvudstad Teheran under 14 månader var ockuperad med 52 amerikaner som gisslan. Före hans segerval var det föga troligt att Iran skulle spela någon roll under Carters presidentskap. Men regimskiftet i slutet av 1970-talet förändrade läget radikalt (Farber 2005: 47). Gisslandramat var en reaktion mot att Carter tillåtit den störtade shahen av Iran komma till USA för att få behandling mot sin cancer. Ett misslyckat fritagningsförsök av gisslan i Teheran, som resulterade i att agenternas plan störtade i öknen innan dom ens hann fram till målet, blev ännu ett bakslag för Carter. Hans popularitetssiffror var lägre än de varit för Nixon då Watergate-skandalen rullades upp. För att ytterligare förödmjuka Carter släpptes gisslan i Teheran en kort stund efter att Reagan svurit presidenteden.

Att Sovjet hade gått in i Afghanistan var en styrkedemonstration gentemot ett försvagat USA. Blott ett halvår tidigare hade Carter och Brezjnev skrivit under det SALT II-avtal som var ämnat att lugna ner kapprustningen. Carter bemötte Sovjets intåg i Afghanistan med två impopulära åtgärder då han sade upp SALT II-avtalet och anstiftade en bojkott av OS i Moskva 1980. Att Sovjet och deras allierade som svar på detta, självfallet, bojkottade OS i Los Angeles 1984 gjorde Carter föga populär i idrottskretsar. Ett spannmålsembargo mot ryssarna gav inte heller önskad effekt, speciellt inte i termer av popularitet i de delar av USA där dylikt odlades (Dumbrell 1995: 7).

Carters tid som president var inte lyckad. Han lyckades inte framstå som ledaren för sitt parti, hade svårigheter att tampas med kongressen och misslyckades med att entusiasmera folket (Genovese 2001: 173). Eftersom han knappt hade rört sig i Washington D.C. saknade han användbara nätverk bland såväl lagstiftare som centralförvaltning (Dumbrell 1995: 213). Väljarna irriterades över inflation och över handfallenhet hos den sittande presidenten. I november 1980 kunde Reagan segra med 489 elektorsröster mot 49 för Jimmy Carter. Följaktligen kan vi tala om ett nesligt nederlag för en sittande president. Inte ens Hoover fick så få elektorsröster då amerikanerna år 1932 med eftertryck visade att det var dags för en ny man att flytta in i Vita huset.

Carters nationella säkerhetsrådgivare Zbigniew Brzezinski skrev år 1983 i sina memoarer att Carter ”inte var bra på PR ... eller på att entusiasmera allmänheten ... han var betrodde som person, men inte som ledare ... hans ärlighet, integritet, religiösa övertygelse och glöd blev aldrig omvandlat till statsmannaskap” (Brinkley 2001: 286). I all korthet torde dessa rader vara en nog så god beskrivning av Carters presi-

dentepok. Den kraft med vilken amerikanerna röstade bort honom år 1980 visar hur pass impopulär han hade blivit. Det måste med andra ord bli noll poäng på denna punkt (kriteriet ”popularitet”).

Orsaken till Carters impopularitet låg i hans ledarskap och i den ställning som USA kom att befinna sig i efter de här åren. Följaktligen blir det noll poäng även med avseende på vilket sätt som USA:s ställning rent allmänt hade kommit att påverkas (kriteriet ”USA”). Presidentämbetet hade också blivit något svagare, men knappast så mycket svagare att det är befogat med noll poäng.

Tabell 4.93 Bedömning av Jimmy Carter

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Jimmy Carter	1	1	0	0	2 av 10

Det sätt på vilket Carter skötte samtidens stora frågor var inte helt imponerande (”problem”). Låt vara att utgångspunkterna inte var de allra bästa. Kort före 1980 års val konstaterade Carter att han med facit i hand gärna hade satt ner större möda på att bekämpa inflationen. Låt vara att den till synes okontrollerbara stegringen av oljepriset som långt kom att medföra problem var svår att förutspå (Biven 2002: 11). Landet råkade förvisso inte ut för något förödande krig eller liknande under Carters tid vid makten, så det allra lägsta poängtalet skulle te sig väl strängt då alternativen är fem till antalet. Mer än en poäng kan det knappast bli fråga om trots att förhandlingar under ledning av Carter var en starkt bidragande orsak till att Egypten som första arabland kom att erkänna Israel som suverän stat. Denna händelse får ses som Carters största triumf som president. Även om det fortsättningsvis är oroligt i mellersta östern var fredsavtalet mellan Egypten och Israel något som många innan dess hade sett som en utopi. En annan uppmärksam händelse var frågan om utvecklandet av en neutronbomb, alltså en bomb som tar kål på människor men som sparar byggnader. Detta projekt kom efter stor debatt att skrinläggas.

Totalt sett blir det två poäng för Jimmy Carter. Det handlar i det stora hela om samma blygsamma notering som i fallet med företrädaren Ford och inte mycket bättre än Nixon. 1970-talet var således ingen guldålder för det amerikanska presidentskapet. Carter hamnade ofta i kläm mellan konservativa republikaner och de liberala krafterna inom sitt eget parti (Leuchtenburg 2000: 444). Hans ledarskap fungerade helt enkelt inte i den miljö i vilken han inträdde i början av 1977. Hans socialliberalism

kombinerat med en något mer konservativ syn i ekonomiska frågor gjorde att han hade svårt att smälta in i något politiskt läger (Biven 2002: 259). Då Carters popularitetssiffror var som sämst låg de till och med på en lägre nivå än de hade gjort för Nixon i det skede som denne avgick. År 1980 kom Carter att förlora valet mot en person som beskrivit Vietnam-kriget med orden ”ädelt syfte” och påstått att träd stod för mer föreningar än vad bilar och fabriker gjorde (Leuchtenburg 2000: 449). Carter förlorade med en större marginal än någon sittande president gjort såvida man inte räknar med Tafts insats år 1912, då dennes parti var splittrat på två jämnstarka kandidater. Enligt Schlesinger Jr (2004: 438) misslyckades Carter med två väsentliga saker som en president måste klara av. För det första gäller det att peka ut åt allmänheten vart man vill leda landet. För det andra gäller det att kunna förklara åt undersåtarna varför den valda riktningen är den rätta.

Som ex-president blev Carter mer lyckad än han hade varit som president. År 2002 erhöll han Nobels fredspris. Redan innan dess hade han beskrivits som en av de mest lyckade ex-presidenterna genom tiderna (Gillon 2000: 486). Många anser att Carter borde ha fått priset redan det år som det tillföll Sadat och Begin. Det var trots allt Carter som hade stor andel i fredsuppgörelsen mellan Egypten och Israel. Sanningen är den, att hans namn inte aktualiserades den gången på grund av att nomineringen av honom inte skett inom utsatt tidtabell.

Carters religiösa framtoning gjorde att han år 1976 hade ett starkt stöd från religiösa kretsar. Men då han framstod som väl liberal i sin politik kom de religiösa kretsar från och med 1980 års val att allt mer sammankopplas med republikanerna (Jones 2006: 149).

4.9.3 Ronald Reagan — en cowboy rider in (1980, 1984)

Ronald Reagan framstår som åldermannen bland amerikanska presidenter sett till såväl uppnådd ålder, till dess Ford kom ikapp honom i det här avseendet, som att ha varit den äldste att ta över presidentämbetet. Notera att Reagan (f. 1911) blev vald till president 20 år efter Kennedy (f. 1917) trots att han var född sex år tidigare än denne. Reagan blev 93 år. De sista åren av sitt liv led han av långt gången alzheimer och syntes inte i offentligheten.

Efter Vietnam-kriget, Watergate-skandalen, gradvis försvagad presidentmakt under en tid och det faktum att östblocket tedde sig allt starkare gjorde att den amerikanska

självkänslan hade fått hårda törnar under 1970-talet. Under två mandatperioder med Reagan vid rodret skulle nya vindar blåsa. Innan decenniet var till ända hade Berlinmuren öppnats och hela Sovjet-imperiet på väg att rämna. Samma år som Reagan lämnade presidentposten kom kommunistregimerna i östra Europa att rasa omkull. Å andra sidan lämnade Reagan efter sig ett USA som var världens största låntagare. Detta från att, då Reagan tillträdde åtta år tidigare, ha utgjort världens största utlånare. Utlandsskulden hade tredubblats. Det här blev en ond cirkel i USA. Mot slutet av följande årtionde hade skuldbördan ytterligare nästan fördubblats. Trenden hade i och för sig startat redan under Ford och Carter men proportionerna blev efter hand rent svindlande.

Reagan ville skära ner på utgifter inom förvaltning och den sociala sektorn, sänka skatterna, öka försvarsbudgeten och ge landets affärsintressen friare händer. En klart högerinriktad politik, om vi uttrycker saken mildt. Sovjets inmarsch i Afghanistan hade ökat Reagans farhågor om att Sovjet eftersträvade global dominans. Reagans ökning av försvarsutgifterna var den största fredstida ökningen någonsin i USA:s historia. Den nye presidentens mål med ”the Reagan Revolution” var att återge amerikanerna tron på landet och dess ledning. Det här var sedermera något som han kan sägas ha lyckats bra med. Reagan var rakt på sak och talade ett språk som vanligt folk förstod. Hans förenklade sätt att uttrycka sig sände dessutom klara budskap till Moskva (Chafe 2003: 479).

Reagan kallade Sovjet för ”ondskans imperium” och förklarade att ”kommunismen var ett ledsamt, bisarrt kapitel i mänsklighetens historia”. På den tiden var det oerhört vågat av en amerikansk president att uttrycka sig så. Allt detta skedde samtidigt som Sovjet gradvis närmade sig ekonomisk och moralisk kollaps. Slutet på det kalla kriget inträffade då Bush d.ä. var president men Reagan hade en betydligt större roll i det hela än vad hans efterträdare skulle komma att ha. Reagans planer på vad som kallades ”Star wars” hörde till det som blev tungan på vågen. Här avsågs ett anti-missilförsvar, benämnt SDI (Strategic Defense Initiative), som kunde neutralisera sovjetiska kärnvapen inne de nådde amerikanskt territorium. Huruvida SDI hade varit genomförbart i praktiken råder det delade meningar om (Patterson 2001: 291). Men USA gick på offensiven så pass hårt att man i Sovjet inte längre förmådde hålla jämna steg. Exempelvis utplacandet av nukleära kryssningsmissiler i Europa och de s.k. Pershing II-medeldistansmissilerna utgjorde mer konkreta hot än SDI.

Från början var Reagan demokrat och anhängare av New Deal. Via Roosevelts ”Samtal vid brasan” (”Fireside chats”) i radio hade Reagan lärt sig att den som be-

härskade moderna media och framstod som representant för amerikanska värderingar kunde nå långt (Troy 2000: 491). Under 1950-talet kom Reagan att efter hand identifiera sig med republikanerna. Förvandlingen var del av en trend som ofta associeras med vita sydstatere: traditionellt sett var dessa demokrater men som pga. konservativa värderingar allt mera har kommit att identifiera sig med republikanerna. I samband med Reagans båda segerval förstärktes just trenden att vita sydstatsbor i allt högre grad kom att rösta på republikanerna.

Åren 1966 och 1970 segrade Reagan, vid det laget redan republikan, i guvernörsvalet i Kalifornien. Redan 1976 utmanade han Gerald Ford i kampen om vem som skulle bli republikanernas kandidat i presidentvalet. Här misslyckades Reagan med knapp marginal. Hans tur skulle komma fyra år senare då han tog över 90 % av elektorsrösterna trots att motståndet utgjordes av en sittande president.

Reagan var mån om att hans budskap inte skulle utgöras av tråkig politisk filosofi. I stället skulle det mesta av retoriken kretsa kring fem lättbegripliga ting: familj, arbete, grannskap, frihet och fred. ”Grannskapet” är här en direkt översättning av ”neighborhood”. Men i svensk språkdräkt kunde ”trygghet” eller ”sammanhållning” vara termer som bäst beskriver vad som avses. Att kalla Reagan för ”de konservativas Kennedy” är träffande: tillräckligt karismatisk för massorna, tillräckligt ideologisk för de partiaktiva (Troy 2000: 492). Hans låga tröskel att stödja alla tänkbara motståndsrörelser mot kommunism kallas ibland Reagan-doktrinen.

Tabell 4.94 USA:s presidentval 1980

Ronald Reagan, rep.	51 %	489 (91 %)
Jimmy Carter, dem.	41 %	49 (9 %)
John Anderson, nat. union	7 %	
Övriga:	2 %	
Totalt:	101 %	538

Reagan hade helt klart hjälp av sin skådespelarbakgrund. Han omtalades inte sällan som ”the great communicator” för sin förmåga att nå fram till exempelvis TV-tittarna. Ett välkänt exempel är en valdebatt mot Carter år 1980. Då Carter förklarar diverse olyckliga omständigheter replikerade Reagan med ”there you go again” (fritt översatt: ”att du bara orkar”) följt av att han strax därefter fick fram ett kärnfullt budskap. Han bad helt enkelt väljarna ställa sig frågan huruvida de själva hade fått

det bättre ställt under de fyra senaste åren. Många upplevde att svaret på den frågan var nekande.

I kölvattnet av Reagans överlägsenhet fick republikanerna majoritet i senaten för första gången sedan 1952. Reagan hanterade skickligt sitt förhållande till kongressen. En massiv upprustning av försvaret kännetecknade Reagans tid vid makten. Dessutom genomdrevs lagstiftning i syfte att stimulera ekonomisk tillväxt, få ner inflation och arbetslöshet. Resultatet blev att skuldbördan växte oerhört. Ännu i början av Reagans presidentperiod var arbetslösheten ett växande problem. Från att ha legat på 7 % då han tillträdde var den som mest uppe i 11 % i slutet av 1982: den högsta noteringen sedan 1941. Därefter följde 60 månader av oavbruten tillväxt fram till år 1987 och nära 15 miljoner nya arbetstillfällen skapades (Troy 2000: 495, 497).

En ständigt välplanerad och god bildmässig inramning av Reagans framträdanden gav en positiv sinnebild av presidenten. Politiska framgångar presenterades av Reagan själv, motgångar fick presenteras av underhuggarna. Vid 1984 års val segrade Reagan än mer överlägset än gången innan. Han gjorde sitt bästa för att nå ut till de som normalt stödde demokraterna. På republikanernas partikonvent spelades FDR:s gamla kampanjsång "Happy days are here again". Reagan hade som sagt tidigare varit demokrat och anhängare av New Deal. Det här utnyttjades till att han i sina tal ofta hänvisade till FDR, Truman och rentav JFK och förklarade vilken tröskel det hade inneburit för honom att byta läger (Landy & Milkis 2000: 223). Demokraternas Walter Mondale hade utsett Geraldine Ferraro till sin vicekandidat. Det var den första gången som något av de stora partierna har haft en kvinna på valsedeln. Minoritetskämpar jublade, inte bara på kvinnligt håll och inte enbart i USA. Men Reagan segrade i 49 delstater av 50. Sett till antalet elektorsröster vann Reagan med 525 mot 13. Totalt sett fick Reagan således över 1.000 elektorsröster på två val. Motståndarna fick totalt 62. Då Reagan valdes till president för första gången var han 69 år. Följande gång var han 73. Men "the great communicator", som han ibland kallades, lyckades elegant neutralisera frågan om sin höga ålder. Ovanligt nog röstade också en majoritet av de unga väljarna på republikanernas kandidat (Chafe 2003: 466).

Mondale försökte förklara att Reagans sätt att hantera ekonomin ("Reaganomics") skulle vara förödande för landet. Reagans modell gick ut på att ge bättre förutsättningar för folk som ville investera. Det här skulle i sin tur sätta fart på ekonomin, bromsa inflationen och sänka arbetslösheten. Målsättningarna var i sig konstruktiva, men de var inte helt billiga att genomföra i praktiken. Att samtidigt försöka hålla budgeten i jämvikt visade sig vara svårt att genomföra. På tre år genomfördes de

största skattesänkningarna i USA:s historia. Skattesänkningar som dock gynnade de redan rika (Pious 2000: 456). Under Reagan blev klyftan mellan rik och fattig större. Det bör nämnas att arbetslösheten år 1982 låg på något över en tiondel, vilket var den högsta siffran någonsin sedan depressionens dagar. Men 1989 hade siffran närapå halverats (Patterson 2001: 290-291). Inför 1984 års val förklarade Mondale öppet att han var villig att höja skatterna. Detta brukar sällan vara någon särdeles effektiv metod att locka väljare med. Men så gick det också som det gick.

Tabell 4.95 USA:s presidentval 1984

Ronald Reagan, rep.	59 %	525 (98 %)
Walter Mondale, dem.	41 %	13 (2 %)
Totalt:	100 %	538

Reagan eftersträvade vad man kunde kalla ”fred genom styrka” (”peace through strength”). Relationerna till Sovjet blev lugnare sedan Mikhail Gorbatjov hade kommit till makten i början av Reagans andra mandatperiod. Dessförinnan hade tre sovjetiska ledare avlidit under Reagans tid som president: Brezjnev (1982), Andropov (1984) och Tjernenko (1985). Under Reagans åtta år vid makten kom försvarsutgifterna att stiga med 35 %. USA:s ekonomi kom självfallet att drabbas hårt av dessa enorma kostnader. Med Sovjets nye ledare, Gorbatjov, kom Reagan att utveckla goda relationer. Åren 1985—88 träffades man inte mindre än fem gånger. Samarbetet kröntes år 1987 med ett avtal som gick ut på att göra sig av med stora mängder kärnvapen. En del ger Gorbatjov hela förtjänsten av detta, andra menar att det helt enkelt var så att Sovjets stod inför en kollaps och Gorbatjov därför var mån om att tona ned en kapprustning där Sovjet inte längre förmådde hålla jämna steg. I vilket fall som helst var det genom sina samtal med Reagan som Gorbatjov gick med på nedrustningsavtalet (Patterson 2001: 294).

Utöver den stora utlandsskulden utgör den s.k. Iran-Contras-skandalen det mest negativa som Reagan är ihågkommen för. Det uppdagades att USA sålt vapen till Iran, som vid den här tiden (1985) förde ett utdraget krig mot Irak. I utbyte frisläpptes amerikaner som suttit gisslan hos pro-iranska shiamuslimer i Libanon. Därefter hade man från USA:s sida låtit en del av vinsten från vapenförsäljningen gå till högergerillan i Nicaragua, de s.k. Contras som gjorde allt för att störta sandinistregimen under Ortega. I vilken mån Reagan var införstådd med den saken är höljd i dunkel. Förutom den rent moraliska aspekten i vapenhandeln bröt man från USA:s

sida i det här fallet mot ett antal export- och andra lagar. Reagan må ha gjort sig skyldig till falska uttalanden men tog via ett TV-tal sedan ansvar för sin egen andel i det skedda. På så vis skötte han sina kort bättre än Nixon hade gjort tidigare och jämfört med hur Clinton kom att agera senare (Abshire 2005: 190). Popularitetssiffrorna sjönk förvisso från 67 % till 46 % på kort sikt. Men då hans efterträdare skulle ta över i januari 1989 upplevde 64 % av de som tillfrågats att de var nöjda med Reagan.

Om Reagans internationella engagemang kan ännu nämnas att han förklarade krig mot terrorismen. Detta visade han prov på genom att låta utföra attacker mot mål i Libyen sedan det framkommit att libyerna var involverade i en dödsbringande attack mot amerikanska soldater på en nattklubb i Västberlin. Invasionen av Grenada år 1983 i syfte att undanröja en marxistisk regim som hade tagit makten via revolution hör också till minnena från epoken Reagan.

Beträffande Reagans arbetsinsats går åsikterna isär. En del beskriver honom som lat medan andra hävdar att detta är en myt. Mer väsentligt är att Reagan är den enskilde politiker som tillsammans med Gorbatjov mest kom att bidra till att det kalla kriget gick mot sitt slut (Chafe 2003: 477). Då USA höjde insatsen i det kalla kriget försökte Sovjet haka på, med påföljden att man mer eller mindre ”rustade sig till döds”. Reagans kritiker menade att det ingalunda var Reagan som vann det kalla kriget utan att det helt enkelt var Sovjet som förlorade det. Kontentan av det hela blir trots allt densamma. Vidare bör konstateras att Sovjet lättare hade kunna hantera sina problem om USA hade haft en president som varit mer återhållsam med upprustningen (Landy & Milkis 2000: 225-226).

Reagan hör till de presidenter som kan te sig svåra att bedöma. Så blir fallet inte minst beroende på i vilken mån man tillskriver honom äran för att kalla krigets slut påskyndades. Oenigheten rörande Reagans presidentskap indikeras genom tidigare undersökningar som har gjorts. Men oenigheten indikeras också genom de varierande sätt på vilka enskilda historiker och samhällsvetare förhåller sig till honom. Ett konkret exempel utgörs av Genovese, en källa som ofta hänvisas till i detta verk: —Han (= Reagans) policy kan ha påskyndat Sovjets sönderfall... men han lämnade presidentämbetet och nationen svagare jämfört med då han tillträdde” (Genovese 2001: 179). Trots stor respekt för Genovese har jag just här en helt annan syn på saken. Att Reagans angreppssätt ”kan” (”may”) ha påskyndat Sovjets tillbakagång torde vara ett understatement. Det är svårt att tänkas sig samma händelseutveckling om Carter skulle ha besegrat Reagan år 1980. Vidare kan konstateras att både presi-

dentämbetet och USA:s ställning internationellt sett var starkare då Reagan steg åt sidan än då han tillträdde (jfr t.ex. Pious 2000:466). Låt vara att Iran-Contras-kandalen och den stora utlandsskulden utgör två beklämande inslag i det arv som Reagan lämnade efter sig.

Beträffande Reagans popularitet måste man i varje fall ge honom den högsta betyg-sättningen (kriteriet ”popularitet”). På två val fick han över 1.000 elektorsröster sammantaget. Att allmänheten uppskattade Reagan mer än många akademiker och journalister gjorde torde vara klart. Efter de inte helt lyckade insatser som de närmast föregående presidenterna i rätt hög grad kan sammankopplas med återgav Reagan en hel del av presidentskapets pondus, vilket gör att det blir två poäng även här (kriteriet ”ämbete”).

Beträffande USA:s ställning var det bara en tidsfråga innan USA skulle vara den enda återstående supermakten. Trots att åsikterna går isär om Reagans insats för både USA:s och presidentskapets ställning (jfr ovan) får två poäng helt klart anses vara den mest korrekta bedömningen i det här avseendet (”USA”). Med motiveringar av typen att Reagan ”vann kalla kriget utan att avfyra ett enda skott” och att han ”återställde framtidstron i USA” föreslog kongressledamoten Matt Solomon år 1999 att det berömda monumentet vid Mount Rushmore skulle kompletteras genom att tillfoga Reagans anlete vid sidan av de övriga (Longley m.fl. 2007: vii). Av detta blev intet. Men motiveringarna är i sig inte helt överdrivna. Sett till Reagans sätt att lösa de stora frågorna på blir intrycket blandat. Visserligen var skuldbördan enorm sedan Reagan klivit åt sidan plus att skandalen kring Iran-Contras tedde sig absurd. Det oaktat avgjordes i praktiken det kalla kriget till västblockets fördel under de här åren. Genom att väga samman alla intryck ter sig två poäng vara det mest logiska alternativet sett till det sätt på vilket de stora problemen åtgärdades under Reagan. Den alternativa poängsättningen skulle vara tre poäng, men de mindre smickrande episoder som härstammar från Reagan-epoken gör att det kunde te sig väl generöst i sammanhanget.

Tabell 4.96 Bedömning av Ronald Reagan

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Ronald Reagan	2	2	2	2	8 av 10

Det här skulle innebära totalt åtta poäng för Ronald Reagans vidkommande. Reagans kritiker missar ibland väsentliga detaljer. Hit hör att Reagans målsättningar var att sänka skatterna, stärka militären, marginalisera kommunismens roll och stärka den nationella självkänslan hos amerikanerna. Det är svårt att påstå annat än att han lyckades i dessa uppsåt (Patterson 2001: 288). Eller som tidskriften Newsweek uttryckte saken: Reagan erbjöd helt enkelt amerikanerna ett sådant USA som de själva föreställde sig ("America as it imagined itself to be") (Troy 2000: 501). Under 1900-talet kom sju presidenter att väljas mer än en gång: McKinley, Wilson, Franklin Roosevelt, Eisenhower, Nixon, Reagan och Clinton. Men Wilson, Eisenhower, Nixon och Clinton fick se sitt parti förlora presidentposten i valet därpå. Reagan är tillsammans med McKinley och FDR de som representerar motsatsen. Gemensamt för dessa tre är att de väsentligt stärkte USA:s roll i internationella sammanhang och överlag även amerikanernas nationella stolthet. Ett ofta citerat uttryck av journalisten Lou Cannon är att Reagans storhet bestod i att han bar en skinande vision av USA inom sig, men att han också lyckades få ut denna vision till amerikanerna (Novak 1992: xix).

4.9.4 George Bush d.ä. — slut på det kalla kriget (1988)

Fyra år med George Bush d.ä. (i forts. av detta underkapitel lämnas "d.ä." därhän) som president lämnar egentligen rätt få oförglömliga ögonblick efter sig. Så blir fallet vare sig vi talar i termer av skandaler, minnesvärda tal eller av någon avgörande politisk vändning. I en antologi som tar fasta på retoriken i hans presidentskap fastslås att Bush är en av de sämsta retorikerna bland USA:s presidenter: han misslyckades helt enkelt med att ge utlopp för omsorg och upprätthållande av "den amerikanska drömmen" (Medhurst 2006: 197). Samtidigt kan man konstatera att hans tid vid presidentposten omfattade fyra år inklämd mellan två kompetenta retoriker som vardera fullföljde två mandatperioder. Likt en John Adams (mellan Washington och Jefferson) eller en John Quincy Adams (mellan Madison och Jackson) bleknar man lätt vid en jämförelse. Till saken hör att Bush ingalunda tog makten genom en massa fagra löften som sedermera inte hölls. Det stora undantaget utgörs av ett löfte om att inte införa nya skatter (jfr nedan). Han beskrevs ofta som en förvaltande president (Levanstrasse & Perotti 2004: 102). Man kunde också tala om en inkrementalist, med vilket avses en person som satsar på de små stegens politik för att uppnå gradvisa förbättringar snarare än att måla upp storartade visioner (Barilleaux & Rozell 2004: 6).

Intressant nog så upphörde det kalla kriget medan Bush var president. Men som konstaterats var detta på god väg redan under hans företrädare (Sherry 2000: 507, 511). Även sådant som Tysklands enande och Sovjets sönderfall, varpå USA utgjorde den enda kvarvarande supermakten, var historiska händelser som hade sin upprinnelse i händelsekedjor som inte hade med Bushs presidentskap att göra. Bush insåg att det var klokt att "inte dansa på (Berlin)muren" eftersom detta bara hade försvårat en process som tycktes rulla på av egen kraft (Parmet 2001: 298). Hög profil kunde ha verkat provocerande gentemot de mer konservativa krafterna i Sovjet. Men det tedde sig ändå något besynnerligt att det dröjde två veckor från att Berlin-muren hade öppnats innan USA:s president ens kommenterade saken (Harlow 2006: 46, 49).

Däremot är Kuwaitkriget en högst minnesvärd händelse med direkt anknytning till Bushs agerande som president (jfr nedan). Utrikespolitiken kom att ge Bush viss erkänsla av såväl hans samtid som troligen efteråt. Däremot är det problem av inrikespolitisk karaktär som ligger honom i fatet vid en bedömning. Det var också sådant som kom att fälla honom i presidentvalet år 1992. Må så vara att en lågkonjunktur under den senare halvan av hans ämbetsperiod försvårade hans verksamhetsmöjligheter (Himmelfarb & Perotti 2004: xv, 4). Å andra sidan hör lågkonjunkturen från början av 1990-talet knappast till de allra största utmaningar som en amerikansk president har ställts inför.

Redan 1980 försökte Bush bli presidentkandidat. Han angrep Reagans ekonomiska spådomar, som han benämnde "voodoo-ekonomi". För att ena partiet valde Reagan sedermera Bush till sin parhäst. Det här kan sägas ha utgjort en balanserande funktion såtillvida att Bush inte var lika konservativ som Reagan. Efter åtta år som vicepresident till Reagan var Bush det självklara alternativet för republikanerna. Ur ett historiskt perspektiv borde detta inte ha varit någon självklarhet. Inte sedan Martin Van Buren hade någon gått från posten som vicepresident direkt till presidentposten genom att segra i följande val och ingen annan än John Adams hade varit vicepresident i två perioder för att direkt efteråt bli vald till presidentposten. Gemensamt för Adams, Van Buren och Bush är att de inte blev omvalda. Bush besegrade Michael Dukakis, guvernör från Massachusetts, efter en osedvanligt ful kampanj (Barilleaux & Rozell 2004: 8).

Republikanerna framställde Dukakis som en person som ville rusta ner försvaret och som var allt för släpphänt mot farliga förbrytare. Dukakis tog heller inte avstånd från attackerna på ett tillräckligt övertygande sätt. Dukakis kom efter hand att bli ett

skolexempel på det faktum att en osanning som ostraffat får upprepas tillräckligt ofta till slut uppfattas som en sanning (Morris 1999b: 38). Som 64-åring var George Bush en av de äldsta som axlat ämbetet. Men hans ålder uppfattades ändå inte som något problem i den situation som rådde. Hans företrädare hade varit fem år äldre i det skede då han tillträdde.

Tabell 4.97 USA:s presidentval 1988

George Bush, rep.	53 %	426 (79 %)
Mike Dukakis, dem.	46 %	111 (21 %)
Lloyd Bentsen	-	1 (0,2 %)
Övriga:	1 %	-
Totalt:	100 %	538

Om Bushs två närmaste företrädare hade en bakgrund som jordnötsodlare respektive skådespelare så härstammade Bush från en släkt där politiken stod i centrum. Av sönerna blev en vald till president medan en annan blev guvernör i Florida. George Bushs far hade varit senator. George Bush själv satt två perioder i representanthuset innan han vid två tillfällen misslyckades med att bli invald i senaten. Däremot fick han andra betydelsefulla uppdrag, inte minst då han blev chef för underrättelsetjänsten CIA. Att sönerna har varit framgångsrika politiker är välkänt.

George Bush har ibland kritiserats för att ha lämnat få spår efter sig. Kritiken har gällt inte bara hans presidentskap utan också med avseende på de ansvarsfyllda poster som han innehaft dessförinnan. Som president har många ansett att han agerade passiv åskådare i en dramatiskt föränderlig värld. Spontant kan omdömet te sig lite väl strängt. Det sätt på vilket världen förändrades under de år som George Bush satt på presidentposten saknar motstycke. Han sägs ibland ha varit väl passiv under en tid då det behövdes en ledare som kunde visa vägen. Å andra sidan bör man komma ihåg att han hade haft goda chanser att göra bort sig i ivern över att t.ex. Berlinmuren hade rasat eller att de länder som hört till den sovjetiska intressesfären gjorde sig fria och införde demokrati. Epoken Bush beskrivs ibland som en period av missade möjligheter. Märkligt nog är det mer sällan som kritikerna på ett konstruktivt sätt förklarar vad som egentligen kunde eller borde ha gjorts. Eventuellt kan allt detta böttna i att man under så lång tid hade upplevt det kalla kriget som det överhängande problemet i världen. Att det i hög grad förhöll sig på just det här viset kan säkert stämma. Men att förvänta sig att alla stora problem skulle försvinna som genom ett

trollslag så fort det kalla kriget var till ända ter sig, åtminstone i efterhand, något naivt.

Det första stora eldprovet för Bush kom då Irak år 1990 invaderade det oljerika men försvarslösa Kuwait och även hotade de andra länderna i regionen. Bush lyckades få med sig FN, kongressen och det amerikanska folket för en massiv militär insats. En styrka på 425.000 man från USA och 118.000 från övriga medlemmar av alliansen befriade Kuwait i januari 1991. I detta skede låg presidentens popularitetssiffror på 90 % (Parmet 2001: 296-298). Att alliansen mot Saddam Hussein formades så snabbt anses till stor del ha skett utgående från de goda personliga relationer presidenten hade med Egyptens president Mubarak och Saudi-Arabien kung Fahd (Matthews 1999: 39-40). Andra intressanta faser under epoken Bush var att man sände trupper till Panama för att störta den korrupta regimen under general Noriega. Noriega tillfångatogs och fördes till USA där han åtalades för sin andel av internationell droghandel.

Efter Kuwaitkriget var popularitetssiffrorna för Bush så höga att det ansågs självklart att han skulle bli återvald 1992. Men då det inte längre fanns något yttre hot riktades uppmärksamheten mot problem på hemmaplan. Det här var något som också kom att bli hans fall. Ekonomin var inte den mest stabila. Efteråt har Bush själv i olika sammanhang konstaterat att han inte i tillräcklig utsträckning lyckades övertyga tillräckligt många väljare att han hade förståelse för deras vardagliga bekymmer. Kravaller i framför allt Los Angeles våren 1992 påminde amerikanerna om att allt inte stod rätt till i världens enda kvarvarande supermakt. Demokraterna var måna om att ständigt påminna om ett löfte som Bush avgett fyra år tidigare men som han inte hade förmått hålla; ”Läs mina läppar: inga nya skatter!” (”Read my lips: no new taxes!”) (Parmet 2000: 468). En orsak till nederlaget torde ha varit att Bush lät bli att byta sin vicepresident Dan Quayle. Quayle hade kommit att bli någon man gjorde narr av och många av presidentens närmaste rådde honom att göra sig av med Quayle (Parmet 2000: 475).

Vilket blir då eftermälet av George Bush d.ä.? Beskrivningen som en ”förvaltande” president (jfr ovan) är förståelig. Vid en bedömning landar han på tämligen genomsnittliga värden på de flesta kriterier. Bush d.ä. var president under en turbulent period där ärkefienden Sovjet dukade under. Men Bush var inte den som utdelade några avgörande slag. Kuwaitkriget var en triumf. Handhavandet av de inrikespolitiska problem som kan sägas blev hans fall 1992 gör att två poäng av maximalt fyra ter sig mest logiskt (kriteriet ”problem”). Att han i det här avseendet betygsätts på

samma sätt som sin företrädare illustrerar i och för sig att en begränsad skala har just begränsningar.

Att USA:s roll blev starkare under den tid som Bush var president ter sig självklart: kalla kriget tog slut och antagonisten Sovjet upphörde helt enkelt att existera. Låt vara att man kan och bör diskutera hur stor andel Bush själv hade i detta. Hel del av de omvälvningar som inträffade kom att bli av utan att Bush strängt taget gjorde, eller ens behövde göra, någonting åt saken. Därför ter det sig logiskt att även här fastna för det mittersta poängtalet på en poäng (kriteriet "USA"). Trots att Bush kan uppfattas som passiv under det historiskt signifikanta händelseförlopp som utspelade sig medan han var president kunde en hög profil från hans sida för den delen ha varit förödande för händelseutvecklingen om det exempelvis hade bidragit till en motre-aktion från de konservativa krafterna i Sovjet.

En bedömning mitt på skalan gäller även för Bushs sätt att påverka ämbetets tyngd liksom sett till hans popularitet. Det förvaltande presidentskap som Bush kännetecknas av kom inte att påverka presidentämbetets tyngd i sådan mån att någotdera av de båda ytterlighetsalternativen kan komma i fråga vid en bedömning av det här slaget (kriteriet "ämbete"). En president som inte blir omvald kan förstås te sig som en illa omtyckt sådan. Men det vore en överdrift att karakterisera honom som en av de verkligt impopulära (kriteriet "popularitet"). I själva verket kan det mycket väl ha varit Perots kandidatur som påverkade scenariot till Clintons fördel (se nedan). Samtidigt finns det skäl att betona att Bush ingalunda kan beskrivas som någon verkligt folkjär president. De enorma popularitetssiffror som var aktuella efter Kuwaitkriget var av snabbt övergående natur.

Tabell 4.98 Bedömning av George Bush d.ä.

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
George Bush d.ä.	2	1	1	1	5 av 10

Ovanstående resonemang resulterar i sammanlagt fem poäng och en total avsaknad av ytterlighetsvärden. Strängt taget får det föregående ses som en ganska god beskrivning av en "förvaltande" president som George Bush. Tillika känns det hela något paradoxalt om man betänker på vilket sätt världen kom att förändras från att han tillträdde i början av år 1989 till dess att han lämnade Vita huset 1993. Måhända är det också typiskt för George Bush att han efter sin tid på presidentposten försvann

ur rampljuset mer påtagligt än många andra presidenter (Sherry 2000: 516). Jämför man George Bush med andra republikanska presidenter i modern tid kan man konstatera att han tillsammans med Eisenhower är den minst konservativa. Nixon, Reagan och Bush d.y. har alla haft en mer konservativ prägel. I tider då man i Europa upplever att de politiska partierna allt mer påminner om varandra tycks trenden i USA vara den motsatta. Utgången i 1992 års presidentval förstärkte denna trend. De mer moderata krafterna bland republikanerna kom nu att få träda tillbaka för ett antal år framöver (Parmet 2000: 476).

4.9.5 Bill Clinton — ”the Comeback Kid” (1992, 1996)

Under åtta år med Bill Clinton vid rodret kom USA att åtnjuta en längre sammanhängande period av ”fred och välstånd” än kanske någon gång i historien. Clinton var den förste demokraten efter FDR som segrade i två presidentval. Mot slutet av sin presidentkarriär kunde han också peka på de lägsta arbetslöshetssiffrorna i modern tid och den lägsta inflationen på 30 år. Vidare var budgeten i balans för första gången på flera årtionden. Till hans misslyckanden hör att planerna på en stor hälsovårdsreform gick om intet. Sedan det 22:a tillägget till den amerikanska konstitutionen även formellt sett hindrar en president från att väljas mer än två gånger har en omvald president i regel sett sitt inflytande minska under den andra mandatperioden. Vederbörande liknas ibland vid en stillasittande fågel (”lame duck”) som det är lätt att skjuta till måls på. I det skede som Clinton lämnade Vita huset var han en påfallande omtyckt president (Dickinson 2000: 531, 538).

Samtidigt talar vi om det mest kontroversiella presidentskapet sedan Nixons dagar (Windt 2002: xvii-xix). Mest dramatiskt var ett riksriättsåtal som i slutändan i hög grad kunde kopplas till eskapader av amorös natur. Anklagelser som hade gällt påstått ljusskygga markaffärer i Arkansas ledde däremot ingen vart. Åklagaren Kenneth Starr ägnade fem år och 50 miljoner dollar till att utreda presidentens förehavanden. Åtalspunkterna mot Clinton gällde senare falskt vittnesmål och hindrande av rättsvisans gång. Det sistnämnda handlade om att skaffa ett jobb till en före detta älskarinna för att få henne att hålla tyst. Efter hand började vanligt folk få nog. Men intressanta nog var det i första hand inte presidenten som folk fick nog av, utan av all uppståndelse. Den ena opinionsmätningen efter den andra gav vid handen att över 60 % av de tillfrågade ställde sig negativa till ett åtal mot presidenten (Genovese 2001: 189). Rörande frågan om huruvida Clinton hade begått mened (”perjury”) röstade representanthuset, till stor del enligt partitillhörighet, för ett åtal med siffror-

na 228—206 medan det i fråga om förhindrande av rättvisans gång (”obstruction of justice”) blev 221—212. I senaten krävs en majoritet på två tredjedelar för en fällande dom i ett liknande fall. Men i den av republikanerna dominerade senaten fick man inte ens enkel majoritet för någondera åtalspunkten. Det oaktat fick sig presidentämbetet en törn. Uppståndelsen kring Clinton klargjorde att en president kan ställas inför civil domstol medan han utövar sitt ämbete (Paula Jones hade åtalat honom för sexuella trakasserier), att folk inom Secret Service och andra medarbetare kunde tvingas att vittna mot presidenten etc.

Clintons tid på presidentposten var onekligen något av en berg- och dalbana. Under de första 100 dagarna sjönk hans popularitet mer än fallet varit för någon annan sedan sådana mätningar infördes. Till och med Gerald Fords noteringar hade vid motsvarande tidpunkt varit högre trots den uppmärksammande benådningen av Nixon (Rose 1994: 9). Under sitt andra år som president tvingades Clinton ge upp det hälsovårdsprogram han strävat efter förutom att han drabbades av skandaler och att hans parti gick starkt bakåt i kongressvalen 1994. Plötsligt var det republikanerna som hade majoritet i kongressens båda kamrar (Lowry 2003: 31).

Efter hand vann Clinton en rad delsegrar som borgade för ett återval 1996. Till de politiska segrarna hör frihandelsavtalet NAFTA (North American Free Trade Agreement), bättre balans i budgeten, högre minimilön, reformer kring telekommunikationer och inte minst den mest långvariga ekonomiska boomen i fredstid i landets historia (Genovese 2001: 187). Rekordet slogs i februari 2000, då USA var inne på den 107:e månaden i rad av ekonomisk tillväxt (Thomas 2001: 305). Kritiker framhåller att äran för det sistnämnda borde gå till nationalbankens chef Alan Greenspan. Han hade blivit utnämnd under Reagans tid vid makten, det vill säga under en tid då skuldbördan blev mycket värre. Härmed sagt att en väsentlig del av ett ledarskap utgörs av att kunna ta till sig de bästa råden från såväl riksbankschefen som andra människor som man har i sin närmiljö.

År 1978 blev Clinton, då endast 32 år, från Arkansas vald till USA:s yngste guvernör. Två år senare blev han besegrad. Clinton själv menade att det var då han insåg att en politiker bör köra en ”permanent valkampanj”. Här avses exempelvis att man ständigt bör beakta opinionsmätningar och tänka sig för om vilka frågor som bör undvikas etc. Clinton vann på nytt år 1982 och var i huvudsak förknippad med guvernörsposten till dess han blev president. Det har med andra ord inte varit någon ständig medvind för Clinton. Arkansas var en delstat i skymundan och ett år före 1992 års presidentval var Clinton ännu okänd för det stora flertalet. Intressant nog

förmådde den sittande presidenten inte dra nytta av att kalla kriget var över och de irakiska styrkorna drivits ut från Kuwait. Ekonomin hade gått bakåt i USA, liksom på många andra håll i världen. Clintons valstrateger myntade ett uttryck som i mycket förknippas med just 1992 års valkampanj: ”Det handlar om ekonomin, dummer!” (”It’s the economy stupid!”). Hela kampanjen skulle komma att kretsa kring det som upplevdes vara Bush-administrationens svaga punkt. Den som lyckas styra vilka sakfrågor som diskuteras har självfallet ett klart försprång. Det till synes simpla uttrycket om ekonomins betydelse härrörde från att en av valstrategerna hade satt upp en minneslapp på synligt ställe i Clintons kampanjhögkvarter.

Ovanligt nog fanns det tre starka kandidater då miljardären Ross Perot ställde upp som obunden och fick ett klart större stöd än vad fallet brukar vara med kandidater utanför de två stora partierna. Han fick till slut nästan en femtedel av rösterna men segrade inte i någon enda delstat. Clinton fick däremot nära 70 % av elektorsrösterna. Ett halvår före valet låg kandidaterna jämsides. Perot ledde rentav i ett skede.

Tabell 4.99 USA:s presidentval 1992

Bill Clinton, dem.	42 %	370 (69 %)
George Bush, rep.	37 %	168 (31 %)
Ross Perot, obunden	19 %	
Övriga:	1 %	
Totalt:	100 %	538

Valet av duon Clinton-Gore blev tämligen speciellt i ett historiskt perspektiv. Presidenten och vicepresidenten var endast 46 respektive 44 år gamla vid tillträdet. Att de kom från två grannstater var likaså anmärkningsvärt. Att det dessutom var fråga om två sydstaten, Arkansas och Tennessee, gjorde det hela än mer anmärkningsvärt. Demokraterna fick samtidigt makten över kongressens bägge kamrar. I enlighet med hur USA:s politiska system ofta fungerar erhöll republikanerna redan 1994 en majoritet i både senaten och representanthuset för första gången sedan 1954.

Internationellt kommer Clinton att bli ihågkommen som talesman för ett utvidgat NATO, större frihandel och internationellt samarbete mot droghandel. För att inte tala om insatsen på Balkan-halvön då han starkt bidrog till att fredsbevarande styrkor sändes till det forna Jugoslavien för att sätta stopp för etnisk rensning från serbernas sida. Han drog sig heller inte för att attackera Irak rent militärt då man under Saddam Husseins ledning stoppade FN från att undersöka huruvida det fanns an-

läggningar för utveckling av kärnvapen i landet. Konflikten med Irak var dock ingalunda av samma mått som då hans efterträdare tog upp striden med Saddam Hussein. Som vedergällning för al-Qaidas attentat mot amerikanska beskickningar i Afrika år 1998 bombades terroristbaser i Sudan och Afghanistan. Den upplevda hotbilden från den internationella terrorismen var ändå ingenting jämfört med vad som komma skulle samma år som Clinton lämnade över presidentposten till George Bush d.y.. Utrikespolitiskt sett kom USA också att ingripa i de konflikter som rådde i Somalia, Rwanda och Haiti under Clintons tid som president. Konflikten i Somalia blev ofullbordad sedan inrikespolitiska krafter i USA krävt ett slut på amerikanskt engagemang där. Redan under Clintons första hela år som president ledde han de diskussioner mellan israeler och palestinier som ledde till en principiös lösning för mer konstruktiva relationer framöver. Det är sedan en annan sak att de huvudsakliga aktörerna efteråt har haft svårt att enas.

Frågor av utrikespolitisk karaktär spelade ändå en klart mindre roll än vad man hade vant sig vid för en amerikansk 1900-talspresident. Man får gå tillbaka till 1920-talet för att finna något motsvarande. Inför återvalet 1996 drev Clinton igen en skicklig kampanj. Strategin gick ut på att distansera sig själv från såväl de mest konservativa republikanerna i kongressen som från de mest liberala elementen inom sitt eget parti. Genom detta strävade han efter att framstå som en pragmatiker som politiskt sett befann sig i mittfåran och hyste förståelse för de problem och åsikter som ”vanligt folk” kunde tänkas ha om rent vardagliga ting (skolor, hälsovård, kriminalitet etc.) (McPherson 2001: 453). Clinton framstod som representanten för en växande ekonomi rent allmänt, elimineringen av budgetunderskottet och initiativtagare till en förbättrad hälsovård och därigenom även en motvikt gentemot de mest värdekonserverativa elementen i det amerikanska samhället (Holsworth 2000: 481). Dessutom hade man sedan 1964 års val sett en trend där det parti som stod mer enat bakom sin kandidat drog det längre strået. Nu kom detta att inträffa för nionde gången i rad.

Som utmanare till en framgångsrik, sittande president som var klart yngre än honom själv framstod Bob Dole som tämligen färglös. Visserligen kännetecknades 1996 års val inte av någon jordskredsseger, men valet var långt ifrån något av de mer spännande. Värt att notera är att Ross Perot igen ställde upp som utmanare. Numera var Perot med som representant för det nybildade reformpartiet. Men hans stöd mer än halverades jämfört med 1992 (utförligare om Clintons återval i t.ex. Morris 1999b). Clinton framstod som en jämförelsevis empatisk president som förstod och brydde sig om de dagliga problem som vanligt folk drogs med. Rörande ärlighet etc. var noteringarna mer blygsamma (Holsworth 2000: 489).

Tabell 4.100 USA:s presidentval 1996

Bill Clinton, dem.	49 %	379 (70 %)
Bob Dole, rep.	41 %	159 (30 %)
Ross Perot, ref.	8 %	
Övriga:	2 %	
Totalt:	100 %	538

Utmärkande för en skicklig politiker är, bland mycket annat, en förmåga att snabbt kunna vända en ogynnsam situation till sin egen fördel. Ett konkret exempel på detta ser vi från upptakten av demokraternas primärval 1992. Bill Clinton blev tvåa i New Hampshire. Men han lade beslag på lejonparten av all uppmärksamhet genom att mynta uttrycket "the Comeback Kid" om sig själv. Clintons karriär hade inte kännetecknats av någon ständig medvind. Det faktum att 20 miljoner nya arbetstillfällen skapades under Clintons tid som president är skäl att minnas då man diskuterar hans gärning under åtta år vid makten.

Själva presidentämbetet blev som tidigare konstaterats lidande av Clintons eskapader på det rent privata planet. Skandalerna skadade honom i termer av förtroende: en nog så väsentlig ingrediens i ett framgångsrikt ledarskap (Dunn 2001: 173). Här kommer vi än en gång in på att de enskilda presidenterna lever i en annan verklighet än föregångarna. Så sent som på 1960-talet lät man från massmedias håll Kennedy vara i fred trots att det var välkänt att hans idylliska familjeliv långt var en fasad. Men oberoende av att Kennedy, eller någon annan tidigare president, hade för vana att hoppa över skaklarna kom dylikt inte att skada själva presidentämbetet. Samma regler gällande respekt för privatlivet gällde inte på 1990-talet och Clinton borde ha rättat sig efter detta för att få en mer hedrande plats i historien.

Sett till de stora frågor som var aktuella är det min övertygelse att betygsättningen måste bli gynnsam. Tre poäng må för någon te sig generöst i sammanhanget. Clinton verkade under en jämförelsevis lugn period: det kalla kriget var över och hotet från den internationella terrorismen upplevdes inte på samma sätt som skulle vara fallet efter attacken mot World Trade Center i New York den 11 september år 2001. Men de uppgifter som Clinton ställdes inför löstes tämligen väl. Undantagen gäller hälsovårdsreformen plus den röra han försatte sig i genom ett utsvävande privatliv och det riksriättsätal som han blev föremål för (kriteriet "problem"). Följderna av det som nämns i det föregående gjorde att presidentämbetet kom att naggas i kanten, varför det blir noll poäng här (kriteriet "ämbete"). För att i någon mån gå händelserna i

förväg kan det vara svårt att entydigt fastslå vilken typ av presidentämbete som Clinton lämnade över till sin efterträdare. Efterträdarens presidentskap kom i så pass hög grad att präglas av de terroristattacker som utfördes då Bush d.y. hade varit president i något över ett halvår.

USA:s position påverkades dock på ett konstruktivt sätt av Clintons maktutövning. Trots bombdåd i Oklahoma City, angrepp mot abortkliniker och en nivå av brottslighet som det amerikanska samhället tycks ha vant sig vid var USA inrikespolitiskt sett ändå förhållandevis stabilt jämfört med hur det ofta hade sett ut under årtiondena innan. I internationella sammanhang levde man i en period där kalla kriget var ett minne blott och hotet från den internationella terrorismen inte var lika påtagligt som senare skulle bli fallet (kriteriet ”USA”).

Återstår så att bedöma Clintons popularitet. Vald två gånger kan han inte ses som någon impopulär president. Märkligt nog hade han ändå inte en majoritet av rösterna bakom sig vid någotdera tillfället. Här ska vi dock komma ihåg att Ross Perot bägge gångerna gjorde att rösterna fördelades på tre kandidater. Trots att Clinton i överdriven utsträckning associeras med sina kvinnoaffärer är det skäl att påminna om att han var en populär president ännu i det skede då han lämnade presidentposten. Hade det inte varit för konstitutionens 22:a tillägg skulle Clinton gott ha kunnat bli vald en tredje gång. Två poäng blir därför bedömningen här (kriteriet ”popularitet”). Betygsättningen här är inte helt okomplicerad. Det kan te sig paradoxalt att ge så högt popularitetsbetyg åt en som har varit ställd inför riks rätt. Låt vara att Clinton inte blev fälld. Men i slutändan är det lätt att uppfatta åtalet som ett politiskt spel för att komma åt Clinton snarare än att det skulle ha handlat om strikt juridiska principer.

Tabell 4.101 Bedömning av Bill Clinton

	<u>Problem</u>	<u>Ämbete</u>	<u>Popul.</u>	<u>USA</u>	<u>Totalt</u>
Bill Clinton	3	0	2	2	7 av 10

Totalt blir det sju poäng för Bill Clinton här. Det här ett högre poängtal än för de flesta som vi har stiftat bekantskap med i denna genomgång. Rörande sådant som sist och slutligen är viktigt för människornas vardag utgjorde epoken Clinton åtta jämförelsevis trygga och goda år. Att han ibland kallades ”the Comeback Kid” kan visa sig vara ett lämpligt smeknamn även i ett historiskt perspektiv. Å andra sidan är storhet kopplat till aspekter av typen minnesvärda gärningar (”great causes”) som på

sikt påverkar historien ("policies that redefine our course of history") (Dunn 2001: 173). Men utöver att de utmaningar som Clinton ställdes inför inte hörde till de största i historien kom hans presidentskap i onödigt hög grad att associeras med frågor som egentligen inte borde finnas på den politiska dagordningen (Barber 2008: 316).

4.9.6 George Bush d.y. — "11/9" och Irak (2000, 2004)

Lejonparten av detta arbete har utförts medan George Bush d.y. (i fortsättningen av detta underkapitel lämnas "d.y." därhän) avverkade sin andra mandatperiod som USA:s president. En bedömning av hans insats på presidentposten kan te sig väl tidig att göra. Strängt taget kan man fråga sig om det inte rentav är för tidigt att göra en utvärdering av också företrädarens insats. Tidigare i genomgången har konstaterats att en presidents storhet kan te sig annorlunda i ett historiskt perspektiv. Harry Truman och Dwight Eisenhower är två goda exempel på detta. I det skede som Bush lämnade presidentposten var det påfallande ofta som man i media stötte på uttalanden, även från akademiskt håll, där Bush påstods vara den sämste presidenten i USA:s historia. Redan innan Bush gav över åt Obama hade 61 % av de 107 medverkande historikerna i en undersökning via History News Network meddelat att de ansåg honom vara USA:s sämsta president genom tiderna (<http://hnn.us/articles/48916.html>).

George Bush profilerade sig som en starkt troende konservativ politiker. Efter det kalla krigets slut kom händelser på den internationella arenan att spela en åtminstone jämförelsevis undanskymd roll för den amerikanske presidenten. Den subjektiva rätten att starta förebyggande krig som svar på upplevda hot har kommit att kallas Bush-doktrinen. Men den händelseutvecklingen var något helt annat än vad som var avsett från början. Under 2000 års valkampanj aviserade Bush att det var tid för USA att minska sina militära åtaganden utomlands. Allt detta var något som ändrades med besked den 11 september 2001, i och med de förödande terroristattacker mot World Trade Center i New York. Plötsligt var Osama bin Ladin, centralgestalt inom terroristnätverket al-Qaida, namnet på allas läppar. Resoluta åtgärder mot terroristbaser i Afghanistan gjorde att presidentens anseende steg. I förlängningen gick USA år 2003 in i Irak och störtade Saddam Husseins regim. Invasionen legitimerades med att irakierna påstods idka framställning av massförstörelsevapen. Det här visade sig dock vara anklagelser som inte kunde styrkas. Saddams regim föll och diktatorn själv avrättades 2006. Men problemen var inte ur världen för den sakens

skull. Under de följande åren skulle diverse attacker mot amerikanska soldater och liknande bli dagliga inslag i nyhetsflödet världen över. Frågan om ett tillbakadragande från Irak kom att bli en av de stora valfrågorna då det var presidentval år 2008.

George Bush blev efter hand allt mer kritiserad och kommer knappast någonsin att framstå som en stor president. Situationen i Irak har jämförts med den som rådde i Vietnam. Jämförelsen kan te sig tillspetsad, men att fastna i en krigföring till synes utan någon rationell lösning i sikte är inget som höjer anseendet hos en amerikansk president. Dessutom gick ekonomin starkt bakåt under åtta år med George Bush vid rodret. En redan tidigare astronomisk utlandsskuld fördubblades från 5,6 biljoner dollar till 11,3. Ser man till Bushs popularitetssiffror kom de att gå från över 90 % till en tredjedel. USA:s anseende rörande miljön försämrades av Bushs uttalade motstånd mot det s.k. Kyotoavtalet som syftar till att införa bindande begränsningar för s.k. växthusgaser.

De egenskaper som USA:s presidentvalssystem kännetecknas av kom år 2000 till ytan på ett fascinerande sätt. Med facit i hand kan man alltid ha synpunkter på vad som gått fel. Men med tanke på vilken utveckling som rått under de åtta år som Al Gore var USA:s vicepresident ter det sig smått fascinerande att han förlorade valet år 2000. Å andra sidan brukar vicepresidenter sällan vinna ett presidentval. Det sätt på vilket Gore förlorade tedde sig ändå något märkligt. Totalt sett hade Gore en halv miljon fler röster än Bush. Sett till antalet elektorer gick det annorlunda, även om det tog sin tid innan det var klart vem som hade flest elektorsröster. Efter valnatten stod det klart att utgången i Florida skulle avgöra valet. Av sex miljoner avgivna röster skulle Bush ha vunnit med en marginal på några hundra. Det hela ledde till kontrollräkning av rösterna samt omfattande juridiska processer som drog ut på tiden. Den 14 december, mer än en månad efter valet, stoppade Högsta domstolen den utdragna kontrollräkningen. Omröstningen slutade med rösterna 5—4 i ett fall där domarnas agerande i hög grad följde deras politiska åskådning. Därmed var saken klar och George Bush var USA:s nya president (se Gillman 2001, Jamieson & Waldman m.fl. 2001 och Rakove, red. 2001 för detaljer).

Efter åtta år som vicepresident under fred och välstånd borde Al Gore som sagt ha haft alla chanser att ta hem spelet år 2000. Men Bush segrade i ett drama helt i klass med de som utspelades vid valen 1800, 1824 och 1876. Den nya presidenten hade haft starkt stöd bland traditionellt konservativa delstater i de mellersta delarna av landet och i sydstaterna, inklusive Gores egen hemstat Tennessee. Ju mer rurala

områden det handlade om, desto större är stödet för republikanerna i dag. Gore var den mer populära bland folk i storstäderna liksom bland kvinnor, spansktalande och fackanslutna. Bland färgade gick 90 % av rösterna till Gore (Mieczkowski 2001: 149). I de områden i nordost där Lincoln hade säkrat sina segrar 1860 och 1864 hade Bush inte mycket att hämta vare sig 2000 eller 2004. Det budskap som Bush framförde löd ”conservatism with compassion”, alltså konservatism med medkänsla. Budskapet gick i korthet ut på sänkta skatter, begränsning av myndigheter och byråkrati, ett större individuellt ansvar och betoning på familjen som sammanhållande länk.

Tabell 4.102 USA:s presidentval 2000

George Bush, rep.	47,9 %	271 (50,4 %)
Al Gore, dem.	48,4 %	267 (49,6 %)
Övriga:	3,7 %	
Totalt:	100 %	538

Som president hamnade Bush snabbt i hetluften efter de redan klassiska terrorattackerna mot World Trade Center och Pentagon den 11 september 2001. Sedan man hade klarlagt att det var al-Qaida som låg bakom, med stöd av det afghanska talibanstyret, inleddes en resolut kampanj gentemot de som hölls ansvariga. I sedvanlig ordning ställde sig amerikanerna lojala mot sin president under en stor kris. Hans popularitetssiffror kom att kretsa runt anmärkningsvärt höga 90 %. I början av år 2003 höjde Bush sin utrikespolitiska profil ytterligare. Sedan amerikanerna misslyckats med att få till stånd en FN-koalition som skulle eliminera Saddam Husseins skräckvälde i Irak vidtog man från amerikanskt håll nödvändiga åtgärder på egen hand. Detta trots skarpa protester från starka internationella aktörer som Tyskland, Frankrike och Ryssland.

I takt med att presidentens popularitetssiffror sjönk började allt fler demokrater ställa sig frågan vem som hade de bästa förutsättningarna att besegra honom. För påfallande många var svaret John Kerry: välbärgad senator från Massachusetts och katolik med förhållandevis liberala värderingar. En uppsjö av opinionsmätningar spådde oviss utgång. Speciellt följde man med läget i de delstater som ansågs kunna bli tungan på vågen. Det här gällde framför allt i Florida (27 elektorsröster), Pennsylvania (21) och Ohio (20). En vanlig bedömning bland de som följde opinionsmätningar på delstatsnivå var att den som segrade i två av dessa tre delstater skulle segra

totalt. Så blev till slut också fallet. Kerry vann i Pennsylvania medan den sittande presidenten vann i de båda andra. Sammantaget fick Bush 51 % av rösterna. I termer av elektorsröster blev det 286 mot 252. Procentuellt sett var fördelningen av elektorsröster 53 mot 47. Även omvalet av Bush blev med andra ord ett av de jämnare presidentvalen någonsin. Men människans politiska minne är kort, så jämfört med valet fyra år tidigare framstod segern som tämligen klar.

Tabell 4.103 USA:s presidentval 2004

George Bush, rep.	51 %	286 (53 %)
John Kerry, dem.	48 %	252 (47 %)
Övriga:	1 %	
Totalt:	100 %	538

Bush segrade i det stora hela i samma områden där han hade segrat år 2000. De frågor som dominerade valrörelsen var av såväl utrikespolitisk karaktär (kampen mot terrorism och händelserna i Irak) som inrikespolitisk (dels ekonomin, dels moralfrågor som homosexuellas rätt till giftermål och adoption). Själva valkampanjen var tämligen smutsig. Tidvis verkade det mest handla om huruvida Kerry hade utfört några hjältedåd i Vietnam eller inte. Samtidigt som presidentens motståndare försökt framhålla att han inte var tillräckligt intelligent för att ombesörja sitt ansvarsfyllda uppdrag. Internet var numera effektivt hjälpmedel för att dels sprida propaganda, dels då det gällde att samla pengar till valkampanjerna. Dess betydelse eskalerade stort under 2008 års val då framför allt demokraternas utnyttjade de möjligheter som stod till buds.

Frågan om på vilket sätt presidentämbetets tyngd kom att påverkas under Bush inbjuder till en intressant diskussion. Den kritik som Bush efter hand fick utstå skulle antyda att också ämbetet blir lidande. Å andra sidan ska man beakta vilket uppsving som ämbetet kom att få hösten 2001. I anslutning till dramatiken kring terrordåden kom amerikanerna att sluta upp kring presidenten. Den traditionen tycks fortsättningsvis stå sig stark i USA. Sedan är det en annan sak att den insats som Bush efter hand kom att kännetecknas av knappast gynnade presidentämbetet. Men strängt taget ter sig en poäng som det mest logiska alternativet (kriteriet ”ämbete”). Det här kan också exemplifieras med all uppståndelse kring Obama och den roll som han fick ta över i början av 2009. Det är tämligen svårt att se på vilket sätt han skulle ha fått överta ett ämbete som skulle ha varit påtagligt försvagat jämfört med då Bush tog över åtta år tidigare. Det här utgör ett av de bedömningsfall i detta arbete där det

går att ha olika uppfattningar. Ju längre tid som gick desto mindre blev den roll som Bush innehade. Nu är det förvisso inte ovanligt i modern tid att presidentens parti hamnar i minoritetsställning i kongressen och att den sittande presidenten blir lidande. I det här fallet syntes det efter hand ändå allt mer påtagligt än normalt. Samtidigt kan man leka med tanken om vi kommer att uppfatta bedömningen likadant på sikt. Det är fullt möjligt att den ämbetsutövning som Bush stod för kan komma att indirekt medföra en förändrad typ av presidentmakt i ett längre perspektiv.

Den popularitet som kännetecknade Bush kom att variera påtagligt. Som mest upplevde över 90 % av de som tillfrågats att Bush skötte sin uppgift väl. Siffrorna dalade raskt i takt med att expeditionen till Irak dragit ut på tiden samtidigt som man aldrig fann den tillverkning av massförstörelsevapen som skulle legitimera invasionen förutom att strömmen med liksäckar innehållande amerikaner som stupat i Irak fortgick. Beredskapen, eller rättare sagt bristen på beredskap, inför den ödeläggelse som orkanen "Katrina" ställde till med i framför allt trakterna kring New Orleans hösten 2005 gjorde att förtroendet för president Bush minskade till nya rekordlåga noteringar. Att de republikaner som ställde upp i kongressvalen år 2008 så pass sällan ville associeras med Bush var inget gott betyg för den respekt man kände för den avgående presidenten. Det vore svårt att motivera ett annat poängtal än det lägsta i det här avseendet (kriteriet "popularitet").

Tabell 4.104 Bedömning av George Bush d.y.

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
George Bush d.y.	1	1	0	0	2 av 10

Angående sättet att handskas med samtidens stora frågor (kriteriet "problem") ter sig en poäng som det logiska alternativet. Motiveringarna för ett lågt poängtal har redan framkommit: ekonomin hade successivt gått nedåt, allt fler arbetslösa fanns i landet, borta i Irak tedde sig problemen svåra att lösa och Osama bin Ladin var fortsättningsvis på fri fot då Bush flyttade ut från Vita huset. Mot den här bakgrunden ter det sig kanske logiskt att använda det minst smickrande alternativet. Men detta vore ändå att överdriva hans misslyckanden. Ingripandet gentemot terroristernas tillhåll i Afghanistan var resolut och väckte föga kritik. Dessutom har USA tagit mer aktiv del av del av kampen mot aids såtillvida att man under ledning av Bush bidragit med mer pengar än alla andra länder i världen till förmån för kampen mot det globala aidsproblemet. Vidare har USA under Bush-administrationen kommit att styra sitt utvecklingsstöd till förmån för länder som utvecklas i riktning mot demokrati och

investeringar i folks utbildning och hälsa. Aspekter som USA:s position i ekonomiska termer eller den allmänna respekten för landet internationellt sett definitivt inte blivit bättre under åtta år med George Bush som president. Landets ställning är försvagad såväl politiskt sett som ekonomiskt. Därför är det ganska självklart att vi i det fallet talar om en bottennotering (kriteriet "USA").

Totalt sett landar Bush på två poäng av tio. Utan att just här dra allt för stora paralleller till tidigare presidenter kan åtminstone sägas att undertecknad, trots en hel del kritiska synpunkter, inte kan skriva under på att han skulle vara USA:s sämsta president genom tiderna (jfr den undersökning som hänvisades till i början av detta underkapitel). I ett globalt perspektiv kvarstår dock ett dilemma i det ofrånkomliga faktum att en misslyckad amerikansk president i modern tid kan medföra mycket större problem för hela världen än fallet var med de som verkade förr i tiden.

Det är mer sällan som någon tar Bush i försvar. En god summering av vad som skulle tala till hans fördel ges av Markku Ruotsila, finländsk docent i amerikansk historia. Han tar avstånd från den "banala mantran" om krigshets och högerextremism. I stället pekar han på att Bush agerade vägvisare i utrikespolitiken genom att bestämma om krafttag gentemot internationell terrorism eftersom sådant inte kan stoppas med begränsade medel. Vidare poängteras att Bush bidrog till att öka biståndet till fattiga länder mer än någon av presidenterna under kalla kriget hade gjort. Att följden av åtta år med Bush på presidentposten skulle ha resulterat i en svag stat är enligt Ruotsila en lögn (Helsingin Sanomat 17/1 2009). Samma tidning rapporterade några dagar tidigare att krigföringen i Irak kunde komma att bli 50 gånger dyrare än beräknat och att de flesta amerikaner kom att ha det sämre ställt då Bush lämnade presidentposten jämfört med då han tillträdde (Helsingin Sanomat 11/1 2009). En dagstidnings rapportering är förvisso inte en vetenskaplig rapport. Men de uppgifter som cirkulerar rent allmänt pekar åt samma håll. Något som i sin tur förvisso inte behöver innebära att det handlar om dagsens sanning.

Om Bush hade nöjt sig med en mandatperiod hade det totala poängtalet rimligtvis varit högre. Det hade varit ganska lätt att motivera en något mer smickrande betygssättning för åtminstone popularitet och sättet att sköta samtidens problem. Frågan om det slutgiltiga betyget på George Bush kan besvaras först sedan vi har fått mer distans till denna epok. Republikanernas dominans i kongressen var över i anslutning till valet år 2006. Nu tog plötsligt demokraterna över kontrollen i kongressens båda kamrar. Detta var en helt ny situation för Bush och var inte ämnat att göra hans situation lättare under hans två sista år vid makten. Tvärtom så förstärktes omedel-

bart kritiken mot krigföringen i Irak och ett krav på ett tillbakadragande av trupperna därifrån. Då man följde med president- och kongressvalen år 2008 var det frapperande att märka i vilken liten utsträckning som republikanernas kandidater ville associeras med den sittande presidenten. Redan detta i sig är ett kvitto på att han inte stod högt i kurs ens inom det egna lägret.

4.9.7 Summering av epok 9

Under den sista av de nio epoker utgående från vilka USA:s presidenthistoria är här indelad talar vi alltså om en period som inleds med den del av det kalla kriget som följde efter Watergateskandalen. Vi har att göra med en period som först gick ut på att stabilisera USA:s ställning i världen och lugna ner stämningarna på det inrikespolitiska planet. Uppgifter som absolut inte hör till de enklaste. De två första presidenterna i denna epok hade stora utmaningar efter den situation som landet hamnat i efter de båda föregångarna. Det här kan också fungera som påminnelse om att det ingalunda finns vattentäta skott mellan de olika epokerna. De som inleder en epok lever inte i ett politiskt vacuum utan ställs inför en situation som i allra högsta grad påverkats av vad som hänt under föregående epok. Övergången mellan just de två sista epokerna i denna genomgång är det kanske allra tydligaste exemplet härvidlag?

Vare sig Ford, Carter eller Bush d.y. kan påstås ha lyckats särdeles väl. Reagan och Clinton har däremot tämligen höga poäng i sammanhanget med George Bush d.ä. hamnar precis mitt emellan. Ändå skiljer sig Reagan och Clinton från varandra på många sätt. Medan Reagan var en gammal man redan då han blev president så var Clinton en av de yngsta presidenterna någonsin. Reagan tillträdde i ett läge då den nationella självkänslan var osedvanligt låg. Men åtta år senare var det annat ljud i skällan. Att det kalla kriget snart skulle vara över vågade man knappast hoppas på. Men det höga spel som Reagan stod för påskyndade processen.

Tabell 4.105 Jämförelse mellan presidenterna i epok 9 (1974—2008)

	Problem	Ämbete	Popul.	USA	Totalt
Gerald Ford	1	1	0	1	3 av 10
Jimmy Carter	1	1	0	0	2 av 10
Ronald Reagan	2	2	2	2	8 av 10
George Bush d.ä.	2	1	1	1	5 av 10
Bill Clinton	3	0	2	2	7 av 10
George Bush d.y.	1	1	0	0	2 av 10
Genomsnitt:	1,7	1,0	0,8	1,0	4,5 av 10

Clinton däremot är en udda president såtillvida att han hamnade i ett tomrum mellan två historiska epoker. Efter drygt fyra årtionden av kapprustning och atombombsskräck kunde man andas lugnare. Så var fallet inte minst eftersom hotet från internationell terrorism ännu inte stod klart. Åtta år av fred och välstånd, åtminstone relativt sett, borgar för att en person ska få ett någorlunda gott betyg i historieböckerna. Samtidigt drabbas Clinton av samma ”dilemma” (om det nu kan betraktas som ett dilemma) som fallet var med Theodore Roosevelt. Det blir i någon mån svårt att bedöma en person som inte har satts på tillräckligt hårda prov för att visa sig vara lika duglig som en Washington, en Lincoln eller en FDR? Helt okomplicerad är frågan inte, vilket torde ha framgått i samband med att de fyra kriterierna preciseras. De övriga presidenterna under den här epoken har verkat under klart med dramatiska tidevarv än fallet var med Clinton.

4.10 Perspektiv på trenderna

Inledningsvis i detta arbete poängterades att det är värderingskriterierna snarare än min konkreta poängsättning som står i fokus. Samtidigt är det skäl att pröva värderingskriterierna för att bilda sig en uppfattning om hur pass användbara de är. I en del fall har det varit en stor utmaning att göra respektive bedömning. Men i de flesta fall har processen fungerat tämligen enkelt. Ett till synes naturligt tillvägagångssätt vore att analysera de huvudsakliga resultaten från de nio epoker utgående från vilka presidenterna delades in (se tab. 4.106). Längst till höger i tabellen framgår det antal poäng som en president i genomsnitt har under den aktuella epoken. Detta förtydligas genom den parentes i vilken framgår det totala antalet poäng som presidenterna i respektive epok har, dividerat med antalet presidenter i den aktuella epoken (motsv. återfinns i tab. 4.107 nedan).

Tabell 4.106 USA:s presidenthistoria indelad i nio epoker

Epok och årtal	Antal pres. o år		Poäng/president
1) 1789—1816:	4	27	6,75 (27/4)
2) 1816—1840:	4	24	5,0 (20/4)
3) 1840—1860:	6+1 *)	20	2,17 (13/6)
4) 1860—1880:	4	20	3,75 (15/4)
5) 1880—1896:	3+1 *)	16	3,33 (10/3)
6) 1896—1920:	4	24	7,25 (29/4)
7) 1920—1945:	4	25	3,5 (14/4)
8) 1945—1974:	5	29	5,4 (27/5)
9) 1974—2008:	6	32	4,5 (27/6)

*) Här ingår en av de två presidenter som ej bedöms pga. sin korta tid vid makten.

Eftersom en sådan indelning närmast är gjord för att få arbetet mer överskådligt från början bör man knappast dra för stora växlar utgående från en dylik summering. Förvisso kan konstateras att presidenterna i den epok som omspannar McKinley fram till Wilson (1896—1920), då USA blev en världsmakt erbjuder ett genomsnitt på 7,25 poäng per president vilket är något bättre än de 6,25 poäng som utgör genomsnitt för presidenterna från den första epoken (1789-1816), då landets suveränitet kom att säkras. Vi kan samtidigt konstatera att epoken Harrison fram till Buchanan (1840-1860), står med ett genomsnitt på knappt mer än två poäng per president. Å andra sidan kan den här sortens siffror påverkas av poängtalet för en enda president. Exempelvis för den avslutande epoken i denna genomgång vore poängsättningen högre ifall man hade uteslutit det resonemang som fördes om Bush d.y.:s insats på presidentposten. Allt detta styrs av på vilket sätt indelningen i epoker utförs, vilket i sin tur gör att denna typ av summering gott kan begränsas till ett minimum.

Ser man det hela i ett större perspektiv är det enkelt att skönja en vågrörelse beträffande resultaten i studien bara genom att justera gränserna mellan de olika epokerna. Det hela kan tämligen enkelt illustreras genom en lösning där USA:s presidenthistoria delas in i sju tidsperioder, där udda tal (1, 3, 5 och 7) i tabellen nedan illustrerar en period av jämförelsevis stora presidenter medan de tre övriga står för det motsatta. Låt vara att undantag inom grupperna självfallet existerar. Men det går helt klart att spåra allmänna trender i händelseutvecklingen. Det högsta poängmässiga genomsnittet återfinns under 1932—63, det vill säga den tidsperiod som omfattar Franklin Roosevelt, Truman, Eisenhower och Kennedy. Dessa fyra presidenter har i genomsnitt 8,25 poäng. Det här kan jämföras med att de tre presidenterna strax innan i genomsnitt erhåller endast 1,3 poäng (se kolumn längst till höger i tabell 4.107 nedan). Sätillvida ter sig indelningen i tabellen nedan otymplig, eller åtminstone något svåröverskådlig, eftersom det antal år som ingår i en epok pendlar mellan 12 och 60. I genomsnitt handlar det om cirka 30 år per epok ($219/7=31,1$). De två första epokerna är betydligt längre (47 respektive 60 år) än de övriga medan två andra är kortare än 20 år. De tre återstående omfattar 24—31 år vardera. De tre tidsperioderna med jämförelsevis svaga presidenter omfattar för övrigt den längsta tidsperioden (1839—96) samt de två kortaste (1920—32 och 1963—80). De fyra epokerna med till synes mer lyckade presidentskap är således betydligt jämnare sett till längden (24—47 år).

De fyra tidsperioderna där det poängmässiga genomsnittet är högt associeras med att USA som nation har blivit starkare sedan landet har stått emot stora utmaningar.

Perioden 1789—1836 präglas av att nationen utformas och självständigheten säkras. Därefter finner man en ny storhetstid sett till landets presidenter under en period, 1896—1920, då USA ställning i internationella sammanhang blir mycket starkare än förut. Motsvarande inträffar 1932—63 då USA drabbas av tidernas största utmaning såväl beträffande samhällsekonomi som rent militärt. Den fjärde perioden med åtminstone jämförelsevis starka presidenter inträffar sedan i modern tid, då kalla kriget avslutas.

De tre tidsperioder där det poängmässiga genomsnittet för presidenterna är lågt är däremot av mer skiftande karaktär. Den första, och tidsmässigt klart längsta, epoken innefattar tiden från att slaverifrågan gradvis tilltar och så småningom leder fram till inbördeskriget, fram till dess såren efter inbördeskriget börjar vara läkta och ett större amerikanskt engagemang på den internationella arenan vidtar. Följande svaga period sett till USA:s presidenter omfattar en tid av isolationism fram till dess ekonomin kraschar. Avslutningsvis har vi en period som kännetecknas av en hopplös krigföring i Vietnam, följt av Watergateskandalen och en profilhöjning från östblockets sida.

Tabell 4.107 USA:s presidenthistoria indelad i sju tidsperioder utgående från allmänna trender rörande presidenternas storhet

Epok och årtal	Antal pres. o år		Poäng/president
1) 1789—1836:	7	47	6,3 (44/7)
2) 1836—1896:	14+2 *)	60	2,9 (41/14)
3) 1896—1920:	4	24	7,25 (29/4)
4) 1920—1932:	3	12	1,3 (4/3)
5) 1932—1963:	4	31	8,25 (33/4)
6) 1963—1980:	4	17	2,25 (9/4)
7) 1980—2008:	4	28	5,5 (22/4)

*) Här ingår de två presidenter som ej bedöms pga. deras korta tid vid makten.

Före en kort genomgång av respektive tidsperiod kan påpekas att de som innehade presidentposten år 1932—63 har ett genomsnitt på 8,25 poäng vilket är mer än för någon av de sex övriga epokerna. Men så var det också en tid då USA tog sig ur depressionen, framstod som den stora segraren i andra världskriget och senare kom att stå för en välfärd som man i den övriga världen knappt kunde drömma om. Påståendet läggs fram utan att negligera att USA också stod inför svårlösta problem av såväl inrikes- som utrikespolitisk karaktär. Det näst högsta genomsnittet återfinns i

den epok som går från 1896 till 1920. Det vill säga den tid då USA tog steget in på den världspolitiska scenen och så småningom blev den aktör som fällde avgörandet i det första världskriget. Här är det genomsnittliga poängtalet 7,25 för de presidenter man hann avverka under den tiden.

Också den tidsmässigt sett första epoken (1789—1836) respektive den sista (1980—2008) kan uppvisa genomsnittliga poängtal som visar att man under dessa epoker överlag hade lyckosamma presidenter. Den epok som enligt detta skulle ha kännetecknats av de minst lyckosamma presidenterna skulle vara den korta perioden som innefattar de som valdes på 1920-talet. Eftersom det här finns endast tre presidenter kan detta förstås bli lite missvisande i jämförelse. Perioden från början av 1960-talet till övergången till 1980-talet är också en förhållandevis kort period, innefattande fyra presidenter som har blygsamma poängtal i den här bedömningen. Återstår så att nämna den långa period på över ett halvsekel (1836—96) som präglas av ett USA som gradvis blir allt mer splittrat på grund av slaverifrågan och till sist hamnar in i ett inbördeskrig vars sår det tar lång tid att läka. Även sedan man återhämtat sig från kriget så har vi, med några undantag, att göra med ett antal presidenter som inte hör till de mer minnesvärda. Åtminstone inte i någon positiv bemärkelse.

Avslutningsvis ges i detta långa kapitel en översikt av de sju tidsperioder som står i fokus här och nu (jfr tab. 4.107 ovan):

(1) Tiden mellan Washington och Jackson (1789—1836) är en period då många betvivlade att den nya unionen skulle fortleva under speciellt lång tid. Tidsperioden innefattar sju presidenter. Av dessa hör tre, utgående från min beskrivning, till de största som USA har haft, medan också de fyra övriga har poängtal på minst fyra. Totalt sett talar vi om ett poängtal på i genomsnitt 6,3 (44p./7). Beträffande kriteriet ”USA” är det poängmässiga genomsnittet hela 1,7. Noteringen i fråga är nästan ett helt steg högre än siffran för kriteriet ”popularitet” (jfr tab. 4.13 och 4.24). Strängt taget kunde det just här vara lätt att inflika att unionen knappast ens skulle ha överlevt om landet i detta skede inte hade haft presidenter som var starka i just detta avseende.

(2) Därefter följer en lång tidsperiod på 60 år (1836—96) med presidenter som ofta var antingen direkt svaga eller åtminstone stod i skuggan av kongressen. Undantagen är lika få som anmärkningsvärda: Polk och Lincoln är de enda som har mer än fyra poäng totalt sett. Presidenterna närmast före och efter Lincoln var sällsynt misslyckade utgående från mitt sätt att se på saken. Men inte heller de presidenter som

verkade mot slutet av detta tidsspann höll hög profil i någon positiv bemärkelse. Denna långa tidsperiod överlappar en stor del av de nio epoker som min empiri var uppdelad i. Under den här tiden hann USA ha hela 16 presidenter. Men två har inte bedömts på grund av sin korta ämbetsperiod. De 14 övriga har ett genomsnittligt poängtal på 2,9 (41/14). Räknar man bort Polk och Lincoln landar man på ett genomsnitt på exakt 2 (24/12) (jfr tab. 4.24, 4.36, 4.46, och 4.54).

(3) Vid tiderna kring det förra sekelskiftet sker en profilhöjning från USA:s sida, närmare bestämt sett till internationell politik. Denna punkt är alltså identisk med det som i den löpande texten tidigare i kapitel 4 utgör epok nummer 6. Tiden från McKinley, via Theodore Roosevelt fram till Wilson (1896—1920), är en epok där presidenterna i genomsnitt har erhållit 7,25 poäng (29/4) (jfr tab. 4.65). Det är endast Taft som drar ner genomsnittet.

(4) Under 1920-talet finns tre presidenter som aldrig tycks räknas in bland de lyckade. Intressant nog sker den här bedömningen på grundval av helt olika orsaker, något som tydligt framgick i genomgången av de enskilda presidenterna. Denna tidsperiod motsvarar i min genomgång epok nummer 7, exklusive Franklin Roosevelt. Harding, Coolidge och Hoover har i genomsnitt 1,3 poäng (4/3) (jfr tab. 4.77). Detta är i detta sammanhang den lägsta noteringen som en tidsperiod uppvisar. Låt vara att det empiriska materialet med endast tre presidenter är begränsat.

(5) Därefter inträffar en period under vilken USA:s ställning i världen förstärks på ett sätt som aldrig förr. Detta är något som också kommer till uttryck i genomgången av presidenternas grad av storhet. De som innehade presidentposten från och med 1932 års val och tre årtionden framöver har i genomsnitt över åtta poäng (33/4) (jfr tab. 4.77 och 4.90). USA tar sig ur den ekonomiska depressionen och agerar med framgång i andra världskriget. Då kriget väl är över står det klart att USA är en av världens två starkaste makter.

(6) En ny vågdal i utvecklingen finns under perioden 1963 till 1980. Vid det här laget har presidentens ställning i amerikansk politik rentav blivit väl stark, något som i sin tur kan ha medverkat till att Johnson och Nixon med fog kan sägas ha tappat sitt sinne för proportioner. Tillsammans med efterträdarna Ford och Carter har vi att göra med ett poängmässigt genomsnitt på 2,25 (9/4) (jfr tab. 4.90 och 4.105).

(7) Från 1980-talet fram till tiden inför 2008 års val har USA haft fyra presidenter. I likhet med de övriga kategorierna med udda nummer i det här sammanhanget så är

det jämförelsevis höga poängtal vi har att göra med. Här dras genomsnittet ner av George Bush d.y. och landar på 5,5. De tre övriga har ett poängtal på i genomsnitt strax under sju vilket gör att den här epoken befinner sig mitt på skalan mellan de tre epokerna med jämförelsevis ”stora” presidenter (6,3—8,25 poäng i genomsnitt) och de tre epokerna där det poängmässiga medeltalet har varit lågt (1,3—2,9 poäng).

I skrivande stund är Barack Obama USA:s president (tab. med anknytning till 2008 års val nedan). Redan att han under sitt första år som president erhöll Nobels fredspris är anmärkningsvärt. Men oavsett om hans insats skulle komma att ge minimalt eller maximalt poängtal vid en motsvarande utvärdering skulle epok 7 (förutsatt att han skulle räknas in där) vara den så att säga ”fjärde bästa” av de sju. Det genomsnittliga poängtalet skulle landa mellan 4,2 och 6,2.

Tabell 4.108 USA:s presidentval 2008

Barack Obama, dem.	53 %	365 (68 %)
John McCain, rep.	46 %	173 (32 %)
Övriga:	1 %	
Totalt:	100 %	538

Det är självfallet för tidigt att uttala sig om Obamas plats i historien. Åtminstone hösten 2010 talade det mesta mot honom. Kongressvalet resulterade i ett svidande nederlag som innebar att republikanerna fick fler platser i representanthuset än någonsin sedan 1946. Att demokraterna behöll sin majoritet i senaten berodde närmast på att man hade vunnit så pass många platser 2006 och 2008 att republikanernas medvind inte räckte längre än att se till så demokraterna majoritet kom att minska från 59—41 till 53—47. Demokraternas majoritet räddades strängt taget av att republikanerna ställvis nominerade så pass radikala kandidater att man inte nådde ut till marginalväljarna i tillräcklig utsträckning. Obamas popularitetssiffror är låga, men här visar närhistorien att också kritiserade presidenter i modern tid har kunnat bli återvalda. Både Clinton (1994) och Reagan (1982) fick se sitt parti lida svidande nederlag i de kongressval som hölls då de var halvvägs in i den första mandatperioden som presidenter. Ändå blev de omvalda för att i min utvärdering framstå som jämförelsevis kompetenta.

Genomgången i kapitel 4.10 formligen inbjuder till en diskussion av typen ”kom hönan eller ägget först?”. Det blir helt logiskt att ställa sig frågan om det var så pass

svåra tider för en amerikansk president just åren 1836—96, 1920—32 och 1963—80 att det just då hade varit svårare för också de mest kompetenta att erhålla höga poäng. Omvänt kan man fråga om tiderna var så pass mycket mer gynnsamma åren 1789—1836, 1896—1920, 1932—63 och 1980—2008 att det mer eller mindre automatiskt medför att de som var presidenter under dessa epoker framstår i en jämförelsevis positiv dager? Frågorna är berättigade. Men strängt taget var problemen under de tre epoker där presidenter hade tämligen låga poäng knappast så mycket värre än andra perioder. Men frågan är förstås huruvida slaverifrågan, händelseutvecklingen mellan de båda världskrigen eller turbulensen under 1960- och 1970-talen var olösliga varigenom en del presidenter på ett oförtjänt sätt framstår som mindre kompetenta. Ska vi då uppleva att de presidenter som representerar början av en ny glansperiod i amerikansk presidenthistoria (Washington, McKinley, Franklin Roosevelt och Reagan) helt enkelt råkade ha tur att de blev presidenter vid tidmässigt gynnsamma tillfällen? Det är svårt att tro att historien erbjuder så pass enkla lösningar. Den amerikanske presidenten har trots allt större möjligheter än de flesta att påverka den situation han befinner sig i.

Självfallet ställde slaverifrågan till en massa problem då man närmade sig mitten av 1800-talet. För att inte tala om vilka problem som uppstod då landet drabbades av ett inbördeskrig liksom då landet skulle byggas upp igen efteråt. Just den epoken kan te sig extrem sett till utmaningar. Dessutom var den extrem sett till längden jämfört med de sex övriga i detta sammanhang: 60 år jämfört med ett genomsnitt på 26,5 år för de övriga (159/6). Å andra sidan har mina studier av USA:s presidenter snarast gett vid handen att större delen av de presidenter under den här sex decennier långa perioden gjorde ont värre.

Som jämförelse med de fyra epoker som uppvisar presidenter med god betygsättning blir skillnaden att också dessa presidenter ställdes inför stora utmaningar men att man överlag klarade av utmaningarna. Till att börja med hade USA knappast överlevt som statsbildning om inte presidenterna under den tidigaste epoken (1789—1836) hade uppvisat egenskaper som resulterar i höga poäng utgående från mina kriterier. Inte heller hade USA erhållit en ställning som internationell stormakt om inte de som var presidenter vid perioden runt förra sekelskiftet (1896—1920) hade hållit en hög profil och dessutom varit jämförelsevis framgångsrika. Frågan om hur länge det första världskriget hade dragit ut på tiden ifall USA inte hade ingripit kan man bara spekulera i. Motsvarande resonemang gäller följande period av jämförelsevis stora presidenter (1932—63). De utmaningar som Franklin Roosevelt och hans efterföljare ställdes inför var massiva. Ifall USA under depressionen och/eller andra

världskriget hade haft en president som hade saknat den drivkraft som behövdes för att associeras med höga poäng sett till mina värderingskriterier hade såväl USA som resten av världen kunnat komma att se tämligen annorlunda ut. Motsvarande resonemang gäller tiden efteråt, då det kalla kriget kom igång. Beträffande det kalla krigets utgång och tiden efteråt så kom innehavarna av presidentposten i USA att ha en stark roll i sammanhanget. Igen kan man lägga fram påståendet om att svaga presidenter här hade haft svårt att hävda USA:s ställning.

De fyra epokerna med jämförelsevis starka amerikanska presidenter kan jämföras med epokerna 1920—32 och 1963—80. Dessa perioder bjöd knappast på svårare utmaningar än de fyra nyss nämnda. 1920-talet var något av ett årtionde med borttappade möjligheter för USA:s exekutiva makt. Man förlitade sig på att kapitalismens principer skulle skapa ett allt större välmående och valde att ignorera vad som hände runtomkring. Tiden efter Kennedys död kännetecknas av en upptrappning av en hopplös krigföring i Vietnam och senare av en inrikespolitisk skandal som ledde till Nixons avgång. Inte heller efterträdarna visade sig vara särdeles lyckosamma i sin ämbetsutövning. Men liksom för de tre som valdes till USA:s president under 1920-talet förmådde de fyra presidenterna mellan Kennedy och Reagan inte förvalta sin maktposition på något särdeles fördelaktigt sätt.

5 Konklusioner

5.1 Reflektioner kring ett forskningsprojekt

Den kritik som ofta riktas mot tidigare rangordningar av USA:s presidenter följs påfallande sällan av att kritikerna har någon bättre lösning att bidra med. Det är på den här punkten som jag hoppas att mitt eget arbete kan tillföra ett bidrag till kunskapen om de amerikanska presidenternas arbetsinsats. Med hjälp av motiverade och överskådliga kriterier som fångar upp de aspekter som är relevanta i sammanhanget torde framtida bedömningar bli enklare att genomföra. Närmast följer en översikt över mina egna resultat följt av en jämförelse med de resultat som härstammar från tidigare rangordningar av samma slag. En väsentlig fråga att diskutera blir på vilket sätt mina egna resultat är jämförbara med tidigare undersökningar.

Det upplägg som jag själv har följt har förvisso både likheter och skillnader med de 15 undersökningar som presenteras i kapitel 3. Där framgick att en del, men långt ifrån alla, undersökningar utfördes genom att man använde konkreta kriterier. Medan jag använde mig av fyra kriterier kunde andra undersökningar omfatta som mest 20 kriterier. I kapitel 5.2 dras paralleller mellan min undersökning och ett antal kända motsvarigheter från tidigare. Utan att i övrigt återknyta till diskussionen om kriteriers vara eller icke-vare kan nämnas att Cronin och Genovese (1998: 88) påpekar att det i princip finns fyra värderingsgrunder på grundval av vilka experter tenderar att betygsätta presidenterna. Det handlar om (1) vidden av de utmaningar som presidenterna ställdes inför, (2) deras sätt att ta itu med dessa utmaningar, (3) vad de sist och slutligen lyckades uträtta och (4) vilken verkan deras beslut fick på lång sikt. Utöver de fyra punkterna som Cronin och Genovese anför kan förvisso även annat påverka. Inte minst kan den personliga karaktären hos en president ha betydelse för vilken grad av respekt vi hyser för vederbörande och påverka bedömningen av en president. Att olika tidevarv ställer olika krav rörande förväntningarna på en presidents privatliv har framgått tidigare i detta arbete. Om det sedan är med eller utan specifika kriterier som en bedömning skall ske råder det bevisligen olika uppfattning om.

Den utvärdering som utförs i det föregående är helt min egen. Det handlar inte om att använda tidigare utvärderingar som underlag för egna slutsatser. Däremot kan det framhållas att mina kriterier baserar sig på tidigare diskussioner på området. I inledningen klargjordes att ett förenhetligande av värderingskriterierna stod i förgrunden men att kriterierna också bör prövas. För att kunna använda mig av kriterierna gäller det att påvisa kunskap om forskningsobjekten för att kunna utföra en trovärdig be-

dömning. Risken är att genomgången kan te sig ytlig. Det hade sannolikt varit lättare att skriva 10-15 sidor ytterligare om varje president i stället för att välja den lösning som nu blev fallet. Den uppenbara risken är att helheten däremot hade blivit lidande eftersom arbetets sidantal hade skjutit i höjden på ett orimligt sätt.

Inledningsvis berördes problematiken kring att bedriva forskning utgående från biografier. I en antologi om Harry Truman beskriver Alonzo Hamby (1991: 19) en lyckad biografi som en produkt som belyser den aktuella individens personlighet, karaktär och egenskaper men också kan sätta allt detta i relation till den tid under vilken personen i fråga verkade. Att på så vis belysa individen ur ett historiskt perspektiv och placera in vederbörande i den kontext som hans samtid representerar är en fascinerande uppgift. Redan att ämbetets tyngd har kunnat komma att antingen förstärkas eller försvagas genom de närmaste företrädarnas insats är något som en nyvald president får finna sig i (Renshon 1998: 19).

Den roll som presidenten erhåller och efter hand utvecklar är situationsbunden även om en amerikansk president självfallet har goda möjligheter att påverka den situation han befinner sig i. Exempelvis Ford, Carter och en stor del av presidenterna under 1800-talet tillträdde vid en tidpunkt då det knappast var läge att eftersträva ett starkt presidentstyre. Mot bakgrund av det resonemang som har förts beträffande respektive president kan de ändå knappast sägas ha gjort det bästa av situationen. Därför har de i min genomgång låga poäng bl.a. med avseende på vilket sätt de kom att påverka presidentämbetet. Andra presidenter verkade under tidevarv då det fanns utrymme för en stark personlighet med ansvar för den exekutiva makten. Hit hör Washington, Lincoln och Franklin Roosevelt. Hit hör också sådana som Buchanan och Hoover, men till skillnad från de som nämndes i det föregående tog dessa inte tillfället i akt att agera med pondus.

I syfte att göra en jämförelse mellan mina egna resultat och de 15 tidigare undersökningarna mer lättsmält för läsaren är det här skäl att komprimera resultaten från föregående kapitel. De bedömningar som utfördes tedde sig i de flesta fall tämligen okomplicerade. I de fall där avvägningen gav utrymme för tolkningar kommenterades detta i den löpande texten. Det finns knappast skäl att här upprepa alla dessa fall. Ett bra exempel på en tolkningsfråga kan ändå utgöras av Harding med avseende på kriteriet ”popularitet”. Vid tidpunkten för sin död var han uppenbarligen en hyfsat populär president men kort efteråt avslöjades de skandaler som uppenbarligen bidrog till att förkorta hans liv, varpå allmänhetens syn på Harding mycket snabbt förändrades. Så redan detta med en persons ”samtid” blir ett tänjbart begrepp. Kan

man med samtid avse också tiden kort efter att en person har gått bort? I det här fallet blir svaret jakande. Men rent definitionsmässigt kan saken diskuteras.

Presidentposten handlar om mycket mer än att leda en administration. Det handlar också om utövandet av ett symboliskt eller om man så vill moraliskt ledarskap. De presidenter som räknas till de stora var ledare under svåra tider då republiken stod inför svårlösta frågor där vägvalet var komplicerat. Washington bidrog till att utforma ramarna för en federal union där makten är uppdelad på olika nivåer medan Jefferson hade en stark roll i tvåpartisystemets uppkomst. Det här var något som Jackson skulle komma att fördjupa. Lincoln och Franklin Roosevelt underströk vikten av resolut beslutsfattande under tider där problemen var av extrem karaktär. Utan något krig, ekonomisk depression eller någon stor fråga av moralisk karaktär (t.ex. slaveri) blir den amerikanske ledaren lätt en parentes i historien. Vidare torde man under genomläsningen av detta verk kunna konstatera att också de mer lyckosamma av USA:s presidenter har kännetecknats av starka personlighetsdrag som vi kanske inte skulle uppskatta om de förekom hos livskamraten eller grannen. Graden av integritet har ofta gränsat till hopplös envishet.

Ingen uppnår ”storhet” enbart genom att sköta rutinärenden. Det må sedan gälla posten som president i USA eller någon annan uppgift som präglas av ett övergripande ansvar (Skidmore 2004: 6). Om en president inte har haft särdeles stora utmaningar att ta del av är det svårt att motivera det högsta poängtalet på den punkt som tar fasta på de kontextbundna aspekterna i ett presidentskap. En president som inte möts av de verkligt stora utmaningarna kan i princip vara den mest kompetenta presidenten av dem alla. Men han lär knappast betraktas som den störste. De som har erhållit ett högt poängtal i min bedömning har ofta föregåtts eller efterträtts av presidenter som har kännetecknats av en relativt blygsam insats. Därmed inte sagt att stora eller tämligen stora presidenter inte kan följa på varandra i historien. McKinley och Theodore Roosevelt har sammanlagt 17 poäng. Det samma gäller Franklin Roosevelt och Truman. Samtidigt kan vi ändå konstatera att McKinley respektive Truman lätt hamnar i skuggan av två mycket karismatiska presidenterna med släktnamnet Roosevelt.

I ett sammanhang som detta finns det säkert skäl att fråga sig om vissa kriterier överlappar varandra. Saken kan säkert diskuteras utgående från olika infallsvinklar. Ett övergripande sätt är att se på en presidents poängtal för kriteriet ”problem” och jämföra med det totala poängtalet för de tre övriga. Eftersom ”problem” tar fasta på vilken typ av effektivitet som präglar ett presidentskap är det ju inte omöjligt att

samma sak avspeglas i de tre övriga kriterierna. I och med att kriteriet ”problem” kan ge maximalt fyra poäng och de tre övriga kan ge sex poäng totalt sett skulle en direkt korrelation indikera att något mer än hälften av en presidents totala poängtal skulle härstamma från kriterierna ”ämbete”, ”popularitet” och ”USA”. En genomgång av tabell 5.1 ger vid handen att 13 presidenter har samma poängtal på ”problem” som för de tre övriga sammantaget. Dessutom finns det tre fall där en president har fler poäng på ”problem” än på de tre övriga sammantaget. Dessa är i kronologisk ordning Fillmore, Lyndon Johnson och Nixon. Återstår så 24 presidenter. Men i sju av fallen har en president så pass mycket fler poäng på de tre sistnämnda kriterierna att korrelationen inte är entydig. Dessa sju är Jefferson (3+6), Madison (1+3), Monroe (2+4), Jackson (2+5), Theodore Roosevelt (3+6), Coolidge (0+2) och Reagan (2+6). I fallet med de 17 övriga är skillnaden endast en poäng (0+1 eller 1+2) eller så att poängtalet för ”problem” är mer än 50 % av totalsumman för de tre övriga (typ 4+6 eller 3+5). Ovanstående indikerar att korrelationen inte är så stor att resultaten med avseende på de tre kriterierna ”ämbete”, ”popularitet” och ”USA” helt enkelt skulle utgöra en naturlig följd av hur väl en president har klarat av att sköta de utmaningar som han ställdes inför.

Det är ändå knappast ologiskt att bedömningarna rent resultatmässigt tangerar varandra i ganska hög utsträckning. Den som lyckas väl med det mesta han företar sig borde i regel också bli ganska populär samtidigt som själva presidentämbetet också förstärks och USA:s ställning och välmående blir bättre, för att uttrycka saken enkelt. Det genomsnittliga poängtalet totalt sett landar på 4,55. Medianen återfinns i den stora grupp på sju observationer som har fyra poäng. Av de 40 individerna har 16 stycken erhållit fem poäng eller mera. Något fler, 17 stycken, har fått tre poäng eller mindre.

Tabell 5.1 USA:s presidenter. Summering av utvärderingen i kap. 4.

Kriterium:	"Problem"	"Ämbete"	"Popularitet"	"USA"	Totalt
1. Washington	4	2	2	2	10
2. Adams, J.	2	1	0	1	4
3. Jefferson	3	2	2	2	9
4. Madison	1	0	1	2	4
5. Monroe	2	1	1	2	6
6. Adams, J.Q.	2	1	0	1	4
7. Jackson	2	2	2	1	7
8. Van Buren	1	1	1	0	3
9. Harrison	(ej bedömd; avled efter en månad som president)				
10. Tyler	1	1	0	0	2
11. Polk	3	1	1	2	7
12. Taylor	1	1	1	0	3
13. Fillmore	1	0	0	0	1
14. Pierce	0	0	0	0	0
15. Buchanan	0	0	0	0	0
16. Lincoln	4	2	2	2	10
17. Johnson, A.	0	0	0	0	0
18. Grant	0	0	1	0	1
19. Hayes	2	1	0	1	4
20. Garfield	(ej bedömd; mördad efter kort tid som president)				
21. Arthur	2	1	0	1	4
22. & 24. Cleveland	2	1	0	1	4
23. Harrison	1	0	0	1	2
25. McKinley	3	2	1	2	8
26. Roosevelt, T.	3	2	2	2	9
27. Taft	2	0	0	2	4
28. Wilson	3	2	1	2	8
29. Harding	0	0	0	1	1
30. Coolidge	0	1	1	0	2
31. Hoover	0	1	0	0	1
32. Roosevelt, F.	4	2	2	2	10
33. Truman	3	2	0	2	7
34. Eisenhower	1	2	2	8	
35. Kennedy	2	2	2	2	8
36. Johnson, L. 2	1	0	0	3	
37. Nixon	1	0	0	0	1
38. Ford	1	1	0	1	3
39. Carter	1	1	0	0	2
40. Reagan	2	2	2	2	8
41. Bush d.ä.	2	1	1	1	5
42. Clinton	3	0	2	2	7
43. Bush d.y.	1	1	0	0	2
44. Obama	(ej bedömd; har i skrivande stund tillträtt posten rätt nyligt)				

Att de presidenter som har poängtalen fem respektive sex utgör de minsta grupperna med endast en observation vardera kan antyda något om den polariserade syn som

lätt blir fallet då en president skall bedömas i ett historiskt perspektiv. Endast 14 presidenter av 40, alltså 35 %, har ett poängtal som är sju eller högre. Eftersom USA under tidens lopp har utvecklats till en världsmakt kan man ställa sig frågan om min bedömning är för sträng eller om USA har uppnått sin ställning trots sina presidenter snarare än tack vare dessa. Oberoende så utgör nyss nämnda omständighet en påminnelse om det intressanta i på vilket sätt olika presidenter skiljer sig i förhållande till varandra och på vilket sätt vi formar en bild av vad som utmärker ett lyckat presidentskap respektive ett misslyckat.

Kriteriet ”problem” avvek från de övriga då skalan var femgradig och därför något svår att jämföra med de övriga. Beträffande på vilket sätt olika presidenter har löst samtidens stora dilemman kan man konstatera att endast tre stycken har fått full poäng. Närmare bestämt handlar det om de tre som också fick full poäng totalt sett. Åtta presidenter har erhållit tre poäng medan ett dussin av dem fick två. I de två lägsta kategorierna återfinns tio respektive sju observationer. Det mellersta poängtalet är således vanligast. Genomsnittet blir 1,75 poäng med avseende på vilket sätt presidenterna har skött samtidens stora frågor.

Tabell 5.2 Fördelning av observationerna vid en bedömning av USA:s presidenter.

	<i>”Problem”</i>	<i>”Ämbete”</i>	<i>”Popularitet”</i>	<i>”USA”</i>
4 poäng:	3			
3 poäng:	8			
2 poäng:	12	11	10	16
1 poäng:	10	18	10	10
0 poäng:	7	11	20	14
Genomsn./observ.:	1,75	1,00	0,75	1,05 = 4,55 poäng

Med avseende på de tre kriterier som har en tregradig skala finner vi en relativt jämn fördelning av de olika poängalternativen. Beträffande en presidents sätt att påverka ämbetets tyngd blir genomsnittet 1,00. Utöver de 18 observationer som hamnar mitt i skalan återfinns elva observationer för ytterlighetsvärdena. Sett till frågan om presidentens popularitet är genomsnittet 0,75 poäng. Inte mindre än 20 presidenter, det vill säga hälften, får det lägsta värdet. De övriga observationerna är jämnt fördelade på de två övriga alternativen. I fråga om på vilket sätt de olika presidenterna har påverkat USA:s ställning finner vi de mest extrema bedömningarna. Endast tio stycken finns i den mellersta kategorin. Genomsnittet landar på 1,05 poäng.

Den här genomgången bevisar naturligtvis inte att de valda kriterierna är korrekta. Men däremot kan konstateras att observationerna fördelar sig på ett sådant sätt att de inte kan anses vara överflödiga av den orsaken att mer eller mindre samtliga presidenter skulle få samma bedömning på ett kriterium. I själva verket är spridningen tämligen påtaglig. Dessutom skiljer sig spridningen de olika kriterierna emellan på ett påfallande påtagligt sätt. Ser man på bedömningarna med avseende på kriteriet ”ämbete” är det mellersta vitsordsalternativet det som är vanligast förekommande. Sett till kriteriet ”USA” är det högsta poängtalet mest frekvent medan det sämsta är vanligast sett till ”popularitet”.

Att det är beträffande popularitet som presidenterna ofta erhåller ett jämförelsevis lågt värde är knappast att förvåna sig över. Folks bedömning av politiker som de själva har varit med om att utse är inte alltid den mildaste. Inte ens fastän USA:s ställning har tenderat att förstärkas genom årens lopp. Att presidentämbetet successivt har förstärkts framgår inte enligt det sätt som bedömningarna har utfallit. Men det kan förklaras med att relativa försvagningar i presidentämbetets tyngd inte har varit av bestående art och trenden successivt har gått i en riktning mot ett starkare presidentämbete utan att det nödvändigtvis framgår i detalj då man bedömer enskilda presidenter. För undvikande av missförstånd kan konstateras att detta inte är något som är konstruerat utan något som konstaterades då undersökningen väl var genomförd.

I ett enda fall, Madison, förekommer tre olika värden med avseende på de tre kriterier som just här står i fokus. Presidentämbetet blev snarast försvagat av hans insats (0 p.), men Madison själv var hyfsat populär (1 p.) och USA:s ställning blev förstärkt (2 p.). I 15 fall av 40 har en president fått samma poängtal med avseende på samtliga tre kriterier där en tregradig skala används. Återstår så 24 fall där bedömningen i ett fall avviker från de två övriga, sett till kriterierna ”ämbete”, ”popularitet” och ”USA”. I tio fall är det med avseende på ”popularitet” som avvikelser inträffar. Med undantag för krigshjälten Grant är poängtalet för popularitet lägre än för de båda övriga.

Att exempelvis tolv presidenter har erhållit det mellersta poängtalet på ”problem” eller att 18 stycken har det mellersta poängtalet med avseende på ”ämbete” betyder självfallet inte att deras insatser ska ses som identiska på den här punkten. I vissa fall har det rått vissa utmaningar beträffande bedömningen. Dessa fall kommenterades vart efter i den löpande texten. En utmanande, men kanske ändlös, diskussion vore exempelvis att för varje kriterium jämföra Washington, Lincoln och Franklin Roo-

sevelt i syfte att reda ut vem av dem som sist och slutligen är att betrakta som den allra största presidenten. Men redan den diskussionen skulle kunna vara föremål för en separat studie.

Ett överskådligt sätt att gruppera USA:s presidenter med avseende på deras storhet är att göra det utgående från ett halvt dussin kategorier. Därefter utförs motsvarande indelning, med motsvarande storlek per kategori, utgående från de 15 tidigare undersökningarna på området. Utgående från detta kan man sedan se på vilket sätt mina resultat förhåller sig till andra analyser på området. Eftersom det utgående från ett intervall från noll till tio poäng finns elva alternativa poängtal för respektive individ är det logiskt att, med ett undantag, hålla sig till två poäng per kategori. Det här är inget självändamål. Men om skillnaden i poängtalet mellan två presidenter är två eller mera ter det sig märkligt att de skulle hänföras till samma kategori med avseende på hur de klarar sig i ett historiskt perspektiv.

Härnäst inställer sig frågan vilken kategori som skall utgöras av presidenter med ett enda specifikt poängtal. En lösning som ter sig logisk och lätt att motivera är att ha en separat kategori för de presidenter som har poängtalet åtta i min genomgång. Dessa utgör kategorin ”tämmligen stora” (8 p.), det vill säga de som kommer i kategorin strax under de verkligt ”stora” (9-10 p.). En president som erhåller åtta poäng saknar förvisso inte brister, men har ändå ett poängtal som här gör att de framstår som tämligen framstående bland presidenterna i ett land som under historiens gång har kommit att bli den dominerande världsmakten. Det oaktat har vederbörande ändå knappast klarat sig tillräckligt bra för att beskrivas som bättre än just ”tämmligen stor”. Vidare kännetecknas en president som får sju poäng av tio av så pass påtagliga brister att kategorin ”över genomsnitt” ter sig mer motiverad än att de skulle hänföras till den näst mest smickrande kategorin.

De presidenter som har åtta poäng i min analys utgör en jämförelsevis stor grupp, omfattande fem individer. I och för sig är de som erhållit fyra poäng ännu fler. Hela sju stycken har erhållit detta poängtal och kunde redan därför ha utgjort en separat kategori. Att ha ungefär lika stora kategorier skulle göra det hela överskådligt. Samtidigt föreligger knappast skäl att göra det hela till ett självändamål. Till de ”stora” presidenterna hör de som har fått nio eller tio poäng. För att ses som en ”stor” president kan rimligtvis inte krävas att man ska ha fulla poäng på alla kriterier. Endast Washington, Lincoln och Franklin Roosevelt har fullt poängtal. För att betraktas som ”stor” behöver man för den skull inte vara perfekt, i termer av på vilket sätt min bedömning har blivit utförd. Sålunda hör även Jefferson och Theodore Roosevelt till

den kategorin. Därmed återstår fyra kategorier och åtta utfallsmöjligheter sett till det totala poängtalet. Det mest försvarbara alternativet här blir, som sagt, att dela in dem med två totala poängtal per kategori.

Tabell 5.3 Indelning av USA:s presidenter i sex kategorier (Stolpe).

”Stora”: (9 - 10 poäng, 5 st.)	Washington (10), Jefferson (9), Lincoln (10) T. Roosevelt (9), F. Roosevelt (10)
”Tämligen stora”: (8 poäng, 5 st.)	McKinley (8), Wilson (8), Eisenhower (8), Kennedy (8), Reagan (8)
”Över genomsnitt”: (6-7 poäng, 5 st.)	Monroe (6), Jackson (7), Polk (7), Truman (7), Clinton (7)
”Genomsnittlig”: (4-5 p., 8 st.)	J. Adams (4), Madison (4), J.Q. Adams (4), Hayes (4), Arthur (4), Cleveland (4), Taft (4), Bush d.ä. (5)
”Under genomsnitt”: (2-3 p., 9 st.)	Van Buren (3), Tyler (2), Taylor (3), B.Harrison (2), Coolidge (2), L. Johnson (3), Ford (3), Carter (2), Bush d.y. (2)
”Misslyckade”: (0-1 p., 8 st.)	Fillmore (1), Pierce (0), Buchanan (0), A. Johnson (0), Grant (1), Harding (1), Hoover (1), Nixon (1)

Anm.: 40 av de totalt 43 personer som har varit USA:s president ingår i bedömningen. Harrison och Garfield har exkluderats p.g.a. deras korta ämbetsperioder, Obama p.g.a. att han i skrivande stund tämligen nyss har tillträtt posten.

Av de presidenter som har avverkat exakt en mandatperiod, vare sig mer eller mindre, intar Polk här en särställning då han är ensam om att höra till någon av de tre mest framstående kategorierna. Samtliga presidenter i den mest framstående kategorin hann avverka mer än en mandatperiod. I fyra av fallen blev de omvalda (i Franklin Roosevelts fall dessutom flera gånger) och i det femte (Theodore Roosevelt) handlade det om en vicepresident som tidigt övertog ämbetet och för att sedan segra i följande val. Bland de som hör till ”tämligen stora” kom fyra att segra vid två tillfällena. Den omtyckte Kennedy hade sannolikt kunnat bli vald en andra gång om han inte hade blivit skjuten.

Om vi jämför med de åtta presidenter som klarar sig sämst i min analys är Grant ensam om att ha avverkat åtta år på presidentposten. Även Nixon blev vald två gånger men tvingades som bekant bort från posten i förtid. Pierce, Buchanan och Hoover avverkade en mandatperiod medan de tre övriga satt för en kortare tid än så. Motsvarande finner vi bland de som hör till den näst minst smickrande kategorin av USA:s presidenter. Endast Bush d.y. var president under åtta år. Bland de åtta som här betraktas som genomsnittliga presidenter är det endast Madison och Cleveland som har valts två gånger.

Av de tio som hör till de två mest fördelaktiga kategorierna kan noteras att endast Jefferson och Lincoln är renodlade 1800-talspresidenter. Washingtons presidentperiod inföll som bekant ännu tidigare än så medan McKinley återfinns i övergången till 1900-talet. De sex övriga hör till 1900-talet, under tidevarv då USA:s ställning internationellt sett har förstärkts. Tre av dem associeras med tider av åtminstone en viss profilhöjning för USA under det kalla kriget (Eisenhower, Kennedy, Reagan). Två av de övriga tangerar var sitt världskrig (Wilson, Franklin Roosevelt) medan Truman personifierar övergången mellan andra världskriget och kalla kriget.

De som hade varit vicepresidenter innan de i respektive fall blev president är väl representerade i de tre minst smickrande kategorierna. Theodor Roosevelt och Truman är de två undantag som bekräftar regeln. De elva andra som innehåft vicepresidentposten för att sedan bli president är på sin höjd "genomsnittliga" (John Adams, Arthur, Bush d.ä.). Fillmore, Andrew Johnson och Nixon hänförs rentav till de "misslyckade" presidenterna. Sett till resultaten från olika presidentval kunde man tänka sig att de som har varit överlägsna senare skulle uppleva ett starkt mandat från folket och därigenom ha bättre förutsättningar att lysa. I det här avseendet går det ändå inte att finna något klart mönster. Låt vara att Washington erhöll samtliga elektorsröster två gånger i rad och att Franklin Roosevelt var överlägsen varje gång. Samtidigt kan konstateras att Monroe är den näst mest överlägsne efter Washington förutom att Nixon blev omvald med 60 % av rösterna och 97 % av elektorsrösterna. Också Lyndon Johnsons segerval kännetecknas av motsvarande siffror. Omvänt må konstateras att Kennedy och Truman valdes med marginaler som hör till de mest knappa i historien. För att inte tala om att Jeffersons segerval år 1800 fick gå via representanthuset innan saken var klar.

5.2 Paralleller till tidigare rön

Under denna rubrik blir det aktuellt att återknyta till tidigare rangordningar och koppla dem samman med mina egna resultat. Utan att vilja nedvärdera tidigare undersökningar vill jag ändå betona att min egen systematisering i det närmaste har saknat motsvarighet. Redan tidigare har konstaterats att det inte är resultaten i sig som det har funnits skäl att rikta kritik mot i tidigare arbeten. Snarare riktas kritik mot den arbetsgång som har föregått respektive rangordning. Ändå är det knappast skäl att negligera en jämförelse mellan mina egna resultat och de rangordningar som har utförts tidigare.

I slutet av kapitel 2.1 summerades de 15 tidigare undersökningarna bl.a. genom ett fyrfält (figur 2.1) utgående från vilka analyser som kännetecknades av konkreta kriterier respektive huruvida de medverkande förväntades producera konkreta rankinglistor eller om det räckte med att dela in presidenterna utgående från kategorier eller någon form av allmän betygsättning. Min egen design innehöll kriterier men däremot inte konkret rangordning av presidenterna. Sätillvida skulle mitt sätt att se på saken höra till samma kategori som Maranells undersökning från 1970 och de båda undersökningarna som skedde på initiativ av den icke-kommersiella TV-kanalen C-SPAN (1999, 2009). Men skillnaderna är stora också jämfört med dessa undersökningar. Medan jag höll mig till fyra kriterier fanns sju stycken i Maranells undersökning och tio i C-SPAN:s båda motsvarigheter. Av dessa båda undersökningar är det dock helt klart så, att mitt eget upplägg trots allt är väldigt annorlunda än framför allt Maranells. I hans undersökning skulle deltagarna rangordna presidenterna utgående från de sju enskilda kriterierna, varpå Maranell undersökte hur dessa rangordningar korrelerade med varandra. Att han fann en hög grad av korrelation torde ha att göra med att fem kriterier kretsade kring presidenternas personlighet medan ett enda handlade om vad som egentligen hade presterats. Den sjunde punkten gällde märkligt nog respondenternas kunskap om respektive president.

Här kommer vi osökt in på den diskussion om vilken typ av kriterier som förekom i de sammanlagt nio undersökningar där sådana hade aktualiserats (jfr slutet kap. 2). Kriterierna sorterades utgående från om de tog fasta på presidentens personlighet eller på vad som hade presterats. Ett tredje alternativ utgjordes av en kombination av bägge. För att exemplifiera med mina egna kriterier så kan ”problem” och ”USA” hänföras till frågan om prestationer medan ”popularitet” tar fasta på presidenten som person och kriteriet ”ämbete” får anses tänga bägge aspekterna. Som jämförelse kan nämnas att fyra av C-SPAN:s kriterier tog fasta på prestationer (samtliga kunde

summeras i det kriterium som jag kallar ”problem”) medan två fokuserade på personlighet (”allmänhetens stöd” tangerar mitt kriterium ”popularitet”). Vidare fanns fyra kriterier som tar fasta på såväl prestationer som personlighet. Några kriterier som direkt tangerar det som jag kallar ”ämbete” respektive ”USA” finns inte. Å andra sidan finns beröringspunkter med flera kriterier. Exempelvis ”ledarskap under kris” tangerar samtliga av mina kriterier, exklusive ”popularitet”.

Beträffande de sex övriga undersökningarna där konkreta värderingskriterier förekom så utmärktes fyra av dem, närmare bestämt de fyra undersökningarna från SRI, av ett i sammanhanget anmärkningsvärt stort antal (20) kriterier där överlappningarna var tydliga och överskådligheten komplex. De två återstående, analysen från Chicago Tribune och den undersökning som gjordes av Ridings och McIver, var identiskt uppgjorda med fem kriterier som kom till användning. Kriterierna ”prestationer och krishantering” och ”utnämningar” kopplas konkret till en presidents prestationer, medan ”ledarskap” och ”personlig karaktär och integritet” mer konkret tangerade personligheten. Kriteriet ”politisk skicklighet” kan anses tangera bägge. Strängt taget kan alla kriterier utom de två som har att göra med personlighet sägas tangera mitt kriterium ”problem”, inte minst eftersom flertalet är tämligen kontextbundna. Mitt val av kriterier motiverades i kapitel 3. Det föreligger inget skäl att här upprepa motiveringarna. Det handlar närmast om att understryka att det förvisso föreligger vissa likheter med en del av de tidigare undersökningarna, men att de fyra kriterier som jag har arbetat fram torde förenkla framtida undersökningar av det här slaget. Utgående från fyrfältet i figur 2.1 tidigare i detta arbete indikeras att den undersökning som utfördes av Murray och Blessing är mest olik min egen. Där förekommer inga kriterier, men däremot nog rangordningar från de medverkandes sida. Trots olikheten i design är denna undersökning intressant då populationen av medverkande, liksom kanske också kompetensen, är mer tilltagen än i någon av de övriga undersökningarna. Det ter sig dessutom intressant då Murray och Blessing kunde slå fast att geografisk hemvist eller vilken typ av tidsperiod alternativt specifika frågor som de enskilda forskarna associeras med i någon mån tycks påverka synen på olika presidenter också hos en grupp som borde representera objektivitet på området.

Återstår så att kommentera något om resultaten från de 15 tidigare undersökningarna, jämfört med vad jag själv har kommit fram till. De tre fall där mina bedömningar som mest skiljer sig från tidigare analyser gäller två republikanska presidenter och en demokrat. Gemensamt är att samtliga höll hög internationell profil. Det är fullt möjligt att det är just den aspekten som gör dem omstridda. Demokraten i sammanhanget, Lyndon Johnson, misslyckades grovt genom att trappa upp ett katastrofalt

krig. Men han tycks ändå vara tämligen uppskattad av historiker och samhällsvetare. Samtidigt tenderar de båda övriga republikanerna, McKinley och Reagan, att ha sämre placeringar trots att de lyckades bättre på den här punkten. Dessa tre är de enda där det skiljer två kategorier mellan min bedömning och en summering av tidigare analyser.

Att Lyndon Johnson finns på 14:e plats ger honom en plats bland de som är ”över genomsnittet” vid en sammanvägning av tidigare rangordningar. I min egen genomgång hör han däremot till den sämre halvan. Vi talar om en person som trappade upp ett krig som strängt taget ännu utgör ett nationellt trauma i USA. I och för sig är det Johnsons ambitioner på välfärdens område som väger upp synen på honom. Men satsningen på ”Great Society” omfattade efter hand långt mindre än de resurser som plöjdes ner på krigföringen i Vietnam. Med blott tre poäng utgående från mina kriterier är han distanserad av 23 andra presidenter. I min egen analys hamnar Lyndon Johnson i kategorin ”under genomsnittet”. Endast 13 presidenter har ett lägre poängtal totalt sett.

Om Lyndon Johnson tenderar att få en sträng bedömning enligt mitt tillvägagångssätt gäller det motsatta för McKinley och Reagan. Medan de i min genomgång hör till de ”tämligen stora” hamnar de på 19:e respektive 16:e plats vid en sammanvägning av tidigare undersökningar. Reagan ingår i åtta av de 15 tidigare undersökningarna och placerar sig där mellan 6:e och 18:e plats. McKinley återfinns på allt mellan 10:e och 22:a plats. För egen del håller jag bägge bland de 10 främsta. Offensiv utrikespolitik tycks vara gemensam nämnare för de mest omstridda presidenterna. Det närmaste man kommer offensiv utrikespolitik under 1800-talet handlade närmast om att tränga undan indianerna och expandera landet västerut. Det var egentligen ingen president före McKinley som ställdes inför kravet på att USA politiskt sett borde höja profilen i internationella sammanhang. Ekonomiskt sett var USA redan då världsledande. Huruvida den storpolitiska händelseutvecklingen kring förra sekelskiftet är tillräckligt för att ge McKinley en plats bland de stora amerikanska presidenterna delar åsikterna. De tvära kasten i synen på McKinley och Reagan bottnar rimligtvis i att vissa ser dem som presidenter som har höjt den nationella självkänslan hos amerikanerna och förstärkt landets roll på det internationella planet. Kritikerna pekar på att McKinley skulle ha varit föga viljestark och gick storfinansens ärenden medan Reagan skandaliserades av den s.k. Iran-Contras-affären. Vidare kom USA:s utlandsskuld att vara enorm efter åtta år med Reagan.

Totalt handlar det om sju fall av 40 där min bedömning skiljer sig så pass från tidigare undersökningar att det bör kommenteras. De tre mest iögonfallande exemplen kommenterades redan. De fyra övriga är John Adams, Madison och Clinton och Bush d.y.. Beträffande Bush d.y. är det lätt att förstå orsaken till variationen. Min bedömning har skett i det skede som Bush d.y. hade lämnat Vita huset som en tämligen kritiserad president. I den nyaste av de 15 undersökningarna rankas han på 36:e plats. Övriga bedömningar är flera år äldre, då synen på Bush d.y. tenderade att vara klart mer positiv än senare. Att alls ta med en sittande president i en rangordning ter sig märkligt.

Clinton har inte ingått i särdeles många rangordningsprojekt. Så hans placering (23) utgående från tidigare undersökningar bör tas med en nypa salt. I min bedömning fick Clinton samma poängtal som Jackson, Polk och Truman. Endast tio presidenter erhöll fler poäng. I de åtta rangordningar där Clinton ingår i mitt material är han däremot aldrig bättre placerad än på 15:e plats. Med tiden torde minnena av Clintons eskapader på det personliga planet kunna blekna och det faktum att USA under Clinton-eran associerades med fred och välstånd kan eventuellt komma i förgrunden. Huruvida historien ger mig rätt i bedömningen av Clinton (liksom hans efterträdare) återstår att se. Men likt Theodore Roosevelt levde Clinton under en tid av relativt lugn och lämnade ämbetet som en tämligen omtyckt president.

Frågan om synen på presidenter från senare år kan förvisso belysas med den undersökning som SRI presenterade år 2010, men som inte har tagits med i min genomgång. Här ingick Obama och placerade sig på 15:e plats. Bush d.y. landade nu på 39:e plats, strax efter Fillmore. Endast Pierce, Harding, Buchanan och Andrew Johnson ansågs vara sämre. Däremot kom Clinton på 13:e plats, vilket är en bättre placering än han fått i någon av de 15 undersökningar som jag har använt mig av. Empirin är naturligtvis för liten för att kunna användas som belägg för att Clinton kommer att skattas högre efter hand medan Bush d.y. kommer att kritiserats hårt av eftervärlden. För att inte tala om att det ter sig naivt att halvvägs in i Obamas mandatperiod sätta in honom i ett historiskt sammanhang.

Tabell 5.4 Summering av 15 rangordningar av USA:s presidenter åren 1948—2009. Komplettering ges i förtydligande kommentar.

	Bäst Median	Sämst	Parvis matchning mot de tre följande alternativen i löpande rangordning:		
1. Lincoln (rep) (Stolpe: 10 p.)	1 - 1 - 3		11-4	12-2	15-0
<i>Höll ihop unionen, befriade slavarna. Ständigt rankad bland de främsta. T.o.m. mediantalet är 1.</i>					
2. F.Roosevelt (dem) (10 p.)	1 - 2 - 3		8-6	15-0	15-0
<i>Hjälpte USA ur depression och II v.k.. Ständigt rankad före Jefferson och TR. Ibland före Lincoln.</i>					
3. Washington (ob, fed) (10 p.)	1 - 3 - 4		13-2	13-2	5-0
<i>Utformade praxis för ämbetet. Symbol för USA:s självständighet. S.g.s. alltid bland de tre främsta.</i>					
4. Jefferson (dem-rep) (9 p.)	2 - 4 - 7		10-5	12-3	12-2
<i>Fördubblade USA:s yta. I skuggan av de tre föregående. Klar distans till de följ. (se parvisa jämf.).</i>					
5. T.Roosevelt (rep) (9 p.)	3 - 5 - 7		13-2	14-0	13-2
<i>Förstärkte presidentämbetet. Bred marginal till de följande på listan. Inga stora utmaningar.</i>					
6. Wilson (dem) (8 p.)	4 - 6 - 11		10-4	11-4	11-3
<i>Stora utmaningar i form av I v.k. och bildandet av NF. Stora problem mot slutet av karriären..</i>					
7. Truman (dem) (7 p.)	5 - 7 - 9		9-5	13-0	13-1
<i>Mer aktad av eftervärlden än av sin samtid. Stora utmaningar i form av II v.k. och kalla kriget.</i>					
8. Jackson (dem) (7 p.)	6 - 8 - 13		8-6	10-5	9-4
<i>Omformade partiväsendet. Betonade delstaterna rättigheter. Nämnas ständigt som en av de större.</i>					
9. Eisenhower (rep) (8 p.)	8 - 9 - 22		11-3	9-5	10-4
<i>Verkade under tider av fred och välbstånd. I unders. fr.o.m. 1980-t. ständigt bland de 8-12 främsta.</i>					
10. Polk (dem) (7 p.)	8 - 11 - 14		7-6	10-5	7-3
<i>Mer uppskattad av eftervärlden än av samtiden. Slet i stort sett ihjäl sig. Fördubblade USA:s yta.</i>					
11. Kennedy (dem) (8 p.)	8 - 14 - 18		6-6	8-2	8-5
<i>Glamoröst presidentskap, förstärkt av tragiskt attentat. Folkkär, men objektivt sett svårbedömd.</i>					
12. J.Adams (fed) (4 p.)	9 - 12 - 17		10-5	9-4	10-5
<i>Bångstyrig president som inte förmådde åtnjuta samma respekt som företrädaren Washington.</i>					
13. Madison (dem-rep) (4 p.)	8 - 13 - 18		8-5	9-6	6-4
<i>Startade färligt krig - som gav upphov till nationell stolthet. Mer lyckad innan han blev president.</i>					
14. L.Johnson (dem) (3 p.)	10 - 14 - 18		8-4	9-4	7-3
<i>Mer kunnig inrikespolitiskt ("Great society") än utrikespolitiskt. Trappade upp kriget i Vietnam.</i>					
15. Monroe (dem-rep) (6 p.)	8 - 14 - 20		6-4	8-7	12-3
<i>Verkade praktiskt taget under enpartistyre. Självständigheten tryggad, slavfrågan i skymundan.</i>					
16. Reagan (rep) (8 p.)	6 - 16 - 26		6-4	6-4	6-4
<i>Hög profil internationellt. En av de mest omstridda. Notera stor variation i olika rangordningar.</i>					
17. Cleveland (dem) (4 p.)	8 - 16 - 21		9-6	9-5	5-3
<i>Vald två gånger med ett nederlag där emellan. Unik just därför - och kanske mer svårbedömd.</i>					
18. J.Q. Adams (dem) (4 p.)	11 - 17 - 24		8-7	6-2	13-2
<i>Vald under skandalösa former 1824 vilket svärtade hans namn och försvårade hans maktutövning.</i>					
19. McKinley (rep) (8 p.)	10 - 17 - 22		5-3	13-2	8-1
<i>Omdömena varierar. I skuggan av sin efterträdare. Förde in USA på den internationella arenan.</i>					
20. Clinton (dem) (7 p.)	15 - 20/21 - 24		6-2	4-4	2-1
<i>Åtta år av fred och välbstånd. Mest uppmärksammas för sitt privatliv. Mer uppskattad efter hand?</i>					
21. Taft (rep) (4 p.)	16 - 20 - 24		5-4	2-1	11-4
<i>Handplockad efterträdare till TR. Hög profil som "trust-buster". Blev omstridd. Brakförlust 1912</i>					
22. Bush d.ä. (rep) (5 p.)	18 - 21 - 31		2-1	6-3	7-2
<i>Beskrivs som "förvaltande" president. Såg kalla kriget ta slut utan att behöva agera spec. mycket.</i>					
23. Bush d.y. (rep) (2 p.)	19 - 23 - 36		2-1	2-1	2-1
<i>Nyligen lämnat posten. Svårbedömd. Stor variation i approval ratings. Sämre ranking framöver?</i>					

Forts. på följande sida.

Forts. från föreg. sida.

24. Van Buren (dem) (3 p.)	15 – 21 - 31	10-5	13-2	6-2
<i>Handplockad efterträdare till Jackson, ur vars skugga han aldrig förmådde träda fram. Ej omvald.</i>				
25. Hayes (rep) (4 p.)	13 - 23 - 33	13-2	10-2	8-4
<i>Vald under skandalösa former 1876 vilket svärtade hans namn och försvårade hans maktutövning.</i>				
26. Carter (dem) (2 p.)	19 – 26 – 34	6-6	6-6	7-5
<i>Hittade nisch för etik och moral efter Watergate och Vietnam. Mer lyckad som ex-president?</i>				
27. Ford (rep) (3 p.)	22 - 27 – 32	6-6	8-4	7-1
<i>En av de mest kortvariga. Tillträdde då (Agnew och) Nixon trätt åt sidan. Förlorade valet 1976.</i>				
28. Arthur (rep) (4 p.)	17 – 26 - 32	10-5	6-2	11-4
<i>Tillträdde då Garfield sköts. Fick svårt att bli accepterad av det politiska etablissemang.</i>				
29. Hoover (rep) (1 p.)	18 - 28 – 34	7-5	4-4	9-6
<i>Inte skyldig till depressionen, men nog till att stå handfallen inför den. Utklassad av FDR 1932.</i>				
30. Nixon (rep) (1 p.)	23 – 28/32 – 36	5-3	6-6	6-6
<i>Enda som tvingats bort från sitt ämbete i förtid. Märklig politisk berg- och dalbana genom åren.</i>				
31. Garfield (rep) (-)	25 – 29/30 – 33	5-3	4-4	5-3
<i>Intressanta visioner. Men en av de mest kortvariga och bör knappast bedömas p.g.a. just detta.</i>				
32. B.Harrison (rep) (2 p.)	20 – 28 – 32	9-6	11-4	14-1
<i>Låg profil mellan Coolidges båda mandatperioder. Inga värre skandaler, ej heller några stordåd.</i>				
33. Coolidge (rep) (2 p.)	23 – 28 - 36	8-7	10-5	12-3
<i>Den kanske mest passiva av dem alla? Mer skyldig till depressionen än "syndabocken" Hoover?</i>				
34. Taylor (whigs) (3 p.)	24 – 29 – 34	12-3	13-2	6-2
<i>Hjälte från kriget mot Mexico. Politiskt tämligen okunnig. Kortvarig och därmed svår att bedöma.</i>				
35. Tyler (whigs) (2 p.)	22 – 34 – 37	5-3	11-4	15-0
<i>Kompromisslösning med "fel" värderingar. Den förste som övertog ämbetet efter avliden president.</i>				
36. Fillmore (whigs) (1 p.)	24 – 32 – 38	4-4	15-0	9-6
<i>Likt efterträdarna Pierce och Buchanan handfallen inför vägen mot splittring och inbördeskrig.</i>				
37. W. Harrison (whigs) (-)	26 – 35/36 – 38	7-1	4-4	7-1
<i>Avled efter 30 dagar. Den mest kortvarige. Därför helt omöjlig att bedöma på objektiva grunder.</i>				
38. Pierce (dem) (0 p.)	27 – 36 – 39	9-6	10-5	13-2
<i>Likt Fillmore och efterträdaren Buchanan handfallen inför vägen mot splittring och inbördeskrig.</i>				
39. Grant (rep) (1 p.)	23 – 33 – 38	10-4	11-4	14-0
<i>Hjälten från inbördeskriget. Svag president med skurkaktiga medarbetare i klass med Hardings.</i>				
40. A.Johnson (dem/nu) (0 p.)	19 – 37 – 42	11-4	12-2	-
<i>Rasistisk sydstatare och hopplös som efterträdare åt Lincoln. Den förste som ställdes inför riksrett.</i>				
41. Buchanan (dem) (0 p.)	26 – 38 – 41	9-5	-	-
<i>Likt företrädarna Fillmore och Pierce handfallen inför landets väg mot splittring och inbördeskrig.</i>				
42. Harding (rep) (1 p.)	29 – 38 – 41	-	-	-
<i>Offer för skurkaktiga medarbetare. Värre än att se landet gå mot inbördeskrig el. djup depression?</i>				

Anm.: Min egen bedömning framgår inom parentes (jfr tab. 5.3). Linjerna markerar gräns mellan olika kategorier betr. storhet.

I fallet med John Adams och Madison kan skillnaderna i bedömningen mellan min undersökning och tidigare sådana ha att göra med den respekt som folk hyser för John Adams och James Madison i deras egenskap av att höra till "nationens fäder" ("the Founding Fathers"), som stod för epokgörande insatser i anslutning till USA:s

självständighet. Men att som i tabell 5.4 återfinna dem på platserna 12 respektive 13 bland USA:s presidenter ter sig förvånande. I de undersökningar där de klarar sig sämst återfinns de nätt och jämt bland de 20 främsta. Sådana placeringar skulle klassificera dem som ”genomsnittliga” (plac. 16-23), alltså den bedömning som de får av min kartläggning. Min egen bedömning av dessa två är således inte extrem i jämförelse med andra. Skillnaden är snarast att min bedömning mer utpräglat har kretsats kring vad en person utförde som president. Tidigare rangordningar kännetecknades ibland av att en del bedömare också beaktade vad en person hade utträttat innan han var president. Som president kom Adams aldrig ur Washingtons skugga och var den enda av USA:s fem första presidenter som misslyckades med att bli omvald. Faktum är att han därmed kom att bli den sista presidenten från det parti som från början av självständigheten hade utgjort den dominerande kraften i amerikansk politik. Madison blev förvisso omvald. Men han verkade under en period då USA:s första tvåpartisystem var på väg att bryta samman. Dessutom startade Madison ett krig som kunde ha kostat USA dess självständighet.

Det finns knappast orsak att specifikt redogöra för min egen bedömning jämfört med de enskilda undersökningar som tidigare har utförts. Kort kan sägas att John Adams, Madison och Lyndon Johnson konsekvent får en mer smickrande bedömning i andra undersökningar jämfört med i min egen. I rätt hög grad gäller detsamma också Jackson. I de nyare undersökningarna hamnar Reagan på placeringar som påminner om den position som han tilldelas utgående från mina kriterier. I likhet med Kennedy gynnas Reagan i min analys av det faktum att jag tar fasta på hur pass respekterad en president har varit av sin närmaste samtid. McKinley återfanns på 10:e plats i den undersökning som Chicago Tribune lade fram. Det är också den enda gången som McKinleys gärning uppskattas på ett sätt som motsvarar den position han får i min egen bedömning av de amerikanska presidenterna.

De 15 undersökningar som togs upp i kapitel 3 summerades i en tabell där presidenterna anges i en rangordning baserad på parvisa jämförelser. Tabellen kompletterades med en kort kommentar för var och en av presidenterna. Ett pragmatiskt sätt att närma sig problematiken kring en jämförelse mellan mina resultat och tidigare undersökningar är att utgående från tabell 5.4 göra en likadan kategorisering, med lika stora grupper, som jag själv gjorde på grundval av min egen bedömning (se tab. 5.3). Därefter kan man jämföra i vilken utsträckning det är samma presidenter som ingår i de sex olika kategorierna. För att underlätta kopplingen till denna indelning har avgränsningen markerats med understreckningar på de strategiska ställena. De som innehar placeringarna 1-5 hör till den främsta kategorin, de som är på plats 6-10 hör

till följande etc. I tabell 5.5 är presidenterna indelade i samma typ av kategorier, med samma antal presidenter per kategori, som där de delas in utgående från min egen poängsättning. Den rangordning som anges i parentes efter varje president baserar sig på sammanvägningen i tabell 5.4. Vid en jämförelse mellan tabell 5.4 (förtydligat i tab. 5.5) och min egen kategorisering (tab. 5.3) kan man konstatera följande utgående från de sex kategorier som används:

”Stora”: De fem namnen är identiska sett till de båda sammanställningarna. Dessutom är de tre som har maximala poäng i min egen analys samtidigt de tre som placerar sig högst i rang i en sammanställning av tidigare analyser. Det tycks råda gott samförstånd om att Washington, Lincoln och Franklin Roosevelt skulle vara de tre största presidenterna i USA:s historia. Notera att presidenterna i föregående mening anges i kronologisk ordning. Det handlar inte om ställningstaganden rörande den interna ordningsföljden. Vid sidan av de tre som ständigt tycks anföras som de främsta är Jefferson och Theodore Roosevelt uppenbarligen lika självklara på placeringarna närmast efter.

Tabell 5.5 Indelning av USA:s presidenter i sex kategorier (tidigare undersökningar, åren 1948—2009).

”Stora” (5 st.)	Washington (3), Jefferson (4), Lincoln (1), T. Roosevelt (5), F. Roosevelt (2)
”Tämligen stora” (5 st.)	Jackson (8), Polk (10), Wilson (6), Truman (7), Eisenhower (9)
”Över genomsnitt” (5 st.)	J. Adams (12), Madison (13), Monroe (15), Kennedy (11), L. Johnson (14)
”Genomsnittlig” (8 st.)	J.Q. Adams (18), Cleveland (17) McKinley (19), Taft (21), Reagan (16), G. Bush d.ä. (22), Clinton (20), G. Bush d.y. (23)
”Under genomsnitt” (9 st.+Garfield)	Van Buren (24), Hayes (25), Garfield (31), Arthur (28), B. Harrison (32), Coolidge (33), Hoover (29), Nixon (30), Ford (27), Carter (26)
”Misslyckade” (8 st.+W.Harrison)	W.Harrison (37), Tyler (35), Taylor (34), Fillmore (36), Pierce (38), Buchanan (41), A. Johnson (40), Grant (39), Harding (42)

Anm.: Rangordningen (inom parentes) baserar sig på sammanställningen av tidigare rangordningar (tab. 5.4). Antal presidenter per kategori styrs av hur många som fanns per kategori i min egen sammanställning (tab. 5.3).

”Tämligen stora”: Hit hänfördes en handfull presidenter, av vilka tre fanns med i såväl min egen sammanställning som vid ett sammandrag av tidigare analyser. Dessa är Wilson, Eisenhower och Kennedy. Huruvida dessa för den skull automatiskt ska erhålla placeringarna 6-8 i den ultimata rangordningen över USA:s presidenter vill jag däremot inte ta ställning till. Det är inte en exakt rangordning som är föremålet för denna jämförelse. Låt vara att också det alternativet har varit frestande. Snarare handlar det här om att peka på likheter och skillnader mellan min egen analys och tidigare forskning. I min egen analys återfanns McKinley och Reagan i denna kategori. Om man däremot sorterar in presidenterna utgående från sammanställningen av tidigare rangordningar vore det Polk och Truman som återfinns i den här gruppen. I min egen analys hamnar Polk och Truman i kategorin strax bakom. Strängt taget kan den saken förklaras med att McKinley och Reagan klarar sig så väl i min egen analys att de relativt sett framställer Polk och Truman i en något sämre dager. Anmärkningsvärt är att McKinley och Reagan vid en sammanställning av tidigare rangordningar inte ens hamnar i den följande kategorin, utan i den därpå följande.

”Över genomsnitt”: Här blir variationen klart större än med avseende på föregående kategori. Den enda som överlappar min egen analys och sammanställningen av tidigare analyser är Monroe. I min egen sammanställning fanns Polk, Truman och Clinton i denna kategori. Polk och Truman kommenterades i det föregående. Att jag betraktar Clinton som en president som hör till gruppen ”över genomsnittet” medan han i anslutning till andra bedömningar hamnar en kategori längre ner behöver knappast tas bokstavigt. Den kritiska synen på historiskt sett sentida presidenter har framgått tidigare. Vid en summering av tidigare undersökningar är det i stället John Adams, Madison och Lyndon Johnson som skulle höra till den här gruppen. De två förstnämnda hamnar en kategori längre ner i min egen analys. Beträffande Lyndon Johnson handlar det om två kategorier.

”Genomsnittliga”: Till den här gruppen hänfördes åtta presidenter. Fyra namn är identiska sett till min egen utvärdering och med avseende på tidigare undersökningar: John Quincy Adams, Cleveland, Taft och George Bush d.ä.. Av de övriga fyra som placerades här är jag tydligen relativt sträng i min bedömning gentemot John Adams och Madison medan det motsatta gäller för Hayes och Arthur. Tidigare kunde konstateras att Adams och Madison har mängder av meriter från tiden innan de blev presidenter, vilket ingalunda gäller Hayes och Arthur. Vid en sammanställning av tidigare undersökningar är det jämförelsevis sentida presidenter som landar i denna kategori: Reagan, Clinton och Bush d.y.. Även McKinley hör hit. Att min syn på

speciellt McKinley och Reagan, men även Clinton, är mer positiv än hos flertalet andra bedömare har kommenterats. Bush d.y. kommer längre ner på min lista.

”Under genomsnitt”: Sett till denna kategori stämmer de båda indelningarna bättre överens än de båda föregående. Garfield tar jag inte ställning till. Men sett till de övriga som i någondera sammanställningen placerar sig här är fem namn identiska: Van Buren, Benjamin Harrison, Coolidge, Ford och Carter. I anslutning till min egen sammanställning återfinns även Tyler, Taylor och Lyndon Johnson här. En sammanställning hos övriga bedömare påvisar att Tyler och Taylor skulle hänföras till kategorin över misslyckade presidenter i USA:s historia. Låt vara att det är nätt och jämt att de hamnar dit utgående från den kategorisering som gäller här. Den varierande synen på Lyndon Johnson kommenterades tidigare. Sett till en sammanvägning av tidigare bedömningar skulle Hayes, Arthur och Hoover höra hit. Själv har jag Hayes och Arthur ett snäpp högre upp medan jag räknar Hoover till kategorin misslyckade presidenter.

”Misslyckade”: Återstår så gruppen bestående av de till synes misslyckade presidenterna. I min egen kategorisering hörde åtta presidenter hit. Vid en jämförelse med tidigare sammanställning räknas även den extremt kortvarige William Harrison hit. I likhet med sammanställningen över de ”stora” respektive ”tämligen stora” presidenterna i USA:s historia råder tydligen en hyfsat god samstämmighet över de riktigt misslyckade presidenterna. Hela sex namn överensstämmer då man ser på min egen förteckning jämfört med tidigare undersökningar: Fillmore, Pierce, Buchanan, Andrew Johnson, Grant och Harding. På min egen lista återfinns även Hoover och Nixon här. Utgående från tidigare rangordningar skulle Tyler och Taylor höra hit.

Beträffande de som klarar sig minst fördelaktigt i den ena analysen efter den andra tycks de flesta vara eniga om att Harding är den mest misslyckade president som USA någonsin har haft. Utan att ta honom i försvar skulle jag utgående från min egen analys hävda att det finns åtminstone tre stycken som bör ha ett sämre betyg: Pierce, Buchanan och Andrew Johnson fick alla noll poäng i min analys. Harding fick en poäng, vilket skulle göra honom jämförbar med Fillmore, Grant, Hoover och Nixon.

5.3 Slutord

En diskussion som den här ger, utöver övrig information, en bild av vilken typ av president som tenderar att bli uppskattad av eftervärlden. Det kan vara värt att minnas att storhet inte är det samma som godhet ("greatness is not goodness") (Landy & Milkis 2000: 80). Redan i inledningen konstaterades att de mest framgångsrika ledarna inte nödvändigtvis kännetecknas av egenskaper som vi vill se hos vår granne eller äkta hälft. De som sköter sina utmaningar effektivt och lämnar en fördelaktig sats till sin efterträdare i termer av såväl ett förstärkt ämbete som en starkare nation torde dock kunna sägas ha skött sitt uppdrag väl. I bästa fall kan en sådan person också komma att vara omtyckt. Men då krävs att man på ett konstruktivt sätt skall ha kunnat föra ut sina synpunkter till omgivningen. Den uppfattning som vi har om olika presidenter kan som sagt variera. Frågan är dock om det är eftersträvansvärt att genomföra en specifik rangordning. Medan en del bevisligen inte ser något problem i dylikt är andra klart mer kritiska. Exempelvis Max J. Skidmore förtar något av läsningen i sin annars välskrivna bok "*Presidential Performance*" (2004) genom att avrunda en stor del av avsnitten om respektive president med att upprepa svårigheten i att exakt jämföra vederbörande med presidenter från andra tidsperioder eller med andra utmaningar. Han frågar sig exempelvis om vi kan lära oss någonting mer om Monroe och Jackson genom att jämföra dem med varandra (Skidmore 2004: 62). Underförstått är hans svar nekande. Mitt eget svar är jakande. Jag upplever det här vara en lärorik process. Varje president skall evalueras på grundval av den presidentens egna meriter. Men oberoende måste man rimligen kunna diskutera presidenterna ur ett jämförande perspektiv. Sedan är det en annan sak att jag under processens gång prutade på min målsättning att servera en exakt rangordning. Redan en kategorisering av presidenterna blir en tillräckligt komplex problematik.

Oberoende av huruvida några exakta kriterier ges i en utvärdering av de amerikanska presidenterna tycks seriösa analyser ge någorlunda samma resultat. Detta torde förvisso ändå kunna te sig föga förvånande. Det är svårt att tro att någon t.ex. skulle få för sig att klassificera Buchanan eller Harding som särdeles stora presidenter. Det är snarast de fall där skillnader förekommer som är intressanta att diskutera. De kriterier som jag själv fastnade för utgör resultatet av en intensiv vetgirighet på området. Mina egna motiveringar presenterades i början av arbetet. Jag finner inte skäl att här börja upprepa denna problematik. Men även den läsare som till äventyrs finner mina värderingsgrunder godtagbara kan ställvis säkert göra andra tolkningar än jag har gjort i de enskilda fallen. Det handlar trots allt om 40 presidenter som skall betygsättas utgående från fyra kriterier. Empirin i detta arbete omfattas alltså av 160

ställningstaganden som vart och ett för sig kan ge upphov till intressanta diskussioner och infallsvinklar. Det här kan jämföras med bröderna Fabers 50 kriterier som nämndes i början av detta arbete. Multipliserat med 40 presidenter får vi 2.000 ställningstaganden (dessutom på en femgradig skala i varje enskilt fall). Av egen erfarenhet kan jag försäkra att redan 160 ställningstaganden av det här slaget är en utmaning som är tillräckligt stor.

Det amerikanska presidentämbetet och dess olika innehavare ter sig som en outsinlig källa till diskussion. Presidenten styr ingalunda självständigt händelsernas förlopp. Frågan huruvida det är presidentens agerande som utformar opinionen eller vice versa är i praktiken omöjlig att besvara på ett enkelt sätt. För att inte tala om frågan om det är stora personligheter som skapar historia eller om det är det motsatta förhållandet som råder. Rent allmänt borde den respekt som allmänheten och den politiska eliten känner för en president gå att transformera till konkret inflytande. På motsvarande sätt råder det motsatta ifall respekten för presidenten avtar. Exceptionella händelser som attacken mot World Trade Center följt av massiva insatser mot talibanerna och terroristnätverket al-Qaida sätter sina spår på vilken syn amerikanerna har på sin president.

Oberoende så verkar det finnas vissa mönster angående presidentens popularitet (Cronin & Genovese 1998: 75-77). Sedan mätningar av sådant slag påbörjades under 1930-talet har man kunnat skönja ett visst mönster. Presidenten är överlag uppskattad under sitt första år, speciellt i början. Efter hand minskar uppskattningen, självfallet styrt av enskilda konkreta händelser, framför allt under kriser av inrikespolitisk karaktär. Internationella kriser tenderar dock att öka presidentens popularitet då man gärna ställer sitt hopp till presidenten ("rallying around the president"). Populariteten sjunker i synnerhet i anslutning till de kongressval som infaller mitt under mandatperioden ("midterm elections") då oppositionen ofta har honom som måltavla för sin retorik. Därefter tenderar presidenten att återfå en del uppskattning mot slutet av en mandatperiod. Sannolikt påverkas opinionen av att man allt mera börjar jämföra den sittande presidenten med de konkreta alternativen i stället för med någon slags idealbild av hur han borde vara. Vicepresidenter som plötsligt hamnat i hetluften tenderar att vara populära i början. Så var fallet med Truman, L. Johnson och Ford. I likhet med Truman och LBJ brukar presidenter som får förnyat förtroende ofta tappa i popularitet under sin nya mandatperiod.

Men som detta arbete har visat så kretsar presidentiell storhet förvisso kring så mycket mer än enbart att vara respekterad av sin samtid. Låt vara att det ena ofta ger

det andra, men analysen i kapitel 4 visade att popularitet inte alltid går hand-i-hand med övriga kriterier för storhet. En persons sätt att handskas med samtidens stora problem, vilken ställning landet ska ha framöver liksom på vilket sätt personen påverkar presidentämbetets ställning utgör, nu och framöver, intressanta teman för diskussion och forskning. Mitt bidrag till denna diskussion och forskning avslutas här.

Litteraturförteckning

- Abrams, Irwin (2001): *"The Nobel Peace Prize and the Laureates. An Illustrated Biographical History 1901-2001"*. Science History Publication. Nantucket.
- Abshire, David M. (2005): *"Saving the Reagan Presidency. Trust is the Coin of the Realm"*. Texas A&M University Press. College Station.
- Adams, Henry (1986): *"History of the United States of America During the Administrations of James Madison"*. Penguin Putnam. New York.
- Almond, Mark (2005): *"Vallankumous. 500 vuotta taistelua muutoksen puolesta"*. Otava. Helsingfors.
- Ambrose, Stephen A. (1991): *"Comparing and Contrasting Ike and Dick"*. Ingår i Friedman, Leo & William F. Levantrosser (red.): *"Richard M. Nixon. Politician, President, Administrator"*. Greenwood Publishing Group, Inc. Westport.
- Appleby, Joyce (2000): *"Thomas Jefferson, 1801-1809"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Axelrod, Alan & Charles Philips (2004): *"What Every American Should Know About American History: 200 Events That Shaped the Nation"*. Adams Media. Avon.
- Bailey, Thomas A. (1966): *"Presidential greatness: The Image and the Man from George Washington to the Present"*. Appleton Century. New York.
- Bailey, Thomas A. (1981): *"Presidential Saints and Sinners"*. MacMillan Publishing Group, Inc. New York.
- Baker, Jean H. (2000): *"Abraham Lincoln, 1861-1865"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Baker, Jean Harvey (2001): *"James Buchanan"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Baker, Jean Harvey (2001): *"Millard Fillmore"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Baker, Paula (2000): *"Chester Arthur, 1881-1885"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Banner, James M. Jr. (2001): *"John Adams"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.

- Barber, Benjamin (2008): *"The Truth of Power. Intellectual Affairs in the Clinton White House"*. W.W. Norton & Company, Inc. New York.
- Barilleaux, Ryan J. & Mark J. Rozell (2004): *"Power and Prudence. The Presidency of George H.W. Bush"*. Texas A&M University Press. College Station.
- Bauer, K. Jack (1993): *"Zachary Taylor. Soldier, Planter, Statesman of the Old Southwest"*. Louisiana State University Press. Baton Rouge.
- Behr, Edward (1996): *"Prohibition. Thirteen Years That Changed America"*. Arcade Publishing, Inc. New York.
- Bennett, William John (2006): *"America. The Last Best Hope. Volume 1: From the Age of Discovery to a World at War"*. Nelson communications, Inc.. Nashville.
- Benson, Michael (2005): *"William H. Taft"*. Lerner Publications Company. Minneapolis.
- Berman, William C. (2000): *"Gerald Rudolph Ford"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Bernstein, Richard B. (2005): *"Thomas Jefferson"*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Biven, Carl (2002): *"Jimmy Carter's Economy. Policy In An Age of Limits"*. University of North Carolina Press. Chapel Hill & London.
- Blom, Agneta P. (1994): *"Kommunalt chefskap. En studie om ansvar, ledarskap och demokrati"*. Lund Political Studies nr. 83. Dialogos. Lund.
- Bodenhamer, David J. (2000): *"Martin van Buren"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Boller Jr., Paul F. (1996a): *"Presidential Anecdotes"*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Boller Jr., Paul F. (1996b): *"Presidential Campaigns"*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Boller, Paul F. (2007): *"Presidential Diversions. Presidents at Play From George Washington to George W. Bush"*. Harcourt Books. Orlando.
- Bose, Meena & Mark Landy (red.) (2000): *"The Use and Abuses of Presidential Ratings"*. Nova Science Publishers. New York.
- Boyer, Paul S., Clifford Clark, Clifford E. Clark Jr., Sandra McNair Hawley, Joseph F. Kett, Andrew Rieser (2010): *"The Enduring Vision. A History of the American People"*. Wadsworth. Boston.

- Brady, Henry (2001): "*Trust the People: Political Party Coalitions and the 2000 Election*". Ingår i: Rakove, Jack N. (red.): "*The Unfinished Election of 2000*". Basic Books. New York.
- Brans, Henry W. (2002): "*Politics as Performance. The body English of Theodore Roosevelt*". Ingår i Leroy G. Dorsey (red.): "*The Presidency and Rhetorical Leadership*". Texas A&M University Press. College Station.
- Briceland, Alan V. (2000): "*John Adams*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Brinkley, Alan (2000): "*William Howard Taft, 1909-1913*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.) (2000): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Brinkley, Douglas (2001): "*Jimmy Carter*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Burns, James MacGregor (2000): "*Commentary*". Ingår i Bose, Meena & Mark Landy (red.): "*The Use and Abuses of Presidential Ratings*". Nova Science Publishers. New York.
- Burns, James MacGregor (2003): "*Transforming Leadership*". Grove Press. New York.
- Burstein, Andrew (2000): "*Thomas Jefferson*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Byrnes, Mark Eaton (2001): "*James K. Polk. A Biographical Companion*". ABC-CLIO, Inc. Santa Barbara.
- Campbell, Karlyn Kohrs & Kathleen Hall Jamieson (2008): "*Presidents Creating the Presidency. Deeds Done in Words*". University of Chicago Press. Chicago.
- Cannon, James M. (1998): "*Gerald Ford's Appointment With History*". HarperCollins. The University of Michigan Press. Ann Arbor.
- Carnes, Mark C. (2001): "*William Howard Taft*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Chace, James (2001): "*Woodrow Wilson*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Chafe, William H. (2003): "*The Unfinished Journey. America Since World War II*". Oxford University Press. Oxford och New York.

- Chapple, Joe Mitchell (1924): *"Life and Times of Warren G. Harding. Our After War President"*. Chapple Publishing company, Ltd. Boston.
- Charnwood, Lord (1996): *"Abraham Lincoln"*. Wildside Press. New York.
- "Chicago Tribune Magazine"* (Steve Neal) (1982): *"Our Best and Worst Presidents"*. 10.1 1982. Chicago.
- Ciulla, Joanne B. (2004): *"Ethics, the Heart of Leadership"*. Praeger Publishers. Westport.
- Clifford, James L. (1970): *"From Puzzles to Portraits. Problems of Literary Biography"*. North Carolina.
- Clinton, Catherine (2000): *"Zachary Taylor, 1849-1850"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Clinton, Catherine (2001): *"Benjamin Harrison"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Clinton, Catherine (2001): *"Zachary Taylor"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Cooper, John Milton Jr. (2000): *"Thomas Woodrow Wilson"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Corrado, Anthony (2001): *"Financing the 2000 Elections"*. Ingår i: Pomper, Gerald M. (red.): *"The Election of 2000"*. Chatham House Publishers. New York & London.
- Cowley, Robert (2001): *"Calvin Coolidge"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Cox, LaWanda (1994): *"Lincoln and black Freedom. A Study in Presidential Leadership"*. University of South Carolina Press. Columbia.
- Cox, LaWanda (1996): *"Lincoln and Black Freedom"*. Ingår i Boritt, G.S. (red.): *"The Historian's Lincoln. Pseudohistory, Psychohistory, and History"*. The University of Illinois Press. Champaign.
- Crapol, Edward P. (2006): *"John Tyler: the Accidental President"*. The University of North Carolina Press. Chapel Hill.
- Crockett, David A. (2002): *"The Opposition Presidency. Leadership and the Constraints of History"*. Texas A&M University Press. College Station.

- Cronin, Thomas E. & Michael A. Genovese (1998): *"The Paradoxes of the American Presidency"*. The Oxford University Press. New York och Oxford.
- Crowley, Monica (1998): *"Nixon in Winter. The Final Revelations"*. Tauris & Co., Ltd. London.
- Cutler, Wayne (2000): *"James Knox Polk"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Dallek, Robert (2000): *"Lyndon B. Johnson, 1963-1969"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Dallek, Robert (2001): *"Herbert Hoover"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Dallek, Robert (2001): *"Lyndon B. Johnson"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Dallek, Robert (2004): *"Lyndon B. Johnson. Portrait of a President"*. Oxford University Press. Oxford och New York.
- Dean, John W. (2001): *"Ranking Presidents – Utter Nonsense Or Useful Analysis"*. <http://writ.news.findlaw.com/dean/20010511.html>, 31.1 2011.
- Dean, John W. (2007): *"Broken Government. How Republican Rule Destroyed the Legislative Executive and Judicial Branches"*. Penguin Group. New York.
- Deese, R.S. (2007): *"Millard Fillmore"*. Ingår i Hodge, Carl Cavanagh & Cathal. J. Nolan (red.): *"U.S. Presidents and foreign Policy"*. ABC-CLIO. Santa Barbara.
- Degregorio, William A. (2005, 1993): *"The Complete Book of U.S. Presidents"*. Barricade Books. Fort Lee, New Jersey.
- Dehlero, Gergory J. (2007): *"Chester Arthur. The Life of a Gilded Age Politician and President"*. Nova Science Publishers, Inc. New York.
- De Santis, Vincent P. (2001): *"Grover Cleveland"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Dickinson, Matthew (2000): *"Bill Clinton, 1993-2001"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Diggins, John Patrick (2001): *"James Monroe"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.

- Diggins, John Patrick (2001): "*John Quincy Adams*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Donovan, Robert j. (1996): "*Conflict and Crisis. The Presidency of Harry S. Truman, 1945-48*". First University of Missouri Press. Columbia och London.
- Dumbrell, John (1995): "*The Carter Presidency. A Re-Evaluation*". Manchester University Press. New York.
- Dunn, Charles W. (2001): "*The Scarlett Thread of Scandal. Morality and the American Presidency*". Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Dyer, Davis (2000): "*James A. Garfield, 1881*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Ekendahl, Staffan (2004): "*Amerikanerna. Sådana är de, så tänker de*". MånpoCKET. Stockholm.
- Elkins, Stanley M. & Eric L. McKittrick (1993): "*The Age of Federalism*". Oxford University Press. New York och Oxford.
- Elliott, Jeffrey M. & Sheikh R. Ali (2007): "*The Presidential-Congressional Political Dictionary*". Borgo Press. Rockville.
- Ellis, Joseph J. (2001): "*Thomas Jefferson*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Ellis, Richard J. (2000): "*Abraham Lincoln*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Ellis, Richard J. & Aaron Wildavsky (2003): "*Dilemmas of Presidential Leadership: From Washington Through Lincoln*". Transaction Publishers. New Brunswick.
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2007): "*Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*". Norstedts juridik AB. Stockholm.
- Faber, Charles F. & Richard B. Faber (2000): "*The American Presidents Ranked by Performance*". McFarland & Company. Jefferson.
- Farber, David (2000): "*Calvin Coolidge, 1923-1929*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Farber, David (2005): "*Taken Hostage. The Iran Hostage Crisis and America's First Encounter With Radical Islam*". Princeton University Press. Princeton.

- Farrar-Myers, Victoria (2007): *Scripted For Change. The Industrialization of the American Presidency*. Texas A&M University Press. College Station.
- Farrell, James M. (2008): *Classical Virtue and Presidential Fame: John Adams, Leadership and the Franco-American Crisis*. Ingår i Dorsey, Leroy G.: *The Presidency and Rhetorical Leadership*. Texas A&M University Press. College Station.
- Fass, Paula S. (2000): *Warren G. Harding, 1921-1923*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *The Readers's Companion to the American Presidency*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Fausold, Martin L. & George T. Mazuzan (1974): *The Hoover Presidency. A Reappraisal*. State University of New York Press. Albany.
- Fehrenberg, Don Edward (1962): *Prelude to Greatness. Lincoln in the 1850's*. Stanford University Press. Stanford.
- Feidel, Frank (1999): *Presidents of the United States of America*. National Geographic Production Services. Huntingdon Valley.
- Feldman, Ruth Tenzer (2007): *Calvin Coolidge*. Twenty-First Century Books/Lerner Publishing Group. Minneapolis.
- Felzenberg, Alvin (2008): *The Leaders We Deserved (and a Few we didn't)*. Basic books. New York.
- Ferling, John E. (2004): *Adams vs. Jefferson: the Tumultuous Election of 1800*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Ferrell, Robert H. (1996): *The Strange Deaths of President Harding*. University of Missouri Press. Columbia.
- Ferrell, Robert H. (2006): *Presidential Leadership. From Woodrow Wilson to Harry S. Truman*. University of Missouri Press. Columbia.
- Fischer, David Hackett (1991): *Albion's Seed. Four British folkways in America*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Foley, Michael & John E. Owens (1996): *Congress and the Presidency. Institutional Politics in a Separated System*. Manchester University Press. New York.
- Foner, Eric (2000): *Andrew Johnson, 1865-1869*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *The Readers's Companion to the American Presidency*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Foner, Philip S. (1987): *History of the Labor Movement in the United States. Labor and World War I, 1914-18*. International Publishers Co., Inc. New York.

- Formisano, Ronald P. (2000): "*James Monroe, 1817-1825*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Finkelman, Paul (2000): "*James Buchanan*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Finkelman, Paul (2000): "*Millard Fillmore*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Finkelman, Paul (2000): "*Zachary Taylor*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Finkelman, Paul (2001): "*Slavery and the Founders: Race and Liberty In the Age of Jefferson*". M.E. Sharpe, Inc. Armonk.
- Fleming, Thomas (2001): "*James K. Polk*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Frank, Andre Gunder (1998): "*ReOrient. Global Economy in the Asian Age*". University of California Press. Berkeley.
- "*Förenta staternas historia. Från vildmark till stormakt*" (1953). Förenta staternas informationstjänst. J.H. Schultz AB. Stockholm.
- Gaddis, John L. (2005): "*Strategies of Containment. A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War*". Oxford University Press. Oxford och New York.
- Galbraith, John Kenneth (1997): "*The Great Crash 1929*". Houghton Mifflin Company. New York.
- Genovese, Michael A. (2001): "*The Power of the American Presidency, 1789-2000*". Oxford University Press. New York och Oxford.
- Genovese, Michael A. (2010): Recension av Alvin Felzenbergs "*The Leaders We Deserved (And A Few We Didn't: Rethinking the Presidential Rating Game)*". <http://www.thefreelibrary.com/The+Leaders+We+Deserved+%28And+a+Few+We+Didn+%27%29%3A+Rethinking+the...-a024086-3432>, 18.1 2011.
- Gibbon, Peter H. (2002): "*A Call to Heroism. Renewing America's Vision of Greatness*". Grove Press. New York.
- Gienapp, William E. (1988): "*The Origins of the Republican Party*". Oxford University Press. New York och Oxford.
- Gienapp, William E. (2000): "*James Buchanan, 1857-1861*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.

- Giglio, James N. (2003): "*John F. Kennedy and the Nation*". Ingår i Giglio, James N. & Stephen G. Rabe (red.): "*Debating the Presidency*". Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Gillman, Howard (2001): "*The Votes That Counted. How the Court Decided the 2000 Presidential Election*". The University of Chicago Press. Chicago och London.
- Gillon, Steven M. (2000): "*Jimmy Carter, 1977-1981*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Glad, Paul W. (2000): "*Herbert Clark Hoover*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Goldman, Robert M. (2000): "*Stephen Grover Cleveland*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Gothoni, Rene' (red.) (2002): "*Att förstå inom humaniora*". Finska Vetenskaps-Societeten. Helsingfors.
- Gould, Lewis L. (2000): "*Benjamin Harrison*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Gould, Lewis L. (2000). "*Grover Cleveland, 1885-1889, 1893-1897*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Gould, Lewis L. (2000): "*William McKinley*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Grant, Alan (1991, 2004): "*The American Political Process*". Dartmouth. Aldershot och Brookfield.
- Grant, Ulysses S. (1998): "*Personal Memoirs of U.S. Grant, Volume 2*". Digital Scanning, Inc. Scituate.
- Greene, Benjamin P. (2007): "*Eisenhower, science advice, and the nuclear test-ban debate, 1945-63*". Stanford University Press. Stanford.
- Greenstein, Fred I. (2000): "*The Presidential Difference. Leadership style from FDR to Clinton*". Princeton University. The Free Press. New York.
- Hamby, Alonzo L. (1991): "*The Mind and Character of Harry S. Truman*". Ingår i Lacey, Michael J. (red.): "*The Truman Presidency*". Press Syndicate of the University of Cambridge. New York.
- Hamby, Alonzo L. (2000): "*Harry S. Truman*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.

- Harlow, William Forrest (2006): *“And the Wall Came Tumbling Down. Bush’s Rhetoric of Silence During German Reunification”*. Ingår i Medhurst, Martin J. (red.): *“The Rhetorical Presidency of George H.W. Bush”*. Texas A&M University Press. College Station.
- Harrell Jr., David Edwin, Edwin S. Gaustad, John B. Boles, Sally foreman Griffith, Randall M. Miller & Randall B. Woods (2005): *“Unto a good Land. A history of the American People”*. Wm. B. Eerdmann Publishing Company. Grand Rapids.
- Hartnett, Stephen John (2008): *“Franklin Pierce and the Exuberant Hauteur of an Age of Extremes. A Love Song for America in Six Moments”*. Ingår i Medhurst, Martin J. (red.): *“Before the Rhetorical Presidency”*. Texas A&M University Press. College Station.
- Hattaway, Herman & Ethan Sepp Rafuse (2004): *“The Ongoing civil War. New Versions of Old Stories”*. University of Missouri Press. Columbia.
- Havelin, Kate (2005): *“John Tyler”*. Lerner Publications Company. Minneapolis.
- Healy, Gene (2009): *“The Cult of the Presidency”*. The Cato Institute. Washington DC.
- Henretta, James A. (2000): *“Martin van Buren, 1837-1841”*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *“The Readers’s Companion to the American Presidency”*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Henretta, James A., David Brody, Lynn Dumenill (2000, 2002, 2006): *“America. A Consise History”*. Bedford/St.Martin’s. Boston och New York.
- Henriksson, Markku (1990): *“Siirtokunnista kansakunnaksi. Johdatus Yhdysvaltain historiaan”*. Gaudeamus. Jyväskylä.
- Herring, George C. (2008): *“From Colony to Superpower: U.S. Foreign Relations Since 1776”*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Herrnson, Paul S. (2001): *“The Congressional Elections”*. Ingår i: Pomper, Gerald M. (red.): *“The Election of 2000”*. Chatham House Publishers. New York och London.
- Hertzberg, Lars (2002): *“Om inlevelsens roll i filosofin och humaniora”*. Ingår i Gothoni, Rene’ (red.): *“Att förstå inom humaniora”*. Finska Vetenskaps-Societeten. Helsingfors.
- Higginbotham, Don (2004): *“Uniting a Nation”*. Rowman & Littlefield. Lanham.
- Himmelfarb, Richard & Rosanna Perotti (red.) (2004): *“Principle Over Politics? The Domestic Policy of the George H.W. Bush Presidency”*. Greenwood Publishing Group, Inc. Westport.
- Hirsch, Eric D., Joseph F. Kett & James S. Trefil (2002): *“The New Dictionary of Cultural Literacy”*. Houghton Mifflin Company. New York.
- Hoff, Joan (2000): *“Richard Milhous Nixon”*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *“The American Presidents”*. Garland Publishing, Inc. New York och London.

- Holmes, David Lynn (2006): *"The Faiths of the Founding Fathers"*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Holms, John Pynchon (1996): *"The American Presidents. From Washington to Clinton"*. Pinnacle Books Kensington Publishing Corp.. New York.
- Holsworth, Robert D. (2000): *"William Jefferson (Bill) Clinton"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Holt, Michael F. Holt (1992): *"Political Parties and American Political Development. From the Age of Jackson to the Age of Lincoln"*. Louisiana State University Press. Baton Rouge.
- Holt, Michael F. (2000): *"James Polk, 1845-1849"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Holt, Michael F. (2000): *"Millard Fillmore, 1850-1853"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Hoogenboom, Ari (2000): *"Rutherford Birchard Hayes"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Hoogenboom, Ari (2001): *"James A. Garfield"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Howard, John R. (1999): *"The Shifting Wind. The Supreme Court and Civil Rights From Reconstruction to Brown"*. State University of New York Press. Albany.
- Howe, Daniel Walker (2001): *"William Henry Harrison"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Howe, Daniel Walker (2007): *"What Hath God Wrought. The Transformation of America, 1815.1848"*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Hubbard, Charles M. (red.) (2003): *"Lincoln Reshapes the Presidency"*. Mercer University Press. Macon.
- Hägg, Göran (1998): *"Praktisk retorik"*. Ingår i sin helhet även i *"Stora retorikboken"* (2004). Wahlström & Widstrand. Stockholm.
- Iggers, Georg G. (1997): *"Historiography in the Twentieth Century. From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge"*. Wesleyan University Press. Middletown.
- Jackson, John S. III & William Crotty (1996): *"The Politics of Presidential Selection"*. Harper Collins. New York.

- Jamieson, Kathleen Hall (1996): *"Packaging the Presidency. A History and Criticism of Presidential Campaign Advertising"*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Jamieson, Kathleen Hall (1992): *"Dirty Politics. Deception, Distraction and Democracy"*. Oxford University Press. New York och Oxford.
- Jamieson, Kathleen Hall & Paul Waldman (red.) (2001): *"Electing the President. The Insider's View"*. University of Philadelphia Press. Philadelphia.
- Jarrick, Arne (2005): *"Källkritiken måste uppdateras för att inte reduceras till en kvarleva"*. Historisk Tidskrift 125:2, 2005. Svenska historiska föreningen. Stockholm.
- Jarrick, Arne & Söderberg, Johan (1993): *"Praktisk historieteori"*. Almqvist & Wiksell Förlag. Klippan.
- John, Richard R. (2000): *"John Quincy Adams, 1825-1829"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Johnson, John. W. (2000): *"John Calvin Coolidge"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Jones, Amy Tilton (2006): *"George Bush and the Religious Right"*. Ingår i Medhurst, Martin J. (red.): *"The Rhetorical Presidency of George H.W. Bush"*. Texas A&M University Press. College Station.
- Kalman, Laura (2001): *"Gerald R. Ford"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Kazin, Michael (2000): *"John F. Kennedy, 1961-1963"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Keller, Morton (2001): *"Warren G. Harding"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Keller, Morton (2001): *"William McKinley"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Kelly, Tom & Douglas Lonnstrom (2010): *"American Presidents: Greatest and Worst. Siena's 5th Presidential Expert Poll 1982-2010"*. <http://readme.readmedia.com/Americas-Greatest-Worst-Presidents-Sienas-5th-Presidential-Expert-Poll-1982-2010/1546118>, 31.1 2011.
- Kernell, Samuel & Gary C. Jacobson (2006): *"The Logic of American Politics"*. CQ Press. Washington D.C..

- Kingsbury, Robert (2002): *"The Assassination of James A. Garfield"*. The Rosen Publishers Group, Inc. New York.
- Kirk, Russell (2001): *"The Conservative Mind. From Burke to Eliot"*. Regnery Publishing Company. Washington D.C..
- Klose, Nelson & Curt Lader (2001): *"United States History, Since 1865"*. Barron's Educational Series, Inc. Hauppauge.
- Knepper, George W. (1997, 2003): *"Ohio and It's People"*. The Kent State University Press. Kent.
- Knock, Thomas J. (2000): *"Woodrow Wilson, 1913-1921"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Korzi, Michael J. (2004): *"A Seat of Popular Leadership. The Presidency, Political Parties and Democratic Government"*. University of Massachusetts Press. Amhearst och Boston.
- Kramer, Larry D. (2001): *"The Supreme Court in politics"*. Ingår i Rakove, Jack N. (red.): *"The Unfinished Election of 2000"*. Basic Books. New York.
- Kruman, Mark W. (2000): *"John Tyler, 1841-1845"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Kruman, Mark W. (2000): *"William Henry Harrison, 1841"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- LaFeber, Walter (1994): *"Johnson, Vietnam and Toqueville"*. Ingår i Cohen, Warren I. & Nancy Bernkopf Tucker (red.): *"Lyndon Johnson Confronts the World. American Foreign Policy, 1963-1968"*. Press Syndicate of the University of Cambridge. New York.
- LaFeber, Walter (2000): *"William McKinley, 1897-1901"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Landy, Mark & Sidney M. Milkis (2000): *"Presidential Greatness"*. University Press of Kansas. Lawrence.
- Laracey, Mel (2002): *"Presidents and the People. The Partisan Story of going Public"*. Texas A&M University Press. College Station.
- Laski, Harold Joseph (1980): *"The American Presidency. An Interpretation"*. Harper. New York.
- Lawson, Steven F. (2000): *"Lyndon Baines Johnson"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.

- Lazo, Caroline Evensen (2007): "*Franklin Pierce*". Twenty-First Century books. Minneapolis.
- Leff, Mark H. (2000): "*Franklin D. Roosevelt, 1933-1945*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Leonard, Thomas M. (2001): "*James K. Polk. A Clear and Unquestionable Destiny*". Scholarly Resources. Wilmington.
- Les Benedict, Michael (2001): "*Ulysses S. Grant*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Leuchtenburg, William E. (2000): "*James Earl (Jimmy) Carter*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Levitan, Sar A. & Robert Taggart (1978): "*The Promise of Greatness*". Harvard University Press. Cambridge och London.
- Levy, David W. (2000): "*William Howard Taft*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Levy, Debbie (2007): "*Rutherford B. Hayes*". Twenty-First Century Books. Minneapolis.
- Lewis, James E. (2001): "*John Quincy Adams. Policymaker of the Union*". Scholarly Resources Inc. Wilmington.
- Lincove, David A. (2000): "*Reconstruction in the United States. An annotated Bibliography*". Greenwood Press. Westport.
- Lindgren, James & Steven Calabresi (2001): "*Rating the Presidents*". Wall Street Journal, November 18th.
- Lindgren, James: "*Ranking the Presidents*". http://historyworld.org/ranking_the_presidents.htm, 31.1 2011.
- Longley, Kyle, Jeremy D. Mayer, Michael Schaller & John. W. Sloan (2007): "*Deconstructing Reagan. Conservative Mythology and America's Fortieth President*". M.E. Sharpe Inc. Armonk.
- Lopez, Kathryn Jean (2010): "Commanding Ratings". National Review Online. <http://www.nationalreview.com/articles/224641/commanding-ratings/interview>, 28.1 2011.
- Lowry, Rich (2003): "*Legacy. Paying the Price For the Clinton Years*". Regnery Publishing, Inc. Washington DC.
- Lurie, Jonathan (2000): "*Theodore Roosevelt*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.

- Lutton, Wayne (2004): "*James Knox Polk: A Great Wartime President*". Human Events, Nov. 22 2004.
- Maidment, Richard & Anthony McGrew (1991): "*The American Political Process*". Sage Publications. Worcester.
- Maranell, Gary (1970): "*The Evaluation of Presidents. An Extension of the Schlesinger Poll*". Journal of American History, 57 (juni 1970). Bloomington.
- Martin, Robert F. (2000): "*Warren Gamaliel Harding*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Matalin, Mary & James Carville (1994): "*All's Fair. Love, War and Running for President*". Random House. New York.
- Matthews, Chris (1999): "*Hardball*". Touchstone Books. New York.
- McCoy, Drew (2000): "*James Madison, 1809-1817*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- McFeely, William (2000): "*Ulysses S. Grant, 1869-1877*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- McGerr, Michael (2000): "*Theodore Roosevelt, 1901-1909*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- McLaughlin, Andrew (2007): "*A History of the American Nation*". D. Appleton & Company. New York.
- McPherson, James M. (1988): "*Battle Cry of Freedom. The Civil War Era*". Oxford University Press. New York och Oxford.
- McPherson, James M. (2001): "*Abraham Lincoln*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- McPherson, James M. (red.) (2001): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- McWilliams, Wilson Carey (2001): "*The Meaning of the Election*". Ingår i: Pomper, Gerald M. (red.): "*The Election of 2000*". Chatham House Publishers. New York & London.
- Medhurst, Martin J. (red.) (2006): "*The Rhetorical Presidency of George H.W. Bush*". Texas A&M University Press. College Station.

- Mellow, Nicole & Jeffrey K. Tulis (2007): "*Andrew Johnson and the Politics of Failure*". Ingår i Skowronek, Stephen & Matthew Glassman (red.): "*Formative Acts. American Politics in the Making*". University of Pennsylvania Press. Philadelphia.
- Mervin, David (2004): "*An Evaluation of the Presidency of George Bush*". Ingår i Levanstrosse, William & Rosanna Perotti (red.): "*A Noble Calling. Character and the George H.W. Bush Presidency*". Greenwood Publishing Group, Inc. Westport.
- Mieczkowski, Yanek (2000): "*Gerald Ford, 1974-1977*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Mieczkowski, Yanek (2001): "*The Routledge Historical Atlas of Presidential Elections*". Routledge. New York och London.
- Mieczkowski, Yanek (2005): "*Gerald Ford and the Challenges of the 1970's*". The University Press of Kentucky. Lexington.
- Milkis, Sidney M. (2000): "*Franklin Delano Roosevelt*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Miller, F. Thornton (2000): "*James Madison*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Miller, Robert J. (2006): "*Native America, Discovered and conquered. Thomas Jefferson, Lewis & Clark and Manifest Destiny*". Praeger Publishers. Westport.
- Moberg, Vilhelm (1972): "*Nybyggarna*". Albert Bonniers förlag. Stockholm.
- Monroe, Dan (2003): "*The Republican Vision of John Tyler*". Texas A&M University Press. College Station.
- Morello, John A. (2001): "*Selling the President, 1920. Albert D. Lasker, Advertising and the Election*". Praeger Publishers. Westport.
- Morgan, Iwan W. (1994): "*Beyond the Liberal Consensus*". Hurst & Co. London.
- Morris, Dick (1999a): "*Behind the Oval Office. Getting Reelected Against all Odds*". Renaissance Books. Los Angeles,
- Morris, Dick (1999b): "*The New Prince*". Renaissance Books. Los Angeles.
- Morris, Irwin (2008): "*Explaining Presidential Greatness: Peace and Prosperity?*". American Politics Workshop (paper). Departement of Government and Politics. University of Maryland. College Park.
- Morris, Roger (2000): "*Richard Nixon, 1969-1974*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.

- Morrisey, Will (2009): *"The Dilemma of Progressivism. How Roosevelt, Taft and Wilson Reshaped the American Regime of Self-government"*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Murray, Robert K. & Tim H. Blessing (1983): *"The Presidential Performance Study: A Progressive Report"*. The Journal of American History, Vol. 70, No. 3 (Dec. 1983). Organization of American Historians. <http://www.jstor.org/stable/1903482>. Bloomington.
- Murray, Robert K. & Tim H. Blessing (1994): *"Greatness in the White House. Rating the Presidents, from Washington through Ronald Reagan"*. Pennsylvania State University Press. University Park.
- Murrin, John M., Paul E. Johnson, James M. McPherson, Gary Gerstle, Emily S. Rosenberg, Norman I. Rosenberg (2009): *"Liberty, Equality, Power. A History of the American People"*. Thomson Wadsworth. Belmont.
- Möller, Tommy (2009): *"Politiskt ledarskap"*. Liber förlag. Stockholm.
- Nagel, Paul C. (1997): *"John Quincy Adams. A Public Life, A private Life"*. First Harvard University Press. New York.
- Nelson, Lyle Emerson (2008): *"John Tyler. A Rare Career"*. Nova Scotia Publishers, Inc. New York.
- Nelson, Michael (2005): *"Where Have You Gone, Franklin Roosevelt"*. <http://www.prospect.org/cs/articles?articleId=5476>, 31.1 2011.
- Nichols, David K. (1994): *"The Myth of the Modern Presidency"*. The Pennsylvania State University. University Park.
- Nilsson, Göran B. (2005): *"Historia som vetenskap"*. Historisk Tidskrift 125:2, 2005. Svenska historiska föreningen. Stockholm.
- Novak, Michael (1992): *"Choosing Presidents. Symbols of Political Leadership"*. Macmillan Publishing Co., Inc. New Brunswick.
- Nuechterlein, James (1997): *"This Time: My Own Private Rushmore"*. <http://www.leaderu.com/ftissues/ft9704/opinion/nuechterlein.html>, 18.1 2010.
- Nynäs, Carina (2006): *"Jag ser klart?: Synen på den heliga Birgitta i svenska 1900-talsbiografier"*. Doktorsavhandling i nordisk historia. Åbo Akademis Förlag. Åbo.
- O'Brien, Steven, Paula McGuire, James M. McPherson (1991): *"American Political Leaders. From Colonial Times to Present"*. ABC-CLIO. Santa Barbara.
- O'Neill, Thomas & Gary Hymel (1994): *"All Politics is local. And other rules of the game"*. Random House. Holbrook.

- Orren, Karen (2000): "*Benjamin Harrison, 1889-1893*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Oshinsky, David M. (2000): "*Harry S. Truman, 1945-1953*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Ostrander, Gilbert M. (1965): "*Förenta staternas historia*". Kulturländernas historia. Natur och kultur. Stockholm.
- Parmet, Herbert S. (2000): "*George Herbert Walker Bush*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Parmet, Herbert S. (2001): "*Dwight D. Eisenhower*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Parmet, Herbert S. (2001): "*George Bush*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Parson, Lynn Hudson (2001): "*John Quincy Adams*". Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Patterson, James T. (1997): "*Grand Expectations. The United States, 1945-1974*". Oxford University Press. Oxford och New York.
- Patterson, James T. (2001): "*Ronald Reagan*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Payne, Phillip G. (2009): "*Dead Last. The Public Memory of Warren G. Harding's Scandalous Legacy*". Ohio University Press. Athens.
- Perry, Barbara A. (2000): "*John Fitzgerald Kennedy*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Perry, Elisabeth Israels & Karen Manners Smith (2006): "*The Gilded Age and Progressive Era. A Student Companion*". Oxford University Press. Oxford och New York.
- Pfiffner, James P. (2000): "*Rating the Presidents. Continuity and Volatility*". Ingår i Bose, Meena & Mark Landy (red.) (2000): "*The Use and Abuses of Presidential Ratings*". Nova Science Publishers. New York.
- Pfiffner, James P. (2003): "*Ranking the Presidents: Continuity and Volatility*" White House Studies, Vol. 3, 2003. Hauppage.

- Pious, Richard M. (2000): "*Reflections of a Presidency Rater*". Ingår i Bose, Meena & Mark Landy (red.): "*The Use and Abuses of Presidential Ratings*". Nova Science Publishers. New York.
- Pious, Richard M. (2000): "*Ronald Wilson Reagan*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Pious, Richard M. (2001): "*John Tyler*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Pious, Robert M. (2001): "*Martin van Buren*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Pomper, Gerald M. (red.) (2001): "*The Election of 2000*". Chatham House Publishers. New York och London.
- Preston, Daniel (2000): "*James Monroe*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Rabe, Stephen G. (2003): "*John F. Kennedy and the World*". Ingår i Giglio, James N. & Stephen G. Rabe (red.): "*Debating the Presidency*". Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Rakove, Jack N. (2001): "*James Madison*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Rakove, Jack N. (red.) (2001): "*The Unfinished Election of 2000*". Basic Books. New York.
- Randall, James G. & Richard N. Currell (2000): "*Lincoln the President. Last Full Measure*". University of Illinois Press. Urbana och Chicago.
- Rawley, James A. (2001): "*Franklin Pierce*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Rawley, James A. (2001): "*Rutherford B. Hayes*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Rees, James C. (2007): "*George Washington's Leadership Lessons. What the Father of the Country Can Teach Us About Effective Leadership and Character*". John Wiley & Sons, Inc.. Hoboken.
- Reeves, Richard (2001): "*John F. Kennedy*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.

- Reichley, James A. (red.) (1987): *"Elections American Style"*. The Brookings Institution. Washington DC.
- Remini, Robert V. (2001): *"Andrew Jackson"*. Ingår i McPherson, James M. (red.): *"To the Best of my Ability. The American Presidents"*. Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Renshon, Stanley A. (1998): *"High Hopes. The Clinton Presidency and the Politics of Ambition"*. New York University Press. New York.
- Riccards, Michael P. (2000): *"The Presidency and the Middle Kingdom. China, the United States and Executive Leadership"*. Lexington Books. Lanham.
- Richards, Leonard L. (2000): *"John Tyler"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Richards, Leonard L. (2000): *"William Henry Harrison"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Ridings, William J. & Stuart B. McIver (1997): *"Rating the Presidents: From the Great and Honorable to the Dishonest and Incompetent"*. Citadel Press. New York.
- Riley, Russell R. (2000): *"Andrew Jackson"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Risjord, Norman K. (2002a): *"Jefferson's America, 1760-1815"*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Risjord, Norman K. (2002b): *"Jefferson's America"*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Roberts, Jeremy (2005): *"Zachary Taylor"*. Lerner Publishing Group. Minneapolis.
- Rorabaugh, William J., Donald T. Critchlow & Paula Baker (2004): *"America's Promise. A Concise History of the United States"*. Bowman & Littlefield Publishers Inc. Lanham.
- Rose, Gary L. (red.) (1994): *"Controversial Issues in Presidential Selection"*. State University of New York Press. Albany.
- Rosenberg, Göran (2005): *"Friare kan ingen vara. Den amerikanska ide'n från Revolutionen till Reagan – och lite till"*. Albert Bonniers Förlag. Viborg (Danmark).
- Rove, Karl (2003): *"What Makes a Great President"*. History New Network. <http://hnn.us/articles/1529.html>, 31.1 2011.
- Rozell, Mark J. (1992): *"The Press and the Ford Presidency"*. University of Michigan Press. Ann Arbor.
- Rubenzer, Steven J. & Thomas J. Faschingbauer (2000): *"Personality Traits of U.S. Presidents"*. APA Office of Public Affairs. <http://www.apa.org/release/presidents.html>.

- Rubenzler, Steven J. & Thomas R. Faschingbauer (2004): *"Personality, Character, and Leadership in the White House: Psychologists Assess the Presidents"*. Brassey's Inc.. Dulles.
- Rushefsky, Mark E. & Kant Patel (1988): *"Politics, Power and Policy-Making. The Case of Health Care Reform in the 1990's"*. M.E. Sharpe, Inc. Armonk.
- Russell, Greg (2000): *"John Quincy Adams"*. Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): *"The American Presidents"*. Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Rutland, Robert A. (1987): *"James Madison: The Founding Father"*. First University of Missouri Press. Columbia.
- Sawrey, Robert D. (1992): *"Dubious Victory. The Reconstruction Debate in Ohio"*. The University Press of Kentucky. Lexington.
- Scarry, Robert J. (2001): *"Millard Fillmore"*. McFarland & Company, Inc. Publishers. Jefferson.
- Schlesinger Jr, Arthur M. (1997): *"Rating the Presidents: Washington to Clinton"*. Political Science Quarterly, vol. 112, No. 2 (Summer 1997). The Academy of Political Science. <http://www.jstor.org/stable/2657937>, 20.8 2009.
- Schlesinger Jr, Arthur M. (1999): *"The Cycles of American History"*. Houghton Mifflin Company. Boston.
- Schlesinger Jr, Arthur M. (2002): *"A Thousand Days. John. F. Kennedy In the White House"*. First Mariner Books. New York.
- Schlesinger Jr, Arthur M. (2004): *"The Imperial Presidency"*. Mariner Books/Houghton Mifflin Company. New York.
- Schlesinger Sr, Arthur M. (1948): *"Historians rate the U.S. Presidents"*. Life Magazine, 1/11 1948. New York.
- Schlesinger Sr, Arthur M. (1962): *"Our Presidents: A rating by 75 historians"*. New York Times Magazine, 29/7 1962. New York.
- Schribman, David (2005): *"How Will History Rate the President?"* www.law.northwestern.edu/news/article_full.cfm?eventid=2135, 18.1 2011.
- Schroedel, Jean Reith (1994): *"Congress, the President and Policymaking. A Historical Analysis"*. M.E. Sharp Inc. Armonk.
- Schroeder-Lein, Glenna R. & Richard Zuczek (2001): *"Andrew Johnson. A Biographical Companion"*. ABC-CLIO. Santa Barbara.
- Schwartz, Barry (1990): *"George Washington: A New Man for a New Century"*. Ingår i Mitnick, Barbara J. & William S. Ayres (red.): *"George Washington: American Symbol"*. Hudson Hills Press. New York.

- Scowronek, Stephen (1997): *"The Politics Presidents Make. Leadership From John Adams to Bill Clinton"*. Bellknapp Press. Cambridge.
- Scroggins, Mark (1994): *"Hannibal. The Life of Abraham Lincoln's First vice President"*. The University Press of America. Lanham.
- Sherry, Michael S. (2000): *"George Bush, 1989-1993"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Sihvola, Juha (2002): *"Inlevelse, anakronism och historia"*. Gothoni, Rene' (red.): *"Att förstå inom humaniora"*. Finska Vetenskaps-Societeten. Helsingfors.
- Silbey, Joel H. (2000): *"Franklin Pierce, 1853-1857"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Silbey, Joel H. (2005): *"Martin van Buren and the Emergence of american Popular Politics"*. Bowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Simonton, Dean Keith (1994): *"Greatness. Who Makes History And Why?"*. Guilford Publication, Inc. New York.
- Simonton, Dean Keith (2001): *"Predicting Presidential Performance in the United States: Equation Replication on Recent Survey Results"*. Journal of Social Psychology, nr. 141.
- Sinclair, Andrew (1999): *"A Concise History of the United States"*. Sutton Publishing Limited. Gloucestershire.
- Siracusa, Joseph M. & David G. Coleman (2002): *"Depression to cold War. A History of America From Herbert Hoover to Ronald Reagan"*. Praeger Publishers. Westport.
- Sjöblom, Gunnar (1968): *"Party strategies in a Multiparty System"*. Studentlitteratur. Lund.
- Skidmore, Max J. (2004): *"Presidential Performance. A Comprehensive View"*. McFarland & Company, Inc. Jefferson.
- Sloan, Herbert E. (1995): *"Principle and Interest: Thomas Jefferson and the Problem of Debt"*. The University Press of Virginia. Lexington.
- Sloan, Herbert E. (2000): *"George Washington, 1789-1797"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Smith, Elbert B. (2007): *"President Zachary Taylor. The Hero President"*. Nova Science Publishing, Inc. New York.

- Smith, Joseph (2005): *"The United States and Latin America. A History of American Diplomacy, 1776-2000"*. Routledge. New York.
- Smith, Richard Norton (1993): *"Patriarch: George Washington and the New American Nation"*. Houghton Mifflin Company. New York.
- Spitzer, Robert J. (1988): *"The Presidential Veto. Touchstone of the American Presidency"*. State University of New York Press. Albany.
- Stabile, Donald R. (1998): *"The Origins of American Public Finance. Debates Over Money, Debt and Taxes in the Constitutional Era, 1776-1836"*. Greenwood Press. Westport.
- Stacy, Lee (2003): *"Mexico and the United States"*. Marshall Cavendish corporation. Tarrytown.
- Startt, James D. (2004): *"Woodrow Wilson and the Press. Prelude to the Presidency"*. Palgrave MacMillan. New York.
- Stebenne, David L. (2000): *"Dwight D. Eisenhower, 1953-1961"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Stevens, Kenneth R. (1998): *"William Henry Harrison: A Bibliography"*. Greenwood Publishing Group, Inc. Westport.
- Stoff, Michael B. (2000): *"Herbert Hoover, 1929-1933"*. Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): *"The Readers's Companion to the American Presidency"*. Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Stolpe, Claus (1997): *"Metoder vid presidentval. En utvärdering."* (doktorsavhandling, statskunskap) Åbo Akademis förlag. Åbo.
- Strömbeck, Jesper: *"Myten om partiledarens betydelse"*. Ingår i: Hvitfelt, Håkan & Lauri Karvonen (red.) (2002): *"Den personliga politiken"*. Mitt i opinionen, 6. Demokratiinstitutet. Sundsvall.
- Sturgis, Amy H. (2002): *"Presidents From Washington Through Monroe", 1789-1825. Debating the Issues in Pro and Con Primary Documents"*. Greenwood Press. Westport.
- Taranto, James & Leonard Leo (red.) (2004): *"Presidential Leadership: Rating the Best and Worst in the White House."*. Wall Street Journal Books. New York.
- Taranto, James (2004): *"What Makes a President great"*. The Wall Street Journal 10.6 2004. <http://www.jamestaranto.com/presidents.htm>, 31.1 2011.
- Taranto, James (2004): *"With Trends Like These..."*. The Wall Street Journal. 27.7 2004. <http://www.jamestaranto.com/trends.htm>, 31.1 2011.

- Taylor, Alan (2000): "*John Adams, 1797-1801*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- "*The Constitution of the United States of America*". Philadelphia, 1787. Publicerad i bl.a. Maidment, Richard & Anthony McGrew (1991): "*The American Political Process*". Sage Publications. Worcester. Se även Grant, Alan (1991, 2004): "*The American Political Process*". Dartmouth. Aldershot och Brookefield.
- Thomas, Evan (2001): "*Bill Clinton*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Toppin, Edgar A. (2000): "*Andrew Johnson*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Toppin, Edgar A. (2000): "*Ulysses Simpson Grant*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Torstendahl, Rolf (2005): "*Källkritik, metod och vetenskap*". Historisk Tidskrift 125:2, 2005. Svenska historiska föreningen. Stockholm.
- Trefousse, Hans L. (2001): "*Andrew Johnson*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Troy, Gil (2000): "*Ronald Reagan, 1981-1989*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Trubowitz, Peter (1998): "*Defining the National Interest. Conflict and Change in American Foreign Policy*". The University of Chicago Press. Chicago.
- Ultan, Lloyd (1996): "*The Presidents of the United States*". The Bronx County. Danbury.
- Urofsky, Melvin L. (red.) (2000): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Villstrand, Nils-Erik (2004): "*Källkritik – en nyckel till det förflutna*". Ingår i Marander-Eklund, Lena, Ruth Illman och Blanka Henriksson: "*Metodkompassen – kulturvetarnas metodbok*". Religionsvetenskapliga skrifter nr. 61, Åbo Akademi. Åbo.
- Vorenberg, Michael (2000): "*Rutherford B. Hayes, 1877-1881*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Ware, Susan (2001): "*Franklin D. Roosevelt*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.

- Watson, Harry L. (2000): "*Andrew Jackson, 1829-1837*". Ingår i Brinkley, Alan & Davis Dyer (red.): "*The Readers's Companion to the American Presidency*". Houghton Mifflin Company. Boston och New York.
- Watts, Steven (1987): "*The Republic Reborn. War and the Making of Liberal America, 1790-1820*". Macmillan. Baltimore.
- Weeks, William Earl (1992): "*John Quincy Adams and American global Empire*". University Press of Kentucky. Lexington.
- Weinstein, Allen (2001): "*Harry S. Truman*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Weinstein, Alan (2001): "*Theodore Roosevelt*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Weisberger, Bernard A. (2001): "*Chester A. Arthur*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Whisenhunt, Donald W. (2007): "*President Herbert Hoover*". Nova Science Publishers, Inc. New York.
- Whitcomb, John & Claire Whitcomb (2002): "*Real Life at the White House. 200 Years of Daily Life at America's Most Famous Residence*". Routledge. New York.
- Wicker, Tom (2001): "*Richard M. Nixon*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Wildavsky, Aron (1994): "*The Beleaguered Presidency*". Transaction Publishers. Piscataway.
- Williams, Frank J. (2003): "*Abraham Lincoln and the Changing role of Commander in Chief*". Ingår i Hubbard, Charles M. (red.): "*Lincoln Reshapes the Presidency*". Mercer University Press. Macon.
- Williams, R. Hal (2000): "*Chester Alan Arthur*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Williams, R. Hal (2000): "*James Abram Garfield*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Wilson, Kirt H. (2005): "*The politics of Place and Presidential Rhetoric*". Ingår i Aune, James A. & Enrique D. Rigsby (2005): "*Civil Rhetoric and the American Presidency*". Texas A&M University Press. College Station.
- Wilson, Robert A. (red.) (1999): "*Power of the Presidency*". PublicAffairs. New York.

- Windt, Theodore (2002): "*Overview of the Clinton Presidency*". Ingår i Metz, Allan (red.): "*Bill Clinton. A Bibliography*". Greenwood Publishing Group. Westport.
- Wolfe, Alan (2005): "*Return to Greatness. How America Lost Its Sense of Purpose and What it Needs to do to Recover it*". Princeton University Press. Princeton.
- Woll, Peter (1974): "*Public Policy*". University Press of America. Lanham.
- Wood, Gordon S. (2001): "*George Washington*". Ingår i McPherson, James M. (red.): "*To the Best of my Ability. The American Presidents*". Dorling Kindersley Publishing Books. New York.
- Woods, Randall Bennett (2007): "*LBJ. Architect of America's Ambition*". Harvard University Press. Cambridge och London.
- Young, Nancy Beck (2000): "*Dwight David Eisenhower*". Ingår i Urofsky, Melvin L. (red.): "*The American Presidents*". Garland Publishing, Inc. New York och London.
- Zall, Paul M. (2004): "*Adams on Adams*". The University Press of Kentucky. Lexington.
- Öste, Alfred (1941): "*Franklin Roosevelt*". Albert Bonniers förlag. Stockholm.

Material från www utan personhänvisning:

- American Presidents: Life Portraits. <http://www.americanpresidents.org/survey/participants.asp>, 31.1 2011.
- APA News Release. "*What Makes a Great President? Psychologists Assess the Personality of Every President in American History*".
<http://www.apa.org/releases/presidents.html>
- Historical Rankings of U.S. Presidents. http://en.wikipedia.org/wiki/Historical_rankings_of_U.S._Presidents, 18.1 2011.
- Federalist Society for Law and Public Society Studies (hemsida). www.fed-soc.org/, 18.1 2011.
- Organization of American Historians. <http://www.oah.org>, 18.1 2011.
- Presidential Leadership (C-SPAN:s undersökning) <http://www.americanpresidents.org/survey/historians/performance.asp>, 18.1 2011.
- Presidential rankings (C-SPAN:s undersökning). Theodore Roosevelt moderated. <http://groups.yahoo.com/group/tr-m/message/31>, 18.1 2011.
- Siena Research Institute of the Siena College, Loudonville, N.Y.: "*FDR America's Greatest President*". <http://www.siena.edu/sri/results.2002/02Aug-PresidentsSurvey.html>, 18.1 2011.

The White House. About the White House. The Presidents. 2. John Adams.
<http://www.whitehouse.gov/about/presidents/johnadams>.

Bildmaterial via www:

“Living Room Candidate”. The American Museum of the Moving Image..
<http://www.ammi.org>. Presidentvalsreklam i amerikansk TV, från 1952 och framåt.

HarpWeek. Elections Homepage. Cartoons from Harper’s Weekly and other leading journals. <http://elections.harpweek.com/1864/cartoons-1864-list.asp?Year=1864>, 18.1 2011

Övrigt: 1837 års val. Åsnan som symbol för demokraterna för första gången.
<http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Donk1837.JPG>, 18.1 2011.

Artiklar i dagstidningar:

Helsingin Sanomat, 11. januari 2009 (Pekka Mykkänen: ”George W. Bushin kauden jälkeen Yhdysvaltain talous on polvillaan”).

Helsingin Sanomat, 17. januari 2009 (Markku Ruotsila: ”George W. Bush on ollut merkittävä suunnanäyttävä”).

Los Angeles Times, 16. maj 1992 (”In Perot Scenarios, House Could Pick Next President”).

New York Times, 31. Oktober 2008 (Annika Mengisen: ”The Presidents Ranked and Graded” <http://freakonomics.blogs.nytimes.com/tag/alvin-felzenberg/>, 28.1 2011.

Filmer, TV-serier:

”All the President’s Men” (”Alla presidentens män”) (film) (1976). Regi: Pakula, Alan J.. Warner Bros.. USA.

”Forrest Gump” (film) (1994). Regi: Zemeckis, Robert. Paramount Pictures. USA.

”JFK” (film) (1991). Regi: Stone, Oliver. Warner Bros.. USA.

”John Adams” (TV-serie) (2008). Regi: Hopper, Tom. HBO. USA.

”North By Northwest” (”I sista minuten”) (film) (1959). Regi: Hitchcock, Alfred. Metro-Goldwyn-Meyer. USA.

Personinformation via www:

- Blessing, Tim. <http://www.alvernia.edu/academics/arts-and-sciences/humanities/history/faculty/blessing.html>, 18.1 2011
- Boller, Paul. <http://libraries.luc.edu/about/speakersseries/boller08.htm>, 18.1 2011
- Brinkley, Alan. <http://www.columbia.edu/cu/history/facbios/Brinkley/faculty.html>, 18.1 2011
- Burns, James MacGregor. <http://www.s9.com/Biography/Burns-James-MacGregor>, 18.1 2011
- Greenstein, Fred. <http://www.princeton.edu/~fig/>, 18.1 2011 Felzenberg, Alvin. http://www.iop.harvard.edu/Programs/Fellows-Study-Groups/Former-Fellows/Alvin-S_Felzenberg, 18.1 2011 samt <http://www.alfelzenberg.com>, 18.1 2011
- Genovese, Michael. http://bellarmine.lmu.edu/politicalscience/faculty/Michael_A_Genovese.htm, 18.1 2011
- Landy, Marc. <http://www.bc.edu/scho-ols/cas/polisci/facstaff/landy.html>, 18.1 2011
- Lindgren, James. <http://www.law.northwestern.edu/faculty/profiles/JamesLindgren>, 18.1 2011
- McPherson, James. <http://www.neh.gov/whoweare/mcpherson/interview.html>, 18.1 2011
- Mieczkowski, Yanek. <http://hnn.us/articles/31984.html>, 18.1 2011
- Milkis, Sidney. <http://www.virginia.edu/politics/staff/scholars/milkis.html>, 18.1 2011
- Murray, Robert. <http://www.psu-press.org/books/titles/0-271-01089-4.html>, 18.1 2011
- Pfiffner, James. <http://poli-cy.gmu.edu/tabid/86/default.aspx?uid=60>, 18.1 2011
- Schlesinger Jr, Arthur. <http://www.notablebiographies.-com/Ro-Sc/Schlesinger-Jr-Arthur.html>, 18.1 2011
- Urofsky, Melvin. <http://www.people.vcu.edu/~murofsky/>, 18.1 2011
- Wildavsky, Aaron. http://www.sourcewatch.org/index.php?title=Aaron_Wildavsky, 18.1 2011

Summary of doctoral thesis

Among donkeys and elephants. An evaluation of the American presidents.

Claus Stolpe

Achieving verifiable knowledge of the past, in an organised fashion, has its benefits. The reason for this is that since history, as a scientific discipline, is characterised by individual occurrences that are non-repeatable, as well as impossible to simulate, the source material assumes the utmost importance. In many cases of historical research, there is risk of the sources being extremely sketchy. However, if one is interested in the presidents of the United States it is more the opposite which is true. With the enormous amount of information available, it is rather a question of sifting through it in a creditable manner.

The question posed in the current work revolves around illuminating that which distinguishes the greatness of the presidents, and in which way this can be analysed so as to be applicable to all holders of this office. Discerning and generalising through the theoretical discussion different patterns and elements of presidential greatness is already a challenge in itself. The following challenge is to apply the research tool to the study of individual presidents.

The ranking of US presidents is not an unusual phenomenon. Within the academic sphere, a trend-setting ranking was completed in 1948 when the historian Arthur Schlesinger Sr. asked a selection of experts to rank US presidents. This investigation has been followed by many more. The theoretical discussion in this work takes as a starting point 15 studies, which in accordance with various models, have been conducted between the years of 1948-2009. The question is whether, and how, one can mutually compare the American presidents in order to try to discern which are to be considered “great” in this context. It is this complex of problems, which provides the object of this study. In certain cases, the participants in previous studies have been granted a free hand to rank USA presidents. In a number of these studies, the participants have been urged to use certain specific criteria. The shortcomings which characterise these studies have made me interested in classifying the grounds of the assessment criteria for evaluating the presidents. The examination of the structure of earlier studies leads to a discussion which results in a number of comprehensive /

overall criteria for evaluation, which summarise the most salient aspects. To then examine the criteria seems self-evident.

The interest that already existed earlier as regards leadership, American presidents etc. could be viewed as validating the relevancy of this type of research. Simultaneously, the thought arises as to whether the theme is at risk of being exhausted. My own research can be seen as a reaction against the superficiality with which other studies have been characterised. The optimal scenario would certainly be to have a group of experts on the subject evaluate the presidents based of my criteria. In this way, one could conduct a discussion regarding to what extent the views of different assessors diverge from one and others. Unfortunately, the resources do not exist for such a project. By way of illustrating in which way my evaluation criteria function practically I shall myself conduct a grading of the presidencies. This, in turn, requires strong motivation to convince the critical reader.

The ample presence of tables and complementary figures in this work ought to result in even those lacking a full understanding of the Swedish language being able to grasp a substantial amount of information from the work. In order to aid the reading of this summary the central tables and figures in the work are also referred to. In addition to the tables and figures here referred to, the results of presidential elections as well as evaluations of individual presidents are available in the subsections reserved for the respective president.

The dominant parties are symbolised as a donkey (the Democrats) and an elephant (the Republicans). Therefore, these animals also appear in the title of this work. The title is still not completely all embracing. Although the existing two-party system, as well as the symbols for each party, is well established, it must be stated that the parties did not exist when the USA was founded. Furthermore, the current animals did not initially represent their respective party. The democrats are the older of the two parties. When Andrew Jackson campaigned under the slogan of —Lethe people rule” in 1828 his opponents playfully bestowed on him the title of —jackass”. This can partly refer to a donkey of the male gender, and partly to a person whose mental gifts are limited. Later caricature artists contributed to the donkey becoming permanently linked to the democrats. The elephant being associated with the republicans also has its origins in caricature. The first time the animal in question came to be linked to the republicans, however, was in conjunction with a poster announcing Lincoln’s re-election in 1864.

My work is divided into five chapters. The introductory section primarily presents the research question, the purpose, and the limitations. However, there is also a source-critical review of the available research material. The material on offer concerning US presidents naturally renders the selection of previous research a laborious and delicate task. At the same time, it deals with an exceptionally interesting task as the reading has been instructive and provided many interesting points of view from especially competent individuals. In addition to this, a background is also outlined of the president as part of the political system of the US. Furthermore, a review is also offered including basic information and commentary with respect to the individuals who have occupied the presidential position in the USA.

One central question is obviously how fruitful it is to become engaged in an exact ranking of presidents who have served during various periods and been subject to various challenges. However, a detailed ranking is more concerned with evaluation rather than exact science. It is the researcher's task, as competently as possible, to plead their case and convince the reader that this matter deals with knowledge, which is systemised in such a manner that it enables history to be discussed in scientific terms. The questioning of how fruitful it is to conduct a detailed ranking is already, in itself, a delicate challenge. For my own part, I later discovered that an exact ranking runs the risk of including a large measure of subjectivity. Nevertheless, I would personally have gladly presented a more specific ranking than is presently the case. Moreover, even the form of evaluation I undertake, which leads to a categorisation of the US presidents, followed by a classification based on the amount of points each president amassed, can certainly already include conclusions that can be questioned. When 40 presidents are to be evaluated based on four separate criteria 160 statements are obtained, each of which can undoubtedly be discussed by a critical reviewer with differing views from those of the researcher. In this scenario, my mapping still functions as an attempt at rationalising this point. In other studies, significantly more criteria are used. An extreme example, often referred to in this context, is the 43 criteria of Thomas Bailey (Bailey 1966). Bailey did, however, refrain from making an evaluation. He was content to illustrate the complexity of the matter. There are also other examples. The brothers Charles and Richard Faber presented a study where 50 criteria were utilised combined with a five degree scale for each of the chosen criteria (Faber & Faber 2005). The result was an exact ranking. However, without any motivation for the individual assessments it becomes problematic to take such a study seriously.

There are many authors who discuss which criteria can be regarded as illustrative of presidential greatness. There are also many studies focused on ranking the presidents without regarding specific criteria. It is even more rare for an assessor to undertake and utilise both aspects. For a long time, I felt that I was the first to take this approach of considering both aspects. In conjunction with this work nearing its end, the political scientist Alvin Felzenberg presented his book "The Leaders We deserved (and a Few We Did not)" (2008) where he observed that he has not seen a single study that has succeeded in designing valuation criteria that can be applied to all presidents. Felzenberg's findings may serve as an example of the fact that my angle of approach is remarkably unusual. It should be noted that Felzenberg has not utilised the same criteria that I have developed myself. The fact that certain similarities exist is only natural. It would be truly remarkable if it were otherwise. Felzenberg's technique consists of six criteria as follows: "personal character", "visions", "competence", "economic policy", "preserving and extending liberty", and "policy regarding national defense". One of the USA's most well known researchers in the genre, Michael Genovese, states, however, that Felzenberg's irritation over a supposedly liberal slant in previous rankings has led, in turn, to his own analysis being characterised as reflecting a conservative one. It is worth mentioning that previous studies have often been criticised for the fact that the composition of the assessments chosen to evaluate presidents are of a type that would unfairly criticise more conservative presidents. Genovese is of the opinion that Felzenberg is simply interested in elevating his personal favourites as much as possible. The most obvious example is when Reagan is praised with regard to how the country's economy was handled. In reality, the soaring foreign debt is one of the less flattering memories of Reagan's time in power. In this context, it can be noted that I personally have no partiality when it comes to individual presidents, political parties or any particular historical period.

What follows in chapter 2 is a concrete review of 15 rankings, which were conducted between 1948 and 2009. The central facts from the studies are reproduced in the form of tables below. The corresponding table is reproduced in the form of table 2.5 in the normal text. The table presents, in chronological order, who or which organisation is responsible for the study as well as which year it is associated with (1). It is also made clear whether the study has been conducted within the academic field or whether the mass-media was also involved (2), the number of members on the panel of experts (3) and which scientific discipline these primarily adhere to (4). The two final columns deal with how many criteria are included in a study (5) as well as

in which form the results have subsequently been presented in regard to the specific rankings etc. (6).

Table 1: The central data from previous rankings of USA presidents

The respective examination points of the investigation:

	1 and 2	3	4	5	6
Schlesinger Sr. 1948:	Univers., media	55	(History)	-	5 categories
Schlesinger Sr. 1962:	Univers., media	75	(History)	-	5 categories
Maranell 1970:	University	571	History	7 criteria	correlation
Chicago Tribune 1982:	Univers., media	49	History	5 criteria	ranking (section)
Murray & Blessing 1982:	University	846	History	-	ranking (section)
SRI 1982, -90, -94, 2002:	University	200	Hist./Pol.Sc.	20 criteria	ranking (p.)
Ridings & McIver 1996:	University	719	(History)	(as in the Chicago Tribune)	
Schlesinger Jr. 1997:	University	32	History	(as in Schlesinger Sr.)	
C-SPAN (TV) 1999:	Univers., media	58	History	10 criteria	grade
Wall Street Journal 2000:	Univers., media	78	Hist., Pol. Sc., Law.	(as in Schlesinger Sr.)	
Wall Street Journal 2005:	Univers., media	85	Hist., Pol. Sc., Law.	(as in Schlesinger Sr.)	
C-SPAN (TV) 2009:	Univers., media	65	History	10 criteria	grade

In eight of the cases the studies are strongly linked to specific persons, of which Arthur Schlesinger Sr. and his son Arthur Schlesinger Jr. are the most well know. Also note that several of the later studies are carried out according to the model which Schlesinger Sr. adhered to. That is to say without the participants being expected to follow any special criteria. Perhaps the most ambitious analysis in terms of involving expert participants in the ranking of presidents is that carried out by Robert Murray and Tim Blessing. There were more than 800 participants; however, even more interesting is the fact that all US historians with a position of assistant professors or higher had been asked to partake. Two of the studies originated in the newspaper the Wall Street Journal, under the direction of Professor James Lindgren, who is active at the Department of Legal Studies at Northwest University, Chicago. In the beginning of the 1970's, Gary Maranell conducted one of the oldest studies in the genre at issue. The study in question tends to be constantly recurring in discussions of this kind. Although in general Maranell seems to be a forgotten figure. Together with the duo of William Ridings and Stuart McIver, Maranell is the exception that confirms the rule in this context. On the other hand, it is hardly necessary to be an expert regarding US presidents to be able to administer for yourself a study which

involves letting others rank the presidents. In Maranell's study, the interest was largely focussed on comparing how the rankings from individual participants deviated from each other. In four of the cases, the studies have been conducted by the Siena Research Institute (SRI) operating through Siena College in Loudonville New York. The three remaining studies have direct ties to the mass media. Two of the studies were conducted under the auspices of C-SPAN (public service-TV) while the Chicago Tribune is responsible for one analysis. In the studies last mentioned, no specific person stands out as a driving force. It is, however, interesting to note that the rankings carried out by the Chicago Tribune are often mentioned in the discussions of researchers. The two studies presented by C-SPAN are of later dates so it is too early to comment on what will characterise their impact. In each of the separate cases one can naturally discuss why that particular ranking should be included. The fact that the studies are carried out based on slightly differing models contributes to some extent to the discussion about which type of evaluation criteria are relevant in these contexts.

A lesson learnt from having become familiar with earlier studies is that the criteria should be extremely specific. It is an even further advantage if they are not too great in number. The more specific the criteria are, the easier it is to use them. It is hardly possible to eliminate overlaps completely. Though the more one restricts the number of criteria, and formulates them as unambiguously as possible, the easier it becomes to avoid unwanted overlapping. Another wisdom gained is that criteria quite extensively revolve around performance and personality. In some cases it is a combination of both.

My review of previous studies is not primarily conducted with a focus on the results themselves, even if these are obviously evident. The idea here is more about examining how the different studies have been constructed. This is something that, in its turn, is of use when I later in my discussion put forward which evaluation criteria are to be considered the central ones in the context. Regarding the actual results of the studies they are summarised in table 2.1, with a focus on the placing each respective president has in the different analyses. Of equal interest in the context would be when the previous studies were compiled according to how the presidents have been ranked based on how they have fared in paired comparisons with each other (table 2.2 and 2.3). The function of the paired comparisons is simply to pit the presidents against each other in pairs in order to determine how they fare in an internal comparison based on rankings in previous studies. Such comparisons fail by definition because certain studies can consist of some dozen participants while others contain

hundreds of reviewers. Furthermore, one should remember that latter presidents are present in only a small number of studies, which makes this type of comparison more difficult with the other presidents. It is also to be noted that serving presidents have often been included in studies. The view of any given president can reasonably vary if the person concerned is seen as having performed better at the onset of their presidency than later on. This aspect is clearly evident in the form of the collected views on George W. Bush. Moreover, it can be stated that the view, for example of Truman (entered office 1945, elected 1948) and his nearest successor Eisenhower (elected 1952 and 1956), has become more positive over the years compared to how it was regarded at the time when their presidencies ended.

With regard to the discussion, which here leads to the specific evaluation criteria, there are also many other sources which have been utilised other than the specific studies conducted. These are of equal interest as the previous studies insofar as they offer an intellectual reasoning regarding which characteristics can be expected of the presidents viewed as “greats” in this context. One of the most useful in this context is a conference held at Hofstra University, New York, in 2000 where various renowned scholars touched upon the argumentation, which is in focus here. The fact the conference is well documented is due in no small way to Meena Bose and Mark Landy who collected the written contributions from the various participants and compiled them into *“The Use and Abuses of Presidential Ratings”* (2000). In the discussion which follows regarding what defines presidential greatness reference is made, among others, to one work which very explicitly highlights the said theme (the title is accordingly *“Presidential Greatness”*), which Landy has written together with Sidney Milkis. In the same breath, something is also revealed about the fruitfulness of being able at all to rank presidents of different time periods. At the start of chapter 3, John Dean, best known as Nixon’s lawyer, is quoted as simply dismissing this type of problem setting as parlour games for certain academics and other interested parties. Dean is supported by Robert Ferrell, a historian who emphasises the point that quite reasonably even many learned individuals must have a rather diffuse knowledge regarding certain presidents.

Previous research provides a great deal of material regarding US presidents. Among the most important, I have found for my work are, for example, *“The Reader’s Companion to the Presidents”* by Douglas Brinkley and Davis Dryer (editor) (2000), *“The American Presidents”* by Melvin I. Urofskys (editor) (2000) and *“To the best of my ability. The American Presidents”* by James M. McPherson (editor) (2001). There are certainly a number of other similar works. However, the three

mentioned are well written and inclusive, and the staff compiled of established historians. Without taking the acclaim from other equivalent anthologies, I dare to state that these three publications, combined with some other sources of various kinds, provide a sufficient background for assessing the different presidents.

When familiarising oneself with the literature discussing presidential greatness, it is easy to conclude that no single definition or *modus operandi* is to be found. This is perhaps not even a necessity. However, when it comes to working with a phenomenon, which is specified via the term 'greatness' one should at least be able to define its meaning. The concept can be divided up into underlying dimensions, specified via a few partial concepts, which then form measurable criteria for evaluation. My personal criteria have been derived from previous discussions on the subject. From a strictly democratic perspective a great president can pose a problem, in the sense that if the result is that other players are bypassed then the balance of power can assume monarchistic traits. In such cases, one is paradoxically faced with the type of governing, which the founding of the USA was largely a reaction against. The greatest presidents do not necessarily have to be the most democratic. Instead, they may through strong leadership concerning crucial matters more shape the will of the people rather than having adhered to it. In such cases where the governing body leaves behind a strong and lasting change for the better it would seem reasonable to speak of a great president or at least a successful presidency. Regarding what should be considered change for the 'better' opinions often differ, but it seems logical to follow a reasoning whereby a great president can be assumed to have in some way defined an era and left notable traces of a mostly positive nature behind.

Although the great presidents assume certain liberties, a quintessentially democratic aspect is present. It is about taking actions, which people can generally look back upon and experience as having been correct, even if the president, at the specific time, did not necessarily act in such a way as to be compatible with the results of a referendum, providing such would have been possible to organise. If the conduct results in mass irritation and unsolved problems, the affair would hardly be associated with a successful, or if one wants to express it so, a great presidency. The great presidents are in no way exempt from the political game. It is more the case that he is right in the middle of the game and dominating it, while being fully conscious that his power is not unlimited. The great president can be described with the seemingly paradoxical title of "conservative revolutionary" as Landy and Milkis (2000: 7) nicely utilise to illustrate the role of the president. This alludes to a leader who conserves the good and fruitful parts of society while showing strength in matters of

dealing with great challenges, which require resolute interventions for the purpose of achieving lasting changes for the better.

Presidential greatness as related to democratic leadership is hardly without its complications. In a time when the general public are often making increasing demands and the mass media is acquiring a progressively substantial role the president all the more frequently risks being the subject of unreasonable expectations. In modern society there is perhaps not much leeway for a president to achieve remarkable greatness, if one is to believe the reasoning Landy and Milkis employ (Landy & Milkis 2000: 233-243). However, currently, with the US facing serious problems in the wake of a financial crisis and problematic military undertakings in Iraq and Afghanistan, the current president will have ample opportunity to be remembered as a great president providing he solves the enormous challenges placed before him. The not entirely uninteresting task of evaluating Obama must, however, be left for future research.

It is obviously important to specify what is denoted by the term 'great' president in this context. Based on the type of reasoning which has been present in the introductory chapters the following definition should clarify where the focus lies in the continued discussion:

The "great" American president has mastered serious challenges within the framework of his occupation. Furthermore, the president has mastered to a high degree an influential social process which has resulted in him captivating and inspiring through his personal strength and determination both his subordinates as well as the public, so that in regards to crucial matters their opinions, at least after the fact, have generally been in keeping with his own. This has come to be the case through a course of conduct, which on a general level may have enhanced the person's esteem, at least in the long term. Furthermore, the person in question has handled the challenges placed before them after a fashion which has fortified the presidential office's role in the USA and which in a constructive way influenced the position of the USA in general. In the last case, this is with respect to both domestic politics, and when it has been necessary, also to foreign politics.

In the third chapter, I develop the four criteria for evaluation, and with the help of which I endeavour to rationalise an evaluation of USA presidents. Without indulging myself in any end in itself, I have tried to keep to as few possible, as well as making them transparent. Chapter 3, in many ways represents the fundamental part of the

work. It also functions as a bridging link between the reasoning of the theoretical background and the section where the president becomes an object of evaluation.

The criteria in question for presidential greatness I have named “problems/challenges”, “office/ official position”, “popularity” and “the USA”. The first criterion, “problems/challenges”, deals with the whole matter of how effective the presidency has been characterised. This criterion is the most fundamental one and therefore the presidents are rated on a five-point scale (0-4 points). It may be worth noting in that in this context a president, having served during calm times with foreseeable challenges, simply cannot attain maximum points for the first criteria. Theodore Roosevelt previously complained that it was a shame that he had come to serve during a period of relative peace when it was simply difficult, in a historical context, to appear as a great president.

The three remaining criteria are characterised by a three-point scale (0-2 points). A president can at most achieve a maximum of 10 points. The three criteria, which provide a maximum of two points each revolve around the following: how the pressure of the presidential office has come to affect a certain presidents period in power (“office”); how respected the president has been in the contemporary period and the time shortly after (“popularity”); and finally how the position of the US has come to be affected by a specific presidency (“USA”). There is bound to be some slight overlapping between the separate gradings. However, even this aspect is discussed to ensure that two criteria are not reducible to one another.

In terms of volume, chapter 4 is clearly the most comprehensive section. Although the research related focus lies in developing an analytical tool in order to rationalise the evaluation of USA presidents it seems self-evident that the application of this analytical tool to those having served as presidents of the USA is rather extensive. In order to convince the critical reader that as a researcher one possesses sufficient knowledge of those individuals who constitute the subject of investigation an acceptable presentation of each president is required. As there are so many individuals included it results it makes it impossible for this part of the work to be considered particularly concise. Because there is the further task of motivating the grading based on the four evaluation criteria, the number of pages has increased even more.

In order to render the compilation more transparent I have divided the review into nine separate eras. I have entitled them as follows: “The Nation is formed” (1789-1816), “The two-party system is standardised” (1816-40), “Expansion and fragmentation” (1840-60), “Civil war and reconstruction” (1860-80), “Immigration and eco-

nomic growth" (1880-96), —The international profile of the US is raised" (1896-1920), —Isolationism, depression and war" (1920-45). "From the Cold War to Watergate" (1945-74) and in conclusion —A New World Order takes form" (1974-2008). The categorisation, in all probability, can be debated; the most important thing here though has been to make the work comprehensible.

Viewing the trends regarding how well the various presidents have succeeded in their task, the review can be summed up in seven phases (table 4.107). During the initial phase of the USA's position as a sovereign nation seven presidents can be found who in the main have fared well in the rankings (1789-1836). After that follow six decades of presidents generally characterised as having made, on the whole, fairly modest contributions (1836-96). Although Lincoln and before him Polk form the exception to the rule. The years 1896-1920 are characterised by presidents who have been more fortunate in their tasks. This is followed by three presidents who tend not to be awarded any glowing grades in the history books, and not here either (1920-32). The period which commences once the economic recession had struck is characterised by comparatively strong presidents during the succeeding three decades (1932-63). Franklin Roosevelt, Truman, Eisenhower, and Kennedy have an average score of 8.25 points according to my way of judging it all. This simultaneously entails an average score of points which is higher than any other historical period according to the way division of USA history has been made in this context. The period of 1963-80 involves a break in the trend with presidents which in varying ways can be said to have fared less well in their tasks. The period beginning with and including Reagan, and onwards, entails somewhat of a boost as regard to what historical impressions the presidents have left (1980-2008). However, the average score for the four presidents included here is lower than during the three other periods of successful presidents.

Of all the presidents to have held office in the USA all but three have been subject to my evaluation. Barack Obama is excluded due to the fact I consider it impossible to evaluate a serving/current president. In addition, I have excluded William Henry Harrison (elected 1840) and James Garfield (elected 1880) on the basis that they died a short time after stepping into office. The remainder are included, leaving the count at 40 presidents. The briefest presidency of these was Zachary Taylor (elected 1848, deceased 1850) and Gerald Ford (inaugurated 1974, lost the election to Carter in 1976). Clearly the longest running president was Franklin Roosevelt. He was elected four times (1932-44) but died shortly after having sworn the presidential oath for the fourth time. Nowadays it is no longer possible to be elected more than

twice. The US has had 43 individuals in the office of presidency. That Obama is considered the country's 44th president is related to Grover Cleveland being counted as both the 22nd and the 24th in sequence. He was elected in 1884 and 1892, and went on to lose to Benjamin Harrison in 1888.

My categorising of the US presidents is made evident in the table below, which is also identical to table 5.3 in the text. Within the framework of each respective category the presidents have been placed in chronological order. As the total number of points a president can obtain is from 0-10 there are therefore eleven possible outcomes. The small number of presidents who have obtained eight points fall within the category of "fairly great". For the remainder there are two possible outcomes per category.

Because there are seven presidents obtaining four points, it might be logical to plead for a separate category for them. However, the currently chosen approach was the simplest to justify. Those with seven points do not necessarily have maximum points in more than one criterion. Therefore, it proved difficult to argue for their inclusion in the category of "moderately great" presidents in USA history.

Table 2: The division of USA presidents into six categories (Stolpe).

"Great": (9 - 10 points, 5 ind.)	Washington (10), Jefferson (9), Lincoln (10) T. Roosevelt (9), F. Roosevelt (10)
"Moderately Great": (8 points, 5 ind.)	McKinley (8), Wilson (8), Eisenhower (8), Kennedy (8), Reagan (8)
"Above average": (6-7 points 5 ind.)	Monroe (6), Jackson (7), Polk (7), Truman (7), Clinton (7)
"Average": (4-5 pts, 8 ind.)	J. Adams (4), Madison (4), J.Q. Adams (4), Hayes (4), Arthur (4), Cleveland (4), Taft (4), Bush Sr. (5)
"Below average": (2-3 pts., 9 ind.)	Van Buren (3), Tyler (2), Taylor (3), B.Harrison (2), Coolidge (2), L. Johnson (3), Ford (3), Carter (2), Bush Jr. (2)
"Unsuccessful": (0-1 pts., 8 ind.)	Fillmore (1), Pierce (0), Buchanan (0), A. Johnson (0), Grant (1), Harding (1), Hoover (1), Nixon (1)

There are both similarities and differences between my study and a compilation of previous studies. The great exceptions in this context are William McKinley (elected 1896 and 1900), Ronald Reagan (elected 1980 and 1984) and Lyndon Johnson (entered into office 1963 and elected 1964). While McKinley and Reagan fare far better in my review in comparison with several earlier studies, according to my way of looking at it they both belong to the category of "fairly great" presidents in the company of three presidents from the 20th century: Wilson, Eisenhower and Kennedy. Because of this they are also seen to be amongst the ten foremost presidents of the USA in terms of greatness as defined in this context. The opposite is true of Lyndon Johnson. Based on my categorisation he is part of the group considered "below average". Through a summation of the 15 studies I have utilised, Reagan takes the 16th place and McKinley the 19th. Both are distanced from Lyndon Johnson, who is found in 14th place.

In total, there are seven instances out of 40 where my ranking diverges from previous studies to such a degree that it bears commenting on. The three most conspicuous examples have already been mentioned. The four remaining are (in chronological order) John Adams, Madison, Clinton and George W. Bush. Regarding Clinton, I seem to have a more positive picture of his contribution than is the case with many others. With regard to John Adams, Madison and George W. Bush my grading is somewhat more stringent than normally tends to be the case. Regarding the latter, it is easy to understand the reason for the variation. My evaluation took place in that phase when George W. Bush left the White House as a fairly criticised president. In the most recent of the 15 studies, he is ranked in 36th place. The other studies are from several years earlier, when the view of Bush Jr. tended to be clearly more positive than in later times. The variation in regards to Clinton can also be explained to some degree by the fact that he is such a recent president and has not featured in especially many studies. Although this, of course, could also depend on the fact that the impression he left behind has not yet fully found its final form. That John Adams and Madison tend to receive more flattering reviews in other studies than they achieve in mine could be consequent on them being part of "the founding fathers" and some reviewers, consciously or unconsciously, can have attributed to them contributions that are not necessarily related to their work as presidents of the USA. In a summary of previous studies, John Adams is placed in 12th position while Madison comes in consecutively at 13th place. In my study they are regarded among the "average" presidents. Both gained four points, while seven would have been required

from according to me for them to attain similarly high rankings as in the summation of previous studies. These seven examples could suggest that my results differ substantially from previous studies. This is, however, not the case. Besides the earlier examples given earlier, my categorisation generally has quite a similar compilation to the previous studies. Hence, it is not the results of earlier rankings that I am opposed to but rather the structure of the individual studies. The difficulty of separating what a person has done before or after their presidency as well as having personal favourites to some extent is illustrated by Max J. Skidmore in —“Presidential Performance” (2004). Skidmore emphasises that it is the presidency which is to be assessed, while also lamenting the fact that most reviewers of USA presidents tend to have their own favourites which they find difficult to observe objectively (Skidmore 2004: 7, 116). Despite this in his own description of Ulysses Grant he not only regards him as the most underrated president of the USA, but also neglects the negative aspects, which tend to arise regarding Grant’s presidency, as well as strongly emphasising Grant’s contributions to the war efforts of the North during the Civil War. The fact this appears in a work that otherwise bears witness to a very substantial knowledge of US presidents becomes a useful reminder of one’s own personal aspiration to maintain the greatest possible objectivity. An aspiration, which hopefully has been simplified at the outset of the work by the absence of any baggage in terms of specific sympathies or antipathies towards specific presidents. Neither have I harboured any particular preference towards any specific era.

When summarising earlier studies Warren Harding (elected 1920) tends to be considered one of the worst presidents of all. My argumentation provides a slightly different result. It is true is that Harding showed particularly poor judgement in his choice of close associates, who chose to line their own pockets rather than take care of the interests of the public. This is naturally an enormous shortcoming in a president, but it is far worse to allow the country to slide into a civil war or completely fail to resolve the situation in the aftermath.

Because of this it is difficult to hold in very high regard such presidents as Millard Fillmore (entered into office 1850), Franklin Pierce (elected 1852), James Buchanan (elected 1856), Andrew Johnson (entered office 1865) or even the war hero Ulysses Grant (elected 1868 and 1872). Pierce, Buchanan and Andrew are alone in receiving zero points in all criteria.

Fillmore and Grant obtain the same score as the recently mentioned Harding. This remains the case with Hoover (elected 1928) and Nixon (elected 1968 and 1972,

resigned 1974). The fact Grant was a war hero has no bearing in the context. As has been made evident previously the only thing to be taken into account is the person's contributions while acting as president. Some reviewers appear to find difficulty in distinguishing between the different roles certain of the concerned individuals have had. This is presumably is the reason for my view of James Madison (elected 1808 and 1812) being somewhat more critical than those reviewers who consciously or unconsciously consider his contributions from the time before became president. The three receiving maximum points in my review are the same presidents who tend to fare well in studies of this kind: George Washington, Abraham Lincoln and Franklin Roosevelt. Whether one considers any of them *—greater* than the two other is a matter of interpretation. The understanding I have come to reach on the matter is something I will keep private, as it would be too complicated to plead my case on purely scientific grounds. The two remaining belonging to the category of *—great* presidents are Thomas Jefferson and Theodore Roosevelt. They each received nine points. The overall impression of Jefferson is tainted by the economically devastating Embargo Act. Theodore Roosevelt for his part had no huge setbacks as president. He was simply in office during a period that was so undramatic that he, by definition, cannot attain a maximum score when the focus of the criteria is placed on the effectiveness of a president's actions. The greatest presidents are simply not created in undramatic eras. This is true even though strictly speaking an uneventful period could be the result of a singularly successful president managing to avoid unnecessary drama. Were it not for the Civil War most people might never have even heard of Abraham Lincoln.

In the final chapter, *—Conclusions*, I assign my own reflections from the process into my own reflections (chapter 5.1), parallels between my own research and previous research (chapter 5.2) followed by some concluding remarks (chapter 5.3). The most important parts of this have been, strictly speaking, commented on previously. It can be noted that the results of chapter 4 are clearly summarised in table 5.1.

Table 5.2 in the text, illustrates the way in which the different rankings are apportioned separately for each criteria. Regarding the way in which different presidents have solved the major issues of their time it can be noted that only three have attained the maximum score. Namely, the three who also received full points overall. A middle score is the most common. The average is 1.75 points in respect to how the presidents have dealt with the major contemporary issues. If we examine the assessment for the criteria of *—dific* it is the middle grade option that is most prevalent. In terms of the *—USA* criteria, the highest score is the most frequent

while the lowest is most common with regard to “popularity”. Concerning a president’s way of affecting the weight of the office, the average is exactly 1.00. Eighteen observations fall into the middle of the scale while eleven can be found in the extreme values. Looking at the question of the president’s popularity the average is 0.75 points. No less than 20 presidents receive the lowest possible score. People’s opinions of politicians they have themselves been part of electing are not always the most lenient. Despite the fact that position of the USA has tended to strengthen over the years. As to the question of how the various presidents have affected the position of the USA we find the most extreme assessments. Only ten individuals can be found in the middle category. The average score is 1.05 points. The observations are distributed in such a manner that they cannot be considered superfluous for the reason that more or less all the presidents would then receive the same assessment in one criterion.

Frågan om vilka av USA:s presidenter som är att betrakta som stora, misslyckade etc. väcker åtminstone i USA ofta diskussion hos forskare och allmänhet.

I denna doktorsavhandling har Claus Stolpe utgående från såväl tidigare forskning i ämnet som från ledarskapsforskning rent allmänt gjort upp fyra värderingskriterier i syfte att rationalisera diskussionen. Utöver frågan om på vilket sätt respektive president har löst samtidens stora frågor diskuteras också på vilket sätt vederbörande har påverkat ämbetets tyngd, vilken typ av respekt han har fått av sin samtid och närmast därefter liksom på vilket sätt USA:s ställning har kommit att påverkas av en specifik president.

I den digra resultatredovisningen understryks i vissa fall den bild som folk tenderar att ha av en president, medan andra bedöms på ett sätt som något avviker från flertalet andra undersökningar.

Åbo Akademis förlag
ISBN 978-951-765-584-2

789517 655842